

JOSÉ RODRIGUES DOS SANTOS

AZ ISTENI FORMULA

KOSSUTH KIADÓ

A mű eredeti címe:
José Rodrigues dos Santos: A Fórmula de Deus
Gradiva - Publicações, S. A., Lisszabon

Fordította
NAGY VIKTÓRIA

Borítókép
WIL IMMINK DESIGN

ISBN 978-963-09-6147-9

Minden jog fenntarva

© José Rodrigues dos Santos 2006
© Gradiva - Publicações, S. A. 2006
© Kossuth Kiadó 2010
© Hungarian translation Nagy Viktória 2010

Florbelának

*Én vagyok az Alfa és az Ómega,
kezdet és vég,
ezt mondja az Úr,
a ki van és a ki vala
és aki eljövendő,
a Mindenható.*

JELENÉSEK KÖNYVE 1,8

A könyvben leírt
összes tudományos adat megfelel a valóságnak.

A könyvben kifejtett tudományos
elméleteket fizikusok és matematikusok
támasztják alá.

Bevezető

A napszemüveges férfi meggyújtotta a gyufát, és a lángot a cigarettájához tartotta. Mélyet szippantott, és a füst szürke felhőként gomolygott elő az orrából és a szájából. Szemével végigpásztázta az utcát, és nagyra értékelte kis rejtekének nyugalját.

Sütött a nap, a bokrok friss zölden ragyogtak az ápolt kertekben, barátságos faházak sorakoztak az utca két oldalán. Az enyhe levegőt betöltötte a lilaakác illata és a tücskök szorgos ciripelésének meg egy kolibri kedves csicsergésének dallama. A természet harmonikus muzsikájához felszabadult nevetés is társult: egy gyermeké, aki örömeiben sikongva ugrándozott a járdán, miközben színes papírsárkányt húzott maga után egy kötélén.

Tavaszi volt Princetonban.

A napszemüveges férfi távoli zúgásra lett figyelmes. Kidugta a fejét az ablakon, és az utca végét kémlelte. Balról három motoros rendőr bukkant fel egy gyorsan közeledő autósor élén. A zúgás egyre hangosabb lett. A férfi kivette a szájából a cigarettát, és elnyomta az ablakpárkányon heverő hamutartóban.

- Jönnek - mondta, hátrafordulva.

- Elindítsam a felvételt? - kérdezte a társa, miközben ujját egy mágneses szalaggal ellátott készülék gombján tartotta.

- Indítsd.

Az autósor nagy lármával fékezett le az utca túloldalán egy „greek revival” stílusban épült kétszintes, fehér oszlopos ház előtt. Civil és egyenruhás rendőrök ügyeltek a biztonságra. Egy nagydarab férfi - nyilvánvalóan testőr - kinyitotta a ház bejárata előtt leállt fekete *Cadillac* ajtaját. Egy ősz halántékú, kopaszodó idős úr szállt ki belőle, megigazítva sötét öltönyét.

- **Már látom Ben Guriont - mondta a napszemüvegei férfi a szemben lévő ház ablakában.**

- És a barátunk? őt is látod? - kérdezte a felvételt **készítő férfi**, akit zavart, hogy nem mehet oda az ablakhoz figyelni az eseményeket.

A napszemüveges most már a házat kémlelte. A küszöbön megjelent egy barátságos külsejű, enyhén hajlott hátú, hátrafésült fehér hajú, dús, szürke bajszú öregember, és mosolyogva jött lefelé a lépcsőn.

- Igen, ő is itt van.

Amikor a két idős férfi összetalálkozott a kert lépcsőjén, a magnó hangszórójából megszólalt a hangjuk.

- *Shalom*, miniszterelnök úr.

- *Shalom*, professzor.

- Isten hozta szerény otthonomban. Nagy megtiszteltetés, hogy itt fogadhatom a híres David Ben Guriont.

A politikus elnevette magát.

- Bizonyára tréfál. Részemről a szerencse. Hiszen nem mindennap látogat el az ember a nagy Albert Einstein házába, nem igaz?

A napszemüveges ránézett a társára.

- Veszed?

A másik ellenőrizte a készülék számlapján rezgő mutatókat.

- Igen. Ne aggódj.

Szemben Einstein és Ben Gurion pózolt a riportereknek a ház verandájáról leomló lilaakácfüggöny előtt. Mivel csodálatos tavaszi nap volt, a tudós jelezte, hogy szeretné, ha kint maradnának, és a kerti pázsiton álló székekre mutatott. Mindketten leültek, a fotósok és az operatőrök rögzítettek minden pillanatot. Néhány perc múlva egy testőr kitárt karral tessékelte ki a sajtó képviselőit, magára hagyva a két férfit, hogy nyugodtan beszélgethessenek a napsütötte kertben.

A szemközti ház magnetofonján továbbra is vettek és rögzítettek minden hangot.

- **Jól alakul az utazása, miniszterelnök úr?**

- **Igen, sikerült némi támogatást és rengeteg adományt szereznem, hála istennek. Ezután Philadelphiába megyek, ahol több pénzre számítok. De hát soha nem elég, nem igaz?** Ifjú nemzetünk körül van véve ellenségekkel, és minden segítségre szüksége van, amit csak megszerezhet.

- Izrael még csak hároméves, miniszterelnök úr. Természetes, hogy akadnak nehézségek.

- **De** a leküzdésükhöz pénzre van szükség, professzor. Nem elég a jó szándék.

Ekkor három sötét öltönyös férfi rontott be a szemközti házba. Pisztolyaikat rászégezték a két gyanús alakra, akik némán figyelték a jelenetet.

- *Freeze!* - ordították a fegyveresek. - **FBI!** Ne mozduljanak! Kezeket fel, és semmi hirtelen mozdulat!

A napszemüveges és a magnetofonos a magasba emelte a kezét, de nem tűntek rémültnek. Az FBI emberei fenyegetően közeledtek rájuk szegezett pisztolyaikkal.

- Feküdjenek a földre!

- Erre semmi szükség - jegyezte meg higgadtan a napszemüveges.

- Azt mondtam, feküdjenek a földre! - üvöltötte az FBI embere. - Nem mondom még egyszer.

- Nyugalom, fiúk - folytatta a napszemüveges. - A CIA-tól vagyunk.

Az FBI-os Összeráncolta a szemöldökét.

- Tudja bizonyítani?

- Tudom. Ha megengedi, hogy elővegyem a zsebemből az igazolványomat.

- Vegye elő. De lassan. Csak semmi hirtelen mozdulat.

A napszemüveges lassan leengedte a jobb karját, benyúlt a zakója zsebébe, és elővett egy igazolványt, amit átnyújtott az FBI-osnak. A Central Intelligence Agency kör alakú pecsétjével ellátott igazolvány szerint a napszemüveges férfi Frank Bellamy, első osztályú bevetési ügynök volt. Az FBI-ügynök intett a társainak, hogy eresszék le a fegyverüket, és körülnézett a szobában.

- **De hát mit keres itt az OSS?**

- **Már nem OSS vagyunk, you prick. Most már CIA a nevünk.**

- *Oké.* Mit keres itt a CIA?

- Ahhoz maguknak semmi közük.

Az FBI-os a gramofonra meredt.

- A géniusz beszélgetését rögzítik, igaz?

- Ahhoz maguknak semmi közük.

- Tudtommal tilos amerikai állampolgárokat megfigyelniük. Ezzel tisztában vannak, ugye?

- Izrael miniszterelnöke nem amerikai állampolgár.

Az FBI embere eltöprengett a válaszon. Végül arra a következtetésre jutott, hogy a rivális ügynökség munkatársának valóban kitűnő mentsége van.

- Évek óta próbáljuk lehallgatni a barátunkat - mondta, az ablakból figyelve Einstein alakját. - Információink vannak arról, hogy ő meg a titkárnője, az a Dukas nevű néber, fontos titkokat szolgáltatnak ki a szovjeteknek. De Hoover nem engedi, hogy bemikrofonozzuk a házat, mert fél, hogy mi lesz, ha zsenikénk észreveszi. - Megvakarta a fejét. - De úgy látszik, maguk megoldották ezt a problémát.

Bellamy összepréselte keskeny ajkait, és valami mosolyféle rajzolódott ki az arcán.

- A maguk baja, hogy az FBI-nál dolgoznak. - A fejével az ajtó felé intett. - Na, tűnjenek el, gyorsan. Hagyják dolgozni a *big boyst*.

Az FBI-ügynök megvetően elhúzta a szája sarkát.

- Mindig ilyen bunkók - morogta, mielőtt elindult az ajtó felé. - *Fucking Nazis.* - Intett két társának. - *Let's go, guys.*

Amint elhagyták a házat, Bellamy rátapasztotta az orrát az ablakra, és tovább figyelte a szemközti ház kertjében beszélgető két zsidót.

- Veszed még, Bob?

- Igen - felelte a másik. - A beszélgetés kulcsfontosságú ponthoz érkezett. Fölhangosítom.

Bob föltekerte a hangerőt, és a két beszélgető férfi hangja betöltötte a szobát.

- ...Izrael védelme - mondta Ben Gurion, nyilvánvalóan egy mondat befejezéseként.

- Nem tudom, hogy megtehetem-e - vetette ellen Einstein.

- Nem tudja, vagy nem akarja, professzor?

Rövid csend következett.

- Mint tudja, pacifista vagyok - szólalt meg Einstein. - Ügy vélem, **már így is elég** sok rossz van a világban, és a tűzzel játszunk. Ez olyan **erő, amit** tisztelnünk kell, és nem tudom, elég érettek vagyunk-e arra, **hog**y használni tudjuk.

- Mégis maga volt az, aki meggyőzte Rooseveltet, hogy ki kell fejleszteni a bombát.

- Az más volt. Az a bomba Hitler ellen kellett. De tudja, már megbántam, hogy rábeszéltem az elnököt az előállítására.

- ó, igen? És ha a nácik megelőztek volna? Akkor mi történt volna?

- Hát igen - bólogatott Einstein tétován. - Az katasztrófális lett volna. Bármilyen nehezemre esett is a döntés, ez a bomba talán valóban szükséges rossz volt.

- Vagyis egyetért velem.

- Egyetérték?

- Egyet hát. Amit most kérek, az megint egy szükséges rossz, ami biztosíthatja fiatal nemzetünk életben maradását. Arra akarok kilyukadni, hogy a második világháború idején egyszer már félretette a pacifizmusát, és ezt most újra megteheti, hogy támogassa Izrael születését. Szeretném tudni, hogy képes-e rá.

- Nem tudom.

Ben Gurion sóhajtott.

- Professzor, fiatal nemzetünk léte veszélyben forog. Maga is éppolyan jól tudja, mint én, hogy Izrael körül van véve ellenséggel, és olyan meggyőző érvre van szüksége, amelynek hatására ellenségei meghátrálnak. Ellenkező esetben az országot még gyermekkorában fölfalják. Ezért kérem, könyörgök, esedezem teljes szívemből. Kérem, tegye félre még egyszer a pacifizmusát, és segítsen nekünk ebben a nehéz időszakban.

- Nemcsak ez a baj, miniszterelnök úr.

- Hanem?

- **Az a baj, hogy rettentő elfoglalt vagyok. Egy egységes tételmeletet próbálok kidolgozni, amely magában foglalja a gravitációt és az elektromágnesességet is. Ez nagyon fontos munka, sőt talán a leg...**

- Ugyan már, professzor - szakította félbe Ben Gurion. - Biztos vagyok benne, hogy megérti, hogy amiről beszélek, az elsőbbséget élvez.

- Kétségtelenül - ismerte be a tudós. - Már csak azt kéne megtudni, hogy amit kér tőlem, azt meg lehet-e csinálni.

- És meg lehet?

Einstein tétovázott.

- Talán - mondta végül. - Nem tudom, át kell gondolnom a dolgot.

- Tegye meg, professzor. Tegye meg értünk, tegye meg Izraelért.

Frank Bellamy sietve firkantott magának néhány jegyzetet, és amikor végzett, újra rápillantott a mutatókra. A piros pálcikák a hang ritmusára rezegtek a számlapon, ami azt jelentette, hogy minden szót rögzítettek.

Bob továbbra is figyelte, mit beszélnek, de elkezdte ingatni a fejét.

- Azt hiszem, megvan a lényeg - szólalt meg. - Megállítsam a felvételt?

- Ne - felelte Bellamy. - Folytasd.

- De már másról beszélgetnek.

- Nem baj. Bármelyik pillanatban visszatérhetnek a témára. Folytasd!

- ...néha nem a hagyományos módon képzelem el Istent, de azt nehezen hinném el, hogy az anyagon túl semmi nem létezik - mondta Ben Gurion. - Nem tudom, érti-e, amit mondok.

- Tökéletesen.

- Nézze csak - folytatta a politikus. - Az agy anyagból áll, csakúgy, mint az asztal. De az asztal nem gondolkodik. Az agy egy élő szervezet része, csakúgy, mint a körmeim, de a körmeim nem gondolkodnak. És ha elválasztjuk a testemtől, akkor az agyam sem gondolkodik. A test és a fej együttese teszi lehetővé a gondolkodást. Ez pedig arra enged következtetni, hogy talán az univerzum sem más, mint egy gondolkodó test. Nem gondolja?

- **Lehetséges.**

- **Azt beszélük, hogy maga ateista, professzor, de nem gondolja, hogy...**

- **Nem, nem** vagyok ateista.

- **Nem az?** Maga vallásos?

- Igen. Mondhatjuk.

- **De** valahol azt olvastam, hogy maga szerint a Biblia téved...
Einstein fölnevetett.

- Hát úgy is gondolom.

- Ez viszont azt jelenti, hogy nem hisz Istenben.

- Ez azt jelenti, hogy nem hiszek a Biblia Istenében.

- Mi a különbség?

Sóhajtás hallatszott.

- Tudja, gyerekkoromban nagyon vallásos voltam. De tizenkét évesen elkezdtem tudományos könyveket olvasni, azokat a népszerű kiadványokat, nem tudom, ismeri-e...

-Igen...

- ...és arra a következtetésre jutottam, hogy a bibliai történetek nagy része voltaképpen csak mitikus elbeszélés. Szinte egyik napról a másikra veszítettem el a hitemet. Aztán jobban belegondoltam, és arra jöttem rá, hogy a személyes Isten képzeletem kissé naiv, sőt gyerekes dolog.

- Miért?

- Mert antropomorf fogalomról van szó, olyan fantáziaképről, amit az ember teremtett magának, hogy megpróbálja befolyásolni a saját sorsát, illetve vigaszra leljen a nehéz pillanatokban. Mivel mi magunk nem tudunk beavatkozni a természet rendjébe, megteremtettük azt a képzetet, hogy egy jó szándékú, atyai Isten vezérli, aki meghallgat és vezet minket. Igazán vigasztaló gondolat, nem? Megteremtettük magunknak azt az illúziót, hogy ha sokat imádkozunk, elérhetjük, hogy megzabolazza a természetet és teljesítse a kívánságainkat, mint valami varázsló. Amikor pedig rosszul alakulnak a dolgok, nem fér a fejünkbe, hogy engedheti ezt az Isten, és azzal vigasztaljuk magunkat, hogy valami titokzatos szándék húzódik mögötte. Nos, ennek nem sok értelme van, nem gondolja?

- **Nem hisz benne, hogy Isten gondoskodik rólunk?**

- **Nézze, miniszterelnök úr, az emberiség csak egy a több millió faj közül, egy több milliárd csillagból álló közepes galaxis perifériáján található csillag harmadik bolygóján, sőt ez a galaxis is csak egy az univerzumban létező több milliárd galaxis közül. És ezek után azt várja tőlem, hogy higgyek egy olyan Istenben, aki ebben az elképzelhetetlen méretű világmindenségben veszi a fáradságot, hogy mindannyiunkról külön-külön gondoskodjon?**

- Nos, a Biblia szerint jóságos és mindenható. És ha mindenható, akkor mindenre képes, még arra is, hogy gondoskodjon az egész világmindenségről, és mindannyiunkról külön-külön, nem igaz?

Einstein a tenyerével a térdére csapott.

- Jóságos és mindenható, mi? Hát ez egy abszurd elképzelés! Ha valóban olyan jóságos és mindenható, ahogy a Biblia állítja, miért engedi a rossz létezését? Hogy hagyhatta például, hogy megtörténjen a holokauszt? Ha belegondolunk, ez a két fogalom ellentmond egymásnak. Ha Isten jó, nem lehet mindenható, hiszen nem képes leszámolni a rosszal. Ha pedig mindenható, akkor nem lehet jó, ha egyszer megengedi a rossz létezését. A kettő kizárja egymást. Melyiket választja?

- Hm... Talán inkább azt, hogy Isten jó, azt hiszem.

- De ezzel az elképzeléssel elég sok gond van, nem vette még észre? Ha figyelmesen olvassa a Bibliát, észre fogja venni, hogy nem egy jóakarató Isten jelenik meg benne, hanem sokkal inkább egy féltékeny Isten, egy olyan Isten, aki vak hűséget követel, egy olyan Isten, aki féltelmet kelt, egy olyan Isten, aki büntet és föláldoz, egy olyan Isten, aki azt mondja Ábrahámnak, hogy ölje meg a fiát, csak azért, hogy a pátriárka bebizonyítsa neki, hogy hűséges hozzá. Márpedig ha egyszer mindent tud, akkor azt is tudnia kellett, hogy Ábrahám hűséges hozzá, nem? Ha pedig olyan jóságos, akkor mire jó ez a kegyetlen próbatétel? Nem, nem lehet jóságos.

Ben Gurion fölkacagott.

- Most megfogott, professzor - kiáltotta. - Rendben, elismerem, hogy Isten nem feltétlenül jó. De minthogy ő teremtette a világmindenséget, mindenhatónak kell lennie, nem?

- Gondolja? Ha **Így van, miért bünteti a saját teremtményeit**, ha egyszer mindent ő teremtett? **Nem olyan dolgokért bünteti őket, amelyekért voltaképpen ő maga a kizárólagos felelős?** Amikor ítélkezik a **teremtményei fölött, voltaképpen nem önmaga fölött ítélkezik?** így tehát az a **véleményem**, hogy csakis a nemlétezése mentheti őt föl. - Itt **szünetet tartott.** - Mellesleg, ha jobban belegondolunk, a **mindenhatóság sem** lehetséges, hiszen olyan fogalomról van szó, amely **önmagában is tele** van föloldhatatlan ellentmondásokkal.

- Hogyhogy?

- Van egy paradoxon, ami jól szemlélteti a mindenhatóság lehetetlenségét, ez pedig a következőképpen hangzik: ha Isten mindenható, képes olyan nehéz követ teremteni, amit még ő maga sem bír fölemelni. - Einstein fölhúzta a szemöldökét. - Látja? Pontosan ebben áll az ellentmondás. Ha Isten nem bírja fölemelni azt a követ, akkor nem is mindenható. Ha viszont föl bírja emelni, akkor sem mindenható, hiszen nem képes olyan követ teremteni, amit nem bír fölemelni. - Elmosolyodott. - Mindebből az következik, hogy nem létezik mindenható Isten, csak az ember képzeletében, aki vigaszt keres, illetve magyarázatot mindarra, amit nem ért.

- Ezek szerint nem hisz Istenben.

- Nem, nem hiszek a Biblia személyes Istenében.

- Úgy gondolja, hogy az anyagon túl nincs semmi?

- Nem, természetesen nem gondolom úgy. Kell lennie valaminek az energián és az anyagon túl.

- Akkor most hisz vagy nem hisz, professzor?

- A Biblia Istenében nem hiszek, már mondtam.

- Akkor miben hisz?

- Spinoza Istenében hiszek, aki a létező dolgok harmonikus rendjében nyilvánul meg. Csodálom az univerzum szépségét és egyszerű logikáját, és abban az Istenben hiszek, aki az univerzumban nyilvánul meg, abban az Istenben, aki...

Frank Bellamy ingerülten forgatta a szemét, és a fejét ingatta.

- *Jesus Christ!* - morogta. - Nem hiszek a fülemnek.

Bob megmozdult a székén, hogy közelebb húzódjon a magnetofonhoz.

- Nézd a jó oldalát - mondta. - Belegondoltál már. Frank. hogy az emberiség történelmének legnagyobb géniuszát hallgatjuk, amint arról beszél, hogy mit gondol Istenről? Sok ember mit nem adna ezért!

- Ez nem a *show business*, Bob. Ez nemzetbiztonsági ügy, és többet kéne megtudnunk Ben Gurion kéréséről. Ha Izraelnek atombombája lesz, mit gondolsz, Bob, mennyit kell várnunk, hogy mindenki másnak is legyen? Hm?

- Igazad van. Elnézést.

- Kötelességünk, hogy további részleteket tudjunk meg.

- Igazad van. Hallgassuk tovább.

- ... Spinoza szerint.

Hosszú csönd következett.

Aztán Ben Gurion törte meg.

- Professzor, maga szerint be lehet bizonyítani Isten létezését?

- Nem, nem hiszem, miniszterelnök úr. Isten létezését nem lehet bebizonyítani, éppúgy, ahogy a nem létezését sem lehet bebizonyítani. Csak arra vagyunk képesek, hogy megérezzük a titkot, és arra, hogy elkápráztasson minket az univerzum csodálatos felépítése.

Újabb szünet következett.

- És miért nem próbálja meg bebizonyítani Isten létezését vagy nem létezését?

- Mondtam már, hogy szerintem nem lehet.

- És, ha lehetne, mi lenne a módja?

Néma csönd.

Most Einsteinen volt a sor, hogy hosszú idő után megszólaljon. Az idős tudós körülnézett, és megcsodálta a Mercer Streeten zöldellő növényeket. Szinte gyermeki szemmel csodálta, vagy egy olyan bölcs öregember szemével, aki még nem veszítette el azt a képességét, hogy elámuljon a természet burjánzásán, amikor beköszönt a tavasz.

Mélyet lélegzett.

- *Raffiniert ist der Herrgott, aber boshaft ist er nicht* - szólalt meg végül.

Ben Gurion ingerülten nézett rá.

- *Was wollen Sie damit sagen?*

- Die Natur verbirgt ihr Geheimnis durch die Erhabenheit ihres Wesens, aber nicht durch List.

Frank Bellamy ököllel rácsapott az ablakpárkányra.

- *Damn!* - kiáltotta. - Most meg németül beszélnek.

- Mit mondanak? - kérdezte Bob.

- Mit tudom én! Úgy nézek én ki, mint egy *kraut*?

Bob zavarba jött.

- Mi legyen? Folytassam a felvételt?

- Persze. Majd elvisszük a szalagot az ügynökségre, és valami *fucking* zseni lefordítja. - Megvető fintor jelent meg az arcán. - Amennyi náci most van nálunk, nem lesz nehéz.

Az ügynök az ablakhoz nyomta az orrát, és úgy maradt: a lehelete nedves foltokat képzett az üvegen, a tekintete pedig rászegeződött az utca másik oldalán beszélgető két öregemberre, akik úgy ültek egymás mellett a Mercer Street 112. kertjében, mint két testvér.

I

Az utcán nehezen elviselhető káosz uralkodott. Behorpadt rendszám-táblájú járművek, zajos kamionok és füstölgő autók zsúfolódtak össze a mocskos, olajos aszfalton, és csak úgy rázkódtak a türelmetlen dudálástól és a rekedt, ideges berregéstől. A délelőtti meleg levegőben az égett gázolaj maró bűze terjengett, a düledező épületek fölött zsiros szmogfátyol lebegett. Volt valami dekadens ebben az előadásban, amelyben egy régi város a modernség legrosszabb hozadékán keresztül igyekezett megragadni a jövőt.

A barna hajú, smaragdzöld szemű férfi nem tudta, merre menjen, és tétován megállt a múzeum lépcsőjén, hogy áttanulmányozza a lehetőségeket. Ott állt a hatalmas Tahrir tér előtt, amelynek a másik oldalán a kávézók sorakoztak. Csak az a baj, hogy éppen ez a tér a közlekedési káosz epicentruma, a hullámlzó ócskavastenger közepe. Szó sem lehet róla, hogy átkeljen rajta. Balra nézett. A másik lehetőség az volt, hogy bemegy a Kaszr al-Nil utcán a Groopi'sba, ahol bekap néhány süteményt és iszik egy teát, de sokkal éhesebb volt annál, mint hogy beérje egy kis édességgel. A harmadik lehetősége pedig az volt, hogy jobbra indul, befordul a Corniche al-Nilre, és visszamegy a fényűző szállodába, ahol kitűnő éttermek várják, és pompás kilátás a folyóra és a piramisokra.

- Először jár Kairóban?

A férfi hátrafordult, hogy megkeresse az őt megszólító hang forrását.

- Pardon?

- Először jár Kairóban?

Egy magas, hosszú, fekete hajú nő állt a közelében. A múzeumból jött, és felvillantotta elbűvölő mosolyát. Sárgásbarna intrikus szeme,

skarlátvörösre festett vastag, érzéki ajka volt, s diszkrét rubinfülbevalót és testhezálló szürke kosztümot viselt. Hosszú manökenlábainak tökéletes ívét magas sarkú fekete cipő hangsúlyozta ki.

Igazi egzotikus szépség.

- Ööö... nem - dadogta a férfi. - Már sokszor jártam **itt**.

A nő kinyújtotta a kezét.

- Nagyon örvendek - mondta mosolyogva. - A nevem Ariana.

Ariana Pakravan.

- Hogy van?

Megszorították egymás kezét, és Ariana halkán elnevette magát.

- Nem árulja el a nevét?

- Jaj, elnézést. Tomás vagyok. Tomás Noronha.

- Hogy van, Thomas?

- Tomás - helyesbített. - Az *á-n* van a hangsúly. Tomááás.

- Tomás - ismételte a nő, és igyekezett utánozni a kiejtését.

- Ez az. Az arabok nehezen ejtik ki helyesen a nevemet.

- Hm... Ki mondta, hogy arab vagyok?

- Nem az?

- Nem egészen. Iráni vagyok.

- Ah - nevette el magát a férfi. - Nem tudtam, hogy az iráni nők ilyen szépek.

Ariana arca ragyogó mosolyra nyílt.

- Láttam én, hogy maga egy lovag.

Tomás elpirult.

- Bocsánat, kicsúszott a számon.

- Ó, ne is törődjön vele. Már Marco Polo is megmondta, hogy az iráni nők a legszebbek a világon. - Csábosán rebegettette a szempilláját.

- Egyébként meg nincs az a nő, aki ne örülné egy kis bóknak.

A történész alaposan megnézte a nőt testhez simuló kiskosztümjében.

- De hát maga olyan modern. Tekintve, hogy Iránból, az ajatollahok földjéről jött, ez elég meglepő.

- Én... én... kivételes eset vagyok. - Ariana vetett egy pillantást a Tahrir tér zűrzavarára. - Mondja, nem éhes?

- Hogy nem vagyok-e éhes? Egy egész marhát föl tudnék falni!

- **Akkor jöjjön velem, elviszem valahova, ahol megkóstolhatja a helyi specialitásokat.**

A taxi Kairó iszlám negyede felé tartott. Ahogy kelet felé haladtak, az **Alsóváros széles sugárútjait** lassan fölváltotta a szűk utcák labirintusa, **amely tele volt élettel:** voltak ott szekerek és szamarak, *galabijába öltözött járókelők*, **utcai árusok**, kerékpárok, papiruszokat lóbáló férfiak, *tanija-árusok*, sárgaréz- és vörösréz-, bőr-, szőnyeg- és szövetüzletek, **és üzletek**, ahol újonnan készített „antik” tárgyakat árultak, tele vásárlókkal, **akik sisát szívtak**, a levegőben pedig sült ételek, sáfrány, kurkuma és **paprika** erős illata terjengett.

A **taxi** otthagya őket egy étterem bejárata előtt, egy sudár minaret **melletti** kis kertes téren, a Midan Huszeinen.

- **Az ott a város legfontosabb minaretje**, Kairó legszentebb helye - **mondta** az iráni nő, és az utca másik oldalán magasodó épületre **mutatott**. - A Szajjidna al-Huszein mecset.

Tomás megnézte a templomot.

- Ó, igen? És mitől olyan fontos?

- Állítólag itt van az iszlám egyik legszentebb ereklyéje, al-Huszein feje.

- És ő kicsoda?

- Al-Huszein? - csodálkozott Ariana. - Maga nem tudja, ki volt al-Huszein? Istenem, hát..., Mohamed próféta unokája. Al-Huszein az alapja az iszlám világ nagy kettészakadásának. Tudja, az iszlámnak két nagy irányzata van, az egyik a szunnitáké, a másik pedig al-Huszein követőié, a síitáké, és ez az ereklye nagyon fontos a síiták számára.

- És maga? Maga mi?

- Én iráni vagyok.

- Jó, de síita vagy szunnita?

- Kedvesem, Iránban majdnem mindenki síita.

- Akkor ez a mecset magának is nagyon fontos.

- Igen. Amikor Kairóban vagyok, minden pénteken eljövök ide imádkozni. Több ezer másik hívővel együtt, persze.

Tomás alaposan megnézte az épület homlokzatát.

- Szeretnék bemenni.

- **Nem lehet. Ebbe a mecsetbe csak muzulmánok léphetnek be. A hitetleneknek kint kell maradniuk a kapuban.**

- Á, értem - kiáltotta Tomás csalódottan. - És miből gondolja, hogy én hitetlen vagyok?

Ariana bizonytalanul rásandított, mert nem értette a kérdést.

- Talán nem az?

Tomás fölkacagott.

- De, de - mondta, még mindig nevetve. - Nagyon is hitetlen. - Az étterem bejárata felé intett. - Úgyhogy menjünk inkább enni, jó?

Az Abu Huszein nyugatiasabb jellegű volt, mint a többi egyiptomi étterem. Az összes asztalon makulátlanul tiszta terítők díszeltek, és - ami még ennél is fontosabb ebben a városban - a légkondicionáló berendezés teljes gőzzel működött, örvendetesen friss levegővel árasztva el a helyiséget.

Az ablak mellett foglaltak helyet, ahonnan jól látszott az utca másik oldalán álló mecset, és Ariana intett a felszolgálónak

- *Ja nadil!* - kiáltotta.

A fehér egyenruhás férfi máris ott termett.

-*Nam?*

- *Ka imatu takam, min fadlik?*

-*Nam.*

A férfi otthagya őket, és Tomás az asztal fölött közelebb hajolt a nőhöz. -

- Beszél arabul, ugye?

- Hogyne.

- Hasonlít az iráni nyelvre?

- A perzsa és az arab két nagyon különböző nyelv, noha ugyanazt az írást használják, és egy-két szó is megegyezik.

Tomás egy pillanatra mintha zavarba jött volna.

- Ah - kiáltotta. - És mit mondott neki?

- Semmi különöset. Étlapot kértem tőle, csak ennyi.

A pincér néhány pillanat múlva ismét feltűnt két étlappal a kezében, amelyeket a vendégek elé tett, Tomás ránézett a listára, és megrázta a fejét.

- **Ebből semmit sem értek.**

Ariana rásandított az étlapja mögül.

- **Mit enne szívesen?**

- **Válasszon maga. A maga kezében vagyok.**

- **Biztos?**

- **Abszolút.**

v Az iráni nő átnézte a kínálatot, és újra intett a pincérnek, akivel eddig is beszélt. Csak az italoknál bizonytalanodott el, és kénytelen volt megkérdezni Tomást.

- Mit szeretne inni?

- Mindegy. Ami van.

- Szeszest inni inkább, vagy valami mást?

- Lehet itt alkoholt fogyasztani?

- Egyiptomban? Hát persze, hogy lehet. Nem tudta?

- Jó, tudom. Csak arra gondoltam, hogy itt, a muszlim Kairó kellős közepén, a város legszentebb mecsetje mellett talán mégsem lehet. Itt is lehet alkoholt fogyasztani?

- Semmi akadály.

- Hát jó. És mit lehet választani?

Ariana megkérdezte a pincértől, aztán lefordította a válaszát.

- Van sör és egyiptomi bor.

- Egyiptomi bor? Nahát, nem is tudtam, hogy készítenek bort. Hát akkor megkóstolom.

A nő kiegészítette a rendelést, a pincér pedig távozott.

Ekkor egy éles, melankolikus hang hasított a levegőbe. A *müezzin* volt, aki a nagy minaret tetejéről hirdette az *adzant*, hogy imára hívja a hívőket. A dallamos „*Allahu akbar*” végighullámzott a városban, és Ariana láthatta az ablakból a mecset felé igyekvő tömeget.

- El akar menni imádkozni?

- Nem, most nem.

Tomás fölemelt az asztalról egy darab savanyított zöldséget, amely előételként szolgált, s bizalmatlanul vizsgálta.

- Remélem, nem leszek rosszul tőle - mondta.

- Hogyhogy?

- **Amikor tegnapelőtt megérkeztem, a szálloda éttermében vacsoráztam, és rögtön hasmenésem lett.**

- Ó, igen, ez megesik a maguk gyöngye európai gyomrával. Oda kell figyelnie, hogy mit eszik. Kerülje a salátákat és a hámozatlan gyümölcsöket. - Rámutatott a fogpiszkálóra tűzött zöldségdarabra, amit Tomás az ujjai között tartott. - A savanyúságtól nem lesz baja, abból bármennyit ehet. De csak palackos ásványvizet igyon, mindenhol árulják. És ne menjen olcsó éttermekbe, ahol csótányok szaladgálnak az asztalokon.

Tomás beleharapott a zöldségbe.

- De hát én a szálloda éttermében ettem, amikor hasmenést kaptam!

- Sajnos a legdrágább éttermekben is lehetnek gondok.

A felszolgáló óriási tálcával jelent meg, tele színes tányérokkal. Letette az asztalra, és távozott, mondván, hogy máris hozza az italokat. Tomás megcsodálta az ételek sokszínűségét, és megvakarta az állát.

- Mi ez?

Ariana rámutatott egy piros és sárga étellel megrakott tányérra.

- Ez *kusari*, egy jellegzetes egyiptomi étel. Tésztaból, rizsből, lencséből és paradicsomszószból készül, és az egész be van borítva sült hagymával. Ha akarja, eheti csípősen.

- És a többi?

A nő sorra rámutatott mindegyik tányérra.

- Ez a pogácsa a *tamija*. - Kereste a megfelelő szót. - Babból készül. - Kezébe vett egy lapos kenyeret. - Ez a *baladi*. Megkenheti olajas *humusszal*, *babaganuggal* vagy fűlál.

- Mik ezek?

-A *humusz*, az... csicseriborsókrém. A *fűl* babpüré fűszernövényekkel és olajjal, a harmadik pedig padlizsánkrém *tahinával*. Kóstolja meg, finom.

Tomás megkóstolta, és rövid ízlelgetés után elismerően bólintott.

- Tényleg jó.

A pincér visszatért az italokkal. Ariana elé letett egy pohár hideg *karkadét*, Tomás poharát pedig megtöltötte sötétpiros arab vörösborral. A vendég ivott egy kortyot, és ismét bólintott.

- **Vicces - mondta, miután elment a pincér. - Én már annyi mindent tudok magáról, maga meg semmit nem tud rólam, nem gondolja? Csak a nevetem tudja.**

A nő fölhúzta a szemöldökét, és huncut pillantást vetett a férjira.

-Téved.

- Valóban? - lepődött meg Tomás. - De hiszen én még semmit nem meséltem.

- **Nem** is kell. Már tájékoztam.

- ó, igen?

- Hát persze.

- Nem hiszem.

- Akarja, hogy bebizonyítsam? Nos, tudom, hogy portugál, és arról nevezetes, hogy a világ egyik legelismertebb szaktekintélye a kriptóanalízis és a régi nyelvek területén. Egy lisszaboni egyetemen tanít, és jelenleg a Gulbenkian Alapítványnak is dolgozik: felülvizsgálja az alapítvány múzeumában található egyiptomi műtárgyak hieroglifáinak, illetve asszír domborművek ékírásának fordítását. - Úgy beszélt, mintha leckét mondana föl. - Azért jött Kairóba, hogy részt vegyen egy konferencián a karnaki templomról, és egyúttal kihasználja az alkalmat, hogy fölmérje az esélyt az Egyiptomi Múzeum alagsorában őrzött Narmer-paletta megszerzésére a Calouste Gulbenkian Múzeum számára.

- Nahát, le vagyok nyűgözve...

- Azt is tudom, hogy hat évvel ezelőtt történt egy tragédia a magánéletében, és hogy nemrég vált el.

Tomás összeráncolta a szemöldökét, és azon töprengett, mit gondoljon a helyzetről. Ezek az információk már a legintimebb magánéletéről szóltak, és kezdte magát kellemetlenül érezni egy olyan ember társaságában, aki nyomoz utána.

- Honnan a fenéből tud rólam ennyit?

- Drága professzor úr, csak nem gondolja, hogy én is a könnyű hódításai közé tartozom? - Ariana szigorúan elmosolyodott, és megrázta a fejét. - Szó sincs róla. Én munkaügyben vagyok itt, és ez az ebéd egy üzleti ebéd, érti?

A portugál zavartan nézett rá.

- **Nem, nem értem.**

- Gondolkodjon egy kicsit, professzor úr. Én egy **muzulmán nő** vagyok, ráadásul, miként nemrég meg is jegyezte, az ajatollahok országából jöttem, ahol, mint tudja, nagyon szigorú erkölcsi normák uralkodnak. Mit gondol, hány iráni nő tenné meg, hogy megszólít az utcán egy európai férfit, és meghívja ebédelni? Csak úgy, körülbelül?

- Hát... igazából, fogalmam sincs.

- Egyetlen nő sem viselkedik így Iránban, drága professzor úr. Egy sem. Mi pedig kizárólag azért ülünk itt kettesben, mert fontos tárgyalónivalónk van.

- Valóban?

Ariana az asztalra könyökölt, és Tomás szemébe nézett.

- Professzor úr, mint mondtam, tudom, hogy a konferencián való részvétel, illetve az egyiptomi műkincs megszerzésének szándékával érkezett Kairóba. Én azonban azért hoztam el ide, hogy egy másik üzletet ajánljak magának. - Lehajolt, fölvette a földről a retiküljét, és az asztalra tette. - Ebben a táskában egy olyan kézirat másolata van, amely az évszázad legjelentősebb felfedezése lehet. - Finoman végigsimította a táskát. - Én pedig a kormányom megbízásából vagyok itt, hogy megkérdezzem, segítene-e nekünk lefordítani ezt a dokumentumot.

Tomás egy pillanatig meredten nézett az iráni nőre.

- Ha jól értem, szerződtetni akarnak. Erről van szó?

- Igen, erről van szó.

- De hát nincsenek saját fordítóik?

Ariana elmosolyodott.

- Mondjuk, hogy ez éppen a maga szakterülete.

- Régi nyelvek?

- Nem egészen.

- Akkor? Rejtjelifejtés?

- Igen.

Tomás megvakarta az állát.

- Hm - mormogta. - Milyen kéziratról van szó?

A nő kiegyenesedett, és komoly, csaknem protokolláris testtartást vett föl.

- Mielőtt folytatnánk ezt a beszélgetést, közölnöm kell egy fontos feltételt. Minden, amiről most szó esik, szigorúan bizalmas. Beszélgetésünk tartalmáról senkinek sem mondhat semmit. Érti? Senkinek. Ha nem jutunk egyezsége, akkor is titokban kell tartania mindent, amit most mondani fogok. - A férfi szemébe nézett. - Világos?

- Igen.

- Biztos?

- Igen, efelől nyugodt lehet.

Ariana kinyitotta a retiküljét, elővett egy igazolványt és egy papírt, és átnyújtotta a beszélgetőtársának.

- Ez a minisztériumi igazolványom. A Tudományos Minisztérium munkatársa vagyok.

Tomás a kezébe vette az igazolványt. Perzsa nyelven volt ráírva minden, és volt rajta egy fénykép Arianáról muzulmán viseletben.

- Mindenhogy szép, igaz?

Ariana elmosolyodott.

- Maga pedig mindig gavallér, igaz?

A történész újra ránézett az igazolványra.

- Semmit nem értek abból, ami rá van írva. - Közönyösen adta vissza az iratot. - Vagyis akár hamisítvány is lehet, amit valamelyik sarki nyomdában készítettek.

A nő ismét elmosolyodott.

- Majd meglátja, hogy valódi. - Átnyújtotta a papírlapot. - Ez a dokumentum pedig a Tudományos Minisztérium igazolása annak a kéziratnak a hitelességéről, amellyel kapcsolatban igénybe szeretnénk venni a segítségét.

A portugál megvizsgálta a dokumentumot, és szóról szóra elolvasta. Az iráni bélyegzővel ellátott hivatalos iratot angol nyelven írták. Az állt benne, hogy Ariana Pakravan vezeti azt a kutatócsoportot, amelyet az Iráni Iszlám Köztársaság Tudományos, Kutatási és Technológiai Minisztériuma azzal a feladattal bízott meg, hogy fejtse meg és tudományos szempontból ellenőrizze a „Die Gottesformel”-nek elnevezett kéziratot. A dokumentum alján az aláírás egy olvashatatlan, kékes irkafirka volt, amely alatt nyomtatva ott állt, hogy Bozorgmer Shafaktól, a tudományos, kutatási és technológiai minisztertől származik.

Tomás rámutatott a kézirat elnevezésére.

- *Die Gottesmicsoda?*

- *Die Gottesformel* Németül van.

- Arra én is rájöttem, hogy németül van - nevette el magát. - De hát mi ez?

Ariana újabb, négyrét hajtott lapot vett elő a táskájából. Kihajtotta, és odatette Tomás elé. A kockás papírra írógéppel, csupa nagybetűvel volt ráírva, hogy DIE GOTTESFORMEL, alatta egy vers és egy aláírás.

- Ez itt a szóban forgó kézirat első oldalának fénymásolata - magyarázta Ariana. - Mint látja, ugyanaz a címe, mint ahogy Shafak miniszter említette abban az iratban, amit az imént mutattam.

- Igen, *Die Gottesformel* - ismételte Tomás. - De hát mi ez?

- Ez egy kézirat, amely az emberiség egyik legnagyobb alakjától származik.

- Kitől? - kérdezte Tomás nevetve. - Jézus Krisztustól?

- Úgy látom, maga nagy tréfamester.

- De komolyan: mondja már meg. Ki írta?

Ariana letört egy darabka kenyeret, megkente *humusszal*, és beleharapott, mindezt szándékosan lassan tette, mintha e teátrális mozdulatokkal akarna nyomatékokot adni a szavainak.

- Albert Einstein.

Tomás növekvő érdeklődéssel újra megnézte a fénymásolatot.

- Einstein? Hm... érdekes. - Fölpillantott Arianára. - És ez az aláírás valóban Einsteintől származik?

- Igen.

- Az ő kézírása?

- Persze. Több írásszakértő is megvizsgálta és megerősítette.

- És mikor jelent meg ez a szöveg?

- Soha nem jelent meg.

- Tessék?

- Soha nem jelent meg.

- Azt akarja mondani, hogy kiadatlan?

- Igen.

A történész elismerően motyogott valamit. A kíváncsiság most már úgy égette, mint a tűz. Még egyszer megnézte a fénymásolatot: a címet,

a verset, és Einstein aláírását az alján. Aztán a tekintete a papírról Ariana retiküljére siklott, amely még mindig ott hevert az asztalon.

- És hol van a többi oldal?

- Teheránban.

- Tud nekem másolatot szerezni, hogy tanulmányozhassam?

A nő elmosolyodott.

- Nem. Ez a dokumentum szigorúan bizalmas. Teheránba kell utaznia, hogy megnézze a kéziratot. - Lehajtotta a fejét. - Mi lenne, ha máris elindulnánk?

Tomás fölkacagott, és előrenyújtotta a tenyerét, mint egy rendőr, aki megállítja a forgalmat.

- Nyugalom, lassan a testtel. Először is: egyáltalán nem vagyok biztos benne, hogy el tudom vállalni ezt a munkát. Végére is a Gulbenkian Alapítvány megbízásából jöttem ide. Ezenkívül más elfoglaltságaim is vannak Lisszabonban, ugyebár. Órákat tartok a...

- Százezer euró - szakította félbe Ariana magabiztosan. - Százezer eurót tudunk fizetni magának.

A történész elbizonytalanodott.

- Százezer eurót?

- Igen. És álljuk minden költségét.

- És mennyi időre?

- Amíg el nem végzi a munkát.

- De az mennyi idő? Egy hét?

- Egy-két hónap.

- Egy-két hónap? - Elgondolkodott. - Hm... Nem tudom, hogy meg tudom-e oldani.

- Miért? Talán a Gulbenkiannál és az egyetemen jobban fizetik?

- Nem, nem erről van szó. Az a probléma, hogy vannak más kötelezettségeim is... Uh... Mégsem tehetem félre őket csak úgy, egy szó nélkül! Hogy nézne az ki?

Ariana odahajolt hozzá az asztal fölött, és rászegezte mézszínű szeméit.

- Professzor, százezer euró nagyon sok pénz. És mi százezer eurót fizetünk magának havonta, plusz a kiadásait.

- Azt mondta, havonta?

- Igen, havonta - erősítette meg. - Ha két hónapig tart a munka, akkor kétszázezer eurót és így tovább.

Tomás elgondolkodott az ajánlaton. Havi százezer euró, az napon-ta több mint háromezer. Vagyis egy nap alatt több pénzt keresne, mint az egyetlen egy hónap alatt. Mit kell ezen gondolkodni? A történész elmosolyodott, és az asztal fölött kinyújtotta a kezét.

- Megegyeztünk.

Kezet ráztak, mintegy megerősítve az üzlet létrejöttét.

- Akkor már indulhatunk is Teheránba - mondta a nő.

- Nos... azt nem tehetem - felelte a történész. - Még el kell men-nem Lisszabonba elintézni néhány dolgot.

- Ez a munka sürgős, professzor. Akit olyan jól megfizetnek, ahogy mi fogjuk magát, az nem foglalkozhat más, mellékes dolgokkal.

- Nézze, be kell számolnom a Gulbenkiannál az Egyiptomi Mú-zeumban tett látogatásomról, ezenkívül el kell intéznem néhány füg-gőben lévő ügyet az egyetlen. Még négy órát kellene megtartanom a szemeszter végéig, és szereznem kell valakit, aki helyettesít. Csak ez-után tudok elindulni Teheránba.

Ariana türelmetlenül felsóhajtott.

- És mennyi idő múlva tud elindulni?

- Egy hét múlva.

A nő ingatta a fejét, miközben mérlegelte a helyzetet.

- Hm... jól van. Remélhetőleg megérjük.

Tomás ismét a kezébe vette a fénymásolatot, és a címét nézegette.

- Hogy került magukhoz ez a kézirat?

- Azt nem árulhatom el. Nem tartozik magára.

- Vagy úgy. De ha jól sejtem, azt talán elárulhatja, hogy miről szól ez a kiadatlan Einstein-vers, ugye?

Ariana sóhajtott és megrázta a fejét.

- Sajnos, ez ügyben sem szolgálhatok felvilágosítással.

- Csak azt ne mondja, hogy ez is bizalmas.

- Hát persze, hogy bizalmas. Ebben az egész projektben minden bi-zalmas, érte? De ez esetben más oka is van annak, hogy nem tudok válaszolni a kérdésére. Egész egyszerűen azért, mert - bármilyen hi-he-tetlenül hangzik - mi sem értjük, mi áll benne.

- Az hogy lehet? - Tomás döbbenetesen nézett rá. - Mi olyan nehéz benne? Nincs maguk közt senki, aki ért németül?

- Az a gond, hogy a dokumentum egy része nem németül van írva.

- Hanem?

- Idehallgasson, amit most mondok, az a legszigorúbban bizalmas, érti?

- Igen, hiszen már megbeszéltük, nyugodjon meg.

Ariana mély lélegzetet vett.

- Csaknem az egész szöveg német nyelven íródott Einstein kézírásával. De egy rövid részlet, számunkra egyelőre ismeretlen okból, rejtjelezve van. A mi kriptanalitikusaink alaposan megvizsgálták ezt a részletet, és arra a következtetésre jutottak, hogy azért nem tudják megfejteni, mert olyan nyelven írták, amely nem azonos sem a némettel, sem az angollal.

- Lehet, hogy héberül, nem?

A nő megrázta a fejét.

- Nem, Einstein rosszul beszélt héberül. Megtanulta az alapjait, de távol állt attól, hogy valóban használni tudja. Olyannyira, hogy ez volt az oka annak, hogy nem járt a bár-micvá-oktatásra.

- Akkor milyen nyelv lehet?

- Van egy erős feltételezésünk.

- És eszerint melyik nyelv az?

- A portugál.

Tomás kinyitotta a száját, és az arca hitetlenkedésről és zavarról árulkodott.

- A portugál?... De hát... Einstein beszélt portugálul?

- Természetesen nem - mosolygott Ariana. - Okunk van azt hinni, hogy ezt a kis részletet az egyik munkatársa írta és rejtjelezte, aki beszélt portugálul.

- De miért? Mi volt ezzel a célja?

- Az még nem egészen világos. Talán a szöveg jelentőségével kapcsolatos.

Tomás megdörzsölte a szemét, mintha meg akarna állni egy pillanatra, mintha időt akarna nyerni, hogy összeszedje a gondolatait és felfogja az értelmét annak, amit hallott.

- Várjunk csak, várjunk - kérte. - Van valami, amit nem értek. Ez egy kiadatlan Einstein-szöveg, vagy nem?

- Persze, hogy az.

- És Einstein írta, vagy nem?

- Majdnem az egészet Einstein írta a saját kezével, igen. De a szöveg lényegi részét valamilyen oknál fogva, ami még nem egészen világos, más nyelven írták, és csak ezután rejtjelezték.

Ariana lassan beszélt, mintha így akarná jobban megértetni magát.

- Figyelembe véve a kézirat történetét, a rejtjelezett részlet hosszas elemzése után kriptóanalitikusaink arra a következtetésre jutottak, hogy a részlet eredeti nyelve minden valószínűség szerint a portugál.

Tomás helyeslően bólogatott, és tekintete a végtelenbe meredt.

- Ah - morogta. - Akkor ezért keresett föl engem...

- Igen. - Ariana széttárta a karját, mint aki valami evidenciát közöl.

- Ha a rejtjeles szöveg eredeti nyelve a portugál, akkor nyilvánvaló, hogy egy portugál kriptóanalitikusra van szükségünk, nem?

A történész újra a kezébe vette a kézirat első oldalának fénymásolatát, és figyelmesen megvizsgálta. Átsiklott a nagybetűs cím fölött, DIE GOTTESFORMEL, és az alatta álló, géppel írott verset tanulmányozta. Ujját a sorokra tette, és Arianára pillantott.

- Mi ez?

- Valami vers. - A nő fölhúzta a szemöldökét. - Az egész szövegben ez az összes angolul írott rész, eltekintve egy furcsa utalástól a rejtjeles szakasz előtt. A többi mind németül van. Nem tud németül, ugye?

Tomás nevetett.

- Bár beszélek portugál, spanyol, angol, francia, latin, görög és kopt nyelven, haladó szinten tanulom a hébert és az arámit, de a németet sajnos még nem sikerült teljesen elsajátítanom. Van némi fogalmam róla, de semmi több.

- Jó - mondta a nő. - Ezt én is olvastam, amikor nyomoztam maga után.

- Sokat nyomozott utánam?

- Inkább csak információkat gyűjtöttem arról az emberről, akivel szerződést kell kötnöm.

A portugál vetett még egy utolsó pillantást a fénymásolatra: visszatért a címhez.

- *Die Gottesformel* - olvasta. - Mi ez?

- Ez a kézirat címe.

Tomás nevetett.

- Köszönöm szépen - kiáltotta, gúnyos arccal. - Erre én is rájöttem.

De nem ismerem ezt a német szót. Mit jelent?

- *Die Gottesformel*?

- Igen.

Ariana ivott egy korty *karkadét*, érezte, ahogy a hibiszkusz szirmainak íze megédesíti a nyelvét, aztán letette az asztalra a poharát, és Tomás szemébe nézett.

- Az isteni formula.

II

A nadrágzsebében megszólaló polifonikus csengőhang figyelmeztette Tomást, hogy valaki hívja a mobiltelefonján. Belenyúlt a zsebébe, és elővette a kis ezüstszinű készüléket. A kijelző azt mutatta, hogy a szülei hívják.

- Halló?

A vonal másik végén az ismerős hang mintha csak egy méter távolságból szólna.

- Halló! Tomás?

- Szia, anya.

- Hol vagy, fiam? Megjöttél?

- Igen, ma délután érkeztem.

- Minden rendben ment?

- Igen.

- Hála istennek! Mindig nagyon izgulok, amikor utazol.

- Jaj, anya! Micsoda butaság! Repülővel utazni manapság teljesen hétköznapi dolog. Ugyanolyan, mint autóval vagy vonattal, csak gyorsabb és kényelmesebb.

- De én akkor is mindig aggódom. Különben is arab országban voltál, nem? Azok mind bolondok, folyton csak robbantgatnak meg embereket ölnek, borzalmas! Te nem nézed a híreket?

- Na, nézd már, miket nem beszélsz! - nevetett a fia. - Azért annyira nem rossz ám a helyzet! Sőt nagyon is kedvesek és udvariasak.

- Persze. Egészen addig, amíg megint föl nem robbantanak valamit. Tomás türelmetlenül felsóhajtott.

- Jól van, na, jól van - mondta, hogy lezárja már ezt a témát. - A lényeg az, hogy minden rendben volt, és már vissza is jöttem.

- **Még jó.**

- **És apa? Hogy van?**

Az anyja habozott.

- **Apád... hát... megvan.**

- Akkor jó - felelte Tomás, aki nem vette észre a habozást anyja hangjában. - És te, anya? Még mindig internetezel?

- Hébe-hóba.

- De ugye nem nézegetsz pornográf oldalakat? - viccelődött Tomás.

- Jaj, te meg az ostoba viceid! - méltatlankodott az anyja. Megköszöri a torkát. - Figyelj, Tomás, apád és én holnap Lisszabonba utazunk.

- Holnap idejöttök?

- Igen.

- Akkor ebédeljünk együtt.

- Jól van. Korán reggel indulunk, szép lassan, úgyhogy olyan tizenegy-dél tájban érkezünk.

- Akkor gyertek elém a Gulbenkianhoz. Egyre.

- Egy órakor a Gulbenkianban? Megbeszéltük.

^ - És mit csináltok itt?

Az anyja ismét tétovázott a vonal másik végén.

- **Majd** beszélünk, fiam - mondta végül. - Majd beszélünk.

A geometrikus betonépület, a maga absztrakt, vízszintes vonalaival, olyan időtlen struktúrának tűnt, amely megalitikus építményként emelkedik ki a zöld növények közül, mint valami óriási, egymásra merőleges egyenesekből álló dolmen egy füves domb tetején. A kikövezett emelkedőn fölfelé gyalogolva, Tomás ugyanazzal a csodálattal bámulta az épületet, mint mindig: olybá tűnt számára, mint valami modern akropolisz, valami geometrikus emlékmű, metafizikai kompozíció vagy óriási szikla az erdő közepén, amely mintha az idők kezdete óta ott állna.

A Gulbenkian Alapítvány.

Táskájával a kezében belépett az átriumba, és fölment a széles lépcsőn. Az erős falakat nagy üvegtáblák tagolták, egybeolvasztva így az épületet a kerttel, a mesterséges alkotást a természetes tájjal, a beton-

tömeget a növényzettel. Keresztülment a nagy auditorium előcsarnokán, majd finoman megérintve az ajtót, bejutott az irodába.

- Helló, Albertina, hogy van?

A titkárnő a dokumentumokat rendezgette a szekrényben. Megfordította a fejét, és elmosolyodott.

- Jó reggelt, professzor úr. Máris megjött?

- Amint látja, igen.

- Minden rendben ment?

- Tökéletesen. Itt van Vitai mérnök?

- A mérnök úr megbeszélésen van a múzeumiakkal. Csak délután jön vissza.

Tomás elbizonytalanodott.

- Hát... Itt van a beszámoló a kairói útról. Nem tudom, mit csináljak. Talán jobb lesz, ha visszajövök délután, igaz?

Albertina leült az íróasztalhoz.

- Hagyja csak itt - javasolta. - Ha majd megjön a mérnök úr, odaadom neki. Ha bármi kérdése lesz, majd megkeresi magát, rendben?

A történész kinyitotta a táskáját, és elővett egy összetűzött vékony papírköteget.

- Jól van - mondta, és átnyújtotta a lapokat a titkárnőnek. - Itt van a beszámoló. Akkor majd hívjon föl, ha szükséges.

Tomás indult volna kifelé, de Albertina megállította.

- Jaj, professzor úr!

- Tessék?

- Telefonált Greg Suliivan, az amerikai nagykövetségrá. Azt kérte, hogy hívja vissza, amint tudja.

A történész visszament a dolgozószobájába, egy kis szobácskába a földszinten, amelyet általában az alapítvány konzulensei foglalnak el. Leült az íróasztala elé, és munkához látott: a szemeszter hátralévő óráinak vázlatát készítette.

A dolgozószoba ablaka a kertre nézett. A faleveleken és a fűszálakon az öntözővíz cseppjei apró ékszerekként csillogtak a reggeli napsütésben. Tomás telefonált egy asszisztensnek, egyeztetve vele az előadások részleteit, és megígérte, hogy otthagyja a tanszéken az imént elkészített

órávázlatokat. Aztán előkereste a mobiltelefonja memóriájából az amerikai követség kulturális attaséjának a számát, és felhívta.

- Suliivan.

- **Helló**, Greg. Tomás Noronha vagyok, a Gulbenkiantól.

- *Hi*, Tomás! Hogy van?

A kulturális attasé erős amerikai akcentussal és orrhangon beszélt portugálul.

- Nagyon jól. És maga?

- *Great*. És milyen volt Kairóban?

- Semmi különös. Azt hiszem, meg fogjuk kötni az üzletet, és megvásárolhatjuk a palettát, amit megtekintettem. A döntés persze a vezetőség kezében van, de a véleményem pozitív, és a feltételek is jóknak tűnnek.

- Nem tudom, mi olyan különleges maguknak ezekben az egyiptomi régiségekben - nevetett az amerikai. - Szerintem sokkal érdekesebb dolgokra is el lehet költeni a pénzt.

- Azért mondja ezt, mert maga nem történész.

- Lehet. - Most megváltozott a hangja. - Tomás, azért kértem, hogy hívjon vissza, mert szeretném, ha beugrana a követségre.

- Ó, igen? Mi történt?

- Olyan ügyről van szó, amit... hát... nem lehet telefonon megbeszélni.

- Csak azt ne mondja, hogy a Getty Centernek tett ajánlatunkkal kapcsolatban vannak hírei. Csak nem hagyták jóvá Los Angelesben a...

- Nem, nem erről van szó - szakította félbe Suliivan. - Ez... valami más.

- Ühüm - mormogta Tomás, és igyekezett kitalálni, mi lehet az. Talán a Zsidó Múzeummal kapcsolatos. Amióta héberül és arámiul tanul, az amerikai kulturális attasé folyton azzal nyaggatja, hogy el kell mennie New Yorkba, megnézni a múzeumot. - Rendben. És mikor menjek oda?

- Ma délután.

- Ma délután? Hú, nem biztos, hogy tudok. Mindjárt itt lesznek a szüleim, és még a tanszékre is be kell nézнем.

- **Tomás, muszáj ma délután.**

- **De hát miért?**

- Nemrég érkezett valaki Amerikából. Kizárólag azért repült ide, hogy magával beszéljen.

- Hogy velem beszéljen? Ki az?

- Nem mondhatom meg telefonon.

- Ugyan már, ki vele.

- Nem mondhatom meg.

- Angelina Jolié?

Suliivan elnevette magát.

- *Gosh*, magának rögeszméje ez az Angelina Jolié, igaz? Már második alkalommal beszél róla.

- Tény és való, hogy ez a lány figyelemre méltó adottságokkal rendelkezik - felelte Tomás mosolyogva. - De ha nem Angelina Jolié, akkor ki?

- Majd meglátja.

- Jaj, Greg, jobb dolgom is van annál, mint hogy unalmas alakokkal találkozzak, hallja? Árulja már el, hogy ki az, különben nem teszem be oda a lábam.

A kulturális attasé egy darabig tétovázott a vonal másik végén.

- *Oké*, adok egy segítséget. De akkor ígérje meg, hogy délután háromra idejön.

- Négyre.

- Jó, legyen négy, itt, a követségen. De tényleg eljön, ugye?

- Nyugodjon meg, Greg.

- Akkor megbeszéltük. Viszonthallásra.

- Várjon! - Tomás csaknem rákiáltott. - Még nem árulta el a segítséget, csalo!

Suliivan fölkacagott.

- *Damn!* Reménykedtem, hogy elfelejti.

- Nagyon ravasz. Szóval? Mi az a segítség?

- *Oké* - adta meg magát az amerikai. Mély levegőt vett. - Szóval, íme a segítség.

- Mondja már.

- **Tomás, hallott már a CIA-ról?**

A történész azt hitte, rosszul hall.

-**Miről?**

- **Négykor találkozunk. See you.**

És letette.

A falióra tizenkettő ötvenet mutatott, amikor valaki kopogott az iroda **ajtáján**. Tomás hátrafordult, és megpillantott egy ismerős arcot: egy szőke, göndörített hajú nő kukucskált be az ajtón, nagy szemüvege mögé rejtett smaragdzöld szemével, amelyet a fia is örökölt.

- Bejöhetek?

- Anya! - kiáltott fel a történész, és fölállt a székéből. - Hogy vagy?

- Drága fiacskám - felelte a nő, miközben hevesen átölelte és megcsókolta. - Te hogy vagy?

A háta mögül felhangzó köhögés elárulta, hogy nem egyedül jött.

- Szia, apa — üdvözölte Tomás az apját, és szertartásosan kezet nyújtott neki.

- Na, fiam? Hogy vagyunk, hogy vagyunk?

Kissé zavarban voltak, mint mindig, amikor találkoztak.

- Minden rendben - mondta Tomás.

- Mikor szerzel már egy feleséget, aki gondoskodik rólad? - kérdezte az anyja. - Már negyvenkét éves vagy, és helyre kéne hoznod az életedet, fiam.

- Igen, szerintem is.

- Szeretnénk már unokákat.

- Jól van, na.

- Nem gondolkodunk már abban, hogy te és Constanta, hiszen... ti már...

- Hát nem, mi már nem - szakította félbe Tomás. Ránézett az órájára, hogy másra terelhesse a szót. - Megyünk enni?

Az anyja habozott.

- Jó, de... De jobb lenne, ha előbb beszélgetnénk egy kicsit.

- Majd beszélgetünk az étteremben. - Intett a fejével. - Induljunk. Már lefoglaltam az asztalt, és...

- Itt kell beszélgetnünk - szakította félbe az asszony.

- Itt? - kérdezte döbbenet. - De hát miért?

- Mert ezt hatszemközt kell megbeszelnünk, fiam. Úgy, hogy nincsenek körülöttünk idegenek.

Tomás ingerült arcot vágott, majd lassan becsukta az iroda ajtaját. Odahúzott két széket, leültette a szüleit, majd visszament a helyére, az íróasztala mögé.

- Szóval? - kérdezte, és várakozón tekintett rájuk. - Mi történt?

A szülők zavarban voltak. Az anyja ránézett a férjére, bizonytalanul, mintha arra kérné, hogy ő beszéljen. De az nem mondott semmit, így hát neki kellett megszólalnia, hogy beszédre bírja.

- Apádnak mondanivalója van a számodra. - Ismét ránézett a férjére. - Ugye, Manel?

Az apa kihúzta magát a széken, és köhintett egyet.

- Aggódok, mert eltűnt az egyik kollégám - mondta, szemmel láthatóan kelleetlenül. - Augusto...

- Manel... - szakította félbe a felesége. - Ne beszélj mellé.

- Nem beszélek mellé. Augusto eltűnése valóban aggaszt, ha nem tudnád.

- Nem azért jöttünk ide, hogy Augustóról beszéljünk.

Tomás felváltva nézett hol az egyikre, hol a másikra.

- Ki az az Augusto?

Az asszony ingerülten forgatta a szemeit.

- Augusto Siza professzor, apád egyik munkatársa az egyetemen. Fizikát tanít, és két hete eltűnt.

- 0, igen?

- Jaj, fiam, ez a történet most senkit nem érdekel. Egészen más okból jöttünk ide. - Ránézett a férjére. - Ugye, Manel?

Manuel Noronha lehajtott a fejét, és az ujjait nézegette, amelyek már sárgák voltak a sokévi dohányzástól. Tomás az íróasztala mögül figyelte az apját. Már majdnem kopasz volt, csak néhány hófehér hajszál maradt a füle mellett és a tarkóján. Őszülő szemöldöke sűrű volt és borzas, az arca sovány, talán túlságosan is beesett, emiatt erősen kiálltak a csontjai, és csaknem egészen elrejtették apró, világosbarna szemeit. Alaposabban szemügyre véve: az apja kezdett öregedni. Öreg volt és sovány, törékeny, szikkadt teste csaknem csont és bőr.

Hetvenéves volt, és a kora már kezdett ránehezedni: hihetetlen, hogy még mindig matematikát tanít a Coimbrai Egyetemen. Ezt ép elméjének és nagy tudásának köszönhette, de a rektor különleges engedélye is kellett hozzá - **ellenkező** esetben már rég otthon ücsöröghetett volna.

- **Manel - nógatta** az asszony. - Gyerünk már, mondd el. Ha te nem **mondod, akkor** én fogom elmondani.

- **De** hát mit kell elmondani? - kérdezte Tomás, a sok titokzatosságtól ingerülten.

- Elmondom én - mondta az apa.

A matematikaprofesszor nem volt bőbeszédű ember. Tomás az évek során megszokta, hogy távolságtartó, csendes apja, akinek mindig cigaretta van a kezében, bezárkózik a padlásszobába, ahol ceruzát vagy krétát ragad, elvonul az élettől, mint valami remete, akinek absztrakt világa az euklideszi geometria, a Cantor-tétel, Fermat és Gödel elméletei, a Mandelbrot-halmaz, a Lorenz-rendszerek és a számok birodalma. Az egyenletek és a dohány füstfelhőjében élt, egy irreális univerzumba merülve, távol az emberektől, aszketikus elzártágban, szinte tudomást sem véve a családjáról. A nikotin és a számjegyek rabja volt, és a tételeké, a formulaké, a függvényké, a sorozatelméleteké, a valószínűség-számításé, a szimmetriáé, a píce és a fié, és mindené, ami mindezzel kapcsolatos. Mindennel.

Az életet kivéve.

- Elmentem az orvoshoz - jelentette ki Manuel Noronha, mintha ez volna minden, amit el akart mondani.

Mindhárman hallgattak. Amikor az idős professzor észrevette, hogy azt várják, hogy folytassa a beszédet, fészkelődni kezdett a székén.

- Elkezdtem köhögni egy ideje, úgy két-három éve. - Közben köhintett kettőt, mintha csak illusztrálni akarná a mondandóját. - Először azt hittem, hogy nátha, aztán meg, hogy allergia. A köhögés egyre súlyosbodott, és közben kezdtem elveszíteni az étvágyamat. Lesóványodtam, és egyre gyengébbnek éreztem magam. Augusto ez idő tájt kért meg, hogy ellenőrizzek egy-két egyenletet, ezért mind a fogyást, mind a fáradtságot a kimerítő munkának tulajdonítottam. - A mellére tette a kezét. - Aztán elkezdtem sípolva köhögni. - Mélyet lélegzett,

és sípoló hang hallatszott a mellkasa felől. - Anyád elküldött az orvoshoz, hogy nézessem meg, mi ez, de én nem hallgattam rá. Aztán jöttek az erős fejfájások és a csontfájdalmak. Azt gondoltam, hogy a munka miatt van, de anyád tovább rágta a fületem, és végül megbeszélte egy időpontot Gouveia doktorral.

- Apád olyan emberkerülő, tudod, milyen - jegyezte meg az anyja.
- Úgy kellett elvonszolnom a klinikára.

Tomás hallgatott. Nem tetszett neki a beszélgetés iránya. Logikusan kikövetkeztette, hogy az apjának súlyos egészségi problémája van.

- Gouveia doktor elküldött egy-két vizsgálatra - mondta Manuel Noronha. - Vért vettek, és megröntgeneztek, majd CT-re is elküldtek. Aztán Gouveia behívott a szobájába, anyádat meg engem, és közölte, hogy talált egy-két foltot a tüdőmön, és megnagyobbodtak a nyirokcsomóim. Aztán elküldött hörgőtükrözésre, és csináltatott egy biopsziát.

- Phú! - sóhajtott az anya. - A hörgőtükrözés katasztrofális volt.

- Hát, milyennek kellett volna lennie? - kérdezte az apa, sértődött pillantást vetve a feleségére. - Bevezettek egy csövet az orromon, és ledugták a torkomon, egészen a tüdőmög. - Az ujjával mutatta a szonda útvonalát. - Borzalmas volt.

- És mi lett a vizsgálat eredménye? - érdeklődött Tomás, aki türelmetlenül várta a történet végkifejletét.

- Nos, a vizsgálat után néhány nappal Gouveia doktor egy hosszadalmas beszélgetés során közölte velünk, hogy nekem... ööö... - Ránézett a feleségére. - Graca, te jobban meg tudod jegyezni az ilyesmit. Hogy is mondta?

- Soha nem felejttem el - szólalt meg Graca Noronha. - Úgy mondta, hogy túlburjánzó epiteliális sejtek a tüdő alveolusai és a hörgők nyálkahártyáján.

Tomás az anyjára meredt, aztán az apjára, majd ismét az anyjára.

- Mi a fenét jelent ez?

Manuel Noronha mélyet lélegzett, és tisztán hallatszott a sípolás a mellkasából.

- Rákos vagyok, Tomás.

A fia hallotta a szavakat, és igyekezett feldolgozni az információt az agyában, de úgy érezte, mintha érzéketlenné vált volna, nem bírt reagálni.

- Rákos? Hogyhogy rákos?

- Tüdőrákom van. - Ismét mélyet lélegzett. - Először nem hittem el. Azt gondoltam, hogy elcserélték a leleteket. Alighogy kiléptem a rendelőből, már mentem is egy másik orvoshoz, Assis doktorhoz, aki újabb vizsgálatokat rendelt el, aztán hosszasan magyarázta, hogy van egy fránya betegségem, amit kezelni kell, de nem mondta meg, mi az.

Az asszony előrehajolt a széken.

- Assis doktor később felhívott, hogy beszélni akar velem - mondta Graça. - Elmentem hozzá, és ugyanazt mondta, amit Gouveia doktor. Azt mondta, nem tudja, hogy megmondja-e apádnak.

A matematikus lemondóan legyintett.

- Így hát fogtam magam, és visszamentem Gouveia doktorhoz, ő elmagyarázta, hogy a betegséget úgy hívják, hogy... hogy, valami furcsa neve van, valamilyen karcinóma. Nem kis sejtes tüdőrák.

- A dohányzás az oka - morogta az asszony. - Gouveia doktor azt mondta, hogy a tüdőrákot csaknem kilencven százalékban a dohányzás okozza. A te apád meg úgy füstölt, mint a gyárkémény! - Fölemelte az ujját, mintha prédikálna. - Hányszor mondtam neki, hogy Manel, meglátod...

- Anya, várj egy kicsit - szakította félbe Tomás, akit megrázott a hír. Ránézett az apjára. - Mit mondott az orvos?

Mintegy válaszként, Manuel Noronha köhintett egyet.

- Azt mondta, hogy általában többféle gyógymódot lehet alkalmazni az ilyen esetekben. Műtét, kemoterápia, sugárkezelés...

- És melyiket csinálják?

Rövid csönd állt be.

- Az én esetemben - szólalt meg végül az apa - két olyan komplikáció áll fenn, ami Gouveia doktor szerint nagyon gyakori az ilyen típusú ráknál.

- Milyen komplikációk?

- Egy kicsit későn fedezték föl a rákomat. Állítólag a tüdőráknál az esetek hetvenöt százalékában ez történik. Kései diagnózis. - Ismét kö-

högött. - A második komplikáció az első következménye. Mivel a betegséget túl későn ismerték föl, a szervezet többi részére is áttért. Ezek az áttétek. A csontjaimban és az agyamban is megjelentek az áttétek, és Gouveia doktor azt mondja, hogy természetes, hogy a májamban is áttérjek.

Tomás úgy érezte, lebénult, és meredten nézett az apjára.

- Istenem! - kiáltotta. - És hogyan kezelik?

- A daganatos sejtek annyira elterjedtek, hogy nem vagyok operálható. A kemoterápia sem jöhet szóba, mert az csak a kis sejtjes rák esetében hatékony.

- Ha nem lehet se megműteni, se kemoterápiát alkalmazni, akkor mit csinálnak?

- Sugárkezelést.

- És ez meggyógyít?

- Gouveia doktor azt mondja, hogy jók a kilátásaim, mert ebben a korban már viszonylag lassan halad előre, és tekintsem úgy, mint egy krónikus betegséget.

- Ah.

- De alaposan utánaolvastam, és nem vagyok biztos benne, hogy őszinte volt.

Az asszony fészkelődni kezdett a székén, zavarta ez a megjegyzés.

- Micsoda számárság! - tiltakozott. - Hát persze, hogy őszinte volt! A matematikus a feleségére nézett.

- Graca, nem lehetne máskor vitatkozni?

Graca ránézett a fiára: most ő keresett szövetségest.

- Láttál már ilyet? Újabban az a rögeszméje, hogy meg fog halni!

- Nem erről van szó - magyarázta a férje. - Csak olvastam egyet s mást, és megtudtam, hogy a sugárkezelés célja nem a gyógyítás, hanem csupán a betegség előrehaladásának a késleltetése.

- A késleltetése? - kérdezte a fiú. - Ez mennyi időt jelent?

- Tudom is én! Az én esetemben talán egy hónapot, egy évet, fogalmam sincs. - Elhomályosult a tekintete. - Remélem, húsz évet - mondta. - De lehet, hogy csak egy hónapot, nem tudom.

Tomis érezte, ahogy lába alól kicsúszik a talaj.

- Egy hónapot?

- Jézusom, micsoda rögeszme! - háborgott Graca. - Apád mindent túldramatizál...

Az idős matematikaprofesszorra rátört a köhögési roham. Nagy nehezen összeszedte magát, mély lélegzetet vett, és nedves barna szemét a fiára emelte.

- Haldoklom, Tomás.

III

A Sete Rios kerület egyik eldugott zöld zugában, az Amerikai Egyesült Államok nagykövetségének kapuja előtt, nevenségesen el volt túlozva a biztonsági ellenőrzés. Tomás Noronha két örkordonon ment keresztül, és kétszer vizsgálták át: egy rendkívül bonyolult fémdetektoros rendszeren kellett áthaladnia, és bele kellett néznie egy kis biometrikus azonosító készülékbe, amely a szivárványhártya felismerésével azonosítja a körözött személyeket. Sőt a biztonsági őrök még a kis kék Volkswagenje alját is megnézték egy tükörrel, hogy megtalálják az esetlegesen az autóra szerelt robbanószert. A követség bejárata körüli biztonsági intézkedéseket a szeptember 11-ei támadás miatt többszörözték meg, de ez őt felkészületlenül érte: régen járt már itt, és álmában sem gondolta, hogy ilyen többszörös akadályokból álló próbákat kell kiállnia annak, aki be szeretne jutni a diplomáciai létesítménybe.

A követség épületének kapujában Greg Suliivan ragyogó mosolya fogadta. A kulturális attasé harmincéves, magas, szőke, kék szemű, egyenes tartású férfi volt, nyugodt gesztusokkal és némi mormon jelleggel. Az amerikai végigkísérte a követség folyosóin, és bevezette egy fényes terembe, amelynek hatalmas, nyitott ablaka egy napsütötte kertre nézett. Egy fehér inges, piros nyakkendő fiú ült a terem hosszú mahagóniasztalánál, mélyen belemerülve nyitott *laptopjába*, de nyomban fölállt, amikor Suliivan belépett a vendégével.

- Don - mondta Suliivan. - *This is professor* Tomás Noronha.

- *Howdy!*

Üdvözölték egymást.

- Ez itt Don Snyder - mondta, még mindig angolul, és bemutatta a fiút, akinek rendkívül sápadt arca éles kontrasztot alkotott sima, fekete hajával.

Mindhárman leültek, és a kulturális attasé úgy irányította a beszélgetést mint valami gyakorlott ceremóniamester. Suliivan hangosan beszélt, és közben Tomást nézte, amiből kiviláglott, hogy kizárólag a portugálhoz intézi a szavait.

- Ez a beszélgetés meg sem történik. Minden, ami itt elhangzik, szigorúan titkos és köztünk marad. - A vendég felé bökött a fejével. - Világos?

- Világos.

Suliivan összedörzsölte a kezeit.

- Nagyon jó - kiáltotta. Most a piros nyakkendő fiú felé fordult. - Don, talán kezdhetnénk.

- *Oké* - egyezett bele Don, miközben föltúrta az inge ujját. - *Mister Norona*, mint már...

- Noronha - helyesbített Tomás.

- *Norona?*

- Felejtse el - nevette el magát a történész, mert megértette, hogy az amerikai sohasem fogja tudni helyesen kiejteni a nevét. - Hívjon csak Tómnak.

- Á, Tom! - ismételte Don, és nagyon örült, hogy sikerült egy egyszerűbb nevet találni. - Jól van, Tom. Mint már Greg mondta, a nevem Don Snyder. Amit nem mondott el, az az, hogy a CIA-nek dolgozom Langleyben, ahol terroristaellenes elemző vagyok, az ügynökség négy osztálya közül az egyik, a Directorate of Operations részlegén.

- Szóval bevetési? Mint mondjuk... James Bond?

Snyder és Suliivan elnevette magát.

- Igen, az amerikai 007-esek a Directorate of Operations osztályán dolgoznak - felelte Don. - Habár jómagam nem tartozom közéjük. Sajnos az én munkám korántsem annyira élvezetes, mint fiktív MI6-os kollégámé. Mellettem ritkán fordulnak meg csinos nők, és a munkám javarészt rutinfeladatokról áll, nincs benne semmi izgalmas. A Directorate of Operations osztályának fő profilja a titkos információszerzés, ami gyakran a HUMINT, azaz a *humán intelligence*, más szóval az emberi kapcsolatok felhasználásával folytatott titkos hírszerzés módszerével történik.

- Egyszóval kémek.

- **Ez a kifejezés kissé... hogy is mondjam? ...kissé amatőr.** Mi inkább a *humán intelligence*, **azaz az „emberi kapcsolatok felhasználásával folytatott titkos információszerzés”** kifejezést használjuk. - A mellére tette a kezét. - Én azonban nem tartozom közéjük. Az én munkám a terrorcselekményekkel kapcsolatos információk elemzésére korlátozódik. - Fölhúzta a szemöldökét. - És ezért jöttem ide, Lisszabonba.

Tomás elmosolyodott.

- Terrorizmus Lisszabonban? Ez a két szó valahogy nem illik össze. Lisszabonban nincs terrorizmus.

Sulliivan közbeszólt.

- Ez nem egészen így van, Tomás - mondta nevetve. - Vezetett már autót ebben a városban?

- Ja, persze - mondta bólogatva a portugál. - Valóban vannak, akik a volán mögött ülve veszélyesebbek, mint maga Bin Laden, az tény.

Don Snyder zavarba jött a másik kettő nevetésétől, és udvariasan elmosolyodott.

- Hadd fejezzem be a bemutatkozásomat - kérte.

- Elnézést - felelte Tomás. - Kérem, folytassa.

Az amerikai elkezdte nyomogatni a *laptopja*, billentyűit.

-A múlt héten hívtak Lisszabonba, egy látszólag értelmetlen esemény miatt. - Tomás felé fordította a számítógép képernyőjét, amelyen egy ősz bajuszú és kecskeszakállú, sötét szemén igen magas dioptriás szemüveget viselő hetvenes férfi mosolygó arca jelent meg. - Ismeri ezt a férfit?

Tomás alaposan megnézte az arcot, és megrázta a fejét.

- Nem.

- A neve Augusto Siza, híres portugál egyetemi tanár, az ország legnagyobb fizikusa.

Tomásnak a név hallatán kinyílt a szája.

- Ah - kiáltotta. - Az apám kollégája.

- Az apja kollégája? - lepődött meg Don.

- Igen. Nem ő tűnt el?

- De. Három hete.

- Nos, az apám épp ma említette.

- Az apja ismeri őt?

- Igen, kollégák a Coimbrai Egyetemen. Az apám matematikát tanít, Siza professzor pedig ugyanazon a karon, a fizika tanszéken dolgozik.

-/ see.

- De hát mi történt vele?

- Nos, Siza professzor nyom nélkül eltűnt. Egyik nap várták a tanítványai a tanszéken, hogy előadást tartson nekik, de a professzor nem jelent meg. Másnap a Tudományos Bizottság értekezletére várták, és ott sem jelent meg. Többször is próbálták elérni a mobiltelefonján, de soha nem vette föl senki. Idős kora ellenére állítólag mind testileg, mind szellemileg ép és energikus, ezért folytathatta a tanítást a korhatáron túl is. Mivel özvegy és egyedül él, hiszen a lánya már férjnél van, a kollégái arra gondoltak, hogy talán történt vele valami. Végül is a professzor egyik munkatársa, aki egy régen kitűzött megbeszélésre igyekezett hozzá, belépett a lakásába, és megállapította, hogy nincs otthon, de a dolgozószobáját valakik feldúlták. A földön szétszórt papírokat és mindenütt nyitott dossziékat látott, úgyhogy kihívta a rendőrséget. Meg is jelent ott a maguk nyomozó rendőrsége, aaa... hogy is hívják, aaa... bűnözési rendőrség, és...

- Bűnügyi.

- Igen, az! - kiáltott fel Don, fölismerve a helyes kifejezést. - Ez a rendőrség begyűjtött néhány mintát, még hajszálakat is, és elküldte laborvizsgálatra. Amikor megjöttek az eredmények, a nyomozók bevitték az adatokat a bűnügyi nyilvántartó számítógépbe, amely összeköttetésben áll az Interpollal. - Újabb billentyűket ütött le a *laptopján*. - És megdöbbentő eredményre jutottak. - Újabb arc jelent meg a képernyőn, egy sötét bőrű, telt arcú, gyér, fekete szakállú férfi. - Fölismeri ezt a személyt?

Tomás alaposan megnézte az arcvonásait: volt benne valami arabos.

- Nem.

- A neve Aziz al-Mutaki, az Al-Mukavama al-Iszlamija nevű szervezetnek dolgozik. Hallott már róla?

- Nem.

- Ez az Isten Pártjának a katonai szárnya. Ismeri az Isten Pártját?

- Azt sem - vallotta be Tomás, és kezdte magát tökéletesen tudatlannak érezni.

- Az Isten Pártja arabul *Hibz Allah*. Így már ismerősen hangzik?

A portugál összekuporodott a székén, és ismét a fejét rázta, már-már elkeseredve, amiért nem tud semmit.

- *Hibz Allah*. A libanoniaknak persze elég sajátos kiejtésük van, ugyebár. *Hibz Allah* helyett azt mondják, hogy *Hezb'llah*. A CNN úgy mondja: *Hezbollah*.

- Ah! *Hezbollah!* - kiáltott föl Tomás megkönnyebbülten. - Hát persze, hogy hallottam róla!

- A híradóban, gondolom.

- Igen, a híradóban.

- És tudja, mi az a Hezbollah?

- Nem azok a libanoni fickók, akik háborúban álltak Izraellel?

Don Snyder elmosolyodott.

- Nagyon röviden összefoglalva, igen - mondta. - A Hezbollah egy síita iszlám szervezet, amely 1982-ben alakult Libanonban, az ország déli részének izraeli megszállása ellen harcoló csoportokból. Kapcsolatban áll a Hamasszal és az Iszlám Dzsiháddal, és egyes feltételezések szerint az al-Kaidával is. - Megrázta a fejét, és lehalkította a hangját, mintha csak mellékesen jegyezné meg. - Bevallom, én ebben nem hiszek. Az al-Kaida ugyanis egy szunnita szervezet, amelynek vahabita ideológiája világosan kizárja a síitákat. Sőt Bin Laden emberei a síitákat egyenesen hitetleneknek tartják. Márpedig ez lehetetlenné tesz bármiféle szövetséget a két szervezet között, nem igaz? - Ismét megnyomott néhány billentyűt a számítógépén, és a képernyőn a pusztítás képei jelentek meg. - Ettől függetlenül a Hezbollah több nyugati ember elrablásáért, illetve több, a nyugati országokban elkövetett merényletért is felelős, ami elegendő ok arra, hogy az Egyesült Államok és az Európai Unió egyaránt terrorszervezetként tartsa számon. Még az ENSZ Biztonsági Tanácsa is kiadott egy határozatot, az 1559-es számút, amelyben a Hezbollah fegyveres alakulatainak feloszlását követeli.

Tomás megsimogatta az állát.

- És mi köze van a Hezbollahnak Siza professzorhoz?

Az amerikai egyetértően bólogatott.

- Nos, pontosan ugyanezt a kérdést tette föl a maguk rendőrsége - mondta Don. - Mit keres egy Interpol által körözött, a Hezbollahnal kapcsolatban álló férfi hajszála Siza professzor dolgozószobájában, Coimbrában?

A kérdés ott lebegett a teremben.

- És mi a válasz?

Az amerikai megvonta a vállát.

- Nem tudom. Annyit tudok, hogy a maguk rendőrsége fölvette a kapcsolatot a portugál hírszerző szolgálattal, a SIS-szel, ők pedig szóltak Gregnek, aki telefonált Langleybe.

Tomás ránézett Greg Sullivanre, és mint aki hirtelen megvilágosodott, mindent megértett. A barátját, Greget, a higgadt amerikait, aki annyiszor felhívta őt, hogy a Zsidó Múzeumról beszéljen és segítsen neki üzletet kötni a Getty Centerrel vagy a Lincoln Centerrel, éppen annyira érdekelte a kultúra, mint őt, Tomást a *baseball* vagy Arnold Schwarzenegger filmjei. Azaz semennyire. Greg nem volt a kultúra embere: CIA-ügynök volt, aki kulturális attasénak álcázva magát, Lisszabonban működött. Eme hirtelen megvilágosodás következtében egyrészt immár más szemmel nézett az amerikaiakra, másrészt azonban azt is megértette, mennyire csalóka a látszat és mennyire könnyű becsapni egy jóhiszemű embert, amilyen ő maga is.

Amikor észbe kapott, hogy tátott szájjal bámulja a „kulturális attasét”, megrázta magát, mint aki most ébredt álmából, és ismét Don felé fordult.

- Greg szólt magának, igaz?

- Nem - felelte Don. - Greg a Directorate of Operations igazgatóhelyettesével beszélt. Az igazgatóhelyettes szólt a főnökömnek, aki a terroristaellenes elemzési csoportot vezeti, a főnököm pedig ideküldött, Lisszabonba.

Tomás ingerült grimaszt vágott.

- Nagyszerű - mondta, elismerően bólogatva, mint egy tanár, aki megdicséri szorgalmas diákját. - És most árulja el nekem, Don, hogy mit keresek én itt?

A fekete hajú amerikai elmosolyodott.

- Halvány **fogalmam sincs. Azt az utasítást kaptam, hogy avassam**
be a küldetésembe, és ezt **meg is tettem az imént.**

A portugál most a „kulturális attaséhoz” **fordult.**

- Greg, mi közöm nekem ehhez az egészhez?

Sullivan az órájára a pillantott.

- Azt hiszem, ezt nem az én dolgom megválaszolni - mondta.

- Hanem kinek a dolga?

- Hát... - habozott. - Lassan ide kell érnie.

- Ideélnie? Kinek?

- Mindjárt megismeri.

III

Az alak az árnyékban, egy oldalajtóban jelent meg, és lassan közeledett a mahagóniasztalhoz. Tomás és a két amerikai összerezett, amikor meglátták, hogy felbukkan a semmiből, mint valami váratlanul testet öltött kísértet.

Magas, jó felépítésű férfi volt, világító, kék szemekkel, ősz haja egészen rövidre volt nyírva, és sötétszürke öltönyt viselt. Hetven év körüli lehetett, de még mindig jó erőben lévőknek látszott. A szeme sarkából szétfutó ráncok belekarcolták markáns, kifürkészhetetlen arcába a korát. Ahogy ott állt a félhomályban, szemeit összehúzva, mintha Tomást tanulmányozná, s elemezné a helyzetet. Még egy pillanatig várt, aztán végre kihúzott egy széket, és helyet foglalt a mahagóniasztalnál, miközben szemét mindvégig a portugálon tartotta.

- *Good afternoon, mister Bellamy* - üdvözölte Suliivan tiszteletteljes hangon, ami nem kerülte el Tomás figyelmét.

- *Hello, Greg* - mondta a férfi halk, rekedt hangon, anélkül hogy levette volna a szemét Tomásról. Egész testéből áradt az önbizalom, a hatalom, a fenyegetés és a lappangó agresszió. - Nem mutatja be a barátját?

Suliivan készségesen engedelmeskedett.

- Tomás, ez itt *mister Bellamy*.

- Hogy van?

- *Hello, Tomás* - üdvözölte az újonnan érkezett, meglepően jól ejtve ki Tomás nevét. - Köszönöm, hogy eljött.

Suliivan odahajolt a portugál füléhez.

-*Mister Bellamy* ma reggel érkezett Lisszabonba - tette hozzá sietve, tiszteletteljes suttogással. - Azzal a szándékkal érkezett Langleyből, hogy...

- **Köszönöm, Greg - vágott a szavába Bellamy. - Innentől enyém a show.**

- *Yes, mister Bellamy.*

A baljós tekintetű amerikai hátrahúzott székén a terem félhomályában maradt, és még mindig nem vette le a szemét Tomásról. Mély légzése hallatszott a súlyos csöndben, és ez kellemetlen érzést keltett a jelenlévőkben. A történész érezte, hogy verejtékcseppek jelennek meg a homlokán. Mosolyogni próbált, de a férfi arca rezzenéstelen maradt, hunyorgó szemével pedig még mindig őt tanulmányozta, méregette.

Néhány perc elteltével - ami a jelenlévők számára egy örökkévalóságnak tűnt - a hideg kék szemű ismeretlen előrehúzódtott a székével, egyúttal kibújt a félhomályból, és az asztalra könyökölt, szóra nyitva vékony ajkait.

- A nevem Frank Bellamy, és én irányítom a CIA négy igazgatósága közül az egyiket. Don a Directorate of Operations elemzője. Én pedig a Directorate of Science and Technology vezetője vagyok. Az a feladatunk, hogy új technológiák feltalálásával és fejlesztésével támogassuk a hírszerzési tevékenységet. Műholdjainkról olyan jól lehet látni Afganisztánt, hogy még az autók rendszámát is le tudjuk olvasni, mintha fél méterre állnánk tőlük. Olyan lehallgató rendszereink vannak, amelyek segítségével el tudjuk olvasni az *e-mailt*, amit ma reggel küldött a kairói Egyiptomi Múzeumnak, és le tudjuk ellenőrizni a pornográf site-okat, amelyeket Don nézegetett tegnap éjjel a hotelszobájában.

Don Snyder lángvörös lett a szégyentől, annyira, hogy kénytelen volt lehajtani a fejét.

- Egyszóval, ha egy béka elfingja magát valahol ezen a bolygón, mi arról is tudomást szerzünk, ha úgy tartja kedvünk. - Hipnotikus tekintete Tomásba fúródott. - Tisztában van hát a hatalmunkkal?

A portugál bölintott, lenyűgözte ez a bemutatkozás.

- Igen.

Frank Bellamy hátradőlt a székén.

- *Good.* - Kinézett az ablakon a friss kerti pázsitra. - Amikor kitört a második világháború, a New York-i Columbia Egyetem ifjú és ígéretes fizika szakos hallgatója voltam. Amikor véget ért, az isten háta mögötti Los Alamosban dolgoztam, egy száraz domb tetején, Új-Mexikó-

han. - Bellamy lassan beszélt, és hosszú szüneteket tartott. - Mond magának valamit a Manhattan Project kifejezés?

- Nem ott készítették az első atombombát?

Az amerikai ajkai kissé széthúzódtak: szinte azt lehetett mondani, hogy mosolyog - ha egyáltalán képes volt ilyesmire.

- Maga *egy fucking zseni* - szólt némi gúnnyal a hangjában. Fölmutatta három ujját. - Három bombát csináltunk 1945-ben. Az első egy kísérleti bomba volt, amely Alamogordóban robbant föl. Ezt követte a *Little Boy*, amit Hirosimára, majd a *Fat Man*, amit Nagaszakira dobtak le. - Széttárta a karját. - *Bang*, a háború véget ért. - Egy pillanatra megdermedt, mintha újra átélné a múltbeli eseményeket. - Egy év múlva feloszlatták a Manhattan Projectet. Sok tudós más titkos projektekben folytatta a munkáját, de én nem. Hirtelen állás nélkül találtam magam. Mígnem egy tudós barátom fölhívta a figyelmemet a *National Security Act* törvényre, amit Truman elnök hozott 1947-ben, hogy megalakítson egy hírszerző ügynökséget. Az előző ügynökség, az OSS a háború végén megszűnt, de a félelem a kommunizmus elterjedésétől, valamint a KGB tevékenykedése ráébresztették Amerikát, hogy nem ülhet ölbe tett kézzel. Az új ügynökséget CIA-nak hívták, és engem fölvettek a tudományos területre. - Ismét széthúzta keskeny ajkait, mintha mosolyogna. - Így hát az ügynökség egyik alapító tagja áll most maga előtt. - Majd folytatta. - Az ember azt gondolná, hogy akkoriban a tudomány területe érdekelte a legkevésbé a CIA-t, de nem így volt. Éppen ellenkezőleg. Amerika rettegett, hogy a Szovjetunió atomfegyvereket fejleszt ki, és a CIA-nak három feladata volt ebben a kérdésben. - Ismét a három ujj. - Először is: figyelni a szovjeteket. Másodsor: külföldi elméket toborozni, beleértve a nácikat is. Harmadszor: figyelni a saját tudósainkat. De a Szovjetunió, minden erőfeszítésünk ellenére, 1949-ben felrobbantotta első atombombáját, és ezzel paranoiás hangulatot teremtett köztünk. Elkezdődött a boszorkányüldözés, hiszen arra gyanakodtunk, hogy saját tudósaink szolgáltatták ki a titkot Moszkvának.

Bellamy csak most vette le a szemét Tomásról, és Suliivan felé fordult.

- Greg, kaphatnék egy kávét?

A „kulturális attasé” fölpattant a székéből: úgy nézett ki, mint egy katonára, aki parancsot kapott a tábornoktól.

- *Right away, mister* Bellamy - mondta, és kiment a teremből.

Frank Bellamy kék szeme visszatért Tomásra.

- 1951 tavaszán Izrael akkori miniszterelnöke, Dávid Ben Gurion eljött Amerikába, hogy tőkét szerezzen fiatal állama számára, amely csupán három évvel azelőtt jött létre. Ahogy azt ilyen esetekben szoktuk, most is áttanulmányoztuk a látogatás programját, és volt benne valami, amire fölfigyeltünk. Ben Gurion megbeszélte egy találkozót Albert Einsteinnel, Princetonban. A főnököm úgy vélte, hogy meg kell figyelni ezt a találkozót, és odaküldött, engem meg egy operatív ügynököt, hogy hallgassuk le kettejük beszélgetését.

Ránézett egy kis jegyzetömbre, ami ott volt előtte.

- A találkozó 1951. május 15-én zajlott le Einstein házában, a Princetoni Mercer Street 112. alatt. Ahogy a főnököm sejtette, Ben Gurion valóban azt kérte tőle, hogy tervezzen atombombát Izrael számára. Könnyen elkészíthető bombát akart, olyat, amelyet egy szerény anyagi eszközökkel rendelkező ország gyorsan és titokban elő tud állítani.

- És Einstein? - kérdezte Tomás, aki először merte félbeszakítani beszélgetőpartnerét. - Elfogadta az ajánlatot?

- A mi kis zsenink egy kicsit ellenállt. - Ismét belenézett a jegyzeteibe. - De tudjuk, hogy már a következő hónapban elkezdett dolgozni Ben Gurion kérésén, és 1954-ben, egy évvel a halála előtt, el is készült vele. - Fölnézett a tömbből. - Noronha professzor, tudja, milyen energiát szabadít föl egy atombomba?

- Nukleáris energiát?

- Igen. Tudja, milyen energia ez?

- Gondolom, az atomokkal kapcsolatos, nemde?

- Az univerzumban minden az atomokkal kapcsolatos, drága professzor - jelentette ki Bellamy szárazon. - Én azt kérdezem magától, hogy van-e fogalma róla, miből ered ez az energia?

Tomás majdnem elnevette magát.

- Halvány fogalmam sincs

Greg Sullivan visszatért a terembe egy tálcával, és négy gőzölgő kis csészét tett az asztalra, valamint egy kistányért cukros tasakokkal. A CIA embere fölemelte a csészéjét, és ivott egy kortyot.

- Az univerzum elemi részecskékből áll - mondta, miután letette a csészét. - Kezdetben azt gondolták, hogy ezek a részecskék az atomok, éppen ezért nevezték el őket atomoknak. Az *atom* görög szó, és oszthatatlant jelent. Csakhogy az idő múlásával a fizikusok rájöttek, hogy az oszthatatlan tovább osztható. Fölfedezték, hogy léteznek még kisebb részecskék, nevezetesen a proton és a neutron, amelyek az atom magjában vannak, valamint az elektron, amely úgy kering a mag körül, akár egy bolygó, csak éppen hihetetlenül gyorsan. - A mutatóujjával utánozta, ahogy az elektron kering az asztalon nyugvó csésze körül.

- Most képzeljük azt, hogy képesek vagyunk Lisszabont atom méretűre zsugorítani. Ha ezt megtennénk, a mag akkora lenne, mint mondjuk egy futball-labda a város közepén. Ebben az esetben egy elektron olyan lenne, mint egy üveggolyó, amely harminc kilométeres sugárban kering a labda körül, és egyetlen másodperc alatt negyvenezerszer tudná megkerülni.

- A mindenit.

- Csak hogy fogalma legyen róla, milyen üres és kicsi egy atom.

Tomás háromszor megkopogtatta az asztalt.

- De ha ennyire üresek az atomok, akkor miért van az, hogy ha hozzáérek ehhez az asztalhoz, a kezem nekiütközik, és nem megy át rajta?

- kérdezte.

- Nos, ez az elektromos taszításnak köszönhető, és annak, amit a Pauli-féle kizárási elvnek hívunk, amely szerint két atom nem foglalhatja el ugyanazt az állapotot.

- Ah.

- Ami elvezet minket az univerzumban uralkodó erők kérdéséhez.

- Bellamy megint fölemelte az ujjait, de ezúttal négyet. - Az összes részecske közötti kölcsönhatást négy alapvető erő idézi elő. Négy. A gravitációs erő, az elektromágneses erő, az erős nukleáris erő és a gyenge nukleáris erő. A gravitációs erő például a leggyengébb a négy közül, de a hatótávolsága végtelen. - Megismételte a bolygókeringést imitáló mozdulatot a csésze körül. - Itt, a Földön érezzük a Nap gravitációs

erejének vonzását, sőt még a galaxis középpontját is, ami körül kerin-
günk. Azután ott **van az** elektromágneses **erő, amely az** elektromos **erő**
és a mágneses erő egyesítése. Az történik, hogy **az** elektromos erő miatt
az ellentétes töltések vonzzák, az azonos töltések pedig taszítják egy-
mást. - Az ujjával az asztalra koppintott. - És itt van a bökkenő.
A fizikusok megállapították, hogy a proton pozitív töltésű. De az elekt-
romos erő azt idézi elő, hogy az azonos töltésű részecskék taszítják
egymást, igaz? No mármost, ha a protonok azonos töltésűek, vagyis
mindegyik pozitív, akkor kötelezően taszítaniuk kell egymást. Kiszá-
mították, hogy ha a protonokat futball-labda méretűre növelnék, és
mondjuk a legerősebb ismert fémötvözetrel borítanák be, olyan erős
lenne közöttük az elektromos taszítás, hogy a fémötvözet úgy szakad-
na szét, mint a vécépapír. - Fölhúzta a szemöldökét. - Csak hogy lás-
sa, mennyire erős az elektromos erő, amely a protonokat taszítja egy-
mástól. - Ökölbe zárta a kezét. - És mégis, ekkora taszító erő ellenére
is, a protonok együtt maradnak az atommagban. De miért? Miféle erő
az, ami még a hatalmas elektromos erőnél is erősebb? - Drámai szü-
netet tartott. - A fizikusok belevetették magukat a probléma tanulmány-
ozásába, és felfedezték, hogy létezik egy ismeretlen erő. Elnevezték
erős nukleáris kölcsönhatásnak. Ez egy olyan, de olyan nagy erő, hogy
képes összetartani a protonokat az atommagban. - Erősen összeszorít-
otta az öklét, mintha a keze lenne az az energia, amelyik összetartja az
atommagot. - Az erős nukleáris kölcsönhatás valójában körülbelül
százszor erősebb, mint az elektromágneses erő. Ha a protonokat két,
egymástól nagy sebességgel távolodó vonathoz hasonlítjuk, akkor az
erős nukleáris erő elég erős ahhoz, hogy összetartsa őket, és megaka-
dályozza, hogy eltávolodjanak egymástól. Ez az erős nukleáris erő. -
Fölemelte az ujját, mintha figyelmeztetni akarna valamire. - De bár-
milyen borzalmasan erős is, a hatótávolsága nagyon kicsi, kisebb, mint
egy atommag. Ha egy protonnak sikerül kiszabadulnia a magból, ak-
kor az erős nukleáris erő hatása alól is kiszabadul, és már csak a többi
erőnek engedelmeskedik. Érti ezt?

- Igen.

- *Good boy.*

Bellamy néhány pillanatra elgondolkodott, hogy miként magyarázza el a következő lépést. Visszafordította a fejét az ablak felé, és nézte, ahogy a nap készül a horizontot csipkéző épületek mögé rejtőzni.

- **Figyelje meg a napot. Mitől ragyog és sugároz meleget?**

- A nukleáris robbanások miatt, nem?

- **Ügy tűnik, persze. Valójában nem robbanások ezek, hanem egy plazma mozgásai, amelynek végső eredete a magban végbemenő nukleáris reakciókban gyökerezik. Tudja, mit jelent a nukleáris reakció?**

Tomás megvonta a vállát.

- Hát..., őszintén szólva, nem tudom.

- A fizikusok sokat foglalkoztak a problémával, és megállapították, hogy bizonyos feltételek mellett föl lehet szabadítani az atommagban található erős nukleáris erő energiáját. Ez két különböző folyamat, nevezetesen az atommag hasadása, illetve fúziója eredményeként sikerülhet. Amikor meghasad egy atommag vagy amikor két atommag egyesül, fölszabadul annak a mérhetetlen erőnek az energiája, amely összetartja az atommagot. A neutronok közreműködésének köszönhetően a közelben lévő többi atommag szintén meghasad, ezáltal még több nukleáris energia szabadul föl, és elindul egy láncreakció. Nos, gondolom, azt már megértette, milyen brutálisan erős ez az erős nukleáris erő, ugye? Akkor most képzelje el, mi történik, ha nagy mennyiségben szabadul föl az energiája.

- Robbanás keletkezik?

- Fölszabadul az atommagban található erő energiája. Ezért nevezük nukleáris reakciónak.

Tomás kinyitotta a száját.

- Ah! - kiáltotta. - Már értem.

Az amerikai újra a narancssárga gömböt csodálta, amely Lisszabon téglaszínű háztetőire szállt.

- Ez történik a Napban. A magfúzió. Az atomok magjai összeolvadnak, ezáltal fölszabadul az erős nukleáris erő energiája. - Tomásra nézve folytatta. - Mindig úgy gondolták, hogy ezt csak a természet képes előidézni. De 1934-ben volt egy olasz tudós, akivel Los Alamosban együtt dolgoztam, Enrico Ferminek hívták, és neutronnal sugározta be az uránt. A kísérlet elemzése során kiderült, hogy a neutronbesugárzás

eredményeképpen az uránál könnyebb elemek keletkeztek. De hogy lehetséges ez? A tudósok arra a következtetésre jutottak, hogy a besugárzás hatására az urán magja meghasad, más szóval kettéválik, és ezáltal más elemek jönnek létre. Ez azonban arra is fényt derített, hogy az erős nukleáris erő energiája mesterségesen is felszabadítható, nemcsak a magfúzió által, ahogy a Napban történik, hanem a maghasadás által is.

- És ez az atombomba.

- Pontosan. Az atombomba alapja az atomok magjának hasadása által sorozatosan felszabadított erős nukleáris energia. Hirosimában uránt használtak erre a célra, Nagaszakiban a plutóniumhoz folyamodtunk. Később a hidrogénbomba feltalálása vetett véget a maghasadás módszerének, ez ugyanis már a magfúziót alkalmazza, ami a Nap belsejében is történik.

Frank Bellamy elhallgatott, ismét hátradőlt a székében, és megitta a maradék kávéját. Aztán összekulcsolta az ujjait és ellazult. Úgy tűnt, hogy befejezte az előadást, ami Tomást kissé zavarba ejtette. A csönd talán harminc másodpercig is elhúzódott, és először kellemetlenné, majd egyenesen elviselhetetlenné vált.

- Azért jött ide, Lisszabonba, hogy ezt elmesélje nekem? - kérdezte végül döbbenten a történész.

- Igen - válaszolta rekedt hangon az amerikai. - De ez még csak a bevezető volt. A CIA Directorate of Science and Technology igazgatóságának vezetőjeként az az egyik fő feladatom, hogy ügyeljek a nukleáris technológia titkának megőrzésére. A harmadik világban több olyan ország is van, ahol fejlesztik ezt a technológiát, és ez egyes esetekben kimondottan aggaszt minket. Szaddám Huszein Irakja például megpróbálkozott velem, de az izraeliek lerombolták a berendezéseiket. Jelen pillanatban azonban egy másik országra irányul a figyelmünk. - Elővett a jegyzetömbből egy kis térképet, és bejelölt egy pontot. - Ez az.

Tomás az asztal fölé hajolt, és megnézte a jelölést.

-Irán?

A CIA embere bólintott.

- Az iráni nukleáris projekt a sah idejében kezdődött, amikor Teherán atomreaktort próbált létesíteni Bushire-ben, német tudósok közreműködésével. Az 1979-es iszlám forradalom miatt a németek felüggesztették a projektet, az *ajatollahok* pedig - miután véget ért az a korszak, amikor az ország bármiféle modernizációját ellenezték - úgy döntöttek, hogy inkább az oroszok segítségét kérik a reaktorépítés befejezéséhez. Csakhogy időközben Oroszország és az Egyesült Államok sokat közeledett egymáshoz, és meg lehetett győzni az oroszokat, hogy ne szállítsanak Iránba több *lazert*, amely alkalmas arra, hogy a természetes uránt katonai célokra használhatóvá dúsítsa. Kínát is meggyőzték, hogy függessze fel az együttműködést ezen a téren, és úgy tűnt, hogy sikerül kézben tartani a dolgokat. Csakhogy ez az álom 2002 végén szertefoszlott. Ekkor derült ki, hogy valójában egyáltalán nem vagyunk urai a helyzetnek. - Ismét rápillantott a térképre. - Két felkavaró dolgot fedeztünk fel. - Az ujját egy Teherántól délre eső pontra helyezte. - Az első az volt, hogy az irániak titokban urándúsításra alkalmas nagy sebességű centrifuga-berendezéseket építettek itt, Natanzban. Ha ezeket kibővítik, annyi uránt tudnak majd dúsítani, amennyi egy Hiroshima-típusú atombombához elegendő. - Az ujját átcsúsztatta a térkép egy másik pontjára, kicsit nyugatabbra. - A másik az araki létesítmények építésének felfedezése volt, amelyek nehézvíz előállítására alkalmasak. A nehézvíz deutériumot tartalmazó víz, amelyet a Nagaszakiban alkalmazott bomba hatóanyaga, vagyis a plutónium gyártására alkalmas reaktorokban használnak. No mármint, az oroszok által épített bushire-i nukleáris üzemekhez nem kell nehézvíz. Ha pedig ott nincs rá szükség, akkor hol van? Ezek az araki üzemek arra engednek következtetni, hogy vannak még más létesítmények is, ami rendkívül nyugtalanító.

- De nem arról van szó, hogy maguk vihart keltenek egy pohár vízben? - kérdezte Tomás. - Jelen esetben egy pohár nehézvízben. - Mosolygott a saját szöviccén. - Végtére az is lehet, hogy békés célokra akarják használni a nukleáris energiát...

Frank Bellamy megvető pillantást vetett rá, mintha idióta lenne.

- Békés célokra? - Hideg szeme pengéként villant. - Az atomenergia békés célokra való használata, kedves professzor, a villamos

energia fejlesztésére szolgáló erőművek építésére korlátozódik. Csak-hogy Irán a legnagyobb földgáztermelő és a negyedik legnagyobb kőolajtermelő a világon. Miért kellene az irániaknak nukleáris módszerrel előállítaniuk a villamos energiát, ha óriási földgázkészletük és foszszilis üzemanyagaik segítségével sokkal olcsóbban és gyorsabban is megtehetik? És miért titokban építik a nukleáris létesítményeiket? Minek kell nekik nehézvíz, ami egy kizárólag a plutónium-előállításához szükséges anyag? - Szünetet tartott, hagyta, hogy a kérdései ott lebegjenek a levegőben. - Drága professzorom, ne legyünk már ennyire naivak. Irán békés nukleáris programja csak látszat, csak ürügy, amely elfedi a nukleáris fegyverkezés programját. - Meredten nézett Tomásra. - Érti már?

Tomás úgy nézett ki, mint az a jó magaviseletű diák, akit rémületbe ejtett haragos tanára.

- Igen, igen, már értem.

- Az a kérdés, hogy vajon hogy jutott hozzá Irán ahhoz a technológiához, amelynek segítségével ilyen messzire jutott? - Főlemelte két ujját. - Két hipotézis létezik. Az első szerint Észak-Koreától, amely Pakisztántól szerezte az információt arról, hogy miként lehet uránt dúsítani centrifugákkal. Tudjuk, hogy Észak-Korea adott el Iránnak *No-Dong* rakétákat, és lehetséges, hogy ugyanebben a csomagban eladta a pakisztáni nukleáris technológiát is. A másik hipotézis szerint közvetlenül Pakisztántól vették meg. Annak ellenére, hogy Pakisztán elvileg Amerika-barát ország, sok pakisztáni politikai vezető és katona éppolyan iszlám fundamentalista, akár az irániak, és nem nehéz elképzelni, hogy titokban adtak nekik egy kis támogatást.

Tomás diszkrétén ránézett az órájára. Hat óra múlt tíz perccel. Már több mint két órája itt volt, és kezdte unni.

- Elnézést, de későre jár - mondta kissé félszegen. - El tudná nekem magyarázni, miért van rám szükség?

A CIA embere az ujjaival dobolt a mahagóniasztalon.

- Hát persze, hogy el tudnám - mondta halkan. Ránézett Don Snyderre. Az elemző az egész előadás alatt nagyon csendes volt, csaknem láthatatlan. - Don, beszéltél már a barátunknak Aziz al-Mutakiról?

- *Yes, mister Bellamy.*

Most is ugyanazon a tiszteletteljes hangon szólalt meg.

- Elmondtad neki, hogy Aziz az Al-Mukavama al-Iszlamija tagja?

- *Yes, mister Bellamy.*

- **És elmondtad, hogy az Al-Mukavama al-Iszlamija a Hezbollah katonai szárnya?**

- *Yes, mister Bellamy.*

- **És** azt is elmondtad, hogy ki a Hezbollah fő finanszírozója?

- *No, mister Bellamy.*

Kék szeme megvillant.

- **Ah!** Ezt nem mondtad el! - kiáltotta. - Tehát maga még nem **tudja**, ki finanszírozza a Hezbollahot? - fordult Tomáshoz.

- **Én?** - kérdezte a portugál. - Nem.

- Mondd meg neki, Don.

- **Irán,** *mister Bellamy.*

Tomás pár pillanat alatt végiggondolta ezt az új információt, hogy levonja a megfelelő következtetéseket.

- Szóval Irán? - szólalt meg végül. - És ez mit jelent?

Bellamy ismét Snyder felé fordult, de továbbra sem vette le a szemét a történésről.

- Don, beszéltél neki Siza professzorról?

- *Yes, mister Bellamy.*

- És elmondtad neki, hol tanult Siza professzor fiatalkorában?

- *No, mister Bellamy.*

- Akkor most mondd el.

- Az Institute for Advanced Studyban volt gyakornok, *mister Bellamy.*

Bellamy most Tomáshoz fordult.

- Érti?

- Ööö... nem.

- Don, hol található az az intézet, ahol Siza professzor gyakornok volt?

- Princetonban, *mister Bellamy.*

- És ki az a legnagyobb tudós, aki ott dolgozott?

- Albert Einstein, *mister Bellamy.*

A CIA embere fölhúzott szemöldökkel nézett Tomásra.

- **Most már érti?**

A portugál megsimogatta az állát, az új adatok implikációit fontolgatva.

- Kezdem fölfogni - válaszolta. - De mit jelent mindez?

Frank Bellamy mélyet sóhajtott.

- Azt jelenti, hogy van egy sor *fucking* jó kérdés, amiket föl lehet tenni. - Fölemelte a bal hüvelykujját. - Az első kérdés az, hogy mit keresnek Aziz al-Mutaki hajszaíai a legnagyobb élő portugál fizikus dolgozószobájában? - Fölemelte a mutatóujját. - A második kérdés az, hogy hol van Siza professzor, aki ugyanabban a princetoni intézetben volt gyakornok, amelyikben Einstein dolgozott? - Most következett a középső ujj. - A harmadik kérdés: miért áll érdekében egy olyan szervezetnek, mint a Hezbollah, éppen ennek a fizikusnak az elrablása? - Következő ujj. - Negyedik kérdés: mit tud Siza professzor Ben Gurion Einsteinnel közölt kéréséről az egyszerűen és olcsón előállítható nukleáris fegyverrel kapcsolatban? - És a kisujj. - Ötödik kérdés: lehetséges-e, hogy Irán a Hezbollahot használja arra, hogy kiderítse a nukleáris fegyverek kifejlesztésének új módszerét?

Tomás izgatottan megmozdult a székén.

- Ha jól sejtem, magának az összes kérdésre megvan a válasza.

- Maga *egy fucking* zseni - felelte Bellamy, anélkül hogy egy arcizma is megrezzent volna.

A portugál várta a következő felvonást, de nem történt semmi. Frank Bellamy egyetlen szót sem szólt, csak ziháló légzését lehetett hallani. Greg Suliivan az asztalt bámulta, és úgy tett, mintha valami fontos dolgon törné a fejét. Don Snyder pedig várta a következő parancsot, még mindig nyitott *laptopjával* .

- Nos... ha már megvannak a válaszok - hebegte Tomás -, bármik legyenek is azok, akkor maga mégis mit vár tőlem?

A fagyos tekintetű férfi késlekedett a felelettel.

- Mutasd meg neki a kislányt, Don - morogta végül.

Snyder sietve begépelte valamit a számítógépen.

- Itt van, *mister* Bellamy - mondta, és az asztal másik vége felé fordította a képernyőt.

- Felismeri ezt a hölgyet? - kérdezte Bellamy Tomástól.

A történész ránézett a képernyőre, és megpillantotta a gyönyörű, fekete hajú, sárgásbarna szemű nőt.

- Ariana! - mondta. Ránézett Bellamyra. - Csak azt ne mondja, hogy ő is benne van ebben a...

- Don, meséld el a barátunknak, hogy ki ez a hölgy.

Snyder megnézte a képernyőn megjelent kép melletti adatlapot.

- Ariana Pakravan, született 1966-ban, Iszfahánban, Iránban, az apja **Sanjar** Pakravan, egyike azon iráni tudósoknak, akik részt vettek a **hushire-i** projektben. Ariana egy párizsi iskolában tanult, amikor kitört az **iszlám** forradalom. Nukleáris fizikából doktorált a Sorbonne-on, és feleségül ment egy francia kémikushoz, Jean-Marc Ducasse-hoz, **akitől** 1992-ben elvált. Nincs gyermeke. 1995-ben visszatért a hazájába, és a Tudományos Minisztériumnál helyezkedett el, Bozorgmer **Shafak** miniszter közvetlen főnöksége alatt.

- Pontosan ezt mondta ő is - tette hozzá gyorsan Tomás, megkönnyebbülve, amiért nem csapták be.

Frank Bellamy kérdően nézett rá.

- Ezt mind elmondta magának?

A történész nevetett.

- Nem, dehogy. De az a kevés, amit elmondott, pontosan egybevégez ezzel a... hát... ezzel az életrajzzal.

- Elmondta, hogy a Tudományos Minisztériumnál dolgozik?

- Igen, elmondta.

- És azt is elmondta, hogy egy istennő az ágyban?

Most Tomás nézett rá kérdően.

- Tessék?

- Elmondta magának, hogy egy istennő az ágyban?

- Attól tartok, a beszélgetésünk nem jutott el eddig a pontig - mondta zavartan. Habozott. - És tényleg az?

Bellamy arca néhány másodpercig rezzenéstelen maradt, de aztán egy halvány mosolyféle jelent meg a szája sarkában.

- A volt férje azt mondta, hogy igen.

Tomás elnevette magát.

- Akkor mégsem mesélt el nekem mindent.

A CIA **embere nem nevetett vele. Összeszorította az ajkait, és hideg szemével ráhunyorított.**

- Mit akart magától?

- Ó, semmi különöse. Felkért, hogy segítsek megfejteni egy régi dokumentumot.

- Egy régi dokumentumot? Miféle dokumentumot?

- Egy kiadatlan írást... Einsteinótól.

Amint kiejtette a tudós nevét, Tomás maga is elcsodálkozott. Micsoda egybeesés, gondolta. Egy Einstein-írás. Vajon valóban véletlen egybeesésről van szó? Milyen kapcsolatban állhat ez az itt hallottakkal?

- És maga elfogadta?

- Mit fogadtam el?

Bellamy türelmetlenül csettintett a nyelvével.

- Elfogadta a felkérést, hogy fejtse meg a dokumentumot?

- Igen. Jól megfizetnek.

- Mennyit fizetnek?

- Havonta százezer eurót.

- Ez lószar.

- Több, mint amennyit egy év alatt keresek az egyetemen.

- Mi is megadjuk ezt a pénzt, és cserébe maga nekünk dolgozik.

Tomás zavartan nézett rá.

- Kinek dolgozom?

- Nekünk. A CIA-nak.

- És mit kellene csinálnom?

- Elmegy Teheránba, hogy megnézze ezt a dokumentumot.

- Csak ennyi?

- És még pár apróság, amit majd elmondunk.

- Miféle apróságok?

- Majd elmondjuk.

A portugál elmosolyodott, és megrázta a fejét.

- Nem, ez így nem működik - mondta. - Én nem James Bond vagyok, hanem egy történész, aki a kriptóanalízis és a régi nyelvek szakértője. Nem fogok a CIA-nak dolgozni.

- Dehogynem fog.

- Nem, nem fogok.

Frank Bellamy az asztal fölé hajolt, szeme törként fúródott Tomásba, ajkát eltorzította a visszatartott düh, s rekedt hangja fenyegetővé vált.

- **Drága Tomás Noronha professzor**, engedje meg, hogy világosan **fejezzem ki magam** - morogta halkan. - Ha nem fogadja el az ajánlatomat, **azzal** nagyon megnehezíti az életét. - Fölhúzta az egyik szemöldökét. - **Sőt** még azt is megkockáztatja vele, hogy egyáltalán nem lesz **élete**, ha érti, mire gondolok. Ám, ha elfogadja, négy dolog fog történni. **Az első**, hogy megkapja a nyomorult kétszázezer euróját havonta: **százat** tőlünk, a másik százat pedig az irániaktól. A második, hogy **talán segít** megtalálni szegény, szerencsétlen Siza professzort, akinek a **lánya zokog**, mert nem tudja, hol lehet a drága apukája. A harmadik, **hogy** talán segít megmenteni a világot a terroristák kezébe kerülő nukleáris fegyverek rémálmától. És a negyedik, ami egyben talán a **legfontosabb** a maga számára, hogy igen, végre lesz jövője. - Hátradőlt a széknén. - Megértette?

A történész viszonzta a haragos tekintetet. Nagyon dühös volt, amiért így megfenyegették, és még annál is dühösebb, amiért nem volt választása, hiszen a vele szemben ülő embernek akkora hatalma volt, hogy gyakorlatilag azt tett vele, amit akart.

- Megértette? - ismételte meg a kérdését Bellamy.

Tomás lassan bólintott.

- Maga egy *fucking* zseni.

- *Fuck you* - felelte hirtelen a portugál.

Az amerikai most nevette el magát először. Egész teste belerázkódott a kacagásba, úgy tűnt, mintha zokogna, és csak egy perc múlva hagyta abba, amikor a nevetése makacs köhögéssé alakult. Lassan úrrá lett a köhögésen, és miután sikerült visszanyernie a normális légzését, arca is fölvetta a szokásos kifejezését - bár még mindig vörös volt -, ránézett Tomásra.

- Maga aztán tökös gyerek, professzor. *Big balls* , ez tetszik. - Sullivan és Snyder felé intett a kezével, akik síri csendben figyelték a jelenetet. - Nem sok ember van, aki rám néz, és azt mondja, hogy *fuck you* . Még az elnök se. - Ujjával Tomásra mutatott, és hirtelen ráördített. - Ne merészelje még egyszer megtenni, hallja?

- **Megértettem.**

Az amerikai **megvakarta a homlokát.**

- Nagyon jó - sóhajtotta, nagy önuralommal. - Az imént nem fejeztem be a történetet Ben Gurion Einsteinnek tett ajánlatáról. Akarja hallani?

- Ha ragaszkodik hozzá...

- Einstein a Ben Gurionnal való találkozás után egy hónappal elkezdte tervezni az új atombombát. Emlékezzen vissza, hogy a kérés olyan bombáról szólt, amelyet Izrael később gyorsan, alacsony költségvetéssel és titokban elő tud állítani. Ma már tudjuk, hogy Einstein legalább három évig dolgozott a projekten, 1954-ig, és lehetséges, hogy még 1955-ben is, amikor meghalt. Keveset tudunk arról, hogy mire jutott a mi kis zsenink. Egy tudós, aki együtt dolgozott vele, és aki rendszeresen informált bennünket, közölte, hogy Einstein azt mondta: a kezében van a legnagyobb robbanás formulája, amelyet még soha nem látott a világ, olyan nagy, hogy az informátorunk szerint Einstein egészen... ööö... ledöbbsent a saját felfedezésétől. - Láthatóan meg kellett erőltetnie a memóriáját, mintha elfogta volna a kétség. - De, igen, ez az - mondta végül. - Ledöbbsent. Ezt a szót használta az informátorunk. Ledöbbsent.

- És nem tudják, hol van most ez a dokumentum?

- A dokumentum eltűnt, és Einstein magával vitte a titkot a sírba. De lehetséges, hogy rábízta valakire. Állítólag nagyon jó barátságba került egy fiatal fizikussal, aki gyakornokként dolgozott az Institute for Advanced Studyben, és ez a fiatal fizikus volt az, aki...

- Siza professzor!

- Maga egy *fucking* zseni, nem kétséges - jelentette ki Bellamy. - Siza professzor, pontosan. Az a Siza professzor, aki három hete eltűnt. Az, akinek a lakásán megtalálták annak az Aziz al-Mutakinak a hajszálait, aki a Hezbollah veszélyes ügynöke. Azé a Hezbollahé, amelyet Irán finanszíroz. Az az Irán, ahol titokban minden eszközzel igyekeznek nukleáris fegyvereket előállítani.

- Úristen.

- Most már érti, hogy miért akartunk annyira beszélni magával?

- Igen.

- Még egy dolgot el kell mondanunk magának, amit az informátorunktól tudtunk meg.

- Milyen informátor?

- Einstein barátja, a férfi, akinek a mi kis zsenink a Ben Gurion-féle projektről beszélt.

- Ja, igen.

- Az informátorunk azt mondta, hogy Einstein egy fedőnevet is adott a projektjének.

Tomás úgy érezte, hogy menten kiugrik a szíve a mellkasából.

- Milyen nevet?

Frank Bellamy mélyet lélegzett.

- *Die Gottesformel*. Az isteni formula.

A festői, fehér falú, vörös cserepes házak a Mondego túlszéljén sorakoztak, a platánok lombjai között, egy régi kőfal ölelésében. Az egyetem büszke épületei koronázták meg a várost. A mindennek fölé magasodó harangtorony olyan volt, mint egy világítótorony a tenger fölé emelkedő hegyfokon: viszonyítási pont, ahova mindenki visszatér.

A nap kényeztette Coimbrát.

Az autó keresztülhaladt a Choupalinho parkon. A folyó békés felszíne úgy tükrözte vissza a bal parton álló óvárost, mint egy igazi tükör. Vezetés közben Tomás megcsodálta a túlszéljén díszelgő várost, és arra gondolt, hogy ha van olyan hely a világon, ahol jól érezné magát, akkor az Coimbra. A város utcáin keveredik egymással a régi és az új, a hagyományos és a modern, *afado* és a *rock*, a romantika és a kubizmus, a hit és a tudomány. A szellős főutcaikon, a napfénytől fényes házak között jelentős diáksereg közlekedett, fiúk és lányok, hónuk alatt könyvekkel, és azzal az illúzióval, hogy a jövő előttük áll; ők a város egyetlen iparának, az egyetemnek az örök ügyfelei.

Tomás átkelt a Mondegón a Santa Clara hídon, majd a Largo da Portagemet megkerülve balra kanyarodott. Egy part menti parkolóban állt meg, közel az állomáshoz, és végiggyalogolt az óváros, Baixa szövevényes labirintusán, egészen a Ferreira Borges utcáig. Ez a számtalan üzlettel, kávézóval, cukrászdával és butikkal tarkított, élénk főutca a festői Praça do Comércioóba torkollik.

Befordult egy kis mellékutcába, és belépett egy háromemeletes házba, amelyben rácsos ajtajú, dohszagú lift működött. Megnyomta a gombot, és néhány másodperc múlva kiszállt a második emeleten.

- Tomás - mondta az anyja az ajtóban, kitérve karját. - Csakhogy megjöttél! Istenem, már annyira aggódtam!

Megölelték egymást.

- **Igen? Miért?**

- **Hogyhogy miért? Az autópálya miatt, hát mi másért?**

- **Mi van az autópályával?**

- Hát **az a** sok bolond, fiam. **Te** nem hallgatsz a híreket? Épp tegnap **történt egy szörnyű** baleset az autópályán, Santarém közelében. Egy **őrült teljes** sebességgel száguldozott, és nekiütközött egy békésen haladó **autóba**. **Egy család** utazott benne, és meghalt a kisbabájuk, szegényke.

- Jaj, anya, ha ennyire félnék mindentől, akkor ki se mozdulhatnék otthonról.

- Ó, hát otthon is vigyázni kell! A statisztika szerint a balesetek többsége otthon történik, nem tudtad?

- Még jó! Hiszen az emberek az otthonukban töltik a legtöbb időt...

- Jaj, csak mondom, fiacskám - aggodalmaskodott az anyja. - A baj bármelyik pillanatban utolérhet. Bármelyik pillanatban!

Tomás levette a zakóját, és fölakasztotta a fogausra.

- Hát, igen - mondta, hogy lezárja ezt a témát. - Apa?

- Pihen, szegényke. Arra ébredt, hogy fáj a feje, és bevett valami erős fájdalomcsillapítót, úgyhogy csak egy-két óra múlva fog fölébredni. - A konyha felé intett. - Gyere be. Készítem az ebédet.

Tomás leült a konyhában: elfáradt az utazástól.

- Hogy van mostanában?

- Apád? - A fejét ingatta. - Nincs jól. Fájdalmai vannak, gyengélkedik, búskomor...

- De a sugárkezelés majd valamit segít, nem?

Graca a fia szemébe nézett.

- A depressziója ellenére azért reménykedik benne, tudod? - Sóhajtott. - De Gouveia doktor azt mondta, hogy a sugárkezelés csak lassítja a folyamatot, semmi több.

Tomás lesütötte a szemét.

- Szerinted tényleg meg fog halni?

Az anya visszatartotta a lélegzetét, azon töprengve, hogy mit kell vagy mit lehet erre válaszolni.

- Meg - mondta végül halkan. - Én folyton azt mondogatom neki, hogy nem, hogy küzdeni kell, és hogy mindig van megoldás.

De Gouveia doktor már megmondta, hogy ne legyenek illúzióim, és használjam ki az időt, ami még hátravan.

- És ezt ő is tudja?
- Úgy érted, hogy nem hülye az apád, igaz? Tudja, hogy nagyon súlyos beteg, és ezt a tényt nem hallgatta el előle senki. De igyekszünk életben tartani a reményt.

- És mit szól hozzá?
- Változó. Napról napra változik a hangulata, sőt van, amikor óráról órára. Vannak pillanatok, amikor nagyon búskomor, azt mondogatja, hogy meg fog halni, és aztán, hogy nem akar meghalni. Ilyenkor vigasztalom. De aztán vannak pillanatok, amikor úgy beszél, mintha csak náthás lenne. Képes terveket szőni utazásokról... tudom is én..., mondjuk, arról, hogy el kéne menni Braziliába vagy egy szafarira, Mozambikba, ilyesmi. Gouveia doktor azt mondja, hogy hagyni kell, hadd álmodozzon, ez jót tesz neki, segít kijönni a depresszióból. És, hogy őszinte legyek, én is így gondolom.

Tomást mélyen lehangolta amit hallott.

- Jaj, de szörnyű ez.
Gra^a megint sóhajtott.
- Ó, igen, borzalmas. - Megrázta a fejét, mintha ki akarná rázni belőle a rossz gondolatokat. - De elég a szomorkodásból.

Úgy döntött, hogy témát vált. Körbenézett, fia bőröndjét kereste, de nem látott semmit.

- Mi az, nem alszol itt?
- Nem, anya. Ma este vissza kell mennem Lisszabonba.
- Máris? De miért?
- Holnap reggel indul a repülöm.

Az asszony az arcára csapta a kezét.

- Jaj, Istenem! A repülőd? Már megint repülni fogsz?
- Hát, igen. A munkám miatt.
- Jaj, Szentséges Szűzanyám! Mindig olyan ideges vagyok, amikor utazol, úgy reszketek, mint a tyúk a mészárosbárd láttán.
- De nem kell, nincs rá okod.
- És hova mész, Tomás?
- Először Frankfurtba, és ott átszállók a teheráni gépre.

- Teherán? De hát az nem az araboknál van?

- Iránban van.

- Iránban? De hát mit keresel te azon a bolondok földjén, te Szent Isten? Nem tudod, hogy azok mind fanatikusok, és gyűlölik a külföldieket?

- Ez azért túlzás!

- De komolyan! Láttam egyszer a híradóban. Ezek az arabok folyton felgyújtják az amerikai zászlókat meg...

- De ők nem arabok, hanem irániak.

- Ugyan! Arabok, akárcsak az irakiak meg az algériaiak.

- Nem, nem azok. Muzulmánok, de nem arabok. Az arabok szemiták, az irániak meg árják.

- Annál rosszabb! Ha árják, akkor nációk!

Tomás elkeseredett grimaszt vágott.

- Micsoda zűrzavar! - kiáltotta. - Szó sincs róla! Az árja szót az indoeurópai népekre használjuk, azaz az indiaiakra, a törökökre, az irániakra és az európaiakra. Az arabok viszont szemiták, akárcsak a zsidók.

- Nem érdekel. Arabok vagy nációk, egyre megy, egész nap csak Mekka felé fordulva térdepelnek, vagy bombákat robbantanak mindenfelé.

- Ez túlzás!

- Még hogy túlzás! Én tudom, miről beszélek.

- De hát jártál ott valaha is, hogy ezt így ki mered jelenteni?

- Nem kell nekem ahhoz odamennem. Nagyon is jól tudom, mi folyik azon a fertályon. Láttam a hírekben.

Már alig volt a tejberizsből, amikor Tomás meghallotta, hogy köhög az apja. Pár pillanat múlva kinyílt a szobaajtó, és Manuel Noronha gyűrött ruhában, kócosan bekukucskált az étkezőbe.

- Szia, Tomás. Jól vagy?

A fia fölállt.

- Szia, apa. Hogy vagy?

Az idős matematikaprofesszor bizonytalan arcot vágott.

- Megvagyok.

Leült az asztalhoz, felesége, aki szedte össze az edényeket, gyengéden ránézett.

- Szeretnél enni valamit, Manel?
- Csak egy kis levest.

Graca telemert egy tányért meleg levestel, és letette a férje elé.

- Tessék. Kérsz még valamit?
- Nem, ez elég. Nem vagyok éhes.

- Jó, ha gondolod, van egy kis marhahús a hűtőben. Csak ki kell sütnöm. - Kiment a konyhából, és fölvette a kabátját. - Én addig begrom a Szent Bertalan-templomba. Legyetek jók, hm?

- Szia, anya.

Graca Noronha távozott a lakásból, magukra hagyva apát és fiát. Tomás nem volt biztos benne, hogy ez jó ötlet volt, hiszen mindig is közelebb állt az anyjához, mint az apjához, aki hallgatag volt és távolságtartó, aki mindig elvonult a dolgozószobájába, hogy belevesse magát a számok és az egyenletek világába, a családjától pedig, és minden mástól is, elzárkózott.

Csönd.

Kínos hallgatás telepedett a lakásra, amelyet csak a kanalazás hangja és az időnkénti szürcsögés tört meg, amit Manuel Noronha hallatott, amikor szájához emelte az ételt. Tomás fölött neki néhány kérdést az eltűnt kollégájáról, Augusto Sizáról, de az apja csak annyit tudott, amennyit nyilvánosságra hoztak. Mindössze annyit tett hozzá, hogy az ügy mindenkit felkavart az egyetemen, annyira, hogy a professzor munkatársa egy darabig ki sem merészkedett az otthonából, csak ha egy-egy szívességet kért valakitől, például, hogy hozzanak neki élelmet a boltból.

A Siza professzorról szóló társalgás hamar kimerült, és Tomás nagy gondban volt, hogy miről lehetne még beszélgetni. Tulajdonképpen nem emlékezett rá, hogy valaha is beszélgetett volna kettesben az apjával. De meg kellett törnie valahogy a csöndet, és elkezdett mesélni a kairói útjáról, és részletesen leírta neki az Egyiptomi Múzeumban megtekintett palettát. Az apja szó nélkül végighallgatta, csak néha hűmmögött egyetértően, de nyilvánvaló volt, hogy nem figyel rá, az esze máshol jár.

Visszatért a csönd.

Tomás már nem tudta, mit mondjon. Nézte hát az apját, sápadt, **ráncos** bőrét, beesett arcát, **törékeny**, öreg testét. Apja hatalmas léptekkel haladt a halál felé, és az volt a legszomorúbb, hogy Tomás még **most sem** tudott vele beszélgetni.

- Hogy vagy, apám?

Manuel Noronha kezében megállt a kanál, és ránézett a fiára.

- Félek - mondta egyszerűen.

Tomás kinyitotta a száját, hogy megkérdezze, mitől fél, de még idejében elhallgatott. Hirtelen megértette, hogy az apja válaszával valami nagy változás történt: az öregember most először mondta ki előtte, hogy mit érez. Ebben a másodpercben valami nagy átalakulás ment itt végbe, mintha megnyílt volna egy rés a falon, amely elválasztotta őket egymástól, mintha hidat emeltek volna egy folyó fölé, amelyen addig nem lehetett átkelni, mintha apa és fia között hirtelen leomlott volna a gát. A nagy ember, a matematika géniusza, aki egyenletek és logaritmusok és tételek és elméletek között élt, hirtelen leszállt volna a földre, és megérintette a fiát.

- Tudom - mondta végül Tomás.

Az apja megrázta a *fejét*.

- Nem, fiam. Nem tudod. - Végre a szájához emelte a kanalat. - Ügy éljük az életet, mintha örökké tartana, mintha a halál valami olyasmi lenne, ami csak másokkal történik meg. Számunkra a halál csak egy elvont fogalom. - Kinézett a konyhaablakon egy éttermi terasz vendégeire, odalent, a Praca do Comércio. - Tudod, az emberek egész életükben olyanok, mint az alvajárók, azzal foglalkoznak, ami nem fontos, pénzt akarnak és hírnevet, irigyelnek másokat, és olyan dolgokért ügyeskednek, amikért nem érdemes. Értelmetlen életet élnek, és megfélemlenek a lényegről. - Megrázta a fejét. - Csakhogy a halál nem elvont fogalom. Az az igazság, hogy ott áll a következő sarkon. Aztán egy napon, amikor az ember szokása szerint éppen alvajáróként sétálgat az utcán, egyszer csak jön egy orvos, és azt mondja: meg fogsz halni. És ekkor az álom hirtelen elviselhetetlenné válik, s akkor fölébredünk.

- Te fölébredtél?

Manuel fölkel az asztaltól, az üres tányért betette a mosogatóba, és kinyitotta a csapot, hogy leöblítse.

- Igen, fölébredtem - felelte, és visszaült az asztalhoz. - Fölébredtem, talán azért, hogy az utolsó pillanataimat megéljem. - A mosogatóra nézett. - Fölébredtem, hogy lássam, ahogy az élet eltűnik, mint ez a víz a lefolyóban. - Köhögött. - Néha rettentő haragot érzek azért, ami velem történik. Azt kérdezgetem: miért pont én? Amikor annyi ember van még rajtam kívül, annyi ember, aki nem csinál semmi hasznosat. Miért épp velem történik mindez? - Megsimította az arcát. - Képzeld, egyik nap éppen a kórházba mentem, amikor belebotlottam Chico da Pingába. Emlékszel rá?

- Nem, azt hiszem, nem ismerem...

- Dehogynem ismered. Az az öreg, aki egész nap a kocsmában üldögél, és néha látjuk, ahogy részegen dülöngél, mocskos, rongyos ruháiban.

- A, igen! Tudom már, ki az, emlékszem rá gyerekkoromból. Még él?

- Hogy él-e? Az az ember makkegészséges! Iszik, mint a kefe-kötő, nem dolgozik, soha nem is dolgozott, búzlik, köpköd és veri a feleségét... egy szó, mint száz, egy naplopó, egy... egy mihaszna! Nahát, vele találkoztam, és azt gondoltam, az ördögbe is, hogy lehet, hogy ő nem beteg? Miért sújt az Isten engem ilyen súlyos betegséggel, miközben ez a mihaszna majd' kicsattan az egészségtől? - Tágra nyitotta a szemét. - Amikor erre gondolok, szinte megőrülök!

- De apám, nem szabad így gondolkodni...

- De ez igazságtalanság! Tudom, hogy nem szabad így nézni a dolgokat, tudom, hogy erkölcstelen így megkülönböztetni magunkat másoktól, de amikor ilyen állapotban látom magam, és ránézek egy Chico da Pinga-féle fickóra, akiről lerí, hogy egészséges, már megbocsáss, de nem tudok másra gondolni!

- Megértelek.

- Másrésről tisztában vagyok vele, hogy nem engedhetem meg, hogy ez az érzés elhatalmasodjon rajtam. - Köhögött. - Tudom, most már minden percem értékes. Ki kell használnom az időmet, hogy összeszedjem magam, hogy átgondoljam, mi a fontos, hogy azt tekint-

nem lényegesnek, ami valóban az, és hogy kibéküljek önmagammal és a világgal. - Legyintett. - Túl sok időt töltöttem magamba zárkózva, nem törődtem anyáddal, nem törődtem veled, nem törődtem a feleségeddel és a lányoddal, hátat fordítottam mindennek, kivéve a matematikát, ami lázba hozott. Most, hogy tudom, hamarosan meghalok, úgy érzem, hogy az egész életet alvajáróként éltem le, mintha valójában nem is éltem volna. És ez nagyon dühít. Hogy lehettem ennyire ostoba? - Lehalkította a hangját, szinte suttogott. - Ki akarom használni a maradék időmet. Magamhoz akarom ölelni mindazt, ami valóban fontos. - Lehajtotta a fejét, és a mellkasára nézett. - De nem tudom, hogy ez itt, ami bennem van, megengedi-e.

Tomás nem tudta, mit mondjon. Soha nem hallotta még az apját **Így** beszélni. Úgy érezte, az apja valójában az ő kapcsolatukról beszélt, az elmulasztott közös játékaikról, a mesékről, amelyeket nem olvasott **föl** neki lefekvéskor, a labdázásról, amit soha nem tettek együtt, és mindarról, amiben nem volt részük. Az apja közvetetten kettejük viszonyáról is beszélt. És ő ezért nem tudta, mit feleljen. Csak azt érezte, hogy rettenetesen és fájdalmasan vágyik egy második lehetőségre, hogy valóban fia lehessen az apjának, az apja pedig igazi apja lehessen. Igen, milyen jó is lenne egy második lehetőség.

- Talán több időd van, mint gondolod - hallotta a saját hangját. - Talán a testünk meghal, de a lelkünk tovább él, és akkor, a reinkarnáció által, ki tudod javítani a hibákat, amiket ebben az életben elkövetél. Híszel ebben, apa?

- Miben? A reinkarnációban?

- Igen. Híszel benne?

Manuel Noronha arcán szomorú mosoly jelent meg.

- Szeretnék hinni benne, persze. De hát az én helyemben ki ne akarna hinni az ilyesmiben? A lélek tovább él. Később lehetséges, hogy újra megtestesül valakiben, és akkor újra élhetünk. Milyen szép gondolat. - Megrázta a fejét. - De én a tudomány embere vagyok, és kötelességem, hogy ne hagyjam magam becsapni.

- Mit akarsz ezzel mondani? Szerinted nem lehetséges, hogy a lélek tovább él?

Az öreg matematikus egy pillanatig a fiára meredt.

- Idehallgass, Tomás - mondta. - Nézz rám. Mit látsz?
- Téged látlak.
- Egy testet látsz, az én testemet. Úgy beszélek róla, mintha azt mondanám: ez az én tévém, az én autóm, az én golyóstollam. Jelen esetben: az én testem. - A mellkasára tette a tenyerét. - De ha azt mondom, hogy ez a test az enyém, akkor az azt jelenti, hogy én nem a testem vagyok. A testem az enyém, nem én vagyok az. De akkor ki vagyok én? - Az ujjával a homlokára bökött. - Én a gondolataim vagyok, a tapasztalataim, az érzéseim. Ez vagyok én. Én egy tudat vagyok. De most figyelj. Vajon a tudatom, ez az én, ami én vagyok, ez a lélek?
- Igen..., talán igen.
- Az a probléma, hogy ez az én, ami én vagyok, a testemben keringő különböző vegyi anyagoknak, a neuronjaim elektromos impulzusainak, a DNS-emben kódolt genetikai örökségnek és még számtalan külső és belső körülménynek az eredménye, vagyis ezek alakítják ki ezt az ént, ami én vagyok. Az agyam egy bonyolult elektrokémiai szerkezet, amely úgy működik, mint egy számítógép, a tudatom pedig, vagyis a saját létezésem képzelete, egyfajta program. Érted? Vagyis mondhatjuk azt, hogy az agyvelő a *hardver*, a tudat pedig a *szoftver*. Ami természetesen érdekes kérdéseket vet föl. Vajon a számítógépnek van-e lelke? Ha az ember egy rendkívül bonyolult számítógép, akkor vajon van-e lelke? Ha az egész áramkör meghal, a lélek mégis tovább él? Hol él tovább? Milyen helyen?
- Nos... kiszáll a testből és fölmege... hát... föl a...
- Fölmege a mennybe?
- Nem, hanem elkerül a... mit tudom én, elkerül egy másik dimenzióba.
- Na, és miből van ez a lélek, ami kiszáll a testből? Atomokból?
- Nem, azt hiszem, nem. Bizonyára valami testetlen anyagból.
- Nem atomokból áll?
- Szerintem nem. Hanem egy... egy szellem.
- Nos, ez újabb kérdést vet föl bennem - jegyezte meg a matematikus. - Vajon egyszer majd, a jövőben, emlékezni fog a lelkem erre a létemre?
- Igen, azt hiszem, igen.

- De hát ennek semmi értelme nincs, ugye?

- Mért ne lenne?

- Idehallgass, Tomás. **Hogyan rendszerezzük a tudatunkat? Honnan tudom, hogy én vagyok én, hogy matematikaprofesszor vagyok, hogy a te apád vagyok és az anyád férje? Honnan tudom, hogy Castello Brancóban születtem, és hogy már csaknem kopasz vagyok? Honnan tudom magamról mindezt?**

- Azok miatt a dolgok miatt, amiket megéltél, amiket tettél, mondtál, hallottál és láttál vagy megtanultál.

- Pontosan. Azért tudom, hogy én vagyok én, mert emlékem van önmagamról és mindarról, ami velem történt. A saját magamról őrzött emlékem vagyok. És hol található ez az emlék?

- Az agyban, természetesen.

- Pontosan. Az emlékeim az agyamban találhatóak, sejtekben elraktározva. Ezek a sejtek a testem részét képezik. És éppen itt van a probléma. Amikor meghal a testem, a memóriasejtjeim nem kapnak több oxigént, és szintén meghalnak. Ezzel megszűnik az egész emlékezetem, és annak az emléke is, hogy én vagyok én. Márpedig ha ez így van, akkor hogy a csudában emlékezhetne a lélek a létezésemre? Ha a lélek nem atomokból áll, akkor memóriasejtjei sincsenek, igaz? Másrészt pedig, azok a sejtek, amelyekbe bele volt vésve az életem emléke, már meghaltak. Ilyen körülmények között hogy emlékezhetne a lélek bármire is? Nem gondolod, hogy ez az egész értelmetlen?

- De hát úgy beszélsz, mintha mindannyian valamiféle gépek lennénk, számítógépek. - Széttárta a karját, mint aki valami nyilvánvalót közöl. - De hát mi nem számítógépek vagyunk, hanem emberek, élőlények.

- Á, tényleg? És mi a különbség a kettő között?

- Hát, hogy mi gondolkodunk, érzünk, élünk. A számítógépek meg nem.

- Biztos vagy benne, hogy olyan nagyon különbözünk?

- Miért, szerinted talán nem? Az élőlények biológiaiak, a számítógépek meg csak áramkörök.

Manuel Noronhá az égnek emelte az arcát, mintha valakihez beszélne.

- És ez a fiú egyetemen doktorált...

Tomás elbizonytalanodott.

- Valami hülyeséget mondtam?

- Csak azt mondtad, amit bármelyik biológus mondana, nyugodj meg. Csakhogy ha megkérdeznéd egy biológustól, hogy mi az élet, valami ilyesmit válaszolna neked: az élet szénatomokra épülő bonyolult folyamatok összessége. - Fölemelte a mutatóujját. - Figyelem! Még a leglíraibb lelkű biológus is elismerné azonban, hogy ennek a definíciónak a kulcsa nem a *szénatom*, hanem a *bonyolult folyamatok*. Igaz, hogy minden általunk ismert élőlény szénatomokból áll, de valójában nem ez a lényege az élet definíciójának. Vannak olyan biokémikusok, akik azt állítják, hogy az első földi életformák nem szénatomokon alapultak, hanem kristályokon. Az atomok csupán az anyagot adják, amelyek lehetővé teszik az életet. Nem fontos, hogy A vagy B atomról van szó. Képzeld el, hogy a fejemben A atom van, de valami oknál fogva kicserélődik B atomra. Vajon emiatt már nem én leszek én? - Megrázta a fejét. - Nem hiszem. Ami miatt én vagyok én, az egy minta, egy információs struktúra. Vagyis: nem az atomok, hanem az a mód, ahogyan az atomok szerveződnek. - Köhögött. - Tudod, miből ered az élet?

- Miből ered?

- Az anyagból.

- Hű, micsoda újdonság!

- Nem érted, mire akarok kilyukadni. - Az ujjával az asztalra kopintott. - A testemben lévő atomok pontosan ugyanolyanok, mint ennek az asztalnak az atomjai, vagy bármely más atom bármelyik távoli galaxisban. Mind egyformák. A különbség abban áll, ahogyan elrendeződnek. Mit gondolsz, mi rendezi el úgy az atomokat, hogy élő sejteket alkossanak?

- Nem tudom.

- Valami életerő? Valami szellem? Talán Isten?

-Lehet...

- Nem, fiam - mondta, a fejét ingatva. - Az atomokat a fizika törvényei rendezik el úgy, hogy élő sejteket alkossanak. És ez a központi kérdés. Gondold el: hogyan képes az élettelen atomok együttese élő

rendszert alkotni? A válasz a **komplexitás törvényeiben** rejlik. Minden **tanulmány** azt **mutatja, hogy a rendszerek** spontán módon szerveződnek **úgy**, hogy egyre **komplexebb** struktúrákat hoznak létre, miközben a fizika törvényeinek engedelmeskednek és kifejezhetőek matematikai egyenletekkel. Sőt volt egy fizikus, aki azért kapott Nobel-díjat, mert kimutatta, hogy a szerves kémiai reakciók mögött rejlő matematikai egyenletek hasonlítanak azokhoz az egyenletekhez, amelyek a fejlett biológiai rendszerek egyszerű viselkedési mintáit irányítják. Vagyis **az, élő** szervezetek valójában a szerves rendszerek hihetetlen mértékű komplexifikációjának az eredményeként jönnek létre. És ez a komplexifikáció nem valami életerő tevékenysége folytán jön létre, hanem az anyag spontán szerveződése következtében. Egy molekula például akár egymillió atomból is állhat, amelyek nagyon specifikus és bonyolult módon kapcsolódnak össze, a működését pedig olyan komplex kémiai struktúrák szabályozzák, amelyek egy városhoz hasonlítanak. Erted, mire akarok kilyukadni?

- Azt hiszem..., igen.

- Az élet titka nem a molekulát felépítő atomokban rejlik, hanem a struktúrájukban, a komplex szerveződésükben. Ez a struktúra pedig azért létezik, mert az anyag spontán szerveződési törvényének engedelmeskedik. És ahogy az élet a tehetetlen anyag komplexifikációjának az eredménye, a tudat pedig az élet komplexifikációjának az eredménye. A lényeg tehát a szerveződés komplexitása, nem pedig az anyag. - Kihúzott egy fiókot, és elővett egy receptkönyvet, amit kinyitott és fölmutatott. - Látod ezeket a betűket? Milyen színű tintával nyomtatták őket?

- Feketével.

- Képzeld el, hogy a nyomdász fekete festék helyett vöröset használt. - Becsukta a könyvet és meglengette. - Vajon a könyvben található üzenet megváltozna ettől?

- Persze, hogy nem.

- Nyilvánvaló, hogy nem. Ennek a könyvnek az identitását nem a betűk színe adja, hanem a benne található információ struktúrája. Nem számít, hogy fekete vagy vörös festékekkel nyomtatták, csak a könyv informatív tartalma számít. Elolvashatom a *Háború és békét*

Times New Roman betűtípussal vagy *Arial* betűtípussal szedve, attól a könyv még **Lev Tolsztoj Háború és békéje** marad. Ellenben, ha van egy *Háború és béke* meg egy *Anna Karenina*, és mindkettő ugyanazzal a betűtípussal van szedve, attól még a két könyv **nem** lesz azonos, igaz? Hiszen nem a betűtípus és nem a festék színe határozza meg a könyvet, hanem a szöveg struktúrája, szemantikája, szerveződése. Ugyanez a helyzet az étellel is. Nem számít, hogy a szénatom-e az alapja vagy a kristályok vagy valami más. Az élet egy információstruktúrától, egy szemantikától, egy komplex szerveződéstől válik étletté. Engem Manuelnek hívnak, és matematikaprofesszor vagyok. Kivehetik a testemből az A atomot, és betehetik a helyére a B atomot, de ha ez az információ és ez a struktúra érintetlen marad, én továbbra is én maradok. Sőt az összes atomot kivehetik belőlem, és másikkal helyettesíthetik, én akkor is mindig én maradok. Mellesleg már bizonyított tény, hogy életünk során valóban csaknem az összes atomunkat lecseréljük. És én mégis én maradok. Vagy vegyük a Benficát, és cseréljük le az összes játékosát. De a Benfica akkor is a Benfica marad, függetlenül attól, hogy ez vagy az a játékos rúgja a labdát. A Benfica nem A vagy B játékos miatt Benfica. A Benfica egy fogalom, egy szemantika, egy információs struktúra. Ugyanez a helyzet az étellel is. Nem fontos, hogy melyik atom az, amelyik egy adott pillanatban a struktúra alkotórésze. Maga a struktúra az, ami számít. Ha az atomok kivitelezhetővé teszik azt az információs struktúrát, amely meghatározza az identitásomat és a szerveim működését, létrejöhet az élet. Érted?

- Igen.

- Az élet egy nagyon összetett információs struktúra, és minden tevékenysége információfeldolgozással jár. - Köhögött. - Ennek a definíciónak azonban van egy mélyreható konzekvenciája. Mégpedig az, hogy ha az élet egy minta, egy szemantika, egy információs struktúra, amely folyamatosan fejlődik és kölcsönhatásban áll a környező világgal, akkor mi voltaképpen egyfajta program vagyunk. Az anyag a *hardver*, a tudatunk pedig a *szoftver*. - A homlokára bökött az ujjával. - Egy nagyon összetett és fejlett számítógépes program vagyunk.

- És mi ennek a... a számítógépnek a programja?

- **A gének fönmaradása. Vannak olyan biológusok, akik úgy definiálják az embert, mint valami túlélőgépet, valami vak robotot, amelyik arra van beprogramozva, hogy fenntartsa a géneket.** Tudom, hogy **ez így sokkolóan hangzik, de ezek vagyunk mi.** A gének fönntartására **beprogramozott számítógépek.**

- E szerint a meghatározás szerint a számítógép is élőlény.

- Kétségtelenül. Egy olyan élőlény, amely nem szénatomokból épül föl.

- De hát ez nem lehetséges!

- Miért nem?

- Mert a számítógép csak egy előre meghatározott programnak engedelmeskedik.

- Pontosan ezt teszik a szénatomokból álló élőlények is - válaszolta az apja. - Az a problémád, hogy a számítógép egy olyan gép, amely a beprogramozott inger-válasz alapján működik, ugye?

- Hát... igen.

- Na és Pavlov kutyája? Ő talán nem egy beprogramozott inger-válasz alapján működik? És egy hangya? Vagy egy növény? Egy szöcske?

- De a szöcskék természetes gépek. A számítógépek pedig mesterséges gépek.

Manuel körülnézett a konyhában, valami ötlet után kutatva. Figyelme végül az ablakra irányult, a szemben lévő járdán álló fára, amelyre rárepült egy veréb.

- Nézd meg a madarakat. A fészkek, amelyeket a fákra építenek, természetesek vagy mesterségesek?

- Természetesek, nyilván.

- Akkor az is természetes, amit az ember készít. Mi vagyunk azok, akik emberközpontú természetfelfogásunk miatt megkülönböztetjük a természetest a mesterségestől, amikor azt mondjuk, hogy minden, amit az ember készít, mesterséges, és minden, amit a természet, a növények vagy az állatok, az természetes. De ez csak az emberi felfogásban van így. Az igazság az, hogy ha az ember is állat, akárcsak a madarak, akkor természeti lény, nem igaz?

- De.

- Ha pedig természeti lény, minden, amit készít, szintén természetes. Vagyis az alkotásai is természetesek, akárcsak a madarak

fészkei. - Köhögött. - Azt akarom ezzel mondani, hogy a természetben minden természetes. És ha az ember a természet produktuma, akkor minden, amit alkot, szintén természetes. Csupán egy nyelvi hagyomány miatt gondoljuk úgy, hogy a tárgyak, amelyeket alkot, mesterségesek, holott valójában éppolyan természetesek, mint azok a tárgyak, amelyeket a madarak alkotnak. Ebből az következik, hogy a számítógépek, minthogy egy természetes állat alkotásai, éppolyan természetesek, mint a madárfészkek.

- De nincs intelligenciájuk.

- A madaraknak és a szöcskéknek sincs. - Vágott egy grimaszt. - Pontosabban a madarak, a szöcskék és a számítógépek egyaránt rendelkeznek intelligenciával. Amivel nem rendelkeznek, az a mi intelligenciánk. De például a számítógépek esetében semmi nem garantálja, hogy száz év múlva nem lesz ugyanolyan vagy még magasabb intelligenciájuk, mint a miénk. És ha eléri a mi intelligenciafokunkat, biztos lehetsz benne, hogy érzéseik és érzelmeik is lesznek, és tudatos lényekké válnak.

- Ezt nem hiszem.

Manuel Noronhát hirtelen elfogta egy köhögési roham. Olyan erős köhögés jött rá, hogy úgy tűnt, mintha a tüdeje ki akarna szakadni. Tomás próbált segíteni neki: vizet hozott, és igyekezett lecsillapítani. Amikor elmúlt a roham, aggódva nézett az apjára.

- Jobban vagy?

- Igen.

- Nem akarsz lefeküdni egy kicsit? Talán jobb...

- Hagyd csak, jól vagyok - ellenkezett az idős matematikus. - Jól vagyok, jól vagyok - hajtogatta, miközben visszatért a normális légzése.

- Hol is tartottunk?

- Jaj, nem érdekes.

- De, de. Ezt el akarom magyarázni, mert fontos.

Tomás próbálta felidézni, hogy hol tartottak.

- Azt mondtam: nem hiszem el, hogy a számítógépeknek lehetnek érzelmeik és tudatuk.

- Ja, igen - kiáltott föl Manuel, és újra fölvette a gondolatmenet fonálát. - Azt hiszed, hogy a számítógépeknek nem lehetnek érzelmeik, ugye?

- **Igen. Se érzelmeik. ie tudatuk.**

- **Akkor nagyon tévedsz. - Mély levegőt vett, hogy nyugodtan lélegezzen. - Tudod, az érzelmek és a tudat** egy bizonyos fokú intelligencia eredményei. No mármost, mi az intelligencia? Hm?

- Az intelligencia az összetett gondolkodás képessége, szerintem.

- **Pontosan.** Vagyis az intelligencia a magas komplexitás egy formája. **És nem is** kell elérni az emberi intelligencia szintjét ahhoz, hogy létrejöjjön a tudat. Például a kutyák sokkal kevésbé intelligensek az embernél, mégis, ha megkérdezed egy kutya gazdáját, hogy kedvencének **vannak-e** érzelmei és tudata, gondolkodás nélkül azt fogja válaszolni, **hogyan igen.** A kutyának vannak érzelmei, és van tudata. Vagyis az **érzelmek és a tudat** olyan mechanizmusok, amelyek egy bizonyos fokú **intelligencia** eredményeként jönnek létre.

- És ezért úgy véled, hogy ha a számítógépek elérik ezt a komplexitást, szintén érzelmes és tudatos lényekké válnak?

- Efelől semmi kétségem.

- Én ezt nem tudom elhinni.

- Se te nem tudod elhinni, se az emberek többsége, akik nem foglalkoznak részletesen ezzel a kérdéssel. A földi halandók számára sokkoló az az elképzelés, hogy a gépeknek is lehet tudatuk. A tudósok többsége azonban, aki ezzel a problémával foglalkozik, elképzelhetőnek tartja, hogy egy szimulált elme tudatossá váljon.

- De te tényleg azt gondold, lehetséges, hogy egy számítógép magától gondolkodjon?

- Hogyne. Mellesleg a számítógépek már most is intelligensek. Intelligensebbek, mint például egy giliszta. - Fölemelte az ujját. - Nem olyan intelligensek, mint az ember, de intelligensebbek, mint egy giliszta. No mármost, mi különbözteti meg az ember intelligenciáját a giliszta intelligenciájától? A komplexitás. A mi agyunk sokkal összetettebb, mint a gilisztáé. Ugyanazoknak az elveknek engedelmessé válnak, és mindkettőben vannak szinapszisok, csak hogy az emberi agy összehasonlíthatatlanul összetettebb, mint a giliszta agya. - Rákoppintott a halántékára. - Tudod, mi az agy?

- Az, ami itt van a koponyánkban.

- **Az agy egy szerves massa, ami pontosan úgy működik, ahogy** egy elektromos áramkör. **Vezetékek helyett** neuronok **vannak** benne, csipek helyett pedig agyvelő, de egyébként pontosan ugyanolyan. A működése determinisztikus. Az idegsejtek küldenek egy elektromos ingert a kar felé egy bizonyos paranccsal, egy előre meghatározott elektromos áramlási szabály szerint. Egy másik szabály egy másik inger küldését eredményezné. Pont úgy, ahogy a számítógépeknél. Ezzel azt akarom mondani, hogy ha sikerül a számítógép agyát sokkal komplexebbé alakítanunk, mint amilyen most, olyan szinten működhetne, mint amilyenen mi.

- És lehet olyan intelligenssé alakítani, mint amilyen az ember?

- Elméletileg nincs semmi akadálya. Gondold el, a számítógépek már legyőzik az embert a számolás gyorsaságában. Amiben óriási hiányosságai vannak, az a kreativitás. A számítógép egyik atyja, az angol Alan Turing kijelentette, hogy ha majd egyszer pontosan úgy tudunk beszélgetni egy számítógéppel, ahogy bármelyik emberrel, az azért lesz, mert a számítógép gondolkodik, mert a számítógép intelligenciája a miénk szintjén van.

Tomás kétkedő arccal nézett rá.

- Tényleg lehetséges ez?

- Nos... tény, hogy a tudósok hosszú ideig úgy vélték, hogy nem, egy bonyolult matematikai probléma miatt. - Kőhögött. - Tudod, mi, matematikusok, mindig is szentül hittük, hogy Isten egy matematikus, az univerzum pedig matematikai egyenletek szerint van felépítve. Ezek az egyenletek pedig, bármilyen bonyolultnak tűnjenek is, mind megoldhatóak. Ha egy egyenletet nem sikerül megoldani, az nem azért van, mert megoldhatatlan, hanem mert az emberi intellektusnak korlátai vannak.

- Nem tudom, mire akarsz kilyukadni...

- Majd mindjárt meglátod - ígérte az apja. - A kérdés, hogy a számítógépeknek lehet-e tudatuk vagy nem, szoros összefüggésben áll egy matematikai problémával, az önreferenciális paradoxonok kérdésével. Például, hallgasd meg, amit most mondok: én mindig hazudok. Észreveszel ebben valami furcsát?

- Miben?

- **Ebben a mondatban, amit mondtam. Én mindig hazudok.**

Tomás fölkacagott.

- **Ez egy nagy igazság.**

Az apja elnézően mosolygott rá.

- Tessék, itt van. Ha igaz, hogy mindig hazudok, akkor ezúttal igazat mondtam, vagyis nem hazudok mindig. Ha ez a mondat igaz, akkor eleve ellentmondást hord magában. - Elégedetten fölhúzogatta a szemöldökét. - Sokáig azt hitték, hogy ez a probléma pusztán szematikai jellegű, és az emberi nyelv korlátainak eredménye. De amikor ezt ar. állítást a matematika nyelvén is megfogalmazták, az ellentmondás akkor is megmaradt. A matematikusok rengeteg időt töltöttek azzal, hogy megpróbálják megoldani ezt a problémát, abban a meggyőződésben, hogy megoldható. Ezt az illúziót azonban 1931-ben szertefoszlatta egy Kurt Gödel nevű matematikus, aki két tételt fogalmazott meg nemteljességi tételek néven. A nemteljességi tételeket a XX. század legfontosabb intellektuális teljesítményei közt tartják számon, amelyek sokkolták a matematikusokat. - Egy pillanatra elgondolkodott. - Egy kicsit bonyolult elmagyarázni, hogy mi is áll ezekben a tételekben, de fontos, hogy...

- Próbáld meg.

- Mit próbáljak meg? Elmagyarázni a nemteljességi tételeket?

- Igen.

- Nem könnyű - mondta, és ingatta a fejét. Mély levegőt vett, mint ha össze akarná szedni a bátorságát. - A lényeg az, hogy Gödel bebizonyította, hogy nem létezik olyan általános módszer, amellyel be lehetne bizonyítani a matematika koherenségét. Vannak olyan állítások, amelyek igazak, de nem bizonyíthatóak a rendszeren belül. Ez a fölfedezés mélyreható következményekkel járt, rávilágított ugyanis a matematika korlátaira, és ezáltal fölhívta a figyelmet az univerzum felépítésének addig ismeretlen kifinomultságára.

- De mi köze van ennek a számítógépekhez?

- Pofonegyszerű. Gödel tételei azt sugallják, hogy bármilyen szofisztikáltak legyenek is a számítógépek, mindig lesznek korlátaik. Bár az emberi gondolkodás nem olyan koherens, mint a matematika, mégis megérti, hogy sok rendszeren belüli állítás igaz. De a számítógép

egy ilyen feloldhatatlan ellentmondás előtt leblokkol. Vagyis a számítógépek soha nem lesznek olyanok, mint az emberek.

- Aha, most már értem - kiáltott föl Tomás. Elégedett arcot vágott.
- Vagyis igazat adsz nekem...

- Nem feltétlenül - mondta az öreg matematikus. - Tény, hogy valóban meg tudunk fogalmazni a számítógépnek olyan tételt, amiről mi tudjuk, hogy igaz, de a számítógép nem tudja bebizonyítani, hogy igaz. De az is igaz, hogy a számítógép is meg tudja velünk tenni ugyanezt. A tétel csak annak nem bebizonyítható, aki a rendszeren belül dolgozik, érted? Aki a rendszeren kívül van, az be tudja bizonyítani a tételt. Ez éppúgy érvényes a számítógépre, mint az emberre. Tanulság: lehetséges, hogy egy számítógép olyan intelligens legyen, vagy még intelligensebb, mint az ember.

Tomás felsóhajtott.

- És mindez mit bizonyít?

- Ez azt bizonyítja, hogy nem vagyunk mások, mint rendkívül bonyolult számítógépek. Szerinted lehet a számítógépeknek lelkük?

- Szerintem nem.

- Akkor, ha mi is rendkívül bonyolult számítógépek vagyunk, nekünk sem lehet. A tudatunk, az érzelmeink, mindaz, amit érzünk, a struktúránk bonyolultságának az eredménye. Amikor meghalunk, a memóriánk és az intelligenciánk csipjei is eltűnnek, és megszűnünk létezni. - Nagyot sóhajtott, és hátradőlt a székén. - A lélek, édes fiam, csupán a képzelet szüleménye, csodálatos illúzió, amit az az égő vágy szült, hogy megmeneküljünk az elkerülhetetlen haláltól.

VI

A meleg szemű Ariana Pakravan a régi Mehrabad Nemzetközi Repülőtér kijáratánál várta, hogy megjelenjen Tomás. A frissen érkezett **Utaa**, miközben a fekete és színes csadorok tömegében az ismerős arcot kereste, egészen elveszettnek érezte magát. Csak akkor nyugodott meg, amikor Ariana megérintette a karját. Nem volt könnyű fölismerni a muzulmán viseletben; óriási volt a különbség a zöld fátylas nő és

a között az elegáns iráni nő között, akivel egy hete Kairóban együlbédelt.

- Szálúm, professzor - köszöntötte az érzéki hang. - *Khosh amadin!*

- Helló, Ariana. Hogy van?

A portugál várt, mert nem tudta, hogy ezen a radikális hagyományokkal rendelkező földön miképpen szokás egymást köszönteni. Az iráni nő megoldotta a problémát: kezét nyújtott felé.

- Jól utazott?

- Nagyszerűen - mondta Tomás. A szeméit forgatta. - Majdnem elájultam néhányszor, amikor jött egy-egy légörvény. De ezt leszámítva minden rendben volt.

Ariana nevetett.

- Fél a repüléstől?

- Félni nem félek, csak kissé tartok tőle. - Grimaszolt. - Folyton viccelődök anyámmal, amiért fél a repüléstől, de az az igazság, hogy rá ütöttem.

Az iráni nő megnézte a férfit, vetett egy pillantást a zsákra, amit ti vállán vitt, és a tekintetével kereste, nem jön-e mögötte a hordár a többi bőrönddel.

- Nincs több poggyásza?

- Nincs. Mindig kevés csomaggal utazom.

- **Akkor jó. Indulhatunk.**

A nő elvezette egy gépkocsisorhoz, amely a repülőtér kijáratánál állt, az út szélén. Tomás látta, hogy a narancssárga színű autók szedték össze az utasokat.

- Taxival megyünk?

- Igen.

- Nincs autója?

- Professzor, Iránban vagyunk - mondta a nő, még mindig nyájas hangon. - Itt nem nézik jó szemmel az olyan nőket, akik autót vezetnek.

- Ó...

Elhelyezkedtek a taxi hátsó ülésén, egy ócska, öreg *Paykanban*, és Ariana előrehajolt a sofőrhez.

- *Lotfan, man o bebarin be hotel Simorgh.*

- *Balé.*

Tomás csak a *hotel* szót tudta kivenni.

- Milyen hotel?

- A Simorgh - felelte Ariana. - A legjobb.

A taxis hátrafordult.

- *Darbast mikhajin?*

- *Bale* - válaszolta a nő.

Tomás kíváncsian nézett rá.

- Mit akar?

- Azt kérdezte, hogy csak kettőnknek akarjuk-e a taxit.

- Csak kettőnknek? Ezt nem értem.

- Ez iráni szokás. A taxik akkor is megállnak fölvenni új utasokat, ha már ülnek bennük. Ha csak ketten akarunk utazni a taxiban, akkor ki kell Szemünk a különbözetet, vagyis azt az összeget is, amit azok az utasok fizettek volna, akiket miattunk elveszít.

- Aha. És mit felelt neki?

- Azt mondtam, hogy igen, csak kettőnknek akarjuk a taxit.

Ariana levette a fátylát, és arcának tökéletes vonásai elkápráztatták Tomást. Már nem emlékezett rá, milyen gyönyörű ez a nő, érzéki ajkaival, karamellszínű szemével, tejfehér bőrével, egzotikus arcával. Kényszerítette magát, hogy elforduljon és kinézzen az ablakon, mert félt, hogy nem tudja levenni a szemét erről a szép arcról.

Teherán az első látásra sokkoló volt. Az utcák zsúfolásig voltak autókkal, és amerre a szem ellátott az egész város egy betondzsungelnek tűnt, csúnya, rendetlen, szürke, és mocskos köd lebegett fölötte, mint valami szürkésbarna kísértet. Tomás kérdő tekintetét a szürke köd fölé magasodó ragyogó, fehér tömeg vonta magára.

- Ez a teheráni sarkcsillag - magyarázta Ariana.

- Sarkcsillag?

Az iráni nő vidáman elmosolyodott.

- Igen, mi így hívjuk az Elburz-hegységet. - Nézte a távoli hegylánctot. - A várostól északra terül el, és mindig hó borítja, még nyáron is. Ha eltévedünk, csak megkeressük a házak fölött, és ha megpillantjuk **hőfötte** csúcsait, tudjuk, hogy arra van észak.

- Elég rosszul látszik...

- Ez a szmog miatt van. Szörnyű a légszennyezettség a városban. Hosszabb, mint Kairóban. Néha alig lehet látni a hegyeket, pedig jó magasak és elég közel vannak.

- Hát, magasak, az biztos.

- A legmagasabb csúcs a Demavend-hegyen van, az ott, jobbra. - Rámutatott. - Több mint ötezer méter magas, és mindig, amikor...

- Vigyázzon!

Egy fehér autó jobbról egyenesen a taxi felé száguldott. Amikor már úgy tűnt, hogy elkerülhetetlen az ütközés, a taxis hirtelen balra rántotta a kormányt, s majdnem belerohant egy kamionba, ami nagyot fékezett és eszeveszettül dudált, aztán visszament a sávjába, egy tizedmásodperccel elkerülve a karambolt.

- Mi történt? - érdeklődött Ariana.

A portugál megkönnyebbülten felsóhajtott.

- Huh! Épphogy megúsztuk.

Az iráni nő nevetett.

- Ó, rá se rántson! Ez itt mindennapos.

- Mindennapos?

- Igen. De tény, hogy minden külföldi pánikba esik, amikor megérkezik ide, még azok is, akik hozzá vannak szokva a közel-keleti városok kaotikus közlekedéséhez. Itt valóban gyorsan vezetnek, és az ide

látogatók naponta többször halálra rémülnek. De ritkán történik baj, az utolsó pillanatban mindig minden helyreáll, majd meglátja.

- Gondolja? - kérdezte Tomás, erős kétkedéssel a hangjában.

- Nem, nem gondolom. Tudom. - Legyintett a kezével. - Lazuljon el, nyugalom.

De a férfi képtelen volt ellazulni, és az út hátralévő részében még nyugtalanabb volt, és még jobban odafigyelt erre a pokoli közlekedésre. Egy idő után észrevette, hogy senki nem indexel, se balra, se jobbra, amikor kanyarodik, nem használják a visszapillantó tükröt, mielőtt irányt váltanak, és alig van, aki bekapcsolja a biztonsági övét. A lehető legnagyobb sebességgel közlekednek, a dudálás és fékcsikorgás pedig állandó és természetes zaj. A legmeghökkenőbb jelenet az autópályán játszódott le, a Fazl-ol-Lahnurin, amikor egy autó hirtelen tiltott irányba kanyarodott, és a szembejövő sávban több száz métert haladt a forgalommal szemben, végül pedig ráfordult egy számárútra.

De ahogy Ariana megígérte, épen és egészségesen érkeztek meg a szállodához. A Simorgh egy ötcsillagos luxushotel, előkelő recepcióval. A nő segített neki a bejelentkezésnél, majd a lift előtt elbúcsúzott tőle.

- Pihenjen egy kicsit - tanácsolta. - Délután hatkor magáért jövök, és elviszem vacsorázn.

A szoba tetszetősen volt berendezve. Miután Tomás ledobta a földre a hátizsákját, odament az ablakhoz, és megcsodálta Teheránt. A várost a csúf betonépületek mellett a karcsú minaretek uralták, amelyek a színtelen házak fölé magasodtak. A háttérben, mint valami alvó óriás, az oltalmazó Elburz-hegység magasodott.

Tomás leült az ágyra, és áttanulmányozta a Simorgh áriapján a szálloda luxusszolgáltatásait: a legfontosabb a hidromasszázsfürdő, az edzőterem és a medence volt, amelyet felváltva használhattak a férfiak és a nők. Lehajolt, és kinyitotta a minibár ajtaját. Különböző ásványvizek és üdítőitalok sorakoztak benne, még Coca-Cola is, de Tomás leginkább egy *Delster* márkájú dobozos sörnek örült meg. Habozás nélkül fölnyitotta, és megitta.

- Basszus! - Majdnem kihányta a lötytyöt. Semmi söríze nem volt, inkább a ciderre emlékeztetett. És persze nem volt benne alkohol.

Megcsörrent a telefon.

- *Hello!* - szólt bele Tomás.

- *Hello!* - hangzott a vonal másik végéről egy férfi hang. - Tomás

Noronha professzor?

-*Yes?*

- Nagy öröme szolgál, hogy itt van, Iránban?

- **Tessék?**

- Nagy öröme szolgál, hogy itt van, Iránban?

- **Ah** - értette meg Tomás. - Ööö... sokat fogok vásárolni.

- *Very well* - felelte a hang, elégedetten nyugtázva a választ. - Találkozunk holnap?

- Ha tudok, igen.

- Jó szőnyegek vannak a maga számára.

- Igen, igen.

- **Jó** áron.

- Rendben.

- Várni fogom.

Kattanás.

Tomás hosszú másodpercekig úgy maradt, a teleformai a kezében, és próbált visszaemlékezni a beszélgetésre, földidézni minden szót és hanghordozást. A vonal másik végén a férfi erős helyi akcentussal beszélt az angolt, kétségtelen volt tehát, hogy iráni. Logikus, tűnődött a történész, és közben bólogatott. Logikus. Logikus, hogy a CIA teheráni emberének iráninak kell lennie.

Amikor kinyílt a lift ajtaja és Tomás kilépett a hotel halijába, Ariana már ott várta, egy kanapén ülve, előtte egy csésze gyógyfüves tea az asztalon. Az iráni nő most egy másik *hidzsábot* viselt, bő nadrággal, a fejét színes kendő, testét pedig selyemköpeny fedte.

- Mehetünk?

Ezúttal egy sofőr vezetett autóban jártak Teherán utcáit. A férfi hallgató volt, fején szemellenzős sapkát viselt. Ariana elmagyarázta, hogy az, a széles út, ahol a szálloda található, a Valiasr, több mint húsz kilométer hosszú, és a szegény déli városrészről a gazdag északon át egészen az Elburz lábáig tart. A Valiasr képezi azt a tengelyt, amely körül

felépült a modern Teherán, itt találhatóak a divatos **kávéházak**, a luxus-éttermek és a diplomáciai épületek.

Jó időbe telt, míg átkeltek a városon, és elérték a hegység lábát. Az autó megmászta a sziklás hegyoldalt, és egy festői kertbe ért, amelyet! magas fák vettek körbe. Mögötte az Elburz meredek fala emelkedett, alant a teheráni házak, mint valami hangyaboly, jobbra pedig a nap már az alkony narancsszínében pompázott.

Leparkoltak a kertben, és Ariana elvezette Tomást egy hatalmas ablakokkal ellátott, teraszokkal körülvett épülethez: egy török étterem volt. A létesítmény kiváltságos helyen állt, pazar kilátással a városra amit meg is csodáltak. Nézték, ahogy az esthomály leereszkedik a völgyre, de aztán föltámadt a hűvös szellő, és nem akartak tovább ott időzni.

Amikor beléptek az étterembe, igyekeztek az ablak mellé telepedni Teherán ott hevert a lábuk előtt. Az iráni nő egy vegetáriánus *mirza' gaszemit* rendelt magának, vendégének pedig *brokét*, egy krumpliból és zöldségekből készült ételt ajánlott.

- Nem zavarja ez a kendő a fején? - kérdezte a portugál, miközben az ételre vártak.

- Nem, ez csak szokás kérdése.

- De egy olyan nőnek, aki Párizsban tanult és megismerte a nyugati szokásokat, nem lehet könnyű...

Ariana kérdően nézett rá.

- Honnan tudja, hogy Párizsban tanultam?

Tomás rémülten vette észre, hogy szörnyű hibát követett el. Eszébe jutott, hogy ezt az információt Don Snydertől kapta, és ezt természetesen nem vallhatta be.

- Ööö... nem is tudom - dadogta. - Azt hiszem... azt hiszem, a követségen mondták... igen, a maguk Lisszaboni követségén.

- Ah, tényleg? - csodálkozott a nő. - Sokat fecsegnek a diplomatáink.

A portugál magára erőltetett egy mosolyt.

- Nagyon... nagyon kedvesek. Beszéltem magáról, tudja? Ők pedig elmesélték ezt.

A vendéglátó hölgy felsóhajtott.

- Nos, igen, Párizsban tanultam.
- És miért jött ide?
- Mert ott nem jól alakultak a dolgaim. Volt egy házasságom, ami Nem működött, és amikor elváltam, nagyon magányosnak éreztem Magam. Másrészt pedig az egész családom itt van. Nehéz döntés volt, El sem tudja képzelni, mennyire. Egészen európaivá lettem a lánytól való félelem és a családom hiánya végül erősebbnek bizonyult, Mért döntöttem úgy, hogy visszajövök. Ez akkoriban volt, amikor a reformerek teret nyertek, az ország liberalizálódott, és úgy tűnt, hogy javult a nők helyzete. Mi, nők, főleg a fiatalabbak, juttattuk Khatami elnököt, tudta? - Próbált visszaemlékezni. - Ez még, lássuk csak, ez... 1997-ben volt, két évvel az után, hogy visszatértem. Kezdetben jól mentek a dolgok. Először lehetett hallani a nők jogairól, és még olyanok is akadtak, akik bekerültek a *Madzsliszba*.
 - A *Madzsmicsodába*?
 - A *Madzsliszba*, a parlamentünkbe.
 - Aha. Tényleg bekerültek a nők a parlamentbe?
 - Igen, és volt még más is, tudja? Hála a reformereknek, az egyedülálló nők kiharcolták maguknak a jogot, hogy külföldön tanulhassanak, a lányok házasságkötésének korhatárát pedig kilencről tízre emelték. Így hát ekkor kezdtem el Iszfahánban, a szülőföldemen dolgozni. - Elfintorította az arcát. - Aztán a 2004-es választásokon a konzervatívok visszavették az irányítást a *Madzsliszban*, és... nem tudom, majd most meglátjuk, hogy ez hova vezet. Addigra átkerültem Iszfahánból ide, Teheránba, a Tudományos Minisztériumba.
 - És mivel foglalkozott Iszfahánban?
 - Egy erőműnél dolgoztam.
 - Milyen erőműnél?
 - Kísérleti dolog. Nem érdekes.
 - És mikor került ide, Teheránba?
 - Tavaly.
 - Gondolom, a férje nem örült az áthelyezésnek, igaz?
 - Nem mentem újra férjhez.
 - Akkor az udvarlója.

- **Nincs udvarlóm. - Fölhúzta a szemöldökét. - De hát mi ez?**

Tesztel? Ki akarja deríteni, hogy el lehet-e csábítani?

A portugál föl kacagott.

- Nem, dehog. - Aztán elgondolkodott. - Vagyis... talán igen.

- Professzor, Iránban vagyunk. Vannak bizonyos viselkedési formák, amik... amik.

- Ne hívjon professzornak, öregít. Hívjon inkább Tomásnak.

- Nem lehet. Meg kell őriznem a látszatot. Igazság szerint professzor agának kellene szólítanom.

- Az meg mi?

- Professzor úr.

- Hát akkor hívjon Tomásnak, amikor kettesben vagyunk, és hívjon professzor *agának*, amikor van valaki a közelünkben. Megegyeztünk?

Ariana a fejét rázta.

- Nem lehet. Meg kell adnom a tiszteletet.

A történész széttárta a karját, annak jeléül, hogy föl adta.

- Ahogy akarja - mondta. - De áruljon el nekem valamit. Hogy lehetséges az, hogy egy ilyen nő, mint maga, egy ilyen szép, nyugatias, elvált nő egyedül él, és az irániak ezt hagyják?

- Hát, én csak itt élek egyedül, Teheránban. Iszfahánban a családomnál laktam. Tudja, itt az a szokás, hogy az egész család együtt él. Testvérek, nagyszülők, unokák, mindenki egy fedél alatt. A gyerekek is, amikor megházasodnak, még egy ideig a szüleikkel élnek.

- Ühüm - morogta Tomás. - De nem válaszolt a kérdéseimre. Mit szólnak a honfitársai az életmódjához?

Az iráni nő mélyet sóhajtott.

- Nem nézik túl jó szemmel. - Elgondolkodó arccal folytatta. - Tudja, itt a nőknek nem sok joguk van. Az iszlám forradalom idején, 1979-ben nagyon megváltoztak a dolgok. Kötelező lett a *hidzsáb*, és megtiltották a nőknek, hogy olyan férfival jelenjenek meg nyilvánosan, aki nem a családjukból való, vagy hogy a férjük vagy az apjuk engedélye nélkül utazzanak. Azt a nőt, aki házasságtörést követett el, megkövezték, még abban az esetben is, ha megerőszkolták, de még a *hidzsáb* helytelen használatáért is vesszőzés járt.

- Akkor nem lehetett itt könnyű élni!

- Képzelteti. Én abban az időben már Párizsban voltam, de nővéreim unokanővéreim tájékoztattak az új időkről. És higgye el, hogy nem nem volna vissza 1995-ben, ha úgy láttam volna, hogy a dolgok így maradnak. Akkoriban nőtt meg a reformerek népszerűsége, a nyitás je-látuzottak, és... végül is úgy döntöttem, hogy megkockáztatom.

- Maga muzulmán?

- Persze.

- és nem gondolja, hogy az iszlám durván bánik a nőkkel?

Ariana zavarba jött.

- Mohamed próféta azt mondta, hogy a férfiaknak és a nőknek kü-lönböző jogaik és kötelességeik vannak. - Fölemelte az ujját. - Nézze,

Ő nem azt mondta, hogy az egyiknek több joga van, mint a másiknak, hanem csak azt, hogy mások a jogaik. Az ilyen problémák mögött az áll hogy a próféta szavait félreértelmezték.

- Úgy véli, hogy

nincs, hogy kilencévesen, tizenhárom vagy tizennyolc évesen mehet-nek-e férjhez és hogy van-e viszonyuk valakivel a házasságon kívül? Ügy gondolja, hogy érdeklik ezek a dolgok?

- Persze, hogy nem. De annak semmi jelentősége nincs, hogy én Hogy gondolom, nemde? Ez a társadalom úgy működik, ahogy műkö-dik. és nincs semmi, ami rábírhatná, hogy változtasson ezen.

- De hát a társadalom működik így vagy az iszlám?

- Nem tudom, de azt hiszem, hogy a társadalom - mondta Ariana tűnődve. - Az iszlám a vendégszeretettel, a nagylelkűséggel, az idősek Iránti tisztelettel, a család és a közösség fontosságával egyenlő. A nő itt kizárólag feleség és anya, meghatározott a szerepe, és kész. - Megvon-ta a vállát. - De aki ennél valami többet akar... hát, az lehet, hogy nem jár sikerrel, igaz?

Kihallgattak.

Megbánta, hogy visszajött?

Ariana vállat vont.

Szeretem a szülőföldemet. Itt van a családom. Az emberek fan-tasztikusak, észrevette már? Külföldön azt hiszik, hogy itt mindenki ffnatikus, szidjuk a nyugatot és kalasnyikowal lövöldözünk, pedig ez nincs így. - Elmosolyodott. - Még Coca-Colát is iszunk.

- Azt észrevettem. De nnir megint nem válaszolt a kérdésemre.

- Melyik kérdésére?

- Hogy megbánta-e, hogy visszatért Iránba?

Ariana mélyet sóhajtott, kissé nyugtalanította a kérdés.

- Nem tudom - mondta végül. - Keresek valamit.

- Mit keres?

- Nem tudom. Ha majd megtalálom, tudni fogom.

- Valakit keres?

- Talán. - Ismét vállat vont. - Nem tudom, nem tudom. Azt hiszem... valami értelmet keresek.

- Valami értelmet?

- Igen, értelmet. Valamit, ami értelmet ad az életemnek. Kicsit elveszettnek érzem magam, aki eltévedt valahol félúton Párizs és Iszfahán között, valahol a senkiföldjén, egy ismeretlen országban, ami se nem francia, se nem iráni, se nem európai, se nem ázsiai, ugyanakkor mindez együttvéve. Az igazság az, hogy még nem találtam meg a helyem.

A barna bőrű, kissé mongol beütésű török felszolgáló megjelent a tálcával. Letette a *mirza gaszemit* Ariana elé, a *brokét* pedig Tomás elé, valamint két pohár *ab portugált*, vagyis narancslevet, amit mindketten a vendég hazájának tiszteletére ittak meg - elvégre nem sok olyan ország van, amelynek a neve a perzsa nyelvben összekapcsolódik egy gyümölcsével. Addigra az ablakból kitekintve valóságos fénytenger úszott a sötétségben: Teherán éjszakai fényei. A város egészen a láthatárig ragyogott, mint valami óriási karácsonyfa.

- Tomás - suttogta Ariana a narancslevet szürcsölgetve. - Szeretek magával beszélgetni.

A portugál elmosolyodott.

- Köszönöm, Ariana. Köszönöm, hogy Tomásnak nevezett.

VII

Az ormótlan betontömb olyan volt, akár egy szörnyeteg, amely elrejtőzött Teherán egyik rejtett mellékutcájában egy akáccal sűrűn benőtt, magas fal mögé. A fal tetején szögesdrót futott végig. A sofőr leeresztette az ablakot, és perzsa nyelven beszélt az őrrrel. A fegyveres férfi benézett a jármű hátsó ülésére, egy darabig ide-oda járatta a tekintetét Ariana és Tomás között, aztán visszament az odújába. Fölemelkedett a sorompó, és az autó beállt a bokrok mellé.

- Itt dolgozik? - kérdezte Tomás, a szürke épületet szemlélve.

- Igen - felelte az iráni nő. - Ez a Tudományos, Kutatási és Technológiai Minisztérium.

Az első dolguk az volt, hogy regisztráltatták a látogatót, és kiállították neki egy belépőkártyát, amellyel egy hónapig bejárhat a minisztériumba. Ez elég sokáig tartott: Tomásnak egy sor űrlapot kellett kitöltenie a titkárságon. A hivatalnokok egyfolytában mosolyogtak, és olyan kedvesek és udvariasak voltak, hogy az már-már abszurd volt.

Amikor végre megkapta a kártyáját, fölvezették a második emeletre. Itt bemutatták a különleges projektek részlege igazgatójának, egy sötét szemű és hegyes, ősz szakállú alacsony, sovány embernek.

- Ez itt *aga* Mozaffar Dzsalili - mondta Ariana. - Együtt dolgozik velem ezen a projekten.

- *Szobh bekhejr* - üdvözölte az iráni mosolyogva.

- Jó napot kívánok - viszonzta az üdvözlést Tomás. - Maga vezeti a projektet?

A férfi legyintett.

- Hivatalosan igen. - Gyors pillantást vetett Arianára. - De gyakorlatilag Pakravan asszony irányítja a munkát. Neki van meg hozzá a kü-

lönleges képzése, én csak a logisztikai háttérrel adom. A miniszter úr nagy tudományos jelentőséget tulajdonít ennek a projektnek, tudja? Ezért úgy döntött, hogy azonnal el kell kezdeni a munkálatokat.

A portugál rájuk pillantott.

- Nagyszerű. Akkor lássunk is hozzá, igaz?

- Máris el akarja kezdeni? - kérdezte Ariana. - Nem akar előbb meginni egy teát?

- Nem, nem - felelte, a kezét dörzsölve. - A szállodában ettem. Itt az ideje, hogy munkához lássunk. Alig várom, hogy megpillantsam azt a dokumentumot.

- Nagyszerű - mondta a nő. - Lássunk hozzá.

Mindhárman fölmentek a harmadik emeletre, és beléptek egy tágas terembe, amelynek a közepén egy hosszú asztal állt hat székkal. A falakat végig dossziékkal telepakolt polcok borították, és csak két cserepes növény színesítette a helyiséget. Tomás és Dzsálili az asztalhoz ültek, az iráni bonyolult szónoklatba kezdett, miközben Ariana távozott. A portugál a szeme sarkából látta, hogy a szomszéd szobába ment. Néhány perc múlva egy dobozzal a kezében tért vissza, amit az asztalra helyezett.

- Itt van - mondta.

Tomás jól megnézte a dobozt. Egy eléggé elnyűtt, erős kartondoboz volt, vörös madzaggal átkötve és lepecsételve.

- Megnézhetem?

- Természetesen - válaszolta a nő, miközben a kötelet bogozta. Kinyitotta a dobozt, és elővett belőle egy néhány oldalas megsárgult kéziratot, amelyet letett Tomás elé.

- Itt van.

A történész érezte a régi papír jellegzetes illatát. Az első oldalon, egy kockás lapon, amelynek a fénymásolatát már látta Kairóban, az írógéppel írt cím állt, és egy vers.

DIE GOTTESFORMEL

Terra if fin
De terrors tight
Sabbath fore
Christ nite

A. Einstein

Alatta egy ákombákóm, amely nem volt más, mint Albert Einstein odafirkantott neve.

- Hm - mormogta a történész. - Milyen vers ez?

Ariana vállat vont.

- Nem tudom.

- Nem nézett utána?

- De. Fölkerestük a Teheráni Egyetem Bölcsészkarát, és több angol szakos professzort megkérdeztünk, olyanokat is, akiknek a költészet a szakterületük, de senki nem ismerte föl a verset.

- Különös.

Lapozgatta a dokumentumot, és átfutotta a fekete tintával írt sorokat, amelyeket itt-ott egyenletek szakítottak meg. Oldalról oldalra mindenhol ugyanazok az ákombákóm betűk és egyenletek. Huszonkét, a jobb felső sarokban megszámozott oldalból állt az egész. Miután szép lassan, csöndben végiglapozta, visszarendezte, és ránézett Arianára.

- Ennyi az egész?

- Igen.

- És hol van az a rész, amit meg kell fejteni?

- Az utolsó lapon.

A portugál elővette a kézirat utolsó lapját, és kíváncsian megnézte. Ugyanazok a német nyelvű írka-firkák voltak rajta, de rejtélyes szavakkal végződött.

*See sign
!ya avga*

- Nem tudom elolvasni ezt a kézírást - mondta Tomás. - Mi van ide írva?

- Nos, a mi kézíráselmzésünk szerint *!ya és ovqo*.

- Aha - bólogatott. - Igen, nekem is úgy tűnik...

- Fölötte pedig az áll, hogy *see sign*.

- De ez angolul van.

- Ez nem kétséges.

A történész megdöbbsent.

- De hát miből gondolják, hogy portugál nyelvű titkosírásról van szó?

- A kézírásból. Ez nem Einsteiné. Nézze csak meg.

Ariana rámutatott az ujjával a német nyelvű sorokra, majd az angol nyelvűre, hogy összehasonlítsa őket.

- Valóban - bólított Tomás. - Úgy látszik, másvalaki írta. De nem látok arra utaló jelet, hogy az illető portugál lenne.

- Pedig portugál.

- Honnan tudja?

- Einstein egy portugál fizikussal dolgozott ezen a dokumentumon, aki az Institute for Advanced Studynál volt gyakornok. Már összehasonlítottuk ezt az írást a gyakornok kézírásával, és az eredmény pozitív lett. Ezt a rejtjelezett mondatot kétségtelenül a portugál írta.

Tomás az iráni nőre meredt. Nyilvánvaló volt, hogy Augusto Siza professzorról van szó, de vajon Ariana mennyit hajlandó elárulni neki az eltűnt tudósról?

- Akkor miért nem keresik föl ezt a portugált? - kérdezte a történész, és úgy tett, mintha semmit nem tudna a történekről. - Ha abban az időben fiatal volt, akkor bizonyára még most is él.

Ariana zavarában elpirult.

- Ez a portugál most... most... nem elérhető.

Aha, gondolta Tomás. Titkolsz valamit.

- Hogyan nem elérhető?

Dzsali Ariana segítségére sietett. A kis iráni türelmetlenül legyintett.

- Nem érdekes, professzor. A lényeg az, hogy nem tudjuk elérni ezt a honfitársát, és meg kell tudnunk, mit jelent ez a szöveg. - Hirtelen a papírra pillantott. - Mit gondol, meg tudja fejteni ezt a zűrzavart?

Tomás újra a rejtvényre tekintett, és elgondolkodott.

- Szükségem lesz a teljes német nyelvű szöveg fordítására - közölte végül.

- Az egész kézirat fordítására?

- Igen, az egészre.

- Az nem lehet - mondta Dzsálili.

- Pardon?

- Nem adhatom oda magának a német szöveg fordítását. Erről szó sem lehet.

- Miért?

- Mert szigorúan bizalmas! - kiáltotta az iráni, és visszatette a kéziratot a dobozba. - Csak azért mutattuk meg magának, hogy legyen valami kapcsolata az eredeti dokumentummal. Leírom magának egy papírra a rejtvényt, és ennek alapján kell elvégeznie a munkáját.

- De hát miért?

- Mert ez a dokumentum szigorúan bizalmas, mondtam már.

- De hát hogy fejtsem meg a rejtvényt, ha nem ismerem az előtte lévő szöveget? Nagyon is lehetséges, hogy a német szövegben rejlik a megfejtés kulcsa.

- Sajnálom, de ez parancs - közölte Dzsálili hajthatatlanul. Megnézte az utolsó oldalt, és átmásolta a rejtvényt egy üres A4-es lapra. - Mostantól ezzel a lappal fog dolgozni.

- Nem tudom, hogy ilyen feltételek mellett el tudom-e végezni a munkát.

- El tudja. - Kissé fölhúzta a szemöldökét. - Mellesleg nincs is más választása. A miniszter úr parancsára csak akkor hagyhatja el Iránt, ha befejezte a megfejtést.

- Tessék?

- Sajnálom, de ez a parancs. Az Iszlám Köztársaság jól megfizeti magát azért, hogy megfejtse ezt a részletet, és betekintést kapott egy rendkívül értékes bizalmas dokumentumba. Nyilván megérti, hogy a bizalmasságnak ára van. Ha úgy hagyja el Iránt, hogy nem fejezte be a munkáját, abból nemzetbiztonsági probléma támad, hiszen a kérdéses részlet megfejthetik külföldön, mi pedig, akiknél az eredeti dokumentum van, továbbra sem fogjuk érteni ezt a kulcsfontosságú részt.

- Dzsálili szigorúan összehúzott arca kissé fölengedett, elmosolyodott, és igyekezett kedves lenni, hogy enyhítse a hirtelen keletkezett feszültséget. - Ettől függetlenül, nem látok okot arra, hogy ne teljesítse sikeresen a feladatát. Nekünk meglesz a teljes szöveg, maga pedig gazdagabban térhet haza.

A portugál Arianára nézett. A nő a kezével jelezte, hogy tehetetlen, neki nincs beleszólása az ügybe. Tomás megértette, hogy nincs választása, Dzsálili felé fordult, és sorsába beletörődve nagyot sóhajtott.

- Rendben - mondta. - De ha már dolgozom, jobb lenne, ha a teljes munkát elvégezném, nem?

Az iráni habozott, nem értette a megjegyzést.

- Mire akar kilyukadni?

Tomás rámutatott a kéziratra, amely már ismét a kartondobozban volt.

- Az első oldalra gondolok. Esetleg azt is lemásolná nekem, kérem?

- Másoljam le az első oldalt?

- Igen. Nincs benne semmi borzalmas titok, ugye?

- Nincs, csak a kézirat címe, a vers és Einstein aláírása.

- Akkor másolja le nekem.

- De miért?

- Hát a vers miatt, természetesen.

- De hát mi van azzal a verssel?

- Az a vers, drága uram, egy másik rejtvény.

A délelőtt hátralévő részét azzal töltötte, hogy próbálta megfejteni a két rejtvényt, de nem járt sikerrel. Tomás mindig abból indult ki, hogy a második egy portugál nyelvű üzenetet rejt, és úgy képzelte, hogy a *see sign* utalás, ami megelőzi a zagyva részt, nyomra vezetheti, de nem jött rá, hogyan. A vers pedig úgy tűnt, hogy angol nyelvű üzenetet tartalmaz, de erőfeszítései itt is az érthetlenség kemény akadályába ütköztek.

Ebédidőben Tomás és Ariana egy közeli étterembe ment, hogy elfogyasszanak egy darált húsból készült *maksus kebabot*.

- Bocsánatot kérek azért, ahogy *aga* Dzsálili beszélt magával - mondta a nő, miután a felszolgáló kihozta az ételt. - Az irániak rendszerint nagyon udvariasak, de ez az ügy rendkívül érzékeny. Einstein kézírata rendkívüli prioritást és bizalmasságot élvez, ezért nem kockázthatunk. A maga iráni tartózkodása a munkája elvégzésének ideje .itt nemzetbiztonsági kérdést jelent.

- Nem bánom, ha itt kell maradnom egy darabig - válaszolta Tomás, miközben egy falat *kebabot* rágott. - Már ha maga mindig mellettem lesz, persze.

Ariana lesütötte a szemét, és finoman elmosolyodott.

- Remélem, ez csak azt jelenti, hogy szüksége van a tudományos közreműködésekre.

- Ó, igen - felelte a portugál komoly arccal. - Csak ennyit várok magától. - Ártatlan arcot vágott. - Kizárólag tudományos közreműködést, semmi többet.

Az iráni nő közelebb hajolt hozzá.

- Miért van az, hogy nem hiszek magának?

- Halvány fogalmam sincs - felelte Tomás nevetve.

- Ugye jól fog viselkedni?

- Jól, jól.

- Kérem, Tomás - könyörgött. - Ne felejtse el, hogy nem nyugaton .agyunk? Ez egy különleges ország, ahol az emberek bizonyos dolgokat nem engedhetnek meg maguknak. Nem fog kellemetlen helyzetbe nozni, ugye?

A portugál szófogadó arckifejezést vett föl.

- Rendben, megértettem - mondta. - Nem teszek semmi olyat, ami kellemetlen helyzetbe hozhatja, nyugodjon meg.

- Akkor jó.

Tomás ránézett a kezében maradt kis *kebabra*. Beszélgetésük témajapompás ürügy volt arra, amit most tenni készült.

- Ebéd után sétálok egyet - jelentette ki.

- Ó, igen? És mit akar, hova kísérem?

- Nem, maga nem jön velem. Ha mindig együtt vagyunk, az magára nézve kellemetlen megjegyzéseket szülhet. Elvégre, ahogy maga mondta, ez egy különleges ország, nemde?

- Igen, igaza van - ismerte be Ariana. - Akkor keresek magának egy kísérőt.

- Nincs szükségem kísérőre.

- Már hogy ne lenne. Különben hogy igazodna el a...

- Nincs szükségem kísérőre - ismételte Tomás, nyomatékosabban.

- Hát... szóval... itt van ez a biztonsági kérdés, tudja? A maga biztonsága a mi felelősségünk, szükségünk van rá, hogy valaki elkísérje, aki vigyáz magára.

- Micsoda baromság! Tudok én vigyázni magamra.

Ariana zavartan ránézett.

- Nézze, én akkor is szerzek magának egy kísérőt.

- Nem akarom, már megmondtam.

A nő egy pillanatra elhallgatott, mintha gondolkodna. Aztán lehajtott a fejét, és odahajolt a vendégéhez.

- Nem hagyhatom magára, érti? - suttozta. - Ha maga egyedül megy valahova, és én nem szólok senkinek, megbüntethetnek. - A hangja csábítóan könyörgőre váltott. - Hadd szerezzek magának egy kísérőt, kérem. Ha aztán lerázza, az már az ő baja, nekem semmi közöm hozzá, nem igaz? - Tágra nyitotta a szemét, hogy megértésre leljen. - Beleegyeznek?

Tomás rámeredt egy pillanatig, végül bólintott.

- Rendben - mondta. - Hívja azt a gorillát.

A gorilla egy alacsony, ám vállas, gyér szakállú, sűrű, fekete szemöldökű férfi volt, sötét öltözetben, akárcsak egy testőr.

- *Szálam* - üdvözölte a kísérő, amikor Ariana bemutatta neki. - *Haletun chetor e?*

- Azt kérdezi, minden rendben van-e.

- Igen, mondja meg neki, hogy minden rendben.

- *Khubatn* - mondta a nő a kísérőnek.

A férfi a mellkasára bökött.

- *Esmam Rahim e* - mondta, és közben le sem vette Tomásról a szemét. - Rahim.

Tomás megértette.

- Rahim? - Most rajta volt a sor, hogy a mellkasára bökjön. - Én Tomás vagyok. Tomás.

- Ah, Tomás - felelte a férfi mosolyogva. - *Az ashenayton kos-baktam.*

A történész mosolyt erőltetett az arcára, és a szeme sarkából Arianára sandított.

- Ez jól kezdődik - sziszegte a fogai között. - Úgy érzem magam, mint Tarzan, amikor Jane-nel beszélget. - Grimaszolt. - *Me Tomás, you Rahim.*

Ariana elnevette magát.

- Nagyszerűen megértik egymást, majd meglátja.

- De csak ha beleegyezik, hogy maga legyen a Jane-em.

Az iráni nő körülnézett, hogy senki nem hallotta-e meg őket.

- Na, ne kezdje megint - kérte, zavartan. - Mit akar, hova kísérje?

- A bazárba. Kedvem támadt sétálni és vásárolgatni.

Rahim megkapta az utasításokat, és a két férfi beült egy fekete *Toyotába*, amit a minisztérium bocsátott a portugál rendelkezésére, a délutáni sétájához. A jármű belevetette magát a kaotikus teheráni forgalomba, és a város déli része felé vette az irányt. Ahogy haladtak, tovább romlott a városkép: még zsúfoltabb, még rendezetlenebb, még elhanyagoltabb volt minden, mint ennek a tizennégymilliós nagyvárosnak a nagyobb részén.

A sofőr egyfolytában perzsául fecsegett, Tomás pedig szórakozottan bólogatott, miközben nem értett semmit és nem is akart érteni semmit. Tekintete elmerült az utcák és a házak zavaros és mocskos rengetegében, gondolatban pedig már azt tervezgette, hogyan fog megszabadulni beszédes védelmezőjétől. Egyszer csak elértek egy fasorhoz, Rahim rámutatott pár kereskedőre, és mondott valamit perzsául, amiben benne volt az is, hogy *bazarisz*. Erre a szóra Tomás fölriadt, mintha a fülébe csörgött volna az ébresztőóra, kétségbeesetten kutatót valami fogódzó után, és észrevett egy táblát, amelyen az állt, hogy Khordad út. Emlékezett rá, hogy látta a térképen, amikor előző éjjel alaposan áttanulmányozta, úgyhogy habozás nélkül cselekedett. Hirtelen mozdulattal kinyitotta az autó ajtaját, és kiugrott az úttest közepére, óriási fékcsikorgást és dudálást idézve elő.

- *Bye-bye!* - kiáltotta, és menekülés közben integetett az elképedt Rahimnak, aki tovább szorongatta a kormányt, leesett állal, miközben tehetetlenül nézte, ahogy a rábízott férfi elpárolog.

Amikor a meglepetés okozta pillanatnyi bénultságából magához tért, leállította az autót a Khordad kellős közepén, és ő is az autók közé vetette magát, folyamatosan perzsául kiáltozva. De védenre addigra elvegyült a tömegben, és eltűnt a szűk utcák labirintusában, amely a teheráni nagy bazár elejét jelezte.

VIII

Egy szűk utcácskából, sikátorokból és a legkülönbözőbb típusú üzletekből álló labirintus képezte Irán fővárosának kereskedelmi központját. A bazár valóságos város volt a városban, az utcácskák néhol kisebb-nagyobb terekbe torkollottak, az üzletek sorát helyenként megszakította egy-egy mecset, bank, panzió, sőt még egy tűzoltókaszárnya is. Az utcák szövevényét áttetsző tető borította, védelmező árnyékot vetve a piacra. Sűrű embertömeg tolongott a labirintusban, de a zsúfoltság ellenére mindenki nyugodtan, lassan nézelődött, vásárolgatott, mint akik tudják, hogyan kell élvezni az életet. Kellemes frissesség járta át a sikátorokat, minden zugban más és más jellegzetes illattal.

Egy fűszerboltokkal teli utcácskában, ahol a színes, illatos áru ki volt téve a szabadba, Tomás a zsebébe nyúlt, és elővett egy papírfecnit, amelyre ráfirkantott egy nevet.

- *Szálam* - mondta egy kereskedőnek. - Zamjad Sirazi?

- Sirazi?

- *Bale*.

A férfi elkezdett perzsa nyelven magyarázni, és a portugál igyekezett a gesztikulációjából megérteni, hogy merre menjen tovább, és valahol az emberrengetegen túl, forduljon balra. Megköszönte az útbaigazítást, és továbbment a fűszerárusok utcáján, amíg el nem érte a keresztutcát, ahol balra fordult. Beért hát a rézárúk utcájába, ahol ismét segítséget kért, és pontosították az útmutatást.

Végül elérte a szőnyegesek utcáját. Amikor ismét Zamjad Sirazi után érdeklődött, egy kereskedő lendületes taglejtésekkel és sok perzsa magyarázattal közölte vele, hogy az üzlet körülbelül tíz méterre van. Tett néhány lépést, és körülnézett. Az utca minden üzlete, így a keresett üzlet is perzsaszőnyegekkel volt beborítva, és a bejárat mellett to-

vábbi feltekert szőnyegek sorakoztak. Miután megbizonyosodott róla, hogy senki sem követte, Tomás belépett az üzletbe.

A sötét helyiség belsejében halvány sárga lámpák világítottak, a levegőben szállt a por, és száraz, átható szag terjengett, talán naftalin. Valami csiklandozta Tomás orrát, és hangosan tüszentett. Az egész teret betöltötték a perzsaszőnyegek, még a falakat és a plafont is beborították. Mindenféle színű és típusú szőnyeg volt itt, beleértve a klasszikus *mianfarsh*, *kellegi* és *kenareh* fajtákat, a legkülönbözőbb motívumokkal, de a legtöbb a geometrikus és az arabeszk mintájúakból volt, illetve azokból a kidolgozottabbakból, amelyek kerteket vagy virágcsokrokat ábrázoltak, főleg krizantémot, rózsát és lótuszt.

- *Khosh amadin! Khosh amadin!* - üdvözölte egy jól táplált férfi, aki nagy léptekkel és tárt karokkal közeledett felé, arcán barátságos mosollyal. - Isten hozta szerény üzletemben. Elfogad egy teát?

- Köszönöm, nem kérek.

- Ó, kérem! Csodálatos teánk van, majd meglátja.

- Köszönöm, nem kérek. Nemrég ebédeltem.

- Ó! Ha nemrég ebédelt, annál jobb! A tea kiváló hatással van az emésztésre! Nagyszerű!

Széles mozdulatot tett a karjaival, mintha át akarná ölelni az egész boltot.

- Miközben iszik, körbejárhat, hogy megcsodálja pompás szőnyegeimet. - Kövér kezével végigsimította a legközelebbieket. - Nézze csak, ezek itt gyönyörű *gul-i-bulbul* szőnyegek, Komból, szép madár- és virágdíszítéssel. Kiválóak! Kiválóak! - Jobbra mutatott. - Vannak ott kurd *sajadehek* is, egyenesen Bidzsarból. Rendkívül exkluzív darabok. - Odahajolt a vevőhöz, olyan arccal, mint aki értékes kincset rejteget a padló alatt. - És ha szereti a nagy *Sáhnáme* költeményt, akkor biztosan elámul majd a...

- Zamjad Sirazi? - szakította félbe Tomás. - Maga Zamjad Sirazi?

A férfi könnyedén meghajolt.

- Szolgálatára, méltóságos uram. - Tágra nyitotta a szemeit. - Hogyha perzsaszőnyeg az álma, térjen be Sirazi boltjába! - Elégedet-

ten mosolygott, mert tetszett neki az üzletét reklámozó egyszerű versike. - Miben segíthetek?

Tomás figyelmesen fürkészte a kereskedő arcát, hogy lássa, milyen hatást tesznek rá a szavai.

- Nagy öröömre szolgál, hogy Iránban vagyok - mondta.

Az eladó mosolya egy csapásra eltűnt, és kissé riadtan nézett vendégére.

- Tessék?

- Nagy öröömre szolgál, hogy Iránban vagyok.

- Sokat fog vásárolni?

Tomás elmosolyodott. Ez volt a válasz jelszó.

- Tomásnak hívnak - mutatkozott be, a kezét nyújtva. - Azt mondták, hogy jöjjen ide.

Zamjad Sirazi nyugtalan arccal, sietve üdvözölte, aztán kinézett az utcára, hogy ellenőrizze, tiszta-e a levegő. Kissé megnyugodva becsukta az üzlet ajtaját, és lopva intett vendégének, hogy kövesse. Beléptek egy sötét helyiségbe, majd onnan egy szűkös raktárba jutottak, amely zsúfolásig tömve volt szőnyegekkel. Fölmentek egy csigalépcsőn, és a kereskedő betessékelte Tomást egy kis szobába.

- Itt várjon, kérem - mondta.

Tomás leült egy díványra, és várt. Hallotta, ahogy Sirazi léptei eltávolodnak, majd rövid csend után egy régimódi telefonkészülék tárcsázásának hangjára lett figyelmes. Hirtelen meghallotta, ahogy a házigazda a távolban valakivel perzsa nyelven beszél, és rövid szüneteket tart, hogy meghallgassa, mit mond a másik. A beszélgetés csupán néhány másodpercig tartott. A gyors szóváltás után a kereskedő letette a kagylót, és Tomás hallotta, ahogy ismét közelednek a léptei, majd megpillantotta Sirazi pufók arcát, amint bekukkant a kis szoba ajtaján.

- Máris jönnek - mondta a kereskedő.

A kövér férfi megfordult, és ugyanazon az útvonalon ment vissza a boltba, amelyiken idejöttek. Tomás ülve maradt a díványon, keresztbe tett lábbal, és várakozott.

Az iráni olyan volt, mint egy ökölvívó: magas, testes, kiugró szemöldökcsonttal, tömött, fekete bajusszal, dús, fekete szőrzettel, ami kilátzott nyitott gallérjából. Energikusan lépett be a szobába, látszott, hogy siet, mint akinek nincs vesztegetni való ideje.

- Noronha professzor? - kérdezte, szőrös, izmos karját nyújtva felé.

- Igen, én vagyok.

Kezet fogtak.

- Nagyon örvendek. A nevem Golbahar Bagheri. Én vagyok a teheráni kapcsolattartója.

- Örvendek.

- Megbizonyosodott róla, hogy nem követte senki?

- Igen, azt hiszem, már a bazár előtt leráztam a kísérőmet.

- Nagyszerű, nagyszerű - mondta az óriás, a tenyerét dörzsölve. - Langley arra kért, hogy még ma küldjek nekik beszámolót. Mik a hírek? Láttá a dokumentumot?

- Igen, láttam. Ma reggel.

- Eredeti?

Tomás megvonta a vállát.

- Azt nem tudom. Az biztos, hogy réginek látszik, a lapjai már megsárgultak, a borítója gépelve van, a többi pedig kézzel írott, és az első oldal irkafirkája Einstein aláírásának tűnik. Feltehetőleg a dokumentum minden sora az ő kézírása, kivéve egy rejtjelezett üzenetet a végén. Az irániak úgy vélik, hogy ezt a titkos üzenetet Siza professzor írta.

Bagheri elővett a zsebéből egy jegyzetömböt, és bőszen jegyzetelni kezdett.

- Az egészet kézzel írták, hm?

- Igen. Az első oldal kivételével, persze.

- Ühm... - Még valamit odafirkantott a füzetébe. - És ott állt rajta Einstein aláírása?

- Úgy tűnt. És az irániak azt mondták, hogy az írásszakértői vizsgálatok is ezt támasztották alá.

- Elmondták, hol őrizték ennyi ideig a kéziratot?

- Nem.

Újabb jegyzetek.

- És a tartalma?

- Csaknem az egész németül van. Az első oldalon a címe van, *Die Gottesformel*, aztán egy vers jön, amelynek sem az eredetét, sem az értelmét nem tudták kideríteni az irániak, alatta pedig az ákombákom, ami Einstein aláírásának tűnik.

Újabb jegyzetelés.

- Ühm - hümmögött ismét Bagheri, miközben írt, kidugva nyelve hegyét. - És a többi?

- A maradék huszonvalahány oldalt németül írták, fekete tintával. Van egy kopott szöveg sok furcsa egyenlettel, tudja, abból a fajtából, amelyeneket az egyetemi matematikaórákon látni.

- És mi áll a szövegben?

- Nem tudom. Bár valamicskét beszélek németül, a nyelvtudásom nem teszi lehetővé, hogy megértem, mi van odaírva. Ráadásul kézzel írták, és nehéz elolvasni. Másrészt pedig az az igazság, hogy meg sem engedték, hogy alaposabban megnézzem, még azt sem voltak hajlandóak elárulni, hogy miről szól a kézirat. A nemzetbiztonságra hivatkoztak.

Bagheri abbahagyta az irogatást, és rámeredt.

- Nemzetbiztonság?

- Igen, ezt mondták.

Az iráni folytatta a heves jegyzetelést.

- Nem volt benne semmi arra utaló részlet, hogy nukleáris szerkezetéről szól?

- Nem.

- Ha majd visszamegy, le tudná ellenőrizni legalább ezt az információt?

- Nézze, nem engedik, hogy újra megnézzem a dokumentumot. Csak egyszer mutatták meg, hogy legyen némi fogalmam arról, hogy miről van szó, de azt mondták, hogy nemzetbiztonsági okokból nem nézhetem meg újra.

Bagheri mozdulatlanul meredt beszélgetőtársára.

- Egyszer sem?

- Egyetlenegyszer sem.

- Akkor hogy akarják, hogy elvégezze a munkáját?

- Lemásolták nekem a rejtjelezett részt egy papírlapra. Ezzel kell dolgoznom.

- Lemásolták magának a rejtjelezett részt?

- Igen. Ez egy kézzel írott szakasz az utolsó oldalon. És megkaptam az első oldalon található verset is. Akarja látni?

- Hogyne, hogyne. Mutassa.

Tomás elővett a zsebéből egy négyrét hajtott papírlapot. Kihajtotta, és megmutatta a sorokat, amelyeket Dzsálili fekete tollal másolt át Einstein eredetijéről.

- Itt van.

- Mi ez?

- Az első rész a vers, a második a titkos üzenet.

Az iráni elvette a papírt, és átmásolta róla a szöveget a jegyzetblokkjába.

- Ennyi?

- Ennyi.

- És Siza professzor? Mondtak róla valamit?

- Semmit. Csak annyit említettek, hogy nem elérhető.

- Ez meg mit jelent?

- Fogalmam sincs. Úgy tűnt, elég kínos nekik ez a téma, és nem voltak hajlandóak kifejtteni. Akarja, hogy újra rákérdezzek?

- Nem, inkább ne. Ez fölösleges gyanút keltene. Ha nem akarnak róla beszélni, akkor nem is fognak, igaz?

- Én is így vélem.

A hatalmas iráni befejezte az irogatást, eltette a tömböt, és tekintetét rászegezte a látogatóra.

- Nos, akkor én továbbítom mindezt Langley felé. - Rápillantott az órájára. - Ott most hajnal van. Csak reggel fogják elolvasni a beszá-

mólót, addigra itt már éjszaka lesz, és még ki is kell elemezniük. Feltehetőleg csak holnap délelőtt kapom meg a választ a további utasításokkal. - Sóhajtott. - A következőt fogjuk tenni. Holnap délután háromkor odamegy a hotelben a londinerhez, és azt mondja neki, hogy Babak taxijára vár. Értette? Babak taxijára.

Most Tomás jegyzetelt.

- Babak, ugye? Délután háromkor?

- Igen. - Fölállt, és ezzel jelezte, hogy vége van a megbeszélésnek. - És legyen óvatos. Nagyon figyeljen.

- Mire?

- A titkosrendőrségre. Ha elkapják, vége.

Tomás keserűen elmosolyodott.

- Ja, jó sokáig bámulhatom a négyzetrácsos napot.

Bagheri föl kacagott.

- Miféle négyzetrácsos napot? - Megrázta a fejét. - Ha elkapják, addig kínozzák, amíg mindent be nem vall! Úgy fog énekelni, mint egy kanári! És tudja, mi történik azután?

- Nem.

A CIA iráni embere a homlokának szegezte a mutatóujját.

- Durr! Golyót kap a fejébe.

IX

Ariana Pakravan magas, karcsú alakja éppen abban a pillanatban buk-
kant föl a Hotel Simorgh éttermében, amikor Tomás beleharapott a
pirítósába. A szép iráni nő kinyújtotta a nyakát, forgatta a fejét, és sze-
mével végigpásztázta az éttermet, míg tekintete meg nem akadt az in-
tegető történéssen a terem végében. Ariana odament az asztalához, és
közben mosolygott.

- Jó reggelt, Tomás.

- Helló, Ariana. - Az étterem közepén álló nagy asztal felé intett,
amely tele volt ételekkel. - Kér valamit?

- Köszönöm, nem. Már ettem. - Az ajtó felé intett a fejével. - Me-
hetünk?

- Hova?

- Hát... a minisztériumba.

- És mit csinálunk ott?

Az iráni nő zavartnak tűnt.

- Dolgozunk, gondolom.

- De hát nem is engednek a kézírathoz - mondta Tomás. - Ha úgy-
is csak azt a lapot tanulmányozhatom, amelyre rámásolták a rejtvé-
nyeket, fölösleges odamennünk, nem?

- Igaza van - ismerte be a nő, miközben kihúzott egy széket, és le-
ült a beszélgetőtársával szemben. - Ahhoz, hogy megfejtse, valóban
nem kell bemennie a minisztériumba.

- Különben is, ha odamennék, megkockáztatnám, hogy belefutok
a gorillájába.

- Ah, igen, Rahim. - Kíváncsian közelebb hajolt hozzá az asztal fö-
lött. - Mit tett vele?

Tomás hangosan fölkacagott.

-Semmit - kiáltotta.- Otthagytam az, út közepén, ennyi.

-Hát, egyáltalán nem örült. Pontosabban: nagyon dühös volt magára, a főnök pedig rá.

Gondolom.

Mért szökött meg tőle?

Egyedül akartam sétálni a bazárban. Csak azt ne mondja, hogy tilos.

Tudomásom szerint nem az.

Akkor jó - mondta Tomás. - De akkor is jobb, ha itt maradunk a szállodában. Ha meggondoljuk, itt sokkal kényelmesebb, nem?

Ariana fölhúzta a bal szemöldökét, és gyanakodva nézett rá.

Nézőpont kérdése - felelte óvatosan. - Tulajdonképpen hol akar dolgozni?

Hol máshol? Itt, a szállodában!

- Rendben, de tisztázzuk, hogy nem megyünk föl a szobájába, értette?

- És miért nem?

A nő arcán erőltetett mosoly jelent meg.

- Nagyon vicces - gúnyolódott. - Rendkívül szellemes, uram. - Ki egyenesedett, és körülnézett az étteremben. - De komolyra fordítva a szót: hol fogunk dolgozni?

- Mi lenne, ha itt dolgoznánk, a diványokon, a bár mellett? - kérdezte a történész, hanyagul az említett hely felé intve. - Kényelmesnek látszanak.

- Jól van. - A nő felállt az asztaltól. - Amíg befejezi a reggelijét, telefonálok a minisztériumba, és megmondom, hogy inkább itt dolgozna, a szállodában. - Odahajolt a férfihoz. - Szüksége lesz rám, ugye?

Tomás széles mosolyra húzta a száját.

- Már hogy ne lenne! Kell egy múzsa, aki megihlet.

Ariana a szemeit forgatta, és a fejét ingatta.

- Na, mondja már meg. Szüksége lesz rám, vagy nem?

- Beszél németül, ugye?

- Igen.

- Akkor szükségem lesz magára, hát persze. Az én némettudásom elég gyengécske, és kell a segítség.

- De hát tényleg azt gondolja, hogy szükség van a német nyelvre a rejtvények megfejtéséhez?

Tomás megvonta a vállát.

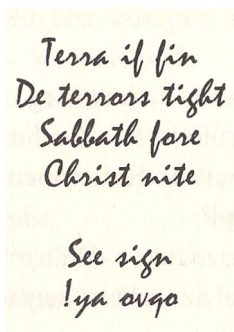
- Őszintén szólva, nem tudom. De tény, hogy csaknem az egész szöveg németül íródott, ezért nem zárhatjuk ki, hogy a titkos üzeneteket is ezen a nyelven írták, nem igaz?

- Rendben - mondta Ariana, miközben megfordult, hogy elinduljon. - Akkor szólok, hogy én is itt maradok magával dolgozni.

- Kedves kislány.

A bárnak nem volt bár hangulata. A szeszes italok hiánya és a reggeli fény inkább kávézó jelleget kölcsönzött a helynek. Mindketten gyógyfüves teát rendeltek, és leültek egy széles díványra, egymás mellé. Tomás üres A4-es lapokat tett az asztalra, hogy felvázolhassák a különböző hipotéziseket.

Elővette a zsebéből az összehajtott papírt, és figyelmesen elolvasta a rejtvényeket.

Terra if fin
De terrars tight
Sabbath fore
Christ nite

See sign
!ya avga

No - kezdte Tomás, és igyekezett erőt gyűjteni az előtte álló kemény szellemi munkához -, egy dolog egészen nyilvánvaló. - Ariana felé fordította a lapot. - Lássuk, rájön-e, mi az.

A nő megnézte a rejtvényeket.

I lalvány fogalmam sincs - mondta végül.

Nézzük a második rejtvényt - folytatta a történész. - Első ránézésre is egyértelmű, hogy titkosírással van dolgunk. - Rámutatott a betűkre. Nézze meg ezt. Látja? Ez nem kód. Ez egy rejtjel.

Mi a különbség?

A kódok szavakat vagy mondatokat helyettesítenek. A rejtjelek viszont betűket. Ha például megállapodunk abban, hogy magát mos

tantól Rókának nevezzük, akkor az egy kód. Az Ariana nevet a Róka kóddal helyettesítettük. Érti?

- Igen.

- Ha viszont abban állapodunk meg egymás közt, hogy felcseréljük egymással az a-kat és az i-eket, akkor, ha azt írom, hogy Iraini, az azt jelenti, hogy Ariana. Ez a rejtjel.

- Értem.

- Ha ránézünk ezekre a rejtvényekre, egyértelmű, hogy a második egy rejtjelezett üzenet. - A fejét ingatta. - Nehéz lesz megfejteni. Jobb, ha későbbre hagyjuk.

- Ezek szerint előbb az első rejtvényre akar koncentrálni?

- Igen. A vers talán könnyebb lesz.

- Gondolja, hogy ez egy kód?

- Igen. - Megvakarta az állát. - Figyelje meg a vers hangulatát. Megfigyelte? Milyen érzelmet közvetít?

Ariana gondosan elolvasta a négy sort.

- „*Terra iffin, de terrors tight, Sabbath fore, Christ nite*” - olvasta fennhangon. - Nem tudom. Olyan... sötét, fenyegető, rémisztő.

- Katasztrofista?

- Igen, egy kicsit.

- Persze, hogy katasztrofista. Jól megnézte az első sort?

- Nem értem. Mit jelent a *Terra*?

- Ez egy latin szó, a portugál nyelvben is használják. Földet jelent, a bolygónkat. *Afin* pedig franciául *véget* jelent. Az első

Apokalipszisre utalna, a világ végére, a Föld elpusztítására. - Ránézett az iráni nőre. - Miről szól Einstein kézirat?

Nem mondhatom meg.

Irigyeljen, a téma meghatározó lehet a vers értelmezésében. Van valami a kéziratban, ami valami nagy katasztrófára utal, amely komoly lenyegetést jelent a Földre nézve?

Mondtam már, hogy nem mondhatom meg. A dokumentum szigorúan bizalmas.

-De nem érti, hogy tudnom kell ahhoz, hogy megérthessem

a

verset?

- De értem, de belőlem akkor sem fog kiszedni semmit. Legfeljebb annyit tehetek, hogy továbbítom a kérést a feletteseimnek, nevezetesen a miniszternek. Ha ő meggyőződik róla, hogy valóban szükséges elmondani a kézirat tartalmát, akkor jó.

Tomás beletörődően sóhajtott.

- Rendben, akkor beszéljen vele, és magyarázza el neki a problémát.
- Visszafordult a vershez. - Most nézze meg a második sort. „*De terrors tight.*” Szorongató félelem. Megint ez a katasztrofista, nyugtalanító, sötét hang. Akárcsak az elsőt, ezt a sort is az Einstein-kézirat ismeretében lehetne értelmezni.

- Nem kétséges. Az egész egy kicsit... hátborzongató.

- Bármiről szóljon is az a kézirat, az biztos, hogy nagyon nagy hatással volt Einsteinre. Olyannyira, hogy a harmadik-negyedik sorban ismét visszatér a valláshoz. Látja? „*Sabbath fore, Christ nite.*”
- Tűnődve összeszorította az ajkait. - A Sabbath az a nap, amelyet Isten megáldott a Teremtés hat napja után. Ezért a zsidók számára kötelező pihenőnap. Einstein zsidó volt, és itt a Sabbathra utal, mintha az üdvösséget keresné Istenben. Sabbath napján lehülnek a pokol tüzei, és ha minden zsidó képes teljes egészében tiszteletben tartani ezt a napot, eljön a Messiás. - Lecsúsztatta a tekintetét az utolsó sorra. - A negyedik sor megerősíti a miszticizmusra mint a szorongató félelemnek, a világvégével fenyegető pokol tüzeinek a legyőzésére való utalást. A *nite* a *night* szó helytelen formája. „*Christ nite.*” Krisztus éjszakája. - Arianára nézett. - Újabb hátborzongató utalás.

- Gondolja, hogy ez a sötét hang képezi az üzenetet?

Tomás a kezébe vette gőzölgő teáscsészéjét, és belekortyolt.

- Talán nem az egész üzenetet, de egy részét biztosan. - Letette a csészét. - Einstein nyilvánvalóan megrémült attól, amit felfedezett vagy feltalált, és jónak látta, ha ezt a figyelmeztetést ráírja a kéziratára. Bármiről szóljon is ez *Az isteni formula*, kedvesem, az biztos, hogy a természet elemi erőivel áll kapcsolatban, olyan erőkkel, amelyek meghaladnak minket. Ezért mondom, hogy fontos, hogy megmutassák nekem a dokumentum tartalmát. Ha nem ismerem, az komolyan gátol a vers ²¹megfejtésében.

- Mondtam már, hogy meg fogom kérdezni a minisztert - ismételve az iráni nő. Újra a költeményre nézett. - De gondolja, hogy más üzenet is rejtőzhet ebben a versben?

Tomás hevesen bólogatott.

- Ügy gondolom, igen. Az a benyomásom, hogy van itt még valami.

- Miért mondja ezt?

- Nem tudom, ez egy... tudom is én, egy... egy benyomás, egy megézés.

- Egy megézés?

- Igen. Tudja, amikor tegnap figyelmesen elolvastam a verset, ott, a minisztériumban, rögtön feltűnt a sorok furcsa szerkezete. Észrevette?

A mutatóujját ráhelyezte a papírra írt versre. - Ez az angol nyelvezet kissé különös, nem gondolja? Ha szó szerint olvassuk, valami nem stimmel. Az általános értelem ott van, de a konkrét értelem elillan. Na lássuk csak, próbáljuk meg elmondani a sorok szó szerinti értelmét. „Ha a Föld a végéhez ér, a rémület összeszorít, feltűnik a Sabbath, Krisztus éjszakája.” De mi a csudát jelenthet ez?

Hát, először is igyekszik rímet találni.

Az igaz - értett egyet Tomás. - A *nite* rímel a *tightra*. De a *night* ugyanígy rímelve, nem? Márpedig, ha ugyanúgy rímel, miért írt helyet te mégis *nite*-ot?

Talán hogy művésziabb legyen?

A történész grimaszolt: mérlegelte ezt a lehetőséget.

Talán - egyezett bele. - Lehet. Lehet, hogy az egész csak a stilisztikai hatás kedvéért van. De ami engem illet, nekem továbbra is rendkívül furcsa. - Megnézte az első sort. - És miért mond *Terrát* az *Earth* helyett? Miért használ latin szót? És miért áll *fin* az *end* helyett? Azt is írhatta volna, hogy *Earth ifend*. De nem. Neki azt kellett írnia, hogy *. I'trra if fin*". Miért?

-Nem azért, hogy titokzatos jelleget adjon a versnek?

Nem tudom megmagyarázni, miért. Ez egy megézés, ami belülről, valamiféle hatodik érzék. Ha úgy tetszik, a kriptóanalitikusi tapasztalat beszél belőlem. De az biztos, hogy nincsenek kétségeim.

- Mi felől?

Tomás mélyet sóhajtott.

- Hogy van valami üzenet az üzeneten belül.

Az egész délelőttöt a vers mellett töltötték, és próbálták megfejteni, mi lehet az a kód, ami segít kibogozni a csomót. Tomás hamar rájött, hogy mivel kódolt üzenetről van szó, a probléma megoldása olyan bonyolult, hogy szüksége lenne a kódkönyvre, amely egyfajta szótár, és lehetővé teszi a vers minden egyes szavának megértését. Ez a könyv természetesen nem állt a rendelkezésére, ezért a kriptóanalitikus azon kezdte törni a fejét, hogy vajon egy olyan ember, mint Einstein, hol rejthette el. Talán az otthonában? Talán a Princetoni intézetben, ahol a kutatást végezte? Talán odaadta valakinek? Kétségtelen, hogy ha az üzenetet kódolta, ezt nyilván azért tette, hogy az emberek többsége ne értse, de azért is, hogy legyenek olyanok, akik viszont értik. Különben nem kódolta volna, hanem egyáltalán le sem írja. Biztosan azért írta le, mert valakinek szánta, valakinek, akinek a birtokában volt a kódkönyv, amelynek segítségével megfejthette a vers jelentését. De kinek?

Kinek?

A körülményeket tekintve nyilvánvalóan felmerül Siza professzor neve. Vajon nála van a megoldás kulcsa? Vajon Einstein neki szánta az üzenetet? Tomás hirtelen ellenállhatatlan késztetést érzett, hogy megkérdezze Arianától, mi történt a fizikussal. Már majdnem kibuggyant a száján a kérdés, de az utolsó pillanatban sikerült megfékeznie a nyelvét. A Hezbollah és Irán közötti kapcsolat fölfedése, gondolta Tomás, katasztrofális következményekkel járna: az irániak azonnal rájönnének, hogy valaki tájékoztatta őt, és ez automatikusan leleplezné valódi szándékait. Ezt pedig semmiképpen sem kockáztathatta meg.

Természetesen volt egy másik jelöltje is: maga Dávid Ben Gurion. Elvégre Einstein Izrael akkori miniszterelnökének ígerte meg a könnyen elkészíthető atombomba formuláját. Ha Einstein versbe rejtette a titkos üzenetet, akkor ezt abban a tudatban kellett tennie, hogy Ben Gurionnál van a kódkönyv, amelynek segítségével meg tudja fejteni. Ha ez így van, az izraeli Moszad bizonyosan hozzáfér ehhez a szótárhoz. És talán ez a hipotézis a legérdekesebb, feltéve, hogy a kódkönyv

a nyugati világ kezébe került. Mivel Tomás előző este adta át a verset a CIA teheráni emberének, feltételezte, hogy ő már továbbküldte

Langleybe. Ha ez így van, az is előfordulhat, hogy a CIA mostanra már meg is fejtette a versben elrejtett üzenetet.

A rejtvény elemzése után a szálloda éttermébe mentek. Az ebéd teljes egészében iráni ételekből állt, Tomás megkóstolta a *zereshk polo ba morkot*, azaz csirkét rizzsel, Ariana pedig egy *ghorme szabzit* evett, vagyis darált húst babbal. Falatozás közben megvitatták a vers megfejtésének lehetséges módjait. Az étkezést Tomás rizsfagylaltból és gyümölcsből álló desszerttel, Ariana pedig görögdinnyével fejezte be.

- Azt hiszem, sziesztázom egyet - jelentette ki Tomás, miután a feketekávét is megitta.

- Nem akar tovább dolgozni?

- Azt, nem - mondta, fölemelt kezekkel, mint aki megadja magát. - Nagyon elfáradtam.

Ariana a kávéscsészére mutatott.

Nem tudom, hogy fog aludni - nevetett a nő. - Nagyon erős a kávénk.

Drága barátnóm, a szieszta régi ibériai hagyomány. Nincs az kávé, ami legyőzi.

X

Öl perc híján három óra volt, amikor Tomás kilépett a liftből, és a szálloda halljába sietett. A tőle telhető legtermészetesebb módon nézett körül, hogy megpróbálja kideríteni, nem figyel-e valaki. Odament a kapushoz, diszkréten megnézte a papírjára fölírt nevet, a londonert.

Igen. Babak taxija.

A fiú kiment az utcára, és intett egy narancssárga autónak, amely jobboldalt parkolt. Az autó elindult, és a szálloda bejárata elé gördült.

Kérem, uram - mondta a fiú, miközben kinyitotta neki a hátsó ajtót.

Tomás megállt az ajtóban, és mielőtt beszállt volna, ránézett a sofőrre, aki olyan sovány volt, mint egy csontváz.

- Maga Babak?

- Hm?

Babak?

A férfi bólintott.

Bake.

Tomás a londoner kezébe tett egy százriálos érmét, majd elhelyezkedett a hátsó ülésen. A taxi elindult, és belevegyült a teheráni forgalom örüli áramlásába, jobbra-balra kanyarogva az utcácskák, a sugárutak és a keresztutcák szövevényében. Az utas megpróbált beszélgetést kezdeményezni, és megkérdezte, hova mennek, de Babak csak a fejét csóválta.

Nyilvánvaló volt, hogy nem beszél angolul. A portugál felfogta, hogy nem érdemes tovább próbálkoznia, hátradőlt hát az ülésen, és hagyta, hogy vigye az autót. Tudta, hogy valami történni fog, hiszen a CIA embere nem azért utasította, hogy üljön be a taxiba, hogy csak úgy utazgasson a városban. Úgy döntött, hogy türelmesen vár.

A taxi húsz percig kanyargott Teherán utcáin, miközben Babak állandóan figyelte a visszapillantó tükröt. Néha hirtelen bekanyarodtak egy-egy keresztutcába, és ilyenkor még többet nézett a tükörbe. Ezt többször megismételte, mindig ugyanazzal a technikával, majd végül elégedetten rákanyarodott az Avenida Talekanira. Aztán megállt az Amir Kabir Egyetem közelében, ahol beszállt egy nagydarab férfi, és leült Tomás mellé.

- Hogy van, professzor?

A CIA-ügynök volt, akit előző nap ismert meg.

-Helló... - A portugál habozott. - Elnézést, nem emlékszem a nevére.

A férfi elmosolyodott, és kivillantak rossz fogai.

is, ha nem jegyzi meg.

Bagheri nevetett.

Odavetett néhány mondatot perzsául a sofőrnek. Az autót elindult, és ugyanazon a sugárúton haladt tovább.

- Mohamed Moszadek egy ügyvéd volt, akit demokratikusan megválasztottak és kineveztek Irán miniszterelnökének. Az iráni olajkutak akkoriban az Angol-Iráni Olajtársaság kizárólagos tulajdonát képezték, és Moszadek megpróbált javítani a szerződés feltételein. A britek visszautasították, erre ő elhatározta, hogy államosítja az olajtársaságot. Az ügy óriási port kavart, annyira, hogy a *Time* magazin az 1951-es év emberének választotta, amiért lettével felbátorította a fejletlen orszá-

gokat, hogy függetlenedjenek gyarmatosítóiktól. De a britek nem nyugodtak bele a helyzetbe, és Churchillnek sikerült meggyőznie Eisenhowert, hogy buktassa meg Moszadeket. - Balra mutatott. - Látja azt az épületet?

Tomás odanézett. Óriási építményt látott, magas falak mögé rejtve, s a falakon olyan feliratok díszeltek, mint például a „*Down with the USA*”.

- Igen, látom.

- Ez az Egyesült Államok teheráni nagykövetségének régi épülete. A követség egyik bunkerében tervezte meg a CIA, hogy hogyan döntse meg Moszadek hatalmát. Ajax-hadműveletnek hívták. Rengeteg megvesztegetés és félrevezetés árán a CIA megszerezte a sahnak és az ország más kulcsfiguráinak, köztük vallási vezetőknek, katonatiszteknek és lapigazgatóknak a támogatását, így hát 1953-ban megbuktatták Moszadeket. - Bagheri ránézett az épületre, ahol néhány fölfegyverzett tartalékos szolgált. - E miatt az epizód miatt 1979-ben, az iszlám forradalom idején a diákok megszállták az amerikai követséget, és több mint egy évig túszként fogva tartottak mintegy ötven diplomatát. Attól tartottak, hogy a követség ugyanúgy összeesküszik Khomeini *ajatollah* ellen, ahogy annak idején Moszadek ellen.

- Ah! - kiáltotta Tomás. - És maga mit gondol Moszadekról?

- Azt, hogy nagy ember volt.

- De hát a CIA döntötte meg a hatalmát.

- Igen.

- Akkor... elnézést, de nem értem. Maga a CIA-nek dolgozik.

- Én most dolgozom a CIA-nek, nem pedig 1953-ban. Mellesleg akkor még meg sem születtem.

- De hát hogy dolgozhat a CIA-nek, ha az ügynökség buktatta meg ezt a nagy embert?

Bagheri lemondóan legyintett.

- Megváltoztak a dolgok. Akik most vannak hatalmon, azok nem felvilágosult férfiak, mint Moszadek, hanem egy vallási fanatikus banda, amely visszanyomja hazámat a középkorba. - A fegyveres örökre mutatott, akik fel-alá járkáltak a régi nagykövetség előtt, ők az ellen ségeim. fis a CIA ellenségei is, igaz? Ili mosolyodott. Nem tudom,

hallotta-e már ezt az arab szólást, de az ellenségem ellensége a barátom. Vagyis a CIA most a barátom.

A taxi befordult a sarkon, és dél felé haladt a Moffateh sugárúton.

Úgy tűnt, mintha az autó céltalanul cirkálna Teherán utcáin és főútjain, és ezt a sejtést megerősítette, amikor befordultak az Enkelabra, megkerülték a Ferdoszi teret, majd visszakanyarodtak az Enkelabra, csak most az ellenkező irányba. Céltalan kirándulás volt ez, amelynek maga az utazás volt a lényege, vagy még az sem, hiszen voltaképpen az egész csak ürügy volt arra, hogy a kíváncsi tekintetektől távol tartsák magukat.

Miután elhagyták a követség környékét, az iráni kolosszus egy darabig hallgatott, és meredten nézte az utcákat elöntő autók falkát.

- Utasításokat kaptam Langleyből - mondta végül Bagheri, anélkül hogy levette volna a szemét a forgalomról.

közni. Tudni akarják, nincs-e mégis valami módja, hogy megtegye.

Nekem úgy tűnik, hogy nincs. Az a fickó a minisztériumban nagyon féltette, és folyton a nemzetbiztonságra hivatkozott. Ha túlságosan erősködöm, félek, hogy gyanút fognak.

bagheri levette a szemét a forgalomról, és összeráncolt szemöldökkel nézett Tomásra.

benmaradjon.

-Ebben a helyzetben, amely az amerikai nemzetbiztonságot érinti, két lehetőség van. Az egyik, hogy lebombázzák az épületet, ahol a kéziratot őrzik.

- Ez, kedves professzor, nem semmiség. Ez a dokumentum egy cső és könnyen elkészíthető atombomba terveit tartalmazza.

fenyegetést jelent a nemzetközi biztonságra nézve. Ha egy olyan rezsim, mint az iráni, amely terrorista csoportokkal áll kapcsolatban,

könnyen elkészíthető nukleáris fegyvereket fejleszt ki, biztos lehet benne, hogy az olyan hülyék, mint Oszama bin Laden és a többiek, ezek után nem kis repülőcskékkal fogják megtámadni New Yorkot. Olyan eszközök lesznek a kezükben, amelyek sokkal... sokkal... robbanékonnyabbak, ha érti, mire gondolok.

- Értem.

- Ilyen körülmények között egy teheráni épület bombázása a lehető legkisebb rossz, higgye el.

- Elhiszem, elhiszem.

Az iráni néhány pillanatig ismét a tájat nézte a taxi ablakából.

- Az a tény, hogy tegnap látta a kéziratot a Tudományos Minisztériumban, megerősít minket abban a sejtésben, hogy ott őrzik. De két dolog is szól ez ellen a lehetőség ellen. Az egyik az, hogy egy ilyen jellegű katonai beavatkozásnak kellemetlen politikai visszhangja van, főleg az iszlám világban. Az iráni rezsimet áldozatnak tekintenék. De ezt az akadályt még le lehetne győzni, ha nem lenne egy másik, legyőzhetetlen akadály is. Ez pedig az, hogy a bombázás minden valószínűség szerint nem érné el végleges stratégiai célját, ami Einstein dokumentumának és az olcsón és könnyen előállítható atomfegyverek formulájának a megsemmisítése lenne. A kézirat persze megsemmisülne, de több mint valószínű, hogy más iráni páncélszekrényekben léteznek másolatai, és semmi nem tudná megakadályozni a rezsimet abban, hogy a szövegben található formula alapján elkészítse a bombát. Ezzel azt akarom mondani, hogy a bombázás ugyan megsemmisítené az eredeti kéziratot, de a formula másolatait nem.

- Ezt jól látja.

- Ezért kaptam Langleyből azt az utasítást, hogy ha nem férközhet újra hozzá a kéziratához, azonnal lépjen életbe a második lehetőség.

Az iráni elhallgatott, gondterheltnek tűnt.

- És mi a második lehetőség? - kérdezte Tomás.

Bagheri mélyet sóhajtott.

- El kell lopni a kéziratot.

- Tessék?

Bemenni a Tudományos Minisztériumba, és ellopni a kéziratot. Ilyen egyszerűen.

A történész a kezdeti döbbenet után hangosan föl kacagott.

- Te jó ég, maguk aztán nem viccelnek! - kiáltotta. - Ellopni a kéziratot? De mégis hogyan?

- Ez igen egyszerű. Valahogy elintézzük az őrt, belépünk, megkeresük a dokumentumot és elvesszük.

- Akkor inkább miért nem készítétek róla mikrofilmet? Ha már ott állnak előtte, nem lenne jobb diszkréten elintézni? Az ellopása úgysem oldaná meg a problémát, hiszen mint maga is mondta, nyilván vannak másolataik valahol.

- Nem, azt nem lehet. Az Egyesült Államok el akarja vinni a dokumentumot az ENSZ Biztonsági Tanácsához, de ehhez előbb hitelesíteni kell. És hitelesíteni csak úgy lehet, ha a kezükben van az eredeti kézirat. Ezért kell elmennünk érte.

Tomás az akció következményeit mérlegelte.

- De hát nem túl veszélyes ez?

- Az életben minden veszélyes. Az utcára is veszélyes kilépni.

- Ne beszéljen mellé, mintha csak anyámmal beszélgetnék. Engem az aggaszt, hogy mi lesz, ha az irániak észreveszik, hogy nincs meg

a dokumentum. Nem hülyék, és rájönnek, hogy összefügg

dolgok között, nem? Egyik nap megmutatják nekem a dokumentumot, és néhány nap múlva... hopp! eltűnik. Ez... hát, hogy is mondjam? Ez... több mint gyanús.

Igen, maga nem lesz biztonságban.

- Hát akkor mondja már el: hogy oldjuk ezt meg?

- Hl kell hagynia az országot.

De hogyan? Azt mondták, hogy csak akkor engednek el, ha már megfejtetem a rejtvényeket.

Ki kell menekítenünk Iránból, még azon az éjszakán, amikor ellopjuk a kéziratot.

És mikor lesz mindez?

Még nem tudom. Szándékaim szerint a lehető leghamarabb, de

azt még nem tudom megmondani, hogy mikor, t

meg átgondolni. Holnap viszont már tudni fogom

információ, beugrók a szállodába, és közlöm a részleteket. - Főlemel-

te, mutatóujját. - Ne hagyja el a szállodát, hallja? C

úgy, ahogy szokta, folytassa a rejtvény fejtegetését, és várja meg, amíg jelentkezem.

- Rendben - bólintott Tomás. - Akkor most hadd foglaljam össze. Az az elképzelése, hogy behatolnak a minisztériumba, ellopják a dokumentumot, és aztán rögtön fölvesznek engem, és kivisznek Iránból? Így van?

Bagheri mélyet lélegzett, és bent tartotta a levegőt.

- Hát, körülbelül így van, igen - mondta, és arcán tétova kifejezésült. - De... van egy apró részlet, ami... más...

- Ah, igen?

- Igen.

Az iráni elhallgatott, és ez fölkellette a történész kíváncsiságát.

- És mi ez az apró részlet?

- Maga velünk jön.

tériumba.

- Részt fog venni a rablásban.

XI

A hatalmas aréna padsorai zsúfolásig megteltek emberekkel, főleg fekete *csadort* viselő nőkkel, akik mintha valami előadásra vártak volna. Valaki meglökte Tomást, és arra kényszerítette, hogy térdeljen le közepén, hajtsa le a fejét, hogy szabadon legyen a tarkója és a nyaka. A történész a szeme sarkából látta, hogy ott áll néhány hosszú, fehér tunikát viselő ember, akik odajöttek hozzá és körülállták. Ezzel az utolsó reménye is szertefoszlott, hogy elmenekülhet a vesztőhelyről. Köztük volt Ariana is, szomorúan nézte, de nem mert odamenni hozzá, hogy legalább egy búcsúcsókot váltson vele. Aztán az iráni nő eltűnt, és a helyén ott termett Rahim, szikrázott a szeme a haragtól, és az övében egy görbe kard csillogott. Rahim egy mozdulattal kirántotta a kardját, két kézzel a magasba emelte, rövid ideig, csak egy-két pillanatig ott tartotta, mielőtt teljes erejéből lesújtott vele, hogy lefejezze Tomást.

Fölébredt.

Érezte, ahogy a hideg verejték elönti a homlokát, és átizzadt pizsamája rátapad a mellkasára és a hátára. Zihált. Hirtelen nem tudta, él-e vagy meghalt, de aztán rémülettel vegyes megkönnyebbüléssel vette tudomásul, hogy él. A sötét szoba csöndje és nyugalma megértette vele, hogy ez az egész csak rémálmom volt, ám az, amibe az az iráni előző nap belerángatta, nagyon is valóságos volt, tapintható, fenyegető.

Letolta a takarót, fölült az ágyban és megdörgölte a szemét.

„Mibe keveredtem?” - dörmögte

Kitántorgott a fürdőszobába, és megmosakodott. A tükörből egy karikás szemű férfi nézett rá vissza: a mély árkok tanúsították, hogy éjszaka álmatlanul forgolódott. Úgy érezte magát, mint aki teljes sebeséggel robog egy érzelmi hullámvasúton, és hol lesújtja a gondolat, hogy szörnyű bünt készül elkövetni egy olyan országban, ahol borzal-

mas büntetések vannak, hol meg hirtelen elfogja a reménykedés, hogy hátha történik valami, ami mintegy varázsütésre megoldja a problémát, és leveszi a válláról ezt a súlyos terhet.

Ezekben a reményteli pillanatokban minden erejével az Arianával folytatott előző esti beszélgetésbe kapaszkodott. A tudományos miniszter minden bizonnyal meg fogja érteni, hogy a kérése ésszerű, gondolta a tükör előtt, borotválkozás közben. Tökéletesen értelmes az az érv, hogy a rejtjelezett üzenet kulcsa valószínűleg a kézirat szövegében van elrejtve, és ez olyan nyilvánvaló, hogy biztosan a miniszter is belátja. Igen, gondolta, kizárt dolog, hogy ne engedjék oda a szöveghez. És amikor elolvassa, lehet, hogy megtalál benne minden információt, amire a CIA-nek szüksége van, és lehet, hogy olyan dolgokat fedez föl, amelyek fölöslegessé teszik a kézirat elrablását, ő pedig megszabadul egy olyan feladattól, amire nem érzi magát alkalmasnak.

Lehunyta a szemét, és elsuttogott egy fogadalmat.

„Ha ezt megúszom, ígérem, hogy ebben az évben mindennap fogok imádkozni.” Kinyitotta a szemét, és mérlegelte fogadalma súlyát. „Na jó, az év minden napján tényleg túl sok. De a jövő hónap minden napján imádkozni fogok.”

A fogadalom nyomán váratlanul elfogta a bizakodás, megnyitotta a csapot, ellenőrizte a víz hőmérsékletét, és amikor megfelelőnek találta, belépett a zuhany alá.

Ariana kecses alakja a megbeszélte időpont után néhány perccel feltűnt a hallban. Tomás már elfogyasztotta a reggelijét, és türelmetlenül várta a nőt a bár díványán. Üdvözölték egymást, majd a nő ugyanott foglalt helyet, ahol előző nap, és narancslevet rendelt. A történész alig bírta türtőztetni magát, hogy végre rátérhessen a tárgyra.

- Na, és? A miniszter?
- Mi van a miniszterrel?
- Beleegyezett?

Ariana olyan arcot vágott, mintha csak most értené meg a kérdést.

- Ja, igen! - kiáltotta. - Hogy beleegyezett-e?
- Beleegyezett?
- Hát... sajnos... nem.

Tomás meredten nézett rá, mint aki nem hisz a fülének.

- Nem? - hebegte.

- Nem, nem egyezett bele - mondta Ariana. - Elmondtam neki, hogy maga úgy véli, hogy a vers egy kódolt üzenet, és hogy a kód kulcsa a szövegben található. Erre azt mondta, hogy nagyon sajnálja, de nemzetbiztonsági okokból nem férhet hozzá a dokumentumhoz, és ha ez késlelteti a vers megfejtését, tud várni.

- De hát... de hát ez akár azt is jelentheti, hogy egyáltalán nem tudom megfejteni a verset - folytatta a portugál. - Ezt is elmondtam neki?

- Elmondtam, persze hogy elmondtam. De nem akar róla tudomást venni. Azt mondja, hogy a nemzetbiztonság mindenekelőtt való, a megfejtés pedig nem csupán Irán problémája. - Rámutatott a beszélgetőpartnerére. - A maga problémája is.

- Az enyém?

- Igen, a magáé. Nem emlékszik, hogy *aga* Dzsálili azt mondta, hogy addig nem hagyhatja el Iránt, amíg meg nem fejtje a rejtvényeket? A miniszter megerősítette, hogy ez valóban így van. Mellesleg úgy tűnik, hogy az ügy eljutott az elnökhöz is. - Ariana lemondóan legyin-

tett. - Úgyhogy, Tomás, sajnálom, de arra van ítélve, hogy megfejtse azokat a titkos üzeneteket.

A történész mélyet sóhajtott, és tekintetét a csillogó márványpadlóra szegezte: elcsügg.

Csapdába estem - mondta levert hangon.

Ariana megérintette a karját.

- Nyugalom, ne tegye ezt. Én tudom, hogy maga kiváló kriptóanalitikus. Meg fogja fejteni ezeket a rejtvényeket, biztos vagyok benne.

A férfi arcára szomorú kifejezés ült. Valójában nem voltak kétségei a lelejtéséről, hogy meg tudja fejteni a rejtvényekben rejlő titkos üzeneteket, így hát inkább azért akarta megnézni a kéziratot, hogy jobban megismerje a dokumentum tartalmát, mint azért, mert úgy gondolta, hogy benne találja meg a megfejtés kulcsát. Az igazi probléma az, hogy

a miniszter kijelentése, miszerint nem engedélyezi a kézirat megtekintését, szertefeltűnt az ügy a bazárbeli férfi által fölvetett rablási akció nélkül is.

- Ide hallgasson - mondta Ariana, hogy vigasztalja. - Emiatt nem kell elcsüggednie, úgymint meg fogja oldani a problémát. Különben is, ez lehetőséget ad arra, hogy egy darabig még együtt dolgozzunk. Ez... ez nem tetszik?

Tomás fölriadt a töprengésből.

- Hm?

- Nem örül, hogy tovább dolgozhat velem?

A történész megcsodálta az iráni nő tökéletes vonásait.

- Ez az egyetlen dolog, ami visszatart attól, hogy öngyilkosságot kövessek el - felelte szinte gépiesen.

Ariana elnevette magát.

- Maga nagyon kedves, ez kétségtelen. - Odahajolt hozzá - Akkor hát mire várunk? Vágjunk bele!

- Mibe vágunk bele?

- Hát gyerünk dolgozni!

Tomás fogta a papírt, kihajtogatta és az asztalra tette.

- Ez az, igaza van - mondta, és elővette a zsebéből a tollát. - Dolgozzunk.

Három órán keresztül elemezték a vers különböző kulcsszavainak sokrétű szimbolikáját, különösen a *Terra*, a *terrors*, a *Sabbath* és a *Christ* szavakét, de semmire nem jutottak azon kívül, amire már előző nap is rájöttek. Frusztráló munka volt: különböző hipotéziseket állítottak föl és írtak le, majd rögtön át is húzták őket, mert abszurdnak és alaptalannak bizonyultak.

Amikor már közel volt az ebéidő, Tomás elnézést kért, és kiment a mosdóba. Ellentétben az iráni mosdók többségével, amelyekben a szükségletek elvégzésére csupán egy padlóba vájt lyuk áll az ember rendelkezésére, a szálloda vécéjében vécékagyló és vizelde is volt, sőt a levegőben kellemes parfümillat terjengett, de ez el is várható az ország egyik legjobb hoteljától.

Amikor odaállt a vizelde elé, egyszer csak valaki megérintette a vállát. Ijedtében összerezett.

- Nos, professzor?

Bagheri volt az.

- Mosza! - lihegte. - Nagyon megijesztett!

- Nagyon ideges.

- Talán nincs rá okom? Belegondolt már, milyen örütségbe akar helerángatni?

- Na, fejezze be, amit csinál - mondta Bagheri, miközben arrébb ment és nekidőlt a mosdónak.

Tomás még néhány pillanatig a vizelde felé fordult, aztán amikor végzett, felhúzta a sliccét és odament a mosdóhoz kezét mosni.

- Figyeljen - mondta, és a tükörből nézte Bagherit. - Én alkalmatlan vagyok az ilyesmire. Gondolkoztam, és... és úgy döntöttem, hogy nem megyek.

részt kell vennem.

Megváltoztak a körülmények. Mivel nem sikerült elolvasnia a kéziratot, kénytelenek voltunk változtatni a terven. Mellesleg vannak olyan új határozatok, amelyek túlmutatnak Langleyen.

hallgasson, professzor, ez az ügy a Nyugat biztonságát is érinti. Ha egy olyan ország, mint Irán, hozzájut egy könnyen előállítható nukleáris legyver formulájához, biztos lehet benne, hogy mindenki megijed, főleg szeptember 11. után. - Széttárta a karját. - Így hát, tekintve, hogy

mi forog kockán, elhiheti, hogy Washingtonnak kisebb gondja is nagyobb annál, mint hogy azzal törődjön, hogy maga vagy én szívesen veszünk-e részt abban a küldetésben, amire kiválasztottak minket.

tam. Csak lábatlankodnék ott.

kulcsfontosságú a művelet sikere szempontjából. - Bagheri fölemelte

a hüvelykujját. - Csak maga látta azt a kéziratot. - Aztán a mutatóujj.

- És csak maga látta, melyik szobában őrzik. - Tomásra mutatott. - Logikus, hogy szükségünk van a segítségére a dokumentum lokalizálására. azonosítása végett. Maga nélkül hogy boldogulnánk? Gondoljon bele, úgy tévelyegnénk a minisztérium épületében, mint valami csó-

tányok. Mindent föltúrnánk, és nem találnánk semmit. - A fejét csóválta. - Nem lehet.

- De figyeljen, bárki tökéletesen...

- Elég - vágott a szavába Bagheri, kissé megemelve a hangját. - Már meghozták a döntést, és se maga, se én nem tehetünk semmit. Túlságosan fontos dolgok forognak kockán ahhoz, hogy maga itt tétovázzon. - Gyorsan az ajtóra pillantott. - Egyébként mondjon meg nekem valamit.

- Igen?

- Maga tényleg azt hiszi, hogy ezek az emberek visszaengedik a hazájába, miután elvégezte a munkáját?

- Ezt mondták.

- És maga ezt elhiszi? Gondoljon bele. Maga látta Einstein kéziratát, és elvileg meg fogja fejteni a titkokat, amelyeket Einstein elrejtett a nukleáris formulákba. Nem furcsállja, hogy a kormány, annak ellenére, hogy mindent a legnagyobb titokban akar tartani, nyugodtan visszaengedi magát a hazájába? Nem gondolja, hogy ez súlyos kockázatot jelent az iráni nukleáris projekt titkosságára nézve? Nem gondolja, hogy miután végzett a munkájával és részben a birtokába jut a titok, a kormány komoly fenyegetésnek fogja tekinteni Irán biztonságára nézve?

Tomás kimeresztette a szemét, miközben igyekezett megemészteni az iráni férfi által fölvetett kérdéseket.

- Hát, tényleg... lehet... - dadogta. - Maga... maga tényleg úgy gondolja, hogy itt fognak tartani... örökre?

- Két dolgot tehetnek magával. Vagy megölik, ha már nem lesz magára szükségük, vagy fogva tartják egy aranyketrecben. - Bagheri ismét gyors pillantást vetett az ajtóra, hogy meggyőződjön róla, hogy még mindig kettesben vannak. - Én azt tartom valószínűbbnek, hogy örökre itt tartják, Iránban. A kormány fanatikus fundamentalistákból áll, aminek megvannak a maga előnyei is. Noha könnyörtelenül alkalmazák a *sariát*, az iszlám törvényt, mélységesen hisznek a morális magatartásban, és valószínű, hogy, ha csak nincs ésszerű morális indok a megölésére, inkább fogva tartják. Másrészt viszont ne feledjük, hogy a rezsím számára alapvető fontosságú titkokról van szó, nem igaz? Es morális indokokat mindig lehet találni. Úgyhogy nem zárhat

juk ki annak a lehetőségét sem, hogy a maga elhallgattatásának a radikálisabb és biztonságosabb módját választják. - Végighúzta az ujját a nyakán. - Érti?

A történész lehunyta a szemét, megmasszírozta a halántékát és felsóhajtott.

- Tényleg csapdába estem.

Bagheri ismét a mosdó ajtajára sandított.

- Figyeljen, nincs sok időnk - mondta. - Csak azért jöttem ide, hogy elmondjam, hogy minden készen áll.

- Mi áll készen?

- Hát a küldetés előkészületei. Gyakorlatilag befejeződtek. A támadás után elvisszük magát a Kaszpi-tengerhez, egy kis falucskába, amit Bandare Torkemannak hívnak, és a Nagy Sándor-fal maradványai közelében található.

- Bandar micsoda?

- Bandare Torkeman. Ez egy kis török kikötőfalu, nem messze a türkménisztáni határtól. Bandare Torkeman kikötőjénél lészhajó, amelynek Baku a neve. Ezt a hajót mi béreljük, és ez elviszi magát Azerbajdzsán fővárosába, Bakuba. Érti?

lem jön?

Bagheri megrázta a fejét.

a nyomokat. De Babak odaviszi, legyen nyugodt. Nagyon szeretném, hogy megjegyessen valamit.

Tomás elővett a zsebéből egy darab papírt és egy tollat.

Mondja.

Nem, ezt nem írhatja föl. Meg kell jegyeznie, érti?

A történész bosszús arcot vágott.

Megjegyezni?

Igen, muszáj. Biztonsági okokból.

Akkor mondja.

Amikor odaér a *Bakuhoz*, ami a Bandare Torkeman-i kikötőben várja, hívassa Mohamedet. - Fölemelte az ujját. - N

Mohamed.

- Mint a próféta.
- Pontosan. Kérdezze meg tőle, hogy szándékában áll-e idén elmen-
ni Mekkába. Erre ő azt feleli, hogy *insallah*. Ez a jelszó és a válaszjelszó.
- Szándékában áll idén elmenni Mekkába? - kérdezte Tomás, hogy
memorizálja a kérdést. - Ez az, ugye?
- Igen, ez az.
- És ha ő azt feleli, hogy *insallah*, akkor minden rendben van.
- Pontosan.
- Egyszerűnek tűnik.
- Persze, hogy egyszerű. - Bagheri az órájára pillantott. - Nos,
nekem mennem kell. Éjfélkor eljövök magáért.
- Éjfélkor? És hova megyünk?
Az iráni meglepetten nézett rá.
- Még nem mondtam?
- Mit?
- Hát az akciót! Ma éjjel lesz.

XII

Amikor Tomás visszament Arianához, annyira föl volt kavarva, hogy képtelen volt koncentrálni. Minél jobban igyekezett a versre figyelni, annáljobban elkalandoztak a gondolatai a felé az ó'rült kaland felé, amelyben éjszaka része lesz. A tekintete a papírra vetett betűkre meredt, de az esze a törtéteken járt, sorra vett minden részletet, kezdve az előkészületektől, hogy elhagyja a szállodát, egészen addig a pillanattig, amikor azon a bizonyos hajón találkozik Mohameddel. Vigyen magával csomagot? De nem lenne gyanús, ha meglátnák, hogy a holmijával együtt távozik? Nem, mindent itt kell hagynia, csak egy kis szatyrot vihet magával, a legfontosabbakkal. És hogy lép ki a szállodában! észrevétlenül? Nem furcsállnák a dolgozók, hogy éjjélkor elmegy? I eadnák a drótot? És ha bejutnak a minisztériumba, utána hogy lesz? Mi van, ha...

- Tomás? Tomás?

A portugál megrázta a fejét, hogy visszatérjen a jelenbe.

- H m?

Ariana idegesen nézett rá, mintha a láz jeleit keresné a történész sápadt arcán.

aggódjon.

sem ügyelne arra, amit mondok. - Lehajtotta a fejét, azzal a jellegzetes mozdulatával. - Fáradt?

Nem, nem. Ezt most befejezzük, és majd délután pihenek. Lehet?

- Persze, jól van. Ahogy óhajtja.

Tomás felsóhajtott, és visszafordította a tekintetét a versre.

- Ha tudni akarja, elképzelésem sincs, hogy fogom ezt megfejteni anélkül, hogy legalább némi fogalmam lenne az Einstein-kézirat témájáról - jegyezte meg, abban a reményben, hogy hátha mégis sikerül kiűznie valamit az iráni nőből, és nem lesz szükség az éjszakai akcióra.

Könyörgő tekintettel nézett a nő szemébe.

- Figyeljen, nem árulna el belőle legalább egy icipicit?

Ariana zavartan nézett körül.

- Tomás, nem tehetem...

- Csak nagy vonalakban.

- Nem, nem lehet. Ez a maga érdeke is.

- Ugyan már, na...

- Nem.

- Idehallgasson, ha nem mond semmit, nem fogunk előbbre jutni.

Legalább valami irányt adjon.

A nő erősen nézte, és nem tudta, mitévő legyen. Elárulhat-e valamennyit? És ha elárul valamennyit, mi legyen az? Milyen következményekkel járhat ez? Néhány másodpercig fontolgatta a dolgot, aztán határozott.

- Nem mondom meg, miről szól a kézirat, mert ezzel nemcsak az iráni nemzetbiztonságot sodornám veszélybe, hanem magát és önmagamat is - közölte, lehalkítva a hangját. - Csupán annyit mondhatok, hogy minket is nyugtalanít a dokumentum, és úgy véljük, hogy csak a rejtvények megfejtése teszi lehetővé, hogy az egészet megértsük.

- Nyugtalanítja magukat, tényleg?

- Igen.

- Miért?

Ariana türelmetlenül legyintett.

- Nem mondhatom meg. Talán már így is túl sokat mondtam el.

- De mi van benne, ami olyan nyugtalanító?

- Nem árulhatom el, mondtam már. Legfeljebb annyit tehetek, hogy beillesztem ezt a kéziratot Einstein életébe. Érdeklí?

Tomás habozott.

- Hát... igen, miért is ne? Úgy véli, hogy van jelentősége?

- Nem tudom. Lehet, hogy nincs.

- De lehet, hogy van, ki tudja, igaz? - A történész végül rászánta magát. - Rendben, meséljen.

Ariana elhelyezkedett a díványon, és igyekezett összeszedni a gondolatait.

- Mondja, Tomás, mennyire jártas a fizikában?

A portugál nevetett.

- Kevéssé - felelte. - Mint tudja, én történész vagyok és kriptanalitikus, a fizika nem kimondottan része az érdeklődési körömnek. Az apám matematikával foglalkozik, és őt érdekli az ilyesmi, végtére is az egész életét egyenletek és tételek között töltötte. De én nem, én inkább a hieroglifákat meg a héber és az arámi írást szeretem, és a könyvtárak porszagát, meg a régi kéziratok és papiruszok dohos leheletét. Ez az én világom.

- Tudom. Csak arra vagyok kíváncsi, tudja-e, mi a fizika fő kutatási területe manapság.

- Halvány fogalmam sincs.

- Hallott már a mindenségelméletről?

- Nem.

Az iráni nő beletúrt gyönyörű fekete hajába, és azon törte a fejét, hogy miként tudná ezt a legjobban elmagyarázni.

- Na jó, nézzük, azt azért nyilván tudja, mi a relativitáselmélet...

- Hogyne. Ez alapvető.

- Mondjuk, hogy a mindenségelmélet kutatása a relativitáselmélettel kezdődött. Einstein előtt a fizika Newton munkájára épült, amely tökéletes magyarázatot adott az univerzum működésére, ahogyan azt az ember érzékeli. De volt két probléma a fényvel kapcsolatban, amit nem sikerült megoldani. Az egyik az volt, hogy miért bocsát ki fényt egy fölmelegedett tárgy, a másik pedig az, hogy miként lehet meghatározni a fény sebességének állandó értékét.

- Feltételezem tehát, hogy Einstein volt az, aki fényt derített a fény problémájára - viccelődött Tomás.

- Pontosan. Einstein 1905-ben megalkotta a speciális relativitáselméletet, amelyben rávilágított a tér és az idő összefüggésére, és kijelentette, hogy mindkettő relatív. Például az idő változik, mert mozgás van

a térben. Az egyetlen dolog, ami nem relatív, hanem abszolút, az a fény sebessége. Azt feltételezte, hogy a fénysebességhez közeli sebességnél az idő lelassul, a távolságok pedig lerövidülnek.

- Ezt már tudom.

- Szerencsére. így legalább nem kell ezzel vesztegetnünk az időnket. A probléma az, hogy ha a fény sebességén kívül minden relatív, akkor a tömeg és az energia is az. Sőt még ennél is több: a tömeg és az energia egyetlen érem két oldala.

- Ez nem az a híres egyenlet?

Ariana fölírta egy cetlire az egyenletet.

$$E = mc^2$$

- Igen. Energia egyenlő tömeg szorozva a fénysebesség négyzetével.

- Ha jól emlékszem, ez az egyenlet az atombombák alapja is.

- Pontosan. Mint tudja, a fény sebessége óriási. A fénysebesség négyzete pedig olyan nagy szám, hogy a legapróbb tömeg is brutális mennyiségű energiát tartalmaz. Maga például körülbelül nyolcvan kilós lehet, igaz?

- Nagyjából igen.

- Ez azt jelenti, hogy a maga testében annyi energiát hordozó anyag van, amennyi egy egész hétig képes lenne elektromossággal ellátni egy kisvárost. A nehézség egyedül abban áll, hogy ezt az anyagot energiává alakítsuk.

- Ez nem függ össze az erős erővel, ami összetartja az atomok magját?

Ariana lehajtotta a fejét, és fölhúzta a szemöldökét.

- Ezek szerint mégis tud egyet s mást fizikából...

- Biztos olvastam valahol.

- Na, akkor maradjunk annál a gondolatnál, hogy az energia és a tömeg ugyanazon érem két oldala. Ez azt jelenti, hogy egyik átalakítható a másikká, vagyis az energia anyaggá alakítható, az anyag pedig energiává.

- Azt mondja, hogy mondjuk követ lehet csinálni az energiából?

- Igen, ez elméletileg lehetséges, bár az energia tömeggé alakulása olyan dolog, amit általában nem látunk. De megtörténik. Például ha egy tárgy megközelíti a fény sebességét, az idő összemegy, a tárgy tömege pedig megnő. Ebben a helyzetben a mozgás energiája adja át a helyét a tömegnek.

- Ezt megfigyelték valaha is?

- Igen. A svájci CERN Részecskegyorsítójában. Az elektronokat olyan sebességre gyorsították, hogy negyvenezerszeresükre nőtt a tömegük. Fotók is vannak az ütközések utáni protonnyomról. Mellesleg ezért van az is, hogy egyetlen tárgy sem érheti el a fénysebességet. Ha elérné, a tömege végtelenül nagyra nőne, akkor pedig végtelen energiára lenne szükség ahhoz, hogy ez a tárgy megmozduljon. Márpedig ez nem lehetséges, ugye? Ezért mondják azt, hogy a fénysebesség a lehető legnagyobb sebesség az univerzumban. Semmi nem érheti el, mert ha egy test elérné, annak a tömege végtelenül nagyra nőne.

- De hát a fény miből áll?

- Fotonoknak nevezett részecskékből.

- És ezeknek a részecskéknél nem nő meg a tömegük, amikor fénysebességgel haladnak?

- Hát ez az. A fotonok tömeg nélküli részecskék, a tiszta energia állapotában vannak, és nem is tapasztalják meg az idő múlását. Mivel fénysebességgel haladnak, számukra az univerzum időtlen. A fotonok szemszögéből az univerzum ugyanabban a pillanatban születik, nő fel és pusztul el.

- Hihetetlen.

Ariana ivott egy kortyot a narancsléből.

- Amit talán nem tud, az az, hogy nem egy, hanem két relativitáselmélet létezik.

- Kettő?

- Igen. Einstein 1905-ben dolgozta ki a speciális relativitáselméletet, amelyben egy sor fizikai jelenséget megmagyaráz, de a gravitációt nem. Az volt a probléma, hogy a speciális relativitáselmélet összeütközésbe került a gravitáció klasszikus leírásával, és ezt meg kellett oldani. Newton úgy vélte, hogy a tömeg hirtelen megváltozása a gravitációs erő hirtelen megváltozását implikálja. De ez nem lehetséges, ehhez

ugyanis arra lenne szükség, hogy létezzen olyan dolog, ami gyorsabb a fénynél. Tegyük fel, hogy a Nap pontosan ebben a pillanatban felrobban. A speciális relativitáselmélet szerint ezt az eseményt csak nyolc perc múlva érzékelnénk a Földön, hiszen a fény ennyi idő alatt teszi meg a Nap és a Föld közötti utat. De Newton úgy gondolta, hogy azonnal megéreznénk a hatását. Pontosan abban a pillanatban, amikor a Nap felrobbanna, a Föld megérezné ennek a hatását. No de hát ez nem lehetséges, hiszen semmi nem lehet gyorsabb a fénynél, ugye? Hogy megoldja ezt és még más problémákat, Einstein 1915-ben kidolgozta az általános relativitáselméletet, ami megoldotta a gravitáció kérdését, valamint kimondta, hogy a tér görbült. Minél nagyobb tömegű egy test, annál jobban meggörbíti maga körül a teret, és ennek következtében nagyobb gravitációs erőt fejt ki. Például a Nap nagyobb gravitációs erőt fejt ki a testekre, mint a Föld, mert sokkal nagyobb a tömege, érti?

- Hm... nem nagyon. A tér görbül? Mit akar ezzel mondani?

Ariana széttárta a karját.

- Képzeld el, Tomás, hogy a tér egy kettőnk között kifeszített lepedő. Képzeld el, hogy ráteszünk a közepére egy focilabdát. Mi történik? A lepedő meggörbül a labda körül, ugye? Ha rádobok egy golyót a lepedőre, a focilabda magához vonzza, ugye? Az univerzumban ugyanez történik. A Nap olyan nagy, hogy meggörbíti maga körül a teret. Ha egy külső tárgy lassan közeledik hozzá, nekiütközik a Napnak. Ha egy tárgy egy bizonyos sebességgel közeledik, mint például a Föld, elkezd keringeni a Nap körül, anélkül, hogy beleesne vagy elszabadulhatna tőle. Ha pedig egy tárgy nagyon nagy sebességgel halad, mint egy fényfoton, akkor a Nap közelébe érve egy kicsit meggörbül a röppályája, de el tud szabadulni és folytathatja az útját. Alapjában véve ezt mondja az általános relativitáselmélet. Minden test torzítja a teret, és minél nagyobb tömegű egy test, annál jobban torzítja maga körül a teret. Mivel a tér és az idő egyazon érem két oldala, egy kicsit úgy, ahogy az energia és az anyag, ez azt jelenti, hogy a testek az időt is torzítják. Minél nagyobb tömegű egy test, annál lassabb körülötte az idő.

- Ez az egész nagyon furcsa - jegyezte meg Tomás. - De mi köze van mindennek Einstein kéziratához?

- Minden vagy semmi, nem tudom. De fontos, hogy tudja: a kézirat xkor íródott, amikor Einstein a mindenségelméletén dolgozott.

- Aha. Ez egy újabb Einstein-elmélet?

- Igen.

- Nem volt elég a két relativitáselmélet, mi?

- Einstein eleinte azt hitte, hogy elég, ám egyszer csak beleütközött a kvantumelméletbe. - Ariana lehajtotta a fejét, a magaja

módján. - Tudja, mi az a kvantumelmélet?

- Nos... hallottam már róla, igen, de a részletek... hát...

Az iráni nő fölkacagott.

- Nem kell szégyenkeznie - mondta. - Még azok a tudósok sem értik egészen a kvantumelméletet, akik kidolgozták.

- Ah, jó. Akkor megnyugodtam.

- A probléma a következő. A newtoni fizika alkalmas arra, hogy magyarázatot adjon a mindennapi világunkra. Amikor hidat építenek egy Föld körüli pályára helyeznek egy műholdat, a mérnökök a newtoni és maxwelli fizikához folyamodnak. Ezt a klasszikus fizikát csak olyankor nem lehet alkalmazni, amikor olyan dolgokkal foglalkozunk, amelyek nem részei a mindennapi tapasztalatainknak, mint például a rendkívüli sebesség vagy a részecskék világa. A nagy tömegek és a nagy sebesség problémáinak megoldására dolgozta ki Einstein a két elméletét, amelyeket a relativitás elméleteinek hívnak. A részecskék világának problémáit pedig a kvantumelmélet hivatott kezelni.

- Vagyis: a relativitáselmélet a nagy testekre vonatkozik, a kvantumelmélet pedig a kis testekre.

- Így van. - Grimaszolt. - Bár fontos hangsúlyozni, hogy a mikro-részecskék világának is vannak makroszkopikus megnyilvánulásai, ami nyilvánvaló.

- Persze. De ki dolgozta ki a kvantumelméletet?

- A kvantumelmélet 1900-ban született, Max Planck munkája nyomán, amely a felhevült testek által kibocsátott fényről szólt. Niels Bohr dolgozta ki, aki a legismertebb atommodell megalkotója is, amely szerint az elektronok éppúgy keringenek az atommag körül, akár a bolygók a Nap körül.

- Ez köztudott.

- Valóban. Az azonban már kevésbé köztudott, hogy milyen bizarr módon tudnak viselkedni a részecskék. Például néhány fizikus megállapította, hogy a szubatomi részecskék A energiaállapotból B energiaállapotba juthatnak anélkül, hogy a két állapot közötti átmeneti állapoton is keresztülmennének.

- Anélkül hogy átjutnának a két állapot közötti átmeneten? Ez hogy lehet?

- Ez nagyon különös és vitatott. Kvantumugrásnak hívják. Mint amikor valaki fölmegy a lépcsőn. Egyik fokról a másikra lép, anélkül hogy rálépne egy köztes fokra, igaz? Nincs félfok. Egyik fokról a másikra ugrunk. Van, aki szerint a kvantumvilágban ugyanez történik az energia szintjén. Egyik állapotból át lehet kerülni a másikba, anélkül hogy lenne köztes állapot.

- De hát ez bizarr.

- Nagyon. Tudjuk, hogy a mikrorészecskék ugrálnak. Ez konszenzuális. No mármost, van, aki úgy véli, hogy amikor a szubatomi világról beszélünk, a tér már nem folytonos, hanem granulációs. A benne lévő részecskék úgy ugrálnak, hogy nem mennek át a köztes állapoton. - Újabb grimasz. - Meg kell, hogy mondjam: én nem hiszek ebben, és soha nem találkoztam erre utaló bizonyítékkal.

- Ez az elképzelés valóban... hát... furcsa.

Ariana fölemelte a mutatóujját.

- De van még más is. Fölfedezték, hogy az anyag egyszerre jelenik meg részecskék és hullámok formájában. Ugyanúgy, ahogy a tér és az idő, vagy az energia és a tömeg egyazon érme két oldala, a hullámok és a részecskék az anyag két arca. A probléma akkor merült föl, amikor ezt mechanikává kellett alakítani.

- Mechanikává?

- Igen, a fizikának van egy mechanikája, amely arra szolgál, hogy megfigyeljük az anyag viselkedését. A klasszikus fizika és a relativitáselmélet esetében a mechanika determinista. Ha például tudjuk, hol van a Hold, milyen irányba és milyen sebességgel halad, meg tudjuk jósolni a jövőbeli és a múltbeli mozgását. Ha a Hold balra halad óránként ezer kilométeres sebességgel, egy óra múlva ezer kilométerre lesz balra. Ez a mechanika. Segítségével megjósolható a testek mozgása,

amennyiben tudjuk a sebességüket és a helyzetüket. Minden nagyon egyszerű. De felfedezték, hogy a kvantumvilágban másképp működnek a dolgok. Ha jól ismerjük egy részecske helyzetét, nem tudjuk megmondani a pontos sebességét. Ha pedig jól ismerjük a sebességét, nem tudjuk meghatározni a pontos helyzetét. Ez a határozatlansági reláció elve, amit Werner Heisenberg fogalmazott meg 1927-ben. A határozatlansági reláció szerint pontosan tudhatjuk egy részecske sebességét vagy helyzetét, de a kettőt egyszerre sohasem.

- Akkor honnan tudhatjuk egy részecske mozgását?

- Pontosan ez a probléma. Nem tudhatjuk. Tudhatom a Hold helyzetét és sebességét, ezért le tudom írni minden múltbeli és jövőbeli mozgását. De az nem áll módomban, hogy egyszerre pontosan meghatározzam egy elektron helyzetét és sebességét, ezért nem is tudom leírni a múltbeli és a jövőbeli mozgását. Ez a határozatlanság. Hogy ezt kiküszöbölje, a kvantummechanika a valószínűség-számításhoz folyamodott. Ha egy elektronnak két lyuk között kell választania, hogy melyiken menjen át, akkor ötven százalék az esélye annak, hogy a bal oldalt választja, és ötven százalék annak, hogy a jobb oldalt.

- Ez jó módszernek tűnik arra, hogy megoldódjon a probléma.

- Hát igen. Csakhogy Niels Bohr tovább bonyolította a dolgot, és azt mondta, hogy az elektron egyszerre két lyukon megy keresztül. A bal oldalin és a jobb oldalin.

- Hogyan?

- Úgy, ahogy mondom. Amikor az elektronnak választania kell a két útvonal közül, egyszerre megy át mindkettőn, a bal oldali és a jobb oldali lyukon. Vagyis: két helyen van egyszerre!

- De hát ez nem lehetséges.

- És mégis ezt mondja a kvantumelmélet. Ha például beteszünk egy elektront egy két részre osztott dobozba, az elektron hullám formájában egyszerre ott lesz mindkét oldalon. De ha belenézünk a dobozba, a hullám hirtelen megszűnik, és az elektron részecskévé változik, amely az egyik oldalon van. Ha nem nézünk oda, az elektron ott lesz egyszerre mindkét oldalon, hullám formájában. Még akkor is megmarad egyszerre mindkét oldalon, ha a két oldalt elválasztjuk és több ezer

fényévnyi távolságra helyezzük egymástól. Csak akkor dönti el, hogy melyik oldalon legyen, ha bekukucskálunk az egyikbe.

- Csak akkor dönt, amikor bekukucskálunk? - kérdezte Tomás hitetlenkedve. - Ez meg micsoda badarság?

- A megfigyelő szerepét először a határozatlansági elv említette. Heisenberg megállapította, hogy a megfigyelő jelenléte miatt nem tudjuk soha egyszerre pontosan megmérni egy részecske helyzetét és sebességét. Az elmélet odáig fejlődött, hogy volt, aki azt mondta, hogy az elektron csak akkor dönti el, hogy melyik helyen van, ha van egy megfigyelő.

- Ennek semmi értelme nincs...

- Ezt más tudósok is mondták, köztük Einstein is. Mivel a számítás probabilisztikus lett, Einstein kijelentette, hogy Isten nem játszik kockajátékot, vagyis egy részecske helyzete nem függhet a megfigyelő jelenlététől és főleg a valószínűség-számítástól. A részecske vagy itt van, vagy ott, nem lehet egyszerre két helyen. Akkora volt a hitetlenkedés, hogy volt egy másik fizikus, Schrödingernek hívták, aki kitalált egy paradox helyzetet, hogy leleplezze ezt az abszurdumot. Gondolatkísérletében elképzelte, hogy van egy macskája, amit beletesz egy dobozba egy lezárt üveg cián mellé. Lenne ott egy kalapács is, amely ötven százalékos valószínűséggel összetörné az üveget. A kvantumelmélet szerint a két egyformán valószínű történés egyszerre menne végbe, amíg a doboz zárva lenne, vagyis a macska egyszerre lenne élő és halott, ugyanúgy, ahogy az elektron egyszerre van a doboz két oldalán, amíg nem figyel senki. Márpedig ez abszurdum, igaz?

- Hát persze, hogy az. Ennek az égvilágon semmi értelme nincs. Hogy lehet, hogy ezt az elméletet még mindig nem vetették el?

- Pontosan ezt gondolta Einstein is. A probléma az, hogy bármilyen bizarrnak tűnik is ez az elmélet, egybevág minden kísérleti adattal. Minden tudós tudja, hogy amikor a matematika ellentmond az intuíciónak, általában a matematika győz. Ez történt például akkor is, amikor Kopernikusz azt mondta, hogy a Föld kering a Nap körül, és nem fordítva. Az intuíció azt mondta, hogy a Föld a centrum, hiszen úgy látszott, mintha minden a Föld körül keringene. Az emberek általános kétkedése közepette Kopernikusz szövetségeseire lelt egyes matema-

tikusokban, akik az egyenleteikkel alátámasztották, hogy matematikailag csak az a feltételezés helytálló, amely szerint a Föld kering a Nap körül. Ma már tudjuk, hogy a matematikának volt igaza. A relativitáselméletekkel ugyanez volt a helyzet. Ennek az elméletnek több olyan eleme is van, amely ellentmond az intuíciónak, mint például, hogy az idő kitágul és más hasonló agyrémek, de az igazság az, hogy ezeket az elképzeléseket elfogadják a tudósok, hiszen egybevág a matematikával és a valóság megfigyeléseivel. Itt is ez történik. Ha azt mondjuk, hogy egy elektron egyszerre két helyen van, amíg nem figyelik, annak semmi értelme, az ellentmond az intuíciónak. Mégis egybevág a matematikával és minden elvégzett kísérlettel.

- Aha, jó.

- Einstein azonban nem fogadta el ezt a gondolatot, mégpedig igen egyszerű oknál fogva. Ugyanis a kvantumelmélet elkezdett nem egybevágni a relativitáselmélettel. Vagyis: az egyik arra volt jó, hogy a nagy testek univerzumát értsük meg általa, a másik pedig arra, hogy az atomok univerzumát szemléltessük vele. De Einstein úgy vélte, hogy az univerzumban nem érvényesülhetnek különböző törvények, a nagy testek esetében determinisztikusak, a kis részecskék esetében pedig probabilisztikusak. Kell egy közös szabályrendszer. Ezzel kezdődött az egységes elmélet kutatása, amely a természet alapvető erőit egyetlen erő különböző megnyilvánulásaiaként írná le. Einstein relativitáselméletei egyetlen tételbe sűrítették az összes törvényt, amelyek a teret, az időt és a gravitációt irányítják. Az új elmélettel az volt a célja, hogy egyetlen tételbe sűrítse a gravitáció és az elektromágnesesség jelenségeit. Úgy gondolta, hogy az az erő, amelyik az elektront az atommag körül mozgatja, megegyezik azzal az erővel, amelyik a Földet a Nap körül mozgatja.

- Újabb elmélet, mi?

- Igen. Ezt egyesített térelméletnek nevezte. Ez volt az ő mindenségelmélete.

- Ah.

- És ezen dolgozott éppen, amikor megírta ezt a kéziratot.

- Úgy gondolja, hogy *Az isteni formula* összefügg ezzel a kutatással, igaz?

- Nem tudom - mondta Ariana. - Talán igen, talán nem.

- De ha erről van szó, minek kell mindent olyan nagy titokban tartani?

- Nézze, én nem tudom, hogy erről van-e szó. Olvastam a dokumentumot, és elég furcsa, tudja? És az az igazság, hogy maga Einstein volt az, aki úgy döntött, hogy titokban tartja. És ha így döntött, minden bizonnyal jó oka volt rá, nemde?

Tomás mélyen az iráni nő szemébe nézett, és figyelte, hogy reagál a kérdésre, amit föltesz neki.

- És ha Az *isteni formula* nem a mindenségelmélet kutatásával függ össze, akkor mivel? - kérdezte. Kérdő tekintettel nézett a nőre. - Nukleáris fegyverekkel?

Most Ariana nézett erősen a szemébe.

- Úgy teszek, mintha meg sem hallottam volna ezt a kérdést - mondta, és minden egyes szótagot nagyon lassan, nagyon nyomatékosan ejtett ki. - És többet ne beszéljen erről, értette? - A mutatóujját a homlokához nyomta. - A biztonsága az intelligenciáján múlik.

A történész megremegett.

- A biztonságom?

- Kérem, Tomás - mondta a nő, szinte könyörögve. - Ne beszéljen erről senkinek. Senkinek a jelenlétében ne ejtse ki ezeket a szavakat. Csak végezze a munkáját, hallja? Csak végezze a munkáját, és kész.

Tomás egy pillanatra elhallgatott. Meg volt rémülve és lázasan járt az agya. Megfordult, és látta, hogy belép egy pakisztáni csoport a szálloda éttermébe. Ez ideális ürügy volt arra, hogy véget vessen ennek a veszélyes párbeszédnek.

- Nem éhes? - kérdezte.

XIII

Az ebéd *cselo-kebab* volt, talán már a tizedik *kebab* azóta, hogy Tomás megérkezett Iránba. Már torkig volt vele, és valahogy megkönnyeb-
bülten gondolt arra, hogy éjszaka titokban kimenekítik ebből az or-
szágból. Persze ott volt a minisztériumi rablás problémája, de mivel
rajta már semmi nem múlt, ezt a gondot elraktározta az agya egyik
zugában, azzal nyugtatva magát, hogy a CIA emberei pontosan tudják,
mit tesznek.

Közben rádöbbedt, hogy talán utoljára ebédel együtt Arianával, és
szinte szomorúan nézte a nőt. Valóban gyönyörű és érdekes nő volt,
hipnotikus szemei gyengédséget és intelligenciát sugároztak. Kedve
lett volna mindent elmondani neki, megkérni, hogy ő is jöjjön vele, de
tudta, hogy ez hiú ábránd, két külön világban élnek, egymással ellen-
tétes küldetéssel.

- Gondolja, hogy meg tudja fejteni a rejtvényt? - kérdezte a nő, ki-
kerülve a férfi fürkésző tekintetét.

- Szükségem van a kód kulcsára - mondta Tomás. - Az igazat meg-
vallva, úgy érzem, e nélkül lehetetlen feladat előtt állunk.

- Könnyebb lenne, ha rejtjelekről lenne szó?

- Persze. De ezek nem rejtjelek.

- Biztos benne?

- Hát persze, hogy biztos vagyok. - Az asztal sarkán kihajtotta a pa-
pírt. - Nézze csak, ebben a versben szavak és mondatok vannak.
A rejtjelek csak betűk, nemde? Ha ez rejtjelezett titkosírás lenne, értel-
metlen betűsorokból kéne állnia, olyasmikből, hogy *hwxyz*, valahogy
úgy, ahogy a második rejtvény. - Rámutatott a papírra firkantott
betűkre. - Látja a különbséget?

Terra if fin
De terrars tight
Sabbath fore
Christ nite

See sign
!ya ovgo

- Igen, ez a *!ya* meg az *ovgo* nyilvánvalóan rejtjelek - jelentette ki a nő. Aztán visszafordította a tekintetét a versre. - De hát nincsenek olyan rejtjelek, amelyek valódi szavakhoz hasonlítanak?

- Persze, hogy nincsenek - felelte Tomás. Egy pillanatra elgondolkodott. - Hacsak nem... hacsak nem transzpozíciós rejtjelek.

- Az meg mi?

- Tudja, háromféle rejtjel létezik. Az első az elrejtett rejtjel, amikor a titkos üzenetet valamilyen egyszerű rendszerbe rejtik. Erre a legrégbbi ismert példa, amikor egy rabszolga kopasz fejére írták az üzenetet. Megvárták, amíg kinő a haja, aztán elküldték a rabszolgát, hogy adja át az üzenetet. A szöveg tehát a hajas fejbőrön volt elrejtve.

- Ügyes.

- Aztán van a helyettesítő rejtjel. Ebben az esetben a betűket más betűkkel helyettesítik, egy előre meghatározott kulcs alapján. A modern titkosírásban ezt a rejtjelet használják a leginkább, és ilyenkor születnek az olyan betűsorok, mint a *!ya* meg az *ovgo*.

- Ezek a leggyakoribbak?

- Igen, manapság ezek. De vannak még a transzpozíciós rejtjelek is, amelyeknél csak a betűk eredeti sorrendje cserélődik fel.

- Nem értem...

- Transzpozíciós titkosírás lehet például egy anagramma. Tudja, mi az az anagramma?

- Hallottam már róla, de őszintén szólva...

- Az anagramma olyan szó, amely egy másik szó betűiből áll. Például az *Elvis* a *lives* szó anagrammája. Ha figyelmesen megnézzük, látjuk, hogy a két szó ugyanazokból a betűkből áll. Vagy: az *elegant man* az *a gentleman* anagrammája.

- Aha, értem.

- Na, mindezzel csak azt akarom szemléltetni, hogy az egyetlen olyan rejtjelezési mód, amellyel értelmes szavakat lehet alkotni, az a transzpozíciós rejtjelezés.

Ariana megnézte a verset.

- És maga szerint elképzelhető, hogy ezek a sorok is ilyenfajta rejtjeleket tartalmaznak?

A történész meredten nézte a szöveget, és töprengve csücsörítette a száját.

-Hogy esetleg anagramma-e? - Tűnődött. - Hm... lehet. Miért is ne?

- És hogyan tudjuk megvizsgálni ezt a lehetőséget?

- Ennek egyetlen módja van - mondta Tomás, és kezébe vette a tolat. - Megpróbálhatunk különböző szavakat leírni ugyanezekkel a betűkkel. Portugál szavakkal már megtettük, de nem jutottunk semmire, ugye? Talán angol szavakkal sikerülni fog. Gyerünk, fogjunk hozzá. - A papír fölé hajolt. - Nézzük az első sort.

Terra if fin

- Milyen más szavakat tudunk leírni ugyanezekkel a betűkkel? - kérdezte Ariana.

- Na lássuk csak - mondta Tomás. - Tegyük egymás mellé a *t-t* és az *a-t*. Vegyük egybe a két/-et. Mi jön ki?

-*Taff?*

- Ez semmit nem jelent. És ha a végére odatesszük az *i-t*?

- *Taffi?*

- Próbáljuk ki, mi van, ha az *i-t* az *f-ek* elé tesszük.

- *Taiff?* Ez egy kis település valahol Szaúd-Arábiában. De ha jól tudom, csak egy *f*-felírják.

- Na, látja? Máris találtunk valamit. És mi lenne, ha betennénk egy *r* betűt az *a* és az *i* közé? Akkor... lesz belőle... *tariff*. Újabb szó, látja? Már csak azt kéne kitalálnunk, hogy mit csináljunk a fennmaradó betűkkel. Na, lássuk csak, van még egy *e*, egy *r*, egy *i* és egy *n*.

- Erin?

- Hm... *erin*? Vagy talán *nire*. Vagy *rine*. És... és mi van, ha *rien*?

Megvan.

Fölrta.

Tariff rien

- *Tariffrien*? Ez meg mit jelent?

Tomás vállat vont.

- Semmit. Csak egy próbálkozás volt. Nézzük meg másképp.

A következő egy órában különböző lehetőségeket vázoltak föl. Az első sor betűiből összerakták, *hogy finer rift, retrainfit és faintfrier*, de ezek közül egyik anagramma sem jelentett semmit. A második sorból, a *De terrors tightból* csak egy anagrammát sikerült kihozniuk, azt, hogy *retorted rights*, de továbbra sem kaptak semmi koherens jelentést.

Tomás barna haja már egészen kócos volt, annyit vakarta a fejét, amikor egyszer csak új ötlete támadt.

- Angolul sem jutunk semmire - közölte. - Lehetséges, hogy Einstein németül írta ezt az üzenetet?

- Németül?

- Igen. Elképzelhető, nem? Ha az egész szöveget németül írta, miért ne írta volna a titkos üzenetet is németül? Nem igaz? - Ránézett a papírra. - Az angol nyelvű versben egy német nyelvű üzenet rejtőzik. Briliáns ötlet, nem?

- Gondolja?

- Megéri kipróbálni. - Megvakarta az arcát. - Na, hadd nézzem... Mi van, ha beleírta az üzenetbe a dokumentum címét?

- Milyen címet? Az isteni formulát?

- Igen, de németül. *Die Gottesformel*. Van itt olyan sor, amelyikben van egy *g*, egy *o* és két *t*?

- *Gott*?

- Igen, az *Isten* szó németül.

Ariana végignézte a sorokat.

- A második sorban van! - kiáltott föl. - Aláhúzom.

De terrors tight

- Valóban. *Togt*. Ha átrendezzük, akkor megkapjuk, hogy *Gott*.

- Már csak a *formel* hiányzik.

A történész végignézte a maradék betűket.

- Hát, az nincs benne.

Ariana elgondolkodott.

- Várjunk... Nahát, nézze csak, de vicces! - kiáltotta hirtelen. - Van benne *Gott*, vagyis *Isten*, és van benne *Úr* is, azaz *Herr*. Látja? A kettőt össze is lehet rakni. És akkor *Herrgott* lesz belőle.

- *Herrgott*? Az mit jelent?

- *Úristen*. Ez is Isten egyik neve.

- Aha! - kiáltott föl a történész. - *Herrgott*. És azokból a betűkből, amik kimaradtak, mit lehet még kirakni németül?

Az iráni nő megfogta a tollat, és fölírta a megmaradt betűket.

De terrors tight

Herrgott der sit

- Hm... - hümmögött. - *Herrgott dersit*.

- Jelent ez valamit?

- *Dersit*? Nem. De kettéválaszthatjuk. Lesz belőle *der sit*. És a *sit* lehet... lehet... *ist*. És akkor máris kapunk egy jelentést.

- Hogy lesz? *Herrgott der ist*?

- Nem. Fordítva.

Ariana leírta a sort.

Ist der Herrgott

- Ist der Herrgott.

- Mi a csudát jelent ez?

- ...az *Úristen*.

A történész tovább fejtegette a verset, és lelkesen felcsillant a szeme. Sikerült rést ütniük a rejtvény falán.

- A mindenit! - kiáltotta. - Ez tényleg anagramma! - Ránézett a nőre. - Gondolja, hogy más német szavakat is talál a többi sorban?

Ariana fogta a lapot, és megnézte a többi három sort.

- Nem tudom, még soha nem csináltam ilyet.

- Melyek a leggyakoribb német szavak?

- H m ?

- Melyek a leggyakoribb német szavak?

- Mit tudom én... talán... például az *und*. Vagy az *ist*.

- Már van egy *istünk*. Van valahol egy *und* is?

Az iráni nő' alaposan megvizsgált minden egyes betűt.

- Nem, nincs benne *und*. Egyetlen *u* betű sincs a versben.

- Bassza meg! - káromkodott Tomás, némileg elkedvetlenedve. - És *ist*? Van benne még valahol?

Ariana rámutatott az utolsó sorra.

- Itt van! - kiáltotta.

A kezébe vette a ceruzát, és aláhúzta a három betűt.

Christ nite

- Jó - mondta Tomás. - Akkor most nézzük meg mindegyik szó első két betűjét. *Chni*. Jelent ez valamit?

- Nem - válaszolta a nő. - De... várjon... hadd nézzem csak... ha fölcseréljük a két-két betűt, akkor *nich* lesz belőle. Az a kérdés, hogy találunk-e még egy í-t. Egyet már fölhasználtunk az isiben.

- Van még egy *t*.

- Na tessék. Meg is van a *nicht*.

- Ez az! - kiáltott a történész. - Van tehát egy *isi*ünk és egy *nichtünk* ebben a sorban. Mi marad?

- Marad egy *r* és egy *e*.

-*Re*?

- Nem, várjon! - kiáltotta Ariana izgatottan. - *Er*. *Er* lesz belőle.

- *Er*? És ez mit jelent?

- *Ist er nicht*. Nem látja?

- Dehogynem látom. De ez mit jelent?

- Azt, hogy *ő nem az*.

Tomás fogta a vázlatot, és odaírta a két megfejtett sort a második és a negyedik sor alá.

Terra if fin

*De terrorn tight
Ist der Herrgott*

Sabbath fore

*Christ nite
Ist er nicht*

- Na és a többi? - kérdezte. - Nézzük meg az első és a harmadik sort.

A maradék két sor hihetetlenül nehéznek bizonyult. Különböző kombinációkat próbáltak végig, és Ariana kénytelen volt kölcsönkérni a szálloda recepciójáról egy német szótárt, hogy ellenőrizhesse az egymást követő lehetőségeket, mindvégig Tomás irányításával. Aztán elhagyták az éttermet, visszamentek a bárba, és mindketten próbálgatták a szavakat, cserélgették a szótagokat, váltogatták a betűket és ellenőrizték a jelentéseket.

Két kimerítő óra után a rejtvény végül megadta magát és fölfedte titkát. Először az *aber* szót fedezték föl a harmadik sorban, és ez elvezette őket a végső megoldáshoz. Az iráni nő diadalmas mosollyal az arcán írta föl a papírra a rejtjelezett vers négy megfejtett sorát.

*Raffiniert
Ist der Herrgott
Aber boshaft
Ist er nicht.*

- Mi ez? - kérdezte Tomás, akinek a német sorok még mindig sok titkot rejtettek.

- *Raffiniert ist der Herrgott, aber boshaft ist er nicht.*

- Ezt én is látom - mondta türelmetlenül. - De mit jelent?

Ariana hátradőlt a díványon, fáradtan és egyben új erőre kapva: egyszerre volt kimerült a szellemi erőfeszítéstől és izgatott a felfedezéstől. Azt az eksztatikus érzést élte át, amit a hegymászó, aki fölért a hegy tejére, és a legmagasabb csúcson megpihenve csodálja a világot. Megnyalta érzéki ajkait, és szinte mosolygott, ízlelgetve azt a csodálatos mondatot, amelyet Einstein a titokzatos versbe rejtett.

- *Ravasz az Úristen* - fordította suttogva, mint akit megbabonáztak. - *De nem rosszindulatú.*

XIV

A fekete autó óvatos lassúsággal haladt a város kihalt utcáin, amelyeken végigsöpört a hegyekből leszálló hideg szél. A lámpák kísérteties fényt vetettek a járdákra, a tiszta égen hullámzó csillagtenger pedig, mint a sötétben csillogó gyémántpor, halványan megvilágította az Elburz-hegység alvó alakját. Gyöngécske derengés volt ez, de ahhoz elég, hogy ki lehessen venni az elefántcsontszínű hófoltot, amely fehér selyemfátyolként borult a távoli hegyekre.

Éjfél volt Teheránban.

Tomás begombolt zakóval védte magát a hideg ellen az autó hátsó ülésén. Az ablakból nézte az egymás után következő üzleteket, épületeket és mecseteket, tekintete a csupasz homlokzatokra és üres járdákra meredt, miközben gondolatai a körül az örült kaland körül forogtak, amelybe akarata ellenére rángatták bele. Nem tudta, hogyan fékezhetné meg az eseményeket. Tehetetlennek érezte magát, mint valami hajótörött, akit magukkal rántanak a tenger hullámai és elnyelnek a habok.

Azt hiszem, megőrültem.

Ez a gondolat zakatolt a fejében megállás nélkül, már-már betegesen, folyamatosan ismétlődve, miközben az autó megállíthatatlanul haladt az iráni főváros utcáin, kérlelhetetlenül közeledve céljához, és egyre közelebb jutva a félelmetes pillanathoz, ahonnan már nem lesz visszaút. Ahonnan nem lehet visszafordulni.

Azt hiszem, teljesen megőrültem.

Babak némán ült a volán mögött, nyugtalan tekintete az utcák sötét zugai és a visszapillantó tükör fénylő képe között ugrált, és éberén figyelt minden gyanús mozzanatra, ami miatt meg kellene szakítani a műveletet. Bagheri masszív alakja ott gubbasztott Tomás mellett, te-

kintete a Tudományos Minisztérium nagy térképére meredt, és sokadszorra is, a legutolsó részletekig áttanulmányozta a tervet, amit az utóbbi napokban fölvázolt. A CIA embere fekete öltözetben jött, és még a szállodában átadott Tomásnak egy fekete iráni turbánt azzal, hogy vegye föl, mert ebben kevésbé feltűnő. Ezenkívül fölvetette vele a lehető legsötétebb ruháit, mondván, hogy csak egy örült vesz részt ilyen bevetésben világos ruhában. De Tomás már amúgy is örültnek érezte magát, hiszen ki lenne örültebb annál, aki minden tapasztalat és gyakorlat nélkül betör egy kormányépületbe két ismeretlen társaságában, egy olyan országban, ahol drasztikus büntetéseket szabnak ki, és mindezt azért, hogy ellopjon egy súlyos katonai jelentőséggel bíró titkos dokumentumot.

- Ideges? - kérdezte Bagheri, megtörve a csendet.

Tomás bólintott.

- Igen.

- Ez természetes - mosolygott az iráni. - De nyugodjon meg, minden rendben lesz.

- Mitől olyan biztos ebben?

Bagheri elővette a zsebéből a pénztárcáját, és kivett belőle egy zöld százdolláros bankjegyet, amit átadott a történésznek.

- Ennek nagy ereje van.

Az autó balra fordult, aztán még kétszer bekanyarodott, majd lelassított. Babak ismét a visszapillantó tükörrre nézett, aztán a járda mellé állt, és leparkolt két kamion közé. A motor elnémult, a lámpák kialudtak.

- Megérkeztünk?

- Igen.

Tomás körülnézett, próbálta fölismerni a környéket.

- De hát a minisztérium nem is itt van.

- De igen - mondta Bagheri, és rámutatott a szemben lévő utcasarokra. - Innen már gyalog megyünk, ott van, jobbra.

Kiszálltak az autóból, és érezték, ahogy a fagyos szél átfúj a ruhájukon. Tomás megigazította a zakóját, fejébe nyomta a fekete turbánt, és a három férfi elindult a sarok felé. Amikor odaértek, a történész végre fölismerte az utcát és az épületet a másik oldalon: valóban a Tudomá-

nyos Minisztérium volt az. Bagheri intett, hogy álljon meg, és most csak Babak ment tovább, nyugodtan átkelve az úttesten, a minisztérium felé. A sofőrt elnyelte az árnyék az őr kunyhójánál, és vagy három percig nem lehetett látni. Végül mégis előbukkant a sötétből sovány, nyúlánk alakja, és intett, hogy jöhetnek.

- Gyerünk - adta ki a parancsot Bagheri halkán. - Mindig maradjon csöndben, érti? Nem vehetik észre, hogy külföldi.

Átkeltek az úttesten, és odaértek a rácsos főkapuhoz. Tomásnak elgyengült a lába, összeszorult a gyomra, majd kiugrott a mellkasából a szíve, remegett a keze, és a homlokáról csorgott a hideg verejték, de magában azt ismételte, hogy a kísérői profik, tudják, mit csinálnak, és ez a gondolat némi vigaszt nyújtott neki.

A főkapu zárva volt, de Bagheri kinyitott egy mellékkaput, közvetlenül az őrhely mellett, és belépett a minisztérium területére. A történész követte. Babak egy iráni katona mellett várta őket, nyilván ő volt az őr, és tisztelgett Bagherinek. A CIA embere viszonzta a tiszteletét, halkán váltott néhány szót Babakkal, és a sofőr visszament az utcára.

Tomás és Bagheri a katonával maradt, aki elvezette őket egy rejtett ajtóhoz, amely valószínűleg szolgálati bejárat volt. A katona kinyitotta az ajtót, ismét tisztelgett, beengedte a két idegent az épületbe, majd újra bezárta az ajtót. Ez volt az a pillanat, amikor Tomás rádöbbsent, hogy átlépte azt a bizonyos félelmetes láthatatlan határt.

Ahonnán nincs visszaút.

- És most? - suttogta reszkető hangon.

- Most fölmegyünk a harmadik emeletre - felelte Bagheri. - Nem ott őrzik a kéziratot?

- De, úgy emlékszem.

- Akkor gyerünk.

Az iráni meggyújtott egy lámpát, de a történész megtorpant.

- És a sofőr?

- Babak kint őrködik az utcán.

- Á, igen? És mi van, ha jön valaki?

- Ha gyanús mozgást észlel, megnyomja a gombot az adókészülékén. Nálam van a vevőkészülék, ami rögtön megszólal. - A derekára

világított a lámpával, és rámutatott egy kis fémkészülékre, ami az övébe volt tűzve. - Látja?

- Aha. Ez a riasztó, igaz?

- Igen.

- És ha megszólaltatja?

Bagheri elmosolyodott.

- Akkor menekülünk.

A két férfi óvatosan haladt előre, Bagheri folyamatosan maguk előtt világított, kör alakú fényt vetve az épület mélységes sötétjébe. Végigmentek egy folyosón, és a központi *hallba* jutottak, ahol impozáns lépcső díszelgett. Oldalt liftek voltak, de Bagheri inkább a lépcsőzést választotta, mert nem akart zajt csapni vagy olyan lámpákat gyűjtani, amelyeket nem tud kikapcsolni.

Fölértek a harmadik emeletre, és az iráni a jobb oldali folyosóra pillantott.

- Erre van, ugye? - kérdezte.

- Igen.

Bagheri előreengedte Tomást, és a történész vállalta a vezetést. A sötétben egész máshogy nézett ki minden, mint nappali fényben, de a furcsa körülmények ellenére a portugál fölismerte a helyszínt. Balra volt a tárgyalóterem ajtaja, ahol megmutatták neki a kéziratot. Benyitott, és megállapította, hogy valóban: ott van a hosszú asztal, a székek, a virágcserepek és a fali polcok. Aztán jobbra nézett, arra a helyiségre, ahonnan Ariana kihozta a dobozt a dokumentummal.

- Ott van - mondta, és rámutatott a szoba ajtajára.

Bagheri odament az ajtóhoz, és kezével megérintette.

-Itt?

- Igen.

Az iráni lenyomta a kilincset, de az ajtó nem engedett. Miként sejteni lehetett, be volt zárva. Ráadásul nem fából készült, mint a többi ajtó, hanem fémből, ami arra utalt, hogy különleges biztonsági szerkezettel látták el.

- És most? - kérdezte Tomás.

Bagheri nem válaszolt azonnal. Lehajolt, és alaposan megvizsgálta a zárat. Aztán leguggolt, és kinyitotta a táskát, amelyben a szerszámokat tartotta.

- Nem gond. - Csak ennyit mondott.

Kivett egy hegyes fémszerszámot, és lassan bevezette a zárba. Majd elővett egy sztetoszkópszerű tárgyat, a két fülhallgatót a fülébe dugta, a vezeték végén található hallgatófejet pedig a zárba helyezte, és figyelmesen hallgatta a zárba vezetett szerszám kattanásait, miközben a szája sarkában kidugott nyelvvel és meredt szemekkel koncentrált. Végtelenül hosszú percek teltek el így. Egy idő múlva Bagheri kivette a szerszámot a zárból, és keresett a táskájában egy másikat. Elővett egy nagyon hajlékony fémszálat, és bedugta a kulcslyukba, majd megismételte az előző műveletet.

- Na? - kérdezte Tomás suttogva. Türelmetlenül várta, hogy kijus-
sanak. - Nem megy?

- Egy pillanat.

Az iráni ismét a zárba helyezte a hallgatófejet, és végtelen türelemmel figyelte a fémszál útját. Újabb kattanások hallatszottak, talán három, majd egy végső kattanás.

Kinyílt a fémajtó.

- Szezám, tárulj - viccelődött a történész.

Bagheri rákacsintott.

- És én vagyok Ali baba.

Beléptek a szobába, és az iráni körbejáratta a lámpafényt. Egy kis iroda volt, a falakat és a plafont egzotikus faburkolat fedte. A hátsó falon, néhány cserepes növény fölött volt egy szürke széf, amelynek zárját kör alakú kódrendszer védte.

- Biztosan itt van a kézirat - mondta Tomás. - Mit gondol, ki tudja nyitni a széfet?

Bagheri odament a széfhez, és alaposan megvizsgálta a zárat.

- Nem gond - mondta végül röviden.

Ismét bedugta a fülébe a sztetoszkóp két végét, és a hallgatófejet a széfzárjára helyezte, de ezúttal más szerszámokat használt, amelyeken látszott, hogy rendkívül bonyolultak és ultramodern technológiával

készültek. Az egyikben volt egy beépített számítógép, a másikon meg egy plazmaképernyő, amelyen borostyánszínű számjegyek villogtak.

Bagheri bedugta egy villanyfúró fejét a széf titkos reteszébe, bekapcsolta és fűrt egy apró lyukat, ebbe bevezette a képernyős gép kábeleit, és a számítógépet is hozzákötötte. Egy icipici billentyűzeten betűket és számokat pötyögött be, és különböző kombinációkkal kísérletezett, mígnem néhány perc múlva kialudt a képernyőn a piros fény, és helyette kigyulladt egy zöld. A széfretesze elfordult, mintha hirtelen életre kelt volna, és fém fogaskerekek hangja hallatszott. Aztán egy száraz recsenés.

A széf ajtaja kipattant.

Bagheri szó nélkül nyitotta tágra az ajtót, és bevilágított a széf belsejébe. Tomás az iráni válla fölött kukucskált, és fölismerte a kopott kartondobozt, amit az idő elnyűtt: ott nyugodott a rejtekhely közepén.

- Az az - mondta.

- A kartondoboz?

- Igen.

Bagheri kinyújtotta a karját, és kivette a széfből a dobozt. Úgy ért hozzá, mintha valami isteni ereklye lenne benne, valami kincs, ami a legkisebb durvaságtól is tönkremehet, és óvatosan letette a földre.

- És most? - kérdezte az iráni tétován, csípőre tett kézzel.

- Megnézzük - mondta Tomás, a doboz fölé hajolva.

Óvatosan leemelte a tetejét, és intett Bagherinek, hogy világítson oda. A fényben csak úgy ragyogtak a régi kézirat megsárgult lapjai. Tomás odahajolt, hunyorogva nézte az első oldalt, és fölismerte a kocás lapra gépelt címet és verset. A szavak ismerősen, de egyben különösen titokzatosan tűntek föl előtte: ezek, gondolta alig visszafojtható meghatottsággal, az eredeti lapok, amelyeket maga Einstein gépelt tele. A kopott, elnyűtt lapok régi illatot árasztottak, egy régmúlt idő titokzatos illatát.

DIÉ GOTTESFORMEL

Terra if fin
De terrors tight
Sabbath fore
Christ nite

A. Bagheri

- Ez az? - kérdezte Bagheri.
- Igen, ez az.
- Biztos benne?
- Tökéletesen - felelte Tomás. - Pontosan ezt a...

Zzzzzzzzzzzzz

Megdermedtek, visszafojtották a lélegzetüket, és figyeltek. Az első reakciójuk a meglepetés volt, kétségbeesetten próbálták kideríteni, mi volt az, milyen zajt hallottak, és mindketten a zaj irányába fordultak.

Zzzzzzzzzzzzz

Az övből jött.

A zümmögés Bagheri övéből jött. Sőt ennél is rosszabb: a Bagheri övére tűzött vevőkészülékből jött. A vevőkészülék. A vevőkészülék, ami Babakkal áll összeköttetésben. A vevőkészülék, ami hírt ad nekik a külvilágról. A vevőkészülék, ami csak nagyon indokolt esetben szólal meg.

Még jobban kikerekedett a szemük, de most már nem a meglepetéstől. Valami sokkal ijesztőbb, sokkal félelmetesebb, valami végtelenül rémisztő dologtól. A megértéstől.

A rémülettől.

- A riasztó!

DIÉ GOTTESFORMEL

Terra if fin
De terrors tight
Sabbath fore
Christ nite

A. Bagheri

- Ez az? - kérdezte Bagheri.
- Igen, ez az.
- Biztos benne?
- Tökéletesen - felelte Tomás. - Pontosan ezt a...

Zzzzzzzzzzzzz

Megdermedtek, visszafojtották a lélegzetüket, és figyeltek. Az első reakciójuk a meglepetés volt, kétségbeesetten próbálták kideríteni, mi volt az, milyen zajt hallottak, és mindketten a zaj irányába fordultak.

Zzzzzzzzzzzzz

Az övből jött.

A zümmögés Bagheri övéből jött. Sőt ennél is rosszabb: a Bagheri övére tűzött vevőkészülékből jött. A vevőkészülék. A vevőkészülék, ami Babakkal áll összeköttetésben. A vevőkészülék, ami hírt ad nekik a külvilágról. A vevőkészülék, ami csak nagyon indokolt esetben szó-
lal meg.

Még jobban kikerekedett a szemük, de most már nem a meglepetés-
től. Valami sokkal ijesztőbb, sokkal félelmetesebb, valami végtelenül
rémisztő dologtól. A megértéstől.

A rémülettől.

- A riasztó!

A minisztérium udvarát hihetetlen fényáradat öntötte el, mintha valami vidám vásár készülődne. Emberek rohagáltak mindenfelé, parancsszavakat ordítottak, egyértelmű volt, hogy sietve érkeztek a helyszínre és elfoglalták a helyüket, egyesek pisztollyal, mások puskával, megint mások automata fegyverrel a kezükben. Ebben a pillanatban két zöld ponyvás teherautó kanyarodott be, és még meg sem álltak egészen, amikor terepszínű egyenruhás katonák ugráltak le róluk.

Tomás és Bagheri dermedten állt a tárgyalóterem ablakában, ugyanis ide szaladtak, amikor meghallották Babak riasztását, és elképedve figyelték a jelenetet, először hitetlenkedve, csaknem megigézve, aztán rémülten, és máris lepergett a szemük előtt a legszörnyűbb rémálom, a legrosszabb, amit el tudtak képzelni.

Észrevették, hogy itt vannak.

- És most? - suttogta Tomás, és érezte, ahogy növekszik benne a pánik.

- Meneküljünk - mondta Bagheri.

Nem vesztegethették tovább az időt, az óriási iráni sarkon fordult és elhagyta a termet, maga után vonszolva a történést. A sötétben haladtak előre, nem merték meggyújtani a lámpát, tapogatták a falakat, botladoztak az akadályokban, bútoroknak ütköztek, ügyetlenkedtek, bukácsoltak. Futás közben Tomás a kézirat dobozát szorongatta, Bagheri pedig a szerszámos táskát vitte a vállán.

- Mosza - szólt a portugál. - Merre menekülünk?

- Van egy hátsó kapu a földszinten, ami az utcára nyílik. Odamegyünk.

- Honnan tudja?

- Láttam a térképen.

Elérték a középső lépcsőt, és rohantak lefelé, sürgősen el kellett érniük azt az ajtót, mielőtt még teljesen körbeveszik az épületet. De az első emelet előtt hangokat hallottak, és megtorpantak. A hangok a földszintről érkeztek.

Az irániak már benn voltak az épületben, és elkezdték a kutatást. E váratlan fejlemény súlyos jelentőségét egyszerre fogták föl mindketten, és leírhatatlan rettegés vett erőt rajtuk. Az, hogy a földszinten rendőrök és katonák vannak, azt jelentette, hogy elvágták a menekülés útját.

Elvágták.

Nem volt más kiút. Sokkal gyorsabban körbevették az épületet, mint gondolták volna, az irániak nagy iramban közeledtek, és egyre világosabbá vált, hogy a két betolakodót bármelyik pillanatban elfoghatják.

Fény.

Ebben a pillanatban az egész épületben kigyulladtak a fények, és a rettegés totális pánikká változott. Még mindig bénultan álltak a lépcsőn, kétségbeesetten forgatták a fejüket, hátha megpillantanak valami másik utat, valami másik kijáratot, egy ajtót, egy rést, akármit. Akármit. Odalentről zajokat hallottak, az irániak körülzárták az épületet, és máris elindultak fölfelé a lépcsőn.

De Bagheri elhatározta, hogy nem hagyja magát elfogni, így hát karon ragadta Tomást, és visszahúzódtak a második emeletre, ami most már tökéletesen ki volt világítva. Befordultak egy folyosóra, és kétségbeesetten keresték a vészlépcsőt: ez volt az utolsó lehetőségük.

-Ist!

A parancs, hogy álljanak meg, a hátuk mögül mennydörgött, valahonnan a folyosó végéről, rekedt torokhangon, de ahhoz elég tisztán, ~ogy abban a pillanatban mindketten felfogják, hogy bekövetkezett az elkerülhetetlen.

Megtalálták őket.

- Iiiiiiiist!

Végigrohantak a folyosón, és a végén kinyitottak egy fémajtót. Valóban itt volt a vészlépcső, egy alumínium csigalépcső. Bagheri megragadta a korlátot, és gyorsan elindult lefelé, Tomás a nyomában, reszkető

lábakkal, de azonnal megálltak, amikor letről újabb dobogó hangokat és kiáltásokat hallottak. Ez az útvonal is el volt vágva.

Sarkon fordultak, és visszafutottak a második emeletre, de nem ugyanarra a folyosóra, hiszen ott már meglátták őket. Ehelyett inkább úgy döntöttek, hogy fölmennek a harmadik emeletre. Befordultak arra a folyosóra, ahol megtalálták a kéziratot, de itt is öröket pillantottak meg, akik azonnal rohanni kezdtek feléjük.

- *Isti* - ordították a fegyveres férfiak, ismét felszólítva őket, hogy álljanak meg.

Bagheri odaért a tárgyalóterem ajtajához, és benyomult rajta, nyomában a lihegő Tomással. A történész a futástól kimerülten ledobta a kézirat dobozát a hosszú asztalra, és a fáradtságtól és az elkeseredettségtől lerogyott egy székre.

- Hiába - mondta két levegővétel között. - Úgyis elkapnak.

- Azt majd meglátjuk - felelte Bagheri.

A hatalmas iráni sietve elővett valamit a szerszámos táskájából. Tomás nagy rémületére fölismerte a fényárban, hogy egy pisztolyt tart a kezében.

- Maga megbolondult?

Bagheri kilesett az ajtón, aztán kidugta a kezét, a folyosó végére célzott, jobbra, és tüzet nyitott.

Krak. Krak.

Két lövést adott le a pisztollyal.

- Egyet eltaláltam - mondta az iráni megvető mosollyal, miután ki nézett a folyosóra.

Tomás nem akarta elhinni, mi történik.

- Mosza! - kiáltotta. - Maga megőrült!

Bagheri mozgást észlelt balról, és gyorsan megfordult, hogy a folyosó másik végére célozzon, a vészlépcső felé, ahonnan érkeztek.

Krak.

Krak.

Krak.

Egy kiáltás és egy tompa puffanás azt jelezte Tomás számára, hogy társa újabb három lövése közül legalább egy talált.

- Újabb két vakmerő - morogta Bagheri, miután ellenőrizte lövései eredményét. Ezek szerint kettő. - Már háromnál tartok.

- Mosza, figyeljen ide - könyörgött Tomás. - Most már emberöléssel is vádolnak. Maga csak ront a helyzetünkön!

Bagheri gyors pillantást vetett rá.

- Maga nem ismeri ezt az országot - jelentette ki szárazon. - Amin most rajtakaptak minket, az mindennél súlyosabb. Ehhez képest már semmiség megölni néhány fickót.

- Nem érdekel - felelte a történész. - Akárhányat öl is meg, az nem segít.

Az iráni újra kilesett az ajtón, és amikor látta, hogy üldözőik a váratlan ellenállás miatt visszahúzódtak, megkereste a földön a táskáját, és odahúzta magához. Jobb kezében a pisztolyt tartotta, a ballal pedig a táskában matatott.

- Nem kapnak el minket - sziszegte fogcsikorgatva.

Hirtelen megállt a keze a táskában: valószínűleg megtalálta, amit keresett. Rövid szünet után két fehér tárgyat vett elő. Tomás odahajolt, hogy megnézze, valóban az-e, aminek látszik.

Fecskendők.

- Ez meg mi? - kérdezte, bizalmatlan tekintettel.

- *Potassium chloride*.

- Micsoda?.

- Káliumoldat.

- És mire való?

- Hogy befecskendezze magának.

Tomás elképedt arcot vágott, és a mellkasára tette a kezét.

- Hogy én befecskendezzem magamnak? Minek?

- Hogy ne fogják el élve.

- Maga megőrült.

- Az lenne az örültség, ha hagynánk, hogy élve elfogjanak minket.

- Maga megőrült.

- Halálra fognak kínozni bennünket - magyarázta Bagheri.

- Hátha nem ölnek meg.

- Számomra nem kérdés, hogy megölnek, de nem is ez a lényeg - felelte Bagheri. Megrázta a fecskendőket. - Langleyi utasítás.

- Tessék?

- Langleyből az az utasítás jött, hogy ha észrevesznek, ne hagyjuk, hogy élve elkapjanak.

- Kit érdekel?

- Nekem édes mindegy, hogy magát mi érdekli és mi nem. Egy ügynöknek meg kell értenie, hogy bizonyos esetekben föl kell magát áldoznia az ügy érdekében.

- Én nem vagyok ügynök. Én...

- Maga ebben a pillanatban a CIA ügynöke - szakította félbe Bagheri, és komoly erőfeszítésébe tellett, hogy ne emelje föl a hangját -, és olyan ismeretek birtokában van, amelyek ha Irán tudomására jutnak, nehéz helyzetbe hozzák az Egyesült Államokat, és jelentősen hozzájárulnak a nemzetközi biztonság romlásához. Márpedig ezt nem engedhetjük meg, igaz? - A folyosó felé intett. - Nem foghatnak el bennünket élve.

A történész a fecskendőkre meredt, és megrázta a fejét.

- Én nem fogom ezt befecskendezni magamnak.

Bagheri egyik kezével a fecskendőt nyújtotta, a másikban a pisztollyal Tomás felé intett.

- Dehogynem. Mégpedig gyorsan.

- Nem fogom. Képtelen vagyok rá.

Az iráni Tomás fejére irányította a pisztolyt.

- Ide hallgasson - mondta. - Kétféleképpen csinálhatjuk. Az egyik lehetőség az, hogy maga szépen befecskendezi magának ezt a folyadékot. Ígérem, szép halála lesz. A kálium-klorid a véráramba jutva azonnal megbénítja a szívizmot. Ezt alkalmazzák egyes amerikai államok is a halálra ítélték kivégzésekor. Higgyc el, nem fog szenvedni. - Most a pisztolyt rázta meg. - A másik lehetőség pedig az, hogy kap két lövést. Ez esetben sem fog sokat szenvedni, de ez a módszer brutálisabb. Ezenkívül a maradék két golyót inkább arra szeretném használni, hogy még kettőt kinyírjak ezek közül a banditák közül. - Szünetet tartott. - Érti?

Tomás tekintete a két lehetőség között ugrált. A fecskendő vagy a pisztoly. Fecskendő vagy pisztoly. Fecskendő vagy pisztoly.

- Én... hadd gondoljam át...

Valójában csak az időt húzta, mert egyik megoldás sem volt ínyére. Mellesleg nem is tartotta egyiket sem megoldásnak. Ő egy történelem-professzor, nem CIA-ügynök, és reménykedett, sőt majdnem bizonyos volt benne, hogy ha sikerül meggyőznie az irániakat, ők is belátják ezt a nyilvánvaló ténytet.

- Na?

- Én... nem... nem tudom...

Bagheri jobban kinyújtotta a karját, azt, amelyikben a pisztolyt tartotta, és a csövét határozottan a történész szeme közé szegezte.

- Látom már, hogy nekem kell megoldanom a dolgot.

- Ne, ne, várjon - könyörgött Tomás. - Adja ide a fecskendőt.

Bagheri odadobta Tomásnak az egyik fecskendőt, a másikat pedig eltette a zsebébe.

- Fecskendezze már be - mondta. - Meglátja, hogy semmiség az egész.

Tomás az idegességtől reszkető ujjakkal fogta a fecskendőt védő tasakot, és megpróbálta feltépnit.

- Ez... ez... nem megy.

- Siessen.

Bagheri türelmetlenül intett a bal kezével.

- Adja ide.

Tomás odaadta neki a fecskendőt. Bagheri a fogával föltépte a tasakot, kivette belőle a fecskendőt, a helyére tette a tűt, fölemelte a fecskendőt, és kinyomott belőle egy cseppet a levegőbe.

- Tessék - mondta. - Szeretné, hogy inkább én adjam be, hm?

- Nem, nem. Majd... én.

Bagheri visszadobta neki a fecskendőt.

- Gyerünk már, siessen.

Tomás az idegességtől örülten remegő kézzel fogta a fecskendőt, föltúrta a zakója ujját, hogy szabaddá tegye a karját, aztán visszatúrta, és megismételte ugyanezt a másik karjával, végül megrázta a fejét.

- Nem tudom megtenni - mondta.

Bagheri odament hozzá.

- Majd én. Látom már, hogy maga nem csinál semmit - morogta. - Majd én...

A folyosón hirtelen felerősödő zaj visszakényszerítette az ajtóhoz, ám abban a pillanatban két alak jelent meg, s rávetették magukat Bagherire, aki már készenlétben tartotta a fegyverét.

Krak.

Krak.

Krak.

Közben Tomás a földön kúszva igyekezett a terem másik végébe, hogy kimaradjon ebből a szörnyű lövöldözésből. Egyre többen nyomultak be, kezükben *AK47-es*, és parancsszavakat üvöltve rászegezték a történészre.

Tomás lassan, félelemmel, de megkönnyebbült tekintettel emelte föl a karjait.

- Megadom magam.

XVI

A kendőtől, amellyel bekötötték a szemét, Tomás semmit sem látott, csak egy kis fénycsíkot alul, de érezte, hogy meleg van, és új hangokat hallott egy zárt térben, amiből megértette, hogy bevitték egy épületbe. Erős karok vonszolták ajtókon, lépcsőkön és folyosókon keresztül, miközben az ő keze hátra volt bilincselve, majd miután hosszasan botorkált a sötétben, mint valami játékszer az idegen kezekben, egyszer csak belökték egy helyiségbe, és ledobták egy székre. Láthatatlan férfiak perzsa nyelven beszéltek körülötte, végül valaki angolul kérdezte:

- *Passport?*

Mivel Tomás nem tudta megmozdítani a kezét, lehajtotta a fejét, és az állával a mellkasa bal oldala felé bökött.

- Itt van.

Egy kéz benyúlt a zakója belső zsebébe, és kivette az iratokat. Körülötte továbbra is nagy volt a lárma, de most egy jellegzetes, szaggatott kopácsolás, amit már régóta nem hallott, azt jelezte, hogy valaki írógéppel kitölt egy űrlapot.

- Melyik hotelban szállt meg? - kérdezte ugyanaz a hang.

A szobában hirtelen csönd lett, mindenki kíváncsian várta, hogy többet megtudjon a férfiről, akit letartóztattak.

Tomás fureszállotta a kérdést. Ha azt kérdezik tőle, hogy melyik szállodában lakik, az azt jelenti, hogy még nem azonosították, és azt sem tudják, mit keresett Bagherivel a minisztériumban. Talán van esély, hogy meggyőzze őket: ez az egész óriási félreértés.

- A Simorghban lakom.

Az írógép tiktakolt néhányat, nyilván leírta ezt a választ.

- És mit csinál Iránban?

- Egy projekten dolgozom.

- Miféle projekten?
- Egy titkos projekten.
- Miféle titkos projekten?
- Az iráni kormány projektjén.

A hang egy darabig hallgatott, a válaszon töprengve.

- Az iráni kormánynak dolgozik, hm? És az iráni kormányban kinek?

- A Tudományos Minisztériumnak.

Újabb kopogás az írógépen.

- És mit csinált a K szobában?

- Dolgoztam.

- Dolgozott? Hajnali egy órakor? És úgy, hogy engedély nélkül lépett be a K szobába?

- Meg kellett nézennem néhány dolgot.

- És miért nem nyitotta ki az ajtót a saját kulcsával? Ha volt engedélye, miért nem kapcsolta ki a riasztót?

- Volt riasztó?

- Persze, hogy volt. A K szoba ajtaját olyan riasztórendszer védi, amely a biztonsági erőkkkel áll összeköttetésben. Mit gondol, honnan tudtuk meg, hogy betolakodók vannak az épületben? Ha a saját kulcsát használta volna, a rendszer automatikusan kikapcsolt volna.

- Sürgősen ellenőriznem kellett valamit, nem érti? Nem volt nálam kulcs.

- Ha így van, miért nyitottak ránk tüzet?

- Nem én lőttem. A másik volt. Azt hitte, hogy maguk támadók.

- Nos, ezt majd kiderítjük - mondta a hang.

Persza nyelvű utasítások hallatszottak, valaki lelökte Tomást a székről, és egy másik helyiségbe vonszolta. Levették róla a kendőt és a bilincset, és a történész megállapította, hogy egy erősen kivilágított stúdióban van. Előtte fényképezőgép volt, föntről pedig két lámpa világított rá. A kamera mögül intett neki egy férfi, hogy nézzen a lencsébe, és készített egy képet. Ugyanezt megismételték profilból is, balról és jobbról. Amikor a fényképész végzett a munkájával, Tomást odalökték egy pulthoz, ahol ujjlenyomatot vettek tőle: festékbe mártott ujjait rá kellett nyomnia egy nyomtatványra.

Aztán egy öltözőbe vitték, a stúdió mellé.

- Vegye le a ruháit - szólította föl egy férfi.

Tomás meztelenre vetkőzött, vacogott a hidegtől, libabőrös lett, és a karját maga köré fonva igyekezett fölmelegedni. Az iráni elvette a ruháit, betette egy ládába, és odadobott neki egy meglehetősen elnyűtt, pizsamának látszó, rossz minőségű, durva anyagból készült, csíkos öltözéket.

- Vegye föl ezt - utasította.

A portugál alig várta, hogy valami megvédje a hidegtől, és rögtön engedelmeskedett. Végül rabruhába öltözve, a személyiségétől megfosztva, végignézett magán, és miután túltette magát a megalázottság és az elkeseredés érzésén, amitől majdnem elsírta magát, meg sem próbálta elhessegetni azt a gondolatot, hogy úgy néz ki, mint egy *Beagle Boy*.

Az első huszonnégy órát egy mocskos és nyirkos cellában töltötte, ahova rajta kívül négy másik rab volt bezsúfolva, csupa iráni. Közülük hárman csak perzsa nyelven beszéltek, de a negyedikről, egy idős, törékeny külsejű, kerek szemüveget viselő férfiről kiderült, hogy folyékonyan beszél angolul. Amikor Tomás bekerült a cellába, a férfi hagyta, hogy egy órán keresztül sírjon, de aztán, amikor a történész megnyugodott, odament hozzá és a vállára tette a kezét.

- Az első alkalom mindig a legnehezebb - mondta kellemes, vigasztaló hangon. - Először van itt?

Tomás végigsimította az arcát, és bólintott.

- Igen.

- Ah, borzasztó - mondta az öregember. - Amikor én először bekerültem, két napig sírtam. Nagyon szégyelltem magam, úgy éreztem magam, mint egy közönséges bűnöző. Én, aki irodalomprofesszor vagyok a teheráni egyetemen.

A történész megdöbbenve nézett rá.

- Maga egyetemi tanár?

- Igen. A nevem Parsza Khani, és angol irodalmat tanítok.

- És mit keres itt?

- Ah, a szokásos. Azzal vádolnak, hogy reformista lapokkal állok kapcsolatban, szidom azt az idióta Khameneit, és támogatom a régi elnököt, Khatamit.

- És ez bűn?

Az öregember vállat vont.

- A fanatikusok szerint igen. - Megigazította a szemüvegét. - Először nem ide hozták, tudja?

- Hova ide?

- Ebbe a börtönbe. Először nem az Evinbe hozták.

- Erin?

- Evin - javította ki Parsza. - Ez az Evin börtön, nem tudta?

- Nem. Evinnek hívják a helységet?

Az iráni nevetett.

- Nem, nem. A börtönt hívják Evinnek, itt, Teherán északi részén. Ez egy rettegett börtön. A hetvenes években építtette a sah, és az ő titkosrendőrsége, a SAVAK tartotta ellenőrzés alatt. 1979-ben, az iszlám forradalom idején a börtön hivatalosan a Nemzeti Börtöniroda irányítása alá került. De csak hivatalosan. A dolog itt most úgy működik, mintha Irán különböző hatalmi szerveinek lenne egy ENSZ-e. A börtön 240-es részlege a bíróság kezében van, míg a 325-ös részleget a Forradalmi Gárda, a 209-es részleget pedig az Információs és Biztonsági Minisztérium irányítja. Ráadásul ezek rivalizálnak is egymással, sőt az is előfordul, hogy a foglyok egymást vallatják, úgyhogy senki nem igazodik ki ebben a zűrzavarban.

- Mi melyik részlegen vagyunk?

- Ez egy vegyes részleg. Engem a Forradalmi Gárda ostoba tagjai tartóztattak le, és ők tartanak fogva. Magát ki tartóztatta le?

- Nem tudom.

- Miért fogták el?

- A Tudományos Minisztériumban kaptak el ma éjszaka. Óriási félreértés az egész, úgyhogy remélem, hamar kiengednek.

- A minisztériumban? De nem kémkedésért, ugye?

- Dehogysis.

Parsza elgondolkodott.

- Hm, ez köztörvényes bűncselekménynek hangzik - mondta. - Ha így van, akkor szerintem a bíróság hatáskörébe tartozik.

Tomás még jobban összehúzta magán a rabruhát, hogy fölmelegedjen.

- Maga szerint megengedik, hogy fölvegyem a kapcsolatot az Európai Unió valamelyik nagykövetségével?

Az öregember megint elnevette magát, de nem jókedvűen.

- Ha szerencséje van, igen - mondta. - De csak miután jól megszorongatták.

- Hogy érti azt, hogy jól megszorongattak?

Az iráni kimerülten sóhajtott.

- Idehallgasson, kedves... ööö...

- Tomás.

- Idehallgasson, kedves Tomás úr. Maga az Evin börtönbe került, ami Irán egyik legkellemetlenebb helye. Van bármi fogalma arról, hogy mi folyik itt?

- Hát... nincs.

- Akkor, hogy legyen, elmesélem, hogy az első bekerülésem jókora pofonsorozattal kezdődött. De hamar rá kellett jönnöm, hogy ez még csak a bevezető, mert rögtön utána felszolgálták a *chicken kebabot*. Tudja, mi az a *chicken kebab*?

- Nem.

- Nem evett még *kebabot* az iráni éttermekben, Tomás úr?

- Ja, de - felelte a történész. - Már a könyökömön jön ki...

- Na, hát ezek is adnak *chicken kebabot*.

- Á, igen?

- Igen. Csakhogy itt, az Evinben a *chicken kebab* nem valami gasztronómiai különlegesség. Itt egy vállalati módszert neveznek így.

- Ah.

- Először megkötözik a bokánkat és a kezünket, aztán a csuklónkat ráteszik a bokánkra, és átvetnek a térdhajlatunkon egy hatalmas fémrudat, hogy csaknem magzati pozícióba kerülünk. Fölemelik a rudat, fölakasztják valahova magasra, és így lógunk, teljesen kicsavarodva, mint egy csirke a nyárson. Aztán ütlegelnek.

Tomásnak a rémülettől eltorzult az arca.

- Ezt már magával is megtették?

- Igen.

- Azért, mert kritizálta az elnököt?

- Nem, nem. Azért, mert védtem az elnököt.

- Mert védte az elnököt?

- Igen. Akkor éppen Khatami volt az elnök, és olyan reformokat sürgetett, amelyek véget vetettek volna az életünket nap mint nap sokkalá tevő vallási fanatikusok túlkapásainak.

- És az elnök nem engedi ki?

Parsza a fejét csóválta.

- Már nem ő az elnök, hanem egy radikális. De ez nem is számít. Az igazság az, hogy amikor Khatami volt az elnök, neki sem volt hatalma ezek fölött az ostobák fölött. Tudom, hogy örülségnek tűnik, de ebben az országban így mennek a dolgok. Itt nem úgy van, mint Irakban, ahol Szaddám parancsolt, és mindenki engedelmeskedett neki. Itt másként működik. Nézze, 2003-ban például Khatami elnök elrendelt egy ellenőrzést ebben a börtönben. Idejöttek az emberei, és meg akarták nézni a 209-es részleget. Tudja, mi történt? Tudja?

- Nem.

- Az Információs és Biztonsági Minisztérium fickói nem engedték be őket.

- Nem engedték be?

- Nem.

- És mit csináltak az elnök emberei?

- Na, mit! Behúzták fülüket-farkukat, és elmentek, naná! - Legyintett. - Csak hogy értse, ki az úr ebben az országban.

- Hihetetlen.

- Itt, az Evinben hihetlenebbnél hihetlenebb dolgok történnek, és senki nem tehet semmit.

- Mint az a kínzás, aminek magát is alávetették.

- Igen, a *chicken kebab*. De van még. Egyszer beletettek a körhintába. Tudja, mi az a körhinta?

- Nem.

- Háton fekvő odakötöztek egy ágyhoz, Y alakban. Aztán elkezdtek nagy sebességgel forgatni, és közben énekelve ütlegettek, ahol értek. - Mélyet sóhajtott.

Az öreg rámutatott az egyik cellatársára, egy karikás szemű, csontos fiúra.

- Azzal a fiúval, ott, a Faramarzzal, nagyon csúnyán elbántak - mondta. - A lábánál fogva fölakasztották a plafonra, rátettek egy súlyt a heréire, és három órán keresztül lógatták így, fejjel lefelé.

Tomás rémülten figyelte Faramarz beteges arcát.

- Gondolja... gondolja, hogy én is így járhatok?

Parsza elhelyezkedett a padlón.

- Az attól függ, hogy mit gondolnak, mit keresett a Tudományos Minisztérium épületében - felelte, miközben megnyalta vékony ajkait. - Ha úgy gondolják, hogy el akart lopni valamit, talán verés közben eltörik a kezeit, aztán néhány év börtönbüntetésre ítélik. Ha úgy gondolják, hogy kémkedni próbált... hát, abba bele se akarok gondolni.

A történész hátán végigfűtött a hideg, és azon töprengett, nem lett volna-e jobb, ha mégiscsak használja azt a fecskendő.

- Még akkor is, ha külföldi vagyok...

- Ráadásul külföldi - vágott a szavába Parsza. - És egyvalamiben biztos vagyok. - Beszélgetőtársára mutatott. - Nem ússza meg a legrosszabb kínzást.

Tomásnak majd kiugrott a szíve.

- Gondolja?

- Ezen mindenki keresztülmegy. A leghatásosabb módszer.

- És mi... mi az?

- A koporsó.

- Tessék?

- Van, aki koporsónak hívja, mások fehér kinnak. Bárkiről legyen is szó, a végén biztosan megtörik. Mindenki megtörik. Van, aki három napig áll ellen, van, aki három hónapig is, de a végén mindenki vall. És aki nem tesz vallomást itt, az Evinben, azt átküldik az 59-es börtönbe, ami még rosszabb. A végén minden fogoly vall. Bevallja, amit elkövetett, amit csak el akart követni, vagy bármit, amit csak akarnak.

- És... és... mit művelnek az emberrel ebben a koporsóban?
- A koporsóban? Semmit.
- Nem csinálnak velük semmit? Ezt nem értem.
- A koporsó egy magánzárka. Olyan, mint egy koporsó. Képzelve el, milyen lehet egy nagyon kicsi szobában élni, ami alig nagyobb egy koporsónál, és senkihez nem lehet szólni, és semmilyen hangot nem lehet hallani. Ez így elmesélve semmi különös, igaz? Főleg, ha összehasonlítjuk a körhintával vagy a *chicken kebabbal*. De átélni... - Legyintett. - Uh!

- Olyan borzalmas?

- Őrjítő. A koporsók a részlegeken működnek, de mint mondtam, a legrosszabbak nem is itt, az Evinben vannak. A legrosszabbak a fogvatartási központokban vannak.

- Fogvatartási központok?

- Az újságokban *nahadeh mozaviknak*, vagyis párhuzamos intézményeknek hívják őket. Annyira titkosak, hogy hivatalosan nem is léteznek, a törvénykezés nem ismeri őket, bár a sajtóban, sőt a parlamentben is emlegetik őket. A baszidzsi vagy az Anzar-e Hezbollah vagy más titkosszolgálatok hadseregeihez tartoznak. Nincsenek börtönként nyilvántartva, és nem regisztrálják a rabok nevét, de még a kormány-szervek sem kaphatnak betekintést a költségvetésükbe vagy a felépítésükbe. A képviselők és Khatami elnök fel akarták számolni a *nahadeh mozavikat*, de nem jártak sikerrel.

- Ez lehetséges?

Parsza föltekintett a szeme fölé, mintha továbbítaná a kérdést egy isteni lény számára.

- Csakis Iránban, drága barátom - sóhajtotta. - Csakis Iránban.

- Maga már volt ilyen helyen?

- Persze. Az igazat megvallva, amikor először letartóztattak, nem is hoztak be ide, az Evinbe, tudja? Egyenesen az 59-es börtönbe vittek.

- Ah, már megint egy börtön.

- 59-es börtönnek vagy *eshraat abadnak* hívjuk, de nincs börtönként nyilvántartva. A *nahadeh mozavik* közül ez a leghíresebb.

- Itt van, Teheránban?

- Igen, az 59-es börtön egy Valiasr sugárúti komplexumban található, és a *Sepah*, azaz a Forradalmi Gárda információs szolgálatának irányítása alatt áll. Ebben a fogvatartási központban a legrosszabbak a koporsók. Azokhoz képest az evíniek luxuslakosztályok. El sem tudja képzelni, milyen ott. Az ember egy éjszaka alatt megőrül.

Tomás akaratlanul is belehelyezkedett a leírt helyzetekbe, mind-egyikben megpróbálta elképzelni magát.

- És... és külföldieket is be szoktak tenni ezekre a helyekre? - kérdezte félve.

- Azt tesznek be oda, akit akarnak. Aki bekerül az 59-es börtönbe, az olyan, mintha onnantól nem is létezne. Itt, az Evinben legalább nyilvántartják a foglyokat. De ott semmiféle nyilvántartás nincs. Aki oda bekerül, az egyszer csak vagy újra előkerül, vagy örökre eltűnik, senki nem veszi észre.

- Értem.

- Úgyhogy hadd adjak egy tanácsot. Egyetlenegyet.

Rövid hallgatás után Tomás megszólalt.

- Mi az?

- Ha van valami bevallani valója, azt rögtön az elején vallja be - mondta az öregember fáradt hangon. - Megértette?

- Igen.

- Ezzel rengeteg szenvedést spórol meg.

Tomás, bezárva abba a mocskos cellába, amelynek levegőjét penész, vizelet és ürülék keverékének undorító szaga járta át, egész éjjel és másnap reggel is azon törte a fejét, hogy mit mondjon, és mit ne, amikor majd kihallgatják. Az egyértelmű volt, hogy soha nem vallhatja be, hogy a CIA-nek dolgozik, ez ugyanis a saját halálos ítéletének aláírásával volna egyenértékű.

Ha viszont nem vallhatja be az igazságot, akkor azzal a nehézséggel találja magát szembe, hogy meg kell magyaráznia a megmagyarázhatatlant, azaz meg kell indokolnia a széf feltörését és Bagheri jelenlétét. Amikor elfogták, valószínű, hogy iráni társát megölték, de ezt nem áll módjában ellenőrizni, és fennállt a veszélye, hogy Bagheri életben van, és olyan vallomást tesz, amely bajba keveri őt. Sőt, ha tényleg meghalt,

még akkor sem tud meggyőző magyarázatot adni arra a tényre, hogy vele együtt kapták el a minisztériumban. A vele való kapcsolata mindenképpen zavaró tényező. Másrészt, ha meghalt, akkor is fennáll a kockázata annak, hogy a rendőrségnek sikerül azonosítania, és ki nyomozzák, milyen kapcsolatban állt vele. Az irániak kihallgathatják a rokonait és a barátait, átkutathatják a házat, s komoly esélye van annak, hogy összefüggésbe hozzák az amerikai titkosszolgálattal. És ha ezt megteszik, onnan már kézenfekvő a következő kérdés. Mit keresett Tomás egy CIA-ügynökkel éjfélkor a Tudományos Minisztérium épületében, ahol feltörték egy széfet, amelyben egy szigorúan bizalmas dokumentumot őriztek? Hogyan magyarázza meg a megmagyarázhatatlant? És nem feledkezhet meg Bábákról sem. Vajon őt is elkapták? Ha igen, mit fog vallani? Ha nem, akkor vajon később elkapják-e?

- Min töpreng annyira? - kérdezte Parsza.

- Mindenben - felelte Tomás.

- De hát olyan, mintha magában beszélne...

- A kihallgatás. Azon töröm a fejem, hogy mit fogok mondani.

- Mondja el az igazat - javasolta újfent az öregember. - Rengeteg fölösleges szenvedéstől kímélheti meg magát.

- Persze.

Nem mondhatta meg ennek az ismeretlennek, hogy nem mondhatja el az igazat. Úgy tűnt, hogy Parsza megérti, mert rögtön elfordult, és a rácsos ablakon beáradó nappali fényt bámulta.

- Ha viszont nem mondhatja el az igazat - tette hozzá -, akkor adok egy tanácsot.

- Mi az?

- Ne higgyen el nekik semmit, amit mondanak. Megértette? Ne higgyen el semmit. - Ránézett Tomásra, és csillogtak a szemei. - Amikor először vittek be, az 59-es börtönbe, közölték, hogy Khatami elnök elmenekült az országból, valamint elkapták a lányaimat, akik súlyos dolgokat vallottak be rólam. Mindezt a világ leghitelesebb módján adták elő, és felszólítottak, hogy írjak alá egy vallomást, mondván, hogy ez az én érdekemet szolgálja, mert csak így nyerhetek bűnbocsánatot. Amikor később kiengedtek, rájöttem, hogy semmi nem volt igaz mind-

abból, amit mondtak. Az elnök továbbra is a hivatalában volt, és a lányaimat sem kapták el soha.

Tomás órákig törte a fejét a kihallgatáson, próbálta kiküszöbölni kitalált verziójának ellentmondásait, következetlenségeit és abszurdításait. Ezen töprengett ebéd közben is, amikor a híg húslevest szűrte, amit alumíniumedényben lökött eléje az őr. És még akkor is ezzel volt tele a feje, amikor délután végre legyűrte a fáradtság, és elaludt a cella hideg és nyirkos padlójára terített gyékényen.

Tomás arra ébredt nyugtalan álmából, amelybe néhány órája merült, hogy erősen rázza valaki. Amikor kinyitotta a szemét, egy fekete bo-rostás, durva arcú kopasz férfit pillantott meg, amint vaskos kezeivel hevesen rázza az ő vállát. Kissé még kábultan körülnézett, és megállapította, hogy már leszállt az éj, sötét van, és a cellát ugyanaz a sárga fény világítja meg, amelyik előző éjjel.

- Ébrresztő - mondta a férfi tétova angolsággal, erős iráni akcentussal. - Az ezrrredes márrr várrrja. Gyorrrsan.

A férfi fölráncigálta és lábra állította, aztán elővett a zsebéből egy kendőt, amivel bekötötte a fogoly szemét. Az így elvakított Tomásnak a háta mögött megbilincselte a kezét, és kivonszolta a cellából. A rab most újra folyosókon bukdácsolt végig és lépcsőkön mászott föl-le, míg végül, a kendőtől továbbra sem látva semmit, belépett egy fűtött helyiségbe, ahol lelökték egy székre, még mindig hátrabilincselte kézzel.

Néma csönd.

Tomás érezte, hogy van még valaki a szobában. Halk lélegzést és izületek szaggatott ropogását hallotta, de senki nem szólt egy szót sem, és a történész is hallgatott. Öt perc telt el így, néma csöndben, csak a lélegzés és a kis ropogások hallatszottak. A rab megmozdult a széken, és érezte, hogy jobbra van valami. Rájött, hogy egy kis asztalka az, ami rá van erősítve a szék karfájára, akárcsak az iskolában. Néhány pillanat múlva megérezte, amint a láthatatlan alak leül az asztalkára, és rémületében összerendezte.

Tíz perc néma csönd.

- Noronha professzor - szólalt meg végül a hang visszafogottan, mint egy oroszlán, mely szelíd dorombolás mögé rejti, hogy ordítani készül. - Üdvözlöm szerény palotánkban. Jól berendezkedett?

- Beszélni akarok egy európai uniós diplomatával.

Az ismeretlenen várt még néhány másodpercet.

- A nevem Szalman Kazemi, a VEVAK, vagyis az Információs és Biztonsági Minisztérium ezredese vagyok - mondta, szándékosan tudomást sem véve a kérésről. - Föltennék magának néhány kérdést, ha nem bánja.

- Beszélni akarok egy európai uniós diplomatával.

- Az első kérdés kézenfekvő. Mit keresett éjjel egy óraker a Tudományos és Technológiai Minisztérium épületében?

- Csak akkor vagyok hajlandó válaszolni, ha már beszéltem egy európai uniós diplomatával.

- Miért törte föl a K szobában található széfet, és miért vette ki belőle az Iszlám Köztársaság honvédelme és nemzetbiztonsága számára elsődleges fontosságú dokumentumot?

- Beszélni akarok egy európai uniós diplomatával.

- Mi volt a szándéka azzal a dokumentummal, amit kivett a széfből?

- Jogomban áll beszélni egy...

- Csönd! - üvöltötte az ezredes Tomás jobb füle fölött, váratlanul kikelve magából. - Maga ebben a pillanatban nem létezik! Magának ebben a pillanatban nincsenek jogai! Maga súlyosan megsértette a vendégszeretetünket, és olyasmibe keveredett, ami veszélybe sodorhatja az Iszlám Köztársaság biztonságát. Maga egy olyan akcióban vett részt, amelynek során az iráni biztonsági erők négy embere megsebesült, és egyikük kórházban fekszik, válságos állapotban. Ha meghal, akkor magából gyilkos lesz. Fölfogta?

Tomás hallgatott.

- Fölfogta? - üvöltötte a férfi még hangosabban, egyenesen Tomás fülébe.

- Igen - felelte a rab nagyon halkán.

- Akkor jó - ordította Kazemi ezredes. - Akkor most, legyen szíves, válaszoljon a kérdéseimre. - Tartott egy kis szünetet, hogy megnyugodjon, és udvariasabb hangnemben folytatta a kihallgatást. - Mit keresett éjjel egy óraker a Tudományos és Technológiai Minisztérium épületében?

- Csak akkor válaszolok, ha már beszéltem egy...

Tomás erős ütést érzett a tarkóján, és majdnem leesett a földre.

- Rossz válasz - üvöltötte a VEVAK tisztje. - Megismétlem a kérdést. Mit keresett éjjel egy órakor a Tudományos és Technológiai Minisztérium épületében?

A rab hallgatott.

- Válaszoljon!

Csönd.

Újabb ütés, ezúttal ököllel, a feje jobb oldalára, olyan erővel, hogy Tomás lebillent a székről, és nagy puffanással elterült a földön, miközben még mindig meg volt bilincselve a keze.

- Én... maguk... maguk... - dadogta zavartan, a hideg padlón, miközben fél arca sajgott az ütéstől. - Nincs joguk ehhez. Tiltakozni fogok. Panaszt teszek, megértette?

Az ezredes nagyot kacagott.

- Panaszt tesz? - kérdezte, és szemmel láthatóan jót mulatott. - És kinél tesz panaszt? Hm? A mamájánál?

- Ezt nem tehetik meg. Jogomban áll felvenni a kapcsolatot egy európai diplomatával.

Erős kezek ragadták meg Tomást, és visszalökték az iskolai székre.

- Magának semmilyen jogai nincsenek, mondtam már - ordította az ezredes. - Magának egyedül ahhoz van joga, hogy megmondja az igazat, értette? Az igazat! Az igazság kiszabadítja innen! Az igazság megszabadít. Ez a mottónk, ez a VEVAK mottója. Az igazság megszabadít. Mesélje el nekünk az igazságot, és ezt figyelembe fogjuk venni a döntéshozatalkor. Segítsen nekünk megtalálni az Iszlám Köztársaság ellenségeit, és cserébe megjutalmazzuk. Sőt mi több, elengedjük. Az igazság kiszabadít. Ha viszont makacsul hallgat, keserű csalódásban lesz része. - Lehalkította a hangját, hogy már-már gyengéd és mézes-mázos lett. - Figyeljen arra, amit most mondok. Maga elkövetett egy hibát, az tény. De még nem késő helyrehozni. Ezt garantálom. Végtére is, mindannyian követünk el hibákat, nemde? Baj akkor van, ha ragaszkodunk ehhez a hibához. Akkor van baj, érti? - Még nyájasabb lett a hangja, csaknem bizalmas. - Idehallgasson, kössünk egyezséget. Maga elmond nekem mindent, én pedig nagyon pozitív jelentést írok magáról. Végtére is semmi bajunk nincs magával, nem igaz? Miért akar-

nánk magának rosszat? Mi csak azt akarjuk, hogy segítsen nekünk felderíteni az ellenségeinket. Látja, milyen egyszerű? Maga segít nekünk, mi segítünk magának. Nos? Mit szól?

- Szíves-örömezt segíték magának - mondta Tomás, és föl volt készülve rá, hogy bármelyik pillanatban újabb ütés érheti. - De értse meg, hogy előbb beszélnem kell egy európai uniós diplomatával. Meg kell tudnom, mik a jogaim, meg kell tudnom, mi a hivatalos vád ellenem, és szeretnék üzeni a családomnak. Ezenkívül szükségem van egy ügyvédre. Mint látja, egyáltalán nem kérek sokat.

Az ezredes hallgatott, mintha mérlegelné a kérést.

- Lássuk, jól értem-e - mondta végül a VEVAK tisztje. - Ha lehetővé tesszük, hogy beszéljen egy európai diplomatával, maga mindent elmond, ugye?

Tomás habozott.

- Igen, hogyne... mindent elmondok, követve a... diplomata tanácsait, és az ügyvédemét, természetesen.

Kazemi ezredes hallgatott. A rab meghallotta egy gyufa sercegését, és pár pillanat múlva megérezte egy füstölgő cigaretta csípős szagát.

- Maga nyilván hülyének néz minket - mondta Kazemi két slukk között. - Mért állna érdekünkben értesíteni az Európai Uniót anélkül, hogy biztosak lennénk benne, hogy kapunk valamit cserébe? Az égvilágon senki nem tudja, hogy maga hol van, és nekünk nem áll érdekünkben ezen változtatni. Ha csak nem ad rá valami nyomós okot, természetesen.

- Milyen okot?

- Például azt, hogy mindent elmond nekünk. Nézze, kezdhethé például azzal a személlyel, aki magával volt. Ki volt ő pontosan?

Ebből a kérdésből Tomás hirtelen azt a következtetést vonta le, hogy Bagheri valószínűleg meghalt. Mert egyrészt: ha az ezredes nem tudja őt azonosítani, az minden bizonnyal azt jelenti, hogy a CIA embere elhallgatott, talán örökre. Másrészt pedig: a tiszt múlt időben beszélt Bagheriről, ami szintén sokat sejtető.

A történész úgy döntött, hogy leellenőrzi kihallgatóját.

- Ezt miért nem tőle kérdezik meg?

Kazemi hirtelen zavarba jött a kérdéstől, ami már önmagában is föl-
ért egy válasszal.

- Mert... mert... - dadogta. Aztán összeszedte magát. - Idehallgas-
son, itt csak én kérdezhetek, megértette?

Csönd.

- Megértette?

- Igen.

Az ezredes ismét beleszippantott a cigarettájába.

- Maga a CIA embere.

Tomás rájött, hogy a tiszt taktikát váltott, hogy meglepje, és hogy
ebben a kulcskérdésben nem tétovázhat.

- Ezt kérdezi, vagy kijelenti?

- Kijelentem. Maga a CIA embere.

- Baromság.

- Bizonyítékaink vannak.

- Ó, igen? Hogy lehetnének bizonyítékaik egy képzelgésről?

- A barátja beszélt.

- Beszélt, igazán? És azt mondta, hogy a CIA embere vagyok?

- Igen. Mindent elmesélt magáról.

Tomás mosolyt erőltetett az arcára.

- Ha mindent elmondott rólam, akkor megnyugodtam. Ugyanis
semmi közöm a politikához, én csak egy egyetemi tanár vagyok, és ezt
maguk is tudják.

- Maga kém. Maga egy kém, aki azért jött Iránba, hogy ellopja tő-
lünk az atombomba titkát.

Kazemi ezzel újabb csapdát állított, de nem túl ügyesen, és Tomás
észrevette.

- Az atombomba titkát? - kérdezte, a tőle telhető legcsodálkozóbb
arcával. - Te jó ég, hova fajul még ez az egész? Soha senki nem beszélt
nekem semmiféle atombombáról, érti? Itt valami félreértés van. Én
nem azért jöttem ide, hogy bármit is ellopjak. Engem ide meghívtak,
érti? Azért jöttem ide, hogy segítsék az irániaknak megfejteni egy tu-
dományos dokumentumot, ennyi. Mi ez a história az atombombáról?

- Ne játssza itt az értetlent - vitatkozott az ezredes. - Nagyon is jól
tudja, hogy miről beszélek.

- Nem tudom, fogalmam sincs. Soha nem hallottam ilyesmiről. Az én dolgom annyi, hogy megfejtsek egy tudományos dokumentumot, és kész. Erre kötöttek velem szerződést. Soha senki nem beszélt nekem atombombákról meg más hasonlókról. És ha beszéltek volna ilyesmiről, el sem fogadtam volna a meghívást, érti? Úgyhogy ne jöjjön nekem ilyen mesékkal.

- Szóval azért jött, hogy megfejtsem egy tudományos dokumentumot, mi? Akkor miért kellett titokban behatolnia a minisztérium épületébe, és kivennie azt a dokumentumot a széfből, miért?

- Az nem egy katonai dokumentum, már mondtam. Az egy tudományos dokumentum. Kérdezze meg a tudományos minisztert, ha akarja. Maga rémeket lát, és összeesküvést sejt mindenhol!

- A miniszter már megmondta, hogy a kérdéses dokumentum természetéből adódóan maga minden bizonnyal kémkedni próbált.

- Hogy én? Kémkedni? Ez nevetséges! Beismerem, hogy nagyon kíváncsi voltam arra a dokumentumra, ez igaz. Látni akartam. De ez csak tudományos kíváncsiság. Tudós vagyok, és természetes, hogy látni akarok egy ilyen tudományos ereklyét, nem gondolja?

- A miniszter nem nevezte ereklyének.

- Akkor minek nevezte?

- Irán biztonságára nézve igen fontos dokumentumnak. - Közelebb húzódtott a rabhoz, és a fülébe súgta. - Államtitoknak nevezte.

- Ez nevetséges - tiltakozott Tomás. - Ez egy tudományos dokumentum. Legalábbis nekem ezt mondta, és én ebben egy pillanatig sem kételkedtem. - Hangnemet váltott, hogy meggyőzőbbnek tűnjön. - Idehallgasson, ha valóban államtitokról lenne szó, gondolja, hogy engem szerződtettek volna, hogy megfejtsem? Hm? Gondolja? Nem itt kerestek volna valakit, aki elvégzi ezt a munkát? Miért bíztak volna meg egy nyugatit, hogy egy ilyen fontos dokumentumot megfejtsem?

- Megvolt rá az okuk.

- Hát persze, hogy megvolt! - kiáltott föl a rab. - Tudományos okuk volt rá.

- Politikai okuk.

- Már megbocsásson, de amit mond, annak az égvilágon semmi értelme nincs. Nem Irán hajtogatja azt folyton, hogy békés célokra kell

neki a nukleáris energia? Nem Irán állítja azt, hogy nem atomfegyvert akar gyártani? Hát hogy lophatnék én el Irántól olyasvalamit, ami az országnak nem is kell?

- Maga nagyon ravasz...

- Ez nem ravaszság kérdése, ez csak józan ész kérdése. Jusson eszébe, hogy nem én hívtam meg magam Iránba. Maguk hívtak ide. Én nagyon jól elvoltam a kis kuckómban, ahol végeztem a dolgomat, és akkor maguk egyszer csak fölkerestek, és megkértek, hogy jöjjenek ide. Én soha...

- Elég - szakította félbe Kazemi ezredes. - Maga valóban a mi vendégünk, de mégsem eszerint viselkedett. Rajtakapták, amint az éjszaka kellős közepén behatolt a Tudományos Minisztérium épületébe, és feltörte a széfet, amelyben egy államtitkot őriznek. Amikor megjelentünk a helyszínen, maga tüzet nyitott és megsebesített...

- Az nem én voltam, hanem a másik.

- Maga volt.

- Nem, mondom, hogy nem én kezdtem el lövöldözni, hanem a másik.

- És ki volt az a másik?

Tomás elbizonytalanodott. Azzal az elhatározással jött ide, hogy nem mond semmit, és most azon kapta magát, hogy belebonyolódott egy beszélgetésbe, amelynek során lassan az egész életét elmeséli.

- Követelem, hogy előbb beszélhessek egy európai uniós diplomatával.

- Tessék?

- Követelem, hogy előbb beszélhessek...

Olyan erős ütést kapott a nyakára, hogy csillagokat látott. Üvöltött fájdalmában, és beletelt néhány pillanatba, míg rájött, mi történt.

Az ezredes a nyakán oltotta el a cigarettáját.

- Ha nem megy szép szóval, akkor majd megy másképp - mondta a tiszt közönyös hangon.

Kazemi kiadott néhány perzsa nyelvű utasítást, és Tomás hirtelen mozgást érzelt maga körül. Fölkészült a legrosszabbra, és összehúzta magát a széken, várva az ütések. Ekkor ismeretlen kezek a karjánál és a ruhájánál fogva megragadták, és talpra állították.

- Most mit... most mit akarnak tenni? - kérdezte rémülten, mert nagyon szenvedett attól, hogy nem látja, mi történik körülötte.
- Rávesszük, hogy beszéljen - hangzott Kazemi száraz válasza.
- Meg fognak kínozni?
- Nem. Sokkal rosszabb.
- Mit akarnak tenni?
- Átküldjük a 209-es részlegre.

Egy koporsó.

Amikor Tomást, már eloldozott kézzel, belökték a szűk cellába, és végre levehette a kendőt a szeméről, hogy megnézhesse, hol van, ez volt az első benyomása.

Betettek egy koporsóba.

A cella hihetetlenül kicsi volt. Olyan szűk volt, hogy még a karját sem tudta kinyújtani, mert csak egy méter széles volt. A hossza két méter volt, ami körülbelül három kis lépés, de valójában csak másfél, hiszen a többi részét elfoglalta a vécé és a mosdó. Most fölnézett, és megállapította a magasságát. Körülbelül négy méter. A cellát a plafonról lelógó kis lámpa világította meg, ami Tomás becslése szerint nem lehetett több negyvenwattosnál. A padló, úgy tűnt, mészből volt, a falak pedig fehérek voltak, szűkek, szorongatóak, mintha minden oldalról össze akarnák préselni a rabot.

Valóságos koporsó.

Tomás még soha életében nem érezte magát ennyire szorongatva, a falak által összenyomva, mintha élve eltemették volna. Légzési nehézségei támadtak, le kellett hunynia a szemét és a magasba kellett emelnie az orrát, hogy úrrá tudjon lenni a pánikon, ami percről percre a hatalmába kerítette. Nem akart leülni a padlóra, inkább állva maradt. Tett egy lépést, de ennél többet nem is tehetett, olyan szűk volt a tér.

Eltelt egy óra.

Időnként elfogta a légszomj és egy-egy közeledő pánikroham, más-kor meg szédülni kezdett. Úrrá lett rajta a klausztofóbia, úgy érezte, mintha be lenne zárva egy kriptába, mintha bedobták volna egy kis fehér, meszelt falú, negyvenwattos lámpával megvilágított sírba. Kimerülten nekidőlt a falnak.

Két óra.

Csönd volt, néma csönd, fojtogató, síri csönd. Hihetetlen volt számára, hogyan lehetséges ilyen mélységes csönd, annyira mély, hogy a saját lélegzését úgy hallja, mint valami nagy vihart, a lámpa zümmögését pedig úgy, mint valami hatalmas dongót, ami a fülébe dong. Elgyengült a lába, és mégis leült a földre.

Órák.

Elvesztette az időérzékét. Úgy jöttek egymás után a másodpercek, percek, órák, hogy észre sem vette a múlásukat, olyan volt, mintha csak úgy lógna az időben, mintha elveszett volna egy titkos dimenzióban, mintha lebegne a feledésben. Nem látott mást, csak a falakat, nem hallott mást, csak a csöndet, a lélegzését és a lámpa zümmögését. Eszébe jutott, hogy az öregember a közös cellában azt mondta neki, hogy vannak ennél rosszabb magánzárkák is, például abban az 59-es börtönben, ahol egyetlen éjszaka alatt megőrül az ember, de el sem tudott képzelni ennél a helynél rosszabbat. Próbált énekelni, de a dalok többségének nem tudta a szövegét, úgyhogy végül csak eldúdolt néhány gyerekdalt. Elkezdett magában beszélni, nem is annyira azért, hogy mondjon valamit, mint inkább azért, hogy emberi hangot halljon, de egy idő múlva elhallgatott, mert hülyének érezte magát.

- *Allaaaaahu akbaaaaar!*

Az üvöltő iráni elnyújtott, elektromos hangja hirtelen betöltötte a cellát. Tomás fölugrott és zavartan körülnézett. Egy hangosbemondó hangja visszhangzott a levegőben, amint imára szólította a híveket. A hívás három-négy percig tartott, végig teljes hangerővel, fülsiketítőén, aztán elhallgatott.

Visszatért a csönd.

Baljós csönd volt ez. Be volt zárva ebbe a szűk térbe, nem tudta kinyújtani a karját, és két lépést sem tudott tenni egy irányba, így hát Tomás elméje elkezdett a körülményein, az elkeserítő helyzetén, az ellenállás feleslegességén rágódni. Minek ellenállni, ha már eleve meg van írva a vége? Nem lenne értelmesebb, ha megadná magát a sorsnak? Miért kéne félnie a haláltól, ha már úgyis halott? Igen, halott, anélkül hogy meghalt volna, mert az a helyzet, hogy élve eltemették ide, ebbe a koporsóba, és most már nem más, mint egy élőhalott.

Az ételt csöndben adták be neki. A börtönőr felnyitott egy kis rácsot az ajtón, és azon keresztül tolt be egy fémtálkát az étellel, egy műanyag kanállal és egy pohár vízzel. Aztán félóra múlva összeszedte és elvitte az evőeszközöket. Csupán ezek a kis közjátékok meg a hangszórókból üvöltő imára hívás jelentette a külvilágot a koporsólakó számára. Minden más bizonytalan volt.

Egyfajta folt az időn.

Tomás evett, amikor felnyílt a rács és megjelent a tálka, szükségét végezte a vécén, lefeküdt a földre, ha álmos volt, összehúzta magát magzati pózba, hiszen nem volt több helye, meg azért is, mert csak így tudott egy kis melegséget termelni magának. A lámpa fénye állandóan világított, és a betonkoporsóba zárt rabnak fogalma sem lehetett arról, hogy hány óra van, hogy mennyi idő telt el, hogy nappal van vagy éjjel, és hogy mindjárt kiengedik vagy örökre eltemetik ebbe a koporsóba, amíg feledésbe nem merül az egész léte.

Már csak vegetált.

XVIII

Hosszú kábultságából, amelybe mélyen elmerült, egy kulcs csikorgása ébresztette föl, amint elfordult a zárban. A zár többször kattant egymás után, mire végre kinyílt az ajtó, és megjelent benne egy alacsony, hegyes szakállú férfi, aki ránézett a rabra.

- Vegye föl ezt - mondta az iráni férfi, és ledobott egy kék műanyag zsákot az apró cella padlójára.

A történész leguggolt, és kinyitotta a zsákot. A ruhái voltak benne. A félig nyitott ajtón keresztül hosszú idő óta először pillantotta meg a napfényt, amint megcsillant egy sarokban, és legszívesebben kirohant volna, hogy átölelje a napot, megtöltse a tüdejét friss levegővel és minden pillanatot átéljen a maga teljességében.

- Gyerünk - morogta bosszúsán a férfi, amikor észrevette, milyen ábrándosan nézi Tomás a folyosóról beszűrődő fényt. - Siessen.

- Igen, máris.

A történész két perc alatt átöltözött és fölvette a cipőjét, hiszen alig várta a pillanatot, amikor végre megragadhatja a lehetőséget, hogy kilépjen ebből a koporsóból és friss levegőt szívjon. Akkor is, ha kihallgatásra viszik, akkor is, ha alávetik a *chicken kebabnak*, amiről az az öregember mesélt, akit akkor ismert meg, amikor behozták az Evin börtönbe: bármi jöhet, mert ennél a szörnyű helynél minden csak jobb lehet, bármilyen kínzás jobb, mint ez az élve eltemetés.

Felöltözött és felállt, és csaknem ugrándozott izgalomában, amiért mindjárt elhagyhatja a cellát, amikor az iráni előhúzott a zsebéből egy kendőt, és körkörösén intett a kezével.

- Forduljon meg.

-He?

- Forduljon meg.

Tomás hátat fordított az ajtónak, és az iráni rákötötte a szemére a kendőt. Aztán hátrahúzta a karjait, és a háta mögött megbilincselte.

- Menjünk - mondta aztán, és a karjánál fogva húzta.

A rab bukdácsolt és elbotlott, de nekiütközött egy falnak, és sikerült visszanyernie az egyensúlyát, miközben hagyta, hogy a börtönőr vonszolja.

- Hova visz?

- Csönd.

Az őr végigvezette egy hosszú folyosón, amelynek a végén lépcsők vezettek fölfelé. Amikor a magánzárka felé vitték, Tomásnak az volt a benyomása, hogy a 209-es részleg a föld alatt van, és ez a benyomása még jobban megerősödött, most, hogy kijött onnan. Újabb folyosókon mentek végig, majd beléptek valahova, ami egy szobának tűnt, és leültették egy székre. Tomás megmozdult a széken, és érezte a karfán az asztalkát: ugyanolyan iskolai széken ült, mint az első kihallgatása alkalmával, az is lehet, hogy ugyanazon a széken, ugyanabban a szobában.

- Nos? - kérdezte egy ismerős hang. - Jól szórakozott az *enferadiban*?

Megint Szalman Kazemi ezredes volt az.

-Hol?

- Az *enferadiban*. A magánzárkában.

- Követelem, hogy engedjék meg, hogy beszéljek egy európai uniós diplomatával.

A tiszt fölkapogott.

- Már megint kezdi? - kiáltotta. - Még mindig ragaszkodik ehhez a hülyeséghez?

- Jogomban áll beszélni egy diplomatával.

- Magának ahhoz van joga, hogy mindent bevalljon. Három napig volt bezárva az *enferadiba*. Most már hajlandó beszélni?

- Három napig? Három nap telt el?

- Igen. Van, aki úgy gondolja, hogy három nap a koporsóban éppen elég. Magának is elég volt?

- Beszélni akarok egy európai diplomatával.

Mindketten elhallgattak, és az ezredes nagyot sóhajtott: látszott, hogy fogytán a türelme.

- Látom, nem volt elég - mondta, olyan hangon, amilyen hangon a gyerekekhez beszél az ember, ha rossz fát tesznek a tűzre. - Tudja, azt hiszem, mi itt, az Evinben, nagyon jóindulatúak vagyunk. Talán túlságosan is jóindulatúak. Ez a mi bajunk: túlságosan tiszteletben tartjuk a jogait az ilyen gazembereknek, mint maga, az ilyen hitvány alakoknak, akik arra sem méltók, hogy leköpjük őket. - Újra sóhajtott. - Na jó. - írás hangját lehetett hallani. - Most írtam alá a parancsot a szabadon bocsátásáról - közölte az ezredes. - Na, induljon kifelé.

Tomás nem mert hinni a fülének.

- Maga... maga most elenged?

Kazemi hangosan fölkacagott.

- Hát persze. Sőt már meg is tettem.

- Elmehetek?

- Elmehet, sőt: el kell mennie. Ettől a pillanattól kezdve már nem tartozik az Evinhez. Kitésszük az utcára.

A történész föltápászkodott, egyszerre hitetlenkedve és reménykedve.

- És ezt mikor veszik le a szememről?

- Ja, azt nem vesszük le.

- Nem veszik le? Miért?

- Nagyon egyszerű. Az imént írtam alá a parancsot az elbocsátásáról. Ettől a pillanattól kezdve már nem tartozik az Evin börtön szárnyai alá. Maga most elhagyja ezt az intézményt, és ami azon a kapun kívül történik magával, az már nem a mi felelősségünk.

- Mit akar ezzel mondani?

Erős kezek ragadták meg Tomást, durván kivonszolták a szobából, továbbra is kendővel a szemén és a háta mögött összebilincselte kézzel. Erőszakkal végigtaszigálták a folyosón, de a történész még hallotta, ahogy Kazemi gúnyos hangon válaszol az utolsó kérdésre:

- Jó szórakozást az 59-esben!

Egy kéz lenyomta Tomás kendővel bekötött fejét, és a történészt belökték egy autóba, továbbra is hátrabilincselte kézzel. Az ülések kialakításából arra következtetett, hogy hátul ül, de a következő pillanatban az ismeretlenek lelökték az ülés elé, és ők ültek le a helyére, lábukat pedig kényelmesen föltették a hátára, mintha csak egy zsák krumpli lenne.

Az autó elindult, és bevetette magát a kusza teheráni utcaszövevénybe. Tomás a tarkóján érezte a tűző nap melegét, és hallotta a város kaotikus közlekedésének túlközlésből és motorberregésből álló koncertjét. Az autó jobbra-balra kanyargott, ő pedig összevissza rázkódott kényelmetlen és megalázó testhelyzetében. Vissza kellett fojtania a zokogást, ami a torkát szorongatta: nem tudta, miként szabadulhatna ki ebből a pokolból. A városi hangok az elvesztett szabadság utáni nosztalgiával töltötték el, és ez még gyötrelmesebbé tette a helyzetét.

Milyen hülye volt, gondolta, miközben a kanyargó autó összevissza rázta megbilincselte testét. Mekkora örütség volt tőle elmenni az amerikai követségre, és hagyni, hogy belekeverjék ebbe a szörnyű zűrzavarba. A mai eszével, gondolta magában, a mai eszével nemet mondana az amerikaiaknak, és nemet mondana az irániaknak is. Megmondaná az amerikaiaknak, hogy keressenek helyette más barmot, hogy megmentse a világot, az irániaknak pedig, hogy bízzanak meg más idiotát, hogy fejtse meg Einstein rejtvényeit. De késő bánat - és ezt Tomás is jól tudta. Különbözik is, amikor meghozunk egy döntést, azt sosem annak a tudásnak a birtokában tesszük, amit csak később szerzünk meg, hanem annak, amit addig a pillanatig megszereztünk. Másrészt, okoskodott, a legfontosabb talán az, hogy...

liiiiii.

Éktelen fékcsikorgás szakította félbe a gondolatmenetét.

Az autó megállt, és hatalmas hangzavar tört ki benne: a sofőr káromkodott, a férfiak pedig, akik Tomás hátán pihentették a lábukat, parancsszavakat kiabáltak. Óriási volt a zűrzavar. A történész, aki még mindig a földön feküdt, most újabb fékcsikorgásokat hallott, aztán pedig dörömbölést az autó ajtaján. Hirtelen kinyílt a hátsó ajtó, és hallotta, ahogy perzsa nyelven bekiabál valaki. Az örök halkán válaszoltak, és a hangjuk alapján zavartnak tüntek, ami igencsak meglepte Tomást, de még ennél is jobban meglepődött, amikor egy kéz hirtelen lerántotta róla a kendőt, és arcát elárasztotta a napfény.

- Gyorsan - utasította egy iráni női hang, angolul. - Nincs sok időnk.

- Mi? De hát mi... mi van?

Valaki elkezdett matatni Tomás bilincsen. Először úgy tűnt neki, mintha csak játszadoznának vele, de gyorsan rájött, hogy a kulcsot illesztik a bilincs zárjába, és pár pillanat múlva ki is szabadult a keze.

- Jöjjön - utasította ugyanaz a hang. - Gyorsan, gyorsan.

Tomás fölemelte a fejét, és megpillantott egy férfit, akinek harisnya volt a fején, amely a szeménél ki volt lyukasztva. Pisztoly volt a kezében. A férfi kiráncigálta az autóból, és belökte egy kis, fehér autóba, ami ott állt az előző autó mellett. Teljesen megállt a forgalom, mindenfelől dudáltak, miközben az utcán valószerűtlen jelenet játszódott le. Más fegyveres, álarcos férfiak is voltak ott, akik körbeállták azt az autót, ahonnan kirángatták a rabot. Amikor Tomást elhelyezték a hátsó ülésen, az ajtó nagy robajjal becsapódott, a második autó azonnal elindult, és máris eltűnt az egyik közeli mellékutcában.

Az egész akció nem tartott tovább néhány másodpercnél.

A sofőr egy erősen kiálló pofacsontú, vastag, fekete bajszerű férfi volt. Szőrös keze szilárdan tartotta a kormányt. Amikor Tomás úgy érezte, hogy végre megnyugodott a szíve és minden visszatért a normális kérvágásba, azonnal előrehajolt, és megérintette a férfi vállát.

- Hova visz? - tudakolta.

A férfi vetett rá egy gyors pillantást, és szinte meglepettnek tűnt, amiért az utas megszólította.

- Hm?

- Hova visz?

Az iráni megrázta a fejét.

- *Ingilisi halad nisztam.*

- Nem beszél angolul? *Ingilisi? Na ingilisi?*

- *Na* - erősítette meg a férfi, elégedetten, amiért sikerült megértetnie magát. - *Ingilisi halad nisztam.*

- A francba.

A férfi erősen rácsapott a mellkasára.

- *Eszman Szabbar e.*

- He?

Újra a mellkasára csapott.

- *Szabbar* - ismételte. - *Szabbar. Eszman Szabbar e.*

- Ah. Szabbarnak hívnak? Szabbar?

A sofőr elmosolyodott, felfedve fogatlan ínyét.

- *Bale. Szabbar.*

Az autó csak róttá az utcákat, és jobbra-balra kanyargott. Szabbar végig nagyon figyelt mindenre, ami körülöttük történt, a tekintete folyamatosan ugrált a visszapillantó tükör, a járda és az úttest között, a sarkok és a kereszteződések között: így bizonyosodott meg arról, hogy senki nem követi és senki nem figyeli őket.

Amikor egy műhelyhez értek, amely tele volt autóval, de nem volt ott szerelő, a sofőr bekanyarodott és behajtott. Szabbar kiugrott a kocsiból és bezárta a kaput: ezzel elvágta a kapcsolatot a külvilágtól és biztosította zavartalan magányukat. Intett Tomásnak, hogy ő is szálljon ki, és a mellettük álló régi fekete Mercedeshez vezette. Kinyitotta a gépkocsi hátsó ajtaját, és kivett belőle egy hatalmas fekete szövetet, amit odanyújtott a történésznek, mint valami ajándékot.

- Ez az enyém?

- *Bale* - felelte Szabbar, és intett a kezével, hogy vegye föl.

Tomás kiterítette a szövetet, és elmosolyodott, amikor rájött, hogy mi az. Egy *csador*. A lehető legkonzervatívabb és legizléstelenebb fekete *csador* volt, ami csak létezik, az arcánál fátyollal, hogy kilásson, és lélegezni tudjon.

- Nagyon ravaszak - mondta. - Nőnek akarnak öltöztetni, igaz?

- *Bale* - válaszolta a sofőr.

Tomás fölvette a *csadort*, amely egészen bokáig eltakarta, és Szabbar felé fordult, a lepel alatt csípőre tett kézzel.

- Na? Jól nézek ki?

Az iráni végigmérte, és elnevette magát.

- *Khandedar e.*

A történész nem értette, mit mond, de a sofőr derűs arcából arra következtetett, hogy minden rendben. Lehajolt, és beült a Mercedes hátsó ülésére. Szabbar föltett a fejére egy sofőrsapkát, beült a járműbe, és kiállt a garázból. Újra bezárta maga mögött a kaput, aztán elhajtott. Most úgy nézett ki, mint valami gazdag és konzervatív iráni matróna sofőrje.

Tomás letekerte az autó hátsó ablakát, és beeresztette a kipufogófüsttel szennyezett levegőt. A testét borító nagy lepel ellenére, amely

csak egy szűk résen keresztül engedte látni a világot, mélyet lélegzett és boldogan, szinte ekstázisban szívta magába a szabadság illatát. Más körülmények között biztosan zavarta volna ez a ruházat, úgy érezte volna, hogy mindjárt megfullad - de akkor és ott, abban a pillanatban, ez a fátyol maga volt a szabadság.

De jó szabadnak lenni!

Érezte, ahogy eltűnik a teher a válláról, ahogy leesik a kő a szívéről, és szinte megrészegült a szabadság ízétől. Szabad volt. Szabad. Úgy érezte, mintha végre fölébredt volna egy rémálomból, nem is nagyon tudta elhinni, hogy megtörtént mindaz, ami megtörtént, már-már azon tűnődött, nem csak rossz álmom volt-e az egész, amin keresztülment. De mindegy is: ha rémálom volt, végre fölébredt, ha valóság volt, most végre megszabadult tőle. A lényeg az, hogy az utca levegője, az égett gázolaj undorító szaga töltötte meg az orrát, és ő még soha nem érezte ilyen illatosnak ezt az átható büzt.

A Mercedes több mint húsz percig körözött Teherán utcáin. Áthaladt a bazár területén, és elment a lenyűgöző Golesztán-palota mellett, amely egy gondosan ápolt kertből emelkedik ki, és amelynek pompás homlokzatát pazar tornyok és kupolák alkotják.

Miután elhagyták a Golesztán-palotát, megkerülték az Imam Khomeini teret, és egy hosszú sugárúton haladtak tovább, egy hatalmas park mellett. Amikor a park végéhez értek, jobbra kanyarodtak, és lassan megálltak egy új épület előtt. Szabbar a luxussofőr szerepnek megfelelően kiszállt az autóból, és előzékenyen kinyitotta a hátsó ajtót, tiszteletteljesen meghajolva az iráni „matróna” sötét alakja előtt.

Aztán elkísérte a *csadorba* öltözött alakot az épület kapujáig, és megnyomott egy gombot a kaputelefon fémtábláján. Egy gépi hang szólalt meg a hangszóróból, és az érkezők kiléte felől érdeklődött. Szabbar bemutatkozott. Aztán berregés hallatszott, majd egy kattanással kinyílt a kapu. Az iráni férfi Tomásra pillantott, és intett neki a fejével, hogy kövesse. Beléptek az épület előcsarnokába, és megnyomták a lift hívógombját. Beszálltak, s fölmentek a második emeletre.

A lift ajtajában egy kövér iráni nő várta őket, könnyű, aranszínű *salvar kamizban*.

- Üdvözlöm, professzor - köszöntötte. - Örülök, hogy kiszabadult.
- Hát még én.

A nő elmosolyodott.

- Azt elhiszem.

Beléptek egy lakásba, és Szabbar eltűnt a folyosón. A testes iráni nő intettomásnak, hogy kerüljön beljebb és üljön le a díványra.

- Leveheti a *csadort*, ha akarja - mondta.
- Naná, hogy akarom! - kiáltotta Tomás.

Előrehajolt, és fölhúzta a hosszú, fekete leplet, míg végül előbukkant a feje. Barna haja úgy összekuszálódott, mint a szénaboglya, de a lényeg, hogy végre megszabadult tőle.

- Jobban érzi magát?
- Sokkal - lélegzett föl a történész. Leroskadt a díványra, és elengedte magát. - Hol vagyunk?
- Teherán belvárosában. A Shar Park mellett.

Kinézett az ablakon. A park fájának pompás zöld lombja éles ellentétet képezett a város kellemetlen, piszkos szürkeségével.

- Megmagyarázná, mi történik? És ki ön?

Az iráni nő jóságosan elmosolyodott.

- A nevem Hamideh, de attól tartok, nem áll módomban magyarázni semmit sem. Azonban nemsokára jön valaki, aki válaszol a kérdéseire.

- Kicsoda?
- Türelem - mondta, lehajtott fejjel. - Óhajt valamit?
- Maga tréfál velem? Persze, hogy óhajtok, farkaséhes vagyok! - kiáltotta. - Van valami ennivalójuk?

- Hát... lássuk csak - gondolkodott el a nő. - Van *bandemjun*, és *ghorme szabzi* is.

- Ezek ételek?
- Igen, persze.
- Akkor hozzon mindent. Mindent.

Hamideh fölállt, és eltűnt a folyosón, magára hagyva Tomást a szobában. A történész kimerült volt, és lehunyta a szemét, hogy pihenjen egy kicsit.

Ziiiiim.

Egy váratlan hang hirtelen fölébresztette. Valaki csöngetett.

Ziiiiim.

Megint csöngettek.

Hallotta Hamideh lépteit, amint közeledett a folyosón, és látta színes alakját, ahogy befordul a lakás halijába, a nappalival szemben. A nő fölvette a kaputelefont, és váltott néhány szót perzsa nyelven. Aztán visszatette a kagylót, és megfordult, hogy Tomásra nézzen.

- Már jön is az illető, aki mindent meg fog magyarázni.

Hamideh levette a biztonsági láncot, kinyitotta az ajtót, aztán a folyosón visszament a konyhába, hogy elkészítse a vendégnek a kért ételeket.

Tomás ülve maradt a díványon, és várakozó tekintettel meredt a nyitott ajtóra, hogy lássa, mi történik. Hallotta a lift hangját, ahogy lemegy, megáll, aztán elindul fölfelé. Látta a fényét, ahogy fokozatosan közeledik a második emelethez, megáll, majd egy kattanással kinyílik az ajtaja. Az ember, aki mindent megmagyaráz neki, először csak egy sötét folt volt, egy árny, aztán, ahogy közeledett, egyre inkább körvonalazódott a sziluettje, és kirajzolódott az alakja.

Egymásra néztek.

Amikor kilépett a liftből, Tomás nem azon lepődött meg leginkább, hogy ki az, hanem azon, hogy egyáltalán nem lepődött meg rajta. Mintha mindig is tudta volna, hogy így lesz, mintha mindig is erre vágyott volna, hogy ez a természetes lezárása mindannak, amit átélt, gondolt és érzett ebben az utolsó, intenzív hétben.

Tomás zöld szemei megteltek könnyel, amikor megpillantotta a bejáratú ajtóban tétovázó magas, karcsú alakot. Mozdulatlanul meredtek egymásra, a nő vastag ajkai kissé szétnyíltak, fekete hajából elszabadult tincsek hullottak hófehér homlokára, gyönyörű mézszínű szemeiben pedig nyugtalanság, izgalom és megkönnyebbülés tükröződött.

A viszontlátás öröme.

- Ariana.

XIX

Miközben a Hamideh által felszolgált, darált húsból, babból és zöldségekből készült *ghorme szabzit* falta, Tomás elmesélte Arianának mindazt, amin az utóbbi négy napban keresztülment. Az iráni nő némán hallgatta, főként az Evin börtönben történtek részleteit, és szomorúan csóválta a fejét, amikor megtudta, hogy bántak vele a kihallgatás során és mit kellett elszenvednie a magánzárkában.

- Sajnos sok ember megy keresztül ezen - mondta. - És az Evin még csak nem is a legrosszabb hely.

- Igen, állítólag az az 59-es börtön, ahova át akartak szállítani.

- Ó, sok van. Talán az 59-es börtön a leghíresebb, Valiasrban, de ezen kívül még sok másik van. Például a 60-as börtön, az Edareh Amaken vagy a Towhid. Időnként, amikor megnő a tiltakozás egy-egy ilyen illegális fogvatartási központ ellen, néhányat bezárnak, de rögtön újakat nyitnak helyettük. - Csóválta a fejét. - Ebbe senkinek nincs beleszólása.

- És maga honnan tudta meg, hogy hol vagyok?

- Vannak kapcsolataim a Nemzeti Börtönirodánál, olyan emberek, akik szívességgel tartoznak nekem. Az Evin börtön az Iroda irányítása alatt áll, bár ez inkább csak formalitás. Az igazság az, hogy más szervezetek irányítják. De akárhogy is, az Irodának mindig tudomása van róla, hogy mi történik odabent. Amikor megtudtam, hogy magát bevítették, halálosan megrémültem, és azonnal riasztottam az embereimet. Tudtam, milyen kellemetlenségek várnak magára az Evinben, de azzal vigasztaltam magam, hogy legalább legális börtönben van, ahol nem tehetnek semmi olyat, amit ne regisztrálnának. Inkább attól félttem, hogy mi lesz, ha átküldik valamelyik illegális fogvatartási központba. Akkor ugyanis elvesztettem volna szem elől, és ami még ennél is

rosszabb: semmi nem garantálta volna, hogy valaha is újra felbukkan. Ezért szóltam néhány barátomnak, akik kapcsolatban állnak a reformista mozgalmakkal, és segítséget kértem tőlük.

- Értem akartak jönni az Evinbe?

- Nem, nem. Amíg maga bent volt az Evinben, nem tehattünk semmit. Az Evin egy legális börtön, mindannyiunkat agyonlöttek volna, ha elkapnak, miközben megpróbáljuk magát kiszabadítani. Az egyetlen lehetőségünk a fogvatartási központba való átszállításban rejlett. Két okból is. Egyrészt az a tény, hogy kilépett az utcára, jelentősen megkönnyítette a megközelítését. Másrészt ott van a törvényesség kérdése. Mivel a fogvatartási központok illegálisak, abban a pillanatban, amikor kilépett az Evinből, maga gyakorlatilag már nem volt fogoly. Ha akkor elkaptak volna minket, mivel vádolhattak volna meg? Azzal, hogy megállítottuk a forgalmat? Vagy azzal, hogy megakadályoztunk egy illegális bebörtönzést? Maga abban a pillanatban hivatalosan szabad ember volt, és a továbbiakban mi is ezzel védekezhetünk.

- Értem már.

- A fő kérdés az volt, hogy pontosan mikor fogják átszállítani. Ezt az információt pedig, tekintve a kapcsolataimat a Nemzeti Börtönirodánál, nem volt túl nehéz megszerezni. Olyannyira, hogy már tegnap értesültem róla, hogy ha továbbra is megtagadja az együttműködést, ma délután átszállítják az 59-es börtönbe, úgyhogy majdnem 24 óránk volt arra, hogy előkészítsük az akciót.

Tomás félretolta a tányérját, és kinyújtotta a karját, hogy megérintse Ariana kezét.

- Maga rendkívüli nő - mondta. - Megmentette az életemet, és nem is tudom, hogyan köszönhetném meg.

A nő összerezsent, és tágra nyílt szemekkel meredt rá, az érintést érintéssel viszonzta, de a következő pillanatban a folyosóról hallatszó zaj felé fordult, és kissé nyugtalan lett.

- Én... én... - dadogta. - Én csak... a kötelességemet teljesíttem. Mégsem hagyhattam, hogy megöljék.

- Nyilvánvalóan sokkal többet tett, mint amennyit kötelessége lett volna - mondta Tomás, és megsimogatta a kezét. - Sokkal többet.

Ariana az ajtóra pillantott, és ijedten elhúzta a kezét.

- Elnézést - mondta. - Vigyáznom kell, tudja? A jó hírem...

A történész önkéntelenül elmosolyodott.

- Persze. Nem akarom bajba keverni.

A gyönyörű nő a földön elterülő perzsaszőnyeget nézte, zavarban volt, egyértelmű volt, hogy vívódik. Kínos csönd telepedett közéjük, az a gyengéd érintés az előbb váratlan varázsütésként hatott rájuk. Megakasztotta a társalgás menetét, de valami mást is tett: fölébresztett bennük valamit. Vagy talán nem is, talán nem is fölébresztette, csak felszínre hozta azt a valamit. A tűz nem most éledt föl, már ott égett bennük, szelíd lánggal, de folyamatosan, és ennek a szüntelen lángolásnak a tudomásul vétele volt az, ami nyugtalanította Ariánát.

- Tomás - szólalt meg végül. - Föl kell tennem egy kényes kérdést.

- Bármit.

Ariana tétovázott, kereste a megfelelő szavakat, hogy föltehesse a kérdését.

- Mit kerestél éjjel egy óraker a Tudományos Minisztériumban?

Tomás határozottan ránézett, de egyúttal zavarba is jött. Bármire szívesen válaszolt volna neki, tényleg bármire, kivéve ezt a kérdést. Ez volt az egyetlen kérdés, amire - úgy érzi - nem volt megfelelően fölkészülve, és most szörnyű dilemmába került. Mennyit mondhat el a nőnek, aki mindent kockára tett azért, hogy őt megmentse?

- Látni akartam a kéziratot.

- Azt értem - válaszolta a nő. - De hát éjjel egy óraker? Úgy, hogy feltöri a K szoba ajtaját és a széfet?

Tomás óriási kétségét érezte, hogy kitarja a szívét és bevalljon mindent, de tisztában volt vele, hogy ezt nem teheti meg: az igazság túl súlyos, ráadásul valahol őt is elárulta, kihasználva a bizalmát és a barátságát. Ezenkívül Tomás agya arra volt beprogramozva, hogy mindenáron tagadja a kapcsolatát a CIA-val, és helyette azt a történetet adja elő, amit a magánzárkában talált ki, és ez a pillanat nem volt alkalmas arra, hogy átprogramozza magát.

-Én... én... ellenállhatatlan vágyat éreztem, hogy megnézzem a kéziratot. Gyötört a kíváncsiság. Látnom kellett, hogy biztos lehessen benne, hogy... hogy... nem keveredtem bele valami katonai projektbe.

- Katonai projektbe?
- Igen. Annyira vonakodott megmutatni nekem a kéziratot, és még csak elmondani sem volt hajlandó, hogy miről szól, hogy kezdett gyanús lenni. És akkora nemzetközi felhajtás van az iráni nukleáris projekt körül, még az ENSZ is beleszólt, az amerikaiak meg folyton fenyegetőznek, ráadásul maga is elejtett egy-két dolgot... Egy szó mint száz: nagyon megijedtem.

- Értem.

- Elkezdtem kételkedni, érti? Azon törtem a fejem, hogy miféle zűr-zavarba keveredtem. Muszáj volt utánajárnom a dolognak.

- És a férfi, aki magával volt? Ő ki volt?

Az a tény, hogy Tomás már elfelejtette Bagheri nevét, meggyőzőbbé tette a választát.

- Mosza? Egy fickó, akivel a bazárban találkoztam.

- Mosza? Mint Moszadek?

- Igen - felelte Tomás. - Nem tudja, mi történt vele?

- De tudom. Megsebesült azon az éjszakán, és pár órával később meghalt a kórházban.

- Szegény.

- Szóval a bazárban találkozott vele?

- Igen. Azt mondta, hogy ért a betöréshez. Amikor láttam, hogy maga tényleg nem fogja nekem megmutatni a kéziratot, de még csak a tartalmát sem hajlandó elárulni, és amikor meghallottam az amerikaiak gyanúját az iráni nukleáris programmal szemben, nagyon megijedtem, hogy mibe csöppentem. Csak egy idióta nem ijedt volna meg a helyemben, nem gondolja? Úgyhogy eldöntöttem, hogy fölbérelem. - Legyintett. - A többit már tudja.

- Hát..., ha azt mondom, hogy nagyon meggondolatlan volt, az a legenyhébb kifejezés, Tomás.

- Igaza van - helyeselt a történész. Előrehajolt a díványon, mint aki-nek támadt egy ötlete. - Most hadd tegyek föl én egy kényes kérdést.

- Mondja.

- Miről szól Einstein kézírata?

- Ne haragudjon, de ezt nem mondhatom meg. Egy dolog magát megmenteni, és egész más elárulni a hazámat.

- Igaza van, felejtse el. - Gyorsan legyintett egyet a kezével, mintha el akarná hessegetni a gondolatot. - De talán van valami, amire tud válaszolni - tette hozzá.

- Mi az?

- Mi történt Siza professzorral?

Az iráni nő fölhúzta a szemöldökét.

- Miből gondolja, hogy Siza professzornak bármi köze van hozzánk?

- Lehet, hogy szórakozott vagyok, de hülye nem.

Ariana zavarba jött.

- Sajnálom, de erről sem beszélhetek.

- Miért? Gondolom, ez nem lenne hazaárulás.

- Nem erről van szó - magyarázta a nő. - Arról van szó, hogy ha a főnökeim észreveszik, hogy maga sok olyasmit tud, amire nem számítottak, szükségszerűen rám esik a gyanújuk.

- Tényleg, igaza van. Felejtse el.

- De van valami, amit elárulhatok.

- Mi az?

- Hotel Orchard.

- Tessék?

- Összefüggés van a professzor és a Hotel Orchard között.

- Hotel Orchard? Az meg hol van?

- Fogalmam sincs - felelte Ariana. - De a szálloda neve oda van írva ceruzával az Einstein-kézirat egyik lapjának a hátoldalára, Siza professzor kézírásával.

- Tényleg? - csodálkozott Tomás. - Érdekes...

Ariana az ablak felé fordult, és felsóhajtott. A nap leereszkedett az épületek mögé, a kék égre bíbor és lila fátylakat festett, a városi horizont közelében úszó felhőpamacsokra pedig furcsa árnyakat rajzolt.

- Ki kell vinnünk innen - mondta a nő, mindvégig az ablakra meredve, aggodalommal telt hangon.

- Ebből a lakásból?

- Iránból. - Tomás szemébe nézett. - Az itt-tartózkodása most már óriási veszélyt jelent magára, rám és az összes barátomra nézve, akik segítettek magát megszöktetni.

- Értem.
- Az a baj, hogy nem lesz könnyű ezt megszervezni.
A történész összeráncolta a homlokát.
- Én tudok egy lehetőséget.
- Igen? És mi az?
- Mosza mindent előkészített, és elmagyarázta a legfontosabb részleteket. Van egy halászhajó, ami rám vár egy kikötővárosban.
- Ah, igen? Hol?
- Hogy is hívják..., elfelejtettem a nevét.
- A Perzsa-öbölben?
- Nem, nem. Följebb.
- A Kaszpi-tengeren?
- Igen. De nem emlékszem a település nevére. - Próbált visszaemlékezni. - A francba, föl kellett volna írnom valahova.
- Talán Nur?
- Nem, az biztos, hogy nem. Úgy emlékszem, hogy sokkal hosszabb neve volt.
- Mahmud Abad?
- Nem tudom... lehet, de nem vagyok benne biztos... - Tovább erőltette a memóriáját. - Úgy rémlik, hogy vannak ott valami romok, amiket még Nagy Károly vagy Nagy Sándor épített...
- A Nagy Sándor-fal?
- Igen, az lehet. Ismeri?
- Persze. A Sándor-fal jelzi a civilizáció határát, ott van a türkmén határ közelében. Összeköti a Golesztán-hegység vidékét a Kaszpi-tenger vidékével.
- És tényleg Nagy Sándor építtette?
- A legenda szerint igen, de ez nem igaz. Valamikor a VI. században építették, de nem tudom, ki.
- És van a közelében valami kikötőváros?
- Ariana fölkelt a díványról, és odament a szekrényhez. Az egyik polcra levett egy atlaszt, és visszament a helyére. Az ölében kinyitotta a hatalmas kötetet Irán oldalán. Végignézte a Kaszpi-tenger partját, és megkereste a falhoz legközelebb álló kikötőt.
- Bandare-Torkaman?

- Igen, azt hiszem, az az. - Tomás odaült mellé, és a térkép fölé hajolt. - Hadd nézzem.

A nő rámutatott a térképen arra a pontra, ahol a települést jelezték.

- Itt van.

- Ez az - mondta Tomás, most már nagyobb meggyőződéssel. - Bandare-Torkaman.

- És mi lesz Bandare-Torkamanban?

- Ott vár engem egy hajó... azt hiszem.

- Milyen hajó?

- Halászhajó, de nem vagyok biztos benne.

- Sok halászhajó van a Kaszpi-tengeren. Ha odamegy, fölismeri, hogy melyik az?

Újabb töprengő fintor.

- Rövid neve van, azt hiszem, ugyanaz, mint Azerbajdzsán vagy valamelyik másik -án végű ország fővárosa.

- Baku?

- Igen! Baku. így hívják a hajót.

Ariana tovább nézte a térképet.

- Nincs vesztegetni való időnk - szólalt meg végül. - A lehető leggyorsabban el kell juttatnunk magát Bandare-Torkamanba.

- Gondolja, hogy már holnap elindulhatunk?

Ariana tágra nyitotta a szemét, és rámeredt.

- Holnap? Nem, Tomás, nem lehet holnap.

- Akkor mikor? Még ezen a héten?

A nő megrázta a fejét, és hirtelen melankolikus, csaknem szomorú kifejezés jelent meg a szemében.

- Tíz perc múlva.

Baráti öleléssel búcsúztak el egymástól, kissé talán hosszan szorongatva egymást, amit Hamideh és Szabbar árgus szemekkel figyelt. Tomás bármit megadott volna azért, hogy kettesben legyenek, ha csak egy pillanatra is. Szeretett volna félrevonulni Arianával egy sarokba, hogy nyugodtan elbúcsúzhasson tőle. De tisztában volt vele, hogy ez itt Irán, és az ilyesfajta vágyak a jelen körülmények között veszélyes ábrándok. És az az igazság, hogy semmiképpen nem akarta Arianát bajba keverni.

Adott neki két puszit az arcára, és kibontakozott az ölelésből.

- ír majd? - kérdezte a nő nagyon halkán, beharapva az alsó ajkát.

- Igen.

- Esküszik?

- Esküszöm.

- *Allahra?*

- Magára esküszöm. Maga nekem több mint *Allah*. Sokkal több.

Erőt vett magán, hogy hátra se nézzen, amikor távozik. Követte Szabbert a lifthez, és érezte, ahogy becsukódik a háta mögött a lakás ajtaja. A zár kattánása visszhangzott a fülében, míg csöndben lépkedett. A liftben szórakozottan forgatta a kezében az összehajtogatott fekete *csadort*, amit Hamideh-től kapott az útra, pár pillanattal azelőtt.

- Ariana *gashang* - mondta az iráni, amikor a lift egy zökkenéssel elindult lefelé.

- He?

- Ariana *gashang* - ismételte. Csókot dobott a levegőbe. - *Gashang*.

- Igen - mosolyodott el szomorkásán. - Nagyon szép.

Szabbar rámutatott a *csadorra*, és intett a férfinak, hogy itt az idő, hogy fölvegye. Még meg sem állt a lift, amikor Tomás bebújtatta a fejét a lepelbe, és újra magára öltötte álruháját.

A *Mercedes* idegtépően lassan haladt át a városon, Teherán kaotikus közlekedésének sűrű forgatagában. Belemerültek a zajos főutak zűrzarvarába, és ismét átkeltek a nagy Imam Khomeini téren, hogy aztán belevesszenek a kelet felé elnyúló labirintusba. Tomás aggódva fürkészett mindent, ide-oda ugrált a tekintete, és a legvalószínűtlenebb részletekre is fölfigyelt. Minden arcban és minden járműben veszélyt érzett, minden hangban és minden dudálásban riadót hallott, minden megállásban és minden elindulásban támadást sejtett.

Úgy érezte, mintha minden sarkon veszély leselkedne rá. Folyton azt kellett ismételnie magában, hogy nincs semmi baj, csak a képzelete láttat vele olyasmit, ami nem létezik. Valójában minden a terv szerint haladt. Indulás előtt megbeszélték, hogy túl kockázatos lenne autóval utazni Bandare-Torkamanba, hiszen főnnáll a veszélye, hogy a hatóságok lezárták az utakat, hogy elkapják a szökevényt, ezért úgy döntöttek, hogy inkább tömegközlekedési eszközökkel mennek. Tomás egy vakbuzgó asszonyt játszott a *csadorbim*, aki némasági fogadalmat tett, és megállapodtak, hogy mindig Szabbar, a kísérője fog helyette beszélni.

Tervüknek megfelelően fél óra múlva megálltak az autóval, miután megbirkóztak az esti forgalommal és elérték a legközelebbi céljukat.

- *Terminal e-sharg* - közölte Szabbar.

A keleti buszok pályaudvara volt. Tomás az út másik oldaláról szemlélve nagyon kicsinek találta, túlságosan kicsinek ahhoz képest, hogy az egész Koraszán tartomány és a Kaszpi-tenger vidékének forgalmát kiszolgálja.

Átkeltek az úttesten, beléptek a pályaudvar területére, és miután átverekedtek magukat a berregő autóbuszok és az utazásra váró, bőröndöket cipelő emberek tömegén, az égett gázolajszag és élénk hangzavar

közepette eljutottak a jegypénztárhoz. Az iráni vett két jegyet, és intett Tomásnak, hogy siessen, mert mindjárt indul a buszuk. Az indulás helyén egy régi, koszos járművet pillantottak meg, amely tele volt paraszttal, barna bőrű halászokkal és *csadoros* nőekkel.

Fölszálltak a buszra, és az európainak hatalmas erőfeszítésébe tellett, hogy ne fintorogjon, holott nyugodtan megtehetette volna, hiszen senki nem látta az arcát. Az üléseken mindenütt ételmaradékok voltak, az utasok melletti ketrecekben tyúkok, kacsák és csibék. A levegőben madáreledel és madárürülék szaga terjengett, némi emberi verejtékkel és vizelettel keveredve, és ehhez jött még az egész pályaudvart belengő égett gázolaj undorító büze.

Öt perc múlva elindult a busz, pontosan hat óra volt. Zötyögve-rázkódva haladt az úton, fekete koromfüstöt eregetve, hangos motorberregéssel. A teheráni közlekedés még mindig pokoli volt, a szokásos örült manőverekkel, folyamatos dudálással és hirtelen fékezésekkel. Csaknem két órába telt, mire a busz átverekedte magát a főváros maradék részén, de végre maguk mögött hagyták a várost, és a füstölgő jármű a békés hegyvidék mellett folytatta útját.

Időtlen utazás volt ez, éjszaka a hegyek között föl-le és jobbra-balra kanyarogva, miközben a busz fényszórói föl-fölvillantották az út szélén fölgyülemlett havat. Hogy legyűrje az állandó kanyargás és a gázolaj szaga miatt érzett hányingert meg a *csador* okozta klausztrofóbiát, Tomás ablakot nyitott, és mélyen beszívta az Elburz hideg, ritka levegőjét. A nyitott ablak azonban kifejezetten zavarta néhány utastársát, akik szívesebben utaztak a meleg, bűzös levegőben, mint a fagyos, tiszta légáramban.

Éjjel tizenegy körül értek Száriba, ahol egy kis központi szállodában szálltak meg, amelyet moszaferkuneh-nak hívtak. Szabbar a szobáikba kérte az ételt, és mindketten alváshoz készülődtek. Miközben Tomás, immár *csador* nélkül, az ágyán ülve majszolt egy *kebabot*, az ablakból szemlélte az alvó települést, leginkább azt a különös fehér tornyot az órával, amely ott magasodott a Szahat tér közepén, vele szemben.

Reggel fölszálltak egy Gorgan felé induló autóbuszra, és Tomás végre nappali fényben csodálhatta meg a tengerparti tájat. Egészen más

volt, mint Teherán környéke. Míg a főváros fölé magasodó meredek, hófödte hegyek aljában kopár, száraz földek terültek el, ameddig a szem ellát, itt dús, sűrű, csaknem trópusi erdő zöldellt: valóságos esőerdő a dinamikus hegyek és a tenger nyugodt tükre közé préselve.

Három óra múlva megérkeztek Gorganba, és a helyi autóbusz-pálya-udvaron várták az újabb csatlakozást. Tomás testét elgyengítette a fáradtság, és az idegesítő *csador* is kikezdte a türelmét. Ráadásul Szabbar nem beszélt angolul, és a kettejük közötti kommunikációs gátra az volt az egyetlen megoldás, hogy a történész egész idő alatt hallgatott. Ez önmagában nem volt kellemetlen, sőt kifejezetten előnyös volt, tekintve, hogy a némaság szerves részét képezte az álruhának, de az is tény, hogy a társalgás hiánya szükségszerűen növelte benne a feszültséget.

A gorgani pályaudvaron, az Enkelab téren nagy volt a hőség, és a fullasztó *csador* jelentős mértékben nehezítette Tomás helyzetét. El sem tudta képzelni, hogyan lehet ebben a viseletben élni, és minden erejét össze kellett szednie, hogy kibírja. Időnként ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy ledobja magáról ezt a pokoli szövetet, hogy megszabaduljon ettől az öltözéktől, és megmártózzon a mámorítóan friss, tiszta levegőben. De ellenállt az újra meg újra rátörő kísértésnek, és nem vetette le az álruháját.

Kora délután fölszálltak a végső úti céljuk felé induló járműre. Az öreg autóbusz folyamatosan rázkódott a kanyargó hepehupás utakon, mígnem két hosszú óra múlva megpillantották az első kis tengerparti házakat, amelyek a Kaszpi-tenger mélykékjével váltakoztak.

Bandare-Torkaman.

Maga a település egyhangú, alacsony házakból állt, ami kifejezetten unalmasá tette, ám ezt az egyhangúságot kellőképpen ellensúlyozta a türkmén lakosság festői kavalkádja. Amikor leszálltak a buszról, a két idegen döböntően szemlélte a jellegzetes ottomán viseletben, unott arccal, tétlenül lófráló férfiakat és nőket. A piac ugyan nyitva állt, de a választék szegényes volt: csak halat, török ruhákat és durva csizmákat lehetett kapni.

Szabbar megszólított egy nőt, aki egy ház bejárati lépcsőjén üldögélve kötögetett a napon. Az asszony megigazította a kendőjét, és ujjával valahova balra mutatott.

- *Eskele.*

Egy régi vasúti sín pár mentén, amelynek talpfái már elkorhadtak a sínek között, haladtak néhány üzemanyagtartály felé. Szabbar ment elől, Tomás fáradtan baktatott mögötte, az egyre elviselhetetlenebb *csadorban*. Elmentek a tartályok mellett, amelyek erős olaj- és benzinszagot árasztottak, majd, amikor megpillantottak néhány kezdetleges facölöpöt a tenger szélén, megálltak.

A bandare-torkamani kikötő.

Három halászhajó himbálózott kellemesen a Kaszpi-tenger nyugodt vizén, a Gorgan-öböl pedig úgy festett mögöttük, mint valami óriási impresszionista festmény. Intenzív só- és tengerszag terjengett, a víz szelíd felszíne pedig a sirályok vijjogásától visszhangzott. Ez az illat és ez a hang tette ismerőssé a helyet Tomás számára, pedig még soha nem járt itt, de úgy érezte, mintha mindig is itt élt volna, ahol a tengernek ilyen a szaga, és ahol a sirályok így sikoltoznak, mintha mindig is ez lett volna az otthona.

A történész közelebb ment a vízhez, és próbálta kivenni, mi van az egyes hajók oldalára írva. Az első hajón arab betűk álltak, és ez elkésé-
ritette. Lehet, hogy ez az, amit keres, csak éppen arab betűkkel írták rá? Szabbar odament hozzá, és elolvasta a fára festett nevet.

-*Anahita.*

Nem ez az.

Tomás továbbment, hogy megnézze a második halászhajót, egy kis piros-fehér hajót, amely nagyon közel horgonyzott a parthoz, a napra kiterített hálóival és fölötte keringő sirályokkal. Ezen is kereste az arab feliratot, de ezúttal nem volt szüksége Szabbar segítségére, a hajó oldalán ugyanis az ismerős latin betűk virítottak.

Baku.

Ez az.

Tomás türelmetlenül levetette magáról a *csadort*, amelyet nem bírt tovább elviselni, és ledobta a földre. Érezte, ahogy a tengeri szellő végigsimítja verejtékes arcát és összekócolja a haját: lehuntya a szemét, és az ég felé fordult, mintha azt várná, hogy a szél csókot repít neki. Tüdeje megtelt a levegőben terjengő friss tengerszaggal, lábfejét körülfonta a víz fehér habja. Arcát úgy tartotta a szél felé, mintha az egye-

nesen Isten tiszta lehelete volna, a természet kellemes morajlása anyai gyengédséggel fogadta és kényeztette, és tudta, hogy végre kitérte karjait a szabadság felé.

Amikor véget ért az extázis pillanata, kinyitotta a szemét, és a halászhajó felé fordult, tölcserít formált a tenyerével, és a szája elé tette, mint valami hangszórót.

- Hahóó! - kiáltotta.

Hangja csak úgy visszhangzott a békés víztükrön, és megijesztette a sirályokat. Egyszerre több is fölemelkedett, és már-már hisztérikus víjjogással válaszolt.

- Hahóóó! - ismételte.

A *Baku* fedélzetén megjelent egy fej.

- *Chikar mikonin?* - kérdezte a halász onnan, messziről.

Tomás felbátorodva szívta tele a tüdejét levegővel.

- Mohamed?

A halász tétovázott.

- *Ye lahze shabr konin* - mondta végül, és intett Tomásnak, hogy várjon.

A férfi eltűnt a hajó fedélzetén. Tomás lélegzet-visszafojtva nézte a halászhajót, reménykedve, és már-már imádkozva, hogy minden a megbeszéltek szerint történjen. A halászhajó a tenger ritmusára himbálózott a hullámokon, ringatózásához a zenét a homokot nyaldosó víz nyugodt morajlása adja.

Fél perc múlva újra megjelent az iménti halász, egy másik ember kíséretében. Ezúttal a második férfi szólalt meg, méghozzá angolul.

- Én vagyok Mohamed. Segíthetek valamiben?

- Igen - kiáltotta, és nevetett a megkönnyebbüléstől. - Tervezi, hogy elmegy Mekkába?

A történész távolról is észrevette, hogy Mohamed elmosolyodik.

- *Insallah!*

Szabbar apró alakja beleveszett a messzeségbe, már csak egy távolodó pont volt a parton, amely lassacskán el is tűnt, ahogy a hajó megállás nélkül hasította a Kaszpi-tenger sötét vizét és a nyílt tenger felé haladt. A sirályok alacsonyan keringtek a hajó körül, abban a hiú reményben, hogy odavetnek nekik egy-két halat, de a matrózokat nem hatotta meg az állandó vijjogásból kihallatszó könyörgő hang, és a hajózásra összpontosítottak: a tétlenség és a madarakkal való játszadozás ideje lejárt.

Egy alak közeledett Tomás felé. A portugál megérezte a jelenlétét, és hátrafordult. Mohamed volt az. A halászhajó kapitánya egy pillanatilag szótlánul szemlélte, miként tűnik el Szabbar alakja a homokos parton. Mohamed ősz szakállú azeri férfi volt, akinek ápolt külseje, finom bőre és kifogástalan, rövidre vágott, fehér körmei arról árulkodtak, hogy nem igazi halász, hanem sokat látott városi ember.

- Egy hajszálon múltott - szólalt meg Mohamed. - Még egy nap, aztán útra keltünk volna, tudja? Szerencséje, hogy még itt talált minket.

- Tudom.

Az immár kihalt part felé intett, amelyet már Szabbar is elhagyott.

- Ő is közülünk való?

- Szabbar?

- Igen. Ő is a mi emberünk?

Tomás megrázta a fejét.

- Nem. Ő egy sofőr.

- Sofőr? - Fölvonta a szemöldökét. - Hogyhogy? Ellenőrizték a személyazonosságát?

Tomás fáradtan felsóhajtott.

- Ez egy hosszú történet - mondta. - De Szabbar egyike azoknak az embereknek, akik megmentették az életemet. Ha ő nem lenne, én sem lehetnék itt.

Mohammed nem fűzött több megjegyzést az ügyhöz, de látszott rajta, hogy nem híve az ismeretlenekkel való együttműködésnek: ez nem profi munka. De többet nem beszélt róla: a lényeg az, hogy akár profi, akár nem, utasának a rendkívül balszerencsés körülmények ellenére is sikerült ideérnie, és ezt el kellett ismernie.

Mindketten ott maradtak a hajó végében, nagyokat szippantottak a levegőből, és csodálták az iráni partvidéket a lemenő nap fényében. A szél hal-kan morajlott, csaknem elnyomva a sirályok állandó vijjogását és a fáradhatatlan motorzúgást. Az ég meleg színeket öltött a tenger olajkékje fölött, a part vonalán pedig az Elburz hosszú láncolata törte meg a horizontot.

Leszállt az éj.

Az észak felől érkező fuvallat lehűtötte a levegőt, a kapitány erősen megdörzsölte a karjait, hasztalanul igyekezve, hogy megmelengetse magát, aztán föladta és sarkon fordult.

- Bemegyek - közölte. - Itt az ideje, hogy telefonáljak, és fölvegyem a kapcsolatot a bázissal.

- Bakut hívja?

- Nem, dehogy.

- Akkor?

- Langleyt.

Az éjszaka úgy hullt a Kaszpi-tengerre, mint valami nyomasztó lepel, és a berregő hajót sűrű, fekete sötétség vette körül. Ebből a feketeségből csak egy-egy hullámzó fénypontocska bukkant elő néha a horizont vonalán, jelezvén, hogy halászhajó vagy teherhajó jár arrafelé.

Tomás, tudomást sem véve a hidegről, ott maradt a hajó orrán: három napig élt bezárva egy betonkoporsóban, és most nincs az a fagyos fuvallat vagy sötét éj, amely elvehetné tőle ezt az élvezetet, a visszanyert szabadság élvezetét, hogy lelkét belemerítheti az ég végtelenjébe és tüdejét teleszívhatja a friss levegővel.

Kinyílt a fedélzet ajtaja, és az egyik matróz, aki beszélt angolul, intett neki.

- *Mister*, jöjjön ide - mondta. - A kapitány hívatja.

A fedélzeten meleg volt és világos, ám a dohányfüst elviselhetetlen volt. A matróz rámutatott egy keskeny lépcsőre, és Tomás lement az alsó szintre, ahol egy kis szobát talált, és benne Mohamedet. A kapitány fülén hallgatók voltak, mikrofont tartott a szája elé, és a falba rejtett, titkos elektromos készüléken beszélt.

- Hívatott?

Amikor Mohamed meglátta, intett a kezével, hogy üljön le mellé.

- Langley van a vonalban.

A történész kényelmesen elhelyezkedett, miközben a kapitány befejezte a beszélgetést, ami tele volt számokkal meg *fox trotokkal* és *papa kilókkal*. Amikor végzett, Mohamed levette a hallgatókat és odaadta Tomásnak.

- Most magával akarnak beszélni - mondta.

- Kik?

- Langley.

- De kicsoda?

- Bertie Sismondini.

- Az meg ki?

- Ő az Iránért felelős Directorate of Operations koordinátora.

Tomás a fülére tette a hallgatókat, és megigazította a szája előtt a mikrofont. Megköszöri a torkát, kissé előre hajolt, mintha így jobban tudná fogni a mikrofont.

- *Hello?*

- *Norona* professzor?

Egy nagyon amerikai orrhang szólalt meg, természetesen rosszul ejtve a nevét.

- Igen, én vagyok.

- Itt Bertie Sismondini, én vagyok az *intelligence gathering* műveletek felelőse Iránban. *Oké*, mielőtt elkezdjük, hadd nyugtassam meg, hogy biztonságos vonalon beszélünk.

- Nagyszerű - mondta Tomás, akit hidegen hagyott a vonal biztonságosságának kérdése, bármennyire fontosnak tűnt is a CIA emberei számára. - Hogy van?

- Nem túl *oké*, professzor. Nem túl *oké*.

- Szóval?

- Professzor, az első számú teheráni ügynökünk már napok óta nem jelentkezik. A tervek szerint végrehajtott volna magával együtt egy nagyon kényes műveletet, és aztán kivitte volna magát az országból, azokkal az eszközökkel, amiket most maga használ. Az a helyzet, hogy ez a mi emberünk eltűnt. Nem ad hírt magáról. Ezenkívül egy másik ügynökünkkel is elvesztettük a kapcsolatot, és mintha ez még nem lenne elég, maga is eltűnt egy időre. Sokan pánikba estek itt, számtalan kérdést tesznek föl nekem, és egyikre sem tudok válaszolni. Lenne olyan kedves, és elmagyarázná nekem, hogy mi az ördög történt?

- Melyik két ügynökről van szó?

- Attól tartok, biztonsági okokból nem mondhatok neveket.

- Mosza és Babak?

- Babak *oké*. Moszát nem ismerek.

- Ja, persze - jutott Tomás eszébe. - Nekem a Mosza nevet mondták, de ez nem az igazi neve. - Eltöprengett. - Figyeljen, egy nagydarab, erős és ügyes emberről van szó?

- Ráillik a leírás.

- Nem kaptak róla hírt?

- Semmit.

- Nézze, sajnálom, hogy nekem kell közölnöm, de úgy tűnik, hogy a fickó meghalt.

A vonal másik végén rövid csönd támadt.

- Bagh... meghalt? Biztos benne?

- Nem, nem vagyok biztos benne. Láttam őt lövöldözni a minisztériumban, és azt is láttam, amikor néhány iráni üldözőbe vette és többször rálőtt. Később mondták, hogy megsebesült, majd a kórházban belehalt a sérüléseibe. Ami pedig Babakot illeti, róla nem tudok semmit.

- De hát mi történt pontosan?

Tomás részletesen elmesélt mindent, elmondta, mi történt a minisztériumban, és hogy azután mi mindenen ment keresztül az Evinben. Beszámolt a kiszabadításáról, és azt is elmesélte, amit Ariana mondott el neki, és azt is, hogy miként segített neki a nő távozni az országból.

- Ez aztán a belevaló kislány - jegyezte meg a végén Sismondini. -
Maga szerint hajlandó lenne belépni a teheráni ügynökeink közé?

- Tessék? - szakította félbe Tomás, és fölemelte a hangját. Felháborító ötlet volt. - Ezt verje ki a fejéből!

- *Oké, oké* - felelte az amerikai a vonal túlsó végén, meghökkenve a heves reakciótól. - Ez csak egy ötlet volt, *relax*.

- Pocsék ötlet - méltatlankodott még mindig a történész. - Hagyják őt békén, hallották?

- *Oké*, ne aggódjon - biztosította ismét.

A portugál nagyon dühös lett a gondolattól, hogy hogyan használnak ki másokat az amerikai ügynökök a céljaik eléréséhez. És nem válogatnak az eszközökben, csak az a fontos, hogy elérjék, amit akarnak. Ha már így benne voltak a beszélgetésben, Tomás kihasználta az alkalmat, és szóba hozta azt a kérdést, ami már napok óta foglalkoztatta.

- Idehallgasson - kezdte. - Szeretnék föltenni egy kérdést.

- Igen?

- Maguk parancsot adtak a... a fickónak, hogy öljön meg, abban az esetben, ha elkapnának minket?

- Tessék?

- Amikor már majdnem elkaptak minket a minisztériumban, Mosza azt akarta, hogy fecskendezzek be magamnak valami mérget. Maguk adták ezt a parancsot?

- Hát, tudja... nekünk megvannak a biztonsági intézkedéseink, ugyebár.

- Jó, de adtak ilyen parancsot vagy sem?

- Nézze, ez a parancs mindenkire vonatkozik, aki nagy horderejű politikai akcióban vesz részt, úgyhogy...

- Szóval adtak - következtette ki Tomás. - Akkor most azt szeretném megtudni, hogy nekem miért nem szóltak, hogy fennáll ez az eshetőség, ha elkapnak?

- Azon egyszerű oknál fogva, hogy ha maga tudott volna erről a biztonsági intézkedésről, soha nem lett volna hajlandó részt venni az akcióban.

- Hát, ebben biztos lehet.

- Sajnálom, hogy ezt kell mondanom, de rendkívüli esetben valóban ez történt volna. A maga élete ugyanis, akár akarja, akár nem, kevésbé fontos, mint az Egyesült Államok nemzetbiztonsága.

- Hát, én ezzel nem így vagyok.

- Minden nézőpont kérdése - mondta Sismondini. - De ha jobban meggondoljuk, teheráni emberünk pontosan végrehajtotta a biztonsági intézkedést, miszerint nem hagyta, hogy élve elkapják.

- Amikor elkapták, még élt. Igazság szerint csak később halt meg.

- Az ügy szempontjából ez mellékes. Ha kihallgatták volna, az katasztrófális következményekkel járt volna. Az irániak megtalálták volna a módját, hogy mindent kiszedjenek belőle, és ez komoly veszélybe sodorta volna a teheráni akciónkat. Ezért fontos megtudnunk, hogy mi történt pontosan. És ugyanezt tették volna magával is.

- De nem tették.

- A maga barátnője miatt, hála istennek - mondta az amerikai. - Elnézést, egy pillanat. - Megváltozott a hangja, kissé bizonytalanra vált, mintha valaki súgott volna neki valamit. - Figyeljen, köszönöm az információt, nagyon hasznos volt. Most van itt... van itt még valaki, aki beszélni akar magával, *oké?*

- Rendben.

- Egy pillanat.

Furcsa hangok hallatszottak a telefonban, aztán zene következett, egyértelmű volt, hogy átkapcsolják a vonalat, aztán pár pillanat múlva ismét megszólalt valaki.

- *Hello, Tomás.*

A portugál fölismerete ezt a rekedt, alattomosan nyugodt hangot, amely tele volt fenyegetéssel és rosszul leplezett agresszióval.

- *Mister Bellamy?*

- *Youre a fucking genius.*

Egyértelműen Frank Bellamy volt az, a Directorate of Science and Technology vezetője.

- Hogy van, *mister Bellamy?*

- Nem örülök. Egyáltalán nem örülök.

- Miért?

- Hibázott.

- Eh, ez azért túlzás! Nem egészen így van...
 - Magánál van a kézirat?
 - Nem.
 - Elolvasta a kéziratot?
 - Nem, de...
 - Akkor hibázott - vágott a szavába Bellamy, szokásos jéghideg hangján. - Küldetése paramétereit nem teljesültek. Hibázott.
 - Nem egészen így van.
 - Akkor hogy van?
 - Először is, a kézirat-elrablási akcióért nem én vagyok a felelős. Nem tudom, hogy tudja-e, de én nem vagyok a maga átkozott ügynökségének a tagja, és nem képeztek ki fegyveres bevetésre. Az akció azért fulladt kudarcba, mert a maguk embere nem volt elég képzett ahhoz, hogy sikerrel véghez vigye.
 - *Fair enough* - egyezett bele a CIA vezetője. - Majd meglátjuk, mit szól hozzá a kollégám a Directorate of Operationsnél.
 - Másodszor, van egy nyomom Siza professzor tartózkodását illetően.
 - *Is that so?*
 - Igen. Egy szálloda neve.
 - Melyik szállodáé?
 - Hotel Orchard.
- Bellamy szünetet tartott, mintha jegyzetelne.
- Or.. .chard - mondta lassan. - És az hol van?
 - Nem tudom. Csak ezt a nevet tudom.
 - Rendben, majd ellenőriztetem.
 - Tegye azt - helyeselt Tomás. - Harmadszor, bár én nem kaptam engedélyt, hogy elolvassam az Einstein-kéziratot, annyit tudok, hogy az irániak tanácstalanul állnak előtte, és nem tudják, hogyan értelmezzék.
 - Biztos ebben?
 - Igen, legalábbis nekem ezt mondták.
 - Kicsoda?
 - Tessék?
 - Ki az az iráni, aki azt mondta magának, hogy tanácstalanul állnak a kézirat előtt?
 - Ariana Pakravan.

- Ah, az iszfaháni szépség... - Szünetet tartott. - És mondja, valóban istennő az ágyban?

- Pardon?

- Jól hallotta.

- Erre a hülye kérdésre nem vagyok hajlandó válaszolni.

Bellamy nagyot kacagott.

- Hm... kényes téma? Szóval máris beleszeretett...

Tomás türelmetlenül csettintett a nyelvével.

- Idehallgasson - méltatlankodott. - Hajlandó meghallgatni, amit mondani akarok, vagy nem?

Az amerikai hangnemet váltott.

- *Go on.*

- ..hol is tartottam?

- Ott, hogy az irániak tanácstalanul állnak a dokumentum előtt.

- Ja igen! - kiáltott Tomás, és újra fölvette a beszélgetés fonalát. - Szóval az irániak megzavarodtak attól, amit olvastak, és úgy tűnik, nem tudják, mit gondoljanak a szövegről. Ha jól értettem, abban bízunk, hogy a két, Einstein által titkosított üzenet majd segít az értelmezésben.

-Igen...

- És az a helyzet, hogy ehhez a két üzenethez hozzáférhettem. Itt vannak nálam.

-Aha.

- És az egyiket már meg is fejtettem.

Rövid csönd állt be.

- Nem megmondtam? - kiáltotta Bellamy. - *You're a fuckinggenius!*

Tomás nevetett.

- Tudom.

- És mi áll ebben a megfejtett üzenetben?

- Ööö... hogy őszinte legyek, nem egészen értem.

- Ez meg mit jelentsen? Most megfejtette, vagy nem fejtette meg?

- Megfejtettem - felelte.

Tomás valójában nem egyedül fejtette meg a verset, hiszen Ariana is segített neki a munkában, de a kriptóanalitikus jobbnak látta, ha ezt az apró részletet elhallgatja. Valami azt súgta neki, hogy Bellamy kijönne

a sodrából, ha megtudná, hogy a *Die Goffes/ormeZ*-projektért felelős iráni nő mindenről tud.

- Akkor? - érdeklődött az amerikai. - Miben maradjunk?

- Azt akarom mondani, hogy az az érzésem, hogy az üzenet maga is egy rejtvény - magyarázta a kriptóanalitikus. - Mint valami hologram, érti? A rejtélyes üzenet mögött újabb rejtélyes üzenet rejlik. És ahogy sorra fejtjük meg ezeket az üzeneteket, mindig megjelenik egy újabb.

- Mégis mit várt? Hogy ki lesz nyalva a segge?

- Pardon?

- Azt kérdeztem, mit várt. Hogy máris elérakják a tejbepapit? Ne fedje, hogy a dokumentum szerzője a legokosabb ember, aki valaha élt a földkerekségen. Nyilvánvaló, hogy a rejtvényei is rendkívül bonyolultak, nem gondolja?

- Hát, talán igaza van.

- Persze, hogy igazam van. - Kezdte elveszíteni a türelmét. - De árulja már el, mit mond ez a *fucking* üzenet, amit megfejtett.

- Várjon egy pillanatot.

Tomás megtapogatta a kabátja zsebét, és nagy megkönnyebbülésére megtalálta az összehajtogatott papírlapot, pontosan ott, ahova tette. Az evini börtönőrök igazán szadisták voltak, de úgy látszik, legalább a holmiját tisztelőben tartották. Vagy csak nem számítottak rá, hogy megmenekül, még mielőtt alaposan átfésülnék, ki tudja? Akárhogy is, a lényeg az, hogy a papír túlélte a börtönt.

- Ugye nem akar sokáig vártni? — kérdezte Bellamy, növekvő türelmetlenséggel a vonal túlsó végén.

- Nem, nem, már itt is van - felelte Tomás, és kihajtotta a lapot. - Itt van a rejtvény.

- Olvassa már föl, ember!

A történész végigfutotta a papírra vetett sorokat.

- Nos, a rejtvény, amit megfejtettem, egy vers volt a kézirat első oldaláról, rögtön a cím alatt.

- Egyfajta mottó?

- Igen, mondhatjuk. Egy mottó.

- És mi áll ebben a versben?

- Kissé félelmetes - jegyezte meg Tomás. - Fölolvasom. - Megköszörülte a torkát. - *Terra iffi n, de terrors tigh, Sabbath fore, Christnite.*

- *Jesus Christ!* - kiáltott föl Bellamy. - Ezt már én is olvastam, maga szerencsétlen! Teheráni emberünk már egy vagy két hete elküldte ezt a verset.

- Hát, én adtam neki oda a szöveget.

- Elég sötét sorok, nem? Olyan, mint valami apokaliptikus kinyilatkoztatás... Bármi legyen is az, amit Einstein feltalált, biztosan rohadt nagyot robban! - tette hozzá. - *Damn it!* Tényleg kénytelenek leszünk katonailag beavatkozni.

- Nos, én megfejtettem a sorok mögött rejlő üzenetet.

- Ki vele.

Tomás átfutotta az alsó sorokat, amelyek német nyelven íródtak.

- Rájöttem, hogy anagrammáról van szó. Az angol nyelvű vers mögött egy német nyelvű üzenet rejtőzik.

- Ah, igen? Ez rendkívül érdekes.

- Az üzenetben ez áll. - Egy pillanatra megállt, hogy fölvegye a helyes német kiejtést. - *Raffiniert ist der Herrgott, aber boshaft ist er nicht.*

Most a vonal túlsó vége is elcsöndesedett.

- Megismételné? - kérte Bellamy, megváltozott hangon.

- *Raffiniert ist der Herrgott, aber boshaft ist er nicht* - olvasta föl Tomás újra. - Ez pedig a következőt jelenti. - Megkereste azt a sort, ahol a szöveg fordítása állt. - *Ravasz az Úristen, de nem rosszindulatú.*

- Ez nem lehet igaz! - kiáltotta Bellamy. - El sem tudom hinni.

Tomás furcsállotta beszélgetőpartnerére hirtelen lelkesedését.

- Hát, elég titokzatos mondat. Tudja, talán mi...

- Maga ezt nem érti - vágott a szavába a CIA embere. - Ezt a mondatot én már hallottam, mégpedig magának Einsteinnek a szájából.

- Tessék?

- 1951-ben, amikor Princetonban meglátogatta őt az akkori izraeli miniszterelnök, Einstein pontosan ezt a mondatot mondta. Én ott voltam, és mindent hallottam. - Szünet. - Lássuk csak... valahol... valahol itt kell lennie. - A vonal túlsó végéről zörejek hallatszottak, majd néhány pillanat múlva visszatért Bellamy rekedt hangja. - Na, megvan.

- Micsoda?

- Itt van az Einstein és Ben Gurion közötti beszélgetés átírata. Egyszer csak átváltottak németre. Hadd nézzem... - Lapozgatás hallatszott. - Lássuk csak... - Újabb lapozgatás. - Na, meg is van. Akarja hallani?

- Igen, igen.

- Einstein ezt mondta. - Bellamy megköszöri a torkát. - *Raffiniert ist der Herrgott, aber boshaft ist er nicht.* - Most elváltította a hangját. - Ezt hallva, Ben Gurion megkérdezte. - Újabb szünet. - *Was wollen Sie damit sagen?* - Újabb hangelváltoztatás. - És Einstein azt felelte. - Újabb szünet. - *Die Natur verbirgt ihr Geheimnis durch die Erhabenheit ihres Wesens, aber nicht durch List.*

- Ez meg mi a fenét jelent?

- Itt van a fordítás. Einstein azt mondta. - Ismét elváltította a hangját, mintha utánozni akarná a tudóst. - *Ravasz az Úristen, de nem rosszindulatú.*

- Ezt már tudom.

- Nyugi. Meghallva ezt a mondatot, Ben Gurion megkérdezte tőle. - Megint elváltította a hangját, hogy ezúttal a volt izraeli miniszterelnököt utánozza. - *Mit akar ezzel mondani?* - Újabb szünet. - Einstein azt felelte: *Die Natur verbirgt ihr Geheimnis durch die Erhabenheit ihres Wesens, aber nicht durch List.*

Tomás majd szétrobbant a kíváncsiságtól.

- Igen, ezt már hallottam. De mit jelent?

Frank Bellamy elmosolyodott: szórakoztatta, hogy megvárhatja a portugált, és a végletekig fokozza a kíváncsiságát. Ránézett a fordításra, és végre fölolvasta Albert Einstein utolsó mondatát azon az ötvenöt évvel ezelőtti beszélgetésen.

- *A Természetfenséges mivolta révén rejti el titkait, nem pedig fondorlatból.*

Amikor megpillantotta az út bal oldalán Coimbrát, Tomás Noronha kis híján fölkiáltott a megkönnyebbüléstől. A város ott tündökölt a Mondego folyó partján, vidám napsütés és enyhe szellő bókolt neki. Most ébredt rá, hogy sehol sem érzi magát annyira jól, mint itt: ez az ő igazi otthona, és úgy érzi, mintha ez a föld és ezek a házak kitárt karokkal fogadnák, hogy magukhoz öleljék.

Az utóbbi napokat utazással töltötte. Először átkelt a Kaszpi-tengeren észak felé, és elért Baku kikötőjébe. Azerbajdzsán fővárosában Mohamed föltette az első *Tupoljev*-re, amivel Moszkvába repült. Ott egy szép szállodában töltötte az éjszakát, a város központjában, közel a Kremlhez, majd másnap reggel elhagyta az orosz fővárost. Átszelte egész Európát, mire ma délután megérkezett Lisszabonba. Normál körülmények között egyenesen hazament volna, hiszen kimerült volt és pattanáig feszültek az idegei, de szóba se jöhetett, hogy ne látogassa meg azonnal beteg apját.

Még a lisszaboni repülőtéren vett egy képeslapot, és egy rövid üzenettel feladta Arianának. Közölte vele, hogy épségben megérkezett, üdvözlétét küldte, és Samot néven írta alá, ami a saját neve fordítva: ez egy kis titkosírási trükk, arra az esetre, ha a levelet elfogná a VEVAK vagy valamelyik másik iráni hatóság a sok közül.

Az igazat megvallva, tisztában volt vele, hogy hamarosan szembeülnie kell az Ariana-problémával. Az iráni nő állandóan ott volt a gondolataiban, főleg azután, hogy kiszabadította, ami - Tomás most értette meg - csak egyet jelenthetett. Szerelmi próba volt. Amióta ott hagyta, tökéletes vonásai folyton megjelentek álmában, emlékezetét minduntalan megrohanták azok a varázslatos, karamellszínű szemek és az érzéki ajkak, amint kissé megnyílnak, mint valami karmazsinvö-

rös virágszirmok a napsütésben. A nő sudár alakjának karcsú formái érzéki vággyal töltötték el, de a legjobban a beszélgetéseik hiányoztak neki. Az igazság az, állapította meg, hogy hiányzik neki Ariana, annyira megszokta kellemes társaságát, annyira megszerette az illatát és derűs jelenlétét. Ez egy olyan nő, akivel képes lenne addig beszélgetni, amíg el nem veszíti az időérzékét, amikor a percekből órák lesznek, a szavakból csókok.

De még korai volt azon töprengeni, mihez kezdjen Ariana iránt táplált gyengéd érzelmeivel. Most az volt az első, hogy meglátogassa az apját. Azután még egy problémát meg kellett oldania: a CIA problémáját. Tomás tudta, hogy meg kell találnia a módját, hogy megszakítsa ezt a nemkívánatos kapcsolatot az amerikai ügynökséggel: torkig volt a kisdudjátékaikkal és azzal, hogy pusztá eszköz legyen gátlástalan emberek kezében.

Itt volt az ideje, hogy újra a maga ura legyen.

Graça Noronha örömeiben fölsikoltott, amikor kinyitotta az ajtót és megpillantotta mosolygó fiát.

- Tomás! - kiáltotta, és széttárta karjait. - Csakhogy megjöttél!

Megölelték egymást.

- Minden rendben, anya?

- Megvagyunk valahogy - felelte az asszony. - Gyere be, fiam, gyere csak.

Tomás berontott a szobába.

- Apa?

- Apád bement a kórházba, kezelésre. Nemsokára hozzák.

Mindketten elhelyezkedtek a díványon.

- És hogy van?

- Már nem zsörtölődik annyit, szegényke. Volt idő, amikor lehetetlenül viselkedett. Magába zárkózott, és ha megszólalt, csak azért tette, hogy háborogjon, mindenki és minden ellen tiltakozott. Azt mondta, hogy Gouveia doktor egy fabatkát sem ér, az ápolók faragatlanok, Chico da Pingának kellett volna megbetegednie... egyszóval, mártírnak érezte magát.

- És már nem ilyen?

- Nem, szerencsére nem. Már nyugodtabb, az a benyomásom, hogy kezdi elfogadni a dolgokat.

- És a kezelés? Van eredménye?

Gra^a vállat vont.

- Ó, tudom is én! - kiáltotta. - Én már nem mondok semmit.

- Szóval?

- Jaj, fiam, mit akarsz hallani? A sugárkezelés szörnyű dolog, érted? És az a legrosszabb, hogy nem fog tőle meggyógyulni.

- És ezt ő is tudja?

- Tudja.

- És hogy éli meg?

- Reménykedik. Reménykedik, ahogy bármelyik beteg és bármelyik beteg családja egy ilyen helyzetben.

- Miben reménykedik? Abban, hogy meggyógyul?

- Igen, abban reménykedik, hogy fölfedeznek valamit, amitől meggyógyulhat. Az orvostudomány története tele van ilyesmivel, nem?

- De - bólintott Tomás, és ő is tehetetlennek érezte magát. - Reménykedjünk benne, hogy történik valami.

Az anyja megfogta a kezét.

- És te? Jól vagy?

- Igen, jól.

- Nem adtál hírt magadról! Mi itt gyötrődünk, a fiunk meg nem jelentkezik, annyit se mond, hogy fapapucs.

- Jaj, hát tudod, hogy van ez, a munka...

Gra^a asszony hátralépett egyet, és tetőtől talpig végigmérte Tomást.

- Nagyon sovány vagy, fiam. Milyen ocsmányságokat ettél te a sivatagban?

- Iránban, anya.

- Hát az ugyanaz! Ott van a sivatagban, nem?

- Nem, nem! - kiáltotta Tomás, és összeszedte minden türelmét, hogy rendbe tegye anyja elméjében a földrajzi zűrzavart. - Irán valóban arrafelé van, de nem a sivatagban.

- Nem érdekel - mondta az asszony. - A lényeg az, hogy olyan vagy, mint egy gebe, szentséges Szűz Máriám! Nem adtak neked enni?

- De... de, jól ettem.

Az anyja hitetlenkedve nézett rá.

- Akkor hogy lehetsz ilyen vézna, hm? Teremtőm, úgy nézel ki, mintha Biafrából jöttél volna!

- Ó, hát volt néhány nap, amikor valóban rosszul ettem...

Graca fölemelte a jobb kezét.

- Ahá! Jól láttam én! Jól láttam én! Az a mániád, hogy napokra bevonulsz a könyvtárba meg a múzeumokba, és elfelejtesz ebédelni, aztán meg... aztán meg... - Tomásra mutatott, mintha valami bizonyítékot mutatna fel a bíróságon. - Aztán meg ez van!

- Hát, talán így volt, igen. - Alig bírta visszatartani a nevetést. - Elfelejtettem ebédelni.

Az asszony elszántan fölállt.

- Na, várj csak! Majd én fölhizlallak! Meglásd, kövérebb leszel, mint egy bairradai szopósmalac levágás előtt, vagy ne legyen a nevem Maria da Gra^a Rosendo Noronha! - kiáltotta, és sarkon fordult. - Nagyon finom báránysültem van, tudod? Igazi csemege! Mind a tíz ujjadat megnyalod, meglásd! - kiáltotta útközben. Intett, hogy kövesse. - Na, gyere már, gyere ki a konyhába, gyere!

Tomás a báránysült felénél tartott, könnyű dourói vörösborral leöntve, amikor megszólalt a mobiltelefonja.

- *Mister Norona?*

Tomás a szemét forgatta a bosszúságtól. A telefonáló összetéveszthetetlen amerikai akcentussal beszélt, ami csakis azt jelenthette, hogy a CIA még mindig nem szállt le róla.

- Igen, én vagyok.

- Itt az amerikai Central Intelligence Agency Directorate of Science and Technology részlegének munkatársa beszél, Langleyből. Egy pillanat, kérem. Ez egy biztonságos vonal, és az igazgató úr óhajt beszélni magával.

- Rendben.

Kapcsolás közben zene szólt a telefonban.

- *Hello, Tomás. Itt Frank Bellamy.*

A bemutatkozás rövid volt és tömör, de a maga jellegzetes, rekedtes hangjával Bellamynak nem kellett sokat beszélnie ahhoz, hogy azonnal föl lehessen ismerni.

- Hz, *mister* Bellamy.

- Jól bántak magával a srácok az ügynökségtől?

- Csak a Kaszpi-tengertől kezdve, *mister* Bellamy. Csak a Kaszpi-tengertől kezdve.

- Ah, valóban? Van valami panasza a Kaszpi-tenger előttről?

- Semmi különös - gúnyolódott a portugál. - Csupán annyi, hogy a maguk gorillája Teheránban mérget akart belém fecskendezni.

Bellamy fölkacagott.

- Ha meggondoljuk, hogy mi történt azután, még szerencse, hogy maga nem hagyta - mondta. - Különben soha nem tudtuk volna meg mindazt, amit elmesélt nekünk. Zsákutcába jutottunk volna.

- Köszönöm, hogy ennyire érdeklí a hogylétem - mondta Tomás élesen. - Meg vagyok hatódva, uram.

- Hát igen, szentimentális vagyok. Csak a maga egészségére gondolok.

- Azt észrevettem.

Az amerikai megköszöri a torkát.

- Idehallgasson, Tomás, a nyommal kapcsolatban telefonálok, amit adott nekünk.

- Miféle nyom?

- Hotel Orchard.

- Ja, igen.

- Nos, utánajártunk, és kiderült, hogy több száz Orchard nevű szálloda létezik szerte a világban. Van Szingapúrban, San Franciscóban, Londonban..., tulajdonképpen mindenfelé. Így aztán olyan az egész, mintha tüt keresnénk a szalmakazalban.

- Értem.

- Nincs még valami adat, amivel segíthetne?

- Nincs - mondta Tomás. - Van valami kapcsolat Siza professzor és a Hotel Orchard között, ez minden, amit tudok. Semmi más.

- Nos... ez így nagyon kevés - állapította meg az amerikai. - Folytatjuk a keresést, persze. Csak az a baj, hogy így évekig is eltarthat, nemde?

- Értem, de nem tudok segíteni.
 - Kitől kapta ezt az információt?
 - Ariana Pakravantól.
 - Hm - morogta Bellamy tünődve. - És megbízhatunk benne?
 - Milyen értelemben?
 - Abban az értelemben, hogy igazat mondott.
 - Hát, ő mentett meg, nem igaz? Ha ő nem lenne, most nem beszélgetnék itt magával. Gondolom, hogy igazat mondott...
 - *I see.* És mit gondol, fölvehetjük vele a kapcsolatot?
 - Arianával?
 - Igen.
 - Szó se lehet róla!
 - Miért? Ha magának segített, az azt jelenti, hogy nem feltétlenül az ő oldalukon áll!
 - Azért segített nekem, mert segíteni akart nekem. Ez nem politikai cselekedet volt. Ez egy... hogy is mondjam... személyes cselekedet volt. Bellamy egy másodpercre elhallgatott.
 - Szóval tényleg lefeküdt vele.
 - Többet nem akarok erről hallani.
- Az amerikai elnevette magát.
- Valóban olyan jó, ahogy mondják?
- Tomás türelmetlenül forgatta a szemét.
- Idehallgasson, azért hívtam föl, hogy erről beszéljen?
 - Azért hívtam föl, mert többre van szükségem, mint amennyit adott.
 - Nincs több.
 - De neki van.
 - Ő iráni, és a saját hazája oldalán áll. Ha maguk fölkeresik, mindent el fog mondani a feletteseinek.
 - Gondolja?
 - Biztos vagyok benne.
 - Mire alapozza ezt a kijelentést?
 - Arra, hogy nem volt hajlandó részleteket közölni az iráni nukleáris programról. Még azt sem árulta el, hogy miről szól az Einstein-kézirat. ..

Bellamy elgondolkodott, Tomás pedig visszafojtott lélegzettel várta, milyen döntés születik a vonal túlsó végén. A történész úgy gondolta, hogy ez az egyetlen érv, amellyel megfélemezheti az amerikaiakat. Vagy meggyőzi őket arról, hogy Ariana hűséges a teheráni rezsimhez, vagy zaklatni fogja őt a CIA, és ezzel veszélybe sodródik.

- Hm... jól van - mondta végül Bellamy. - Ezek szerint nincs más hátra, mint hogy egyesével átfésüljük a szállodákat?

- Igen, az lesz a legjobb.

- És maga? Hogy halad a második rejtvényvel?

- Én? Igazság szerint, én... szeretnék kiszállni ebből az ügyből. Tudja, megvolt már az adagom, és nem akarok...

- Jó is lenne, mi?

- Pardon?

- Ebből az ügyből senki nem száll ki, amíg meg nem oldódik, megértette? - üvöltötte Bellamy ellentmondást nem tűrő hangon. - Maga mindent végig fog csinálni.

- De, értse meg, én már nem...

-Nincsen semmiféle „de"! Maga belekeveredett egy rendkívüli jelentőségű küldetésbe, amit végig fog csinálni, bármibe kerüljön is, bármennyire fáj is. Világos?

- Bocsánat, de én...

- Világos?

- Igen... csakhogy én...

- Na, idehallgasson, de jól figyeljen! - ordította az amerikai, megnyomva minden szót. - Maga tökéletesen elvégzi a dolgát. Nem mondom el, mi történik magával, ha még egyszer meginog, akár csak egy pillanatra is. De legyen tisztában vele, hogy azt akarom, hogy száz százalékosan teljesítsen ebben az ügyben, értette?

-Hát...

- Értette?

Tomás érezte, hogy vereséget szenvedett, a CIA emberének agresszív hangja nem adott neki teret a küzdelemre.

- Igen.

- És még valami - tette hozzá, még mindig vadul. - Versenyt futunk az idővel. Tudnunk kell, miről szól az a kézirat, hogy közbe tudjunk

lépni. Ha maga túl sokat késlekedik a megfejtéssel, nem marad más lehetőségünk, mint hogy fölkeressük és szerződttetjük a kis barátnőjét. Az a helyzet, hogy sok információt tud, amire szükségünk lenne. A házam nemzetbiztonsága forog kockán, és nem válogatok az eszközökben, hogy megmentsem, megértette? Minden eszközt felhasználunk, amit kell, hogy kiszedjük belőle a szükséges információkat. És ha azt mondom, hogy minden eszközt, az alatt valóban minden eszközt értek, beleértve azokat is, amikre gondol. - Itt megállt, mint akinek nincs több mondanivalója. - Ügyhogy azt javaslom, szedje össze magát, és siessen.

Aztán szó nélkül letette.

Tomás egy hosszú pillanatig úgy maradt, néma mobiltelefonjára meredve próbálta földézni a beszélgetést és mérlegelni a lehetőségeit. Hamar rájött, hogy nincsenek, és a fejében egyetlen kifejezés visszhangzott Frank Bellamyval kapcsolatban:

„A kurva anyád.”

Egy ápoló hozta haza Manuel Noronhát. Tomás apja kimerült volt a sugárkezelés után, és rögtön lefeküdt. A felesége a szobájába vitt egy tányér levest, és miközben a férfi evett, a fia odatelepedett az ágya szélére.

Hogy elúzza a csöndet, Tomás beszámolt apjának teheráni útjáról, de a valódi küldetését és az utolsó napok eseményeit természetesen elhallgatta. Amikor befejezte, a beszélgetés szükségszerűen a betegsége tereledött. A matematikus megette a levest, és amikor a felesége kiment a szobából, megkérte a fiát, hogy hajoljon közelebb, és vallomást tett neki.

- Egyezséget kötöttem - motyogta, szinte cinkos hangon.
- Egyezséget? Miféle egyezséget?

Manuel az ajtóra lesett, és a mutatóujját a szája elé tette.

- Pssz... - suttogta. - Anyád nem tud semmit. Sem ő, sem más.
- Rendben, nem mondom el.
- Egyezséget kötöttem Istennel.
- Istennel? De hiszen soha nem hittél Istenben...
- Most sem hiszek - erősítette meg a matematikus. - De mégis kötöttem Vele egy egyezséget, ha mégis létezne, ugye.

Tomás elmosolyodott.

- Ezt jól kitaláltad.

- Szóval a következő. Megígértem, hogy mindent megteszek, amit az orvosok mondanak. Mindent. Cserébe csak annyit kérek tőle, hogy még addig élhessek, amíg nem lesz egy kis unokám.

- Jaj, apa.

- Hallottad? Úgyhogy gyerünk, kelj útra, szerezz egy jó kis menyecskét, és hipp-hopp, csinálj neki gyereket. Nem akarok úgy meghalni, hogy nem látom az unokámat.

Tomás elnyomta az arcára kívánczó bosszús grimaszt. Mégiscsak beteg az apja, és nem ellenkezhet vele ilyesmi miatt.

- Jól van, megnézem, mit tehetek az ügyért.

- Megígéred?

- Megígérem.

Manuel nagyot sóhajtott, és hátraejtette a fejét, mintha nagy teherről szabadult volna meg.

- Akkor jó.

Hallgattak.

-Hogy vagy?

- Hogy kéne lennem? - morogta a beteg, fejét a párnájába fúrva. - Ez a betegség belülről elemészt, és nem tudom, hogy egy hetem van hátra, egy hónapom, egy évem vagy tíz. Ez borzalmas!

- Igen, ez tényleg borzalmas.

- Néha azzal a reménnyel ébredek, hogy ez az egész csak egy rossz álom, és ha felébredek, kiderül, hogy nincs semmi baj. De néhány másodperc múlva rádöbbenek, hogy nem álom volt, hanem valóság. - Megrázta a fejét. - Nem tudod, milyen az, reménykedve ébredni, aztán rögtön kiábrándulni. Vannak reggelek, amikor azon kapom magam, hogy sírok...

- De hát mindig erre gondolsz?

- Már hogyan gondolnék? Azért, valójában az idő nagy részében igyekszem az életre koncentrálni. Miközben élek, a remény is él bennem. Hiszen, ahogy nem nézhetünk egyfolytában a napba, ugyanúgy nem gondolhatunk egyfolytában a halálra sem.

- Lehet, hogy közben találnak valami megoldást.

Az apja szeme most felcsillant.

- Ez az, talán történik valami - kiáltotta. - Amikor nagyon el vagyok keseredve, mindig ebbe a gondolatba kapaszkodom. - Szünetet tartott. - Tudod, mi az álmom?

- Hm?

- Bent fekszem a coimbrai egyetem klinikáján, Gouveia doktor leül mellém, és azt mondja: Noronha professzor, itt van nálam egy új gyógyszer, ami most érkezett Amerikából, és úgy tűnik, nagyon hatásos. Ki akarja próbálni? - Elhallgatott, üveges tekintettel meredt a végtelenbe, mintha valóban átélné ezt az álmot. - Ideadja a gyógyszert, néhány nap múlva csinálnak egy CT-t, és ujjongva mondja: eltűnt! Eltűnt a betegség! Felszívódtak az áttétek! - Elmosolyodott. - Ez az én álmom.

- Megtörténhet.

- Meg. Megtörténhet. Egyébként Gouveia doktor azt mesélte, hogy sok ilyen történet létezik. Olyan emberek, akiknek már nem sok volt hátra, kipróbáltak egy új gyógyszert, és hopp, új erőre kaptak, és meggyógyultak. - Ásított. - Voltak ilyen esetek.

Hallgattak.

- Az előbb Istenről beszéltél.

- Igen.

- De te a tudomány embere vagy, egy matematikus, és soha nem hittél Isten létezésében. Most pedig egyezségeket kötsz Vele...

- Hát... őszintén szólva, be kell vallanom, hogy nem tudom, létezik-e vagy sem. Mondjuk, hogy agnosztikus vagyok, nincsenek bizonyítékaim a létezéséről vagy a nemlétezéséről.

- Miért?

- Mert nem ismerek olyan bizonyítékokat, amelyek alátámasztanák Isten létezését, de figyelembe véve mindazt, amit az univerzumból tudok, azt sem tudom biztosan kijelenteni, hogy nem létezik. - Köhögött. - Tudod, az egyik felem ateista. Mindig is úgy gondoltam, hogy Isten csupán az ember teremtménye, olyan kitaláció, ami vigaszt nyújt, és ami kitölti ismereteink hiányos részeit. Például valaki átmegy egy hídon, és a híd leszakad. Mivel senki nem tudja, mitől szakadt le a híd, mindenki isteni szándékot sejt az esemény mögött. - Vállat vont,

mint aki beletörődik valamibe. - Isten akarata. - Köhögött. - De ma már, tudományos ismereteink birtokában, tudjuk, hogy az a híd nem azért szakadt le, mert az Isten úgy intézte, hanem mert előregedett az anyaga, vagy a talaj eróziója miatt, vagy mert túl nehéz terhet kellett viselnie: vagyis van rá valami magyarázat, ami nem isteni eredetű. Érted? Ezt hívják úgy, hogy a „fehér foltok istene”. Amikor valamit nem tudunk, elég, ha Istenre hivatkozunk, és máris megvan a magyarázat, holott valójában létezik más magyarázat is, csak még nem ismerjük.

- Szerinted nem létezik természetfölötti beavatkozás?

- A természetfölötti az, amihez olyankor folyamodunk, amikor valami természeti dolgot nem tudunk. Régen, ha valaki megbetegedett, azt mondták: megszállták a gonosz szellemek. Ha ma megbetegszik valaki, azt mondjuk: megfertőzte egy baktérium vagy egy vírus vagy valamilyen más kórokozó. A betegség ugyanaz, csak az ismereteink változtak időközben, érted? Amikor nem ismertük az okokat, természetfölötti magyarázathoz folyamodtunk. Most, hogy már ismerjük őket, természeti magyarázathoz folyamodunk. A természetfölötti nem más, mint egy kitaláció, amit a természetről való hiányos ismereteink táplálnak.

- Vagyis a természetfölötti nem létezik.

- Nem, csak a természeti, amit még nem ismerünk. A bennem élő ateista azt mondja, hogy nem Isten teremtette az embert, hanem az ember teremtette Istent. - Végigmutatott a szobán. - Mindenre, ami körülvesz minket, van valami magyarázat. Hiszem, hogy a dolgokat univerzális törvények irányítják, amelyek abszolútak és örökkévalók, mindenhatók, mindenütt jelenlévők és mindentudók.

- Egy kicsit, mint Isten...

Az apa halkán elnevette magát.

- Igen, ha akarod. Való igaz, hogy az univerzum törvényeinek olyan jellemzői vannak, amelyeket általában Istennek tulajdonítunk, de ennek természeti okai vannak, nem pedig természetfölötti okai.

- Hogyhogy?

- Az univerzum törvényeinek azért vannak ilyen tulajdonságai, mert ilyen a természete. Például abszolútak, mert nem függnek semmitől: hatással vannak a fizikai állapotokra, azok viszont nem hatnak

rájuk. Örökkévalók, mert nem változnak az idővel, a múltban is ugyanilyenek voltak, és minden bizonnyal a jövőben is ugyanilyenek maradnak. Mindenhatók, mert semmi nem bújhat ki alóluk, minden létezőre kiterjed az erejük. Mindenütt jelenlévők, mert az univerzum minden részén megtalálhatóak, nem úgy van, hogy itt ezek a törvények érvényesek, ott meg azok. És mindentudók is, mert automatikusan érvényesülnek, nincs szükségük rá, hogy a dolgok tájékoztassák őket a létezésükről.

- És honnan jönnek ezek a törvények?

A matematikus arcán kisfiús mosoly jelent meg.

- Most megfogtál.

- Szóval?

- Az univerzum törvényeinek eredete nagy rejtély. Való igaz, hogy ezeknek a törvényeknek csupa olyan jellemzőjük van, amelyeket Istennek szokás tulajdonítani. - Köhögött. - De figyelem: az a tény, hogy nem ismerjük az eredetüket, nem jelenti feltétlenül azt, hogy a természetfölöttitől származnak. - Fölemelte az ujját. - Ne felejtsd el, hogy olyankor folyamodunk a természetfölöttihez, amikor valamit még nem tudunk megmagyarázni, holott van rá természetes magyarázat. Ha mindig a természetfölöttire hivatkozunk, amikor valamit nem tudunk, akkor a „fehér foltok istenéhez” folyamodunk. Hamarosan fölfedezik a valódi magyarázatot, és akkor kiderül, hogy bohócot csináltunk magunkból. Az egyház például folyton a fehér foltok istenével magyarázott mindent, amire akkor még nem volt magyarázat, és aztán mindig rendkívül kínos helyzetbe került, amikor vissza kellett vonnia a tanait, mert az új felfedezések megcáfolták az isteni magyarázatot. Kopernikusz, Galilei, Newton és Darwin a legismertebb példák. - Köhögött. - A lényeg az, Tomás, hogy az univerzum törvényeinek eredetét egyelőre homály fedi, még nincs meg a megfelelő magyarázat. Mellesleg van az univerzumnak néhány olyan tulajdonsága, amelyek megakadályozzák, hogy kategorikusan kijelentsem, hogy Isten nem létezik. Az alapvető törvények eredetének kérdése is közéjük tartozik. Ez arra figyelmeztet minket, hogy az univerzum mögött nagy titok lappang.

Tomás tünődve megvakarta az állát. Aztán a kabátzsebe felé nyúlt.

- Figyelj, apa - mondta, és megtapogatta a zsebét. - Van nálam két titokzatos mondat, és szeretném, ha megmagyaráznád őket, ha tudod.

- Mondd csak.

Tomás belenyúlt a zsebébe, és elővett egy lapot, aztán kihajtogatta. Átfutotta a szöveget, majd az apja felé fordult.

- Kezddhetem?

- Gyerünk.

- *Ravasz az Úristen, de nem rosszindulatú* - olvasta. - *A Természet fenséges mivolta révén rejti el titkait, nem pedig fondorlatból.*

Manuel Noronha párnába temetett fején megjelent egy mosoly.

- Ki mondta ezt?

- Einstein.

A matematikus bólogatott.

- Helyes.

- De hát mit jelent?

Az apa ismét ásított egy nagyot.

- Fáradt vagyok - mondta egyszerűen. - Majd holnap elmagyarázom.

XXIII

Amikor Tomás fölébredt, edények csörömpölését hallotta a házban. Fölkelt az ágyból, öt perc alatt elkészült a fürdőszobában, és köntösében a konyha felé vette az irányt. Anyja ott ült az asztalnál, egy pohár meleg tejjel a kezében és két szelet pirítóssal a tányérján.

- Jó reggelt, Tomás - köszöntötte a fiát, és intett az egyik pirítóssal.
- Kérsz reggelit?

- Igen. Van narancslé?

Az asszony fölkelt, és benézett a hűtőszekrénybe. Kivett egy narancssárga dobozt, és megnézte a tetejére nyomtatott dátumot.

- Hát, fiam, azt hiszem, ez már lejárt. Vennem kell egy újat.

- És gyümölcs? Van gyümölcs?

Gra^a a hűtőszekrény melletti pulton álló színes kosárra mutatott.

- Van banán, alma és mandarin. - Újra bekukucsált a hűtőbe. - És licsibefőtt is van. Mit szeretnél?

Tomás betett a kenyérpíritóba két szelet kenyeret, és kivett a kosárból egy mandarint, amelyet azonnal elkezdett hámozni.

- Mandarint kérek.

- Finom, édes, Algarvéből való.

Tomás a meghámozott mandarinnal leült egy székre, és eszegetni kezdte.

- Apa?

- Még alszik. Tegnap bevett néhány tablettát, hogy éjszaka ne törjön rá a köhögés, de az a baj, hogy ilyenkor mindig többet alszik a kelleténél.

- De hát korán elaludt, nem? Már fönt kéne lennie...

- Ó, ne aggódj, mindjárt fölébred. - Az asszony levetette a kötényét, és körülnézett, mintha próbálná összeszedni a gondolatait. - Figyelj,

a következőképpen csináljuk. Mindent előkészíték a reggelijéhez, jó? Nekem most el kell mennem, hogy bevásároljak az ebédhez, de te úgyis itt maradsz, így hát nem lesz gond, igaz?

- Persze.

- Amikor fölébred, farkaséhes lesz. Tegnap csak egy kis levest evett vacsorára, úgyhogy ahogy ismerem, most majd be akarja pótolni.

- Jól teszi.

- Ha fölébred, csak a tejet kell megmelegíteni.

- És mihez issza a tejet?

Gr^a a elővett egy aranszínű dobozt, amelynek a tetejére egy óriási madár volt festve.

- Zabpehelyhez. Melegítsd meg a tejet, és öntsd rá a zabpehelyre egy mélytányérban, jó?

Tomás elvette a dobozt, és az asztalra tette.

- Menj csak, nyugodtan.

Az apja jó félóra múlva jött ki a konyhába. Nagyon éhes volt, ahogy a felesége megjósolta, és Tomás elkészítette neki a zabpelyhet, ahogy megígérte. Amikor elkészült, mindketten leültek az asztalhoz reggelizni.

- Na, mutasd csak még egyszer azt a két Einstein-mondatot - szolt Manuel.

Tomás bement a szobába, hogy elővegye a papírt, aztán visszatért a konyhába.

- Itt van - mondta, és a kihajtogatott papírral leült a helyére. - *Ravasz az Úristen, de nem rosszindulatú* - olvasta föl ismét. - *A Természet fontos mivolta révén rejti el titkait, nem pedig fondorlatból.* - Ránézett az apjára. - Szerinted mit jelent ez a mondat egy tudós szájából?

A matematikus lenyelt egy kanál zabpelyhet, és lassan, elgondolkodva válaszolt.

- Einstein szerintem az univerzum egyik alapvető tulajdonságára utalt, arra, hogy miként maradnak ügyesen elrejtve a legmélyebb rejtélyek. Minél inkább igyekszünk megközelíteni egy rejtély magját, annál inkább rá kell jönnünk, hogy van egy vékony gát, amely megakadályozza, hogy teljesen feltárjuk.

- Nem értem...

Az apa leírt egy kört a kanállal a levegőben.

- Figyelj, mondok egy példát - magyarázta. - Itt van a determinizmus és a szabad akarat kérdése. Ez a probléma régóta foglalkoztatja a filozófusokat, és már a fizika és a matematika is foglalkozik vele.

- Arra a kérdésre célzói, hogy szabad döntéseket hozunk, vagy nem?

- Igen - bólintott. - Te mit gondolsz?

- Hát, én azt mondanám, hogy szabadok vagyunk, nemde? - Tomás az ablakra mutatott. - Például én azért jöttem most Coimbrába, mert szabadon így döntöttem. - Aztán az asztalon lévő tányérra mutatott. - Te pedig azért eszed ezt a kását, mert így akartad.

- Valóban így gondoldod? Szerinted ezek a döntések valóban szabadok?

- Nos, hát... azt hiszem, igen, persze.

- Nem azért jöttél Coimbrába, mert pszichológiailag arra vagy beállítva, hogy meglátogasd a beteg apádat? Én pedig nem azért eszem ezt a kását, mert fiziológiásán függök tőle, vagy esetleg azért, mert befolyásol egy tévéreklám, anélkül hogy ennek tudatában lennék? Hm? - Fölvonta és leeresztette a szemöldökét, hogy ezzel hangsúlyozza a szavait. - Milyen mértékben vagyunk szabadok? Nem lehetséges, hogy olyan döntéseket hozunk, amelyek első pillantásra szabadnak látszanak, de ha alaposabban megvizsgáljuk az eredetüket, akkor kiderül, hogy számtalan tényezőtől függnek, amelyeknek a létezéséről gyakran nem is veszünk tudomást? Nem lehetséges, hogy a szabad akarat csupán illúzió? Nem lehetséges, hogy minden determinált, annak ellenére, hogy ennek nem vagyunk tudatában?

Tomás fészkelődött a székén.

- Látom már, hogy ezek mögött a kérdések mögött valami lappang - jegyezte meg gyanakodva. - És mit mond erre a tudomány? Szabadok vagyunk, vagy nem?

- Ez a nagy kérdés - mosolyodott el az apja huncutul. - Ha nem tévedek, a determinizmus első nagy hirdetője egy görög volt, akit Leukipposznak hívtak. Kijelentette, hogy semmi nem történik véletlenül, és mindennek megvan a maga oka. Platón és Arisztotelész azonban másként gondolkodott: ők nyílt teret hagytak a szabad akaratnak,

amit az Egyház is a magáévá tett. Kapóra jött neki, nemde? Ha az ember szabad akarattal rendelkezik, akkor Isten többé nem tehető felelőssé a világban történő rosszért. Így aztán évszázadokon keresztül uralkodott az a nézet, hogy az ember szabad akarattal bír. Csak Newtonnal és a tudomány fejlődésével tért vissza újra a determinizmus gondolata, de olyannyira, hogy a XVIII. század egyik legnagyobb fizikusa, Pierre de Laplace márki igen fontos kijelentést tett. Megfigyelte, hogy az univerzum alapvető törvényeknek engedelmeskedik, és azt állította, hogy ha ismerjük ezeket a törvényeket, és ha pontosan meg tudjuk határozni az univerzumban létező összes tárgy és részecske helyzetét, sebességét és irányát, akkor megismerhetjük az egész múltat és jövőt, hiszen minden determinált. Ennek a gondolat kísérletnek Laplace démona a neve. Eszerint minden determinált.

- Hm - morogta Tomás. - És mit mond a modern tudomány?

- Einstein egyetértett ezzel a nézettel, és a relativitáselméletek arra az elvre épültek, hogy az univerzum determinisztikus. De a dolog bonyolultabbá vált, amikor megjelent a kvantumelmélet, amely indeterminista szemléletet hozott az atomok világába. A kvantummechanikai indeterminizmust Heisenberg alapozta meg, aki 1927-ben megállapította, hogy nem lehet egyszerre pontosan meghatározni egy mikrorészecske sebességét és pozícióját. Így született meg a határozatlansági elv, amelyet...

- Erről már hallottam - szakította félbe Tomás, mert eszébe jutott az Arianával folytatott teheráni beszélgetése. - A nagy testek viselkedése determinisztikus, a kicsiké indeterminisztikus.

Manuel egy pillanatig a fiára meredt.

- A mindentit! - kiáltotta. - Nem gondoltam volna, hogy benne vagy a témában!

- Igen, ezt nemrég magyarázták el nekem. Nem ez a kérdés indította útjára a mindenségelmélet keresését, amely feloldhatná ezt az ellentmondást?

- Pontosán - helyeselt a matematikus. - Napjainkban ez a fizika nagy álma. A tudósok azt a nagy elméletet kutatják, amely többek között egyesítené magában a relativitáselméletet és a kvantumelméletet, illetve megoldaná az univerzum determinisztikus vagy indetermi-

nisztikus voltának problémáját. - Köhögött. - De feltétlenül meg kell jegyezni valamit. A határozatlanság elve szerint egy részecske viselkedését a megfigyelő jelenléte miatt nem lehet pontosan meghatározni. Az évek során rengeteget beszélgettem erről Siza professzorral... tudod, aki eltűnt, emlékszel?

- Igen.

- Az történt, hogy a határozatlansági elv, amely helytálló, egy sor olyan kijelentést szült, amelyeket mindig is ostobaságnak tartottunk. Egyes fizikusok ugyanis azt állították, hogy egy részecske csak akkor dönti el, hogy hol van, amikor megjelenik egy megfigyelő.

- Erről is hallottam már - mondta Tomás. - Itt van szó arról, hogy ha betesznek egy elektront egy dobozba, és ezt a dobozt két részre osztják, az elektron egyszerre mindkét oldalon ott van, és csak akkor dönti el, hol legyen, amikor valaki kinyitja a doboz valamelyik felét...

- Pontosán - helyeselt az apja, akit lenyűgöztek Tomás kiterjedt ismeretei a kvantumfizika területén. - Ezt persze Einstein és más fizikusok kifaragták. Különböző példákat hoztak fel annak szemléltetésére, hogy mennyire abszurd ez a gondolat, amelyek közül a leghíresebb a Schrödinger macskája. - Köhögött. - Szóval, Schrödinger megmutatta, hogy ha igaz az az állítás, hogy egy részecske egyszerre két helyen van, akkor egy macska is lehet egyszerre élő és halott, ami természetesen abszurd.

- Igen - bólogatott Tomás. - De apa, nem ez a kvantummechanika az, amely minden különössége és intuíciónknak ellentmondó mivolta ellenére mégiscsak egybevág a matematikával és a valósággal?

- Persze, hogy egybevág - kiáltotta Manuel. - De nem az a kérdés, hogy egybevág-e, hiszen azt látjuk, hogy egybevág. Hanem az a kérdés, hogy helyes-e az értelmezése.

- Hogyhogy? Ha egybevág, akkor helyesnek kell lennie.

Az idős matematikus elmosolyodott.

- Itt lép be az univerzum inherens leleményessége - mondta. - Heisenberg ugyebár azt mondta, hogy egy részecske helyzetét és sebességét a megfigyelő jelenléte miatt nem lehet egyszerre és pontosan meghatározni. Ez volt az a kijelentés, amely megalapozta azt a megállapítást, hogy a mikrorészecskék univerzuma indeterminisztikus.

Tény, hogy nem lehet meghatározni a viselkedésüket. De ez még nem jelenti azt, hogy a viselkedésük valóban indeterminisztikus, érted?

Tomás értetlenül csóválta a fejét.

- Jaj, micsoda összevisszaság! Semmit nem értek.

- Figyelj, Tomás, figyelj, milyen leleményes. Először is Heisenberg megállapította, hogy a megfigyelő jelenléte miatt nem határozható meg egyszerre és pontosan egy részecske helyzete és sebessége, ugye? Ismétlem: a megfigyelő jelenléte miatt. Ez a lényeg. A határozatlanság elve soha nem állította azt, hogy a mikrorészecskék viselkedése indeterminisztikus. Arról van szó, hogy a viselkedésüket nem lehet meghatározni, determinálni, a megfigyelő jelenléte és a megfigyelt részecskék interferenciája miatt. Vagyis: a mikrorészecskék viselkedése determinisztikus, csak éppen nem determinálható. Érted?

- Ühüm...

- Ez benne a furfang. - Főlemelte a kezét. - És ehhez jön még egy furfang. Ugyanis a határozatlanság elve azt is megmondja, hogy soha nem tudjuk bebizonyítani, hogy az anyag viselkedése determinisztikus, hiszen amint megpróbáljuk, a megfigyelő interferenciája megakadályozza a bizonyítást.

- Értem - dűnyögte Tomás. - De akkor miért áll fönn ez a vita?

Az apa elnevette magát.

- Én is ezt kérdezem magamban - mondta. - Siza és én sosem értettük, miért nem fogja föl senki, hogy ez egy szemantikai probléma, amely a *determinisztikus* és a *determinálható* szavak összetévesztéséből származik. - Főlemelte a kezét. - De nem ez a lényeg. A lényeg az, hogy azzal, hogy tagadja a teljes múlt és jövő megismerésének lehetőségét, a határozatlansági elv fölfedi az univerzum alapvető leleményességét. Mintha az univerzum ezt mondaná nekünk: az idők kezdetétől determinálva van az egész történet, de ezt ti soha nem fogjátok tudni sem bebizonyítani, sem pedig pontosan megismerni. Ez a furfang. A határozatlansági elv által tudtuk meg, hogy noha minden determinált, a végső valóság nem determinálható, vagyis nem határozható meg. Az univerzum e mögé a furfang mögé rejtette a titkát.

Tomás újraolvasta Einstein mondatait.

- *Ravasz az Úristen, de nem rosszindulatú* - szólt. - *A Természetfenséges mivolta révén rejti el titkait, nem pedig fondorlatból.* - Fölemelte a fejét. - És abban a részben sincs semmi csel, hogy Isten nem rosszindulatú?

- Ezt mondogatom neked én is - válaszolta az apja. - Az univerzum elrejti titkát, de ezt a végtelen bonyolultsága révén teszi.

- Értem - bólintott Tomás. - De az anyag viselkedésének meghatározhatatlansága nemcsak az atomi univerzumra vonatkozik?

A matematikus vágott egy grimaszt.

- Nos, az igazság az, hogy ez a leleményesség minden szinten létezik.

- Azt hittem, azt mondd, hogy csak kvantumfizikai szinten van meghatározhatatlanság... - mondta Tomás csodálkozva.

- Nos, régebben így is gondolták. Csakhogy közben újabb felfedezéseket tettek.

- Milyen felfedezéseket?

Manuel Noronha kinézett az ablakon a városra, de olyan álmodozó tekintettel, ahogy egy kalitkába zárt madár nézi az eget a rácson keresztül.

- Figyelj csak, mi lenne, ha kimennénk a térre inni egy kávé?

A Comércio tér a reggel kellemes kábulatában lustálkodott. A napfény meg-megcsillant a teret körülvevő öreg házak fehér falain és erkélyein. Az épületek közül egyedül a Szent Jakab-templom barnássárga román homlokzata tűnt ki. Az utcaképet kis bódék tarkították, amelyekben tarka ruhákat, a térség jellegzetes kék fajanszedényeit és egyszerű bizsukat árultak. A tér hívogató volt, így hát apa és fia leültek egy kinti asztalhoz, kinyújtották a lábukat, és arcukat a nap felé fordítva élvezték a bőrüket simogató meleget.

Kezében jegyzetömbbel megjelent a pincér, és a vendégek két feketét rendeltek nála. Amikor a fiú távozott, Tomás gyengéden az apjára nézett.

- Az előbb azt mondtad, hogy a meghatározhatatlanság nem csak a kvantumfizika világára vonatkozik...

- Igen.

- Akkor javíts ki, ha tévedek, de szerintem ez ellentmond mindennek, amit azelőtt mondtak. Hiszen a relativitáselmélet és a klasszikus newtoni fizika deterministák voltak, nem?

- De, azok voltak, és most is azok.

- És az anyag viselkedése mindkettő szerint megjósolható...

- Nem egészen.

- Ezt nem értem. Nekem egyszer azt mondták, hogy ha ismerem a Hold helyzetét, sebességét és haladási irányát, pontosan ki tudom számítani minden múlt- és jövőbeli mozgását. Nem ezt jelenti a megjósolhatóság?

- A dolog nem egészen így áll. Történt néhány későbbi felfedezés, amelyek mindent megváltoztattak.

- Milyen felfedezések?

Megjelent a pincér, és letette a két csészét az asztalra. Manuel Noronha kihúzta magát a széken, óvatosan belekortyolt a kávéba, az égre emelte a tekintetét, és nézte, milyen könnyedén siklanak a tiszta kékségben a halvány felhőpamacsok.

- Hadd kérdezzek valamit, Tomás. Miért nem tudjuk pontosan megjósolni az időjárását?

- Hm?

A matematikus az égre mutatott.

- Mi az oka annak, hogy a tévében az időjárás-jelentés szerint Coimbra fölött ma derült égnek kellene lennie, én mégis azt látom, hogy felhők vonulnak rajta, megcáfolván az előrejelzést?

- Mit tudom én - nevetett Tomás. - Mert tökfejek a meteorológusaink, gondolom.

Az apa ismét kihúzta magát, és a nap felé fordította az arcát.

- Rossz válasz - mondta. - Az egyenlettel van a baj.

- Hogyhogy?

- 1961-ben egy Edward Lorenz nevű meteorológus leült egy számítógép elé, és elkezdte vizsgálni azokat a hosszú távú meteorológiai előrejelzéseket, amelyek az időjárás változásait mindössze három változó, nevezetesen a hőmérséklet, a légnyomás és a szél sebessége alapján jósolták meg. A kísérlet semmi különöset nem tárt volna fel, ha a meteorológus nem akart volna részletesebben megvizsgálni egy bizonyos számot. Egy aprócska, csaknem jelentéktelen dolgot. Nem vezetett be semmilyen új adatot az elejétől kezdve, hanem csak megnézte az eredeti kísérlet kinyomtatott másolatát, és kimásolta azt a számot, amit ott talált. - Elővett egy tollat a zsebéből, és elvett egy papírszalvétát az asztalról. - Ha jól emlékszem, a...

Főlírt négy számjegyet.

0,506

- A 0,506 volt az.

- Ejha, ez aztán a memória! - szólt közbe a fia.

- Mi, matematikusok, már csak ilyenek vagyunk. - Elmosolyodott, és rámutatott az asztalon gőzölgő csészékre. - Na, szóval úgy, ahogy most mi, Lorenz is megivott egy kávé, és közben otthagya a számító-

gépet, hadd dolgozza fel az adatokat. Ám amikor visszaült elé, alig tudott hinni a szemének. Fölfedezte, hogy az új előrejelzés teljesen más, mint az előző volt. Teljesen. Ideges lett, és elkezdte keresni, mi változott. - A tolla hegyével rábökött a papírszalvétára fölírt négy számjegyre. - Miután mindent alaposan átnézett, észrevette, hogy a négy számjegy, amelyet használt, csak az eleje egy hosszabb számsornak.

Fölírta az egész számot.

0,506127"

- Ez volt a teljes eredeti szám. Amikor ezt észrevette, akkor döbbsent rá arra a tényre, hogy az adatok milliomodnyi, vagyis már-már elhanyagolhatóan aprócska megváltoztatása is teljesen megváltoztatja az előrejelzést. Mintha egy előre nem látott kis szélfuvallat képes lenne megváltoztatni az egész bolygó időjárását. - Hatásszünetet tartott. - Lorenz fölfedezte a káoszt.

- Tessék?

- A káoszelmélet az egyik legbámulatosabb matematikai modell, és segít megmagyarázni az univerzum rengeteg jelenségét. A kaotikus rendszerek alapelvét nagyon egyszerű megfogalmazni. A kezdeti feltételek apró megváltoztatásai hatalmas változásokat idéznek elő a végeredményben. Vagyis: kis okok, nagy hatások.

- Mondj egy példát.

Az apa ismét felmutatott az égre és a rajta úszó felhőkre, amelyek időnként idegesítő árnyékot vetettek a Comércio térre.

- Az időjárás - mondta. - A leghíresebb példa az úgynevezett pillangóhatás. Eszerint egy pillangó szárnycsapása itt, Coimbrában, milliomodnyi mértékben megváltoztatná maga körül a légnyomást. Ez az aprócska változás olyan dominóhatást idézne elő a levegő molekuláiban, hogy egy idő múlva óriási vihar kerekedne belőle Amerikában. Ez a pillangóhatás lényege. No mármost, vigyük tovább ennek a kicsiny pillangónak a hatását a világ összes pillangóira, az összes állatra, és mindenre, ami mozog és lélegzik. Mi következik mindebből? - Széttárta a karját, mint aki evidenciát közöl. - Maga az előreláthatatlanság.

- Ami az indetermináltságra utal.

- Nem! - kiáltott föl a matematikus. - Az előre nem láthatóság nem a meghatározatlanságra utal, hanem a meghatározhatatlanságra. Az anyag viselkedése ettől még továbbra is meghatározott, azaz determinált. Vagyis az anyag úgy szerveződik, hogy nem lehet hosszú távra előre megjósolni a viselkedését, annak ellenére, hogy előre meghatározott. Ha akarod, úgy is mondhatjuk, hogy a kaotikus rendszerek viselkedése *kazuális*, azaz okszerű, de látszólag esetleges.

- Aha - bólogatott Tomás. - És gondolod, hogy ez nemcsak a meteorológiára érvényes, hanem más területekre is?

- Tomás, a káoszelmélet mindenütt jelen van. Mindenütt. Lehet, hogy a kvantumvilágban is azért nem tudjuk biztosan megjósolni a mikrorészecskék viselkedését, mert az kaotikus. Ez a viselkedés előre meghatározott, de a kezdeti feltételek ingadozásai olyan aprócskák, hogy nem vagyunk képesek megjósolni a változásait. Ez az oka annak, hogy a kvantumvilág számunkra indeterminálnak, meghatározatlannak tűnik. Valójában a mikrorészecskék viselkedése is determinált, csak éppen mi nem tudjuk meghatározni. Úgy vélem, hogy ez részben valóban a megfigyelő hatása miatt van, miként azt a határozatlansági elv megállapította, de részben a kaotikus rendszerek inherens meghatározhatatlansága miatt is.

- Jó, de ez csak a miniatűr dolgokkal van így, mint amilyenek az atomok vagy a molekulák... - vetette közbe Tomás.

- Nagyon tévedsz - mondta az apja. - A káosz mindenütt jelen van, a nagy testeket is beleértve. Maga a naprendszer is, amelynek a viselkedése látszólag megjósolható, valójában kaotikus rendszer. Csak mi ezt nem vesszük észre, mert nagyon lassú mozgásokat figyelünk. De attól még a naprendszer is kaotikus. Egy számítógépes kísérlet például kiszámította, hogy ha a Föld mindössze száz méterrel odébb kezdett volna el keringeni a Nap körül, mint ahol valójában elkezdett, százezer évvel később negyvenmillió kilométerre került volna az eredeti pályájától. Kis okok, nagy következmények.

- H m .

- Sőt, még a mi életünket is a káosz irányítja. Képzeld el például, hogy beülsz az autóba, de még mielőtt elindulnál, észreveszed, hogy rácsuktad az ajtót a zakód csücskére. Mit teszel erre? Kinyitod az ajtót,

megigazítod a zakót, majd becsukod az ajtót, és elindulsz. Ezalatt elvesztettél öt másodpercet. Amikor odaérsz az első sarokhoz, ott terem egy kamion és beléd rohan. Az eredmény: egész életedre lebénulsz. Most képzelj azt, hogy nem csuktad rá az ajtót a zakód csücskére. Mi történik? Azonnal elindulsz az autóval, és öt másodperccel előbb érsz a sarokra, ugye? Jobbra nézel, meglátod a közeledő kamiont, megvárrod, amíg elmegy, aztán folytatod az utadat. Ez a káoszelmélet. A zakód csücskére rácsukott ajtó miatt elvesztegetted öt másodpercet, és ez az egész hátralévő életedet megváltoztatja. - Legyintett. - Kis okok, nagy következmények.

- És mindez egy ilyen apróság miatt?

- Igen. De most figyelj. Már előre meg volt határozva, hogy rá fogod csukni az autó ajtaját a zakód csücskére. Ugyanis reggel rosszul vetted föl a zakódat. Mégpedig azért vetted föl rosszul, mert rosszul ébredtél. És azért ébredtél rosszul, mert keveset aludtál. És azért aludtál keveset, mert későn feküdtél le. És azért feküdtél le későn, mert be kellett fejezned valami munkát az egyetemre. Ezt a munkát pedig ezért vagy azért kellett elvégezned. Mindennek megvan a maga oka, amely olyan következményeket idéz elő, amelyek újabb okai lesznek újabb következményeknek, végtelen dominóhatás ez, amelyben minden determinálva van, de nem meghatározható. A kamion sofőrje is időben fékezhetett volna, de nem tette, mert meglátott egy csinos lányt, és oldalra nézett. A lány pedig azért volt ott abban a pillanatban, mert késésben volt. És azért volt késésben, mert telefonált az udvarlójával. Az udvarlója pedig szintén valamilyen okból telefonált neki. Minden ok és okozat.

Tomás megsimította a haját, és próbálta rendezni a gondolatait.

- Várjunk csak - mondta. - Képzeljük azt, hogy be tudjuk táplálni az univerzum összes adatát egy szuperszámítógépbe. Ebben az esetben meg tudnánk határozni az egész múltat és jövőt, nem igaz?

- Igen, akkor lehetne alkalmazni Laplace démonát. Az egész múlt és jövő eleve létezik, és ha ismernénk az összes törvényt és meg tudnánk határozni egyszerre és pontosan minden anyag sebességét, irányát és helyzetét, akkor láthatnánk a múltat és a jövőt.

- Vagyis elméletileg lehetséges...

- Nem, elméletileg nem lehetséges.

- Már megbocsáss - vetette ellen Tomás. - Elméletileg lehetséges. Csak gyakorlatilag nem.

Az apja megrázta a fejét.

- Ez egy újabb szellemessége az univerzumnak - mondta. Ha mindent tudhatnánk az univerzum jelenlegi állapotáról, meg tudnánk határozni a múltat és a jövőt, hiszen minden előre meg van határozva. De még elméletileg is lehetetlen mindent tudni az univerzum jelenlegi állapotáról.

- Ah, igen? És miért?

- Az univerzum másik inherens leleménye miatt - felelte a matematikus. - És ez a végtelenség.

Tomás elfintorította az arcát.

- A végtelenség?

- Igen. Nem hallottál még Zénón paradoxonjáról?

- De igen.

- Akkor mondd el, légy szíves.

- Mi ez? Valami vizsga?

- Ugyan már! Mondd el, gyerünk!

A fiú hunyorogva kutatott az emlékezetében.

- Nos... ha jól emlékszem, a teknős és a nyúl futóversenyéről szól, nem? A teknős előbb indul el, de a nyúl sokkal gyorsabb, és hamar utoléri. A probléma abban áll, hogy Zénón szerint a nyúl soha nem érhetné utol a teknőst, mert a kettejük közti távolság végtelenül osztható. Ez az, ugye?

- Igen - bólintott az apja. - Zénón paradoxonja jól illusztrálja a végtelen matematikai problémáját. Ahhoz, hogy egy métert fusson, a nyúlnak le kell futnia e távolság felét. És ez a fél tovább felezhető, és az a fél is tovább felezhető, és így tovább, a végtelenségig.

- De mit akarsz ezzel bizonyítani?

- Azt akarom bizonyítani, hogy a végtelen problémája kikerülhetetlen az előreláthatóság kérdésében. - Ismét az égre mutatott. - Térjünk vissza az időjárás példájához. A hosszú távú előrejelzést két tényezősor teszi lehetetlenné. Az egyik egészen gyakorlati. Ha tudnám is, hogy melyek azok a tényezők, amelyek befolyásolják az időjárás változásait mindet figyelembe kéne vennem. Minden állat lélegzetvétélét, mind az élőlény mozgását, a nap tevékenységét, egy vulkánkitörést, min-

den autó, minden kémény, minden gyár kieresztett füstjét, mindent. No mármost, nagyon is gyakorlati akadály van annak, hogy mind-ezen tényezőket egyszerre figyelembe tudjam venni, nemde?

- Persze, ez nem lehetséges.

- A másik tényezősor a végtelen problémájával függ össze. Például képzeljük el, hogy egy adott pillanatban meg kell mérnem a globális hőmérsékletet, hogy számításokat végezhessenek. Tétélezzük fel, hogy itt, Coimbrában fogom a hőmérőt, és délben mérek, mondjuk... tudom is én..., mondj egy számot.

- Mondjuk húsz fokot?

Az apa ismét elővette a zsebéből a tollat, és fölírt néhány számjegyet arra a papírszalvétára, ahova azt a számot is följegyezte, amely hozzásegítette Lorenzt a kaotikus rendszerek felfedezéséhez.

20°

- Nagyon jó, 20 fok - mondta a matematikus. - De ez a szám valójában nem teljes, ugye? Csak az egész fokokat mértem meg. Csakhogy mi már tudjuk, hogy a kezdeti feltételek apró változtatásai nagy változásokhoz vezetnek a végeredményben. Ha pedig így van, akkor alapvető fontosságú, hogy tizednyi, századnyi, ezrednyi pontossággal tudjuk a hőmérsékletet, nem igaz?

- Jó, akkor pontosítsd.

Manuel hozzáírt három számjegyet.

20,793°

- Na és a... többi szám? Nem lehetnek szintén fontosak? A kaoszelmélet szerint azok. így hát le kell írni a következő számjegyeket is, akár milyen aprócska eltérésről legyen is szó, hiszen a legapróbb eltérés is óriási hatást képes előidézni.

- Aha.

A matematikus újabb számjegyeket írt a papírra.

20,793679274027934288722°

- De még ez sem elég - jelentette ki. - Ugyanis minden egyes következő számjegy is kulcsfontosságú lehet. - Elmosolyodott. - Ezzel azt akarom mondani, hogy a méréskor végtelen számú számjegyet kellene figyelembe venni. Márpedig ez nem lehetséges, ugye? Vagyis, bármennyi számjegyet veszünk is, soha nem tudjuk egészen pontosan megmondani a hőmérsékletet egy meghatározott helyen és időben, hiszen olyan számítást kéne végeznünk, amely végtelenednyi adatokat tartalmaz.

- Aha, értem.

- De a probléma még ennél is bonyolultabb. - Az asztalra ütött. - Ugyanis az ezen az asztalon mért hőmérséklet icipicit különbözhet az egy méterrel odébb mért hőmérséklettől. - Odamutatott. - Vagyis Coimbra minden pontján meg kellene mérnünk a hőmérsékletet. Ez azonban megint csak nem lehetséges, igaz? Akárcsak Zénón paradoxonjában, nem nehéz belátni, hogy minden egyes méter végtelenül osztható. Az összes létező helyen meg kellene mérnem a hőmérsékletet ahhoz, hogy tudjam, melyek a kezdeti feltételek. De mivel az egyes helyek közötti távolság, legyen az bármilyen kicsi, mindig tovább felezhető, soha nem fogom tudni megmérni az egész teret. És ugyanez vonatkozik az időre is. Egy másodperc és egy másik másodperc között végtelenül osztható a különbség, igaz? No mármost, az egyik, illetve egy másik pillanatban mért hőmérséklet között lehetnek nüansznyi eltérések. De mivel az idő is végtelenül osztható, a Zénón-paradoxon állítása szerint soha nem kaphatom meg ezt a mérést. Gondold csak meg: a Zénón paradoxonja mögött húzódó gondolatmenet azt sugallja, hogy egyetlen méterben annyi tér van, mint az egész univerzumban, és egyetlen másodpercben annyi idő van, mint az egész örökkévalóságban, és ez az univerzum egyik titokzatos sajátossága.

- Értem...

Manuel fogta a csészéjét, és megitta a maradék kávé. Mélyet lélegzett, kinyújtózkodott a székén és lehunytt szemmel élvezte a napsugarak melegét.

- Emlékszel, amikor egyszer Gödel nemteljességi tételeiről beszéltem neked?

- Igen.

- Na, lássuk csak, mire emlékszel belőle - mondta. - Miből állnak ezek a tételek?

Tomás fáradtan megrázta a fejét.

- Jaj, már! Mit tudom én...

Az apa kinyitotta az egyik szemét, és Tomásra nézett.

- Nem emlékszel?

- Nem nagyon.

- Szóval nem emlékszel rá, hogy azt mondtam, hogy a nemteljességi tételek megmutatják, hogy egy matematikai rendszer nem tudja minden állítását bebizonyítani?

- Ja, de.

- Ez a felfedezés nagyon nagy jelentőségű, tudod?

- De miért? Mi ebben olyan rendkívüli?

- Nagyon egyszerű - mondta Manuel. - A nemteljességi tételek rávilágítottak az univerzum egy újabb titokzatos tulajdonságára. Ezekkel a tételekkel az univerzum a következőt mondja nekünk: vannak bizonyos dolgok, amelyekről ti, emberek, tudjátok, hogy igazak, de soha nem fogjátok tudni bebizonyítani, mert én, az univerzum, fenséges módon elrejtettem az igazság utolsó morzsáját. Az igazság nagy részét megismerhetitek, de a dolgok úgy vannak kitalálva, hogy a teljes egészét soha nem lesztek képesek felfogni. Érted már?

- Igen.

A matematikus széttárta a karját, ahogy mindig szokta, miután bebizonyít valamit.

- Voilá! - kiáltotta. - A határozatlansági elvnek, a kaotikus rendszereknek és a nemteljességi tételeknek van egy közös, mély jelentésük: feltárják az univerzum működésének hihetetlen leleményeit. - Az ég felé intett. - Az egész kozmosz a matematikán alapszik. Az univerzum alapvető törvényei kifejezhetőek matematikai egyenletekben és tételekben, a fizika törvényei az adatfeldolgozás algoritmusai, az univerzum titka pedig matematikai nyelven van kódolva. Minden mindennel összefügg, még az is, amin nem látszik. De még a matematika nyelve sem képes teljesen megfejteti ezt a kódot. És ez az univerzum legrejtélyesebb tulajdonsága: az a mód, ahogyan elrejtí a végső igazságot. Minden meg van határozva, de minden meghatározha-

tatlan. A matematika az univerzum nyelve, de ezt nem áll módunkban minden kétséget kizáróan bebizonyítani. Amikor leásunk a dolgok mélyére, mindig találunk egy különös fátylat, amely elrejti a rejtély utolsó láncszemeit. A teremtő itt rejtegeti a kézjegyét. A dolgok olyan leleményesen vannak kitalálva, hogy a legmélyebb titkukat nem lehet teljesen föltárni.

- H m .

- Az univerzum mélyén mindig lesz titok.

Az előadó zsúfolásig tele volt. Nagy volt a nyüzsgés, a diákok ülőhelyet kerestek, könyveket rakosgattak, egymásra tekingettek: a fizika tanszék földszinti terme teljesen fölbolydult, hiszen a következő előadás különlegesnek ígérkezett, és ez az egész Coimbrai Egyetemből idevonozta a diákokat. De ami igazán élettélivé varázsolta a nagytermet, az az állandó morajlás volt, amit időnként megszakított egy-egy köhögés, valahogy úgy, ahogy a sirályok vijjogása megtöri a tenger zúgását.

Tomás Noronha elvegyült a diákok sokaságában, megkereste a terem legtávolabbi zugát, és leült az egyik hátsó padba. Régen látott már előadótermet ebből a perspektívából: de diszkrétan meg akart húzódni, és erre a célra a terem hátsó része tűnt a legalkalmasabbnak. Kissé zavarta a korkülönbség, hiszen a körülötte nyüzsgő diákok húsz év körül jártak, ő pedig már a negyvenkettédiket taposta, még el is bizonytalanodott, hogy jó ötlet volt-e idejönni, de aztán rögtön úgy döntött, hogy igen, hiszen ez lesz Siza professzor első olyan órája, amelyet nem ő tart meg. Erről pedig nem akart lemaradni, akárcsak a többi olyan diák, akik más szakokról jöttek ide.

Siza professzor eltűnésekor az egyetem felfüggesztette az asztrofizika-órákat, de a felfüggesztés nem tarthat az örökkévalóságig, már csak azért sem, mert a fizikaszak egyik igen fontos tantárgyáról van szó. Mivel az idő múlásával nem oldódott meg Augusto Siza eltűnéseinek rejtélye, az egyetem úgy döntött, hogy a továbbiakban a professzor első számú asszisztense, Luís Rocha fogja megtartani az órákat.

Tomás meg akarta ismerni Rochát. Az apja azt mondta neki, hogy Siza munkatársa nagyon ideges mentorának eltűnése miatt, ami érthető is, ha belegondolunk. De mint ismeretes, a matematikusok és a fizikusok gyakran külön életet élnek, hogy finoman fejezzük ki magun-

kat, és Tomás úgy hallotta, hogy ez alól Luís Rocha sem kivétel. Az apja elmesélte neki, hogy a professzor paranoiás lett Siza eltűnése óta: napokig ki sem mozdult a lakásából, és a munkatársainak kellett bevásárolniuk helyette, hogy ellássák élelemmel és más alapvető fontosságú dolgokkal.

A jelek szerint ezen a paranoiás viselkedésen már sikerült úrrá lennie, hiszen Luís Rocha elfogadta a felkérést, hogy tartsa meg mentorának óráit. Kétségtelen, hogy volt ebben valami katartikus: a tantárgy átvételével a fiatal tanár egyrészt mestere természetes örököseként léphetett föl, másrészt segített elűzni a démonokat, amelyek a professzor váratlan és megmagyarázhatatlan eltűnése által szabadultak el.

Tomás számára ez az előadás elsősorban azt jelentette, hogy lehetősége nyílik megismerkedni az adjunktussal. Fontosnak tartotta ugyanis, hogy beszéljen vele. Nem mintha arra számított volna, hogy bármit is tud a professzor eltűnésének körülményeiről, de úgy gondolta, hogy bizonyára érdekes részletekkel szolgál majd a gondolkodásával, a kutatásaival és a projektjeivel kapcsolatban, amely részletek komoly segítséget jelenthetnek a nyomozásban. Tomás bólintott. Igen, jól tette, hogy eljött az első órára.

Az órájára pillantott. Már tizennégy perccel múlt tizenegy óra, amikor elvileg el kellett volna kezdődnie az előadásnak. Ezek szerint itt is érvényben van a híres „akadémiai negyedóra”, azaz a coimbrai egyetemen megszokott hagyományos késés. Mégis úgy érezte, jól tette, hogy eljött.

Már csak az kell, hogy Luís Rocha is megjelenjen.

Amint belépett a tanár a terembe, csönd telepedett a hallgatóságra, de ez csak néhány másodpercig tartott, aztán azonnal folytatódott a halk morajlás. A diákok kíváncsian méregették az új tanárt, találgatva, milyen lehet, mik a szándékai és mik a gyengeségei.

Luís Rocha magas férfi volt, aki valaha sovány lehetett, de az idők során úrrá lett a termetén a sör vagy a város éttermeiben elköltött bőséges ebédek. A homloka fölött kopaszodott, a maradék haja pedig máris őszült. Ránézésre türelmesnek tűnt, de Tomás gyanította, hogy ez csak a látszat, és a nyugalom mögött csapongó természet rejtőzik.

A tanár pár pillanatig az asztalnál ült, átfutotta a jegyzeteit, aztán fölállt, és szembenézett a hallgatókkal.

- Jó napot - köszöntötte a diákokat.

A hallgatók összehangolatlan „jó napot”-tal válaszoltak.

- Mint tudják... Siza professzor urat helyettesítem, aki... hát, nem tud itt lenni - dadogta. - Mivel ez az első asztrofizika-óra ebben a félévben, úgy gondoltam, hogy talán érdemes lenne egy általános áttekintéssel kezdeni a tantárgyat, a két kulcsfontosságú pontból... az... az alfaból és az ómegából kiindulva. Az egyenletek és a számítások majd később jönnek. Jó lesz így?

A diákok hallgattak, csak két lány akadt az első sorban, akik nem akarták válasz nélkül hagyni a tanárt, és biztatásképpen bölintottak, hogy folytassa a beszédet.

- Nos, akkor... ki tudja nekem megmondani, mi az az alfa-, illetve ómega-pont?

Luís Rocha nemcsak tapasztalatlan az óraadásban, de kifejezetten félénk is, állapította meg Tomás. A hallgatók passzívak voltak, talán az Augusto Siza iránti tiszteletből, talán mert érezték Luís Rochán a tapasztalatlanságot, és ki akarták puhatolni a határokat, de a tanár kitarzott a kérdése mellett. Ami pedagógiai szempontból helyes, de jelen helyzetben kétségtelenül felettébb kockázatos is.

Akárhogy is, a tanárnak csak a néma csönd felelt.

- Szóval?

Még mindig csönd.

Az óra rosszul kezdődött, és a helyzet kezdett kissé kínossá válni, de Luís Rocha nem adta föl, és rámutatott egy szakállas hallgatóra.

- Mi az az alfa-pont?

A diák összerezzen: egész idáig nyugodtan nézte az előadást, és nem számított rá, hogy megszólítják.

- Hát... azt hiszem... azt hiszem, hogy a görög ábécé első betűje - kiáltotta mosolyogva, és rendkívül elégedett volt magával, amiért így kivágta magát.

- Hogy hívják?

- Nelson Carneiro.

- Nelson, ez nem nyelvészeti és nem is történelemóra. A válasza alapján azt gondolom, hogy maga a bukás szélén áll.

Nelson elvörösödött, de a tanár nem vett róla tudomást, és a hallgatók felé fordult.

- Jól figyeljenek - mondta. - Én azt a diákot díjazom, aki együttműködik az órán és gyakran felszólal. Gondolkodó fejeket, aktív, vizsgálódó elméket akarok, nem pedig szivacsokat, megértették? - Hirtelen rámutatott egy jól táplált diákra a másik oldalon: - Az asztrofizikában mit nevezünk alfa-pontnak?

- Az univerzum kezdetét, tanár úr - válaszolta sietve a fiú, rémülten, hogy vele is az történik, ami az imént Nelsonnal.

- És mi az ómega-pont?

- Az univerzum vége, tanár úr.

Luís Rocha összedörzsölte a tenyerét, és a terem végéből figyelő Tomás kénytelen volt megállapítani, hogy tévedett: mégsem tapasztalatlan tanár. Azzal, hogy néhány mondatban bukással fenyegetett egy diákot, a többieket pedig arra biztatta, hogy legyenek aktívabbak, pár pillanat alatt felrázta az egész csoportot.

- Az alfa és az ómega, a kezdet és a vég, az univerzum születése és halála - mondta. - íme a mai beszélgetésünk témája. - Két lépést tett oldalra. - Fölteszem a kérdést: miért kell, hogy az univerzumnak legyen eleje és vége? Mi a gond azzal, ha az univerzum örök? Lehet-e örök?

A csoport hallgatásba burkolózott, a diákok még nem emésztették meg az új módszereket.

- Maga, ott, mondja, mi a válasz?

Egy szemüveges lányra mutatott, aki azonnal elpirult a megszólítástól.

- Hát, tanár úr... én, én... nem tudom.

- Nem tudja sem maga, sem más - vette át a szót a tanár. - De érdemes megfontolni ezt a felvetést, nemde? Egy örökké tartó univerzum, amelynek nincs se eleje, se vége, egy univerzum, amely mindig létezett, és mindig létezni fog. Akkor most azt kérdezem, hogy maguk szerint mit mond erre az elképzelésre az egyház?

A diákok hitetlenkedve néztek rá, mások abban sem voltak biztosak, hogy jól hallották a tanár kérdését.

- Az egyház? - kérdezte valaki elképedve. - De hát mi köze van ehhez az egyháznak, tanár úr?

- Minden és semmi - válaszolta Luís Rocha. - Az univerzum kezdetének és végének kérdése nem kizárólag tudományos kérdés: teológiai probléma is. Mivel lényegi kérdéstről van szó, már-már átlépi a fizika határait, és félig-meddig, vagy talán egészen, metafizikai kérdés. Volt vagy nem volt Teremtés? - Egy pillanatig függőben hagyta a kérdést, hadd lebegjen a teremben. - A Bibliában leírtak alapján az egyház mindig is azt hirdette, hogy létezik a kezdet és a vég, a Genézis és az Apokalipszis, az Alfa és az Ómega. De a tudomány egyszer csak előállt egy másik elképzeléssel. Kopernikusz, Galilei és Newton felfedezései nyomán a tudósok kezdték azt gondolni, hogy sokkal valószínűbb, hogy az univerzum örök. Ennek következtében egyrészt a Teremtés problémája felvetette a Teremtő problémáját, hiszen ha kiküszöböljük a Teremtést, azzal a teremtő szükségességét is kiküszöböljük. Másrészt a megfigyelések szerint az univerzum állandó, stabil mechanizmus, ami szintén inkább arra enged következtetni, hogy mindig létezett és mindig létezni fog. Úgyhogy a probléma meg van oldva, nem gondolják?

Egy pillanatra elhallgatott, válaszra várva, de mivel senki nem szólalt meg, visszaült az íróasztal mögé, magához vette a jegyzeteit, és elindult az ajtó felé.

- Rendben, ha úgy vélik, hogy a kérdés le van zárva, nincs értelme folytatnunk ezt az órát, igaz? Ha az univerzum örök, nem létezik alfa és ómega. S minthogy ezt az órát ennek a két kérdésnek szenteltem, ám ezek már meg is oldódtak, kénytelen vagyok elbúcsúzni. - Intett. - Akkor a jövő heti viszontlátásra.

A hallgatók döbbenetben figyelték.

- Viszlát - ismételte a tanár.

- Máris elmegy a tanár úr? - kérdezte zavartan egy diák.

- Igen - válaszolta, kezét a kilincsen tartva. - Úgy tűnik, maguk megelégszenek azzal a válasszal, hogy az univerzum örök...

- És be lehet bizonyítani az ellenkezőjét?

- Ah! - kiáltott föl Luís Rocha, mintha végre valami nyomós érvet hallott volna, hogy folytassa az órát. - Nos, ez érdekes felvetés. - Sarkon fordult, visszament az asztalához, és újra letette a jegyzeteit. - Úgy tűnik, még sincs vége az órának. Van még egy apró részlet, amit meg kell oldani. Be lehet-e bizonyítani, hogy az univerzum nem örökkévaló? Ez a kérdés rávilágít egy kulcsfontosságú problémára: arra, hogy a megfigyelések ellentmondanak a teóriának. - Összedörzsölte a kezét. - Tudja valaki, melyek ezek az ellentmondások?

Senki nem tudta.

- Nos, az első ellentmondás a Bibliában merül föl, bár ennek nem sok jelentősége van a fizika területén, természetesen. De egy olyan érdekességről van szó, amit érdemes megvizsgálni. Az Ószövetségben az áll, hogy Isten egy óriási, fényes ősrobbanás kíséretében teremtette a világot. Bár a zsidó, a keresztény és a muzulmán vallások egyaránt ezt a nézetet vallják mind a mai napig, a tudomány mégis erőteljesen megkérdőjelezte. Elvégre a Biblia nem tudományos szöveg, ugye? így vált általánosan elfogadottá az örök univerzum elmélete, az imént felvázolt okokból. - Színpadias mozdulatot tett a kezével. - A XIX. században történt azonban egy fontos felfedezés, a tudomány egyik legnagyobb felfedezése, egy olyan felfedezés, amely megingatta a végtelen korú világegyetem elméletét. - Végignézett a hallgatóságon. - Tudja valaki, melyik volt ez a felfedezés?

Mindenki hallgatott.

A tanár a kezébe vett egy fekete filctollat, és fölírt a táblára egy egyenletet.

$$\Delta S_{\text{univerzum}} > 0$$

- Ki tudja, mi ez?

A diákok a táblára meredtek.

- Nem a termodinamika második főtétele? - kérdezte az egyik szemüveges, kócos fiú, aki persze az évfolyam egyik legjobb tanulója.

- Pontosan! - kiáltotta Luís Rocha. - A termodinamika második főtétele. - És sorra rámutatott a táblára írt egyenlet minden tagjára. - A háromszög változást jelent, az S az entrópia jele, a >, mint tudják,

a nagyobb mennyiséget jelenti, a 0 pedig a nulla. Vagyis az egyenlet szerint az univerzum entrópiájának változása mindig nagyobb, mint nulla. - Rákoppintott a táblára a filctoll hegyével. - A termodinamika második főtétele. - Rámutatott a diákra, aki az imént megszólalt. - Ki fogalmazta meg?

- Clausius, tanár úr. 1861-ben, azt hiszem.

- Rudolf Julius Emmanuel Clausius - kezdte a tanár, és tisztán lát-szott, hogy szereti ezt a témát. - Clausius korábban már megfogalmazta az energiamegmaradás törvényét, amelyben azt állította, hogy az univerzum energiája állandó, soha nem lehet sem előállítani, sem megsemmisíteni, csak átalakítani. Később bevezette az entrópia fogalmát, amely magában foglalja az energia és a hő minden formáját, és úgy gondolta, hogy szintén állandó. Ha az univerzum örök, akkor az energiája és az entrópiája szintén örök kell, hogy legyen. Csakhogy amikor elkezdett méréseket végezni, rádöbben, hogy egy gép hővesztesége mindig nagyobb, mint amennyi hő munkává alakul, és ezáltal csökken a hatékonysága. Ebbe az eredménybe nem akart bele-nyugodni, ezért a természetben, sőt az emberen is méréseket végzett, és arra a következtetésre jutott, hogy ez a jelenség mindenütt jelen van. Bárhogy küzdött is ellene, végül mégis megadta magát a nyilvánvalónak. Az entrópia nem állandó, hanem mindig nő. Mindig. így született meg a termodinamika második főtétele. Clausius a termikus viselkedésben fedezte föl ezt a törvényt, de az entrópia fogalma hamar általánossá vált minden természeti jelenséggel kapcsolatban. Kiderült, hogy az entrópia az egész univerzumban létezik. - Ránézett a hallgatókra. - Mi következik ebből a felfedezésből?

- A dolgok öregszenek - mondta a szemüveges diák.

- A dolgok öregszenek - bólintott a tanár. - A termodinamika második főtétele három dolgot bizonyított be. - Fölemelte három ujját. - Az első az, hogy ha a dolgok öregszenek, akkor van egy pont az időben, amikor meghalnak. Ez akkor következik be, amikor az entrópia eléri a maximumát, abban a pillanatban, amikor a hőmérséklet egyenletesen eloszlik az univerzumban. - Már csak két ujj. - A második az, hogy létezik az idő nyila. Vagyis lehet, hogy az univerzum determinált és már létezik az egész története, de mindig a múlttól a jövő felé fejlőd-

dik. Ez a törvény magában foglalja azt, hogy az idő múlásával minden fejlődik. - Egy ujj. - Végül a harmadik dolog, amit a termodinamika második főtétele bebizonyított, az, hogy ha minden öregszik, az azt jelenti, hogy volt olyan pillanat, amikor minden fiatal volt. Más szóval: volt olyan pillanat, amikor az entrópia minimális volt. A születés pillanata. - Drámai szünetet tartott. - Clausius bebizonyította, hogy az univerzumnak is volt születése.

- A tanár úr azt mondja, hogy már a XIX. században tudták, hogy az univerzum nem örök?

- Igen. Amikor a termodinamika második főtétele megfogalmazódott és bizonyítást nyert, a tudósok rögtön megértették, hogy az örök univerzum fogalma nem összeegyeztethető a visszafordíthatatlan fizikai folyamatokkal. Az univerzum egy kiegyensúlyozott termodinamikai állapot felé tart, amelyben nincsenek többé hideg zónák és meleg zónák, hanem mindenütt állandó hőmérséklet van, ami a totális entrópiával, azaz a maximális rendezetlenséggel egyenlő. És ezt a felfedezést két másik is kísérte. Ismeri valaki az Olbers-paradoxont?

Senki sem ismerte.

- Az Olbers-paradoxon az ég sötéttségével kapcsolatos. Ha az univerzum valóban végtelen és örök, akkor nem lehet éjszaka sötéttség, hiszen a végtelen számú csillagból érkező fény elárasztja, nemde? Mégis létezik a sötéttség, és ez egy paradoxon. Ez a paradoxon csak akkor oldódik meg, ha elfogadjuk, hogy az univerzumnak van kora, hiszen akkor mondhatjuk, hogy csak az a fény jut el a Földre, amelyiknek volt elég ideje ideérni az univerzum születése óta. Ez az egyetlen lehetséges magyarázat arra a tényre, hogy éjszaka sötét van.

- Ezek szerint mégis volt egy Alfa-pont, igaz? - kérdezte egy diák.

- Pontosan. De volt egy másik probléma is, amit meg kellett oldani, ez pedig a gravitációval függ össze. A tudósok úgy gondolták, hogy mivel az univerzum örök, szükségszerűen statikus is, és az egész newtoni fizika erre a feltételezésre épült. Azonban maga Newton volt az, aki rájött, hogy az általa megfogalmazott gravitáció törvénye, amely szerint minden anyag vonzza az anyagot, végső soron azt a következményt vonja maga után, hogy az egész univerzum összeolvad egy nagy maszarába. Az anyag vonzza az anyagot. Ha fölnézünk az égre, mégis azt

látjuk, hogy ez nem így van, ugye? Az anyag szét van osztva. Mivel magyarázzuk ezt a jelenséget?

- Nem Newton volt az, aki a végtelenségre utalt?

- De, Newton azt mondta, hogy az anyag egybeolvadását az a tény akadályozza meg, hogy az univerzum végtelen. De az igazi választ Hubble adta meg.

- Az űrtávcső vagy a csillagász?

-Természetesen a csillagász. Az 1920-as években Edwin Hubble megerősítette, hogy a Tejúton kívül is léteznek galaxisok, és amikor elkezdte megmérni az általuk kibocsátott fény spektrumát, megállapította, hogy mindegyik távolodik tőlünk. Sőt, azt is megfigyelte, hogy minél messzebb van tőlünk egy galaxis, annál gyorsabban távolodik, így derült ki a valódi oka annak, hogy a gravitáció törvénye ellenére miért nem olvad össze egyetlen nagy masszába az univerzum minden anyaga. Azért, mert a világegyetem tágul. - A tanár hirtelen megállt az emelvény közepén, és a hallgatók felé fordult. - Azt kérdezem maguktól: mi a jelentősége ennek a felfedezésnek az Alfa-pont problémája szempontjából?

- Egyszerű - mondta a szemüveges diák, izgatottan fészkelődve a helyén. - Ha az univerzum minden anyaga távolodik egymástól, az azt jelenti, hogy valamikor a múltban még egyben voltak.

- Pontosan. A táguló világegyetem felfedezése azt a következtetést vonja maga után, hogy volt egy pillanat, egy kiindulópont, amikor minden egyben volt, és szétvetődött minden irányba. Egyébként a tudósok rájöttek, hogy ez egybevág az általános relativitáselmélettel is, amely dinamikus univerzumból beszél. No mármost, mindezen felfedezések alapján, volt egy belga pap, akit úgy hívtak, hogy Georges Lemaître, és aki az 1920-as években előállt egy új elképzeléssel.

A tábla felé fordult, és fölírt két angol szót.

Big Bang

- A Big Bang. A nagy robbanás. - Ismét a diákok felé fordult. - Lemaître azt mondta, hogy a világegyetem egy óriási ősrobbanással született. Ez az elképzelés rendkívüli jelentőségű, és egy szempillantás

alatt megoldotta az összes létező problémát, ami az örök és statikus univerzummal kapcsolatos. A Big Bang összhangban állt a termodinamika második főtételével, megoldotta az Olbers-paradoxont, megmagyarázta a világegyetem mai kinézetét a newtoni gravitációs törvény követelményeinek megfelelően, és egybevágott Einstein relativitáselméleteivel. A világegyetem egy óriási hirtelen robbanással kezdődött... Bár a tágulás kifejezés talán jobban megfelelne, mint a robbanás.

- És ez előtt a... tágulás előtt mi volt, tanár úr? - kérdezte egy értelmes arcú lány. - Csak a vákuum?

- Nem volt „előtte”. Az univerzum a Big Banggel kezdődött.

A diáklány zavartan nézett rá.

- Igen, de... de... mi volt a tágulás előtt? Valaminek csak kellett lennie, nem?

- Éppen ezt mondom - ismételte Luís Rocha. - Nem volt „előtte”. Nem arról van itt szó, hogy létezett egy üres tér, ami szép lassan megtelt. A Big Bang azt feltételezi, hogy nem volt semmiféle tér. A tér a hirtelen tágulással született, érti? Mármost, a relativitáselméletek szerint a tér és az idő egyazon érme két oldala, igaz? Ha ez így van, logikus a következtetés. Ha a tér a Big Banggel kezdődött, akkor az idő is ezzel az ősi történéssel kezdődött. Nem volt *előtte*, hiszen nem létezett az idő. Az idő a térrel kezdődött, ami pedig a Big Banggel kezdődött. Azt kérdezni, hogy mi volt, mielőtt létezett volna az idő, ugyanolyan, mint azt kérdezni, mi van az Északi-sarktól északra. Nincs értelme, érti?

A lány tágra nyitotta a szemeit és bölintott, de nyilvánvaló volt, hogy bizarrnak tartja ezt az elképzelést.

- Mellesleg ennek a kezdeti pillanatnak a problémája a legbonyolultabb az egész elméletben - folytatta a tanár, aki tisztában volt vele, hogy nagyon furcsa dolgot próbál megmagyarázni. - Ezt szingularitásnak nevezik. Úgy gondolják, hogy az egész világegyetem bele volt sűrítve egy végtelenül kicsi energiapontba, és hirtelen történt egy robbanás, amelyben létrejött az anyag, a tér, az idő és az univerzum törvényei.

- De mi idézte elő ezt a robbanást? - kérdezte a szemüveges diák, aki nagyon ügyelt a részletekre.

Luís Rocha arra ismét idegesen összerándult. Ez volt az egész elmélet legkényesebb pontja, ezt volt a legnehezebb megmagyarázni, és nemcsak azért, mert a magyarázatok ellentmondtak az intuíciónak, hanem azért is, mert maguk a tudósok is zavartan állnak a probléma előtt.

- Nos, ez az a pont, ahol az ok-okozati mechanizmus nem alkalmazható - felelte.

- Hogyhogy nem alkalmazható? - kérdezte a diák. - A tanár úr arra céloz, hogy nem volt kiváltó ok?

- Többé-kevésbé. Figyeljenek, én is tudom, hogy mindez nagyon furcsán hangzik, de fontos, hogy kövessék a gondolatmenetemet. Minden történésnek vannak okai és következményei, és ez utóbbiak egyben a következő történések okai. Ugye? - Néhány fej bölintott: ez egy fizikai evidencia. - No mármost, az ok-okozati folyamat feltételez egy kronológiát, ugye? Előbb jön az ok, azután az okozat. - Főlemelte a kezét, hogy nyomatékokot adjon a szavainak. - Most figyeljenek: ha az idő még nem létezett abban a végtelenül kicsi pontban, hogy következhetett volna egyik történés a másikból? Nem volt sem „előtt”, sem „után”. Vagyis nem létezett sem ok, sem okozat, hiszen egyetlen történés sem előzte meg a másikat.

- Nem gondolja a tanár úr, hogy ez a magyarázat nem kielégítő? - kérdezte a szemüveges diák.

- Én nem gondolom, és nem is cáfolom. Én csak próbálom megmagyarázni a Big Banget azokkal az adatokkal, amelyek ma a rendelkezésünkre állnak. Az igazság az, hogy a kezdeti szingularitást leszámítva, ez az elmélet valóban megoldja az örök világegyetem hipotéziséből fakadó paradoxonokat. De akadtak olyan tudósok, akik, akárcsak maguk közül is néhányan, nem voltak megelégedve a Big Banggel, és alternatív magyarázatot kerestek. A legérdekesebb ilyen elmélet az állandó állapotú világegyetem elmélete volt, amely azon a gondolon alapult, hogy az alacsony entrópiájú anyag állandóan létrejön. Ahelyett, hogy az egész anyag egyetlen nagy kezdeti robbanással jönne létre, fokozatosan jelenik meg, kis robbanások során, az idő folyamán, ezzel kompenzálva az anyagnak azt a részét, amely meghal, miután elérte a maximális entrópiáját. Ezáltal az univerzum mégis örök. Ezt a lehe-

tőséget komolyan fontolóra vette a tudomány, olyannyira, hogy az állandó állapotú világegyetem elmélete sokáig egyenértékű volt a Big Bang elméletével.

- És most már miért nem egyenértékűek?

- A Big Bang-elmélet egyik következtetése miatt. Ugyanis a tudósok rájöttek, hogy ha volt egy nagy kezdeti kitágulás, akkor léteznie kell egy kozmikus háttérsugárzásnak, amely egyfajta visszhangja ennek az ősrobbanásnak. Ennek a visszhangnak a létezését 1948-ban következtették ki, és azt hangoztatták, hogy a hőmérséklete 5 Kelvin körül van, azaz 5 fokkal az abszolút nulla fok fölött. De hol az ördögben van ez a visszhang? - Kiegyenesítette a nyakát, tágra nyitotta a szemét és kitérte a karját, kérdően. - Akárhogy keresték, nem találtak semmit. Míg nem 1965-ben két amerikai asztrofizikus egy New Jersey-i nagy kommunikációs antennával végzett kísérlet közben véletlenül rátalált egy fűlsértő háttérzajra, amely a vízfóraló fűtőlő hangjára emlékeztetett. A zaj idegtépő volt, és úgy tűnt, mintha az ég minden részéről jönne. Hiába forgatták mindenfelé az antennát, egy csillag felé, egy galaxis felé, egy üres tér felé vagy egy távoli ködfolt felé, a hang nem múlt el. Egy éven keresztül próbálták kiküszöbölni. Ellenőrizték az elektromos kábeleket, keresték a hiba forrását, megtettek mindent, de nem sikerült lokalizálniuk a problémát, amely ezt az elviselhetetlen zörejt okozza. Végső elkeseredésükben úgy döntöttek, hogy felhívják a Princetone-i Egyetem kutatóit, elmondták nekik, hogy mi történt, és magyarázatot kértek. És a magyarázat meg is érkezett. A Big Bang visszhangja volt.

- Hogyhogy a visszhangja? - csodálkozott a szemüveges diák. - Tudomásom szerint az űrben nincsenek hangok...

- A visszhang erős kifejezés, persze. Amit elkaptak, az a legrégebbi fény volt, ami elért hozzánk, egy fény, amit az idő mikrohullámokká alakított. Ezt hívják kozmikus háttérsugárzásnak, és a termikus mérések szerint 3 Kelvin a hőmérséklete, ami igen közel áll az 1948-as előrejelzéshez. - Gyors mozdulatot tett a kezével. - Idehallgassanak, soha nem fordult még elő magukkal, hogy olyan frekvencián kapcsolták be a tévét, ahol nem volt adás? Mit látnak olyankor? Hm?

- Statikát, tanár úr.

- Zajt. Látjuk azokat a kis pontocskákat ugrálni a képernyőn, miközben azt az idegesítő krrrrr hangot halljuk, igaz? Hát tudják meg, hogy ennek a jelenségnek az egy százaléka ebből a visszhangból származik. - Elmosolyodott. - Úgyhogy azt javaslom, hogy ha egyszer tévét néznek, és nincs benne semmi érdekes, kapcsoljanak olyan csatornára, ahol éppen nincs adás, és nézzék meg a világegyetem születését. Nincs is ennél jobb *reality show*.

- És ezt az ősrobbanást le lehet vezetni matematikailag, tanár úr?

- Igen. Egyébként Penrose és Hawking egy sor olyan elméletet bizonyítottak, amelyek igazolták, hogy a Big Bang elkerülhetetlen, feltéve, hogy a gravitáció vonzerő tud lenni az olyan extrém körülmények között, amelyekben kialakult az univerzum. - A tábla felé intett. - Valamelyik órán majd megismerjük ezeket az elméleteket.

- De tanár úr, meséljen már egy kicsit arról, hogy mi történt a Big Bang után. Kialakultak a csillagok, ugye?

- Mindez valamikor tíz-húsz milliárd évvel ezelőtt történt, a legvalószínűbben tizenötmilliárd évvel ezelőtt. Az energia egyetlen pontban összpontosult, és hirtelen óriási robbanássá tágult.

Visszafordult a tábla felé, és fölírta Einstein híres egyenletét.

$$E = mc^2$$

- Mivel e szerint az egyenlet szerint az energia egyenlő a tömeggel, valójában az történt, hogy az energia átalakulásából megjelent az anyag. Az első pillanatban kialakult a tér, és rögtön kitágult. No mármost, mivel a tér összefügg az idővel, a tér megjelenése automatikusan magában foglalta az idő megjelenését is, amely szintén kitágult. Ebben az első pillanatban megszületett egy szupererő és megjelent az összes törvény. A hőmérséklet hihetetlen magas volt, több tízmilliárd fok. A szupererő elkezdett több különböző erővé osztódni. Elkezdődtek az első nukleáris reakciók, amelyek létrehozták a legkönnyebb elemek atommagjait, úgymint a hidrogénét, a héliumét és nyomokban a lítiumét. Három perc alatt létrejött a ma létező vagy a valaha létezett anyag kilencvennyolc százaléka.

- A testünket fölépítő atomok mind erre a pillanatra vezethetők vissza?

- Igen. A ma létező anyag kilencvennyolc százaléka a Big Bang energi-robbanásából alakult ki. Ez azt jelenti, hogy csaknem az összes atom, amely a testünkben megtalálható, megjárta már rengeteg csillagot és több ezer különböző organizmust, mielőtt eljutott hozzánk. És annyi, de annyi atomból állunk, hogy a becslések szerint mindannyiunknak van legalább egymillió olyan atomja, amely valamikor régen más emberé volt. - Fölhúzta a szemöldökét. - Ez azt jelenti, kedveseim, hogy mindannyiunkban sok olyan atom van, amely már Ábrahám, Mózes, Jézus Krisztus, Buddha vagy Mohamed testében is megvolt.

Morajlás futott végig a termen.

- De térjünk vissza a Bing Banghez - mondta Luís Rocha, igyekezve túlkiabálni az elképedt diákok morajlását. - Az ősrobbanás után a világegyetem automatikusan elkezdett struktúrákba rendeződni, az első pillanatokban kialakult törvényeknek megfelelően. Az idő múlásával csökkent a hőmérséklet, egészen addig, amíg el nem ért egy kritikus pontot, amikor a szupererő négy erővé szakadt szét: először a gravitációs erő vált ki, aztán az erős erő, végül pedig az elektromágneses erő és a gyenge erő is kettévált. A gravitációs erő helyhez kötött csoportokba szervezte az anyagot. Kétszázmillió évvel ezelőtt kigyúltak az első csillagok. Megszülettek a bolygórendszerek, a galaxisok és a galaxis halmazok. A bolygók kezdetben kis izzó testek voltak, amelyek a csillagok körül keringtek, mintha kis csillagok lennének. Aztán ezek a testek lehűltek és megszilárdultak, miként a Föld is. - Kitérta a karját, és elmosolyodott. - És itt vagyunk mi.

- A tanár úr az előbb azt mondta, hogy a bolygók kis csillagoknak tűntek, amelyek később megszilárdultak. Ez azt jelenti, hogy majd a Nap is megszilárdul egyszer?

Luís Rocha elfintorította az arcát.

- Ugyan már! Ne rontsák el a reggelt egy ilyen gondolattal!
A hallgatók fölnevettek.

- De így lesz, vagy nem? - erősködött a diáklány.

- Mindig jó a születésről beszélni, igaz? Ki ne örülne egy gyermek születésének? - Megrázta a kezét. - No de, ha a halálról van szó... hm, az már egészen más. A válaszom a kérdésére sajnos: igen. Igen, a Nap meg fog halni. Mellesleg előbb a Föld fog meghalni, és a Nap majd utána, aztán a galaxis, végül az egész világegyetem. Ez az elkerülhetetlen következménye a második termodinamikai főtételnek. Az univerzum a teljes entrópia felé tart. - Színpadias mozdulatot tett. - Minden, ami megszületik, az meg is hal. És ez elvezet minket az Alfa-ponttól az Ómega-ponthoz.

- Az univerzum végéhez.

- Igen, az univerzum végéhez. - A tanár kinyújtotta két ujját, és fölmutatta a csoportnak. - A jelek szerint két lehetőség áll előttünk.

A tábla felé fordult, és fölirt két angol szót.

1 - Big Freeze

- Az első az úgynevezett Big Freeze, vagyis a nagy fagy. Ez a végső következménye a termodinamika második főtételének és az univerzum örök tágulásának. Az entrópia növekedésével a fények fokozatosan kialszanak, és végül mindenütt egyenletes hőmérséklet lesz, vagyis a világegyetem egyetlen óriási, fagyott galaktikus temetővé változik.

- Ez nem holnap lesz, ugye? - viccelődött az egyik diák.

Nevetés.

- A számítások szerint legkorábban úgy százmilliárd év múlva. - Idegesen összerándult az arca. - Tudom, hogy ez olyan nagy szám, ami nem mond maguknak semmit, ezért megpróbálom kissé érthetőbben szemléltetni. Képzeld el, hogy az univerzum egy ember, aki százhusz éves korában fog meghalni. Nos, akkor tízéves korában jelent meg a Nap, most pedig tizenöt éves. Ez azt jelenti, hogy van még százöt éve. Ez nem hangzik rosszul, igaz?

A hallgatók bólintottak, és Luís Rocha ismét a tábla felé fordult.

- Jól van, akkor most lássuk a másik lehetséges ómega-pontot.

Fekete filctollával újabb angol szavakat írt a táblára.

2 - Big Crunch

- A második lehetőség a Big Crunch, azaz a nagy összeomlás - közölte, ismét a hallgatók felé fordulva. - A világegyetem tágulása lelassul, és eljön a pillanat, amikor megáll, majd elkezdi szűkülni. - Szélesre tárta a karjait, mintha egy óriási léggömb növekedne a kezei között, majd megállna és elkezdené zsugorodni. - A gravitációs erőnek köszönhetően a tér, az idő és az anyag elkezdenek konvergálni, és végül egyetlen végtelen energiájú ponttá zsugorodnak. - Összeért a két tenyere. - A Big Crunch, ha úgy tetszik, a Big Bang ellentéte.

- Mint egy léggömb, ami felfúvódik, aztán leereszt?

- Pontosan. De az összehúzódás nem a leeresztés miatt van, hanem inkább a gravitációs hatás miatt. - Luís Rocha belenyúlt a zsebébe, és elővett egy pénzértmet. - Mint ez az érme, látják? - Földobta az érmét a levegőbe, úgy egy méter magasra, majd visszaesett a kezébe. - Látták? Az érme fölszállt, aztán megállt a levegőben és leesett, vissza a kiindulópontra. Először legyőzte a gravitációt, aztán a gravitáció győzte le őt.

Egy másik hallgató fölemelte a kezét, és a tanár intett neki, hogy beszéljen.

- Tanár úr, az univerzum halálának két lehetősége közül melyik az erősebb?

Luís Rocha rábökött a filctollával az első pontra.

- Az asztrofizikusok inkább a Big Freeze felé hajlanak.

- Miért?

- Két okból is, és mindkettő a csillagászati megfigyelések eredménye. Először is a Big Crunchhoz az kéne, hogy sokkal több anyag legyen az univerzumban, mint amennyit látunk. Amennyiről tudunk, az nem elég ahhoz, hogy a gravitáció által létrejöjjön a világegyetem összehúzódása. Ennek a problémának a megoldására jött létre a fekete anyag létezésének elmélete, vagyis egy olyan anyagé, amely a gyenge kölcsönhatásának köszönhetően szemünknek láthatatlan. Az elmélet szerint ez a fekete anyag alkotja az univerzumban létező anyag legalább kilencven százalékát. A gond az, hogy ezt a fekete anyagot nehéz megtalálni. Ezenkívül, ha létezik is, vajon rendelkezésre áll-e elegendő mennyiségben ahhoz, hogy megfékezze a tágulást? - Vállat vont. - Másrészt a Big Freeze éppen a világegyetem tágulásával kapcsolatos u megfigyelések miatt is valószínűbbnek tűnik. 1998-ban felfedezték.

hogy a galaxisok sebessége, amellyel távolodnak egymástól, egyre növekszik. Ismétlem: növekszik. Ez valószínűleg egy új, eddig ismeretlen erőnek köszönhető, amit sötét erőnek neveznek, s amit Einstein is megjósolt, és ami harcol a gravitációs erővel. No mármost, a Big Crunchhoz az kell, hogy a tágulás sebessége lelassuljon, majd megálljon, végül pedig elkezdődjön az összehúzódás, igaz? De ha a tágulás sebessége nő, abból csak egyféle konzekvenciát lehet levonni. - Végignézett a hallgatóságon. - Meg tudja nekem mondani valaki, hogy mi ez a konzekvencia?

A szemüveges diák föltette a kezét.

- A világegyetem a Big Freeze felé halad.

A tanár széttárta a karját, és elmosolyodott.

- Bingó.

XXVII

A diákok egymásnak préselődve özönlöttek ki a teremből, miközben Tomás hátrasétált a terem végébe, és várt. Olyan volt ehhez a tolongó áradathoz képest, mint egy szolgálatban lévő őr. Luís Rocha összeszedte a jegyzeteit, közben néhány diák kérdéseire válaszolt. Ez eltartott pár percig, míg végül kilépett a teremből, és elindult a folyosón, még mindig egy diák kíséretében. Tomás követte, és amikor az utolsó diák is eltűnt, meggyorsította a lépteit, és megszólította a kollégáját.

- Rocha tanár úr?

Luís megfordította a fejét, és ránézett. Az arckifejezése arra utalt, hogy azt hitte, újabb diákjával áll szemben.

- Igen?

- Jó napot. Tomás Noronha vagyok, a Lisszaboni Új Egyetem történelem szakos tanára, annak a Manuel Noronhának a fia, aki matematikát tanít itt, Coimbrában.

Luís Rocha fölhúzta a szemöldökét, mintha ráismert volna.

- Á! Manuel Noronha professzor! Nagyon jól ismerem, nagyon jól.

- Megszorította a felé nyújtott kezét. - Hogy van az édesapja?

- Sajnos nem túl jól. Egészségi problémái vannak, tudja? Majd meglátjuk, mi lesz.

Az asztrofizika-tanár zavartan bólogatott.

- Ez rossz hír - mondta. - Úgy tűnik, valaki megátkozta a Coimbra Egyetemet. Először Siza professzor eltűnése, majd a hír, hogy az édesapja már nem fog tanítani! - Tehetetlenül legyintett. - Ki látott már ilyet? Az egyetem egyik pillanatról a másikra két ilyen kiváló elmét is elveszített! Ez... nem is tudom, hogy mondjam, ez... ez katasztrófa.

- Igen, valóban... nagy baj.

- Katasztrófa - ismételte Luís.

Kiléptek az utcára, és a fizikatanár bizonytalannak tűnt, jobbra-balra nézegetett. Majd elgondolkodva megfordult, alaposan megnézte a nagy épületet, amelyből kijöttek: a fizika tanszék épületét. Úgy festett, mint egy kórház, csak éppen óriási kőszobrok álltak a sarkain, falát pedig betöltötte a kerékpározó Einstein óriási portréja.

- Elnézést - hebegette a fizikus. - Milyen szórakozott vagyok!

Visszamentek az épületbe, és fölmentek a lépcsőn, a tanári szobák felé. Tomás Luís Rocha mellett haladva igyekezett lezárni a Coimbrai Egyetemet sújtó átokról szóló beszélgetést, így a társalgás az ország oktatási rendszeréről szóló szokásos megjegyzések felé vette az irányt.

Kollégájának kicsiny és rendetlen szobájában Tomás kihasználta a csöndet, és egyenesen rátért arra a témára, ami miatt idejött.

- Tanár úr, egy kényes ügy miatt vagyok itt.

- Az édesapjával kapcsolatos?

- Nem, nem. - Rámutatott a beszélgetőtársára. - A maga mesterével kapcsolatos.

Luís Rocha arcán csodálkozó kifejezés jelent meg.

- Az én mesteremmel?

- Igen. Siza professzorral.

- Ő több, mint mesterem, nekem ő... nekem ő a második apám volt. - Majdnem elcsuklott a hangja, és lesütötte a szemét. - Még mindig nem tudom elhinni, hogy eltűnt, csak úgy, egyik napról a másikra.

- Pontosan az eltűnéséről szeretnék beszélni magával.

- Mit szeretne tudni?

- Mindent, ami segíthet a felkutatásában.

A fizikus csodálkozva nézett rá.

- Maga meg akarja találni?

- Igen, megkerestek, hogy vegyek részt a nyomozásban.

- A bűnügyi rendőrség fölkereste magát?

- Hát... nem egészen ők.

- Akkor talán a PSP rendőrei?

- Nem is ők.

Luís Rocha zavartan nézett rá.

- Akkor kicsoda?

- Hát... egy... egy nemzetközi rendőrség.

- Az Interpol?

- Igen - hazudta Tomás. Beszélgetőtársa faggatózása rákényszerítette, hogy valamilyen választ adjon. Mivel arról szó sem lehetett, hogy megemlítsa a CIA-t, az Interpol tökéletesen megfelelt. - Megkértek, hogy segítsék a nyomozásban.

- Miért pont az Interpol?

- Mert úgy tűnik, hogy Siza professzor eltűnése nemzetközi érdekekkel áll kapcsolatban.

- A, igen? Miféle érdekek ezek?

- Attól tartok, nem áll módomban többet elárulni az ügyről. Nyilván megérti, hogy ez zavarná a nyomozást.

Luís Rocha elgondolkodva vakarta meg az állát.

- De azt mondta, hogy maga történelemtanár, igaz?

- Igen, az vagyok.

- Akkor miért kérte a segítségét az Interpol?

- Azért kerestek föl, mert kriptóanalitikus vagyok, és találtak olyan rejtjeleket, amelyek talán elvezetnek Siza professzorhoz.

- A, tényleg? - Luís rendkívül érdeklődőnek mutatkozott ebben a témában. - És miféle rejtjelek ezek?

- Nem mondhatom meg - felelte Tomás.

A történész rendkívül kellemetlenül érezte magát, amiért valakinek a szemébe kellett hazudnia, ezért megpróbálta elterelni a beszélgetést, és egyenesen rátért a tárgyra, ami miatt jött.

- Idehallgasson, tud nekem segíteni, vagy nem?

- Hát persze, hogy tudok! - kiáltott föl a fizikus. - Mit szeretne megtudni?

- Azt szeretném megtudni, hogy milyen kutatásokat végzett Siza professzor.

Luís Rocha kihúzta magát, kinézett a szobája ablakán, és mélyet sóhajtott. Leült az íróasztala elé, berakta a jegyzeteit egy mappába, amit betett egy fiókba. Aztán hátradőlt, és Tomásra nézett.

- Nem enne valamit?

A Hotel Astoria étterme csaknem teljesen kihalt volt, talán mert még túl korán volt. A meleg nappali fény csak úgy áradt befelé a nagy abla-

kokon, derűsebbé varázsolva a termet, amelynek az 1930-as évek tancos vacsorái során elnyűtt parkettája ugyancsak felújításra szorult. A szállodában ódon hangulat uralkodott, amin nincs mit csodálkozni: a *Belle Époque* rózsaszínes építészeti stílusa sajátos jelleggel itatta át a helyet. Tomás úgy érezte magát, mint egy időutazó, aki nyolcvan évet ugrott vissza, a huszadik század elejéig. Ez egyébként kellemes volt számára, hiszen történezként szerette a nagy múltú épületeket és magába szívni a régi korok illatát.

Ebédre kacsamagret-t kértek mézzel és narancssal. Talán a grillezett marhatüdő jobban illene a helyszínhez, gondolta Tomás, elvégre Coimbrában vannak, de az az étel kissé nehéz volna most.

- Nos, válaszoljon - szólalt meg a történész, amikor végre befejezték az ételrendelést. - Mit kutatott Siza professzor?

Luís Rocha fogott egy szelet kenyeret, és gusztusosán megkente kacsapástétommal.

- Kedves Noronha professzor - mondta, miközben beleharapott a kenyerébe. - Biztos vagyok benne, hogy olvasta Kant *A tiszta ész kritikája* című műve második kiadásának az előszavát. Olvasta, ugye?

Tomás tágra nyitotta a szemét.

- A... *A tiszta ész kritikája* harmadik kiadásának az előszava...

- Második kiadás - javította ki Luís. - A második kiadás előszavát.

- Hát... nem mondhatnám, hogy olvastam - hebegte. - Úgy értem, persze, hogy olvastam *A tiszta ész kritikáját*, de be kell vallanom, hogy az előszavát ennek a..., szóval ennek a kiadásnak, bevallom, nem emlékszem, hogy olvastam volna.

- Tudja, mi a jelentősége ennek az előszónak?

- Fogalmam sincs.

A fizikus már a második szelet kenyerét kente meg a pástétommal, jó vastagon. Tomás ránézett, és kénytelen volt azt gondolni, hogy beszélgetőtársa igen falánk, ami megmagyarázta a tekintélyes domborulatot a hasán.

- Kant *A tiszta ész kritikája* második kiadásának előszavában fogalmazta meg a tudomány korlátait - mondta Rocha. - Arra a következtetésre jutott, hogy van három alapvető metafizikai probléma, amit

a tudomány soha nem lesz képes megoldani. - Fölmutatta három ujját. - Isten, a szabadság és a halhatatlanság.

- Á, igen?

- Kant azon a véleményen volt, hogy a tudósok soha nem lesznek képesek bebizonyítani Isten létezését, eldönteni, hogy van-e szabad akaratunk, és bizonyosságot szerezni arról, mi történik a halál után. Ezek a kérdések szerinte már nem a fizika hatáskörébe tartoznak, hanem a metafizikáéba. Nem bizonyíthatóak.

Tomás elgondolkodva bólogatott.

- Ez értelmesnek hangzik.

- A legtöbb halandó egyetértene vele - folytatta Luís Rocha. - De Siza professzor nem.

A történész izgatott lett.

- Ó, tényleg? Miért?

- Mert Siza professzor hitt benne, hogy még a metafizikai kérdésekre is lehet bizonyítékot találni.

- Hogyan?

- Siza professzor hitt benne, hogy tudományosan be lehet bizonyítani Isten létezését, és meg lehet oldani a szabad akarat és a halhatatlanság kérdését. Egyébként azon a véleményen volt, hogy ezek a kérdések mind összefüggnek egymással.

Tomás nyugtalanul fészkelődött a székén: próbálta megemészteni a hallottakat.

- Arra céloz, hogy Siza professzor tudományos munkája Isten létezésének kérdésével állt kapcsolatban?

- Nem, nem célok erre, hanem ezt állítom.

Elhallgattak, és Tomás ezen az új információon töprengett.

- Bocsássa meg a tudatlanságomat - mondta a történész. - De hadd kérdezzem meg: be lehet bizonyítani Isten létezését?

- Kant szerint nem.

- De Siza professzor szerint igen?

- Igen.

- Miért?

- Minden attól függ, hogy mit értünk Isten alatt.

- Mit akar ezzel mondani?

Luis Rocha sóhajtott.

- Na, figyeljen. Magának mi az Isten?

- Hát... nem is tudom, egy... egy felsőbbrendű lény, a Teremtő.

- Ez nem valami nagy definíció, igaz?

- Hát nem - értett egyet Tomás nevetve. - Akkor inkább mondja meg maga. Mi az Isten?

- Nos, ez a legelső kérdés, amit föl kell tenni, igaz? Mi az Isten? - Luis Rocha széttárta a karját. - Ha azt várjuk, hogy megpillantunk egy öreg, szakállas pátriárkát, aki aggódva nézi a Földet, és figyel, hogy mit teszünk, gondolunk és kérünk, és öblös hangon beszél... nos, azt hiszem, akkor várhatunk az örökkévalóságig, hogy be lehessen bizonyítani egy ilyen személy létezését. Ez az Isten egyszerűen nem létezik, csupán egy antropomorf elképzelés, amely segít vizualizálnunk valamit, ami fölöttünk áll. Ilyen értelemben megalkottunk magunknak egy atyai Istent. Szükségünk van valakire, aki oltalmaz minket, megvéd a gonosztól, vigaszt nyújt a nehéz pillanatokban, segít elfogadni az elfogadhatatlant, felfogni a felfoghatatlant és szembenézni a borzalmakkal. És ez a valaki Isten. - A plafonra mutatott. - Elképzeljük, hogy létezik Valaki odafönt, aki törődik velünk, Valaki, akihez fordulhatunk, amikor vigaszt keresünk, Valaki, aki figyel és óv minket, és... hoppá! Megvan! íme az Isten!

- De ha Isten nem létezik, akkor miről beszélünk?

- Én nem mondtam, hogy Isten nem létezik - helyesbített a fizikus.

- Én csak azt mondtam, hogy az az antropomorf Isten nem létezik, akit rendszerint elképzelünk, és akit a zsidó-keresztény hagyomány hagyott ránk.

- Hm - dühnyögte Tomás. - Azt állítja, hogy a Biblia Istene nem létezik?

- De hát ki a Biblia Istene? Az az alak, aki megparancsolta Ábrahámnak, hogy ölje meg a fiát csak azért, hogy lássa, hogy a pátriárka hűséges hozzá? Az az alak, aki az egész emberiséget elátkozza, csak azért, mert Ádám megevett egy almát? De hát van olyan épeszű ember, aki hisz egy ilyen szeszélyes és kicsinyes Istenben? Hát persze, hogy ez az Isten nem létezik!

- De akkor milyen Isten létezik?

- Siza professzor abban hitt, hogy Isten ott van mindenben, ami körülvesz minket. Nem mint valami fölöttünk álló entitás, aki örködik fölöttünk és oltalmaz minket, ahogy a zsidó-keresztény hagyomány hirdeti, hanem mint egy teremtő intelligencia, amely szellemes, mindenütt jelen van és talán amorális, amely benne van minden lépésben, minden tekintetben, minden lélegzetvételen, jelen van a kozmoszban és az atomokban, amely mindent teljessé tesz és mindennek értelmet ad.

- Értem - bólintott Tomás. - És hitt benne, hogy be lehet bizonyítani ennek az Istennek a létezését?

- Igen.

- Mióta?

- Amióta ismerem. Szerintem ezt a meggyőződését még a princeptoni gyakornoki éveiből hozta.

- És miként lehet bebizonyítani, hogy Isten létezik?

Luís Rocha elmosolyodott.

- Drága uram, ezt talán inkább Siza professzortól kéne megkérdeznie, nem gondolja?

- De áruljon el nekem valamit: tényleg hisz benne, hogy be lehet bizonyítani Isten létezését?

- Attól függ.

- Mitől függ?

- Attól függ, hogy maga mit nevez bizonyítéknak.

- Hogyhogy? Magyarázza már el bővebben.

A fizikus megkente a harmadik szelet kenyeret.

- Nos, Noronha professzor. Mi az a tudományos eljárás?

- Hát, információgyűjtés a természetről, gondolom.

- Ez egy definíció - helyeselt Luís Rocha. - De nekem van egy másik.

- És mi az?

- A tudományos eljárás egyfajta párbeszéd az ember és a természet között. A tudományos eljárás során az ember kérdéseket tesz föl a természetnek, és válaszokat kap. A titok abban áll, hogy miként fogalmazzuk meg a kérdéseket, és miként értelmezzük a válaszokat. Nem minden ember képes rá, hogy kikérdezze a természetet, vagy hogy

megértse, amit mond. Ehhez szükséges némi gyakorlat, alapvető fontosságú az éles elme és az éles látás, és elengedhetetlen a megfelelő intelligencia, hogy megértsük a válaszok leleményességét. Érti?

- Igen.

- Ezzel azt akarom mondani, hogy Isten létezésének vagy nemlétezésének a megértése attól függ, hogy miként fogalmazzuk meg a kérdéseket, és hogy képesek vagyunk-e értelmezni a válaszokat. Például a termodinamika második főtétele azoknak a kérdéseknek az eredménye, amelyeket a hővel kapcsolatos kísérletek során tettek fel a természetnek. A természet azzal válaszolt, hogy megmutatta, hogy az energia mindig a melegtől a hideg felé halad, és soha nem fordítva, és hogy az energia átalakulása a testek között mindig veszteséggel jár. - Az egész éttermen végigmutatott. - Ugyanez történik Isten kérdésével is. Tudnunk kell, melyek azok a kérdések, amelyeket föl kell tennünk, és miként kell őket megfogalmaznunk, majd pedig képesnek kell lennünk arra, hogy értelmezzük a kapott válaszokat. Ezért, amikor Isten létezésének bizonyításáról beszélünk, óvatosnak kell lennünk. Ha valaki azt várja, hogy képeket szerzünk DVD-n Istenről, amint figyeli az univerzumot, vagy amint az egyik kezében a Törvénytáblákat tartja, a másikkal pedig hatalmas, fehér szakállát simogatja, az bizony csalódní fog. Ilyen kép soha nem fog készülni, mert ez az Isten nem létezik. De ha a természetnek bizonyos specifikus kérdésekre adott válaszairól beszélünk... nos, akkor talán más lesz a helyzet.

- Milyen kérdésekről beszél?

- Mit tudom én... kérdésekről, amelyeknek közük van a logikus gondolkodáshoz, például.

Tomás megrázta a fejét.

- Nem értem.

- Nézze, itt van a Big Bang problémája, amiről épp ma beszéltem az órán.

- Igen. Mi van vele?

- Hogy mi van vele? Hát nem nyilvánvaló? Ha volt Big Bang, az azt jelenti, hogy az univerzumot megteremtették. Mármost egy ilyen elképzelésnek komoly következményei vannak, nem gondolja?

- Mint például?

- A Teremtés kérdése maga után vonja a Teremtő problémáját. Ki teremtette a Teremtést? - Kacsintott. - Hm?

- Hát... nem lehetnek természetes kiváltó okok?

- De, persze, hogy lehetnek. Hiszen egy természeti problémáról beszélünk. - A mutatójával a homlokára bökött. - Jól vésse ezt az eszébe, Noronha professzor. Isten természeti probléma. A természetfölötti, a csodák, a mágia... mind-mind baromság. Isten a létezésével az univerzum része. Isten az univerzum. Érti? A világegyetem teremtése nem mesterséges cselekedet, hanem természetes, amely specifikus törvényeknek és meghatározott univerzális állandóknak engedelmeskedik. De a kérdés mindig visszatér ugyanarra a pontra. Ki volt az, aki az univerzum törvényeit megalkotta? Ki volt az, aki az univerzális állandókat meghatározta? Ki volt az, aki életet lehelt az univerzumba? - Rácsapott az asztalra. - Ezek, kedves professzor úr, a logika központi kérdései. A teremtés egy teremtő létezésére utal.

- Azt akarja mondani, hogy a logika segítségével be tudjuk bizonyítani Isten létezését?

Luís Rocha elfintorította az arcát.

- Nem, semmi esetre sem. A logika nem bizonyít be semmit. De nyomra vezet. - Az asztal fölé hajolt. - Nézze, meg kell értenie, hogy Isten, ha létezik, csupán egy részét engedi látni a létezésének, és a végző bizonyítékot egy elegáns leleményekből szőtt fátyol mögé rejti. Ismeri a nemteljességi tételeket?

- Igen.

- A nemteljességi tételek azzal, hogy felfedik, hogy egy logikai rendszer soha nem képes bebizonyítani az összes benne lévő állítást, annak ellenére, hogy ezek igazak, mélységes misztikus jelentéssel bíró üzenetet képeznek. Mintha a létező Isten azt mondaná: a matematikában fejezem ki magam, a matematika az Én nyelvem, de nem adom meg a bizonyítékot arra, hogy ez így van. - Újabb szelet kenyeret vett a kezébe. - És itt van még a határozatlansági elv is. Ez az elv azt mutatja meg, hogy soha nem lehetünk képesek egyszerre pontosan meghatározni egy részecske pozícióját és sebességét. Mintha Isten azt mondaná: a részecskék viselkedése meghatározott, Én már előre meghatároztam az

egész múltat és jövőt, de soha nem adom meg a végső bizonyítékot arra, hogy így van.

- Értem.

- Isten kutatása olyan, mint a logikus rendszerek állításai igazságának kutatása, vagy a részecskék determinált viselkedésének kutatása. Soha nem kaphatjuk meg a végső bizonyítékot arról, hogy Isten létezik, éppúgy, ahogy soha nem kaphatjuk meg a végső bizonyítékot arról sem, hogy a logikai rendszerek nem bebizonyítható állításai igazak vagy hogy a részecskék determinisztikusan viselkednek. És mégis tudjuk, hogy ezeknek az állításoknak igazak a konklúziói, és tudjuk, hogy a részecskék viselkedése determinisztikus. Csak a végső bizonyítékot takarja fátyol, a jeleket, amelyek arra utalnak, hogy valóban így van.

- Akkor hát melyek az Isten létére utaló jelek?

- A logika területén a legérdekesebb jelet Platón és Arisztotelész mutatta be, majd ezt továbbfejlesztette Aquinói Szent Tamás, végül Leibniz finomított rajta. Az ok-okozati évről van szó. Az alapötletet könnyű megfogalmazni. A fizikából és a mindennapi tapasztalatainkból tudjuk, hogy minden történésnek van egy oka, és minden következmény újabb történések oka lesz, egy végtelen dominóelv alapján. Most képzeljük el, hogy minden múltbeli eseménynek megkeressük az okát. De ha a világegyetemnek volt kezdete, az azt jelenti, hogy ennek az oksági láncolatnak is volt egy kezdete, igaz? És okról okra haladva egyszer csak elérkezünk az univerzum teremtésének pillanatához, ahhoz, amit ma Big Bangnek nevezünk. Mi volt a legelső ok? Mi indította be a gépezetet? Mi a Big Bang oka?

Tomás, kissé zavarban, megkérdezte:

- Gondolom, az óráján megválaszolta ezt a kérdést, igaz? Azt mondta, hogy mivel még nem volt megteremtve az idő, nem is létezhetek olyan okok, amelyek megelőzték a Big Banget.

- Ez igaz - ismerte be a fizikus. - Látom, figyelt az órán, uram. - Mosolygott. - De hadd mondjak valamit: mi, tudósok, ezzel a magyarázattal szoktuk kikerülni ezt a kellemetlen kérdést. Az az igazság, hogy minden jel arra utal, hogy a Big Bang létezett. Ha pedig létezett, valami előidézte. A kérdés mindig visszakanyarodik ugyanahhoz a ponthoz. Mi volt a legelső ok? És mi okozta a legelső okot?

- Isten?

Luís Rocha elmosolyodott.

- Ez az egyik lehetőség - suttogta. - Ha jól meggondoljuk, az örök-kévaló világegyetem kizárja Istent. Az univerzum mindig létezett, nincs oka, csak van. Egyszerűen van, és kész. Az örök univerzumban, amelynek nincs se eleje, se vége, az ok-okozati dominóhatás végtelen, nincs se legelső ok, se végső következmény. - Fölemelte az ujját. - De a Teremtés megköveteli az első ok létezését. Sőt, mi több, ha volt Teremtés, be kell látni, hogy létezik egy teremtő is. A kérdés tehát az: ki hozta mozgásba a gépezetet?

- Már tudom, hogy a válasz: Isten.

- Megismétlem: ez csak egy lehetőség. Ez a logikus érvelés nem bizonyíték, csak egy nyom. Elvégre az is elképzelhető, hogy létezik valami számunkra eddig ismeretlen mechanizmus, ami megoldja ezt a kérdést, nemde? Vigyáznunk kell, hogy ne használjuk a „fehér foltok Istenét”, azaz ne essünk abba a hibába, hogy Istennel magyarázunk meg minden olyan problémát, amire még nincs meg a válaszunk, miközben bizonyára létezik más magyarázat is. Most, hogy ezt elmondtuk, fontos kihangsúlyozni, hogy a Teremtés magában hordozza a Teremtő problémáját, és akármennyit körözünk is, a kérdés mindig visszatér ehhez a kulcsfontosságú ponthoz. - A fejét ingatta. - Másrészt, ha Istent beletesszük az egyenletbe, mondván, hogy Ő teremtette a Teremtést, egyből újabb problémákba ütközünk, nem igaz?

- Úgy, mint...?

- Nos... az első probléma az, hogy hol volt Isten, ha a Big Bang előtt nem létezett sem idő, sem tér? A második probléma annak megállapítása, hogy mi okozta Istent. Azaz ha mindennek van oka, akkor Istennek is van oka.

- Ezek szerint nincs legelső ok...

- Vagy talán mégis van, ki tudja? Mi, fizikusok, a Big Banget szingularitásnak nevezzük. Ilyen értelemben azt is mondhatnánk, hogy Isten egy szingularitás, ugyanúgy, ahogy a Big Bang is egy szingularitás.

Tomás végigsimította a haját.

- Ez az érv érdekesnek tűnik, de nem mondhatnánk, hogy döntő, igaz?

- Valóban nem az - helyeselt a fizikus. - Nem döntő érv. De van egy második érv is, ami még erősebbnek tűnik. A filozófusok különböző neveket adnak neki, de Siza professzor úgy hívta, hogy... jaj, hogy is... ja, igen, megvan! Az intencionalitás érvének nevezte.

- Intencionalitás? Mint szándékosság?

- Pontosan. Mint tudja, az intencionalitás értelmezés kérdése, és mint ilyen, teljesen szubjektív. Vagyis lehet, hogy valaki szándékosan csinált valamit, de egy kívülálló soha nem lehet egészen biztos benne, hogy ez volt a szándéka. Lehet sejteni, hogy ez és ez volt a szándék, de egyedül a cselekvő tudja az igazságot. - Tomás felé intett. - Ha maga most felborítja ezt az asztalt, én értelmezhetem valahogy a maga cselekedetét, azon tűnődve, hogy vajon szándékosan csinálta-e vagy sem. Lehet, hogy szándékosan csinálta, és utána úgy tett, mintha véletlen lett volna. Valójában csak maga lehet teljesen biztos a szándékában, az én bizonyosságom mindig szubjektív marad, igaz?

- Igen - válaszolta Tomás. - De mire akar kilyukadni?

- Erre a kérdésre akarok kilyukadni: milyen szándék rejlik az univerzum teremtése mögött?

Luis kérdően nézett Tomásra.

- Nos, ez a húszmilliós kérdés - mondta a történész mosolyogva. - És mi a válasz?

- Ha tudnám, én kapnám meg azt a pénzt - mondta Luis nevetve. - Ha azonban pontosabb választ szeretne, akkor inkább Siza professzortól kérdezze meg.

- De attól tartok, ő most nincs itt. Maga szerint van olyan ember, aki megválaszolja nekünk ezt a kérdést?

A fizikus nagyot sóhajtott, és alaposan megfontolta a következő szavait.

- Azt hiszem, erre a kérdésre nem könnyű igennel válaszolni, de van néhány érdekes dolog.

- Mondja.

- Van egy igen erős érv, amit William Paley fogalmazott meg a XIX. században. - Az étterem parkettájára mutatott. - Képzelve el, hogy amikor beléptem ide, észrevettem egy követ a földön. Csak néztem, és azon tűnődtem: hogy az ördögbe került ide ez a kő? Talán rögtön azt

feleltem: nos, ez a kő mindig létezett, természetes dolog. És többet nem is gondoltam rá, igaz? Most képzelje el, hogy kő helyett egy órát találók a földön. Vajon ugyanazt a választ adnám a kérdésre? Persze, hogy nem. Miután alaposan megvizsgálám az óra bonyolult szerkezetét, azt mondanám, hogy egy intelligens lény készítette meghatározott célra. A kérdés tehát a következő: miért nem adhatom ugyanazt a választ a kő létezésére, mint amit az óra létezésére adtam?

A kérdés egy pillanatig függőben maradt.

- Látom már, mire akar kilyukadni - jegyezte meg Tomás.

- Mivel magam is tagja vagyok annak az intelligens fajnak, amelyik feltalálta az órát, tudom, milyen szándék vezetett az óra létrehozásához. Ám nem tartozom ahhoz a fajhoz, amelyik a követ feltalálta, ezért nincs objektív bizonyosságom a létrehozásának szándékossága felől. De gondolhatom azt, hogy volt mögötte valamilyen szándék. Elvégre, ha valaki még soha nem látott órát, az is könnyedén kikövetkeztetheti, hogy egy intelligens elme alkotásáról van szó, nemde?

- Egy pillanat - vágott közbe Tomás. - Két különböző dologról beszélünk, nem?

- Valóban?

- Hát persze. Csak nem akarja egy óra bonyolultságát egy kő bonyolultságához hasonlítani?

Luis megrázta a fejét.

- Nem értette meg, hova akarok kilyukadni.

- Akkor magyarázza el.

A fizikus szélesre tárta a karját, mintha mindent át akarna fogni.

- Nézzen csak körül. Érti már? - A tekintete körbejárt az étteremben, és végül az ablakon kinézve megállapodott az égbolton és a hársfák zöld lombjain. - Megfigyelte már, milyen bonyolult az egész univerzum? Belegondolt már, milyen pontos szervezésre van szükség egy naprendszer működtetéséhez? Vagy az atomok közötti kölcsönhatásokhoz? Vagy egy élet megfogadásához? - Rámutatott a közelben folydogáló Mondego szelíd vizére: - Vagy ahhoz, hogy az a folyó úgy folyjon? Nem gondolja, hogy ez végtelenül összetett, és sokkal bonyolultabb és intelligensebb, mint egy egyszerű óra szerkezete?

Tomás meredten bámult a beszélgetőtársára.

- De... valóban...

- Ezek szerint, ha egy olyan egyszerű dolog, mint egy kis óra, egy intelligens lény alkotása, és valamilyen szándék húzódik mögötte, mit mondhatnánk az egész univerzumból? Ha valaki, aki még soha nem látott órát, képes egyetlen pillantásra felfogni, hogy intelligens teremtésről van szó, mi miért ne juthatnánk ugyanerre a következtetésre, amikor megállapítjuk, milyen egyszerű és összetett az univerzum?

- Értem.

- Ez az intencionalitás érvének az alapja. Ha minden, amit látunk, valamiféle szándékot és intelligenciát sejtet, miért ne láthatnánk be azt is, hogy a Teremtés mögött is van egy szándék? Ha a dolgok mögött intelligens tervezést sejtünk, miért ne láthatnánk be, hogy fennáll annak a lehetősége, hogy valóban valami vagy valaki intelligens tervezte őket? Miért ne láthatnánk be, hogy az intelligens teremtés mögött egy intelligencia áll?

- De hát hol van ez az intelligencia?

- És hol van az óra készítője? Ha meglátok egy órát a földön, lehetséges, hogy soha nem ismerem meg azt az intelligenciát, amely megalakította, igaz? És mégsem kételkedem benne egy pillanatig sem, hogy az órát egy intelligens lény tervezte. Ugyanez a helyzet az univerzumból is. Lehet, hogy soha nem ismerem meg az intelligenciát, amely megteremtette, de elég, ha körülnézek, és megértem, hogy egy intelligens teremtés eredménye.

- Értem.

- Csakhogy ha valóban intelligens teremtésről van szó, márpedig minden jel arra utal, hogy igen, akkor felmerül a kérdés, hogy vajon a megfelelő módon tanulmányozzuk-e.

- Mit akar ezzel mondani?

Luis Rocha végigmutatott a saját testén.

- Nézze meg az élőlényeket. Miből áll egy élőlény?

- Egy információs struktúrából - felelte Tomás, felidézve azt, amit az apjától hallott.

- Pontosan, egy információs struktúrából. De ezt az információs struktúrát atomok alkotják, igaz? És sok atom együtt alkotja a molekulát. És sok molekula együtt alkotja a sejtet. És sok sejt együtt alkot egy szervet. És sok szerv együtt alkotja az élő szervezetet. Ennek ellenére

mégsem helyes azt állítani, hogy egy élőlény nem más, mint atomok vagy molekulák vagy sejtek összessége, ugye? Igaz, hogy egy élőlény több trillió atomból, több milliárd molekulából és több millió sejtből áll, de minden olyan leírás, amely pusztán ezekre az adatokra korlátozódna, rendkívül hiányos volna, nem gondolja?

- Persze.

- Az élet két síkon írható le. Az egyik a redukcionista sík, ide tartoznak az atomok, a molekulák, a sejtek és az élet egész mechanikája. A másik sík a szemantikai. Az élet olyan információs struktúra, amely valamilyen szándéktól vezérelve mozog, amelyben az egész több mint a részek összessége, amelyben az egész nincs is tudatában az őt alkotó egyes részek létezésével és működésével. Mint intelligens élőlény, a szemantikai síkon éppen Isten létezéséről beszélgetek magával, míg a karom egyik sejtje a redukcionista síkon oxigént kap az egyik artériából. A szemantikai én észre sem veszi, mit csinál a redukcionista én, hiszen két különböző síkon helyezkednek el. - Tomásra meredt. - Tudja követni a gondolatmenetemet?

- Igen.

- Jól van. Nos, azt akarom mondani, hogy ez a két sík mindenben megtalálható. Például elemezhetem a *Háború és béke* című regényt is redukcionista síkon, igaz? Mondjuk, megnézem a tintát egy bizonyos példányban, megnézem a papírt, amire nyomtatták, utánajárok, hogyan gyártották a tintát és a papírt vagy hogy vannak-e szénatomok ebben a példányban. .. Egyszóval rengeteg redukcionista szempontból megvizsgálhatom. De ezek közül a szempontok közül egyik sem fedí föl igazán, mi is az a *Háború és béke*, igaz? Arra, hogy ezt kiderítsem, a redukcionista analízis nem alkalmas. - Elmosolyodott. - Szemantikus szemléletre van szükség.

- Értem.

- A zenével ugyanez a helyzet. Elemezhetem a Beatles *All you need is love* című dalát redukcionista módszerrel. Tanulmányozhatom Ringó Starr dobolásának hangját, John Lennon és Paul McCartney hangszalagjainak rezgéseit, a levegő molekuláinak rezgését, amit George Harrison gitárjának hangjai keltenek, de mindez nem fogja nekem fölfedni, mi ez a dal, igaz? Ahhoz, hogy igazán megértsem, szemantika: síkon kell elemeznem.

- Persze.

- Alapjában véve olyan ez, mint egy számítógép. Van egy *hardver*, és van egy *szoftver*. A redukcionista sík a *hardvert* tanulmányozza, a szemantikai pedig a *szoftverre* koncentrál.

- Ez egyértelmű.

- Nohát, ha egyértelmű, akkor hadd hívjam föl a figyelmét egy problémára. Amikor az univerzum anyagát, összetételét, erőit és törvényeit tanulmányozom, akkor melyik szemléletet alkalmazom?

- Nem értem a kérdést...

- Arra vagyok kíváncsi, hogy redukcionista vagy szemantikai módszerrel kell-e alkalmaznom.

Tomás egy pillanatra elgondolkodott a kérdésen.

- Hát... azt hiszem, a redukcionista.

Luis Rocha arcán szélesebb lett a mosoly.

- Ez pedig elvezet minket a következő kérdéshez: lehetséges-e szemantikai módszerrel elemezni az univerzumot?

- A világegyetem szemantikai elemzése?

- Igen, a világegyetem szemantikai elemzése. Hiszen ha egy olyan egyszerű dolgot is, mint a *Háború és béke* vagy az *Ali you need is love*, elemezhetek szemantikai módszerrel, akkor miért ne tehetném meg ugyanezt a jóval összetettebb és intelligensebb univerzummal is?

-Hát...

- Vagyis ha a *Háború és béke* valamely példányának megvizsgálom a tintáját és a papírját, az a könyv tanulmányozásának igen tökéletes és hiányos formája. De akkor hogy az ördögbe lehetne kielégítő az univerzum tanulmányozásakor a kozmoszban megtalálható atomok és erők elemzése? Vajon nincs az univerzumban is szemantika? Nem lehet benne valami üzenet az atomokon túl? Mi az univerzum funkciója? Miért létezik? - Nagyot sóhajtott. - Ez a mai matematika és fizika egyik legnagyobb problémája. Mi, tudósok, túlságosan sok figyelmet szentelünk az univerzum tintájára és papírjára tanulmányozásának. De vajon ez a fajta tanulmányozás valóban fölfedi, hogy mi az univerzum? Nem kellene szemantikai síkon is megvizsgáljunk? Nem kellene meghallanunk a zenéjét és megértenünk a költészetét? Lehetséges, hogy amikor a világegyetemre gondolunk, kizárólag a *hardverjére* koncent-

rálunk, és figyelmen kívül hagyjuk a *szoftverjét*? - Söhajtott. - Ezek a kérdések vezérelték Siza professzor munkáját az utóbbi években. Meg akarta érteni az univerzum szemantikáját. Meg akarta ismerni a *szoftvert*, amely a kozmosz *hardverjébe* van programozva.

- Értem - mondta Tomás. - De hogy lehet az univerzum *szoftverjét* tanulmányozni?

- Ezt Siza professzortól kéne megkérdeznie - válaszolta Luís. - De azt hiszem, hogy a válasz erre a kérdésre egy másik kérdésre adott választól függ. Ezt a kérdést pedig nagyon egyszerű megfogalmazni: amit magunk körül látunk, akár a mikrokozmoszban, akár a makrokozmoszban, az egy teremtmény vagy egy önálló intelligens lény?

- Hogyan?

A fizikus fölmutatta a bal tenyerét.

- Ha ránézünk a kezemre, akkor mit látunk: egy teremtményemet vagy egy részemet? - Körülnézett. - Ha az univerzumot nézzük, akkor mit látunk: Isten teremtményét vagy Isten egy részét?

- Maga mit gondol?

- Én nem gondolok semmit. De Siza professzor úgy gondolta, hogy minden Isten része. Ha igaza van, akkor, ha egyszer megfogalmazzák a Mindenségelméletet, abban elméletileg Istenről is szó lesz.

- Így gondolja?

- Ezzel foglalkoznak mostanában a fizikusok, nem? A Mindenségelmélet megfogalmazásával. Bár szerintem nem fog nekik sikerülni.

- Miért?

- A nemteljességi tételek miatt. Ezek a tételek és a határozatlansági elv kimondják, hogy soha nem zárulhat be a kör. Az univerzum végén mindig lesz egy titokzatos fátyol.

- Akkor miért próbálják mégis megfogalmazni ezt az elméletet?

- Mert nem mindenki ért egyet velem. Van, aki úgy gondolja, hogy meg lehet találni ezt a Mindenségelméletet. Sőt olyan is akad, aki szerint föl lehet írni egy alapegyenletet.

- Egy alapegyenletet? Az meg micsoda?

- A matematika és a fizika Szent Grálja. Egy olyan egyenlet, amely magában foglalja a világegyetem egész struktúráját.

- És ez lehetséges?

- Talán, nem tudom - válaszolta Luís Rocha, és vállat vont. - Tudja, egyre erősebb az a meggyőződés, hogy az univerzumban létező törvények és erők bősége annak a ténynek köszönhető, hogy alacsony hőmérsékletű állapotban vagyunk. Sok jel utal arra, hogy amikor egy bizonyos szintről megemelkedik a hőmérséklet, a különböző erők egyesülnek. Hosszú ideig például általánosan elfogadott nézet volt, hogy az univerzumban négy alapvető erő létezik: a gravitációs erő, az elektromágneses erő, az erős kölcsönhatás és a gyenge kölcsönhatás. De azóta felfedezték, hogy valójában csak három erőről van szó, ugyanis az elektromágneses erő és a gyenge kölcsönhatás voltaképpen egyetlen erőt képez, amelyet ma már elektrogyenge erőnek neveznek. És olyan tudós is van, aki szerint az erős kölcsönhatás az elektrogyenge erő másik arca. Ha ez így van, akkor már csak a gravitációs erőt kell beolvasztani ahhoz, hogy eljussunk az egyetlen erőhöz. Sok fizikus úgy véli, hogy az ősrobbanás idején, amikor mérhetetlen magas volt a hőmérséklet, minden erő egyetlen szupererő része volt, amelyet le lehet írni egy egyszerű matematikai egyenlettel. - Luís az asztal fölé hajolt. - No mármost, amikor szupererőről beszélünk, miféle entitás jut rögtön az eszünkbe?

- Isten?

A fizikus elmosolyodott.

- A tudósok most kezdik fölismerni, hogy a hőmérséklet emelkedésével az energia egyesül, az összetett szubatomi struktúrák pedig egyszerű struktúrákra törnek szét. Nagyon magas hőmérsékleten az erők egyesülnek, és megjelenik a szupererő. Ilyen körülmények között meg lehet fogalmazni egy alapvető matematikai egyenletet. Olyan egyenletről van szó, amellyel meg lehet magyarázni az egész anyag viselkedését és struktúráját, és le lehet vele írni minden történést. - Széttárta a karját, mintha épp most hajtott volna végre egy varázslatot. - Ez az egyenlet lenne az univerzum mestertétele.

- Mestertétel?

- Igen - bólintott Luís Rocha. - Van, aki Isten-tételnek, vagyis isteni formulának nevezi.

Késő délelőtt volt, és Tomás egy óra leforgása alatt vagy hússzor nézett a papírlapra, hogy újabb és újabb megfejtési stratégiákkal próbálkozzon. De a rejtvény szilárdan tartotta magát, sőt Tomásnak már-már az volt a benyomása, hogy a tizenhárom betű és a felkiáltójel jót mulat az erőlködésén.

*See sign
!ya avga*

Mélyen belemerült a problémába, s csak csóválta a fejét. Egyértelműen úgy tűnt, hogy a két sor két különböző rejtvényt képez, ám még abban sem volt biztos, hogy az első egyáltalán rejtvény. A *See sign* angolul annyit tesz, hogy *nézd a jelet*. Ez valószínűleg Einstein utalása valamilyen jelre, amely a kéziratában található. Csak hát az a baj, hogy Tomás nem olvashatta el a kéziratot, így aztán nem tudta ellenőrizni ezt a feltevését. Van valamilyen titkos jel az eredeti szövegbe rejtve?

A kriptóanalitikus a fejét csóválta.

A kézirat nélkül lehet, hogy képtelenség megfejteni. Akármennyit foglalkozott vele, mindig arra a következtetésre jutott, hogy muszáj elolvasnia a dokumentumot, meg kell keresnie benne az elrejtett nyomokat, és alaposan bele kell ásnia magát a szövegbe, hogy föllelje azt a bizonyos jelet, amelyet Einstein meg akart nézteni. *See sign. Nézd a jelet*. De miféle jelet?

Hátradőlt a konyhaszéken, és letette a ceruzát. Tomás egy mély sóhajtás kíséretében ezennel letett róla, hogy megértse ezt az első sort: akármennyit erőlködik is, ha egyszer nincs a kezében a kézirat, minden próbálkozása kudarcra van ítélve. Ha megtalálná a kulcsot, meg-

fejthetné a rejtvényt. Nyugtalanul fölkel, kivett a hűtőszekrényből egy narancslevet, aztán visszaült a székre. Érezte, ahogy a türelmetlenség belülről fölemészti.

Ismét rámeredt a papírra, és most a második sorra összpontosított. Ránézésre ezt az üzenetet nyilvánvalóan egy behelyettesítő rendszer segítségével rejtjelezték. Egyértelműnek tűnt, hogy az eredeti betűket más betűkkel helyettesítették, valamilyen előre meghatározott kulcs alapján. Ha megtalálja ezt a kulcsot, megfejti a rejtvényt. A nehézség abban állt, hogy kitalálja, milyen kulcsot használt Einstein a második sor titkosításához.

Miután megbizonyosodott róla, hogy valószínűleg behelyettesítő módszert alkalmaztak, elkezdte mérlegelni a különböző hipotéziseket. Lehet, hogy egyszerű monoalfabetikus helyettesítésről van szó, amit viszonylag könnyű megfejteni. Ám ha polialfabetikus helyettesítéssel kódolták a sort, két- vagy több helyettesítő ábécével, akkor jóval nehezebb dolga lesz. Az is lehet, hogy poligrafikus helyettesítés, amelyben bizonyos betűcsoportokat együtt helyettesítenek be más betűcsoportokkal. Vagy pedig - rémálmok rémálma - többszörös behelyettesítés, amelyben már maga a helyettesítő ábécé is rejtjelezve van.

A legtermészetesebb lehetőségnek mégis a monoalfabetikus helyettesítés tűnt, így hát ezzel az előfeltételezéssel látott munkához. Tökéletesen tisztában volt vele, hogy ha ilyen módszerrel kódolták a szöveget, a helyettesítés kulcsát bizonyára nem találomra választották. Lehet például Caesar-rejtjel, az egyik legrégebb titkosírás, amelyet Julius Caesar használt udvari intrikái és katonai hadjáratai során. Ha így van, akkor elég, ha minden egyes betűt egy bizonyos számmal eltol az ábécében, és már meg is van a megfejtés.

Miközben így morfondírozott, megszólalt a kaputelefon.

Graca asszony kijött a szobájából, és az ajtóhoz sietett.

- Ejnye, de sürgős - sziszegte a fogai közt. Fölvette a kagylót. - Ki az? - Szünet. - Kicsoda? - Szünet. - A, egy pillanat. - Ránézett a fiára.
- Rocha tanár úr, téged keres. Odalent vár.
- Ah! - kiáltott föl Tomás. - Mondd meg neki, hogy máris megyek.

Egyenesen örült neki, hogy megzavarták a munkában, amellyel semmit nem haladt előre a délelőtti folyamán. Összehajtotta a papírját, és bement a szobába a zakójáért.

Egy tölgyfa árnyékában parkoltak le. Amint kiszálltak az autóból, Tomás megcsodálta a sövény mögött megbújó kis házat, a nyugodt Dias da Silva úton, ahol egyébként az egyetemi tanárok többsége lakott. A ház nagyon barátságos volt, de a kertre már ráfért volna egy kis kertészkedés: a túlburjánzó növények kezdték benőni a járdát és a kis udvart is a bejárat előtt.

- Szóval itt élt Siza professzor? - kérdezte Tomás, és a ház homlokzatát nézegette.

- Igen, itt.

A történész ránézett a kollégájára.

- Ne haragudjon, hogy megkértem erre a szívésségre - mondta. - De úgy éreztem, látnom kell azt a helyet, ahol mindez történt.

Beléptek a kerítéskapun, és a ház bejárata felé tartottak. A fizikus elővett a zsebéből egy kulcsot, bedugta a zárba, megforgatta, s egy kattanással kinyílt az ajtó. Maga elé tessékelte Tomást, majd követte.

A házban csaknem teljes csönd fogadta őket. A kis előszoba padlója csempével volt kirakva, balra nyílt egy szoba, jobbra a konyha, ahonnan a még mindig bekapcsolt hűtő kellemes morajlása hallatszott.

- Úgy tűnik, mintha tökéletes rend lenne.

- Mert még nem látta a dolgozószobát - jegyezte meg Luís Rocha, aki megelőzte, és elindult a rövid előszobán. - Meg akarja nézni? Jöj-jön csak.

Az előszoba végén három ajtó volt. A fizikus kinyitotta a bal oldalt: a bejárat le volt zárva egy rendőrségi szalaggal. Intett Tomásnak, hogy kukucskáljon be.

- Te jó ég! - kiáltotta a történész.

Leírhatatlan rendetlenségben heverték a földön a szanaszét szórt könyvek, dossziék és papírok. A könyvespolcok gyakorlatilag üresek voltak, csak itt-ott állt egy-egy magányos kötet, amely túlélte a vihart.

- Látott már ilyet? - kérdezte a fizikus.

Tomás le sem tudta venni a szemét a papír- és könyvhalomról.

- Maga talált rá erre a felfordulásra?

- Én - bölintott Luís. - Megbeszéltem Siza professzorral, hogy idejövök, és átnézzük a számításokat, amelyeket az elektronok elméleti tömegváltozásának következményeivel kapcsolatban végzett. A professzor előző nap hiányzott az egyik órájáról, de nem nagyon foglalkoztam vele, hiszen tudtam, hogy kissé szórakozott. De amikor ideértem a kapuhoz, észrevettem, hogy a bejárati ajtó tárva-nyitva áll. Ezt furcsállottam, de beléptem. Szólongattam a professzort, de senki nem válaszolt. Elsétáltam a dolgozósobáig, és akkor megláttam... ezt - mondta, a káoszra mutatva. - Rögtön rájöttem, hogy betörték, és hívtam a rendőrséget.

- És mi történt? - kérdezte Tomás.

- Először semmi különös. Lepecsételték a területet, és mintákat vettek. Aztán többször kijött a bűnügyi rendőrség is, és rengeteg kérdést tettek föl, főleg azzal kapcsolatban, hogy mit tartott itt a professzor. Azt akarták megtudni, hogy voltak-e értékes tárgyai. De később egyre több kérdést tettek föl, és bevallom, egyik-másik elég furcsa volt.

- Például?

- Meg akarták tudni, hogy sokat utazott-e a professzor, és voltak-e közel-keleti ismerősei.

- És maga mit válaszolt?

-Hát... nyilvánvaló, hogy a professzor utazgatott. Konferenciákra járt és szemináriumokra, találkozott más tudósokkal... de hát szerintem ez teljesen normális egy olyan ember esetében, aki a kutatásnak szenteli az életét.

- És voltak közel-keleti ismerősei?

Luís Rocha grimaszolt.

- Biztos voltak, mit tudom én. Sok emberrel találkozott.

Tomás megfordult, és ismét végignézett a szétszórt könyvek zürzavarán. Szemmel látható volt, hogy aki idejött, és mindent ledobált a földre, keresett valamit, csak azt nem tudjuk, mit. Vagyis Tomás tudta. Tudta Tomás Noronha, tudta Frank Bellamy, és rajtuk kívül még néhányan. A betolakodók a Hezbollah emberei voltak, és a *Die Gottesformelt* keresték, a régi kéziratot, amelyet végül meg is találtak valahol a dolgozósobában.

A Tomás mögött álló Luís megmozdult, és kinyitotta az ajtót.

- Bemegyek a mosdóba - mondta, és belépett a kis helyiségbe, amelyet kék-fehér csempe borított. - Addig nyugodtan nézelődjön, jó? Becsukta az ajtót.

Tomás egyedül maradt, még egyszer végignézett a feldúlt dolgozószobán, aztán megfordult. Figyelme most a harmadik ajtóra irányult. Benyitott. Egy nagy ágyat pillantott meg, amely arról tanúskodott, hogy ez Siza professzor hálószobája.

A kíváncsiságtól hajtva belépett a szoba félhomályába, és figyelmesen körülnézett. A levegőben némi dohszag terjengett: érződött, hogy hetek óta zárva van a szoba. Éles ellentétben a szomszéd szobában történekekkel, itt minden szép rendben volt, minden tárgy a helyén volt, és minden helynek megvolt a maga szerepe.

A bútorokat finom porréteg fedte, jelezve az idő múlását. A történeész kihúzott egy fiókot, és képeslap- és levélkötegeket pillantott meg benne. Kivette a legfelső köteget, és megnézte a dátumokat: az utóbbi hónapokból valók voltak. Úgy sejtette, hogy legfőkéül vannak a legújabbak, és legalul a legrégebbek. Nézegette a leveleket, és próbálta kitalálni, mi állhat bennük. A legtöbb egyetemi értesítésnek tűnt, vizsgaidőpontokról, kiadói újdonságokról, bibliográfiai adatok kéréséről és más oktatással kapcsolatos ügyekről. Aztán a borítékok között rábukkant három képeslapra, amelyeket mellékesen megnézett. Kettő a családjától jött, ám a harmadik fölkelte az érdeklődését. Forgatta, mindkét oldalát megnézte, és egyre nőtt a kíváncsisága.

Trakatrakatraka.

A zárban elfordított kulcs zörgése az előszoba felé irányította a tekintetét. Luís elvégezte a dolgát a mosdóban, és kinyitotta az ajtót.

Tomás gyors mozdulattal a zakója zsebébe csúsztotta ezt a harmadik borítékot, és úgy tett, mintha mi sem történt volna.

Amikor Tomás hazaért, első dolga volt, hogy előkeresett egy telefonszámot a mobiltelefonjából, és felhívta.

- *Greg Sullivan here* - szólalt meg az orrhang a vonal másik végén.
- Helló, Greg. Itt Tomás Noronha. Hogy van?

- Á! Helló, Tomás. Hogy van?

- Nagyszerűen.

- Hallottam, hogy nehéz sora volt Teheránban.

- Igen, elég komplikált volt.

- De jól kivágta magát, he? Mint egy igazi profi!

- Ne túlozzunk...

- De komolyan! Egyszer még idejön hozzám a *british* akcentusával, és azt mondja: a nevem Noronha. Tomás Noronha! - Felkacagott. - Hm? Egy igazi James Bond!

- Na, ne gúnyolódjon.

- Figyeljen, büszke vagyok magára, tudja? *Atta boy!*

- Jól van, elég lesz. - Tomás megköszöri a torkát, hogy rátérhessen a tárgyra, amiért telefonált. - Greg, szívességet szeretnék kérni magától.

- *You name it, you got it.*

- Szeretném, ha telefonálna Langleybe, és megkérné Frank Bellamyt, hogy sürgősen hívjon föl.

A vonal másik végén rövid csönd támadt.

- Idehallgasson, Tomás, *mister Bellamy* nem akar ki - mondta Greg, és hangjába hirtelen tisztelet vegyült. - Ő a CIA négy *directorate*-je közül az egyiknek az igazgatója, és közvetlen bejárása van a Fehér Ház ovális irodájába. Nem mások akarnak vele beszélni, érti? Ő akar beszélni másokkal.

- Igen, erre már rájöttem - bólogatott Tomás. - De arra is rájöttem, hogy bármilyen fontos ember is, ha egyszer ideutazott Lisszabonba, hogy velem beszéljen, továbbá kétszer is beszélt velem telefonon, akkor nyilván úgy gondolja, hogy az ügynökség szempontjából kulcsfontosságú ügybe bonyolódtam. Márpedig ha így van, akkor bizonyára neki is érdekében áll, hogy fölhívjon, amint megtudja, hogy mondani valóm van a számára.

Újabb csönd a vonal másik végén.

- Miért, van?

- Van.

Greg sóhajtott.

- *Oké, Tomás. De jó, ha tisztában van vele, mit tesz. Mister Bellámé - val nem lehet játszadozni. - Várt, mint aki ad egy utolsó esélyt az elítéltnak, hogy elmeneküljön. - Biztos, hogy azt akarja, hogy telefonáljak Langleybe?*

- Telefonáljon.

-*Oké.*

Elővette a zakója zsebéből a képeslapot, amit Siza professzor szobájából csent el, és figyelmesen megvizsgálta. A feladó címe nem volt rajta, mintha fölösleges információ lenne a címzett számára. A képeslapon mindössze egy rövid üzenet állt, szépen formált betűkkel, mintha a külalak éppolyan fontos lenne, mint a tartalom.

*Kedves barátom!
Örömömrre szolgáltak az új hírei.
Nagyon kíváncsi vagyok
erre a felfedezésére.
Elérkezett hát a nagy nap?
Keressen föl a kolostorban.

Szívvelyes üdvözléttel:
Tenzin Tubten*

Többször is elolvasta a képeslapra vetett rövid sorokat. Nem kellett sok képzelőerő ahhoz, hogy rájöjjön: ez az üzenet föllebbenti a fátyol egyik sarkát, de a lényegét ügyes célzások mögé rejti. Ki lehet ez a Tenzin Tubten? Ha „kedves barátom”-nak szólítja Siza professzort, akkor nyilván jól ismerik egymást. De vajon honnan? Ha Tubten azt írja, hogy „örömömrre szolgáltak az új hírei”, akkor előbb nyilván Siza professzor vette föl vele a kapcsolatot. Ha azt állítja, hogy „nagyon kíváncsi vagyok erre a felfedezésére”, akkor Siza professzor nyilván beszámolt neki róla. És ha Tubten azt kérdezi, hogy „elérkezett hát a nagy nap?”, az azt jelenti, hogy bármi legyen is az a felfedezés, valószínűleg olyan eseményt indít el, amelyre már mindketten régóta várnak.

- De mi az ördögöt jelenthet ez az egész? - kérdezte magában Tomás, ahányszor csak elolvasta a képezlaphoz írt üzenetet.

Megszólalt a telefonja.

- *Hello*, Tomás - morogta az összetéveszthetetlen, rekedt hang. - Hallottam, hogy beszélni akar velem.

- Helló, *mister* Bellamy. Milyen az idő Langleyben?

- Nem Langleyben vagyok. Egy repülőgépen ülök, és olyan terület fölött haladok éppen, amelynek a koordinátáit nem adhatom meg. Nem biztonságos vonalon beszélünk, úgyhogy vigyázzon, mit mond. Értette?

- Igen.

- Na, akkor mondja, miért kell annyira beszélnie velem.

Tomás szinte észre sem vette, hogy kihúzta magát a széken, mint egy katona, aki tiszteleg a tisztje előtt.

- *Mister* Bellamy, azt hiszem, végre rájöttem, miről szól a dokumentum, amin eddig rágódtunk, és ami miatt el kellett utaznom.

Rövid csönd állt be, csak a vonal állandó zúgása hallatszott.

- *Really?*

- Annak alapján, amit felfedeztem, azt hiszem, nyugodtan kijelenthetem, hogy a dokumentum témája nem ad okot az aggodalomra. Egyébként egészen másról szól, mint amit gondoltunk.

- Biztos benne?

- Hát... tudja, majdnem biztos. De csak abban lehetek biztos, amit felfedeztem, másban nem. Teljes bizonyosságot csak akkor nyerhetnék, ha elolvashatnám magát a kéziratot, ami jelen pillanatban nem tűnik valószínűnek az ismert okok miatt.

- De tényleg úgy gondolja, hogy a dokumentum témája nem az, amitől tartunk?

- Úgy gondolom.

- Akkor mivel magyarázza azt, hogy a mi kis *fucking* zsenikénk egy magánbeszélgetés során azt mondta, hogy az, amit felfedezett, soha nem látott erejű robbanást előidézni?

Tomás elbizonytalanodott.

- Hát... tényleg ezt mondta?

- Ezt hát. Egy fizikusnak mondta, aki a mi informátorunk volt. Nem emlékszik rá, hogy ezt már elmeséltem magának, amikor Lisszabonban voltam?

- De igen.

- Akkor miben maradunk?

A történész nagyot sóhajtott.

- Egyetlen módja van annak, hogy ezt kiderítsem - mondta.

- És mi az?

- Újra el kell utaznom.

- Hova?

- Ez a vonal nem biztonságos, igaz? Ennek ellenére azt akarja, hogy megmondjam az úti célt?

Frank Bellamy káromkodott egyet.

- Igaza van - helyeselt hirtelen. - Figyeljen, fölveszem a kapcsolatot a lisszaboni követségünkkel, és utasítom őket, hogy biztosítsák a szükséges anyagi hátteret, rendben?

- Nagyszerű.

- *So long*, Tomás. Maga egy *fucking* zseni.

Frank Bellamy letette a kagylót, és Tomás egy pillanatig még a telefonjára meredt. Ez az átkozott pasas érti a módját, hogy földidegesítse az embert. Ha belegondolunk, ezt az adottságát mindenkivel szemben kamatoztatta, elég, ha eszünkbe jut Greg Sulliivan és Don Snyder mármár vazallusi testtartása azon az emlékezetes lisszaboni találkozón. Tomás elképzelte a CIA-vezetőt, amint a Fehér Ház ovális irodájában tárgyal, és mosolyra húzódott a szája. Lehet, hogy még az Egyesült Államok elnökére is rájön a hasmenés, amikor ezzel a sötét alakkal kell beszélnie?

Tomás, talán csak azért, hogy ellensúlyozza a Bellamy által előidézett hidegrázást, hirtelen égető hiányát érezte Ariánának. Csupán néhány napja vált el tőle, és máris nagyon hiányzott. Minden éjjel róla álmodott, messziről látta és hívogatta, de Ariana egyre csak távolodott, valamilyen ismeretlen erő húzta, mintha valaki beszippantaná a láthatáron túlról. Tomás ilyenkor fölriadt, összeszorult a szíve, és gombóc nőtt a torkába.

Fölsóhajtott.

Igyekezett elvonatkoztatni a nő hiányától, és tovább tanulmányozta a kezében tartott képeslapot. A feladó címe ugyan hiányzott, de Tomás tudta, hogy nincs szüksége annál több információra, mint amennyi a birtokában van. Megvan a feladó neve, ez a Tendzin Tubten, és ha a lakcíme nincs is feltüntetve, a lényeg ott áll a képeslap másik oldalán.

Megfordította a képeslapot, és megcsodálta a fenséges barna-fehér kolostort, amely előbukkant a ködből, az alatt sorakozó házak fölé magasodó hegyfok tetején. Mosolygott. Igen, gondolta. És valóban, ki ne ismerné ezt a tibeti palotát?

A Potala.

XXVIII

A hegyek kristálytisza fénye beáradt a szoba ablakán, és fölébresztette Tomást. A történész néhány percig még a paplan melegébe burkolózott, hogy meghosszabbítsa az édes reggeli henyélést, de végül föltápáskodott, és odament az ablakhoz, hogy megnézzze, milyen napra virradt. A reggel tiszta volt és hideg, a nap sugarai csak úgy csillogtak a környező csúcsok fehér hótakaróján.

Pirkadat Lhászában.

Tomás a harmadik hajnalt töltötte Tibet fővárosában. Miközben teleszívta a tüdejét és kinyújtóztatta a testét, megkönnyebbülten állapította meg, hogy elmúlt az utóbbi napok rosszullete. Végre jobban és erősebbnek érezte magát.

Röviddel azután, hogy a repülőgép leszállt a Gonkar repülőtéren, émelyegni kezdett, fejfájás gyötörte és a legkisebb erőfeszítéstől is kifulladt. Az első éjszaka nagyon nehezen aludt el, de csak akkor döntött úgy, hogy fölhívja a recepciót és orvost kér, amikor hányt. Orvos nem volt, de a recepciós már jól ismerte ezeket a tüneteket, amelyek gyakoriak voltak az újonnan érkezőknél, és azonnal felállította a diagnózist.

- *Acute Mountain Sickness* - mondta, amikor fölment a szobájába.
- Hegyi betegség - magyarázta, s a szőnyegen heverő bőröndre pillantott. - Repülőgéppel érkezett, ugye?

- Igen.

- Majdnem minden külföldi, aki repülővel jön, ebben a betegségben szenved. A tengerszint feletti nagy magasságtól van, és attól, hogy nincs idő fokozatosan hozzászokni ehhez a magassághoz.

- De hát mi okozza?

- Hát, tudja, a légnyomás idefönt sokkal alacsonyabb, mint a tenger szintjén. Ez azt jelenti, hogy nem elég a nyomás ahhoz, hogy oxigént pumpáljon a vérbe, és ettől lesznek rosszul az emberek.

Tomás mélyet lélegzett, hogy érezze a különbséget. Valóban, mintha a levegő valóban könnyebbnek, ritkábbnak tűnt.

- És most? Mit tegyek?

- Semmit.

- Semmit? De hát ez nem megoldás...

- Éppen ellenkezőleg: ez a legjobb gyógyír. Ne tegyen semmit. Maradjon a szobában, pihenjen, és lassan hozzá fog szokni a magassághoz. Ne erőlködjön. Próbáljon gyorsabban lélegezni, hogy ellensúlyozza az oxigénhiányt a vérében. Valószínűleg szaporábban ver a szíve, ezért pihennie kell. Néhány nap múlva jobban lesz, meglátja. Akkor majd kimehet. - Figyelmeztetően fölemelte a mutatóujját. - De vigyázzon, ha tovább romlik az állapota, az rossz jel. Azt jelentheti, hogy kialakulóban van a hegyi betegség súlyosabb formája, ami tüdővizenyőhöz vagy agyödémához vezet. Ebben az esetben azonnal el kell hagynia Tibetet.

- És ha nem hagyom el?

A recepciós tágra nyitotta a szemét, és megnyúlt az arca.

- Akkor meghal.

A harmadik napon valóban jobban érezte magát, és ezen felbuzdulva elhatározta, hogy kimegy az utcára. A szálloda recepcióján megkérdezte, merre menjen, és kényelmesen elindult a Bei Jin Guilamon a pompás Potala-palota felé. A dalai láma pazar palotájának lábánál valósággal sokkolta az értelmetlen kínai nagyvárossá alakult környék látványa, a forgalomtól bedugult főúttal.

A Potala előtti óriási téren ízléstelen szobor állt, amely előtt kínai turisták tolongtak, hogy lefényképezzék, a háttérben a palotával. A tér után, a széles főút mentén modern jellegű építmények álltak, ezek voltak az úgynevezett *butikok*, sportfelszereléseket, gyerekruhákat, márkás holmikát, cipőket árúsítottak, valamint itt volt a legtöbb étterem, cukrászda, fagyaltos, dohányüzlet, virágbolt, gyógyszertár, és mindegyiket feltűnő, mindenholnan látható neonreklám hirdette. Mintha

a Potala-palota valami idegen test lenne, egy óriási betolakodó a hatalmas kínai tengerben.

Néhány háztömbbel odébb Tomás jobbra fordult, és végre belépett a nyugodt tibeti negyedbe, a szűk utcácskák szövevényébe. A kanyargó utcák itt-ott kiszélesedtek, és mindenütt fehérre meszelt, fekete ablakos, régi vályogházak szegélyezték őket. Néha egy-egy sáros pocsolya vagy undorító ürülékszag keresztezte útját.

- *Hello!* - üdvözölte egy női hang a magasból. Egy tibeti lány integetett neki az ablakból. - *Tashi deleh! Hello!*

- *Tashi deleh* - köszönt vissza Tomás mosolyogva.

Úgy tűnt, mindenki megtalálja a módját, hogy üdvözölje az idegent: egy mosollyal, egy integetéssel, diszkrét meghajlással, angol „*hello*”-val vagy a tibeti „*tashi deleh*”-hel. Ebben a szűk zugban, a kínai befolyástól távol eső, eldugott utcácskákban rejtőzött az a Tibet, amelyet elképzelt.

A békés labirintus egy óriási, nyüzsgő térbe torkollott. A lüktető tömegben mindenféle népek megfordultak, voltak ott nomádok és kecskék, amdói zarándokok, khami utazók, földre boruló vagy mantrákat kántáló szerzetesek, akrobatamutatványokat előadó komédiások és mindenféle árusok. Lehetett itt vásárolni szőnyeget és *tangka* festményeket, üzemanyaggal töltött kannákat, fényképeket a dalai lámáról, katmandui limlomokat, Darjeeling teát, szecsuanai sálakat, drepungi *pondu* amuletteket, sigacei függönyöket, kasmíri kendőket, gyógynövényeket a Himalájából, régi indiai érméket, türkizkövekkel díszített ezüstgyűrűket és minden elképzelhető árut mindenféle színben.

- *Hello?* - szólított meg egy árus.

- *Look'ee! Look'ee!* - kiabált egy másik, miközben egy harmadik jakcsontból faragott vallási szobrocskákat pakolt ki. - *Cheap'ee, cheap'ee.'*

Közben a téren sűrű tömeg vonult végig. A résztvevők mantráka: mormoltak és jobb kezükben bőrből, jádéból vagy szantálfából készült imakereket pörgettek. Ez a nagy vallási menet volt a Barkhor, amely az óramutatók járásával megegyező irányban megkerülte a Dzsokang-templomot.omásnak nem kellett megnéznie a térképen, hogy tudja hol van: a Barkhor bazár a vallási útvonal köré épült. A hagyományos

fehér falú, faerkélyes tibeti házak között volt a templom bejárata. A kaput piros oszlopok díszítették, amelyek egy jakszövettel ékesített szerkezetet tartottak. Tetején aranszobrok fénylettek: két kecske egy harmonikus *Dharma Csakra*, vagyis a Törvény Kereke felé fordulva.

Néhány szerzetes a templom előtt leborult a kövezetre, és egyöntetűen búgták a hatszótagú mantra, az „*om mani padme hum*”, azaz a Teremtés imájának szent hangját: „*ooooooooom*”. Ez a mély torokhang, amit a buddhisták őshangnak, az univerzumot teremtő szótagnak neveznek, hosszan visszhangzott a téren. A zárandokok lépéseit a *körten*, vagyis a kapunál sorakozó arany imamalmok fémcsörgése is kísérte.

Tomás átvágott a tömegen, és belépett a szentély kapuján, majd végigsietett a nyitott belső udvaron. A levegőben megavasodott jakvaj kellemetlen szaga terjengett. Minden zárandok hozott magával egy kis jakvaját a Dzsokangba. Tomás hogy megszabaduljon ettől az undorító szagtól, odahúzódott a tömjénes füstölőpálcikákhoz, és körülnézett. Az udvar tele volt zárandokokkal, akik több száz kilométert tettek meg idáig, sokan a földön feküdtek, homlokukat a kőnek támasztva, és imákat kántáltak, mások fémből készült imakereket pörgettek, megint mások gyomorforgató szagú vajdarabokat tettek a kis Buddha-szobrok előtti oltárokra.

Egy jóságos arcú nyugati férfi közeledett Tomás felé, nyakában fényképezőgéppel.

- Szép kis jelenet, mi?

- Igen.

A férfi bemutatkozott. Carlos Ramosnak hívták, és mexikói volt, de Spanyolországban élt. Némi kölcsönös udvariaskodás után Carlos végignézett a hívek tömegén, és megrázta a fejét.

- Miután annyi könyvet elolvastam, csak most értettem meg igazán, mi is az a buddhizmus - jegyezte meg. - Pontgyűjtő játék.

- Hogy érti ezt?

- Egyszerű - mondta a mexikói mosolyogva. - Minél több érdemet szerzünk az életben, annál nagyobb az esélyünk arra, hogy legközelebb előnyösen reinkarnálódjunk. Ha kevés pontot gyűjtünk, akkor rovarokként vagy gyíkokként születünk újjá. Ha viszont nagyon jámborak

voltunk, és elértünk egy bizonyos szintet, újra emberekként térhetünk vissza. És ha igazán jók voltunk... nos, abban az esetben még gazdag ember is lehet belőlünk, vagy akár láma. Egy kicsit olyan ez, mint egy számítógépes játék. A több pont jobb életet jelent a következő reinkarnációban.

Tomás nevetett a turista naiv buddhizmus-meghatározásán.

- És hogyan lehet ilyen pontokat szerezni?

A mexikói a Dzsokangot benépesítő tömeg felé intett.

- Hát hajlongással! Látja? Minél többet hajlonganak, annál több pontot kapnak. Van, aki egyetlen nap alatt több mint ezerszer borul le a földre. - Elfintorította az arcát. - De az ezer nagyon sok ám! Megfájdul az ember háta... A többségük megáll száznyolcnál, azt mondják, hogy ez egy szent szám, és nem erőltetik túl magukat. - Ránézett egy kecskére, amit valaki behozott a templomba. - De van más módja is. Ha például megmentjük egy állat életét. Az is sok pontot ér. Vagy ha alamizsnát adunk egy koldusnak, az is beleszámít a jó reinkarnációhoz szükséges pontszámba.

- És aki tökéletes életet él?

- Ó, hát az a buddhizmus főnyereménye! Az *El Gordo*! A maximumpontszám ugyanis elvezet a nirvánához, tudja? A nirvána azt jelenti, hogy megszakítjuk a földi élet ördögi körét. Ott pedig nem történik semmi, *no pasa nada*! Megszűnnek a reinkarnációs problémák!

- Ez egy kicsit olyan, mint a kereszténység, nem? - kérdezte Tomás. - Minél jobbak voltunk, annál több pontot kapunk odafönt, és annál nagyobbak az esélyeink, hogy kapunk egy helyet a paradicsomban.

A mexikói vállat vont.

- Hát ez az! - kiáltotta. - Voltaképpen minden vallás lényege a pontgyűjtés.

Miután még egy utolsót mosolygott, Tomás elbúcsúzott a turistától, és belépett a templomba.

Az épület félhomályba burkolózott, csak az oltárokon sorakozó apró jakvajlámpások fénylő pontjai világították meg. Tomás elővett a zsebéből egy papírdarabot, és egy világosabb helyen megnézte, merre

kell mennie. Amikor megtalálta, átkelt a sötét épületen, és egy napsütötte kis udvarba jutott. Itt, a kápolnák bejáratának félhomályában megpillantott egy kopasz szerzetest, aki a Gelukpa-rend skarlátvörös *tasenjét* viselte, és megszólította.

- Dzsinsa Khadroma?

A szerzetes figyelmesen megnézte. Némi habozás után köszönésképpen meghajolt, és intett az idegennek, hogy kövesse.

Fölmentek a Dzsokang első teraszára, és balra fordultak, egy csön-des külső folyosóra. A végén, egy sarok után, a szerzetes megállt egy *kuou* függöny előtt. Óvatosan fölemelte a függöny sarkát, és bekukucskált. Halkan elsuttogott egy kérdést, amelyre bentről szintén suttogással válaszolt valaki, mire a szerzetes elhúzta az egész függönyt, meghajolt Tomás előtt, jelezve, hogy beléphet, még egyszer meghajolt, és végül eltűnt.

A szoba kicsi volt és sötét. Egyetlen ablak volt a falba vájva, onnan esett a fény a gyékényszőnyegre, amelyen egy kövér szerzetes ült. A látogatóra a száműzött dalai láma és az elhunyt pancsen láma fényképe mosolygott, mindkettő üvegszekrénybe zárva, egy kis asztalon pedig könyvek voltak egymásra halmozva, törékeny egyensúlyban. A szerzetes egy kis kötetet tartott a kezében. Szelíden becsukta, fölemelte a fejét, és mosolyogva fogadta az idegent.

- *Tashi deleh* - köszöntötte.

- *Tashi deleh*.

- Én vagyok Dzsinsa Khadroma - közölte a szerzetes. - Beszélni szeretne velem?

Tomás bemutatkozott, és meglöbögte a kezében tartott papírt, amelyre Greg Suliivan jegyzett föl néhány dolgot a lisszaboni amerikai nagykövetségen.

- A nevét és a címét a... barátaim adták meg, akik azt mondták, hogy maga tud segíteni.

- Milyen barátai?

- Hát... attól tartok, nem nevezhetem meg őket. De barátok.

A szerzetes összeszorította húsos ajkait.

- Igen? - dűnnyögte elgondolkodva. - És miben segíthetek?

- Keresek valakit, itt, Tibetben.

Tomás elővette a zsebéből a képeslapot, és átadta Dzsinpának. A szerzetes elvette a lapot, megnézte a Potala képét, és a hátoldalon az üzenetet.

- Mi ez?

- Ezt a képeslapot Tibetből küldték egy barátomnak, aki eltűnt. Van okom azt feltételezni, hogy ez a tibeti segíthet nekem kideríteni, mi történt a barátommal. A tibetit úgy hívják, hogy... - Tomás előrehajolt, és leolvasta a Dzsingpa kezében tartott képeslapról az aláírást. - Tendzin Tubten.

A szerzetes mélyen a szemébe nézett, a legcsekélyebb érzelem sem tükröződött az arcán, és letette a képeslapot maga mellé, a földre.

- Senki nem juthat el csak úgy Tendzin Tubtenhez - mondta. - Előbb ellenőriznünk kell néhány dolgot, és beszélnünk kell néhány emberrel.

- Természetesen.

- Holnap megkapja a választ. Ha valami gyanúsat találunk magával kapcsolatban, soha nem fog találkozni az emberrel, akit keres. De ha mindent rendben találunk, akkor eléri a célját. - Gyors mozdulatot tett a kezével, mintha elbúcsúzna. - Jelenjen meg holnap reggel pontban tíz órakor az Arya Lokeshvara-kápolna előtt.

Tomás följegyezte.

- Arya Lokeshara?

- Lokeshvara.

Kijavította a följegyzést.

- Aha - mormogta a látogató. - És az hol van?

Dzsingpa elfordította az arcát, és állával a maga mellé tett képeslap felé bökött.

- A Potala-palotában.

Lhászában finoman és állhatatosan szemerkélt az eső, szürkésbarna fátylat eresztve a városra, amikor Tomás Noronha elindult a laposan elterülő házak fölé emelkedő hegyre. Lassan, kényelmesen gyalogolt fel a cikcakkban húzódó lépcsőn, folyamatosan figyelve légzésének ritmusát és a szívverését. Amikor elérte a háztetők szintjét, rövid időre megállt, fölnézett, és megcsodálta a pompázatos palotát, amely őt várta.

A Potala fennköltlen állt a meredek sziklafalon, széles fehér homlokzata összefonódott a sötét kőzettel, vöröses színű közepe úgy emelkedett a magasba, mint egy vártorony, az ablakmélyedések pedig az alatt ébredező várost figyelték. Az egész palota olyan volt, mint egy pazar világitótorony, egy óriási erődítmény Lhasza fölött, amely a felhők közé emelkedve őrzi és védelmezi a várost, irányítja Tibet lelki életét. Színes imazászlók lobogtak a szélben. Tomás zihálva, a kimerültségtől és az izgatottságtól kalapáló szívvel nekidőlt a falnak, és megcsodálta a fennsíkon elterülő várost, amely úgy ékelődött a hegyek közé, mintha minden egyes ház egy földre boruló hívő lenne a Potalából szemlélődő istenség előtt.

Tiszta.

Innen, a magasból minden olyan nyugodtnak, átlátszónak, magasztosnak tűnt. Tisztának. Seholy máshol nem járta át még ez az érzés, hogy valahol ég és föld között lebeg, szabad lélekkel kiemelkedik az emberek tömegéből, hogy megérintse Istent. Egy másodpercebe sűrítve megérezte az örökkévalóságot, ahogy a tiszavirág életünk elterül a végtelenben, érzi az ómega kezdetét és az alfa végét, a fényt és a sötétséget, az univerzumot egyetlen leheletben, hogy az életnek misztikus értelme

van, hogy a látható mögött nagy titok rejtőzik, egy megfejthetetlen, ókori írással írt rejtvény, egy hang, amit csak érezni lehet, hallani nem.

A világ titka.

De ekkor egy fagyos fuvallat, amely vadul végigszáguldott a magasban, hirtelen eloltotta a keblét égető misztikum lángját, és arra készítette, hogy gyorsítsa meg a lépteit az alvó palota belseje felé. Elérte a Potala nagy külső udvarát, és megmászta a Fehér Palotába vezető lépcsőket. Ez volt a dalai lámák téli rezidenciája. Tomás belemerült a felsőbb emeletek melegébe, és érezte, hogy titokzatos aura tölti meg a teret.

A sötét helyiségek, amelyeket csak a plafonról lógó halovány lámpák és az ablakokat takaró sárgás függönyökön beszűrődő fény világított meg, azt a benyomást keltették, mintha valami elveszett kincset rejtegetnének. A folyosókon visszhangzott a szent szövegeket kántáló szerzetesek éneke. Csak a távoli harangok hangja törte meg a mantrák kellemesen hullámozó bűgását, az ősi *ooooooooom* hangját, amely úgy zengett a palota falai között, akár az istenek morajlása. A levegőt átjárta a jakvaj erős, bűzös szaga, és a tömjén illata. Odakint a szél bizonyára rést ütött az eget beborító felhőpaláston, ugyanis a felragyogó napsugarak hirtelen beáradtak a sárga függönyökön át, és előzönlöttek a palota belsejét, miközben a füstölők füstjének lilás fonalai mindenütt illékony szellemekként szálltak fölfelé.

Egy fiatal, kopasz, vörös köpenyes szerzetes bukkant fel a folyosón, és Tomás rögtön megszólította.

- *Tashi deleh* - köszöntötte.

- *Tashi deleh* - felelte a szerzetes, egy kurta meghajlás kíséretében.

Tomás kérdően nézett rá.

- Arya Lokeshvara?

A tibeti intett neki, hogy kövesse. Fölmentek a Vörös Palotába, és végigsiettek a narancsszínűre festett folyosókon, elérték a felső árkádokat, amelyeket vörös szövetekkel borított oszlopok tartottak és az arany tetőkre néző erkély óvott. Miután két sarkon befordultak, a szerzetes rámutatott egy kis kápolnára, amely a palota eldugott zugában rejtőzött. A bejárati lépcsőket egy váratlan napfényáv világította meg, a plafonról.

- *Kale shu* - búcsúzott a szerzetes, majd eltűnt.

A kis Arya Lokeshvara-kápolna keskeny volt ugyan, de magas, és tele volt szobrokkal. A jakvajlámpások sárgás fényében látszott, ahogy a tömjénfüst megtölti a levegőt, és csak egyetlen szerzetes tartózkodott odabent: ült és meditált, az üvegszekrényben tartott szobrok felé fordulva, a meredek bejárati lépcső előtt. Tomás körülnézett, az árkádokat figyelte, hátha megpillant valami arra utaló jelet, hogy valaki rá vár, vagy esetleg megszólítja valaki a sötétből, aki Tendzin Tubten néven mutatkozik be. De nem jött senki. Hosszú percekig állt így, mozdulatlanul, bámulta a gyertyák reszkető fényét, érezte a vaj és a tömjén szagát és hallgatta a távoli hangokat, amint mantrákat kántálnak.

Húsz perc elteltével nyugtalankodni kezdett, és kínzó kétségek gyötörték. Talán gyanúsnak találták a szerzetesek? Vagy talán olyan ügyetlen volt, hogy elijesztette a vadat? Mi van, ha minden ajtó bezárul előtte? Hogy folytatja akkor a nyomozást?

- *Khyerang kusu depó yinpe?*

Tomás tágra nyílt szemmel meredt a hang irányába. A szerzetes volt, aki ott ült a kápolnában, háttal neki.

- Tessék?

- Azt kérdeztem, jól van-e a teste? Mi így szoktuk üdvözölni a barátainkat.

Tomás tétován fölment a lépcsőn, belépett a kápolnába, megkerülte a tibetit, és felismerte azt a szerzetest, akivel előző este beszélt a Dzsokang-templomban.

- Dzszipa Khadroma?

A kövér szerzetes felé fordította az arcát, ránézett és kedélyesen elmosolyodott: olyan volt, mint egy élő Buddha-szobor.

- Meglepődött, hogy itt talált?

- Hát... szóval... nem - hebegte Tomás. - Vagyishogy igen. Nem Tendzin Tubtennek kéne itt lennie?

Dzszipa megrázta a fejét.

- Tendzin nem jöhet el magához. Ellenőriztük az ajánlóleveleit, és úgy tűnik, semmi akadálya nincs annak, hogy létrejöjjön egy találkozás, de magának kell elmennie hozzá.

- Rendben - bölintott a történész. - Csak mondja meg, hova.

A szerzetes visszafordult a szobrok felé, lehunyta a szemét, és mélyet lélegzett.

- Maga vallásos ember, Noronha professzor?

Tomás ránézett. Kissé frusztrálta, hogy Dzszipa nem árulta el neki azonnal, hol találja meg az embert, akit keres, de tisztában volt vele, hogy itt más a dolgok ritmusa, és hagyta, hogy a szerzetes vezesse.

- Nem igazán.

- Nem hiszi, hogy létezik valami, ami nálunk magasabb rendű?

- Hát... talán, nem tudom. Mondjuk, hogy keresek.

- Mit keres?

- Az igazságot, gondolom.

- Azt hittem, Tendzint keresi.

Tomás nevetett.

- Őt is - mondta. - Talán ő tudja az igazságot.

Dzszipa ismét mélyet lélegzett.

- Ez a kápolna a Potala legszentebb kápolnája. Annak a palotának az emlékét őrzi, amelyet a VII. században építettek, és amelyre ráépült a Potala. - Szünet. - Maga nem érzi itt a *dharmakája* jelenlétét?

- Kicsodáét?

A szerzetes lehunyta szemmel, mozdulatlanul ült, mintha meditációba merülne.

- Mit tud a buddhizmusról?

- Semmit.

Újabb csönd állt be, amit csak a szent szövegek éneklésének távoli hangfoszlányai törtek meg.

- Több mint kétezer-ötszáz évvel ezelőtt született Nepálban egy Gótama Sziddhártha nevű herceg, aki a nemesi kaszthoz tartozott, és egy palotában élt. De amikor meglátta, hogy a palotán kívül csupa nyomor és szenvedés az élet, otthagyt mindent, és elment Indiába, hogy az erdőben éljen, mint egy aszkéta, és egyetlen kérdés gyötörte: minek élni, ha minden csupa fájdalom? Hét évig járta az erdőt, és ke-reste a választ erre a kérdésre. Őt aszkéta meggyőzte, hogy böjtöljön, mert hittek benne, hogy a test szükségleteiről való lemondás spirituális energiát szül, amely elvezet a megvilágosodáshoz. Sziddhártha

azonban addig sanyargatta magát, míg csont és bőr nem lett, és a köldöke a gerincét érte. Végül rádöbbsent, hogy az önsanyargatás nem vezet semmire, és a testnek szüksége van energiára, hogy táplálja a kereső elmét. Ezért úgy döntött, hogy elhagyja a szélsőséges utakat. Számára az igaz út nem a paloták fényűzése volt, de nem is az aszkéták önkínzása, vagyis egyik szélsőség sem. Inkább a középutat választotta, az egyensúlyt. Egyszer, miután megfürdött a folyóban és édes rizst evett, leült meditálni egy fügefa alá, a Megvilágosodás Fája, vagy ahogy mi nevezzük, *Bodhi* alá, és megesküdött, hogy addig nem kel föl onnan, amíg el nem éri a megvilágosodást. Negyvenkilenc nap meditáció után végre eljött az éj, amikor minden kétségétől megszabadult. Teljesen fölbredt. Sziddhártha ekkor vált Buddhává, a Megvilágosodottá.

- De miből ébredt föl?

- Az élet álmából. - Dzszipa kinyitotta a szemét, mintha ő is fölbredt volna. - Miután megvilágosodott, Buddha meghatározta a felébredéshez vezető utat a Négy Nemes Igazságon keresztül. Az Első annak felismerése, hogy az emberi lét szenvedéssel teli. Ez a szenvedés a Második Nemes Igazságnak a következménye, vagyis annak, hogy nem akarjuk tudomásul venni az élet egyik alapvető tényét: hogy minden mulandó. Minden születik és meghal, mondta Buddha. Azért szenvedünk, mert ragaszkodunk az élet álmához, az érzéki csalogásokhoz, ahhoz az elképzeléshez, hogy mindent meg lehet tartani úgy, ahogy van, és nem fogadjuk el, hogy a világ egy folyó, ami halad. És ez a mi *karmánk*. Abban a meggyőződésben élünk, hogy egyéni lények vagyunk, holott valójában egy oszthatatlan egész részei vagyunk.

- És el lehet oszlatni ezt... ezt az illúziót?

- Igen. A Harmadik Nemes Igazság éppen azt mondja ki, hogy meg lehet törni a szenvedés körforgását, meg lehet szabadulni a *karmától*, és el lehet érni a teljes megszabadulás állapotát, a megvilágosodást, a felébredést. A nirvánát. Ekkor szertefoszlik az individualitás illúziója, és megszületik az egység képze: minden egy, és mindannyian az egy részei vagyunk. - Sóhajtott. - A Negyedik Nemes Igazság a nyolcérű szent ösvény, amely a szenvedés megszüntetéséhez, az eggyel való egyesüléshez és a nirvánához vezet. Ez a Buddhává válás útja.

- És melyik ez az út? - kérdezte Tomás.

Dzsinpa újra lehunyta a szemét, mintha visszatérne a meditációhoz.

- A sigacei út - felelte kurtán.

- Tessék?

- A sigacei út.

- Sigace?

- Van Sigacéban egy kis szálló. Keresse meg, és mondja azt, hogy szeretné, ha Tendzin Tubten *bódhiszattva* megmutatná magának az utat.

Tomás egy pillanatra megdermedt, annyira váratlanul érte a szerzetes hirtelen témaváltása, ahogy visszatért a kiindulópontához. De rögtön kapcsolt, és elővette a jegyzetfüzetét, hogy fölírja az utasításokat.

- Teendziiin... mutassa meg... az utat - motyogta, miközben buzgón jegyzetelt.

- Ne írja föl. - Dzsinpa egy ujjal a homlokára bökött. - Jegyezze meg.

A látogató egy pillanatra ismét megzavarodott az új utasítástól, de aztán engedelmesen kitépte a lapot a füzetből, összegyűrte és a papírkosárba dobta.

- Jól van... - mormogta, miközben igyekezett az elméjébe vésni a részleteket. - Sigace, ugye?

- Igen.

- És ott hova menjek?

- Menjen el a szállodába.

- Melyik szállodába?

- A Gang Gjal Utsiba.

- Milyen Utsi?

- Gang Gjal Utsi. De a nyugatiak adtak neki egy másik nevet.

- Egy másik nevet?

- Hotel Orchard.

Leereszkedett a csaknem függőleges, végtelennek tűnő lépcsősorokon, átsietett a nagytermen, ahol a hatodik dalai láma trónja állt, és ügyet sem vetve a helyiséget díszítő szobrokra és kápolnákra, sietve elhagyta a Potalát.

Tomásnak küldetése volt. A fejében őrizte a találkozó helyét azzal a tibetivel, aki reményei szerint felvilágosítással szolgálhat Siza professzor eltűnésével és az Einstein-kéziratot övező rejtéllyel kapcsolatban. Úgy érezte, hogy már ott áll a megoldás kapujában, és képtelen volt leplezni az izgalmat, amely hevítette a testét és felélénkítette a lelkét. Az izgalomtól hajtva haladt lefelé egy ösvényen a Bei Jin Guilan felé, végig a földre szegezett tekintettel, az újonnan nyílt perspektívákról ábrándozva.

Ezért nem vette észre azt a fekete autót, amely a járda mellett állt, és azt a két férfit sem, akik kiszálltak belőle, és sötét szándékkal közeledtek feléje.

Egy durva mozdulat azonban visszarántotta a valóságba.

- De hát mit...

Valaki erősen megszorította a karját, hogy szinte felordított a fájdalomtól, s arra kényszerítette, hogy megforduljon.

- Üljön be - utasította egy ismeretlen hang angolul, erős akcentussal.

Tomás zavarában föl sem fogta, mi történik. Láta, amint kinyílik az autó ajtaja, és úgy érezte, mintha berepülne a belsejébe.

- Eresszenek el! Mi folyik itt? Eresszenek el!

Hirtelen erős ütés érte a tarkóját, és minden elsötétült. A következő kép az volt, hogy az orra egy jármű hátsó ülésének nyomódik, a rázkódásból és a motor hangjából pedig rájött, hogy egy autóban van, és ismeretlen emberek viszik valahová.

- Na? - kérdezte egy hang. - Megnyugodott?

Hason feküdt az ülésen, hátrakötözött karral. Elfordította a fejét, és megpillantott egy fekete bajszerű férfit, aki mellette mosolygott. Közeli külsője, enyhén barna bőre volt.

- Mi folyik itt? Hova visznek?

A férfi továbbra is mosolygott.

- Nyugalom. Majd megtudja.

- Kicsoda maga?

Az ismeretlen odahajolt Tomáshoz.

- Nem emlékszik rám?

A történész igyekezett ismerős vonásokat felfedezni az arcán, de nem talált semmit.

- Nem.

A férfi föl kacagott.

- Hát persze! - kiáltotta. - Amikor találkoztunk, a maga szeme be volt kötve. És a hangomat sem ismeri föl?

Tomásnak elkerekedett a szeme. Semmi kétség, döbbsent rá rémülten. Ez az idegen egy iráni. És a kevésbé kedvesek közül.

- Nem.

- A nevem Szalman Kazemi, és az Iráni Iszlám Köztársaság Informatív és Biztonsági Minisztériuma, vagyis a VEVAK ezredese vagyok - mutatkozott be. - Ha jól emlékszem, volt egyszer egy vidám beszélgetésünk az Evin börtönben. Emlékszik?

Tomás emlékezett. Ő volt a titkosrendőrség kihallgató tisztje, az, aki felpofozta és eloltotta a cigarettáját a nyakán.

- És mit keres itt?

- Magát kerestem.

- De hát mit akar tőlem?

Kazemi széttárta vaskos karjait.

- Még mindig ugyanazt.

- Mit? Csak azt ne mondja, hogy azért jött ide, mert még mindig meg akarja tudni, mi történt azon az éjszakán a Tudományos Minisztériumban!

Az ezredes nagyot kacagott.

- Azt már régóta tudjuk, drága professzor. Maga hülyének néz minket, vagy mi?

- Akkor mit akar megtudni?

- Még mindig ugyanazt, már mondtam.

- De mit?

- Az Einstein-kézirat titkát akarjuk megtudni.

Tomásnak sikerült legyőznie a félelmét, és megvető fintorral mondta:

- A maga értelmi képességei nem teszik lehetővé, hogy megértse ezt a titkot. Amiről az a dokumentum szól, az túl van a maga korlátain.

Kazemi ismét elmosolyodott.

- Lehet, hogy igaza van - ismerte be. - De van köztünk valaki, aki elég képzett ahhoz, hogy mindent megértsen.

- Maguk között? Kétlem.

Tomás látta, hogy az ezredes int a kezével, és csak most vette észre, hogy a sofőrön kívül ül még valaki az első ülésen. Szemügyre vette ezt az embert, és döbbeneten ismerte föl a fekete haját, a finom vonásokat az arcán, az érzéki ajkakat és a mézszínű szemeket, amelyek leplezetlen és elfojthatatlan szomorúsággal néztek rá.

- Ariana.

A szoba sötét volt és hideg, csak egy kis rácsos ablak volt a magasban, vastag, matt üveggel. Ezen a szűk nyíláson jött be az összes fény, amely megvilágította a kis helyiséget. A plafonról lógott ugyan egy kis lámpa, de annak fényét Tomás még nem láthatta.

Talán túlzás is ezt a csupasz helyiséget szobának nevezni. Kétségtelenül pince volt, és a jelen körülmények között a legmegfelelőbb kifejezés talán a *cella* lenne. Tomás egy rögtönzött cellában találta magát. A hideg kőpadlóra egy színes tibeti pokrócot terítettek, és volt még ott egy kancsó víz meg egy vödör, hogy elvégezze a szükségleteit.

Semmi más.

Mindazonáltal az igazság az, hogy a kényelem nem tartozott Tomás legfőbb aggodalmai közé, ez inkább csak arra a megállapításra korlátozódott, hogy ismét rab lett belőle. Leguggolt a pokrócra, és mérlegelte a helyzetet. Fogva tartói az irániak. Az Einstein-kéziratba rejtett titkot akarják megfejteni. És minden jel arra mutat, hogy még Ariana is az ő oldalukon áll.

Alig bírt hinni a szemének, de látta, amit látott: látta Arianát az iráni ezredessel, látta, hogy részt vett ebben az akcióban. Hogy lehetséges ez? Ariana talán ellene van? Szörnyű kétség mardosta belülről. Lehet, hogy mindig is ellene volt? Lehet, hogy kezdettől fogva becsapta? Mekkora barom volt! Barom, barom, barom! De hát, töprengett, mire volt jó ez az egész? Mire volt jó az egész teheráni színjáték? Nem, gondolta, az nem lehet. Ariana nem lehet ennyire kétszínű. Ez már túlzás. Nem. Kell lennie valami magyarázatnak. Fontolgatta a lehetőségeket, próbálta felmenteni, kereste a magyarázatot. Vagy lehet - kérdezte magában csaknem félszegen - lehet, hogy kényszerítették? Lehet, hogy elfogták, hogy segítsen nekik, és most az ő élete is veszélyben fo-

rog? De ha veszélyben forog az élete és megfenyegette a kormány, akkor hogy engedhették meg, hogy Tibetbe utazzon?

Órákig maradt így, szinte mozdulatlanul, kétségek között, próbálva megmagyarázni a megmagyarázhatatlant, mentegetni az elfogadhatatlant. De a megcsalás fájó érzése vele maradt, mint valami kísértet, amely beárnyékolja a gondolatait, egy folt, amely beszennyezi az érzelmeit, egy kétség, amely végtelenül nyugtalanítja.

Léptek.

A közeledő léptek zaja megszakította gyötrelmes gondolatmenetét. Valaki jön. Visszatartotta a lélegzetét, és hegyezte a fülét. Emberi hangokat is hallott, majd pillanatra csönd lett. Hallotta, amint a kulcs az ajtó zárjába hatol.

Klikk, klikk.

Klakk.

Kinyílt az ajtó, és Kazemi ezredes nagydarab teste benyomult a kis helyiségbe. Hozott egy széket a kezében, és mögötte mások is voltak. Tomás kinyújtotta a nyakát, és megpillantotta Arianát.

- Na, hogy van a mi professzorunk? - kérdezte a VEVAK-tiszt nyájasan. - Hajlandó beszélni?

Kazemi betessékelte Arianát, és becsukta maguk mögött az ajtót. Aztán letette a széket a földre, és leült. A fogoly fölállt a tibeti szőnyegről, és tekintete bizalmatlanul cikázott a két iráni között.

- Mit akarnak tőlem?

- Tudja maga... - mosolygott Kazemi jóindulatúan.

Tomás, tudomást sem véve róla, Arianára nézett, s hozzá szólt.

- Hogy tehette ezt velem?

A nő kikerülte a tekintetét, és a földre sütötte a szemét.

- Dr. Pakravan nem tartozik magának magyarázattal - morogta Kazemi. - Térjünk a lényegre.

- Beszéljen - folytatta Tomás konokul, le sem véve a szemét Arianáról. - Mi folyik itt?

Az ezredes megfenyegette az ujjával.

- Figyelmeztetem, professzor - ordította fenyegető hangon. - Dr. Pakravan nem tartozik magának magyarázattal. Maga tartozik nekünk magyarázattal.

Tomás semmi jelét nem adta annak, hogy meghallotta a VEVAK emberének szavait, és minden figyelmét a nőre irányította.

- Mondja, hogy nem volt minden hazugság. Mondjon már valamit.

Kazemi hirtelen fölállt a székről, galléron ragadta Tomást, és a levegőbe lendítette a jobb kezét, hogy felpofozza.

- Fogja már be, idióta! - üvöltötte.

Ariana rákiáltott valamit perzsa nyelven, és az ezredesnek megállt a keze a levegőben. Undorodva elengedte Tomást, és visszaült a székre, bosszús kifejezéssel az arcán.

- Szóval? - A fogoly nem tágitott, még mindig Arianához beszélt. - Mivel magyarázza mindezt?

Ariana pár pillanatig még hallgatott, de aztán ránézett az ezredesre, és ismét mondott neki valamit perzsa nyelven. Rövid, érthetetlen szóváltás után Kazemi ideges mozdulatot tett, és Tomás felé fordult.

- Mit akar megtudni?

- Azt akarom megtudni, hogy milyen szerepe van Ar... dr. Pakravannak ebben a történetben.

A VEVAK-tiszt gúnyosan elmosolyodott.

- Maga szerencsétlen - mondta. - Maga tényleg azt hiszi, hogy ilyen könnyen meg lehet szökni az Evinből?

- Mit akar ezzel mondani?

- Azt akarom mondani, hogy nem a maga érdeme, hogy megszökött, érti? Mi hagytuk, hogy megszökjön.

- Hogyhogy?

- Az átszállítás az Evinből az 59-es börtönbe csak ürügy volt, hogy megszökhessen.

Tomás Arianára nézett, és nem akart hinni a fülének.

- Igaz ez?

Ariana hallgatása sokatmondó volt.

- Dr. Pakravan tervezte ki az egészet - közölte az ezredes, mintha csak helyette beszélne. - Az átszállítást, a színjátékot az utca közepén hogy azt higgye, hogy megszöktetik, mindent.

A fogoly döbbenetesen meredt Arianára.

- Szóval színjáték volt az egész...

- Az egész - ismételte Kazemi. - Vagy maga azt gondolja, hogy ilyen könnyen ki lehet csúszni a kezeink közül, hm? - Gúnyosan mosolygott. - Csak azért tudott megszökni, mert mi azt akartuk, hogy megszökjön. Érti?

Tomás zavarba jött, és felváltva nézett hol az egyik, hol a másik iránira.

- De hát... mi volt a céljuk? Mire volt jó mindez?

Az ezredes felsóhajtott.

- Hogy mire? - kérdezte megvetően. - Hát arra, hogy időt nyerjünk, természetesen. Mert azt akartuk, hogy minél előbb elvezessen minket a rejtélyhez. - Kényelembe helyezte magát a széken. - Semmi kétségem nincs afelől, hogy úgy dalolt volna nekünk, mint egy pacsirta, ha bedugtuk volna az 59-es börtönbe.

- Akkor miért nem dugtak be?

- Mert nem vagyunk hülyék. Egyértelmű, hogy nem azért próbálta meg éjszaka ellopni a Tudományos Minisztériumból a nukleáris programunkhoz kapcsolódó kéziratot, mert ahhoz támadt kedve. Nyilván a CIA vagy valami más amerikai szervezet utasítására cselekedett így. Ha pedig kapcsolatban áll a CIA-vel, világos, hogy ez a legutolsó dolog, amit bevall. - Vállat vont. - Úgy értem, természetesen mindenképpen vallott volna. De akár hónapokba is beletelt volna. És nekünk nincs ennyi időnk.

- És aztán?

- Hogyhogy „és aztán”? Aztán dr. Pakravan előállt az ötletével, ami megoldotta a problémát. Hagytuk, hogy megszökjön, aztán már nem volt más dolgunk, mint hogy kövessük. Érti?

Tomás ismét Arianára nézett.

- Szóval színjáték volt az egész.

- Hollywood - mondta Kazemi. - Nem is akármilyen!

- De hát miből gondolták, hogy folytatni fogom a kutatást? Elvégre a kézirat Teheránban van.

Az ezredes nagyot nevetett.

- Drága professzor, maga nem értett meg engem. Egyértelmű volt, hogy nem indul a dokumentum keresésére. Maga Siza professzor kutatásának a részleteit keresi.

- Ah! - kiáltotta Tomás. - Siza professzor. Mit műveltek vele?
Kazemi köhintett egyet.
- Nos... igen... történt egy kis baleset.
- Miféle baleset?
- Meghívtuk Siza professzort, hogy látogasson el Teheránba.
- Meghívták? Maguk úgy szokták meghívni a vendégeiket, hogy betörnek az otthonába és feldúlják a dolgozószobáját?

A tiszt elmosolyodott.

- Mondjuk úgy, hogy a professzort egy kicsit... hát... egy kicsit... győzködni kellett, hogy látogasson meg minket.

- És mi történt vele?

- Hát, talán jobb lesz, ha az elejéről kezdjük - mondta Kazemi. - Tavaly az egyik tudósunk, aki a natanzi eröműnél dolgozik, rendkívül érdekes információval tért vissza egy párizsi fizikuskonferenciáról. Elmondta, hogy hallotta más fizikusok beszélgetését, akik közül az egyik bizalmasan elárulta, hogy a birtokában van egy ismeretlen kézirat a legnagyobb, soha nem látott erejű robbanásról, és hogy ő éppen most fejezi be a kutatásait, amelyek a dokumentum felfedezéseit fejlesztik tovább. Az emberünk kiderítette a tudós nevét, aki fölfedte ezt a titkát. Egy bizonyos Augusto Siza professzor volt az, a Coimbrai Egyetemről.

- Így értesültek hát Az *isteni formula* létezéséről.

- Igen. És amint tudomásunkra jutott, rövid habozás után elő is készítettük az akciót, amelynek során megszereztük ezt a titkot. Mint tudja, ebben az évben óriási nemzetközi nyomás volt rajtunk a nukleáris programunk miatt, szankciókkal fenyegettek, bombázásokkal, és mindenfélével, amit csak el lehet képzelni. Ennek következtében a kormány úgy döntött, hogy meggyorsítja a kutatásokat, hogy... hogy is mondjam... legyőzhetetlen pozícióba kerüljünk.

- Egyszóval nukleáris fegyvereket akarnak kifejleszteni.

- Persze. És ha meglesznek, senki nem mer minket megtámadni. Gondoljon csak Észak-Korea példájára. - Fölhúzta a szemöldökét, hogy hangsúlyt adjon a szavainak. - Ezért úgy határoztunk,

hogy belevágunk. Néhány libanoni barátunk segítségével elmentünk Coimbrába, megragadtuk Siza professzort, rávettük, hogy mutassa meg, hol van a kézirat, és persze meghívtuk, hogy jöjjön velünk Teheránba. Heves vitát folytattunk, de végül sikerült meggyőznünk, amikor végső érvként az orra alá dugtunk egy jó adag kloroformot.

- Elégedetten elmosolyodott a saját előadásmódján.
- Amikor Teheránba értünk, azonnal elolvastuk az Einstein-kéziratot, de volt benne egy s más, ami nem volt valami világos. Úgyhogy föltettünk pár kérdést a professzornak. Először nagyon udvariasak voltunk, de ő konokul hallgatott. Úgyhogy kénytelenek voltunk más eszközökhöz folyamodni.

- Mi lett vele?

- Bevittük az 59-es börtönbe.

- Bevitték az 59-es börtönbe? És milyen váddal?

Kazemi föl kacagott.

- Ahhoz, hogy valaki bekerüljön az 59-es börtönbe, nincs szükség vádra. Ne feledje, hogy az 59-es börtön hivatalosan nem létezik, és melleleg hivatalosan Siza professzor sincs Iránban. Így aztán elhelyeztük ott egy ötcsillagos szobában.

- És aztán?

- Vallattuk, de sajnos nem volt együttműködő. Mindenféle baromságot válaszolt, úgyhogy hathatósabb eszközökhöz kellett folyamodnunk.

- Hathatósabb eszközökhöz?

- Igen. De sajnos a dolog nem jól sült el. A professzornak, úgy tűnik, szívpanaszai voltak, amire nem voltunk felkészülve.

- Mi történt?

- Meghalt.

- Tessék?

- Vallatás közben meghalt. Fejjel lefelé lógattuk, és éppen vesszőztük, amikor a teste elernyed. Azt hittük, csak elvesztette az eszméletét, és föl akartuk ébreszteni, de nem tért magához. Megvizsgáltuk, és kiderült, hogy halott.

- Rohadékok.

- Elég bosszantó volt - mondta Kazemi. - Az öreg meghalt, mielőtt bármit mondhatott volna. Ez kissé megnehezítette az életünket, gondolhatja.

- Mit vártak, mit tudnak meg tőle?

- Az Einstein-kézirat értelmezését, nyilván. Na most, ha a kéziratban rejtvények vannak, a tulajdonosa pedig halott, akkor hogy érthetnénk meg a tartalmát? Óriási probléma előtt álltunk, gondolhatja. Szerencsére a VEVAK titkosszolgálatára előre felderítette Siza professzor ismeretségi körét. Így tudtuk meg, hogy barátja volt egy matematikusnak, akit úgy hívtak, hogy... valami Noronha.

Tomásnak tátva maradt a szája rémületében.

- Az apám.

- Akivel Siza professzor a jelek szerint sokat beszélgetett. - Kazemi előredőlt a székén, a szemében már-már cinkos tekintettel. - Azt szeretnénk volna kideríteni, hogy ez alatt a rengeteg baráti beszélgetés alatt vajon elárult-e valamilyen titkot az Einstein-kéziratról az elhunyt fizikus a kiváló matematikusnak. Érti? Vagyis csak föl kellett volna tennünk néhány apró kérdést a matematikusnak. - Megvonta a vállát. - Csakhogy a matematikusról megtudtuk, hogy súlyos beteg. Semmi képpen sem akartunk úgy járni vele, mint Siza professzorral. De hát meg kellett oldanunk a problémánkat, ugye? - Drámai hatásszünetet tartott. - Nos, akkor fedeztük fel, hogy ennek a matematikusnak van egy fia, aki rejtjelfejtő. Megtaláltuk hát a tökéletes megoldást. Idehozuk a fiút, és ő majd segít megfejteni a kézirat rejtvényeit. Ha ez nem sikerül, ismervén az apja és Siza professzor közeli barátságát, valószínűleg föltesz neki néhány kérdést. Tökéletesnek tűnt.

- Értem.

- Eleinte jól is mentek a dolgok. Maga elment Teheránba, és elkezdett a rejtvényeken dolgozni. Dr. Pakravan nagyon dicsőítő jelentéseket írt magáról, még az első rejtvény, a vers sikeres megfejtéséről is beszámolt. Nagyon meg voltunk elégedve. De akkor jött az a betörés a Tudományos Minisztériumba, és romba dőlt minden. Amikor értesültünk róla, hogy letartóztatták, azonnal megértettük, hogy a CIA is benne van a buliban. És ez, mint nyilván sejti, rendkívül bonyolította a helyzetet.

- Bizonyára elrontotta az egész estéjüket - gúnyolódott Tomás.
- Ne is mondja - felelte Kazemi. - Nagyon dühítő volt. Először arra gondoltunk, hogy kiszedjük magából az információt, de hamar nyilvánvalóvá vált, hogy maga nem tud mindent. Dr. Pakravan, nagyon okosan, felhívta a figyelmünket arra a tényre, hogy magának még arra sem volt ideje, hogy kifaggassa az apját. Tehát meg kellett adnunk ezt a lehetőséget, nemde? Először lehetővé kellett tennünk, hogy beszéljen az apjával, aztán pedig a nyomába kellett erednünk, és hagynunk, hogy elvezessen minket valahova.

- De hát maguk tényleg azt hiszik, hogy az apám tud valamit?

Az ezredes vállat vont.

- Elképzelhető.

- És mi lenne az, amit tud?

- Hátha tudja például, hogy hol van a második kézirat.

- Miféle második kézirat?

- Hát a *Die Gottesformel* második része.

- Mi az ördögről beszél?

Kazemi nagyot sóhajtott, mintha valami gyerekhez beszélne.

- Van a kéziratnak egy második része. Az a dokumentum, amit elvittünk Teheránba, nem teljes. Hol van a másik fele? Ezt kérdeztük Siza professzortól. Hol van a másik fele? Nem válaszolt.

- De hát honnan tudják, hogy van második rész?

- A rejtvényből.

- Melyik rejtvényből?

- Abból, amelyik a kéziratban van. - Elhelyezkedett a székén. - Tudom, hogy maga nem tudta elolvasni a *Die Gottesformel*t, de elmagyarázom. A szövegnek egy bizonyos pontján, már jó közel a végéhez, Einstein azt írja, hogy fölfedezte azt a formulát, amely előidézi a nagy robbanást, és hogy ez a formula valahol máshol van leírva. Aztán hozzátézi, hogy *see sign*, majd jön a rejtvény. Úgy véljük, hogy ez a kulcs a kézirat második részében leírt fölfedezéshez.

- De hol van ez a második rész?

Kazemi sóhajtott, és némi idegesség vegyült agresszív testtartásába.

- Nem tudom! - kiáltotta. - Mondja meg maga!

- Én? De hát nekem fogalmam sincs, hol rejtőzhet ez a... ez a második rész. Különben is csak most tudtam meg, hogy egyáltalán létezik a kéziratnak második része.

- Ne játssza a hülyét - vicsorogta az iráni. - Nem ezt akarom magától megtudni.

- Hát akkor mit?

- Azt akarom megtudni, hogy mit mondott el magának az apja.

- Az apám? Az apám nem mondott el semmit.

- Azt akarja bebeszélni nekem, hogy nem beszélt velem?

- Dehogynem beszéltem - mondta Tomás. - De nem Einstein kéziratáról.

- És Siza professzor kutatásairól?

- Arról sem. Meg sem fordult a fejemben, hogy esetleg tud valamit, ami az ügy szempontjából hasznos lehet.

Kazemi türelmetlen arcot vágott.

- Idehallgasson, azt tanácsolom, hogy ne tréfáljon velem, értette?

- Én nem tréfálok magával. Tudtommal maguk azok, akik tréfálkoznak!

- Szóval mit keres itt?

- Én? Én azért vagyok itt, mert maguk elraboltak, a francba! Egyébként meg követelem, hogy azonnal...

- Mit keres Tibetben? - szakította félbe az iráni, újra föltéve a kérdését.

- Vagy úgy - értette meg Tomás. - Hát... Siza professzor után nyomozok, természetesen. - Csüggedt kifejezés ült ki az arcára. - De ha maguk megölték, azt hiszem, fölösleges tovább kutatnom utána, nem igaz?

- És miért éppen Tibetben keresi Siza professzort? Miért éppen Tibetben?

Tomás habozott, mérlegelte, mennyit mondhat el a VEVAK embeérének.

- Mert... mert rájöttem, hogy voltak kapcsolatai Tibetben.

- Miféle kapcsolatai?

- Azt nem tudom.

- Hazudik. Miféle kapcsolatai?

- Mondom, hogy nem tudom. Ezt próbáltam kideríteni.
- És most mihez kezd?
- Én? Már semmihez. Siza professzor, tudtommal, halott.
- Igen, de hol próbálta volna megtalálni?
- Már megpróbáltam.

-Hol?

- A Potalában, mielőtt maguk elraboltak.

- Miért pont a Potalában?

-Mert... mert találtam a házában egy tibeti képeslapot, amin a Potala volt.

- Hol van ez a képeslap?

- Otthagytam... otthagytam Coimbrában.

Ez persze hazugság volt. Elvitte Tibetbe, de szerencsére Dzsinszinpánál hagyta, amikor meglátogatta a Dzsokang-templomban, így az irániak nem juthatnak hozzá.

- És ki küldte ezt a képeslapot?

- Nem tudom - hazudott ismét. - Üresen érkezett.

Az ezredes zavartan nézett rá.

- De hát akkor miből gondolta, hogy a képeslapnak köze van Siza professzor tartózkodási helyéhez?

- Onnan, hogy Tibetből jött. Különösnek találtam, és kész. Mivel semmi más nyomom nem volt, úgy gondoltam, érdemes ezen elindulnom.

- Hm - mormogta Kazemi, és megpróbálta összerakni a bonyolult *puzzle* darabjait. - Nem győzött meg a magyarázata. Úgy értem, senki nem utazik el egy ilyen távoli és nehezen elérhető helyre egy ilyen homályos sejtés alapján, nem gondolja?

A fogoly ingerülten forgatta a szemeit, és sóhajtott, mint akinek fogytán van a türelme.

- Idehallgasson, nem gondolja, hogy ideje volna befejezni ezt az ostoba színjátékot?

- Mit akar ezzel mondani?

- Azt akarom ezzel mondani, hogy szembe kéne nézniük a valósággal.

Az iráni értetlenül nézett rá.

- Hogy érti ezt?
- Az Einstein-kézirat. Még mindig nem fogták föl, hogy nem az, aminek hiszik?

- Ah, nem? Akkor mi?

- A kéziratnak semmi köze az atomfegyverekhez.

- Akkor mihez van köze?

Tomás hanyatt feküdt a tibeti szőnyegen, és a tarkóján összekulcsolt kézzel heverészett, mintha csak a strandon napozna. Lehunyta a szemét, mintha élvezné a meleget, és széles mosoly ragyogott fel az arcán.

- Egy ennél sokkal fontosabb dologhoz van köze.

A takaró, amit az irániak otthagytak neki a cellában, édeskevés volt ahhoz, hogy megvédje a kemény éjszakai fagytól. Tomás összehúzta magát alatta, amennyire csak tudta, magzati pózba kuporodott, de az a hő, amit a teste termelt, és amit a vastag pokróc megtartott, távolról sem volt elég ahhoz, hogy ellensúlyozza a hideget, amitől reszketett, mint a nyárfalevél.

Amikor rájött, hogy dideregve nem tud elaludni, kétségbeesetten tornázni kezdett, hogy még egy kis hőt termeljen, és ez némileg sikerült is neki. Amikor végzett a gyakorlatokkal, nem fázott annyira, így hát visszafeküdt, beburkolózott a pokrócba, és megpróbált aludni. De pár perc múlva ugyanúgy didergett, és világossá vált számára, hogy nem fog nyugodtan aludni: ahányszor elkezd fázni, föl kell kelnie, hogy tornázzon, mert csak így tudja elviselni az éjszakai hideget. Türelem, gondolta. Majd elalszik, amikor fölkel a nap, és halvány fénye fölmelegíti a cellát. A baj csak az, hogy az irániak is valószínűleg pont akkor fognak visszatérni, hogy folytassák a kihallgatást.

Klikk, klikk.

A kulcs zörgése a zárban meglepte Tomást. Nem is hallotta a közeledő léptek zaját, olyan volt, mintha valaki titokban lopakodott volna az ajtóhoz, és csak ezzel a kulcszörgéssel árulná el, hogy itt van.

Klakk.

Kinyílt az ajtó, és Tomás fölemelte a fejét, hogy megnézzze, ki jött be hozzá. De teljes sötétség volt, és az ismeretlen lámpa nélkül jött.

- Ki az? - kérdezte, és fölült a tibeti szőnyegen.

- *Pssssz.*

A csitító hang határozott volt, de valahogy mégis ismerősen csengett. Tomás a szemét meresztgetve próbált kivenni a sötétben bármi-lyen apró részletet, amiből kitalálhatja, ki lépett be hozzá.

- Ariana?

- Igen - suttogta a női hang. - Ne hangoskodjon.

- Mi történik?

- Ne hangoskodjon - könyörgött suttogva. - Jöjjön velem. Kiviszem innen.

Tomásnak nem kellett kétszer mondani. Azonnal talpra ugrott, és szemügyre vette a sötét alakot.

- És a többiek?

Érezte Ariana kezének gyengéd érintését.

- Pssssz - ismételte a nő, nagyon halkán, mintha csak lélegzetet venne. - Jöjjön velem. De halkán.

Ariana meleg keze összekulcsolódott az övével, és az ajtó felé húzta. A fogoly hagyta, hogy vezessék a sötétben. Rendkívül lassan haladtak, szinte tapogatózva, és igyekeztek elkerülni minden zajt. Fölmentek egy kis lépcsőn, átkeltek egy belső udvaron, beléptek egy fűtött folyosóra, majd kiléptek egy kapun.

Tomás érezte, ahogy az éjszaka hidege az arcába csap, de végre megpillantott egy kis fényt. Az utcai lámpa sárgás fényében kirajzolódtak az út körvonalai, a környező növények és egy sötét terepjáró. Kint voltak a szabadban. Ariana tovább húzta, és odavezette a terepjáróhoz. Kinyitotta az ajtót, és intettomásnak, hogy szálljon be.

- Gyorsan - suttogta. - Siessen, mielőtt fölébrednek.

Az éj leple alatt elhagyták a környéket. A terepjáró fényszórai és a városi lámpák halvány fénye világította meg az utat. Tomás hátrafordult, és minden nyugodtnak tűnt, senki nem követte őket. Észrevette, hogy meg van pakolva a jármű: üzemanyaggal teli kannákat látott, két nagy palack vizet és egy ládát, valószínűleg élelmiszerrel megtöltve. Mindez arra utalt, hogy a szökést gondosan megtervezték.

A terepjáró jobbra kanyarodott, és nyugat felé haladt tovább, a repülőtér irányába, egyre messzebb jutva a város központjától.

- Hova megyünk? - kérdezte.

- Először is azonnal elhagyjuk a várost. Túl veszélyes itt maradni.

- Várjon! - kiáltotta Tomás. - Előbb el kell mennem a szállodába a holmimért.

Ariana rémülten nézett rá.

- Tomás, maga megőrült? Amint észreveszik, hogy eltűntünk, az lesz az első dolguk, hogy odamennek, nem gondolja? - Visszafordult az út felé. - Egyébként az egyik recepciósnak fizettünk azért, hogy tájékoztasson minket minden lépéséről. Szó sem lehet arról, hogy visszamenjen a szállodába.

- Akkor hova megyünk?

Ariana hirtelen rátaposott a fékre, és a terepjáró csikorogva megállt egy PetroChina benzinkút mellett. A nő bekapcsolva hagyta a lámpákat, és behúzta a kéziféket, majd ránézett az utasára.

- Azt maga mondja meg, Tomás.

- Hogyhogy én mondjam meg? Maga tervelte ki ezt a szökést, nem én.

A nő felsóhajtott.

- Tomás, ez a szökés nem ér semmit, ha nem vagyunk következetesek.

- Hogy érti ezt?

- Úgy értem, hogy nem elég megszökni. Bárhova szökjünk is, mindenütt ránk találnak. Ma, holnap, a jövő héten, egy hónap vagy egy év múlva, nem számít. De mindenképp elkapnak, érti?

- És akkor? Mit javasol?

- Azt javaslom, hogy bizonyítsuk be nekik, hogy nincs okuk üldözni minket.

- És hogy bizonyítjuk ezt be nekik?

- Tegnap adott egy jó ötletet - felelte a nő, és szemei ragyogtak a sötétben. - Emlékszik, azt mondta, hogy Einstein kéziratának semmi köze nincs a nukleáris fegyverekhez

- Igen.

- És ez tényleg így van?

- Meggyőződésem, hogy igen, bár maga olvasta a kéziratot, nem én! Miről szól?

Ariana megrázta a fejét, és elfintorította az arcát.

- Nagyon furcsa szöveg. Nem tudtuk megfejteni, mit jelent. De Einstein egyértelműen utal arra a nagy robbanásra. Azt írta, hogy *see sign*, aztán következik az a két szóra osztott hatbetűs rejtvény,

az elején a felkiáltójellel. „!Ya ovqo”, emlékszik? Nem hinném, hogy egy ilyen fontos formula ilyen rövid lehet. Maga mit gondol? Ebből következtettünk arra, hogy a rejtvény kulcsa a kézirat második részében van elrejtve.

- Értem.

- Maga valóban úgy gondolja, hogy nem egy atombomba formulájáról van szó?

- Nézze, nem vagyok benne biztos - mondta Tomás óvatosan. - De nekem úgy tűnik, hogy nem.

- Akkor csak egyet tehetünk. Be kell ezt bizonyítanunk. Be kell bizonyítanunk nekik, hogy a kéziratban nincs elrejtve a könnyen elkészíthető atombomba titka. Hiszen ők ezt keresik. Ha bebizonyítjuk nekik, hogy hiába keresik, akkor békén hagynak minket.

- Értem.

Tűnődő csend támadt a terepjáróban.

- Szóval? - kérdezte Ariana.

Tomás sóhajtott.

- Akkor lássunk neki.

- Be lehet bizonyítani ilyesmit?

- Nem tudom. De meg lehet próbálni.

- Nagyszerű - bólintott a nő. - Akkor mi tévők legyünk?

- Induljunk.

- Hova induljunk?

Tomás kinyitotta a terepjáró kesztyűtartóját, és megkereste Tibet térképét. Kiterítette, néhány másodpercig tanulmányozta, aztán rábókkolt az ujjával egy pontra, Lhászától kétszáz kilométerre, nyugatra.

- Sigace.

Mögöttük lassan fölkel a nap. Először egy kis világosság kékre festette a csillagos eget, majd a hegyek uralta horizonton megjelent a kristálytiszta fény, hogy hirdesse a hajnalt.

A reggel lélegzetelállító szépségű tájat tárt fel a szemük előtt: az utat kopár, meredek hegyek szegélyezték, itt-ott egy-egy zöldellő, nyugalmat árasztó völgyel. Láttak legelésző juhnyájakat, időnként egy-egy pásztort, élelemmel megrakott jakot vagy távolabb felállított sátrat,

elvéve traktort vagy szekeret, de a természet, ez a világtól elzárt csodás, tágas fennsík még mindig szabadon, szinte érintetlenül tárult eléjük.

Tomás nagyon fáradt volt, de túl ideges és izgatott ahhoz, hogy pihenni tudjon. Némi sértődéssel vegyes bizalmatlanságot táplált Ariana iránt, és hosszú hallgatás után úgy döntött, hogy addig nem nyugszik, amíg nem tisztázzák a kétségeit.

- Mi a biztosíték arra, hogy nem játszik kettős játékot?

Ariana, aki eddig figyelmesen nézte az utat, most fölhúzta a szemöldökét szép, mézszínű szemei fölött.

- Hm?

- Hogyan lehetek biztos afelől, hogy nem csap be újra? Elvégre Teheránban szép kis színjátékot rendezett...

A nő lefékezett, és a szemébe nézett.

- Azt hiszi, hogy becsapom?

- Hát... egyszer már becsapott, nem? Honnan tudjam, hogy nem csap be másodszor is? Hogy ez nem egy újabb színjáték, amit azzal a... azzal a Drakula ezredessel eszelt ki, vagy hogy is hívják?

Ariana visszafordult, és ismét az utat nézte.

- Megértem, hogy gyanakszik - mondta. - De biztos lehet benne, hogy ezúttal nincs szó színjátékról.

- És mitől lehetek benne biztos?

- Megváltoztak a dolgok.

- Mi változott meg?

- Teheránban mindent megtettem, hogy megvédjem magát. Az a színjáték csak része volt a maga megvédésének.

- Hogyhogy? Nem értem...

- Figyeljen, Tomás - mondta, összezárt fogakkal. - Mit gondol, mi történt volna magával, miután elkapták a Tudományos Minisztériumban, az éjszaka kellős közepén, egy titkos kézirattal a kezében, és egy lövöldöző idiótával az oldalán?

- Kellemetlen dolgok történtek volna velem. Mellesleg így is történtek velem kellemetlen dolgok.

- De még mennyire, hogy történtek volna! Az 59-es börtön sokkal rosszabb, mint az Evin, ezt ugye nem kétli? És ugye, nincsenek illúziói azzal kapcsolatban, hogy mindent bevallott volna?

- Nos... történetesen vannak.

- Ne beszéljen ostobaságokat! - kiáltotta Ariana. - Lehet, hogy beletelt volna egy kis időbe, egy-két napba vagy hétbe, de a végén mindent bevallott volna. Mindenki bevall mindent.

- Gondolja?

A nő ismét az utat nézte.

- Nem gondolom - mondta. - Tudom. - Beharapta az alsó ajkát. - Nagyon kétségbeestem, és akkor támadt az az ötletem. Mi lenne, ha elengednék, aztán követnék, hogy meglássák, hova vezet a nyomozás? Elvégre, mondtam nekik, lehet, hogy a maga apja tényleg tud valamit, ami segít a rejtély tisztázásában. Mi lenne, ha hagynák, hogy visszamenjen az apjához, és közben diszkréten minden lépését figyelnék? Nem jutnának többre így, mint az ő módszerükkel? - Komoly arccal elmosolyodott. - Az ötletemet, amit a kétségbeesés szült, hogy megmentsem az életét, nagyon érdekesnek találták. A nagykutya, akik a maga fejét követelték, fontolóra vették a dolgot. Végül is, mondtam nekik, az elsődleges cél az, hogy titokban kifejlesszenek egy könnyen gyártható atombombát, amit sem a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség, sem az amerikai kémhálózat nem tudnak lokalizálni. Ez a legfontosabb cél, nem? Ha pedig igen, és a maga elengedése ezt a célt szolgálja, miért ne engedhetnék el? - Pár pillanatra ismét Tomásra meredt. - Érti már? Így győztem meg őket, hogy engedjék megszökni. Ezután már csak meg kellett rendezni a színjátékot.

- De ha így volt, akkor miért nem nyitották ki egyszerűen a börtön kapuját, hogy törvényesen kíséthalhassak rajta? Mire volt jó az a jelenet az utcán, amikor eljátszották, hogy megszöktetnek?

- Mert különben a CIA rögtön tudta volna, hogy mire megy ki a játék. Rajtakapjuk éjszaka a minisztériumban, amint egy lövöldöző CIA-ügynökkel az oldalán el akar lopni egy dokumentumot, és pár nap múlva elengedjük? Csak úgy, simán kinyitjuk a börtön kapuját? Nem gondolja, hogy a CIA-nek gyanús lett volna ez a viselkedés? - Válaszképpen megrázta a fejét a beszélgetőtársa helyett. - Nyilván nem engedhettük el csak úgy, se szó, se beszéd. Szökésnek kellett álcázni. Csakis szökésnek lehetett álcázni. Mégpedig hihető szökésnek.

- Értem - bölintott Tomás. - De engem miért nem avatott be?

- Mert nem tehettem! Mert amikor magával találkoztam, olyankor engem is figyeltek, gondolhatja! Ezenkívül fontos volt, hogy természetesen viselkedjen. Ha bármit is elárultam volna, azzal mindent veszélybe sodortam volna.

A történész végigsimította a haját.

- Értem - mondta. - És most, hogy kihozott abból a lyukból, Lhászában? Nincs maga is veszélyben?

- Dehogynem.

- Akkor... miért tette?

Beletelt egy kis időbe, mire Ariana válaszolt. Másodpercekig hallgatózott, és csak nézte az utat.

- Mert nem hagyhattam, hogy megöljék - mondta végül halkán.

- De hát... most már maga is... maga is meghalhat.

- Nem, ha sikerül bebizonyítanunk, hogy a kéziratnak nincs köze az atomfegyverekhez.

- És ha nem sikerül bebizonyítanunk?

A nő gyönyörű arcára szomorú kifejezés ült.

- Akkor attól tartok, mindketten meghalunk.

Pokoli hőség volt a terepjáróban. A nap az ég tetejéről tűzött, és olyan meleget sugárzott, hogy a jármű belseje az elviselhetőnél sokkal jobban felforrósodott: le kellett tekerniük az ablakokat, hogy a frissítő szél leszárita a bőrükről a verejtéket. A terepjáró egy szoroshoz érkezett, és zötyögve haladt a keskeny úton, miközben átszelt egy kavicstengerrel borított völgyet, és a kerék nyomában sűrű porfelhő szállt föl.

Tomás arcát a hűsítő szélbe tartotta, és közben csodálta a természet alkalmazkodását. Megállapította, hogy a tibeti tájban a vörösek sokkal energikusabbak, a zöldek sokkal erőteljesebbek, a sárgák sokkal aranyabbak voltak, a színek csodás fényt sugároztak magukból, olyan élénkek és eltúlzottak voltak, hogy már-már elvakították az embert.

Akkor pillantották meg. Jobbra egy tündöklő kék folt csillant fel, mint egy csiszolt ékkő, egy ragyogó indigókék tükör az arany földbe ékelve, csillogó égszínkék zafír fényes aranyfoglatban.

- Mi az ott? - kérdezte Tomás, anélkül hogy levette volna a szemét erről a varázslatos jelenségről.

Ariana is észrevette a ragyogó foltot, és ő is megbűvölten nézte.

- Egy tó.

Egy tó.

Megálltak a terepjáróval, és hagyták, hogy magával ragadja őket ez a nagy kékség, amely elárasztotta az érzékeiket. Olyan volt ez a tó, mint egy kivilágított tükör, egy több színűre csiszolt lazúrkő, mélyen bent intenzív tengerkék, kicsit közelebb élénk kobaltnék, a partnál pedig opálzöld, ahogy a csillogó sárga homokot nyaldossa. Mint egy atoll, amely csodás módon egy arany-bíbor hegylánc közepén nyugszik, miközben a hegyek csúcsa tejfehéren ragyog, az árnyékek pedig barnás-vörös. Valóságos színorgia.

- Ez nem lehet víz - szólalt meg Tomás, letaglózva a látvány erejétől. - Az nem ragyog így.

- Akkor mi ez?

Költői kérdés volt ez, hiszen mindketten jól tudták, hogy a tó, bármilyen megdöbbentő színben pompázik is, csakis vízből lehet.

- Nem éhes? - kérdezte Tomás.

Ariana leállította a motort, kiszállt a terepjáróból, kinyitotta a hátsó ajtót, és elővett egy kosarat. Dél felé járt az idő, és ez a hely ideális volt az ebédhez. Tomás átvette a kosarat, lementek az útról és elindultak a tó felé.

A nap hevesen tűzött, olyan hevesen, hogy égette a bőrüket. Leültek egy szikla mellé a tóparton, de olyan erős volt a napsütés, hogy árnyékba kellett húzódnuk, a hegy tövébe. Amint beléptek az árnyékba, dideregni kezdtek. Itt meg nagyon hideg volt. Ismét odébb húzódtak, csak a törzsük maradt az árnyékban, a lábuk a napon volt. Tomás nem akarta elhinni, hogy ilyen erőteljes a hőmérséklet-ingadozás: legalább tíz fok volt a különbség. A lábuk égett a perzselő napon, a törzsük meg reszketett a hideg árnyékban.

Egymásra néztek, és elnevelték magukat.

- A levegő miatt van - mondta Ariana vidáman. - Túl ritka - magyarázta. - Nem tudja magába szívni a nap melegét, sem pedig megszűrni az erejét. - Beszívta a levegőt. - Amikor Iránban a Zargos-hegységben jártam, néha éreztem hasonlót, de nem ilyen erősen. Érti? Itt olyan gyenge a levegő, hogy nem tartja meg a hőt, és nem is véd

meg az ultraibolya-sugárzástól. - A vakítóan fényes oldalra nézett. - Egyik rosszabb, mint a másik, de talán mégis jobb, ha itt maradunk, az árnyékban.

Tomás rátette a kosarat egy sziklára, és mindketten kiszolgálták magukat. Szendvicset ettek, és gyümölcslevet ittak, miközben a tájat csodálták. Lélegzetelállító volt.

Az ég sötétkékké vált, erős kontrasztot képezve a csupasz és színekben bővelkedő tájjal, amelyben a víz különböző kék- és zöldbársony árnyalatai, a kövek vörös és arany színe, a hegyek fehérje és barnája keveredett egymással. Úgy tűnt, mintha itt a fény más szabályoknak engedelmeskedne, mintha a forrása nem az égen lenne, hanem a földön, és mintha a szivárvány a talaj jelensége lenne, nem a levegőé.

- Fázom - panaszkodott Ariana.

Tomás gondolkodás nélkül közelebb húzódott hozzá, levette a zakóját és ráterítette. Eközben kicsit megdörzsölte a hátát, hogy fölmelegítse. E könnyed mozdulatnak csupán ez volt a célja, de váratlan hatása lett. Megérezte a nő bőrének puhaságát, a gyorsuló légzését, a hajából áradó enyhe levendulaillatot, és ez az érzés valóságos érzelmi örvényt szabadított föl benne.

Egymásra néztek.

Látta, amint kissé megnyílnak az érzéki ajkak, mintha hívogatnák, és lassan odahajolt, egyre közelebb azokhoz a skarlátvörös szirmokhoz, miközben a teste remegett az izgalomtól.

Összeért az ajkuk.

Megízlelte Ariana ajkainak meleg és izgatott bársonyát. Először finoman csókolták meg egymást, végtelen gyengédséggel, aztán egyre mohóbban, mintha még többet és még többet akarnának, a félnék érintés féktelen csokolózássá változott, a gyengédség átadta helyét a vágynak, a szerelem a bujaságnak.

Ariana mellei Tomás mellkasának nyomódtak. Ő hirtelen benyúlt a nő pulóvere alá, szenvedélyesen megszorította puha, meleg melleit, és még szenvedélyesebben csókoltatta a száját. Érezte, ahogy a nő keze kapkodva matat az övén, kigombolja a nadrágját, és megszabadítja a ruhájától, amely eddig fogva tartotta. Mindkettőjüket elfogta a mohó

vágy. Tomás fölhajtotta Ariana szoknyáját, és olyan hévvel rángatta le róla a bugyit, hogy elszakadt.

Végigsiklott az ujja a lábai között. Ariana beleremegett az érintésbe, és kinyújtotta a kezét, hogy ujjbegyével megérintse a férfit, végigsimította, széttárta a combját, és odavezette, ahol a legjobban vágott rá. Tomás megérezte a remegő, ziháló testen, hogy magába akarja őt fogadni, és nem tétovázott.

Mintha megrészegültek volna az érzékei, és az Ariana testéből áradó jelek erősebbé váltak volna: levendulaillata még intenzívebb lett, sárga szemei még aranylóbbak, a bőre még bársonyosabb, a teste még forróbb. A hegyek, a tó, a színek, a hideg, a fény, minden eltűnt, minden szertefoszlott a szenvedély hevében.

Az univerzum két dologra szűkült le, rajtuk kívül minden más megszűnt létezni. Nem volt más, csak Tomás és Ariana, a zöld és az aranyló, a verejték és a levendula, a próza és a költészet, a hang és a dallam, a *jin* és a *jang*, két egygyéolvadt test ritmikus mozgásban, hosszú táncban egyesülve, lassú és gyors, mohó és falánk, összehangolt mozdulatokkal táncolva a zihálás ritmusára.

Fölkiáltottak.

Abban a pillanatban, amikor megérezte az egész testét átjáró színek és fények és érzések robbanását, amikor az egész örökkévalóság bele-sűrűsödött egy múltó és végtelen pillanatba, amikor a szenvedély magasabbra hágott a legmagasabb hegycsúcsnál és teljes lett az egygyéválás, abban a pillanatban Tomás tudta, hogy véget ért a keresése, hogy ez a mézszínű szem az ő kárhozata, ez az ajak az ő virága, ez a test az ő otthona.

Hogy ez a nő a végzete.

XXXII

Az első jel, hogy közelednek Sigace felé, egy kanyarban bukkant fel: balra egy hosszú árkád húzódott, kék kapuk fölött rengeteg ablakkal. Most Tomás ült a volán mögött, Ariana a vállán aludt. Amikor észrevette, hogy a város közelébe értek, lelassított. Megjelentek a hagyományos tibeti fehér vályogházak, jellegzetes fekete ablakaikkal és a szélben lobogó színes imazászlókkal, amelyeket a sötét tetőkhöz erősítettek, abban a reményben, hogy jó *karmát* hoznak a házra. Egy széles útra értek. A PetroChina benzinkútjait éber kínai őrök védték. Nyilvánvalóan a megszállók területén jártak. Kevés autót lehetett látni, ám annál több kerékpárt, és egy-egy járdán pihenő kamiont is.

Ariana is felébredt, és együtt nézték a völgyben elterülő várost. Elértek egy jelzőlámpához, és az út kiszélesedéséből meg az épületek ízléstelenségéből kitalálták, hogy a kínai övezetben vannak, amely tömbökből áll, és olyan, akár a többi város. Megálltak egy kínaiakból álló csoport mellett, és Ariana letekerte az ablakot.

- Hotel Orchard? - kérdezte Tomás, áthajolva Ariana fölé.

- Hm? - felelte egy kínai.

Egyértelmű volt, hogy nem értette a kérdést. Az utazók úgy döntöttek, hogy a kulcsszóra koncentrálnak.

- Hotel?

A férfi érthetetlen mandarin nyelven magyarázott, és előre mutogató. Tomás megköszönte az útbaigazítást, és a terepjáró elindult. Valóban elértek egy szállodához, de nem az Orchard volt. Ariana kiszállt, hogy a recepción érdeklődjön.

Végighaladtak Sigace kínai részének széles utcáin, a megadott irányba. Elérkeztek a kereszteződéshez, és balra kanyarodtak. Innentől kezdve szűkebb utcákon haladtak tovább, ami nyilvánvalóvá tette szá-

mukra, hogy beértek a tibeti kerületbe. Egy dombon körbeállványozott romok jelezték, hogy itt áll a Sigace Dzong, a város régi erődje, amely sok hasonlóságot mutat a pompás Potalával, noha kisebb és a kínai elnyomás romboló szeleinek emlékét őrzi.

A sarkon ismét balra fordultak, végimentek egy jellegtelen utcán, és a végén megpillantották a gazdagon díszített homlokzatot, tetején a fehér neonsövegekkel, amelyek azt hirdették, hogy ez a *Tibet Gang-gyan Shigatse Orchard Hotel*. Az úti céljuk.

Megálltak a szálloda előtt, és beléptek a hallba. Közepén óriási asztal állt, színes sárkányokkal borítva, balra egy kirakatos ajándékbolt, jobbra pedig kényelmes, fekete kanapék.

Amikor beléptek, a recepciós pult mögül rájuk mosolygott egy napbarnított arcú tibeti fiú.

- *Tashi deleh* - köszöntötte őket.

Tomás bólintással viszonzta az üdvözlést.

- *Tashi deleh* - mondta. Próbálta felidézni, milyen utasításokat kapott Dzsinpától a Potalában. - Szeretnék beszélni Tendzin Tubten bódhiszattvával.

A fiú meghökkent.

- Tendzin?

- Igen - bólintott Tomás. - Szeretném, ha Tendzin megmutatná nekem az utat.

A tibeti kissé bizonytalannak tűnt. Körülnézett, aztán megint Tomásra fordította a tekintetét, majd röpké pillantást vetett Arianára, és amikor láthatóan döntött, intett nekik, hogy üljenek le a terem kanapéira. Aztán sietve távozott a szállodából, és Tomás látta, hogy átkelt az úttesten és a túloldali kis kertes téren.

Egy szerzetes érkezett a szálloda bejáratához, a recepciós kíséretében, és meghajolt az ismeretlenek előtt. A szokásos *tashi deleh* köszöntéssel üdvözölték egymást, jó szerencsét kívántak egymásnak, és a tibeti jelezte nekik, hogy kövessék. Egy óriási vallási építmény felé közeledtek, amely egy zöldellő hegy lábánál pompázott. A fehér és vörös épületnek gyönyörű arany teteje volt, a pagodákhoz hasonlóan fölfelé hajló sarkokkal.

- *Gompa?* - kérdezte Tomás, a *kolostor* szót használva, amelyet Lhaszában jegyzett meg, és közben rámutatott az épületre.

- *La ong* - bólintott a szerzetes, és megigazította hagyományos bíbor köpenyét. - *Tasilhungpo gompa.*

- *Tasilhungpo* - mondta Ariana. - A Tasilhungpo-kolostor.

- Ismered?

- Igen, hallottam már erről a kolostorról. Úgy rémlik, itt van eltemetve az első dalai láma, és itt lakik a pancsen láma is.

- Az meg kicsoda?

- A pancsen láma a tibeti buddhizmus második legjelentősebb alakja, a dalai láma után. Azt hiszem, a *pancsen nagymestert* jelent. A kínaiak arra használják a pancsen lámát, hogy meggyengítsék vele a dalai láma tekintélyét, de nem sok sikerrel. Azt mondják, a pancsen láma végül mindig Kína-ellenesnek bizonyul.

Erősen tűzött a nap, és száraz volt a levegő. Az utcán kellemetlen szemét- és vizeletszag terjengett, de amint megpillantották a kolostor kapuját, a büzt felváltotta a füstölő illata. Beléptek, és egy nagy udvarba kerültek, ahonnan az egész kolostort be lehetett látni. Ekkor vált világossá számukra, hogy egy óriási, pompás épületegyüttesben vannak, amelyet hosszú fal vesz körül. A domb lábánál, amelyen a Tasilhungpo nyugodott, fehér házak sorakoztak, szemlátomást szerzeteslakok, fönt pedig ragyogó aranytetős vörös épületek álltak.

Tomás és Ariana követte a szerzetest, aki egy kis kövezett utcácskán gyalogolt fölfelé a hegyoldalban. A tibeti gyors léptekkel mászta meg az emelkedőt, de a két látogatónak hamar meg kellett állnia, hogy kifújják magukat egy fa árnyékában. Sigace még magasabban fekszik, mint Lhasza, a magashegyi ritka levegő kimerítette őket.

- Beszél angolul? - kérdezte Tomás a szerzeteshez fordulva, aki néhány méterre előttük várta őket mosolyogva.

A tibeti közelebb lépett.

- Egy kicsit.

- Egy *bódhiszattvával* fogunk találkozni - mondta a történész. Egy kicsit még lihegett. - De tulajdonképpen mi az a *bódhiszattva*?

- Az egyfajta Buddha.

- Egyfajta Buddha? Az meg mit jelent?

- Olyan ember, aki már megvilágosodott, de kilépett a nirvánából, hogy segítsen a többi embernek. Egy szent, aki visszautasította az üdvözülést, amíg nem üdvözülnek a többiek is.

A szerzetes megfordult, és tovább vezette őket a komplexum teteje felé. Elértek egy úthoz, amely vörös színű épületegyüttes mellett haladt el, és a tibeti balra fordult, fölment egy kis fekete kőlépcsőn, majd belépett egy élénkpiros tömbbe. A látogatók kissé lemaradva, lihegve követték az épületbe, átmentek egy sötét folyosón, és kijutottak egy belső udvarra, ahol szerzetesek szorgoskodtak egy nagy edény körül. Ez volt a Maitréja-templom udvara.

A tibeti intett nekik, hogy lépjenek be egy kis árnyas helyiségbe, amelyet csupán egy kis ablakon beszűrődő fény és gyertyák világítottak meg. Az egész nagyon rideg volt. Jakvaj és tömjén szaga keveredett egymással, és ezzel vetekedett egy másik illat, amely egy ódon, szentüzelésű vaskályhából áradt. A sárga lángok egy öreg fekete vízforralót nyaldostak, reszkető fényeket vetve a kis kamra árnyékos zugaira.

Leültek két piros *tangka* szőnyeggel borított ülőkére, és nézték, ahogy a szerzetes leveszi a tűzhelyről a teáskannát, megtölt két csészét, és odanyújtja nekik.

- *Cha she rognang.*

Jakvajtea volt.

- Köszönöm - mondta Tomás, és igyekezett elnyomni az undort a zsíros ital láttán. Ránézett Arianára. - Hogy mondják tibeti nyelven, hogy *köszönöm*?

- *Thu djitchi.*

- Ez az. - Meghajolt a szerzetes felé. - *Thu djitchi.*

A szerzetes elmosolyodott, és fölmutatta a tenyerét, jelezvén, hogy várjanak.

- *Gong da* - mondta, mielőtt eltűnt.

Húsz perc sem telt el.

A szerzetes, aki fogadta őket, visszatért a kis szobába, de valakit hozott magával. Egy másik szerzetest, aki nagyon sovány volt és apró, idős kora miatt meghajlott a háta, nehezen járt, egy botra támaszkodott, és a jobb válla csupasz volt. A fiatalabbik segített neki elhelyezkedni egy

óriási párnán. Váltottak néhány szót tibeti nyelven, végül az ifjabbik meghajolt és elment.

Néma csöndben ültek.

Csak a madarak csivitelése hallatszott az udvarból, és a szén kellemes pattogása a vaskályhából. Tomás és Ariana szemügyre vette az újonnan érkezőt, aki szinte eltűnt azon a nagy párnán. Az öreg szerzetes megigazította bíborköpenyét, és kihúzta magát. Tekintete a végtelemben meredt, mintha eltávolodna az őt körülvevő világtól.

Csönd.

Úgy tűnt, mintha a buddhista tudomást sem venne a két idegenről. Talán meditált, talán transzba esett. Mindenesetre nem szólt egy szót sem, egyszerűen csak ott volt. Tomás és Ariana zavartan egymásra nézett: nem tudták, mit tegyenek, megszólaljanak-e vagy sem, és nem tudták, hogy a szerzetes tévedésből jött-e ide, vagy ez a megszokott helye, vagy esetleg vak. Kétségeik között inkább hallgattak, és várták, hogy maguktól folyjanak az események.

A néma csönd tíz percig tartott.

Az öreg szerzetes mozdulatlanul, üveges tekintettel ült, és ritkán vett levegőt, mígnem egyszer csak megrázkódott, és mintha életre kelt volna, megszólalt:

- Tendzin Tubten *bódhiszattva* vagyok - közölte nyájas hangon. Meglepő módon tökéletesen beszélt angolul, erős brit kiejtéssel. - Hallottam, hogy engem keresnek, hogy megmutassam az utat.

Tomás kis híján felsóhajtott megkönnyebbülésében. Végre itt van, itt ül vele szemben Tendzin Tubten, a Siza professzor házában talált titokzatos képeslap küldője. Ez az ember talán meg tudja válaszolni a kérdéseit, talán meg tudja oldani a kutatása során felmerült rejtélyeket, vagy ki tudja, az is lehet, hogy újabbakat tesz hozzájuk.

- Én Tomás Noronha vagyok, a Lisszaboni Új Egyetem történelemprofesszora. - Arianára mutatott. - Ő pedig Ariana Pakravan, magfizikus a teheráni Tudományos Minisztériumnál. - Fejet hajtott. - Nagyon köszönjük, hogy fogad minket. Hosszú utat tettük meg idáig.

A szerzetes mosolyogva kérdezte:

- Azért jöttek hozzám, hogy megvilágosodjanak?
- Hát... tulajdonképpen igen.

- Jó orvosok leszek a betegeknek és a szenvedőknek. Elvezetem a helyes útra a tévelygőket. Ragyogó fény leszek azoknak, akik a sötét éjszakában járnak, és segítik a szegényeknek és a nélkülözőknek, hogy rejtett kincsekre leljenek - szavalta. - így mondja az *Avatamszaka szútra*.

- Fölemelte a kezét. - Isten hozta Sigacében a sötét éjszaka utazóit!

- Nagy öröm számunkra, hogy itt lehetünk.

Tendzin Tomásra mutatott.

- Azt mondta, Lisszabonból való?

- Igen.

- Portugál?

- Az vagyok.

- Hm - mormogta. - Az első európaiak, akik eljutottak Tibet szívébe, szintén portugálok voltak.

- Hogyan? - csodálkozott Tomás.

- Két jezsuita pap volt - mondta Tendzin. - Andrade atya és Marques atya úgy hallotta, hogy létezik egy keresztény szekta egy eldugott tibeti völgyben. Hindu zarándokoknak álcázták magukat, átkeltek Indián, és eljutottak Tsaparangig, a Garuda-völgyi Guge királyság erődjéig. Építettek ott egy templomot, és ezzel elsőként létesítettek kapcsolatot a nyugati világ és Tibet között.

- Ez mikor volt?

- 1624-ben. - Meghajolt. - Üdvözlégy, portugál zarándok. Ha nem hindu álruhában vagy, akkor hát milyen vallást hozol most nekünk?

Tomás mosolygott.

- Nem hozok semmilyen vallást. Csak néhány kérdést.

- Keresed az utat?

- Keresem, mégpedig egy Augusto Siza nevű férfi útját.

Tendzin elmosolyodott a név hallatán.

- A jezsuita.

- Nem, nem - mondta Tomás, a fejét csóválva. - Ő nem volt jezsuita. A Coimbrai Egyetem fizikaprofesszora volt.

- Én úgy hívtam, hogy *a jezsuita* - mondta Tendzin, mintha meg sem hallotta volna a helyesbítést. Nevetett. - Neki persze nem tetszett. De nem rosszindulatból tettem. Az elődei iránti tiszteletből neveztem őt *jezsuitának*, akik négyszáz évvel ezelőtt eljöttek ide, a Guge király-

ságba. De vice is volt, és arra a munkára vonatkozott, amibe mindketten belemerültünk.

- Milyen munka volt ez?

A *bódhiszattva* lehajtotta a fejét.

- Azt nem mondhatom meg.

- Miért?

- Mert megegyeztünk, hogy ő fogja kihirdetni.

Tomás és Ariana egymásra nézett. A történész mély lélegzetet vett, és ránézett az öreg tibetire.

- Rossz hírt kell közölnöm - mondta. - Úgy tudjuk, hogy Augusto Siza professzor elhunyt.

Tendzin mozdulatlan maradt.

- Jó barát volt - suttogta, mint akit nem rázott meg a hír. - Sok boldogságot kívánok neki az új életben.

- Az új életben?

- Lámaként fog reinkarnálódni, az biztos. Jó és bölcs ember lesz, akit mindenki tisztel, aki megismerheti. - Megigazította bíbor köpenyét. - Sokunkat gyötör a *dukkha*, a kudarc és az élet fájdalma, ha ragaszkodunk a *májá* teremtette illúziókhoz. De mindez *ávidja*, tudatlanság, és fölül kell rajta emelkednünk. Ha így cselekszünk, megszabadulunk a barmától, amely rabságban tart minket. - Szünetet tartott. - Én és a jezsuita együtt jártuk az utat egy ideig, mint útítársak, akik elhatározták, hogy fölfedezik egymást. De amikor elágazáshoz értünk, én az egyik úton mentem tovább, ő a másikon. Elváltak az útjaink, az igaz, de a sorsunk ugyanaz maradt.

- És mi ez a sors?

A *bódhiszattva* nagyot sóhajtott. Lehunyta a szemét, és meditációs testtartást vett föl. Mintha azon törné a fejét, hogy mitévő legyen. Mintha fölemelné a tudatát a *súnjátá*hoz, a nagy ürességhez. Mintha egygyé olvadna az örök *Dharmakájával*, és benne keresné a választ a dilemmájára. Mindent elmondhat, vagy inkább hallgasson? Vajon a segítségére siet-e öreg barátja, a férfi, akit jezsuitának hívott?

Meghozta a döntést, és kinyitotta a szemét.

- 1930-ban születtem, Lhászában, egy nemesi család fiaként. Az első nevem Dhargey Dolma volt, ami azt jelenti: Haladás a Hétszemű

Dolma istennővel. A szüleim azért adták nekem ezt a nevet, mert úgy hitték, hogy Tibet útja a fejlődés, és nyitottnak kell lenni a változásra, hét szemmel kell figyelni rá. Ám amikor négyéves lettem, elküldtek a rongbuki kolostorba, a Csomolungma lábához, a nagy hegyhez, amit mi az Univerzum Anyaistennőjének nevezünk. - Tomásra nézett. - Maguk Everestnek hívják. - Ismét fölvette az előző testtartását. - Mélyen vallásos lettem, amikor kapcsolatba kerültem a rongbuki szerzetesekkel. A buddhista hagyomány szerint minden egy név és egy gondolat révén létezik, semmi nem létezik önmagában. Ennek megfelelően nevet változtattam, hogy más ember legyen belőlem. Hatéves koromtól kezdve Tendzin Tubten a nevem, ami azt jelenti: a Dharma Védelmezője, aki Buddha Útját követi. Tibet ekkoriban kezdett megnyílni a Nyugat előtt, és ez a változás tetszett a szüleimnek. Amikor tízéves lettem, 1940-ben, a szüleim hazahívtak Lhászába, hogy részt vegyek a tizennegyedik dalai láma, Tendzin Gjaco trónra lépési ceremóniáján. Ő az, aki még ma is vezet minket, és aki az új nevemet ihlette. Rögtön ezután elküldtek egy angol iskolába, Darjeelingbe, ahogy ez a magas rangú tibeti családoknál szokás volt.

- Maga angol iskolában tanult?

A *bódhiszattva* bölintott.

- Hosszú éveken keresztül, barátom.

- Szóval ettől olyan... olyan brit az angolja. Gondolom, mindent egy kicsit másnak talált...

- Nagyon másnak - mondta Tendzin. - Más volt a viselkedési norma, és a szertartások is. De a legfőbb különbség a módszerekben rejlett. Ha elemezni kell egy kérdést, egy világ választ el minket egymástól. Fölfedeztem, hogy maguk, nyugatiak, szeretik a problémákat több kisebb problémára osztani, és ezeket szeretik szétválasztani egymástól, hogy jobban tudják elemezni őket. Ennek a módszernek megvannak a maga előnyei, nem tagadom, de van egy szörnyű hátránya is.

- Mi az?

- Azt a benyomást kelti, hogy a valóság töredezett. Erre jöttem rá Darjeelingben a maguk tanárai mellett. A maguk számára külön létezik a matematika, külön a kémia, a fizika, az angol, a testnevelés, a filozófia vagy a botanika. A maguk gondolkodásmódjában minden

különálló dolog. - Megrázta a fejét. - Ez persze illúzió. A dolgok természetete a *súnjátában* rejlik, a nagy ürességben, illetve a *Dharmakájó*ban, a Lét Testében. A *Dharmakája* benne van az univerzum minden anyagi dolgában, az emberi elmében pedig *bódhiként*, azaz a megvilágosodott bölcsességként van jelen. Az *Avatamszaka szútra*, amely a *mahájána* buddhizmus alapszövege, szintén azon a gondolon alapszik, hogy a *Dharmakája* mindenben jelen van. Minden dolog és minden történés összefügg egymással, láthatatlan szálak kötik össze őket. Sőt mi több, minden dolog és minden történés ugyanannak az egységnek a kifejeződése. - Szünet. - Minden egy.

- Maga tehát két teljesen különböző világgal találkozott.

- Két teljesen különböző világgal - helyeselt a *bódhiszattva*. - Az egyik mindent szétdarabol, a másik mindent egyesít.

- Rosszul érezte magát Darjeelingben?

- Éppen ellenkezőleg. A nyugati gondolkodás nagy felfedezés volt számomra. Én, aki azelőtt folyton elvagyódtam Tibetből, tárt karokkal fogadtam az új gondolkodásmódot. Ráadásul két tantárgyból is kitűnő eredményt értem el: matematikából és fizikából. Az angol iskola legjobb tanulója lettem, jobb, mint bármelyik angol vagy indiai diák.

- Meddig maradt Darjeelingben?

- Amíg be nem töltöttem a tizenhetedik életévemet.

- Ekkor tért vissza Tibetbe?

- Igen. 1947-ben, éppen abban az évben, amikor a britek kivonultak Indiából, visszatértem Lhászába. Ekkor nyakkendőt hordtam, és rendkívül nehéz volt visszaszoknom a tibeti életbe. Ami azelőtt olyan otthonos volt számomra, mint az anyaméh, most elmaradottnak tűnt, jelentéktelennek, szegényesnek. Az egyetlen dolog, ami elvárásolt, a misztika volt, a levitáció intellektuális érzése, a valóság lényegének buddhista szellemű keresése. - Kényelmesebben elhelyezkedett az óriási párnán. - Két évvel az után, hogy visszatértem Tibetbe, Pekingben a kommunisták kerültek hatalomra, és ez erős hatást gyakorolt a mi életünkre is. A tibeti kormány száműzött minden kínait az országból, de a szüleim ennél is előrelátóbbak voltak. Tájékozott emberek lévén, ismerték Mao Ce-tung Tibettel kapcsolatos terveit. Ezért úgy határoztak, hogy ismét Indiába küldenek. De India már nem ugyanaz az India

volt, és a régi darjeelingi tanárain révén, akik ismerték a képességeimet, ösztöndíjat kaptam a New York-i Columbia Egyetemre.

- Lhászából egyenesen New Yorkba került?

- Képzelve csak - mosolygott Tendzin. - A Tiltott Országból a Nagy Almába, a Potalától az Empire State Buildinghez. - Nevetett. - Sokkoló volt. Az egyik pillanatban még a Barkhoron sétáltam, a következőben pedig a Times Square-en találtam magam.

- És milyen volt a Columbia Egyetemen?

- Rövid időt töltöttem ott. Csupán hat hónapot.

- Olyan keveset?

- Igen. Az egyik tanárom benne volt a Manhattan-projektben, abban a katonai programban, amely összegyűjtötte a legnagyobb nyugati fizikusokat, hogy kifejlesszék az atombombát. Egyébként éppen azért nevezték el Manhattanról, mert Manhattanben indult el a vállalkozás, a Columbia Egyetemen.

- Nem tudtam.

- No, és a tanárom, aki a Columbián volt fizikaprofesszor, szintén részt vett a programban. És amikor megismert, annyira lenyűgözték a képességeim, hogy beajánlott a mentorának, aki nagyon híres ember volt.

- Ki volt az?

- Albert Einstein - mondta Tendzin nagyon lassan, mert tudta, hogy senki nem marad közömbös a név hallatán. - Einstein akkoriban a princetoni Institute for Advanced Studyban dolgozott, és nagy csodálója volt a keleti kultúra bizonyos aspektusainak, például a konfucianizmusnak. 1950-et írtunk, és abban az időben súlyos események történtek Tibetben. Peking már januárban bejelentette, hogy felszabadítja az országunkat, és a kínai hadsereg megszállta az egész Kham régiót, egészen a Jang-Ce folyóig. Ekkor kezdődött a függetlenségünk elvesztése. Einstein szimpatizált Tibet ügyével, így hát tárt karokkal fogadott. Persze, akkor még nagyon fiatal voltam, mindössze húszéves, és új mesterem úgy döntött, hogy egy másik gyakornok mellett fogok dolgozni, aki egy évvel idősebb volt nálam. - A *bódhiszattva* felhúzta fehér szemöldökét. - Gondolom, sejti már, hogy ki volt az.

- Siza professzor.

- Akkor még nem volt professzor. Egyszerűen csak Augusto volt. Rögtön összebarátkoztunk, és mivel ismertem Tibet első európai felfedezőinek a történetét, rögtön elneveztem őt *a jezsuitának*. - Jóízűen felkacagott. - Ah, látnia kellett volna, milyen arcot vágott! Tajtékozott a dühtől! Ellentámadásba lendült, és kopasz szerzetesnek nevezett, de én nem bántam, hiszen valóban szerzetes voltam Rongbukban, nem igaz?

- És miket csináltak együtt?

- Ó, mindenfélét. - Ismét elnevelte magát. - De javarészt csibészégeket. Képzeld, egyszer Hitler-bajuszt festettünk egy Mahatma Gandhi-portréra, amely Einstein Mercer Street-i házának első emeletén lógott a falon. Hú! Nagyon dühös lett az öreg, még a haja is égnek állt! Látniuk kellett volna...

- De hát maguk nem dolgoztak?

- Dehogynem. Einstein akkoriban egy nagyon bonyolult és nagyra-törő munkán dolgozott. Ki akarta dolgozni a Mindenségelméletet, amely egyetlen tételbe foglalja a gravitációs erőt és az elektromágneses erőt. Egyfajta nagy univerzumelméletet akart.

- Igen, ezt tudom - mondta Tomás. - Einstein ennek a munkának szentelte az utolsó éveit.

- És minket is bevont ebbe a munkába. Rám és Augustóra bízta a különböző tételek tesztelését. Egy évig ezen dolgoztunk, aztán 1951-ben Einstein egyszer csak behívott minket a dolgozószobájába, és elvette tőlünk a projektet.

- Ó, igen? Miért?

- Mert valami mást akart ránk bízni. Egy-két héttel korábban, nem tudom pontosan, mikor, Einstein fontos látogatót fogadott a házában. Izrael miniszterelnökét. Beszélgetésük során a miniszterelnök nagy jelentőségű ajánlatot tett neki. Einstein először nem akart belemenni, de néhány nap múlva föllelkesült, és úgy döntött, hogy minket is bevon a munkába. Félbehagytuk a Mindenségelméleten a munkát, és az új projekten kezdtünk el dolgozni, ami nagyon bizalmas, nagyon titkos volt.

Tomás és Ariana előredőlt, hogy megtudják, mi volt az.

- Miféle... miféle projekt volt ez?

- Einstein adott neki egy fedőnevet - mondta Tendzin. - Az *isten formulának* nevezte.

Síri csönd lett a kis szobában.

- És miről szólt ez a projekt? - kérdezte Ariana, aki most szólalt meg először.

A *bódhiszattva* megmozdult a párnán, a kezét a derekára tette, és fájdalmas kifejezés jelent meg az arcán. Körülnézett a sötét szobában, amit csupán a jakvajlámpások és a tűzhely sárga lángja világított meg, és nagyot sóhajtott.

- Nem unják még ezt a bezártságot?

A két látogató ideges lett. Epedve várták a választ, kétségbeesetten küzdöttek a titok leleplezéséért, fojtogatta őket a kíváncsiság, hiszen kutatásuk kulcspontjához érkeztek, itt ült velük szemben az az ember, aki valószínűleg minden kérdésükre tudta a választ, és beszélgetésük legfontosabb pillanatához értek, a döntő pillanathoz. Erre mit csinál Tendzin? Arról beszél, hogy régóta be vannak zárva ebbe a szobába.

- Miről szólt ez a projekt? - ismételte meg Ariana a kérdést, kétségbeesetten és türelmetlenül.

A *bódhiszattva* arca felderült.

- A hegy ugyanaz a hegy marad, és az út is mindig ugyanaz az út - mondta, és közben a mellére tette a tenyerét. - A szívem az, ami megváltozott.

Zavart csönd támadt.

- Mit akar ezzel mondani?

- Ez a szoba ugyanaz a sötét szoba, és az igazság is mindig ugyanaz az igazság. De a szívem megunt, hogy itt legyen. - Fenséges mozdulattal az ajtó irányába intett. - Menjünk ki oda.

- Hova?

- A fényre - mondta Tendzin. - Egy világos helyen világosítom meg magukat.

XXXIII

Elhagyták hát a Tasilhunpo kolostor tetején álló Maitréja-templom bejáratánál lévő sötét szobát, lementek a lépcsőn, és balra kanyarodtak. Tomás belekarolt a *bódhiszattvába*, hogy segítsen neki járni, Ariana pedig a három párnát a melléhez szorítva követte őket. Végigmentek a kápolnák menti szűk folyosón, és beléptek az első kapun, amely egy a pancsen láma palotája melletti szerény, fákkal beültetett udvarra vezetett.

A szerzetesek, akikkel találkoztak, meghajlással köszöntötték Tendzint, az öreg pedig megállt és intett nekik. Aztán továbbment, egy virágágyásba ültetett fára mutatott, és feléje vették az irányt.

- Jün-men azt mondta - szólalt meg a *bódhiszattva*, amikor közeledt a helyhez, és ügyelt minden egyes reszketeg lépésére -, amikor jársz, csak járj, amikor leülsz, csak ülj le. Mindenekfölött, ne habozz.

Ariana letette a nagy párnát a fa mellé, ahova a vendéglátója mutat-ta, Tomás pedig segített neki leülni. Körülnéztek, és megállapították, hogy az öreg jó helyet választott. Árnyékban volt, de a falevelek között beszűrődött némi napfény, így hát nem volt se túl hideg, se túl meleg, éppen kellemes volt.

A tibeti intett a két látogatónak, akik álltak körülötte.

- Buddha azt mondta: ülj le, pihenj, dolgozz - idézte. - Csak magadban. Az erdő szélén élj boldogan, vágyak nélkül.

Megértették az invitálást. Elhelyezték a párnáikat a földön, a *bódhiszattvával* szemben, és leültek.

Hallgattak.

Távolról hallották, amint a szerzetesek kórusban kántálják a mant-rákat, a szent szövegeket, az állandó torokhangú ómmal, a teremtő hanggal, a szent szótaggal, amely megelőzte az univerzumot, a koz-

mikus rezgéssel, amely mindent megteremtett és mindent egyesít. Apró madarak csicseregtek szerelmesen a faágakon, izgágán és gondtalanul, függetlenül az ősi hangtól, amely ott zengett a kolostorban, mint valami háttérmozajlás. Minden olyan barátságos volt, békés, derűs, tökéletes a szemlélődésre.

- Az imént *Az isteni formula* projektjét említette - kezdte Tomás. - Elmagyarázná nekem, hogy mi volt ez?

- Mit szeretnének, hogy elmagyarázzak?

- Hát... mindent.

Tendzin a fejét csóválta.

- A kínaiaknak van egy mondásuk - mondta. - A tanárok kinyitják a kaput, de belépned egyedül kell.

Tomás és Ariana egymásra nézett.

- Akkor nyissa ki nekünk a kaput.

Az öreg tibeti mélyet sóhajtott.

- Amikor elkezdtem fizikát és matematikát tanulni, Darjeelingben, az egészet nagyon szórakoztatónak találtam, mert olybá tűnt számomra, mint egy nagy és szép játék. Aztán amikor elkerültem a Columbiára, volt egy tanárom, aki olyan dolgokkal ismertetett meg, hogy a játék megszűnt játéknak lenni, és nagy felfedezésé alakult.

- És mit fedezett föl?

- Fölfedeztem, hogy a nyugati gondolkodás különös módon közeledik a keleti gondolkodáshoz.

- Mit ért ez alatt?

Tendzin Tomásra nézett, aztán pedig Arianára.

- Mit tudnak a Kelet misztikus tapasztalatairól?

- Az én ismereteim az iszlámra korlátozódnak - mondta az iráni nő.

- Én a zsidó-keresztény kultúrát ismerem - tette hozzá Tomás. - És most már tudok néhány dolgot a buddhizmusról is. Szeretnék többet is tudni, persze, de soha nem volt mesterem, aki tanítson.

A *bódhiszattva* sóhajtott.

- Nekünk, buddhistáknak, van egy mondásunk - szólt. - Amikor a diák készen áll, megjelenik a mester. - Elhallgatott, és egy madár kedves éneke megtöltötte az udvart. - Ahhoz, hogy megértsék Einstein

utolsó munkájának lényegét, meg kell érteniük egy-két dolgot a keleti gondolkodással kapcsolatban. - A kezét a fa törzsének támasztotta, és egy pillanatig rajta hagyta. Aztán elhúzta, és a másikba fűzte, meditatív pózba kulcsolva. - A buddhizmus réges-régi gyökerei a hinduizmus-hoz nyúlnak vissza, amelynek a filozófiája ősi szanszkrit nyelven írt anonim írások gyűjteményén nyugszik, a *Védák*on, az árják szent szövegein. A *Védák* utolsó része az *Upanisádok*. A hinduizmus alapeszméje az, hogy az általunk látott és érzékelt dolgok és események sokfélesége nem más, mint ugyanannak a valóságnak a különböző megnyilvánulásai. A valóságot *Brahmának* hívják, ami a hinduizmusban olyan, mint a *Dharmakája* a buddhizmusban. A *Brahmá* jelentése *növekedés*, és ő a valóság maga, minden dolog belső lényege. Mi magunk is *Brahmá* vagyunk, bár ezt nem vesszük észre, mert *májá* teremtő varázsereje megteremti a változatosság illúzióját. De hangsúlyozom: a változatosság csupán illúzió. Csak egy valóságos van, és ez a valóságos *Brahmá*.

- Bocsásson meg, de én ezt nem értem - szakította félbe Tomás. - Én mindig is úgy képzeltem, hogy a hinduizmus tele van mindenféle istenekkel.

- Ez részben igaz. A hinduknak valóban sok istenük van, de a szent iratok világosan kimondják, hogy ezek az istenek csak az egyetlen isten, az egyetlen valóság megnyilvánulásai. Mintha Istennek ezer neve lenne, és mindegyik egy-egy istené lenne, de mindegyik ugyanarra az egyre vonatkozna, mintha a sok különböző név és különböző arc ugyanazt az egy lényeket jelentené. - Kitérta a karját, mintha egyesítené őket. - *Brahmá* minden és egyetlen. Ő és csak ő az egyetlen valóság.

- Értem.

- A hindu mitológia alapja az a történet, mely szerint a világot *Síva*, a Tánc Ura tánca teremtette. A legenda szerint az anyag egészen addig élettelen volt, amíg *Síva* el nem kezdett táncolni egy tűzgyűrűben, *Brahmá* éjszakáján. Ebben a pillanatban az anyag is elkezdett lüktetni *Síva* ritmusára, akinek a tánca a teremtés és a pusztulás, a születés és a halál nagy körforgásává változtatta az életet. *Síva* tánca az egység és a lét szimbóluma, és rajta keresztül megy végbe az istenség öt tette: a világegyetem teremtése, fenntartása az űrben, megsemmisítése, az isten-

ség természetének elrejtése és az igazi tudás átadása. A szent írások szerint a tánc először egy tágulást idézett elő, amelyben kialakult az anyag és az energiák építőanyaga. Az univerzum első fázisát az űr töltötte ki, ahova minden kiterjeszkedett *Síva* energiájával. A szent szövegek azt jósolják, hogy ez a tágulás fel fog gyorsulni, minden össze fog keveredni, és végül *Síva* eljárja a pusztítás szörnyű táncát. - A *bódhiszattva* közelebb hajolt hozzájuk. - Ismerősen hangzik?

- Hihetetlen - suttogta Tomás. - A Big Bang és az univerzum tágulása. A tömeg és az energia megfelelése. A Big Crunch.

- Valóban figyelemre méltó a hasonlóság - bólintott a tibeti. - Az univerzum *Síva* táncának és a felsőbbrendű lény áldozatának köszönhetően jött létre.

- Önfeláldozás? Mint a keresztény hitben?

- Nem - mondta Tendzin, a fejét csóválva. - A *sacrificium* szót itt az eredeti értelmében használják, vagyis abban az értelemben, hogy valami szentté válik, nem pedig a szenvedés értelmében. A világ teremtésének hindu története az isteni tett története, amely által létrejön a szentség, és amely által Isten a világgá változik, a világ pedig Istenné változik. A világegyetem egy isteni színdarab óriási színpada, ahol *Brahma* a nagy varázsló szerepét játssza, aki a *májá* teremtő ereje által és a *karma* működése által a világgá változik. A *karma* a teremtés ereje, az isteni színdarab cselekvő elve, a cselekvő univerzum. A hinduizmus lényege abban rejlik, hogy megszabaduljunk a *májá* illúzióktól és a *kanna* erejétől, és a jóga és a meditáció által megértsük, hogy az általunk észlelt különböző jelenségek ugyanannak az egy valóságnak a részei, és hogy minden *Brahmá*. - A *bódhiszattva* a mellére tette a kezét. - Minden *Brahmá* - ismételte. - Minden. Minket is beleértve.

- Nem ugyanezt mondja a buddhizmus is?

- Pontosan - bólintott az öreg tibeti. - Csak mi a *Brahmá* helyett a *Dharmakája* szót használjuk, amikor az egy valóságról beszélünk, erről az esszenciáról, amely az univerzum minden tárgyában és jelenlétében benne van. Minden *Dharmakája*, mindent összefűznek egymással a láthatatlan szálak, a dolgok csupán ugyanannak a valóságnak a különböző arcai. De ez nem egy megváltoztathatatlan valóság, hanem inkább egy olyan valóság, amit a *szamszára* határoz meg, vagyis

az az elképzelés, amely szerint minden állandó átalakulásban van, a dolgok nem állandóak, és a mozgás és az átalakulás a természet alapvető tulajdonságai.

- De hát akkor mi a különbség a hinduizmus és a buddhizmus között?

- Van különbség a formában, van különbség a módszerekben, van különbség a történetekben. Buddha elfogadta a hindu isteneket, de nem tulajdonított nekik nagy jelentőséget. A két vallás között óriási különbségek vannak, de a lényegük ugyanaz. Egyetlen valóság van, akkor is, ha többnek látszik. A különböző dolgok csupán ugyanannak az egynek a különböző jelmezei, annak a végső valóságnak, amely maga sem állandó. Mindkét gondolkodásmód arra sarkall, hogy meglássuk, mi van az álarcok mögött, hogy megértsük, hogy a különbségek elkenődzik az egységet, és hogy az egyet keressük. De különböző módszereket alkalmaznak ugyanannak a célnak az elérésére. A hinduk a védanta és a jóga által jutnak el a megvilágosodásig, a buddhisták pedig Buddha nyolcszoros szent útja által.

- Vagyis a keleti gondolkodásmód lényege abban rejlik, hogy a való, bár különböző formákat ölt, lényegében egy és ugyanaz a dolog.

- Igen - mondta Tendzin. - A taoisták pedig később nagy hangsúlyt fektettek bizonyos eszmékre, amelyek a hinduizmusban és a buddhizmusban már megvoltak.

- Valóban? És melyek ezek?

A tibeti mélyen belélegezte a tiszta levegőt, amely szellőként átsuhant az udvaron.

- olvasta a *Tao Te Kinget*?

- Sajnos nem.

- Ez a *Tao* alapszövege.

- És mi az a *Tao*?

- Csuang-ce azt mondta: ha valaki megkérdezi, mi az a *Tao*, és a másik válaszol neki, akkor egyikük sem tudja, mi az a *Tao*.

Tomás nevetett.

- Értem: szóval nem tudja elmagyarázni nekünk, mi az a *Tao*...

- A *Tao Brahmá*, illetve *Dharmakája* másik neve - közölte a tibeti.
- A *Tao* a valós, az univerzum essenciája, az egy, amelyből a sok

származik. A taoista utat Lao-ce jelölte ki, aki a gondolkodást egyetlen lényegi fogalomra szűkítette.

- És mi az?

- A *Tao Te King* fontos kinyilatkoztatással kezdődik - mondta Tendzin. - Az a *Tao*, amit ki lehet mondani, nem az igazi *Tao*. Az a Név, amit meg lehet nevezni, nem az igazi név.

- Ez meg mit jelent?

- A *Tao* a dolgok lényegének meghatározásában a mozgás szerepét hangsúlyozza. Az univerzum *ajin* és a *jang* között ingadozik, amelyek meghatározzák a mozgás ciklikus ritmusát, és amelyekben a *Tao* megnyilvánul. Az élet, Csuang-ce szerint, a *jin* és a *jang* harmóniája. És ahogy a jóga a hindu út a megvilágosodás felé, mely szerint minden *Brahmá*, és ahogy Buddha nyolcszoros szent útja a buddhista út a megvilágosodás felé, mely szerint minden *Dharmakája*, ugyanígy a taoizmus a taoista út a megvilágosodás felé, mely szerint minden *Tao*. A taoizmus egy módszer, amely az ellentmondás, a paradoxonok és a lelemény alkalmazásával jut el a *Tao*hoz. - Fölemelte a kezét. - Lao-ce azt mondta: ahhoz, hogy valamit összenyomjunk, előbb ki kell tágítani. - Odahajolt hozzájuk. - Ez a kifinomult bölcsesség. A taoisták a természet változásait a *jin* és a *jang* dinamikus kapcsolatán keresztül magyarázzák. A *jin* és a *jang* két ellentétes pólus, két véglet, amit egy láthatatlan kötél köt össze egymással, a *Tao* két arca, azé a *Taoé*, amely minden ellentét egysége. A való állandó változásban van, de ezek a változások ciklikusak, és hol a *jin*, hol pedig a *jang* felé hajlanak. - Ismét fölemelte a kezét. - De figyelem! A végletek csak illúziók, valójában az egység részei, és pontosan ezt mondta Buddha is a dualitás tagadásakor. Buddha azt mondta: fény és árnyék, hosszú és rövid, fekete és fehér csak egymáshoz viszonyítva ismerhetők meg. A fény nem független az árnyéktól, miként a fekete sem a fehértől. Nincsenek ellentétek, csak viszonyítások.

- Nem értem - mondta Tomás. - Akkor hát melyek a taoizmus fő újításai?

- A taoizmus nem is igazán vallás, hanem inkább egy filozófiai rendszer, amely Kínában született. Néhány lényeges tanítása azonban

egybevág a buddhizmussal, mint például az az elképzelés, hogy a *Tao* dinamikus, és hogy a *Tao* elérhetetlen.

- Milyen értelemben elérhetetlen?

- Mit is mondott Lao-ce? Az a *Tao*, amit ki lehet mondani, nem az igazi *Tao*. És mit is mondott Csuang-ce? Ha valaki megkérdezi, mi az a *Tao*, és a másik válaszol neki, akkor egyikük sem tudja, mi az a *Tao*. A *Tao* túl van az értelmünkön. Kifejezhetetlen.

- Vicces - mondta Tomás mosolyogva. - Pontosan ezt mondja a zsidó Kabbala is. Isten kifejezhetetlen.

-A valóság kifejezhetetlen - közölte Tendzin. - Már a hinduk *Upanisádokja* is egyértelműen utalt a végső valóság elérhetetlenségére: ott, ahol a szem nem elég, a szó nem elég, az elme nem elég, nem tudunk, nem értünk és nem tudunk tanítani. Maga Buddha, akitől egy tanítványa megkérdezte, hogy mi a megvilágosodás, felelet gyanánt némán fölemelt egy virágot. Buddha ezzel a gesztussal azt akarta kifejezni, hogy a szavak csak olyan dolgok és eszmék leírására alkalmasak, amelyeket ismerünk. Buddha azt mondta: annak adunk nevet, amiről azt gondoljuk, hogy ez vagy az a dolog vagy állapot, és ez elválasztja a többi dologtól vagy állapottól, de ha megnézzük, mi van a név mögött, egyre nagyobb kifinomultságot találunk, amely nincs részekre osztva.

- Sőhajtott. - A ráébredés a végső valóságra, a *Dharmakájára*, túl van a szavakon és a definíciókon. Hívhatjuk *Brahmának*, *Dharmakájacuvák*, *Taónak* vagy Istennek, ez a valóság változatlan marad. Megérezhetjük a valót egy epifániában, széttörhetjük a *májá* illúziókat és a *karma* ciklusát, hogy elérjük a megvilágosodást és elérkezünk a valóhoz.

- Lassú mozdulatot tett a kezével. - De bármit teszünk is, bármit mondunk is, soha nem tudjuk leírni. A valóság kifejezhetetlen. Túl van a szavakon.

Tomás megmozdult a párnáján és Arianára nézett, aki hallgatott.

- Bocsásson meg, mester - mondta, és a hangjába némi türelmetlenség vegyült. - Ez mind nagyon csodálatos, ehhez nem fér kétség, de nem ad választ a kérdéseinkre.

- Tényleg nem ad választ?

- Tényleg - makacskodott Tomás. - Szeretném, ha elmesélné nekünk, milyen munkába vonta be Einstein.

A *bódhiszattva* sóhajtott.

- Fez Yang azt mondta: ha úgy érzed, becsaptak, és tele vagy kétely-lyel, ezer könyv sem elegendő. Ha eléred a tisztánlátást, már egyetlen szó is túl sok. - Tomásra nézett. - Érti?

- Hát... többé-kevésbé.

- Tétova szavai olyanok, mint az esőcseppek. Erről eszembe jut egy Zen mondás - mondta Tendzin. - Az esőcseppek a *basho*-leveleket verik, de ezek nem a bánat könnyei, csak annak a szenvedése, aki meghallja őket.

- Úgy gondolja, hogy szenvedek?

- Úgy gondolom, hogy nem hall meg, portugál. Meghallgat, az igaz, de nem hall meg. Ha majd meghall, megérti. Ha majd megérti, egy szó is túl sok lesz. De amíg nem, ezer könyv sem lesz elég.

- Azt mondja, hogy mindez kapcsolatban áll Einstein munkájával?

- Azt mondom, amit mondok - felelte a tibeti, végtelenül nyugodt hangon, rászégezve a mutatóujját, mintha figyelmeztetné valamire. - Ne feledje a kínai mondást: a tanárok kinyitják a kaput, de belépned egyedül kell.

- Nagyszerű - bólintott Tomás. - Akkor most már tudom, hogy kinyitotta a kaput. Itt az idő, hogy belépjek?

- Nem - felelte Tendzin. - Itt az idő, hogy meghallgasson. Azt mondta Lao-ce: tégy cselekvés nélkül, dolgozz erőfeszítés nélkül.

- Igen, mester.

A *bódhiszattva* néhány pillanatra lehunyta a szemét. Úgy tűnt, mintha belemerülne a meditációba, de rögtön újra kinyitotta.

- Mindazt, amit most elmeséltem, Princetonban elmondtam Einsteinnek is, akit nagyon érdekelt a keleti világfelfogás. Érdeklődésének legfőbb oka pedig a mi gondolkodásunk és a fizika, illetve a matematika területén tett új felfedezések kulcsfontosságú részletei közötti hasonlóság volt, amit én már a Columbia Egyetemen megállapítottam, és ezt feltétlenül meg akartam osztani az új mentorommal is.

- Elnézést, de nem értem - szólt közbe most Ariana, akinek tudós elméje meglepődött. - Hasonlóságok a keleti gondolkodás és a fizika között? Konkrétan mire céloz?

Tendzin elnevette magát.

- A kisasszony pontosan úgy reagál, ahogy Einstein reagált, amikor elkezdtem erről beszélni.

- Bocsásson meg, de azt hiszem, bármelyik tudós természetes reakciója ez lenne - mondta az iráni nő. - A tudományt egy lapon említeni a miszticizmussal... hát ez... enyhén szólva furcsa, nem?

- Nem, mert mindkettő ugyanazt mondja - felelte a tibeti. - Az *Upanisádok* szerint olyan a kozmikus test, mint az emberi test. Olyan a kozmikus elme, mint az emberi elme. Olyan a makrokozmosz, mint a mikrokozmosz. Olyan az univerzum, mint az atom.

- Ez hol áll?

- Ez az *Upanisádokban* áll, a hinduizmus szent szövegei, a *Védák* utolsó részében. - Tendzin felvonta fehér szemöldökét. - De bármelyik tudományos szövegben is megtalálhatjuk, nem? - A *bódhiszattva* elhelyezkedett a nagy párnán, és mélyet lélegzett. - Emlékeznek rá, hogy Lao-ce azt mondta, hogy az a *Tao*, amit el lehet mondani, nem az igazi *Tao*, és hogy az a Név, amit meg lehet nevezni, nem az igazi név? Emlékeznek, hogy az *Upanisádokban* azt írják, hogy a végső valóság olyan hely, ahol a szem nem elég, a szó nem elég, az elme nem elég, nem tudunk, nem értünk és nem tudunk tanítani? Emlékeznek rá, hogy Buddha a híres Virágbeszédében azt mutatta meg, hogy a ráébredés *Dharmakájára* nem elbeszélhető?

-Igen...

- Én pedig azt kérdezem: mit mond a határozatlansági elv? Azt mondja, hogy nem tudjuk pontosan megjósolni a mikrorészecskék viselkedését, holott tudjuk, hogy ez a viselkedés előre meg van határozva. És azt kérdezem: mit mondanak a nemteljességi tételek? Azt mondják, hogy nem tudjuk bizonyítani egy matematikai rendszer koherens mivoltát, akkor sem, ha a nem bizonyítható állításai igazak. És azt kérdezem: mit mond a káoszelmélet? Azt mondja, hogy a valóság komplexitása olyan nagy, hogy nem lehet előre megjósolni az univerzum jövőbeli fejlődését, holott tudjuk, hogy ez a fejlődés előre meghatározott. A valóság *mája* illúziók mögött rejtőzik. A határozatlansági elv, a nemteljességi tételek és a káoszelmélet bebizonyították, hogy a valóság lényege elérhetetlen. Megpróbálhatunk közeledni hozzá, megpróbálhatjuk leírni, de soha nem juthatunk el hozzá igazán. Az univerzum

végén mindig ott lesz a titok. Az univerzumot soha nem lehet teljességében leírni, mert olyan kifinomult a tervezése. - Széttárta a karjait. - Térjünk hát vissza a lényegi kérdéshez. Mi az a megjósolhatatlan anyag, amire a határozatlansági elv utal, ha nem *Brahma*? Mi az az igazság, ami, miként a nemteljességi tételek rámutatnak, nem bizonyítható, ha nem *Dharmakája*? És mi az a végtelenül összetett valóság, amely a káoszelmélet szerint elérhetetlen, ha nem a *Tao*? És végül: mi az univerzum, ha nem egy óriási, megoldhatatlan rejtély?

Tendzin nyugodt hangon föltett kérdései hangosan zakatoltak a két látogató fülében. Tomás és Ariana meredten nézte az öreg tibetit, aki ott ült előttük, és lassan emésztgették a különös párhuzamokat a nyugati tudomány és a keleti miszticizmus között.

- Aztán ott van a kettősség problémája - folytatta Tendzin. - Bizonyára emlékeznek rá, hogy a keleti gondolkodás a dolgok dinamikájából vezeti le az univerzum dinamizmusát. A hinduk *Brahma*ja növekedést jelent. A buddhisták *szamszárája* állandó mozgást jelent. A taoisták *Taója* a *jin* és a *jang* által képviselt ellentétek dinamikájára utal. Emlékeznek rá, hogy beszéltem erről?

- Igen, persze.

- Akkor most jussanak eszükbe a relativitás elméletei. Az energia és a tömeg ugyanannak a dolognak két különböző állapota. És most jusson eszükbe a kvantumfizika: az anyag egyszerre hullám és részecske. Most gondoljanak ismét a relativitás elméleteire: a tér és az idő összefügg egymással. Minden *jin* és *jang*. Az univerzumot az ellentétek dinamizmusa mozgatja. A szélsőségek végső soron ugyanannak az egységnek a különböző kifejezései. *Jin* és *jang*. Energia és tömeg. Hullámok és részecskék. Tér és idő. *Jin* és *jang*.

- Az univerzumot az ellentétek dialektikája mozgatja - mondta Tomás.

- A világegyetem egységes, de nem statikus, hanem dinamikus - jelentette ki Tendzin. - Emlékeznek rá, hogy elmeséltem, miként teremtette meg az univerzumot *Síva* tánca, amely által az anyag elkezdett lüktetni és ringatózni a tánc ritmusára, és ezáltal az élet egy nagy ciklikus folyamattá változott?

- Igen.

- Akkor nézzék csak az elektronok ritmusát az atommagok körül, nézzék az atomok rezgésének ritmusát, nézzék a molekulák mozgásának ritmusát, nézzék a bolygók mozgásának ritmusát, nézzék a kozmosz lüktetésének ritmusát. Mindenben van ritmus, mindenben van szinkrón, mindenben van szimmetria. A rend úgy emelkedik ki a káoszól, mint ahogy a balett-táncos forog a színpadon. Megfigyelték már, miben rejlik a kozmosz ritmusa?

- A kozmosz ritmusa?

- Malajzia folyói mentén minden éjjel szentjánosbogarak ezrei gyűlnek össze, és egyszerre világítanak, egy titokzatos szinkronizmusnak engedelmessé. A testünkben az elektromos áramlások minden pillanatban, minden egyes szervünkben néma szimfóniák ritmusára táncolnak, melynek ütemét láthatatlan sejtek ezrei hangolják össze. Mindennap, amikor a férfi egygyé olvad a nővel és életnedve a petesejt felé halad, a spermiumok egyszerre és egy irányba csóválják a farkukat, valami titokzatos koreográfia szerint. A nőknek, ha sok időt töltenek együtt más nőekkel, megmagyarázhatatlan módon összehangolódik a menstruációs ciklusuk. Mi ez, ha nem az univerzális zene rejtélyes ritmusa, amelyre a kozmikus *Síva* táncol?

- De hát az életben természetes a szinkrónia - érvelt Tomás. - Szinkrónia van a légzésben, a szívdobogásban, a vérkeringésben...

- Hát persze, hogy természetes a szinkrónia - bólintott Tendzin. - Éppen azért természetes, mert az élet *Síva* táncának ütemére lüktet. De nem csupán az élet, tudja? Az élettelen anyag is ugyannerre a zenére táncol. Ezt a XVII. században fedezték fel, amikor Christiaan Huygens véletlenül észrevette, hogy két egymás mellé tett óra ingái változatlanul mindig egyszerre lengenek. És hiába próbálta széthangolni őket, megváltoztatva az ingák lengését, megállapította, hogy félóra múlva újra egymáshoz igazodott a két óra járása, mintha az ingák valami láthatatlan karmesternek engedelmessé. Huygens fölfedezte, hogy a szinkrónia nem az élő dolgok kizárólagos sajátja. Az élettelen anyag is ugyanarra a ritmusra táncol.

- Hát... ez kétségtelenül különös - ismerte be Tomás. - De levonhatunk-e általános következtetést ebből az egy esetből?

- Az egymás mellé tett órák ingáinak összehangolt tánca csak az első volt a hasonló felfedezések sorában. Észrevették például, hogy a párhuzamosan kapcsolt generátorok automatikusan összehangolják a forgásuk ritmusát, akkor is, ha nem összehangoltan kezdenek el működni, és a természetnek ez a különös ritmusa teszi lehetővé az elektromos hálózatok működését. Felfedezték, hogy a céziumatom ingaként oszcillál két energiaszint között, és ennek az oszcillálásnak olyan pontos a ritmusa, hogy a céziumot használják a másodperc meghatározására az atomórákban, amelyek húszmillió év alatt kevesebb mint egy másodpercet tévednek. Felfedezték, hogy a Hold pontosan arra a ritmusra forog a tengelye körül, amelyre a Föld körül kering, és ez a furcsa összehangoltság eredményezi, hogy mindig ugyanazt az arcát mutatja felénk. Felfedezték, hogy a vízmolekulák, amelyek szabadon mozognak, nulla fokos hőmérsékleten összehangoltan kezdenek mozogni, és ez a mozgás hozza létre a jég szerkezetét. Felfedezték, hogy bizonyos atomok az abszolút nulla fok közeli hőmérsékletre hűtve egyként kezdenek viselkedni: atomok trilliói mozognak egy óriási összehangolt táncban. Ezért a felfedezésért három fizikus 2001-ben megkapta a fizikai Nobel-díjat. A Nobel-díj Bizottság azt mondta, hogy sikerült elérniük, hogy az atomok egy szólamban énekeljenek. Ezt a kifejezést használták az indoklásukban. Hogy az atomok egy szólamban énekeljenek. Miféle zene ritmusára, kérdem én?

Tomás és Ariana meg se tudtak szólalni. A kérdés költői, gondolták, másrészt a *bódhiszattva* igazán meglepte őket ennek a ritmusnak a létezésével, amelyre az anyag lüktet.

- Miféle zene ritmusára, kérdem én? - ismételte meg a kérdést Tendzin. - A kozmikus zene ritmusára, arra a zenére, amely *Sívát* táncra perdíti, arra a zenére, amely az órák ingáit összehangolja, arra a zenére, amely a generátorok forgását egymáshoz igazítja, arra a zenére, amely a Hold táncát úgy rendezi, hogy mindig ugyanazt az arcát mutassa a Föld felé, arra a zenére, amelyre az atomok egy szólamban énekelnek. Az univerzum titokzatos ritmusra ring. *Síva* táncának ritmusára.

- És honnan ered ez a ritmus? - kérdezte Tomás.

A tibeti körbemutatott az udvaron.

- A *Dharmakájából*, az univerzum esszenciájából - mondta. - Soha nem hallottak még a zene és a matematika összefüggéséről?

A két látogató bólintott.

- Nos, az univerzum zenéje a fizika törvényeinek ritmusára szól - mondta Tendzin. - 1996-ban felfedezték, hogy az élő rendszerek és az élettelen anyag ugyanannak a matematikai egyenletnek engedelmeskedve szinkronizálódnak. És az a matematikai egyenlet, amelyik ezt a kozmikus ritmust szabályozza, azokból a matematikai rendszerekből születik, amelyeken az univerzum fölépítése, a káoszelmélet alapszik. Felfedezték, hogy a káosz összehangolt. A káosz kaotikusnak látszik, de valójában determinált a viselkedése, szabályoknak engedelmeskedik, mégpedig nagyon jól meghatározható szabályoknak. Annak ellenére, hogy összehangolt, nincs benne ismétlődés, ezért kijelenthetjük, hogy a káosz meghatározott, de nem meghatározható. Rövidtávon megjósolható a determinisztikus törvényeknek köszönhetően, de hosszú távon megjósolhatatlan a valóság komplexitásának köszönhetően. - Széttárta a karját. - Mindig lesz titok az univerzum végén.

Tomás fészkelődött a párnáján.

- Belátom, hogy mindez nagyon titokzatos - mondta. - De gondolja, hogy azok a névtelen bölcsek, akik leírták *Síva* táncát, tudtak ennek a... kozmikus ritmusnak a létezéséről?

Tendzin elmosolyodott.

- Azzal kapcsolatban, hogy hogyan képzeljük el a világot, Buddha ezt mondta: egy csillag alkonyatkor, egy buborék a vízben, egy fénysugár a felhős nyári égen, egy pislákoló mécses, egy látomás és egy álom.

A látogatók zavarba jöttek a választól, és nem tudták, mit mondjanak.

- Mit jelent ez?

- Azt jelenti, hogy a kozmikus ritmust nem érzékeli az, aki nincs megvilágosodva. Buddhának kell lenni ahhoz, hogy észrevegyük, ahogy ez a ritmus előtűnik a dolgokból. Vajon hogy tudhattak a szent iratok szerzői a kozmikus ritmus létezéséről, ha az nem hallható az olyanok számára, akik nem állnak készen a meghallgatására?

- Talán véletlen egybeesés - érvelt Tomás. - Kitalálták *Síva* táncának történetét, ezt a szép, ősi mítoszt, és aztán később véletlenül kiderült, hogy valóban van az univerzumnak ritmusa.

A *bódhiszattva* egy ideig hallgatott, mintha eltűnődne a válaszán.

- Emlékeznek rá, hogy azt mondtam, hogy a hinduk szerint a végső valóságot *Brahmának* hívják, és az általunk látott és érzékelt dolgok és események változatossága nem más, mint ugyanannak a valóságnak a különböző megnyilvánulásai? Emlékeznek rá, hogy azt mondtam, hogy mi, buddhisták úgy tartjuk, hogy a végső valóságot *Dharmakájának* hívják, és hogy mindent láthatatlan szálak kötnek össze egymással, mert minden ugyanannak a valóságnak a más-más arca? Emlékeznek rá, hogy azt mondtam, hogy a taoisták szerint a *Tao* a valóságos, az univerzum esszenciája, az egy, amiből a sok származik?

- Igen.

- Valóban véletlen egybeesés lenne hát, hogy a nyugati tudomány ugyanazt mondja most, mint amit a mi keleti bölcseink már kétezer vagy még több évvel ezelőtt megmondták?

- Nem értem - mondta Tomás.

A *bódhiszattva* mélyet sóhajtott.

- Mint tudja, a keleti gondolkodás szerint a valóság egy, és a különböző dolgok csupán ugyanannak a dolognak a különböző megnyilvánulásai. Minden mindennel összefügg.

- Igen, ezt már mondta.

- A káoszelmélet megerősítette, hogy ez így van. Egy pillangó szárnycsapása hatással van az időjárásra a világ másik felén.

- Ez igaz.

- Csakhogy az anyag egybefüggése nem korlátozódik az egyszerű dominóelvre, amelyben minden dolog hat a másikra. Az igazság az, hogy az anyag szervesen függ egybe. Minden dolog ugyanannak az egynek a különböző megjelenése.

- Ezt mondja a keleti gondolkodás - vetette közbe Tomás.

- És ezt mondja a nyugati tudomány is - felelte Tendzin.

A történész hitetlenkedve nézett rá.

- A nyugati tudomány? Hol van az leírva, hogy az anyag szervesen egybefügg? Hol van az leírva, hogy minden dolog ugyanannak az egynek a különböző megjelenése? Most hallok erről először...

A *bódhiszattva* elmolyodott.

- Hallottak már az Aspect-kísérletről?

Tomás arca arról árulkodott, hogy nem tud róla semmit, de amikor ránézett Arianára, leolvasta róla, hogy neki ismerősen cseng a szó.

- Úgy látom, a kisasszony ismeri ezt a kísérletet - jegyezte meg Tendzin, fürkésző tekintettel.

- Igen - bólintott az iráni nő. - Minden fizikus ismeri ezt a kísérletet.

Arianát mintha megrázták volna a hallottak. Látszott rajta, hogy tudós elméje az öreg buddhista észrevételének értelmén töpreng, különösen a Tendzin által említett kísérlet és a most megismert *Dharmakája* fogalma közötti váratlan kapcsolaton.

- Lenne szíves valaki elmagyarázni nekem, hogy mi ez? - türelmetlenkedett Tomás.

Tendzin megigazította a testét borító köpenyt. Tomásra meredt.

- Alain Aspect egy francia fizikus, akinek a vezetésével a Dél-párizsi Egyetem kutatócsoportja nagy jelentőségű kísérletet hajtott végre 1982-ben. Igaz, hogy a televízióban és az újságokban nem beszéltek róla, jóformán csak a fizikusok és néhány más tudós ismeri, de jól jegyezze meg, amit most mondok. - Főlemelte a mutatóujját. - Lehetséges, hogy a jövőben úgy fogják emlegetni az Aspect-kísérletet, mint a XX. századi tudomány egyik legrendkívülbb kísérletét. - Arianára nézett. - Egyetért velem, kisasszony?

Ariana bólintott.

A bódhiszattva továbbra is a nőre nézett.

- Egy zen mondás szerint: ha az úton olyan emberrel találkozol, aki tud, ne mondj semmit, ne hallgass. - Szünetet tartott. - Ne hallgass - ismételte. Arianára nézett, és Tomásra mutatott. - Nyissa ki előtte a kaput.

- Úgy érti, hogy meséljem el neki az Aspect-kísérletet?

Tendzin elmosolyodott.

- Egy másik zen mondás szerint: ha egy közönséges ember a megismeréshez folyamodik, akkor bölcs. Ha egy bölcs a megismeréshez folyamodik, akkor közönséges ember. - Ismét Tomásra mutatott. - Csináljon belőle közönséges embert.

Ariana tekintete ide-oda cikázott a két férfi között, miközben igyekezett rendezni a gondolatait.

- Az Aspect-kísérlet... - dadogta. Ránézett a tibetire, mintha utasításokat várna tőle. - Nem lehet elmagyarázni az Aspect-kísérletet anélkül, hogy megemlítenénk az EPR-paradoxont, igaz?

- Nagarjuna azt mondta: a bölcsesség olyan, mint egy tiszta és friss tó, bármelyik irányból beleléphetünk.

- Akkor én most az EPR-paradoxon felől fogok belépni - határozott Ariana. Tomás felé fordult. - Emlékszel, hogy beszéltem arról, hogy a kvantumfizika azt állította, hogy az univerzum indeterminisztikus, amelyben a megfigyelő a megfigyelés része, ezzel szemben a relativitáselmélet determinisztikus univerzumból beszélt, amelyben a megfigyelő szerepe irreleváns az anyag viselkedése szempontjából. Emlékszel erre, ugye?

- Persze.

- No mármost, amikor ez az ellentmondás világossá vált, megpróbálták összebékíteni egymással a két nézetet. Azt feltételezték, és még ma is azt feltételezik, hogy nincs kétféle törvény az anyag különböző dimenziói számára, azaz nincsenek külön szabályok a makrokozmosz és a mikrokozmosz számára. Egységes törvényeknek kell lenniük. De akkor mi magyarázza a két nézet közötti különbséget? A probléma rengeteg vitát szült a relativitás atyja, Albert Einstein, és a kvantumfizika fő teoretikusa, Niels Bohr között. Hogy szemléltesse a kvantumfizikai értelmezés abszurditását, Einstein a kvantumelmélet egyik rendkívül bizarr részletére összpontosított: arra, hogy a részecske csak akkor dönti el a helyzetét, amikor megfigyelik. Einstein, Podolski és Rosen, akiknek a kezdőbetűi adják az EPR elnevezését, ekkor fogalmazták meg a paradoxonjukat, amely két különálló rendszer megmérése alapján alapult, amelyek azonban előtte egységet alkottak, hogy megnézzék, hasonlóan viselkednek-e, amikor megfigyelik őket. A három tudós azt tervezte, hogy a két rendszert két dobozba teszik, ezeket egy terem két végébe helyezik, vagy akár több kilométer távolságra egymástól, majd egyszerre nyitják ki őket, és megméri a belső állapotukat. Ha a viselkedésük automatikusan azonos, az azt jelenti, hogy a két rendszernek sikerült azonnal kommunikálnia egymással. Csak-hogy ez egy paradoxon. Einstein és csapata megállapították, hogy nem

jöhet létre azonnali információcsere, hiszen semmi nem lehet gyorsabb, mint a fény.

- És mit felelt erre a kvantumfizikus?

- Bohr azt felelte, hogy ha el lehetne végezni ezt a kísérletet, be lehetne bizonyítani, hogy igenis létezik azonnali kommunikáció. Azzal érvelt, hogy ha a szubatomi részecskék nem léteznek, amíg meg nem figyelik őket, akkor nem lehet őket független dolgoknak tekinteni. Azt mondta, hogy az anyag egy oszthatatlan rendszer része.

- Oszthatatlan rendszer - visszhangozta Tendzin. - Oszthatatlan, akár *Brahma* végső valósága. Oszthatatlan, akár *Dharmakája* láthatatlan szálakkal egyesített valósága. Oszthatatlan, akár a *Tao* egysége, amelyből a sokaság származik. Oszthatatlan, akár az anyag végső esszenciája, az egy, amelynek minden dolog és esemény csupán a más és más megjelenési formája, a végső valóság, amelynek különböző jelmezei vannak.

- Álljunk csak meg - szólt közbe Tomás. - Ezt mondta a kvantumfizika. De Einstein másként gondolta, nem?

- Kétségtelenül - felelte Ariana. - Einstein úgy gondolta, hogy ez az elképzelés abszurd, és azt állította, hogy ha kísérleti úton be lehetne mutatni az EPR-paradoxont, az bebizonyítaná ezt.

- Az a baj, hogy ezt a paradoxont nem lehet kísérleti úton bemutatni...

- Einstein korában valóban nem lehetett - mondta az iráni nő. - De 1952-ben a Londoni Egyetem egyik fizikusa, akit Dávid Bohmnak hívtak, kijelentette, hogy el lehet végezni ezt a kísérletet. 1964-ben a genfi CERN fizikusa, John Bell le is vezette, hogy miként lehet elvégezni. Ő maga azonban még nem végezte el, hanem végül Alain Aspect és párizsi kutatócsoportja tette meg 1982-ben. Ez egy nagyon bonyolult kísérlet, és nehéz elmagyarázni egy laikusnak, de a lényeg az, hogy valóban sikerült véghez vinni.

- A franciák ellenőrizték a paradoxont?

- Igen.

- És mi lett?

Ariana rásandított Tendzinre, mielőtt válaszolt volna Tomás kérdésére.

- Bohrnak igaza volt.
- Nem értem - mondta a történész. - Mi az, hogy igaza volt? Mi derült ki a kísérletből?

Ariana mély lélegzetet vett.

- Aspect fölfedezte, hogy bizonyos feltételek mellett a részecskék automatikusan kommunikálnak egymással. És ez a kommunikáció azonnali, még akkor is, ha ezek a szubatomi részecskék a világegyetem különböző, távoli pontjain vannak egymástól.

A történész hitetlenül nézett Ariánára.

- Ez nem lehetséges - mondta. - Hiszen semmi nem halad a fénynél gyorsabban.

- Ezt állítja Einstein és a speciális relativitáselmélet - felelte Ariana. - De Aspect bebizonyította, hogy a mikrorészecskék mégis azonnal kommunikálnak egymással.

- Nincs valami tévedés ebben a kísérletben?

- Nincs benne tévedés - biztosította Ariana. - 1998-ban, Zürichben és Innsbruckban újabb kísérleteket hajtottak végre, kifinomultabb technikákkal, és ezek megerősítették az eredményt.

Tomás megvakarta a fejét.

- Ez azt jelenti, hogy a relativitáselméletek tévesek?

- Nem, nem, helyesek.

- Akkor mivel magyarázható ez a jelenség?

- Egyetlen magyarázat lehetséges - mondta Ariana. - Aspect rátalált az univerzum egyik tulajdonságára. Kísérletileg bebizonyította, hogy az univerzumban léteznek láthatatlan kapcsolatok, hogy a dolgok között olyan viszony van, amit eddig nem sejtettünk, hogy az anyagnak olyan belső szerveződése van, amiről nem is álmodtunk. Az, hogy a mikrorészecskék távolról kommunikálnak egymással, nem azt jelenti, hogy jeleket küldenek egymásnak. Ez egyszerűen azt jelenti, hogy egyetlen entitást képeznek. A szétválasztásuk csupán illúzió.

- A mikrorészecskék egyetlen entitást képeznek? A szétválasztásuk illúzió? Nem értem...

Ariana körülnézett, kereste a legmegfelelőbb módját annak, hogy elmagyarázza a szavai értelmét.

- Figyelj, Tomás - mondta, amikor eszébe jutott egy ötlet. - Láttál már televíziós közvetítést futballmérkőzésről?

- Persze.

- Egy tévés közvetítésben néha több kamera is mutatja ugyanazt a játékost. Ha valaki mindegyik kamera felvételét látja, és nem tudja, hogyan működik ez az egész, azt hiheti, hogy mindegyik kamera más és más játékost mutat. Az egyiken balról látja, a másikon jobbról látja ugyanezt a játékost. Ha nem ismeri ezt a játékost, azt hiheti, hogy különböző játékosokról van szó. De ha jobban megfigyeli, észreveszi, hogy valahányszor tesz egy mozdulatot az „egyik” játékos az egyik irányba, ugyanakkor a „másik” is tesz egy ugyanolyan mozdulatot, csak éppen a másik irányba. Ez persze csak illúzió.

- Igen. Ez egyértelmű.

- Na, valami hasonlót mutatott meg az Aspect-kísérlet is az anyaggal kapcsolatban. Akár az egész univerzum is elválaszthat egymástól két mikrorészecskét, de ha az egyik megmozdul, a másik is megmozdul. Úgy vélem, ez azért történhet meg, mert valójában nem két különböző mikrorészecskéről van szó, hanem ugyanarról az egy mikrorészecskéről. Az csak illúzió, hogy kettő van belőle, ugyanúgy, ahogy az is illúzió, hogy két játékost mutattak a különböző helyeken elhelyezett kamerák. Mindig ugyanazt a játékost látjuk, és mindig ugyanazt a részecskét látjuk. A valóság mélyebb rétegében az anyag nem egyedi, hanem csak egy alapvető egységnek a megjelenése.

Hallgattak.

Tendzin megköszöri a torkát.

- A körülöttünk látott és érzékelt dolgok és történések sokfélesége ugyanannak a valóságnak a különböző megnyilvánulásai - mormogta a buddhista meditatív hangon. - Mindent láthatatlan szálak fűznek egymáshoz. Minden dolog és történés ugyanannak az esszenciának a más és más arca. A való az egy, amelyből a sok ered. Ez *Brahma*, ez *Dharmakája*, ez a *Tao*. A szent szövegek megmagyarázzák az univerzumot. - Lehunyta a szemét, és belélegezte a levegőt, meditatív pózban. - Meg van írva a *Pradzsnjápáramitában*, Buddha költeményében, amely mindennek az esszenciájáról szól.

Elkezdte szavalni, mintha egy szent mantrára zendítene rá:

*Üres és nyugodt és szabad
A dolgok természete.
Egy egyedi lény sem
Létezik a valóságban.*

*Nincs vég, sem kezdet,
Sem közép.
Minden illúzió,
Akár egy látomás vagy álom.*

*A világ minden lénye
Túl van a szavak világán.
Végső természete, a tiszta és igaz,
Akár a tér végtelensége.*

Tomás kerek szemekkel bámult rá, még mindig hitetlenkedve.

- Így írta le Buddha a dolgok esszenciáját? - kérdezte csodálkozva. -
Hihetetlen.

A *bódhiszattva* nyugodt derűvel nézett rá.

- Csao-csou azt mondta: az Út nem nehéz, elég, ha nincs akarás
vagy nem akarás. - Látogatója felé intett. - A tanárok kinyitják a ka-
put, de egyedül kell belépned.

Tomás fölhúzta a szemöldökét.

- És ez az a pillanat, amikor belépek?

- Igen.

Ismét hallgattak.

- Akkor most mit kell tennem?

- Belépni.

A történész zavartan nézett a buddhistára.

- Belépni?

- Egy zen mondás szerint: ragadd meg lelked szilaj lovát - idézte
Tenzin. Mosolygott. - De adok egy kis útravalót, ami jóllakatja a lé-
lek gyomrát.

- Útravalót?

- Igen. De előbb igyunk egy teát. Szomjas vagyok.

- Várjon! - kiáltotta Tomás. - Milyen útravalót?

- *Az isteni formulát.*

- Ah! - kiáltotta a történész. - Még mindig nem magyarázta el, hogy mi az.

- Mást se tettem, mint ezt magyaráztam. Meghallott, de nem értett meg.

Tomás elpirult.

- Einstein egyszer odajött hozzám és a jezsuitához, és azt mondta: beszéltem Izrael miniszterelnökével, és kért tőlem valamit. Sokáig vonakodtam elfogadni a felkérését, de most már elfogadom, és azt akarom, hogy segítsenek nekem ebben a munkában.

- Ezt mondta? Megkérte magukat, hogy működjenek közre egy... egy egyszerű atombomba előállításában?

A *bódhiszattva* döbbenten húzta össze az arcát.

- Atombomba? Miféle atombomba?

- Hát nem az atombombáról szól az „Az isteni formula”-projekt? Tendzin zavartan nézett Tomásra.

- Hát persze hogy nem.

Tomás azonnal Arianára nézett, és megállapította, hogy ő is osztozik a megkönnyebbülésében.

- Látod? - mosolygott. - Én megmondtam!

Az iráni nő előrehajolt, mintha így jobban föl tudná fogni mindazt, amit hallott. Ő már olvasta a kéziratot, és hajtotta a kíváncsiság, hogy végre megértse. Ezenkívül volt még egy motivációja: tudta, hogy ez az információ kulcsfontosságú lehet abban a szándékukban, hogy megállítsák az őket üldöző VEVAK-ot. De nem elég tudni az igazságot: be is kell bizonyítani. Ezért nézett olyan kétségbeesett érdeklődéssel a tibetire.

- De akkor mondja el - kérte, szinte könyörögve. - Mi az *az isteni formula*? - Shunryu Suzuki azt mondta: ha teljesen megértesz egyetlen dolgot, mindent megértesz.

-*Az isteni formula* megértése mindennek a megértését jelenti?

- Igen.

- De hát miről szól *Az isteni formula*?

Tendzin Tubten fölemelte a kezét, és lassan leeresztette, mintha valami bájos kínai torna mozdulata lenne, aztán újra mozdulatlanságba

dermedt. Belélegezte a templomudvar friss levegőjét, és érezte a nap-sugarak kellemes melegét. Intett egy szerzetesnek, aki épp arra járt, és teát kért tőle. Aztán elhelyezkedett, és a látogatóira nézett.

- Arról a kutatásról, amire emberi elme még soha nem vállalkozott, a világegyetem legfontosabb rejtélyének kutatásáról, a létezés szándékának feltárásáról.

Tomás és Ariana óriási várakozással tekintettek rá, és alig tudták leplezni az izgalmukat. A *bódhiszattva* látta az őket fojtogató kint, és elmosolyodott, végre készen arra, hogy föllebbentse a titok fátylát.

- Isten létezésének a tudományos bizonyítékáról.

XXXII

Egy szerzetes közeledett felénk, kezében tálcával, és amikor a fához ért, meghajolt és letette a vendégek elé. A házigazda kezébe vette a kancsót, és töltött a csészékbe a forró italból. Tomás megvizsgálta a teát, és amikor megérezte jellegzetes szagát, el kellett fordítania az arcát, hogy ne látsszon rajta a grimasz.

- Jakvajtea - állapította meg, óvatosan Arianára pillantva.

- El kell viselnünk - súgta oda neki a nő lopva. - Türelem.

A két vendég alig bírta véka alá rejtteni csalódottságát. Rendkívül izgatottak voltak az imént hallott közlés miatt, és szerettek volna minél több részletet megtudni a szokatlan munkáról, amelybe Einstein a tibetis is bevonta. Ehelyett kénytelenek voltak meginni ezt a gusztustalan, zsíros kotyvalékot.

- Mester - szólalt meg Tomás, még mielőtt belekortyolt volna a teába. - Mondja el nekünk, miből áll az *isteni formula*.

A házigazda fenséges mozdulattal elhallgattatta.

- Shunriyu Suzuki azt mondta: a kezdő lelkében sok lehetőség rejlik, ám a bölcs lelkében kevés.

- Mit akar ezzel mondani? - kérdezte Tomás, aki nem értette, mit jelent ez a mondás ebben a helyzetben.

- Ha majd bölcsnek lesznek, tudni fogják, hogy mindennek megvan a maga ideje - válaszolta Tendzin. - És ez most a tea ideje.

A látogató csüggedten meredt a csészéjére: úgy érezte, képtelen meginni ezt a zsíros lötytyöt. Mondania kéne valamit? Vagy hajtsa föl, és hallgasson? Ha visszautasítja a teát, azzal vajon vét a tibeti etikett ellen? Most mit tegyen?

- Mester - határozta el magát végül. - Nincs valami más ezen a... a... teán kívül?

- Mit szeretne tea helyett?

- Nem tudom... nincs valami ennivaló? Bevallom, kissé megéheztem a mai nagy utazás után. - Arianára nézett. - Te is éhes vagy?

A nő bólintott.

A *bódhiszattva* utasítást adott tibeti nyelven, és a szerzetes azonnal elpárolgott. Tendzin hallgatott, figyelmét a csészére irányította, mint-ha ebben a pillanatban ez a tea lenne az egyetlen fontos dolog az egész világegyetemben. Tomás még megpróbált egy-két tapogatózó kérdést föltenni neki azzal kapcsolatban, hogy mi történt Princetonban, de a házigazda nem vett róla tudomást, és csak egyetlenegyszer törte meg a csöndet.

- Egy zen mondás szerint mind a beszéd, mind a hallgatás lehet túl sok.

Többet senki nem szólalt meg, miközben a tibeti a teáját kortyolgatta.

Közben visszajött a szerzetes, aki a teát hozta. Ezúttal nem kancsó volt a tálcáján, hanem két gőzölgő edény. Letérdelt a két vendég elé, és átadott nekik egy-egy edényt.

- *Tukpa* - mondta mosolyogva. - *Di simpo du*.

Egyikük sem értette, mit mondott, de megköszönték.

- *Thu djitchi*.

Tomás megnézte, mi van benne. Spárgaleves volt hússal és zöldségekkel, és meglepően gusztusos volt.

A történész Arianára pillantott.

- Úgy látszik, ezt *tukpának* hívják.

Élvezettel ették, bár gyanították, hogy ez inkább az éhségüknek köszönhető, mint a leves minőségének. Az igazat megvallva, Tomás nem rajongott a tibeti gasztronómiáért. Az a pár nap, amit itt töltött, elég volt, hogy megállapítsa, a helyi ételek, nem túl izletesek. Ebből a szempontból kijelenthetjük, hogy a kínai megszállás, amely után számtalan étterem nyílt itt, elsősorban szecsuanai konyhával, ezen a téren áldást jelentett, noha talán ez az egyetlen jó dolog, amit a tibetieknek adott.

Amikor a vendégek végeztek a lelussal, megállapították, hogy a *bódhiszattva* már megitta a teáját, és minden jel szerint elmerült a meditációban. A szerzetes, aki kiszolgálta őket, elvitte az üres edényeket, ők pedig mindketten ülve maradtak, és várták, hogy történjen valami.

Hús perc múlva Tendzin kinyitotta a szemét.

- Basho, a költő azt mondta - kezdte ne keresd az öregek nyomait, keresd azt, amit ők is kerestek.

- Hogyan?

- A maguk keresése túlságosan az öregekre koncentrál. Rám, Einsteinre, Augustóra. Ne a mi utunkat keressék, hanem keressék azt, amit mi kerestünk.

- És ha a mi keresésünk célja is ugyanaz? - kérdezte Tomás. - Nem könnyebb úgy elérnünk a célunkat, ha követjük azoknak a nyomait, akik már elérték?

- Krishnamurti azt mondta: a meditáció nem eszköz, hogy elérjük a célt, hanem egyszerre eszköz és cél.

- Mit akar ezzel mondani?

- Azt, hogy a keresés nem csupán eszköz, hogy elérjük a célt, hanem maga a cél. Ahhoz, hogy valaki eljusson az igazságig, végig kell járnia az utat.

- Értem - mondta Tomás. - Sajnos, rajtunk kívülálló okokból kifolyólag, az az út, amelyen az öregek jártak, szintén a keresésünk célja. Meg akarjuk ismerni az igazságot, de az utat is meg akarjuk ismerni, amelyen végigmentek, hogy eljussanak az igazságig.

Tendzin egy pillanatra eltöprengett ezen a válaszon.

- Maguknak megvannak a maguk okai, nekem pedig tiszteletben kell tartanom őket - jelentette ki. - Igazság szerint Caj Ken-tan azt mondta: túlságosan tiszta vízben nincsen hal. - Sóhajtott. - Elfogadom, hogy megvan rá az okuk, hogy ne legyen teljesen tiszta a vizük, így hát elmesélek mindent, amit erről a projektről tudok.

A két vendég megkönnyebbülten pillantott egymásra, amiért végre elérkeztek keresésük végállomásához.

- Amikor az izraeli miniszterelnök Princetonban találkozott Einsteinnel, arra kérte a tudóst, hogy bizonyítsa be Isten létezését vagy nemlétezését. Einstein azt felelte neki, hogy lehetetlen ilyen bizonyítást elvégezni. De pár nappal később, mintegy kikapcsolódásként, hogy kicsit elterelje a figyelmét a mindenségelmélet kidolgozásával kapcsolatos munkájáról, elkezdett kérdegetni a keleti gondolkodásról. Éppúgy, ahogy magukat, őt is sokkolta a keleti szent iratok feljegyzései és

a legújabb fizikai és matematikai felfedezések közötti hasonlóság. Ez arra ösztönözte, hogy megvizsgálja az Ószövetséget ebből a szempontból. Vajon a Bibliában is tudományos igazságok rejlenek? Vajon a misztikus tudás nagyobb tudás, mint gondolnánk?

Egy pillanatra elhallgatott, és rájuk meredt. Aztán a kezébe vett egy könyvet, amely mellette hevert, és fölmutatta a vendégeinek.

- Gondolom, ismerik ezt a művet.

Tomás és Ariana jól megnézték a vaskos kötetet. Eddig nem vették észre, hogy ott van, és nem tudták kivenni a címét.

- Nem.

- Jangbu hozta ide, miközben maguk a *tukpával* voltak elfoglalva - magyarázta. Kinyitotta a könyvet, lapozott néhányat, és megtalálta, amit keresett. - A könyv így kezdődik: „Kezdetben teremté Isten az eget és a földet” - idézte. - „A föld pedig kietlen és puszta vala, és setétség vala a mélység színén, és az Isten Lelke lebeg vala a vizek felett. És monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság.” Fölemelte csontos arcát. - Fölismerik ezt a szöveget?

- Ez a Biblia.

- Egészen pontosan az Ószövetség kezdete, a Genézis. - Letette a könyvet az ölébe. - A szövegnek ez az egész része különösképp érdekelte Einsteint, főként egy bizonyos okból. Ez az alapvető részlet ugyanis nagy vonalakban egybevág a Big Bang eszméjével. - Megköszörülte a torkát. - Ehhez tudni kell, hogy 1951-ben még nem vált általánossá a tudósok körében az az elképzelés, hogy az univerzum egy nagy robbanással kezdődött. A Big Bang csak egy volt a sok hipotézis közül, és nagyjából egyenrangú volt a másik nagy elmélettel, amely szerint a világegyetem örök. De Einstein különböző okokból inkább a Big Bang hipotézise felé hajlott. Egyrészt azért, mert Hubble felfedezése, mely szerint a galaxisok távolodnak egymástól, arra enged következtetni, hogy valaha együtt voltak, mintha egy pontból indultak volna ki. Másrészt az Olber-paradoxon miatt, amely csak akkor oldódik meg, ha az univerzum nem örök. Továbbá a termodinamika második törvénye kimondja, hogy az univerzum az entrópia felé halad, ami arra utal, hogy volt egy kezdeti pillanat, amikor a rendezettség és az energia maximális volt. Végül pedig saját relativitáselméletei is azon

a feltételezésen alapultak, hogy az univerzum dinamikus, és vagy tágul, vagy zsugorodik. Nos, a Big Bang tökéletesen beleillett a tágulás folyamatába. - Elfintorította a száját. - Ott volt persze az a probléma, hogy vajon miféle dolog ez, ami ellentmond a gravitációs vonzásnak. Ennek a megoldására Einstein bevezette egy ismeretlen energia fogalmát, amelyet kozmológiai állandónak nevezett el. Később ő maga vont vissza ezt az elképzelést, élete legnagyobb tévedésének minősítve, de most úgy tűnik, mégiscsak igaza volt, és valóban létezik egy ismeretlen energia, amely ellensúlyozza a gravitációt és az univerzum tágulásának gyorsulását eredményezi. Most azonban nem kozmológiai állandónak nevezik, hanem sötét energiának. - Fürkészőn nézett a hallgatóira. - Tudják követni a gondolatmenetemet?

- Igen.

- Nagyszerű! - kiáltotta elégedetten. - Einstein azt akarta kideríteni, hogy van-e rejtett igazság a Bibliában. De nem metaforikus igazságokat keresett, és nem is erkölcsi igazságokat, hanem tudományos igazságokat. Vajon lehet-e ilyeneket találni az Ószövetségben?

Tendzin ismét hallgatói arcát fürkészte, mintha azt várná, hogy válaszolnak a kérdésére. De egyikük sem szólalt meg, így hát a *bódhiszattva* folytatta előadását.

- Természetesen rögtön a Genezisenél akadályokba ütközött. A Biblia első sorai minden kétséget kizáróan kijelentik, hogy a világegyetemet hat nap alatt teremtették. Mindössze hat nap alatt. De hát ez tudományos szempontból abszurd. Persze lehetne azt mondani, hogy az egész szöveg metaforikus, hogy Isten hat fázist akart mondani, hogy ez meg az, de Einstein úgy gondolta, hogy ez a kérdés meghamisítása lenne, merő csalás, hogy a Bibliának mindenáron igaza legyen. Tudósként nem volt hajlandó ilyen eszközökhöz folyamodni. De a probléma megmaradt. A Bibliában az állt, hogy az univerzumot hat nap alatt teremtették. Ez pedig nyilvánvaló tévedésnek tűnt. - Szünetet tartott. - Vagy talán nem? - Az öreg buddhista tekintete ide-oda ugrált a két vendég között. - Maguk mit gondolnak?

Ariana megmoccant a párnáján.

- Mint muzulmán, nem szeretném megcáfolni az Ószövetséget, amit az iszlám igaznak ismer el. Azonban mint tudós, nem szeretném

megerősíteni sem, hiszen nyilvánvalóan lehetetlen, hogy az univerzumot hat nap alatt teremtették.

A *bódhiszattva* elmosolyodott.

- Megértem az álláspontját - mondta. - Tudja, Einstein nem volt vallásos. Hitt abban, hogy létezhet valami transzcendens az univerzumon túl, de ez a valami nem feltétlenül felel meg annak az Istennek, aki azt parancsolta Ábrahámnak, hogy ölje meg a fiát, hogy bizonyítsa, hogy hűséges Hozzá. Einstein valamiféle transzcendens harmóniában hitt, nem pedig valami kicsinyes hatalomban. Egy intelligens jelenlétben hitt, nem pedig egy jóságos lényben. Egy univerzális erőben hitt, nem egy antropomorf istenségben. De vajon meg lehet-e találni a Bibliában? Minél tovább tanulmányozta a héber szent iratokat, annál inkább meg volt róla győződve, hogy a válasz valahol a Genézisben rejlik, és azon belül is leginkább a Teremtés hat napjának kérdésében. Meg lehetett teremteni mindent mindössze hat nap alatt?

- Mit ért az alatt, hogy *mindent*? - kérdezte Ariana. - A Big Banggel kapcsolatos számítások szerint az anyag egy pillanat alatt jött létre. Mielőtt még letelt volna az első másodperc, a világegyetem már egymilliárd kilométernyit tágult, és a szupererő három erőre szakadt: a gravitációs erőre, az erős erőre és az elektroyenge erőre.

- A *minden* alatt itt a fényt, a csillagokat, a Földet, a növényeket, az állatokat és az embert kell érteni. A Bibliában az áll, hogy az embert a hatodik napon teremtették.

- Ah, ez lehetetlen.

- Einstein is így gondolta. Nem lehet mindent megteremteni mindössze hat nap alatt. De eme kézenfekvő előfeltevése ellenére odajött hozzánk, és arra kért minket, hogy ürítsük ki az elménket, és induljunk ki abból, hogy mindez lehetséges. Hogy oldjuk meg a problémát? Nos, mindannyiunk számára egyértelmű volt, hogy a gordiuszi csomó a hat nap definíciójában rejlik. Mi ez a hat nap? Ez a kérdés szöveget ütött Einstein fejébe, aki belevetette magát a témába, és egy rendkívüli kutatásba vont be minket. - Tendzin a fejét csóválta. - Kár, hogy nincs nálam a kézirat. Ez a kutatás olyan szokatlan, hogy...

- Én olvastam - szakította félbe Ariana.

Az öreg tibeti félbehagyta a mondandóját, és összeráncolta a szemöldökét.

- Olvasta?

- Igen.

- Olvasta a *Die Gottesformel* című kéziratot?

- Igen.

- De hát hogyan?

- Ez hosszú történet - felelte Ariana. - A lényeg, hogy olvastam. Siza professzornak megvolt a dokumentum.

- És Augusto megengedte, hogy elolvassa?

- Igen... igen... megengedte. De mint már mondtam, ez egy hosszú történet.

Tendzin kérdően meredt rá.

- És milyennek találta?

-Hát, ez a dokumentum... hogy is mondjam? Igen megdöbbenő. Arra számítottunk, hogy egy olcsón és könnyen előállítható atombomba receptjét tartalmazza, de a szöveg zavarba ejtett minket. Egyenletek és számítások voltak benne, ahogy vártuk, de az egész olyan érthetetlennek tűnt, mintha nem lenne sem értelme, sem határozott célja.

A *bódhiszattva* elmosolyodott.

- Természetes, hogy így tűnt maguknak - mondta. - Einstein úgy dolgozta ki a kéziratot, hogy csak a beavatottak értsék.

- Á, értem! - kiáltotta Ariana. - Tudja, azt gondoltuk, talán van egy második kézirat...

- Második kézirat?

- Nem létezik második kézirat?

- Persze, hogy nem. - Mosolygott. - Beismerem, hogy olyan furfangosan van megírva, hogy ezt a benyomást kelti. Valójában igen leleményesen írta át a szöveget. Az üzenetet úgy titkosította, hogy senki ne szerezzen tudomást még a létezéséről sem.

- Ez sok mindent megmagyaráz - mondta lelkesen Ariana. - De miért tette ezt?

- Mert azt akarta, hogy minden felfedezése megerősítést nyerjen, mielőtt közzéteszi.

- Hogyan?
- Majd meglátják - felelte Tendzin, és intett a kezével. - De előbb el kellene mondanom, hogy mit fedezett föl Einstein.
- Igen.
- Amikor Einstein egy csaknem háromezer éves szöveget, a Zsoltárok könyvét tanulmányozta, rátalált egy mondatra a 90. zsoltárban, amely valahogy így hangzott. - Tendzin néhány pillanatig az emlékezetében kutatott. - „Ezer esztendő annyi előtted, mint egy nap.” - A buddhista a látogatóit fürkészte. - Ezer esztendő annyi, mint egy nap? De hát mit jelent ez a kijelentés? Talán csak egy metafora? Einstein azt gondolta, hogy metafora, de a következő pillanatban rájött, hogy a 90. zsoltár összevethető a saját relativitáselméleteivel. *Az ezer esztendő előtted* egy bizonyos perspektívából ábrázolja az időt, az *egy nap* pedig egy másik perspektívából ábrázolja ugyanezt az időt.
- Nem értem - mondta Tomás.
- Egyszerű - mondta Ariana, és a megértés izgalmától tágra nyíltak a szemei. - Az idő relatív.
- Okos a kisasszony - mondta Tendzin. - Pontosan ez jutott eszébe Einsteinnek is, amikor elolvasta a 90. zsoltárt. Az idő relatív. Ezt mondják a relativitáselméletek is.
- Elnézést, de nekem ez erőltetettnek tűnik - szólt közbe Tomás.
- A *bódhiszattva* mélyet lélegzett.
- Mit tud a relativitáselméletek időfogalmáról?
- Annyit, amennyit minden ember, gondolom - felelte Tomás. - Ismerem az ikrek paradoxonát, például.
- Elmesélné?
- Minek?
- Hogy lássam, valóban érti-e, mi az idő.
- Hát... én úgy tudom, hogy Einstein azt mondta, hogy az idő különböző gyorsasággal telik az űrben való mozgás sebességétől függően. Ennek a szemléltetésére hozta föl a szétválasztott ikrek példáját. Az egyikük elmegy egy nagyon gyors űrhajóval, a másik itt marad a Földön. Az űrhajós egy hónappal később visszatér a Földre, és döbbenet tapasztalja, hogy az ikertestvére megöregedett. Míg ugyanis az űrhajóban egy hónap telt el, a Földön ötven év.

- Erről van szó - bólított Tendzin. - Az idő úgy viszonyul a térhez, mint *a jin a janghoz*. Magyarán a két dolog nem válik el élesen egymástól, olyannyira nem, hogy még a téridő fogalma is megszületett. A dolog kulcsa a sebesség, a viszonyítási pont pedig a fénysebesség, amit Einstein állandónak tekintett. A relativitáselméletek azt mondták ki, hogy a fénysebesség állandósága miatt az idő nem univerzális. Azelőtt úgy gondolták, hogy egyetlen globális idő létezik, ami olyan, mint egy láthatatlan óra, amely az egész világegyetemé, és mindenütt egyformán méri az időt, de Einstein bebizonyította, hogy ez nem így van. Nem létezik egyetlen, globális idő. Az idő múlása a megfigyelő helyzetétől és sebességétől függ. - Egymás mellé tette a két mutatóujját. - Tegyük fel, hogy két történés zajlik, A és B. A szerint a megfigyelő szerint, aki a kettőtől egyenlő távolságra áll, ez a két esemény egyszerre zajlik. A szerint a megfigyelő szerint viszont, aki közelebb áll A eseményhez, A esemény előbb történik, mint B, a szerint pedig, aki B-hez áll közelebb, éppen ellenkezőleg. És az az igazság, hogy mindegyiküknek igaza van. Jobban mondva, a saját szemszögükből nézve van igazuk, hiszen az idő összefüggésben áll a megfigyelő helyzetével. Nincs egyetlen idő. Világos ez?

- Igen.

- No mármost, mindez azt jelenti, hogy nem létezik univerzális jelen. Ami az egyik megfigyelőnek jelen, a másiknak múlt, a harmadiknak jövő. Érti, mit jelent ez? Azt hogy valami még nem történt meg, és már megtörtént. *Jin és játig*. És ez az esemény elkerülhetetlen, mert bár egy ponton már megtörtént, egy másikon még nem történt meg, de meg fog történni.

- Ez elég furcsa, nem?

- Nagyon - értett egyet a *bódhiszattva*. - És mégis ezt állítják a relativitáselméletek. Ráadásul ez egybevág Laplace állításával is, miszerint a jövő és a múlt már előre meg van határozva. - Tomásra mutatott. - Az ikerparadoxonnal kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy a megfigyelő időérzékelése a saját sebességétől függ. Minél jobban megközelíti a fénysebességet, annál lassabban jár az órája. Mármint a megfigyelő számára természetesen normális marad az idő, egy perc továbbra is egy perc marad. Csak annak tűnik úgy, hogy a gyorsan mozgó meg-

figyelő órája lassabb, aki nála kisebb sebességgel mozog. És ugyanígy: az a megfigyelő, aki megközelíti a fénysebességet, úgy fogja látni, mintha a Föld nagy sebességgel keringene a Nap körül. Úgy fog tűnni neki, mintha fölgyorsult volna a Föld ideje, és mintha egy perc alatt eltelve egy év, de a Földön egy év továbbra is egy év maradna.

- De ez csak elmélet, ugye?

- Konkrétan bizonyított tény - válaszolta Tendzin. - 1972-ben egy nagyon pontos órát helyeztek egy nagyon gyors űrrepülőbe, hogy később összevessék az általa mért időt egy másik nagyon pontos órával, amely a Földön maradt. Amikor a gép kelet felé haladt, a fedélzetén lévő óra csaknem hatvan nanoszekundumot veszített a földihez képest. Amikor nyugat felé haladt, több mint kétszázhetven nanoszekundumot nyert. Ez a különbség természetesen a repülő sebességének és a Föld forgási sebességének az összeadódásából ered. Mindezt később a *Space Shuttle* űrhajósai is megerősítették.

- H m .

- Most pedig elérkeztünk a kulcsponthoz, ami nem más, mint a gravitáció kérdése. - Az öreg tibeti kihúzta magát a párnán. - Einstein egyik fölfedezése az volt, hogy a téridő görbe. Amikor valami egy nagyon nagy tárgyhöz közeledik, mint amilyen például a Nap, azt ez az óriási tömeg magához vonzza, mintha valami szakadék lenne. Ez megmagyarázza a gravitációt. A tér meggörbül, és mivel a tér és az idő összefügg egymással, az idő is meggörbül. Az általános relativitáselmélet kimondja, hogy az idő lassabban múlik az erős gravitációs helyeken, és gyorsabban a gyenge gravitációs helyeken. Ennek különböző következményei vannak, és mindegyik összefügg egymással. Az első az, hogy a kozmoszban létező minden tárgynak megvan a maga gravitációja, amely a saját jellegéből adódik, és ez azt jelenti, hogy az univerzum minden egyes pontján másként telik az idő. A második következmény az, hogy a Holdon gyorsabban telik az idő, mint a Földön, a Földön pedig gyorsabban telik az idő, mint a Napon. Minél nagyobb egy tárgy tömege, annál lassabb az idő a felszíne közelében. Az általunk ismert legnagyobb gravitációval rendelkező égi jelenségek a fekete lyukak, ami azt jelenti, hogy ha egy űrhajó megközelítene egy fekete lyukat, a legénysége azt látná, hogy felgyorsul és véget ér a világegyetem története.

- Ez rendkívüli - jegyezte meg Tomás. - De mi köze van a kérdéshöz?

- Az, hogy Einstein végül abból a feltételezésből indult ki, hogy a Bibliában leírt Teremtés hat napját talán a földi idő és az univerzum térideje közötti viszony fényében kell értelmezni. Amikor az Ószövetség egy napról beszél, nyilvánvalóan egy földi napra utal. De a relativitáselméletek szerint minél nagyobb egy tárgy tömege, annál lassabban telik az idő a felszínén. Einstein pedig a következő kérdést tette föl: mennyi időnek felel meg egy földi nap az univerzum időskáláján?

A kérdés egy pillanatig ott lebegett a levegőben.

- Most kezdem megérteni a kéziratban olvasott számításokat és egyenleteket - suttogta Ariana. - Az univerzum skáláján próbálta mérni az időt.

- Pontosan - mondta Tendzin mosolyogva. - A Bibliában az áll, hogy a Föld csak a harmadik napon teremtetett. Az Ószövetség azonban, bár a földi nap mértékegységét alkalmazza, nyilvánvalóan az univerzum skáláján mért harmadik napra utal, hiszen az első két napon még nem is létezett a Föld.

- De mi a mérés referenciapontja? - érdeklődött az iráni nő.

- Einstein egy 1948-as jóslatból indult ki, amely a Big Bang elméletéhez kapcsolódott: a világegyetem teremtéséből visszamaradt fény létezéséből. Eszerint minden egyes fényhullám egy-egy *tikk* a nagy, univerzális *tikk-takkból*. A világűrből a Földre érkező fény hullámhossza a Föld felszínén eredeti hosszának 2,12 milliomod részével megnyúlik. Ez azt jelenti, hogy a Nap egymillió földi másodpercenként két egész tizenkét század másodpercet veszít. A következő kérdés: ha a Nap több mint két másodpercet veszít a Földhöz képest, akkor mennyit veszít az egész világegyetem, amely sokkal nagyobb tömegű?

- Álljunk meg egy pillanatra - szólalt meg Ariana. - Tudomásom szerint az univerzum gravitációja változott az idők során. Kezdetben, amikor az egész anyag össze volt sűrítve, nagyobb volt, mint később. Einstein is figyelembe vette ezt?

- Persze, hogy figyelembe vette. - A buddhista összefonta a két kezét, mintha össze akarna nyomni valamit. - Kezdetben az egész univerzum egy pontba volt sűrűsödve. Ez azt jelenti, hogy a gravitációs

erő ekkor óriási volt, és ennek következtében az idő nagyon lassan múlt. - Két keze lassan szétvált. - Ahogy az anyag elkezdett tágulni, az idő múlása felgyorsult, hiszen csökkent a gravitáció.

- És mennyivel volt lassabb az idő? - kérdezte az iráni nő.

- Milliószor millióval - felelte Tendzin. - Ezt az értéket támasztják alá az ősi fényhullámok mérései is.

- De később fölgyorsult.

- Persze.

- Milyen mértékben?

- Az univerzum méretének minden megkétszereződése megkétszerezte az idő múlásának sebességét.

- És mi következik ezekből a számításokból?

A *bódhiszattva* széttárta a karját.

- Egy rendkívüli dolog! - kiáltotta. - Az első bibliai nap nyolcmilliárd évig tartott. A második nap négy milliárd évig. A harmadik nap kétmilliárd évig, a negyedik egymilliárd évig, az ötödik ötszázmillió évig, a hatodik pedig kétszázötvenmillió évig.

- És ha mindet összeadjuk, az mennyi lesz?

- Tizenöt milliárd év.

Ariana az öreg buddhistára meredt.

- Tizenöt milliárd év?

- Annyi.

- De hát ez döbbenetes egybeesés!

Tomás megmoccant a párnáján.

- Elnézést - vágott közbe. - Magyarázzák már el nekem is. Mi olyan különös abban a tizenöt milliárd évben?

Ariana ránézett.

- Nem érted, Tomás? A Biblia azt mondja, hogy az univerzum tizenöt milliárd évvel ezelőtt kezdődött.

- Na és?

- Na és? Tudod, mit állapítottak meg a legújabb számítások a világegyetem koráról?

- Őszintén... nem.

- A tudományos számítások az univerzum korát tíz- és húsz milliárd év közé teszik. Nos, a tizenöt milliárd éppen a kettő között van. Sőt

a legutóbbi, pontosabb számítások még inkább megközelítik a tizenötmilliárd évet. A NASA legújabb becslése például közel tizennégy-milliárd évre tette a világegyetem korát.

- Különös egybeesés - bólogatott Tomás töprengve.

Tendzin odahajolt hozzá.

- Einstein is pontosan ezt gondolta. Különös egybeesés. Olyannyira különös, hogy további számításokra ösztönözte őt. Elhatározta, hogy minden egyes bibliai nap történéseit összeveti az univerzum megfelelő történéseivel.

- És mire jutott? - kérdezte Ariana.

- 0, nagyon érdekes dologra. - A buddhista fölemelte a hüvelykujját. - Az első bibliai nap nyolcmilliárd évig tartott. Tizenötmilliárd-hétszázötvenmillió évvel ezelőtt kezdődött, és hétmilliárd hétszázötvenmillió évvel ezelőtt ért véget. A Biblia szerint ekkor támadt világosság, és ekkor teremtetett az ég és a föld. Nos, tudjuk, hogy ekkor ment végbe a Big Bang és jött létre az anyag. Kialakultak a csillagok és a galaxisok.

- Nagyon jó - bólintott Ariana. - És aztán?

- A második bibliai nap négy milliárd évig tartott, és hárommilliárd-hétszázötvenmillió évvel ezelőtt ért véget. A Biblia szerint Isten ezen a napon teremtette az égboltot. Azaz minden, ami a Föld környékén van, ebben az időszakban keletkezett.

- Érdekes. És a harmadik napon?

- A harmadik bibliai nap, amely kétmilliárd évnek felel meg, és egy egész hét tized milliárd évvel ezelőtt ért véget, a szárazföld és a tenger kialakulásáról szól, valamint a növények megjelenéséről. A tudományos adatok szerint a Föld ebben az időszakban hűlt ki, és megjelent a folyékony víz, amit azonnal követett a baktériumok és a tengeri növényzet, nevezetesen az algák megjelenése. - Pillanatnyi szünet után folytatta. - A negyedik bibliai nap egymilliárd évig tartott, és hétszázötvenmillió évvel ezelőtt ért véget. A Bibliában az áll, hogy ezen a negyedik napon fények jelentek meg az égbolton, nevezetesen a Nap, a Hold és a csillagok.

- Várjunk csak - vágott közbe Tomás. - De hát a Nap és a körülötünk lévő csillagok már a második napon létrejöttek, nem?

- Valóban - helyeselt Tendzin. - De még nem voltak láthatóak.

- Hogyhogy még nem voltak láthatóak?

- A Nap és a Tejút csillagai a második bibliai napon jelentek meg, körülbelül hétmilliárd évvel ezelőtt, de még nem voltak láthatóak a Földről. A Bibliában az áll, hogy csak a negyedik napon váltak láthatóvá. No mármost, a negyedik nap pontosan annak az időszaknak felel meg, amikor a Föld atmoszférája átlátszóvá vált, és látni engedte az eget. Továbbá ebben az időszakban kezdett a fotoszintézis oxigént bocsátani az atmoszférába.

- Aha, már értem.

Tendzin a kezébe vette a mellette heverő vaskos kötetet, és belenézett az első oldalakba.

- Az ötödik bibliai nap ötszázmillió évig tartott, és kétszázötvenmillió évvel ezelőtt ért véget. - Az egyik sorra tette az ujját. - Ide az van írva, hogy ezen az ötödik napon Isten azt mondta: a vizet népesítse be számtalan élőlény, az égen pedig szálljanak madarak. - A vendégeire nézett. - Mint tudjuk, a geológiai és biológiai tanulmányok erre az időszakra teszik a többsejtű élőlények, valamint az egész tengeri élet és a repülő állatok megjelenését.

- Hihetetlen.

- És elérkeztünk a hatodik naphoz, amely kétszázötvenmillió évvel ezelőtt kezdődött. - A tibeti néhány függőleges vonalat húzott az ujjával a levegőben. - A Biblia szerint Isten azt mondta: a szárazföld népesedjen be élőlényekkel, a fajtáik szerint, háziállatokkal, csúszómászókkal és vadállatokkal, a fajtáik szerint. És később még hozzáteszi: teremtsünk embert. - Fölemelte a fejét. - Érdekes, nem?

- De hát állatok már kétszázmillió évvel ezelőtt is léteztek - vetette közbe Ariana.

- Persze, hogy léteztek - helyeselt Tendzin. - De nem ezek az állatok.

- Ezt hogy érti?

A *bódhiszattva* Arianára szegezte a tekintetét.

- Mondja, kisasszony. Tudja, mi történt a biológia terén pontosan kétszázötvenmillió évvel ezelőtt?

- Hát... volt egy nagy kihalás, nem?

- Pontosan - felelte a tibeti. - Kétszázötvenmillió évvel ezelőtt történt a földtörténet legnagyobb méretű fajkihalása, amiről tudomásunk van: a perm kihalás. Egy még nem tisztázott kiváltó ok következtében - amelyet egyesek egy óriási égítést antarktisi becsapódásával hoznak összefüggésbe - az akkor élő fajoknak körülbelül kilencvenöt százaléka egyik pillanatról a másikra kihalt. Még a rovarok egyharmada is eltűnt, ami példátlan mértékű rovarkihalást jelent. A perm kihalás bekövetkeztekor állt a Föld a legközelebb a teljes elnéptelenedéshez. Ez az óriási világcatasztrófa pontosan kétszázötvenmillió évvel ezelőtt történt. Furcsamód éppen akkor, amikor elkezdődött a hatodik bibliai nap. - Kis szünetet tartott. - Ezután a monumentális méretű, tömeges kihalás után újra benépesült a Föld. - Gyors pillantást vetett a kezében tartott nyitott könyvre. - Felfigyelt már arra a kifejezett utalásra a Bibliában, amely a hullőkre vonatkozik, fajtáik szerint?

- Ezek lennének a dinoszauruszok?

- Ezt a benyomást kelti, igaz? És valóban egybeesik ezzel az időszakkal. És figyelje meg, az ember a végén jelenik meg. Azaz az evolúciós lánc végén.

- Ez... ez... döbbenetes - szólalt meg Ariana. - De úgy véli, hogy ez azt jelenti, hogy teremtés volt, nem pedig evolúció?

- Szamárság! - tiltakozott Tendzin. - Persze, hogy volt evolúció. De Einsteinnek ebben a munkájában az a legérdekesebb, hogy az univerzum bibliai története, ha az időt a Big Bang-elmélet által felvázolt fényhullámoknak megfelelően mérjük, megegyezik az univerzum tudományos történetével.

Tomás megköszönte a torkát.

- Erről szól az Einstein-kézirat?

- Igen.

- Akkor ez azt jelenti, hogy igazat adott a Bibliának...?

- Nem egészen. Einstein nem hitt a Biblia féltékeny és hiú Istenében, aki feltétlen hűséget és imádatot követel. Úgy gondolta, hogy a Biblia emberi alkotás. Ugyanakkor arra a következtetésre jutott, hogy tartalmaz néhány mélységes igazságot, és kezdte azt hinni, hogy az Ószövetség egy nagy titkot rejt.

- Egy nagy titkot? Miféle titkot?

- Isten létezésének a bizonyítékát.

- Milyen Isten? A féltékeny és hiú?

- Nem. Az igazi Isten. Az intelligens erő, amely ott van minden mögött. A *Brahma*, a *Dharmakája*, a *Tao*. Az egy, amely sokszorosan jelenik meg. A múlt és a jövő, az Alfa és az Ómega, a *jin* és a *jang*. Az, akinek ezer neve van, és egyik sem ő, mert mindegyik ő. Az, aki magára ölti *Síva* ruháit, és eltáncolja a kozmikus táncot. Az, aki változatlan és változó, nagy és kicsi, örök és pillanatnyi, élet és halál, minden és semmi. - Mindenen végigmutatott. - Isten.

- Einstein úgy hitte, hogy az Ószövetségben rejlik Isten létezésének bizonyítéka?

- Nem.

Tomás zavartan nézett Tendzinre.

- Elnézést, nem értem. Azt hittem, azt mondta, hogy Einstein azt hitte, hogy a Biblia rejti ezt a titkot.

- Kezdetben valóban ezt hitte. Ám ez egy idő után már nem hit kérdése volt.

- Hogyhogy?

- Einstein fölfedezte ezt a bizonyítékot.

Rövid csönd támadt, miközben Tomás emésztgette ennek a közlésnek a következményeit.

- Fölfedezte a bizonyítékot?

- Igen.

- Isten létezésének a bizonyítékát?

- Igen.

- Biztos benne?

- Tökéletesen. Megtalálta azt a formulát, amely mindennek az alapja. A formulát, amely létrehozta az univerzumot, amely megmagyarázza a létet, amely Istent azzá teszi, aki.

Tomás és Ariana egymásra nézett. A nő arcán csodálkozó kifejezés jelent meg, de nem mondott semmit. A történész ismét a tibetire meredt.

- És hol van ez a formula?

- A kéziratban.

- A *Die Goltfarmeban*?

- Igen.

Tomás ismét Arianára nézett. A nő megvonta a vállát, mintha azt mondaná, hogy ő nem talált semmit, amikor elolvasta a kéziratot.

- A kézirat melyik részében?

- El van rejtve.

A történész elgondolkodva vakargatta az állát.

- De hát ezt miért rejtette el Einstein? Nem gondolja, hogy ha valóban fölfedezte Isten létezésének bizonyítékát, a legtermészetesebb dolog lenne, hogy világgá kürtöli? Miért kellett titkosítania egy ilyen... ilyen rendkívüli felfedezést?

- Mert még meg kellett bizonyosodnia néhány dologról.

- Miről?

Tendzin mély lélegzetet vett.

- A munka 1951 és 1955 között, Einstein haláláig folyt. A probléma az volt, hogy azok a bizonyos fényfrekvenciák, amelyek a Big Bang során keletkeztek, abban az időben pusztán egy nemrégiben, 1948-ban született elmélet részét képezték. Hogy is jelenthette volna ki határozottan a relativitáselmélet atyja, hogy a Teremtés hat napja megfelel a világegyetem tizenötmilliárd évének, ha a számítások csupán egy újdonsült elmélet feltételezésein alapultak? Ráadásul akkoriban még nem voltak olyan pontos számítások az univerzum koráról, mint ma. Másrészt azt se feledjük, hogy a tudományos világ akkoriban egyenrangúnak tekintette a Big Bang elméletét az örök világegyetem elméletével. Mindezek fényében hogy is tehette volna Einstein kockára a hírnevét?

Tomás helyeslően bólogatott.

- Értem...

- Einstein nem akart nevetségessé válni, ezért két óvintézkedést is tett. Az első az volt, hogy a felfedezéseit leírta egy kéziratban, amelynek a *Die Gottesformel* címet adta. De attól tartva, hogy a kézirat rossz kezekbe kerül, gondosan átírta a szöveget úgy, hogy rajtam és Augustón kívül senki más ne értse. Ezenfelül az Isten-bizonyítékot még külön is rejtjelezte, dupla rejtjelezéssel.

- Dupla rejtjelezéssel?

- Igen.

- És mi a kulcsa?

Tendzin a fejét csóválta.

- Nem tudom - mondta. - Csak annyit tudok, hogy az első kulcs Einstein nevével kapcsolatos.

„Ezt majd alaposan megvizsgálom”, gondolta Tomás, az új információ töprengve. Visszafordult a tibeti felé.

- És hol van ez a rejtjelezett üzenet? Az a rejtvény az, amely a kézirat vége felé van?

- Igen.

- Ahol az áll, hogy *see sign* és aztán még néhány betű?

- Igen, az az.

- Hat betű két csoportban, felkiáltójellel az elején - idézte föl Ariana a rejtvényt. - *!Ya ovqo*.

- Valami ilyesmi - bólogatott Tendzin. - Nem emlékszem pontosan, gondolhatják. Sok év telt el azóta.

- Érthető - mondta Tomás. - Szóval ezek voltak az óvintézkedései?

- Nem - felelte a tibeti. - Az átírás csak az első óvintézkedése volt. Einstein nem akart kockáztatni, és amikor átadta nekünk a kéziratot, meg kellett ígérnünk valamit. A kéziratot csak akkor lehet nyilvánosságra hozni, ha megerősítést nyer a Big Bang elmélete, és ha megtalálják az ősi fény frekvenciáit. Azt is kérte, hogy folytassuk a kutatást, és keressünk egy másik utat Isten létezésének bizonyítására.

- Milyen másik utat?

- A mi dolgunk volt, hogy megtaláljuk - válaszolta Tendzin. - Lao-ce mondta: amikor egy út véget ér, megváltozik az iránya - miután irányt váltasz, csak menj tovább előre.

- Ez mit jelent?

- Hogy Augusto és én különböző utakon indultunk el, hogy eljussunk ugyanahhoz a célhoz. Én Einstein halála után visszatértem Tibetbe, és idejöttem, a Tasilhunpo kolostorba, ahol rátaláltam a saját, Isten létezésének bizonyítékához vezető utamra. Egy meditálással töltött élet végére elértem a fényt. Egyesültem a *Dharmakájával*, és *bódhiszattva* lettem.

- És Siza professzor?

- Augusto is a saját útját járta. Nála maradt a kézirat, és az egész életét annak a célnak szentelte, hogy bizonyítsa Isten létezését.

- És ez milyen út volt?

- Augusto útja a nyugati tudomány útja volt, természetesen. A fizika és a matematika útja. - Tendzin elmosolyodott. - Végül is teljesültek Einstein kikötései, amelyek a kézirat terjesztéséhez szükségesek.

- Ó, valóban? Mire gondol?

- Az első lépés tíz évvel Einstein halála után történt. 1965-ben két amerikai asztrofizikus egy antennát tesztelt New Jerseyben, amikor fölfigyeltek egy különös, az univerzum minden pontjáról érkező háttérzajra. Először azt hitték, hogy hibás az antenna, de miután fölvtették a kapcsolatot a Princetoni Egyetem kutatóival, végre megértették, mi ez a zaj. A Big Bang-elméletben leírt ősi fény keltette, amit Einstein felhasználott az univerzum korának kiszámításakor. Ezt a jelenséget ma kozmikus háttérsugárzásnak hívják, amely nem más, mint az univerzum legrégebben kibocsátott fényének a hozzánk érkezése mikrohullámok formájában. Voltaképpen a Big Bang visszhangja, de kozmikus óráként is szolgálhat.

- Erről már hallottam - mondta Tomás, ráismerve a történetre. - Ez az a háttérzaj, amely a tévé képernyőjén is megjelenik, amikor a készülék nincs ráhangolva egyetlen csatornára sem, ugye?

- Igen - helyeselt a tibeti. - Ennek a zöreinek az egy százaléka a kozmikus háttérsugárzásból származik.

- Az ősi fény felfedezésével tehát megteremtődtek a kézirat nyilvánosságra hozatalának a feltételei.

- Nem egészen. Ezzel még csak az első feltétel teljesült. A második még hátravolt.

- Isten létezésének más úton való bizonyítása?

- Igen. - Tendzin a mellkasára tette a kezét. - Buddha nyolcszoros szent útját követve, a magam részéről teljesítettem ezt a feltételt.

- És Siza professzor?

- Augusto a Coimbrai Egyetem útját járta.

- És teljesítette a második feltételt?

A *bódhizattva* várt egy pillanatig, mielőtt válaszolt.

- Igen - mondta végül.

Tomás és Ariana izgatottan előrehajoltak.

- Elnézést - kezdte a történész. - Azt állítja, hogy Siza professzor talált egy másik Isten-bizonyítékot is?

- Igen.

- De hát... hogyan?

Tendzin sóhajtott.

- Év elején kaptam Augusto barátomtól egy képeslapot, amelyen közölte az örömhírt. Azt írta, hogy végre teljesült a mesterünk által 1955-ben állított feltételek második fele is. Gondolhatják, mennyire megörültem ennek, és azonnal válaszoltam, egyúttal meghívtam Augustót, hogy ossza meg velem a nagy hírt.

- Láttam a képeslapját - közölte Tomás. - És idejött?

Az öreg tibeti kinyújtotta a karját, és tenyerével megérintette a fát.

- Igen. Eljött a Tasilhunpóba, és pontosan itt ültünk, ezen a helyen, ez alatt a fa alatt.

- És mi történt?

- További adatok merültek föl az első feltétellel kapcsolatban. Egy COBE nevű műhold, amelyet a NASA bocsátott útjára, hogy megmérje a kozmikus háttérsugárzást a földi atmoszférán kívül, 1989-ben apró hőmérséklet-különbségeket fedezett föl ebben a sugárzásban, az anyagsűrűség fluktuációjának megfelelően, ami megmagyarázta a csillagok és a galaxisok születését. Egy másik, továbbfejlesztett műhold, a WMAP, 2003 óta küld újabb és újabb adatokat a kozmikus háttérsugárzásról, amelyek további részletekkel szolgálnak az univerzum születésével kapcsolatban. A legújabb információk szerint a világegyetem egy erőteljes kezdeti tágulás következtében jött létre, körülbelül tizennégymilliárd évvel ezelőtt.

- És a másik feltétel?

- Augusto elmondta, hogy befejezte a kutatásait a második úttal kapcsolatban. Most már kétféleképpen is be lehet bizonyítani tudományosan Isten létezését.

- És mi ez a másik mód?

A *bódhiszattva* tehetetlenül széttárta a karját.

- Ezt nem mondta el. Csak annyit mondott, hogy készül a nyilvánosságra hozatalra, és megkért, hogy ha a tudományos világ megkérdezi, tanúsítsam, hogy részt vettem Einstein munkájában.

- És erre maga mit felelt?

- Természetesen beleegyeztem. Ha csupán annyit kér tőlem, hogy mondjam el az igazat, elmondom az igazat.

Hallgattak.

- De hát mi a második bizonyíték?

- Nem tudom.

Tomás és Ariana ismét egymásra néztek, érezve, hogy közel járnak az ügy végéhez.

- És nem lehet valahogy megtudni?

- De. Meg lehet tudni.

- Hogyan?

- Nagarjuna mondta: a kölcsönös függés a létnek és a dolgok természetének forrása, és ezek önmagukban semmik.

- Mit akar ezzel mondani?

A *bódhiszattva* elmosolyodott.

- Augustónak volt egy munkatársa, akitől függött.

- Luís Rocha professzor - döbbsent rá Tomás. - Ismerem is. Mi van vele?

- Ő mindent tud.

Az Európai Unión kívüliek sora rettentő hosszú volt és lassú, de Tomás abban reménykedett, hogy ki tudják kerülni. Arianát otthagya a sorban, és odament a határrendőrség ablakaihoz, hogy kiderítse, meghozta-e a kívánt eredményt a Lhászából való elindulásuk előtti kapcsolatfelvétel. De mivel nem találta a személyt, akivel találkoznia kellett volna, idegesen elővette a mobiltelefonját, hogy fölhívja. Még el sem kezdett tárcsázni, amikor végre megpillantotta az ismerős arcot a jegypénztárak mögött.

- *Hi, Tomás!* - üdvözölte Greg Suliivan, szokásos jólfésült, ápolt külsejével, amitől úgy nézett ki, mint egy mormon. - Itt vagyok.

A történész megkönnyebbülten sóhajtott fel.

- Helló, Greg - kiáltotta, széles mosollyal. - Minden el van intézve?

Az amerikai attasé intett egy alacsony, sötét bajszú, kerek hasú férfinak, mindketten átkeltek a vámsorompón, és odamentek Tomáshoz.

- Ez itt *mister* Moreira, az Idegen- és Határrendészeti Hivatal igazgatója, itt, a repülőtéren - mondta Greg, az ismeretlen férfit bemutatván.

Miután üdvözölték egymást, Moreira egyből a tárgyra tért.

- Hol van a kérdéses hölgy? - kérdezte a határrendészet igazgatója, az unión kívüli utasok sorát pásztázva.

Tomás intett a fejével, mire Ariana kilépett a sorból, és csatlakozott a három férfihoz. Miután bemutatkoztak egymásnak, Moreira odavezette őket a vámzónához, és belépett egy kis irodába, maga elé tessékelve az iráni nőt. Tomás lépett egyet, hogy kövesse, de a kisember eléállt.

- Csak elintézem a hölgygel a bürokratikus teendőket - mondta, udvariasan, de határozottan. - Az urak addig itt várakozhatnak.

Tomás ott maradt az ajtónál, és kissé feszengve figyelte az ablakon keresztül, ahogy Ariana az irodában egymás után tölti ki a különböző papírokat, amelyeket Moreira eléített.

- Minden rendben lesz - mondta Greg. - Nyugi.

- Remélem is.

Az amerikai megigazította piros nyakkendőjét.

- Idehallgasson, Tomás, magyarázza már el nekem, legyen szíves, hogy mi történik - kérte. - Amikor Lhászából telefonált, bevallom, nem egészen értettem a részleteket.

- Azért nem értette, mert el se mondtam. Telefonon nem lehetett.

- De hát miről van szó?

- Arról van szó, hogy mindannyian olyasmit keresünk, ami nem is létezik.

- Valóban? És mi az?

- Az olcsó atombomba előállításának formulája. Ez a formula nem létezik.

- Nem létezik? De hát akkor miről szól az a kézirat, amely annyira foglalkoztatja *mister* Bellamyt?

- Ez egy titkosított tudományos dokumentum, amelyben Einstein bebizonyította, hogy a Bibliában benne van az univerzum keletkezésének története, és amelyben szerepel egy Isten létezését bebizonyító formula.

Greg hitetlenkedve nézett a történészre.

- De hát mégis miről beszél?

- *Az isteni formuláról.* Az Einstein-kéziratról, amely az irániak birtokába került, és amely nem a nukleáris fegyverekről szól, ahogy mindenki hitte, hanem Istenről, és az Ő létezésének a bizonyítékáról, amely a Bibliában található.

Az amerikai megrázta a fejét, mintha még túl tompa lenne az agya, és föl akarná ébreszteni.

- *Sorry,* Tomás, de ennek nincs semmi értelme. Azt mondja, hogy Einstein leírta, hogy a Biblia bebizonyítja Isten létezését? De hát ezt bármelyik negyedikes diák meg tudná mondani...

- Greg, maga még mindig nem érti - mondta Tomás, türelmetlenül és fáradtan. - Einstein fölfedezte, hogy a Biblia olyan információkkal szolgál a teremtésről, amelyeket a tudomány még csak most tudott igazolni, a fizika legújabb eredményeinek köszönhetően. Például a Bibliában az áll, hogy a Big Bang tizenötmilliárd évvel ezelőtt történt, és ezt most megerősítik a kozmikus háttérsugárzást elemző műholdak.

A kérdés a következő: honnan tudhatták ezt az Őszövetség szerzői évezredekkel ezelőtt?

Greg még mindig hitetlenkedve nézett rá.

- A Bibliában az áll, hogy a Big Bang tizenötmilliárd évvel ezelőtt történt? - kérdezte döbbenet. - Soha nem hallottam még erről. - Elfintorította a száját. - Nekem úgy rémlik, hogy hat napig tartott a Teremtés...

Tomás türelmetlenül felsóhajtott.

- Hagyjuk. Majd később mindent részletesen elmagyarázok, rendben? Az amerikai néhány pillanatig csak meredten bámult rá.

- Hm - dünnyögte. - Engem leginkább az atombomba kérdése érdekel. Biztos benne, hogy az Einstein-kéziratban nem szerepel a könnyen előállítható atombomba képlete?

- Biztos.

- De hát olvasta azt a kéziratot?

- Nem, nem olvastam.

- Akkor hogy állíthatja ilyen biztosan, amit állít?

- Úgy, hogy beszéltem egy egykori tibeti fizikussal, aki Princetonban együtt dolgozott Einsteinnel és Siza professzorral.

- És ő mondta, hogy a kézirat nem az atombombáról szól?

- Igen, ő mondta.

- És maga ellenőrizte ezt az információt?

- Ellenőriztem.

- Hogyan?

Tomás a határrendészet igazgatójának irodája felé bökött a fejével.

- Ariana olvasta az eredeti dokumentumot, és megerősítette az információt.

Greg elfordította a fejét, és ránézett az iráni nőre, aki még mindig az emigrációs papírokat töltögette.

- Azt mondja, ő elolvasta a kéziratot?

- Igen.

Az attasé rövid ideig Arianára meredt, majd meghozta a döntését.

- Elnézést - mondta Tomásnak. - El kell intéznem néhány apróságot.

Elővette a zsebéből a telefonját, kissé eltávolodott, majd eltűnt a lisszaboni repülőtér egyik folyosóján.

A bürokrácia a végtelenségig elhúzódott, egymást követték a kitöltendő papírok, az elintéznivaló telefonhívások és a dokumentumokra ütött pecsétek. Greg közben visszatért, és nem sokkal később behívták a határrendészeti igazgató irodájába. Tomás az ablakon keresztül figyelte, ahogy beszélgetnek, míg végül Arianával együtt elbúcsúztak Moreirától, és elindultak az ajtó felé.

- A hölgy mostantól az őrizetünk alatt áll - közölte Greg az irodából kifelé jövet.

- Mi az, hogy az őrizetünk alatt? - kérdezte Tomás, csodálkozva.

- Úgy értem, az amerikai nagykövetség őrizete alatt.

A történész idegesen pillantott az attaséra.

- Nincsenek rendben a papírok?

- Dehogynem. De az őrizetünk alá kerül. Most a nagykövetségre megy.

Tomás Arianára nézett, aki ijedtnek látszott, aztán újra Gregre, és semmit nem értett.

- A követségre megy? Ő? Minek?

Az attasé vállat vont.

- Ki kell hallgatnunk.

- Kihallgatni? De hát... minek kell őt kihallgatni?

Greg a vállára tette a kezét, szinte atyaián.

- Nézze, Tomás. Dr. Ariana Pakravan az iráni nukleáris program egyik felelős alakja. Ki kell őt hallgatnunk, nem?

- De mi az, hogy kihallgatják? Egy óráig beszélgetnek vele?

- Nem - válaszolta az amerikai. - Napokig fogunk vele beszélgetni. Tomás elképedt.

- Napokig tart a kihallgatása? Szó se lehet róla! - Kinyújtotta a karját, és kézen fogta Arianát. - Gyerünk, menjünk innen.

Elhúzta, és ott akarta hagyni az amerikaiit, de Greg megállította őket.

- Tomás, kérem, ne nehezítse meg a dolgunkat.

A történész idegesen nézett rá.

- Bocsásson meg, Greg, de téved. Maguk nehezítik meg azt, amiben semmi nehézség nincs.

- Idehallgasson, Tomás...

- Nem, maga hallgasson meg engem. - A mellkasának szegezte a mutatóujját. - Telefonon megegyeztünk, hogy Ariana beléphet Portugáliába, és maguk mindent elintéznek. Megegyeztünk, hogy szabad ember lesz, és csak abban az esetben helyeznek minket védelem alá, ha az irániak veszélyt jelentenek ránk. Legyenek szívesek megtartani a szavukat.

- Tomás - mondta Greg, végtelen türelemmel. - Az egész egyezség azért jött létre, hogy maguk elárulják az Einstein-kézirat titkát.

- És el is árultuk.

- Akkor mi az isteni formula?

Tomás megtorpant, és kereste a fejében a választ, de nem találta.

Greg arcán diadalmas mosoly terült el.

- Látja? Még maga sem teljesítette az ígértét.

- De teljesíteni fogom.

- Elhiszem, elhiszem. Csak az a baj, hogy még nem teljesítette. És amíg maga nem teljesíti az egyezségünk magára eső részét, addig tőlünk sem követelhet semmit, igaz?

Tomás nem engedte el Ariana kezét, aki segítségért könyörgött a tekintetével.

- Figyeljen, Greg. E miatt az egész história miatt napokig börtönben ültem Teheránban és gorillák fogságába estem Lhászában. Ráadásul itt vannak a nyomomban ezek a dühöngő örültek, úgyhogy nálam jobban senkinek nem áll érdekében ennek a titoknak a megfejtése és az egész idióta helyzetnek a tisztázása. Annyi mindenem kellett keresztülmennem, és nem kérek semmi mást, csak annyit, hogy engedjék el velem Arianát Coimbrába. Igazán nem kérek sokat, ugye?

Ebben a pillanatban két férfi jelent meg, és katonai tisztelgéssel köszöntötték Greget. Nyilvánvaló volt, hogy mindketten amerikai biztonszági örök, valószínűleg civil ruhás katonák az Amerikai Egyesült Államok lisszaboni nagykövetségén, akiket azért vezényeltek a repülőterre, hogy bekísérjék Arianát.

Tomás hirtelen átölelte a nőt, mintegy ünnepélyes ígéretként, hogy meg fogja védeni, mindentől, bármi legyen is az. A kulturális attasé ránézett a párra, és a fejét csóválta.

- Én mindent értek, tényleg mindent - mondta. - De parancsot kaptam, és nem áll módomban megtagadni a teljesítését. Tájékoztattam

Langleyt mindarról, amit nemrég elmondott, Langley pedig fölvetette a kapcsolatot a portugál hatóságokkal, és újabb utasításokat adott. Dr. Pakravan a mi meghívottunk, és elkísér minket a követségre.

- Szó sem lehet róla.
- Velünk jön - jelentette ki Greg. - És lehetőleg önként.

Tomás még erősebben szorította Arianát.

- Nem.

Az amerikai mélyet sóhajtott.

- Tomás, ne nehezítse meg a dolgokat.
- Maguk nehezítenek meg mindent.

Greg intett a fejével, mire a két ór megragadta Tomást, megszorították a karját, és olyan könnyedén elhúzták, mintha pehelykönnyű lenne. A történész kétségbeesetten kapálózott, hogy kiszabadítsa a karját, de a tarkóján ütést érzett, és összeesett. Hallotta, ahogy Ariana felkiált. Annak ellenére, hogy elkábult, megpróbált fölállni, de egy erős kéz olyan szilárdan fogta, hogy moccani sem bírt.

- Hagyd, Tomás - hallotta Ariana csendes hangját. - Nem esik bajom, ne aggódj. - Hirtelen megváltozott a hangja. - Hagyják őt, halották? Ne merjenek hozzáérni.

- Ne aggódjon, hölgyem. Nem lesz semmi baja. Jöjjön.
- Vegye le rólam a kezét, maga disznó! Egyedül is tudok menni.

A hangok egyre távolodtak, majd végleg elnémultak. Az ór, aki a földhöz szorította és arcát a hideg gránitpadlóhoz nyomta, csak ekkor engedte el. Végre fölemelhette a fejét, és körülnézett. Utasokat látott kis kocsikkal és bőröndökkel, akik megvetően néztek rá. Megpillantotta az amerikai őrt is, aki a poggyászfelvétel irányába távozott. Mindenfelé nézelődött, forgatta a fejét, hátha megpillantja az ismerős női alakot, de bármennyire igyekezett is, nem látott semmit. Nagy nehezen föltápászkodott, szédelegve körülnézett, és végül kénytelen volt belátni a nyilvánvalót.

Ariana eltűnt.

A következő egy órát örült telefonálgatással töltötte. Visszament a repülőtérre, megkereste a határrendészet igazgatóját, és telefonált az Egyesült Államok nagykövetségére. Befolyásos embereket próbált

megkeresni a Gulbenkian Alapítványnál és a Lisszaboni Új Egyetem rektori hivatalában, és végül arra vetemedett, hogy telefonáljon Langleybe, és megpróbálja beszélni Frank Bellamyval.

De semmi nem használt.

Az a helyzet, hogy Arianát elvitték, és ő képtelen elérni. Mintha valami láthatatlan falat emeltek volna köréje, hogy elszigeteljék a világtól és tőle.

Leült egy padra az érkezési oldalon, és a tenyerével dörzsölgette az arcát. Kétségbeesett volt, és tehetetlennek érezte magát. Mi tévő legyen? Hogyan döntse le a váratlan akadályt, ami elválasztja Arianától? Vajon ő most mit érez? Hogy elárulták? Bárhogy mérlegelte is a lehetőségeket, mindig oda lyukadt ki, hogy meg kell fejtenie az Einstein-kéziratot. Nincs más választása.

De hogyan kezdjen hozzá? Talán először is meg kell tudnia, milyen másik utat fedezett föl Siza professzor. Azután ott volt még a dokumentum rejtjelezett üzenete, amit még nem fejtett meg, és ami feltehetőleg nem más, mint maga *Az isteni formula*. Hogy is nevezte Tendzin? Ja, igen. A formula, amely mindennek az alapja. A formula, amely létrehozza az univerzumot, amely megmagyarázza a létezést, amely Istent azzá teszi, aki.

Belenyúlt a zsebébe, és elővette a papírt, amelyre még Teheránban följegyezte a rejtvényt. Fölül volt a megfejtett vers, alatta pedig ott virított a titkosírás.

*See sign
!ya avga*

Hogy a fenébe kezdjen hozzá? - tűnődött. Próbálta felidézni, mit mondott a *bódhiszattva* Einstein titkosírási módszeréről. Hajói emlékszik, Tendzin valami kettős rejtjelezésről beszélt, meg arról, hogy...

Megszólalt a mobiltelefonja.

Talán mégsem volt hiábavaló a sok telefonálás? Talán valaki segít neki kiszabadítani Arianát. Szinte remegett az izgalomtól, amikor elővette a zsebéből a telefont, és megnyomta a zöld gombot.

- Halló?

- Halló? Tomás?

Az anyja volt az.

- Szia, anya - motyogta, és alig bírta leplezni csalódottságát. - Én vagyok.

- Jaj, fiam! De jó, hogy elértelek! Nem is tudod, mennyire aggódtam. .. Torkig vagyok már azzal, hogy folyton hívogatlak, és soha nem veszed föl, és nem is adsz hírt magadról!

- Jaj, anya, hiszen jól tudad, hogy Tibetben vagyok.

- De azért mondhattál volna valamit, nem?

- És mondtam is.

- Csak aznap, amikor megérkezted. Azóta egy szót sem.

- Jaj, anya, mit akarsz? Olyan zűrzavar volt ott, és az a helyzet, hogy nem volt időm telefonálni. De most már itt vagyok, nem?

- Hála istennek, fiam. Hála istennek.

Graca asszony hangja hirtelen elcsuklott, és Tomás unott hangja aggódóvá vált.

- Mi az, anya? Mi a baj?

- Az apád...

- Mi van apával?

- Az apádat bevitték a kórházba.

- Bevitték a kórházba? Hova?

- Az egyetem klinikájára.

Az asszony most már hangosan zokogott a telefonban.

- Anya, nyugodj meg.

- Azt mondták, hogy készüljek fel.

- Mire?

- Azt mondták, hogy meg fog halni.

A jellegzetes kórházzzag, az a könnyed fertőtlenítőszag, ami mintha beleivódott volna a fehér falakba, nyugtalanította Tomást. Oldalra fordult és gyengéden megsimogatta anyja haját. Graca asszony zsebkendőt szorongatott a kezében. Vörös volt a szeme a sírástól, de uralkodott magán, mert tudta, hogy amikor meglátja a férjét, bizakodónak, optimistának kell látszania, és ez a tudat erőt adott neki ahhoz, hogy legyűrje a gyötrő aggodalmat.

Egy fehér köpenyes, kopasz, szemüveges férfi lépett be a váróba, és elindult feléjük. Graca asszonyt megcsókolta mindkét arcán, Tomásnak pedig kezet nyújtott.

- Ricardo Gouveia - mutatkozott be. - Jó napot.

Az apja orvosa volt.

- Jó napot, doktor úr. Noronha professzor fia vagyok.

- Ahá, a kalandor! - kiáltotta mosolyogva az orvos. - A szülei sokat beszélnek magáról, tudja?

- Ó, igen? És mit mesélnek?

Gouveia rákacsintott.

- Nem hallott még az orvosi titoktartásról? Az orvos és a páciensei közötti beszélgetések mindig bizalmasak.

Az orvos intett nekik, hogy kövessék, és bevezette őket egy kis irodába, amit egy ember nagyságú, nyitott hasú bábu uralt. Hellyel kínálta őket az íróasztallal szemben, ő pedig leült a saját helyére. Papírokat lapozgatott, és beletelt néhány percbe, amíg szembenézett az aggódo tekintetekkel. Úgy tűnt, mintha az időt akarná húzni, de végül föl-emelte a fejét.

- Sajnálom, hogy ezt kell mondanom, de nem történt jelentős változás a férje állapotában - kezdte Gouveia, Graca asszony felé fordul-

va. - Ugyanúgy van, mint tegnap. Legfeljebb annyit lehet hozzátenni, hogy úgy tűnik, stabilizálódott az állapota.

- És az jó? - kérdezte az asszony, nagyon feszülten.

- Nos... legalábbis nem rossz.

- Tud Manel lélegezni, doktor úr?

- Nehezen - válaszolta az orvos. - Oxigént adagolunk neki, és olyan gyógyszereket, amelyek tágítják a légutakat, ezáltal enyhítik a problémát.

- Jaj, Szentséges Szűzanyám - sópánkodott Graca asszony. - Nagyon szenved?

- Nem, nem szenved.

- Kérem, mondja meg az igazat.

- Nem szenved, efelől biztosíthatom. Tegnap valóban fájdalomokkal érkezett, ezért erős fájdalomcsillapítót adtunk neki, és ettől megkönnyebbült.

Graca asszony beharapta az alsó ajkát.

- Biztos benne a doktor úr, hogy ezt nem fogja túlélni?

Gouveia sóhajtott.

- A maga férje nagyon súlyos beteg, Graca asszony. Erről nem szabad megfélelkezni. Az ő esetében pedig, mint már mondtam tegnap, föl kell készülni a legrosszabbra. - Összeszorította a száját. - Persze, nem lehetetlen, hogy javul az állapota. Volt már ilyenre is példa. De akárhogy legyen is, reálisan és nyugodtan kell szembenéznünk a helyzettel. - Csüggedt kifejezés jelent meg az arcán. - Néha bele kell törőd-nünk a dolgokba, akkor is, ha nagyon nehéz.

Tomás, aki eddig hallgatott, most nyugtalanul fészkelődött a székén.

- Doktor úr, el tudná nekem magyarázni, mi történik pontosan az apámmal?

- Az édesapjának pikkelysejtes karcinómája van, a negyedik stádiumban - válaszolta az orvos, és szemmel láthatóan megkönnyebbült, hogy rátérhet a szakmai részletekre, arra a területre, ahol otthonosabban mozog. - Ez egy tüdőrák, amely már az egész szervezetben szétterjedt. Áttétek vannak az agyban, a csontokban és most már a májban is.

- Ezt nem lehet valahogyan kezelni?

Az orvos megrázta a fejét.

- Attól tartok, nem. Abban a stádiumban, amelyben a maga apja van, nem nagyon lehet kezelni. Ezt a rákfajtát általában sebészeti eljárással szokták gyógyítani, de nem a negyedik stádiumban, amikor már mindenfelé szétterjedt. Amikor a beteg már nem műthető, akkor szoktunk a sugárterápiához folyamodni. Ez történt az édesapjával is az utóbbi időben.

- És mire való a sugárterápia? Csak arra, hogy időt nyerjünk?

- Igen, csak a betegség előrehaladását késlelteti. Ezenkívül a csontfájdalmak csillapítására is szolgál. - Fölállt, és rámutatott az íróasztal mellett álló életnagyságú műanyag bábu két pontjára. - Másrészt enyhíti a vena cava superior szindrómát és a gerincvelőre nehezedő nyomást. - Visszaült. - Persze a sugárkezelésnek is megvannak a maga kellemetlenségei. Ezek közé tartozik a tüdőgyulladás, ami köhögést, lázat és diszpnoét idéz elő.

- Disz... micsodát?

- Diszpnoét. Légszomjat.

- És hogy kezelik ezeket a mellékhatásokat?

- Úgynevezett kortikoszteroidokat adunk a betegnek, például Prednisonát, ami enyhíti a tüneteket.

- És mennyi idővel lehet így meghosszabbítani a beteg életét?

Az orvos arcán bizonytalan kifejezés jelent meg.

- Nos... ez az egyes esetektől függ. Ezt nehéz megmondani... - Gouveia kissé eltűnődött azon, hogyan folytassa. - Nézze, azt mondanám, hogy kevesebb mint tíz százalék az esély arra, hogy öt évig lehesen így élni. Talán inkább öt százalék körül lehet.

- Ilyen kevés? - szólt döbbenetben Tomás.

- Igen. - Az orvos megvakarta az állát. - És a legszörnyűbb az, hogy a tüdőrák egy nagyon gyakori neoplázia, tudta? A leggyakoribb daganatos halálok. Minden harmadik ember, akinek a halálát daganatos megbetegedés okozza, tüdőrákban hal meg.

- Mi ennek az oka?

Gouveia vállat vont.

- Hát mi lenne? Természetesen a dohány.

- Az apám valóban sokat dohányzott - helyeselt Tomás, és tekintete a gyermekkori emlékeibe révedt. - Sokszor láttam a dolgozószo-

bájában füstfelhőbe burkolózva. Te jó ég, nem is tudom, hogy kapott levegőt.

- Ennek nagy ára van - jegyezte meg az orvos. - Kevesen tudják, de a tüdőrákos megbetegedések csaknem kilencven százalékát a dohányzás okozza. A dohányzóknak tizennégyszer nagyobb esélyük van erre a daganatra, mint a nemdohányzóknak. Tizennégyszer.

Tomás felsóhajtott.

- Jól van, elég lesz - mondta kissé ingerülten. - Nincs szükségünk a dohányzás káros hatásairól szóló moralizálásra. Ami megtörtént, megtörtént.

- Elnézést - mondta az orvos, akit kínosan érintett a gondolat, hogy túl messzire ment. - Csak válaszoltam a kérdéseire.

- Persze, tudom.

Graca asszony idegesen fészkelődött a székén.

- Gouveia doktor, mondja, bemehetünk a férjemhez?

Az orvos fölállt a székéről, jelezvén, hogy befejezettnek tekinti a beszélgetést.

- Hát persze, Graca asszony - felelte készségesen. - Az ápolónő majd szólítja magukat, amikor eljön az ideje, rendben?

- És az mikor lesz?

- Amikor fölébred.

Az ápolónő hirtelen toppant be a kis váróba. Köpenyére tűzve egy kis táblácska hirdette, hogy Bertának hívják. Sietve intett nekik.

- Legyenek szívesek - mondta. - Fölébredt.

- Láthatjuk?

- Persze. Kérem, kövessenek.

Végigmentek a folyosón, igyekezve lépést tartani a fürge Berta nővérrel. Tomás kissé meggyorsította a lépteit, és sikerült utolérnie.

- Hogy van az apám?

- Most ébredt föl. Tudatánál van.

- Jó, de én arra lennék kíváncsi, hogy hogy érzi magát...

Az ápolónő ránézett.

- Nos... hát... nincs jól, ugye. De fájdalmai nincsenek. - Tett még néhány sietős lépést, de végül ránézett Tomásra. - Nézze, ő most na-

gyon gyenge és fáradt - mondta, elnyújtott hangon. - Ne nagyon zaklassák, érti?

- Igen.

- Ügy látom, belépett az elfogadás fázisába.

- Elfogadás?

- Igen, a halál elfogadása. Általában csak az idősebb betegek szoktak idáig eljutni, amikor a végső stádiumba érnek. A fiatalabbaknak nagyon nehéz elfogadniuk a halált, és ez szörnyű. De az idősebbek között vannak olyanok - főleg, akik úgy érzik, hogy volt célja az életüknek -, akik jobban el tudják fogadni a dolgokat.

- Ügy érti, hogy az apám már elfogadta, hogy meghal?

- Igen, bár még ragaszkodik az élethez, természetesen. Az ember természetétől idegen, hogy csak úgy, egyszerűen elfogadja a halált. Még él benne a remény, hogy történik valami, valami, ami javít az állapotán, és életben tartja. Másrészt viszont úgy érzi, hogy teljesítette a küldetését, volt értelme az életének, és ez segít neki szembenézni a halállal.

Igyekeztek halkán végigmenni a folyosón, hogy ne zavarják a kórtermekben a betegek nyugalma, és végre elértek a magánkórtermekhez. Berta megállt az egyik ajtónál, és szó nélkül, óvatosan benyitott, majd intett a két látogatónak, hogy lépjenek be. Tomás előreengedte az anyját, és csaknem lélegzet-visszafojtva követte.

Amikor megpillantotta az apját, legszívesebben elsírta volna magát.

Manuel Noronha szinte felismerhetetlen volt. Rettenetesen lesóvnyodott, borzalmasan sápadt, csaknem csont és bőr. Fehér haja kócosan terült el a párnán, és a tekintete üres volt, bár egy pillanatra felcsillant, amikor fölismerte a feleségét és a fiát.

Graca asszony megcsókolta és rámosolygott, de olyan bizakodón, hogy Tomás nem győzte csodálni anyja lelkierejét: odakint össze volt törve, de itt bent, a férje mellett nyugalom áradt belőle. Föltett néhány kérdést a hogylétéről és a szükségleteiről, amelyekre a férje alig hallható hangon válaszolt. Aztán, mint valami kórházi Mikulás, elővett egy fonott kosárcát, amit diszkréten, hosszú sála alá rejtve hozott be, és kivett belőle egy kerek sajtot, egy Rabacalt, aminek már a látványától is

összefut az ember szájában a nyál, meg egy magos kenyeret és mandulát. Ezekben a finomságokban Tomás az apja kedvenceit ismerte föl. Graca asszony szép lassan megetette a férjét, közben mindenfélét mesélt neki. Végül megigazította a haját és a paplanját, megpaskolta a párnáját, kisimította a pizsamája gallérját, és mindezt olyan gyengéd gondoskodással, olyan szelíd nyugalmat árasztva, ahogyan egy anya gondozza csecsemőjét. Tomás csak nézte őket, nézte, ahogy apja gyámoltalanul fekszik az ágyban, nézte, ahogy anyja fölé hajol, ápolja és kényezteti, és megrendítette a kettejük közötti láthatatlan kötelék.

Ötven éve éltek együtt, osztoztak jóban és rosszban, ragyogó nappalokban és sötét éjszakákban, és fájdalmasan egyértelmű volt, hogy most az utolsó pillanataikat töltik együtt, nemsokára elválnak útjaik. Érett szerelem fonta őket egybe, egy gyengéd, érzelmekkel teli és mély kötelék. Fiuk el sem tudta képzelni, hogy elváljanak egymástól, de az elképzelhetetlen már a küszöbön állt.

Amikor anyja mindent elrendezett, Tomás odalépett az ágyhoz, megfogta apja gyenge, hideg kezét, és az arcára erőltetett egy mosolyt.

- Micsoda szégyen, mi?

Az öregember arcán törékeny mosoly jelent meg.

- Ügy nézek ki, mint egy csecsemő.

- Micsoda? Egy csecsemő?

Az öreg lassú mozdulattal végigmutatott az ágyán.

- Hát nem látod? Már semmit nem tudok egyedül megtenni. Etetnek. Öltöztetnek. Még a seggemet is kitörlik.

- Csak most. Ha jobban leszel, megint tudsz majd gondoskodni magadról, meglátod.

Az apa tehetetlenül legyintett.

- Én már nem leszek jobban...

- Butaság. Persze, hogy jobban leszel.

- Olyan vagyok, mint egy csecsemő - ismételte, továbbra is nagyon gyenge hangon, szinte csak suttogva. - Állandóan alszom. Mintha visszatért volna a gyerekkorom.

- Akkor lassan be kéne szerezned egy cumisüveget - viccelődött Tomás.

Az idős matematikus halványan elmosolyodott. De aztán rögtön kérdőre vált a tekintete.

- Milyen lesz a halál?

- Jaj, Manel, ne beszélj ilyeneket! - vágott közbe a felesége, szemrehányó tekintettel. - Inkább azt nézd, hogy még minek örülhetsz!

- Jaj, Gracácska, hadd beszéljek róla, jó? Fontos nekem, nem érted?

Az asszony csüggedten hallgatott el, Manuel Noronha pedig a fiára nézett.

- Az utóbbi hónapokban mindig olyan nehezen aludtam el - motyogta az öreg professzor, egészen halkán. - Csak forgolódtam az ágyban, és azon gondolkodtam, milyen lesz a halál. Szörnyű, ugye? De egyszer mindannyian szembenézünk vele, nem igaz? - Szünetet tartott, üres tekintete a plafonra meredt. - Mindenkinek ez a sorsa.

- Ez igaz - mondta Tomás.

- Éppen ezért gondolkodom azon, hogy milyen lehet a halál. - Mélyet lélegzett. - Ugyanolyan, mint a születés előtti nemlét? - Összeszorította az ajkait. - Megszületünk, felnövünk, elérjük a csúcst, kimerülünk és meghalunk. - Mereven bámulta a fiát. - Ennyi volna csupán? Csak ennyi az élet?

- Apa, sokat gondolsz a halálra?

- Gondolok néha, igen - felelte az öreg. - Ki ne gondolna a helyemben? De talán a halálnál is többet gondolok az életre.

- Milyen értelemben?

- Néha azt gondolom, hogy az élet nem ér semmit. Meghalok, és az emberiségnek nem fogok hiányozni. Az emberiség is meghal, és az univerzumnak nem fog hiányozni. Az univerzum is meghal, és az örökévalóságnak nem fog hiányozni. Jelentéktelenek vagyunk, apró porszemek az idő végtelenségében. - Fölemelte a fejét. - Máskor meg azt gondolom, hogy mindannyian egy küldetéssel jövünk a világra, mindannyian betöltünk egy szerepet, mindannyian részei vagyunk egy nagy rendszernek. Talán csak icipici ez a küldetés, de ha jól meggondoljuk, lehet, hogy egy ilyen icipici dolog is kulcsfontosságú morzsája a nagy kozmikus történelemnek. - Zihált a kimerültségtől. - Aprócska pillangók vagyunk, amelyeknek gyenge szárnycsapásai talán mégis távoli viharokat képesek támasztani az univerzumban.

Tomás eltöprengett ezeken a szavakon, és megszorította apja hideg kezét.

- Apa, szerinted egyszer mindennek megfejthetjük a titkát?
- Mi az, hogy mindennek?
- Az életnek, a létnek, az univerzumnak, Istennek. Mindennek.

Manuel fölsóhajtott, úrrá lett az arcán a kimerültség, elnehezült a szemhéja.

- Augustónak volt erre egy válasza.
- Siza professzornak?
- Igen.

- És mi volt a válasza?
- Egy Lao-ce-mondás. - Szünetet tartott, hogy levegőhöz jusson. - Egy tibeti barátjától hallotta, nagyon régen. - Erőlködve igyekezett felidézni. - Hogy is van...

Berta nővér belépett a szobába.

- Jól van, elég lesz - mondta, és a karjaival gesztikulált. - Fejezzék be a beszélgetést. Most már hagyják pihenni a professzor urat.

- Egy pillanat - kérte Tomás. - Hogy hangzott ez a mondás?

Az apja megköszöri a torkát, hunyorított, és végre eszébe jutott.

- A csönd végén ott van a válasz - idézte. - Életünk végén ott van a halál. A halál végén ott van az új kezdet.

Amikor kiléptek a kórházból, megszólalt Tomás mobiltelefonja.

- Hz, Tomás - üdvözölte a hang a vonal túlsó végéről.

Greg volt az.

- Mi az? - felelte Tomás, anélkül hogy viszonzta volna az üdvözlést.
- Kiverték Arianából, amit tudni akartak?
 - *Come on*, Tomás. Ne legyen már ilyen. Nem vagyunk mi vadállatok.
 - Tényleg? Akkor mit műveltek az iraki börtönökben?
 - Azért az más.
 - És Guantánamóban?
 - Az más.

- Mitől más? - kérdezte, szemrehányó hűvösséggel a hangjában. - Az egyik iraki, a másik afgán, ez meg iráni. Maguknak mind egyforma, nem?

- *Come on, pal.* Ne legyen már ilyen...
- Nem én vagyok ilyen. Maguk ilyenek.
- Maga igazságtalan.
- Á, igen? Akkor mit keres Ariana a maguk nagykövetségén?
- Nézze, muszáj volt kihallgatnunk - mentegetőzött Greg. - Nem fogja fel, milyen fontos ez nekünk? Részt vesz az iráni nukleáris projektben, és értékes ismeretekkel rendelkezik. Nem hagyhattuk ki ezt a lehetőséget. Elvégre a nemzetbiztonság forog kockán, az ördögbe is! Egyértelmű, hogy ki kellett őt hallgatnunk.

- És vannak fizikai nyomai a kihallgatásnak?
- A kihallgatás civilizáltan zajlott, nyugodjon meg.
- Civilizáltan? Attól függ, maga mit tart annak...
- Nem hiszi? Nos, nézze, annyit elmondhatok, hogy nem húztunk ki belőle semmi olyat, amit ne tudtunk volna. Langleyben ezért nagyon dühösesek rá.

- Jaj, de jó, ezt örömmel hallom.

Greg bosszúsan csettintett a nyelvével.

- Idehallgasson, Tomás, ez nem tréfa, érti? Langleyből parancsot kaptam vele kapcsolatban, és ezért telefonálok most magának.

- Milyen parancsot?
- Haza akarják küldeni.
- Micsoda?
- Langleyben azt mondták, hogy ha nem működik együtt, jobb lesz, ha visszaküldjük az irániakhoz.

- Maguk megőrültek? Ezt nem tehetik meg! Ott megölik.
- Az irániak megölik?
- Persze. Hiszen segített nekem!
- És nekünk mi közünk ehhez?
- Azt fogják gondolni, hogy átállt a CIA-hoz. Ezek paranoiások!
- Megismétlem a kérdésemet - mondta Greg. - Mi közünk nekünk mindehhez?

- Hát... ha visszaküldik, a halálba küldik.
- Na és? Tudtommal nem tartozunk neki köszönettel. Elvégre semmit nem segített nekünk. Miért kéne azzal foglalkoznunk, hogy mit művel vele az a rezsim, amit ostoba módon annyira véd?

- Nem véd ő semmilyen rezsímet. Csak nem akarja elárulni a hazáját, és kész. Ennél mi sem természetesebb, nem gondolja?

- Rendben. Akkor az is természetes, hogy visszaküldjük a hazájába, ha nem segít nekünk. Nem gondolja, hogy ez ugyanolyan természetes?

- Nem, nem gondolom! - üvöltötte Tomás, most először emelve fel a hangját. - Azt gondolom, hogy ez bűn! Ha megteszik, akkor közönséges bűnözők! Gengszterek!

- *Come on*, Tomás. Ne essen túlzásba.

- Én? Nem maguk ígérték meg, hogy megvédik az irániaktól? Most meg játsszák itt nekem az eszüket. Nem elég, hogy elrabolták, most még át is akarják adni azoknak az irániaknak, akiktől az ígéretük szerint meg kéne védeniük. Maguk minek nevezik az ilyen aljasságot?

- Idehallgasson, Tomás. Mi azt ígértük, hogy az Einstein-kézirat titkának felfedéséért cserébe megvédjük. Tudomásom szerint maga még nem fedte föl ezt a titkot, ugye?

- A lényegét már fölfedtem.

- És mi *Az isteni formula*?

- Ez az egyetlen, amit még nem sikerült megfejtenem. De mondtam már, hogy nagyon közel járok a megfejtéséhez.

- Ez csak duma. Az igazság az, hogy még nem fedett föl semmit, az idő meg egyre fogy.

- Adjanak még néhány napot.

Rövid csönd támadt.

- Nem lehet - mondta végül Greg. - Ma éjjel felszáll egy CIA-repülőgép a texasi légitámaszponttól, Kellyből, és elindul Lisszabon felé. Holnap hajnalban ér ide. Nem sokkal reggel nyolc után továbbindul a pakisztáni Iszlámábádba, ahol a kis barátnőjét átadják az irániaknak.

- Ezt nem tehetik meg! - ordította Tomás magából kikelve.

- Tomás, ez nem az én döntésem. Ez egy langleyi döntés, amit már elkezdtek végrehajtani. Kaptam egy üzenetet, amelyben az áll, hogy már kiadták a parancsot a Joint Command and Control Warfare Centernek, a Kelly AFB-n.

- Ez bűncselekmény.

- Ez politika - válaszolta Greg nyugodt hangon. - De ne feledje, Tomás, van rá mód, hogy megállítsa. Holnap reggel nyolcig át kell

adnia nekem a kézirat titkát, értette? Ha addig nem adja át a titkot, nem tudom megakadályozni a barátnője hazatoloncolását. Megértette?

- Holnap reggel nyolc óráig? De hát hogy gondolja, hogy ilyen rövid idő alatt mindent megfejtsek? Hiszen ez lehetetlen!

- Maga profi.

- Idehallgasson, Greg. Több időt kell adniuk.

- Maga még mindig nem érti, Tomás. Nem én döntöttem így. A döntés Langleyben született és visszavonhatatlan. Én csak elmondom, hogy miként állíthatja meg ezt a folyamatot, és kész. Ha maga felfedi a titkot, akkor automatikusan arra kötelez minket, hogy teljesítsük az egyezség ránk eső részét, amit telefonon kötöttünk, amikor maga Lhászában volt. Amíg maga nem teljesíti maradéktalanul a maga részét, addig mi úgy gondoljuk, hogy nekünk se kell maradéktalanul teljesítenünk a miénket.

- Ezt nem tehetik meg.

- Tomás, nem érdemes ezen vitatkozni velem. Ez nem változtat semmin, hiszen nem én vagyok az, aki döntést hozhat.

- De meg tudja győzni Langleyt, hogy adjanak nekem több időt.

- Tomás...

- Már délután öt óra van, és csak tizenöt órám van.

- Tomás...

- Ez nagyon kevés ahhoz, hogy mindent megfejtsek.

- *Damn it*, Tomás! - kiáltotta Greg, elveszítve a türelmét. - Maga teljesen hülye, vagy mi?

Tomás megdermedt az amerikai hirtelen támadt haragjától.

- Azt magyarázom, hogy nincs beleszólásom! - üvöltötte az amerikai, először kelve ki magából. - Nem én hoztam ezt a döntést. Semmi nem függ tőlem. Semmi. Egyetlen dolog van, ami megállíthatja a barátnője hazatoloncolását. Egyetlenegy dolog. Fejtse meg azt a *fucking* titkot.

A portugál egy szót sem szólt a vonal másik végén.

- Holnap reggel nyolcig kap haladékot.

És letette.

A Pátio das Escolas csöndes volt ezen a késő délutáni órán, csak egy diákcsoport masírozott fölfelé a nagy lépcsőn a Via Latina irányába. Miután Tomás belépett az öreg vaskapun, a Porta Férreán, lelassította a lépteit, és a ránehezedő nyomás ellenére nem tudta megállni, hogy ne csodálja meg a pompás homlokzatok egyvelegét, amelyek mögött már hétszáz éve folyik az oktatás. Régen itt volt a királyi udvar, itt született és élt az első dinasztia több uralkodója, de néhány évszázaddal ezelőtt ez a hely lett a központja annak az egyetemnek, ahol az apja is tanított: a Coimbrai Egyetemnek.

Az épületegyüttes U alakot formált, középen a tágas udvar kavicssal volt felszórva. Tomás átkelt az udvaron, és a túlsó felén álló épület felé igyekezett. Az épület bejárata egy pazar diadalívbe ágyazott kapu volt, a tetején Portugália címerével, belül a világ egyik legszebb könyvtára.

A Biblioteca Joanina.

Amint belépett ebbe a csaknem háromszáz éves emlékműbe, azonnal megcsapta az orrát a kéziratokat borító bőr szaga és a régi könyvek édes-fanyar illata. A három hatalmas, kétszintes termet az impozáns bejárati kapu stílusában díszített boltívek választottak el egymástól. A könyvtár félhomályban szunyókált. A falakat körben gyönyörű faragott, aranyozott polcok borították, kétemeletnyi magasságban. A festett mennyezet tökéletesen harmonizált a díszítés vörös és arany színével: kétségtelen, hogy a barokk itt érte el teljes pompáját.

- Noronha professzor.

A hang irányába fordult, és megpillantotta Luís Rochát, aki mosolygva közeledett felé. Megpróbálta a mosolyt viszonzni, de erőfeszítése nem járt sikerrel: vonásai szomorúak és gondterheltek maradtak.

- Hogy van, Rocha professzor? - üdvözölte kollégáját, és kinyújtotta a karját.

Kezet fogtak.

- Üdvözlöm kedvenc coimbrai kuckómban! - lelkesedett Luís, és körbemutatott a könyvtáron. - Százezer könyv vesz minket körül.

- Ah, nagyszerű - mondta a történész, de nem sok lelkesedéssel. Nem volt abban a hangulatban, hogy értékelni tudja a körülötte lévő kincseket. - Köszönöm, hogy hajlandó ilyen hirtelen fogadni.

- Á, nincs mit megköszönnie - válaszolt a fizikus, laza legyintéssel. - De miféle élet-halál kérdésről van szó? Nagyon kétségbeesettnek tűnt a telefonban...

Tomás felsóhajtott.

- Ne is mondja - válaszolta. - Csak maga tud nekem segíteni.

Luís Rocha kíváncsian nézett rá.

- Mondja. Mi történt?

- Tudja, belekeveredtem egy zavaros történetbe, amely itt kezdődött, Coimrában, néhány hónapja, és amelyben bizonyos szempontból maga is érintett.

- Ne mondja...

- De, de - bólogatott Tomás. - Hosszú történet, nem érdemes most ezzel húznunk az időt. A lényeg az, hogy az egész azzal az eseménnyel kezdődött, aminek maga is tanúja volt.

- Én?

- Igen. Siza professzor eltűnésével.

Mesterének neve hallatán a fiatal fizikus mintha megremegett volna.

- Ah! - kiáltotta tétován. - Értem. - Bólintott, és hirtelen elkomorult az arca. - Jöjjön, menjünk ki innen.

Luís elvezette Tomást a második nagy terembe, és az egyik végében álló, egzotikus sötét fából készült óriási asztalhoz ültek. Ilyen későn már alig vannak a könyvtárban, így hát kényelmesen el tudtak helyezkedni. Csak két látogatót láttak, akik a harmadik terem polcait csodálták, meg egy alkalmazottat, aki a második terem első emeletén tisztogatta a könyveket.

Luís keresztbe vetette a lábait.

- Na mondja, professzor - kezdte. - Miről van szó?

- Most jöttem vissza Tibetből, ahol találkoztam egy buddhista szerzetessel, egy bizonyos Tendzin Tubtennel. - Fürkészőn húzta fel a szemét. - Gondolom, ismerős magának ez a név...

A fizikus próbált úgy tenni, mintha nem tudná, kiről van szó, de az erőlködése nem volt meggyőző. Nyilvánvaló volt, hogy ismeri Tendzint.

- Hát... igen - hebegte, mert érezte, hogy átlátnak rajta. - És?
Tomás kihúzta magát a székén.

- Nézze, Rocha professzor, talán inkább hagyjuk a köntörfalazást - mondta gyorsan, lehalkítva a hangját. - Rátérek a tárgyra. Nemrég megkerestek, hogy fejtsek meg egy rejtélyes szöveget, amely Albert Einsteinól származik. A szöveg címe *Az isteni formula*, és mint maga is tudja, Siza professzor birtokában volt, de ellopták, ugyanakkor, amikor a professzor eltűnt. Amit viszont bizonyára nem tud, az az, hogy én megtaláltam, ilyen-olyan úton-módon, Teheránban.

Luís szeme tágra nyílt a döbbenettől.

- Teheránban?

- Igen.

- De hát... de hát hogyan?

- Az nem érdekes. A lényeg az, hogy megtaláltam.

- De hát ez fantasztikus! - kiáltott föl Rocha. - Hát nem érti? Ez a kézirat Siza professzorral együtt tűnt el. Mármost, ha a kéziratot megtalálták Teheránban, lehetséges, hogy elvezet a professzor tartózkodási helyéhez is, nem?

- Kérem, hadd fejezzem be - kérte Tomás, türelmes hangon.

- Hát persze. Mondja csak.

Tomás újrarendezte a gondolatait.

- Nos, a nyomozás végül Tibetbe vezetett, ahol találkoztam Tendzin Tubtennel, akit, mint az imént tudomásomra hozta, maga is ismer.

- Csak hírből - pontosított a fizikus. - Csak hírből. Tudja, Siza professzor sokat beszélt róla. Buddhácskának nevezte.

Tomás halványan elmosolyodott.

- Buddhácskának? Nagyon találó név, tényleg. - Abbahagyta a mosolygást, és folytatta a mondandóját. - Tehát Tendzin elmesélt nekem

egy nagyon érdekes történetet, amely 1951-ben kezdődött, Princetonban, és Einsteinról, Siza professzorról meg saját magáról szólt. Tendzin elárulta Az *isteni formula* titkát, kivéve magát a formulát, amely még mindig nincs megfejtve, és elmondta azt is, hogy nemrég megkereste őt Siza professzor azzal a hírrel, hogy talált egy másik utat Isten létezésének bizonyítására. Einstein állítólag többek között ehhez a feltételhez kötötte a kézirat közzétételét. A jelek szerint Siza professzor arra készült, hogy nyilvánosságra hozza mind a kéziratot, mind az általa felfedezett másik bizonyítási módszert.

Tomás szünetet tartott, és beszélgetőtársa arcát fürkészte, akit ez szemmel láthatóan zavart.

- Na? Stimmel?

- Nem mondhatok semmit - mormogta Luís.

- Nem mondhat semmit?

- Nem, nem mondhatok.

- De hát maga Siza professzor munkatársa volt. Muszáj tudnia, mi történt.

Luís Rocha ideges mozdulatot tett.

- Nézze, Siza professzor kutatásai Siza professzorra tartoznak. Csak ő beszélhet arról, amit felfedezett.

- Ha jól tudom, pontosan erre készült, nem?

- Nem mondhatok semmit.

- Éppen azt tervezte, hogy előadja az eredményeit, amikor iráni parancsra elrabolták a Hezbollah emberei.

A fizikus elbizonytalanodott.

- Kicsodák? - kérdezte döbbenet. - Mi ez az egész história?

- Ez egy nagyon bonyolult história, Rocha professzor. Úgy tűnik, hogy a maga mestere tett egy kétértelmű és óvatlan kijelentést egy nemzetközi szimpóziumon, amit illetéktelen fülek is meghallottak, és nem értettek meg teljesen. A jelek szerint Siza professzor szavait úgy értelmezték, mintha egy olyan Einstein-formuláról beszélne, amelynek segítségével elő lehetne állítani egy egyszerű és olcsó nukleáris fegyvert, és ez a félreértés vezetett az elrablásához.

Luís Rocha furcsán nézett rá.

- De hogy a csudába tud maga ennyi mindent?

- Mondjuk, hogy... hogy belekeveredtem Siza professzor felkutatásába. De ezt már elmondtam, amikor találkoztunk, emlékszik?

- Igen, de azt nem tudtam, hogy már ennyi mindent kiderített a professzor eltűnésével kapcsolatban. Szóval azt mondja, hogy az Einstein-kézirat miatt elrabolták és Iránba vitték?

- Igen.

- Biztos benne?

- Abszolút biztos.

- Hihetetlen!

Tomás előrehajolt a székén, mert nagyon meg akarta szerezni azt az információt, amit kétségbeesetten keresett.

- Idehallgasson, Rocha professzor - mondta. - Árulja el: mi az a másik út, amit Siza professzor felfedezett?

A fizikus még mindig nem tért magához az imént hallottak után, és zavartan nézett rá.

- Elnézést... de meg kell várnunk, amíg... amíg Siza professzor kiszabadul, és csak akkor beszélhetünk majd erről. Nyilván megérti, hogy olyan kutatásról van szó, amit ő vezetett, és én... szóval, én nem mondhatok róla semmit, érti ugye? Van egyfajta lojalitási és titoktartási kötelezettségem. De akárhogy is, úgy tűnik, fontos lenne...

- Rocha professzor.

- ...hogyan felkutassuk Siza professzor tartózkodási helyét, és...

- Rocha professzor.

- ...eloszlassuk ezt az ostoba félreértést.

Tomás összezavarodott beszélgetőtársára szegezte a tekintetét.

- Rocha professzor..., Siza professzor meghalt.

Egy pillanatra síri csönd támadt.

- Tessék?

- Siza professzor meghalt a fogságban. Az irániak éppen vallatták, amikor elhunyt. - Lehajtotta a fejét, mert kínosan érintette, hogy neki kell közölnie egy ilyen hírt. - Nagyon sajnálom.

Luís Rocha a soktól beharapta az ajkát. A szája elé tette a kezét, és tágra nyitott szemmel mérlegelte az imént hallott kijelentés következményeit.

- De hát ez... hát ez meg micsoda... abszurd hír - dadogta. - Hogy történt?

- Meghalt vallatás közben.

- Ez szörnyű! És mikor... szóval, mikor fogják nyilvánosságra hozni ezt a... ezt a hírt?

- Nem lesz semmiféle nyilvánosságra hozatal - felelte Tomás. - Ez az információ nem hivatalos, bár igaz. Az irániak soha nem ismernék be, hogy elrabolták Siza professzort, hát még azt, hogy meghalt a kezeik között! Nyilvánvalóan nem fognak mondani semmit. Csak annyi lesz, hogy Siza professzor soha többet nem jelenik meg, érti?

A fizikus bólogatott, de még mindig nem tért napirendre a hír felett.

- Micsoda világ ez!

Tomás hagyta, hogy még egy percig eméssze mesterének halálhírét.

- Figyeljen, professzor - kezdte aztán. - Most egy másik ember élete is veszélyben forog, szintén a kézirat és a félreértés miatt. Hogy sikerül-e megmenteni vagy nem, az attól a kulcsfontosságú információtól függ, amit meg kell kapnom magától. Csak maga tud segíteni.

Luís Rocha közben kissé összeszedte magát, és viszonzta a fürkésző tekintetet.

- Mondja...

- Meg kell tudnom, mi az a másik út, amit Siza professzor fölfedezett. Maga tudja, mi az?

- Hogyne tudnám - válaszolta a fizikus nagyon gyorsan, mintha sértette volna a kérdés. - Siza professzor meg én mást se csináltunk az utóbbi években, csak ezen dolgoztunk.

- Akkor esetleg megosztaná velem?

- Nos, ezt a kutatást Siza professzor vezette, és...

- Siza professzor meghalt, nem érti? - szakította félbe Tomás, most már türelmetlenül. - Meg kell tudnom, mi a második út, mert csak így akadályozhatom meg, hogy még egy ember meghaljon ugyanazért, amiért ő.

Luís Rocha tétovázott.

- Nem gondolja, hogy helytelen lenne, ha most hoznám nyilvánosságra Siza professzor kutatását?

- Értse már meg, hogy Siza professzor halott - ismételte Tomás, minden türelmét összeszedve. - Ez már mind nem számít, érti? Semmi

nem akadályozhatja meg magát, hogy megjelentessen egy cikket egy tudományos magazinban, vagy akár könyvet írjon a második út fölfedezésének összes részletével, plusz az Einstein-kézirat részleteivel. Siza professzor már nincs köztünk, hogy nyilvánosságra hozhassa, amit egyébként, hadd emlékeztessen még egyszer, ő maga is tervezett.

- Úgy gondolja, hogy nyilvánosságra kellene hoznom?

- Hát maga szerint nem kellene megtenni? Egy ilyen fölfedezés igazi szenzáció, nem maradhat titokban az örökkévalóságig. Persze, hogy nyilvánosságra kell hoznia. És ha ráadásul maga Siza professzor is éppen erre készült, számomra egyértelmű, hogy a maga kötelessége véghez vinni a szándékát.

A fizikus elgondolkodott ezen az érven.

- Igen - mondta végül. - Igaza lehet.

- Persze, hogy igazam van. Sőt ha jobban meggondoljuk, éppen ez lehetne a legméltóbb tisztelgése a mestere előtt. Lehetne akár társszerzője a műnek, amit maga megír, például. Mellesleg ez nem is rossz ötlet, nem?

- Igen, igaza van - mondta Luís Rocha, most már határozottabb hangon. - Rendben, mindent közléteszek.

Tomás felsóhajtott kis győzelme feletti megkönnyebbülésében, de nem hagyta ennyiben a beszélgetést.

- De még mielőtt bármit is tesz, el kell mondania nekem ezt a második utat. Mert, mint mondtam, egy ember élete függ ettől az információtól.

Luís Rocha hirtelen felpattant a székéből.

- Rendben! - kiáltotta. - Fogjunk hozzá.

Tomás meghökkenve nézett rá, amiért így talpra szökkent.

- Hova megy?

A fizikus sarkon fordult és elindult, de még egyszer hátranézett.

- Hozok két kávét - mondta. - Máris jövök.

A gőzölgő, illatos aroma azonnal betöltötte a teret, amint Luís Rocha megjelent a könyvtár bejáratánál a tálcával. Behívta Tomást a bejárat melletti kis rejtett szobába. Letette a tálcát egy asztalkára, és amikor vendége elhelyezkedett a szűkös helyen, kezébe vette az egyik gőzölgő csészét.

- Tessék, presszókávé - mondta, és odanyújtotta a csészét Tomásnak. - Kér cukrot?

- Igen.

Tomás feltépett egy kis papírzacskót, és beleszórta a tartalmát a csészébe, aztán megkeverte a kávéját.

- Ha a könyvtár igazgatója meglát, megöl minket - jegyezte meg a fizikus halkán, miután kilesett, hogy megbizonyosodjon róla: senki nem látta meg őket.

Tomás körülnézett a rendetlen helyiségben, ahova elrejtőztek.

- Ezért kellett ide behúzódnunk?

- Igen - bólintott a házigazda, cinkos pillantással. - Ebben a kis zugban nyugodtabban ellehetünk.

- Nem lenne jobb, ha kimennénk a szabadba?

- Nem, itt jól el tudunk rejtőzni. Senki nem talál ránk. - Belélegezte a gőzzel felszálló illatot. - Tudja, az az igazság, hogy ilyenkor muszáj meginnom egy kávé. Nincs is jobb, mint egy presszókávé, amikor az ember bonyolult beszélgetésre készül. Segít összeszedni a gondolataimat.

- A mi beszélgetésünk is bonyolult lesz?

- Megérteni azt, amit mondani akarok, nem lesz bonyolult - mondta Luís. - Inkább az a bonyolult, hogy úgy adjam elő, hogy ne tűnjön bonyolultnak, érte? - Kacsintott. - Na, ez aztán a bonyolult!

- Az egyszerűség bonyolult.

- Bonyolultabb, mint az emberek hinnék. Az egész kutatást azzal töltöttem, hogy folyton kávéztam, gondolhatja! Én presszókávét ittam, Siza professzor meg hideg kávét, amit Olaszországban tanult meg elkészíteni, jéghideg és tejszínhab van a tetején. Úgy hívta: *granita di caffè*.

- Ez egy *frappé*, ugye?

- Igen, állandóan azt a hideg lötytyöt itta. - Megremegett. - De hát izlések és pofonok... nem igaz?

- Persze.

Ittak egy kortyot az erős kávéból. Luís Rocha letette a csészéjét a tálcára, és rendezte a gondolatait.

- Szóval, ha jól értettem, Siza professzor tibeti barátja már elmondta, mi történt Princetonban, 1951-ben, igaz?

- Igen, mindent elmesélt.

- Akkor ismeri az izraeli miniszterelnök történetét, tudja, mire kérte Einsteint, mire ő kidolgozta *Az isteni formulát*, és azt is tudja, hogy a kézirat nyilvánosságra hozatalának feltétele a második tudományos út. Ezek közül semmi nem újdonság magának, ugye?

- Nem. Ezt már mind tudom.

- Nagyszerű - sóhajtott. - Az történt, hogy Siza professzor nagyon a szíven viselte Einstein tervét, és úgy döntött, hogy e titok megfejtésének szenteli az életét. Vajon lehet-e találni egy másik utat is, amelyen keresztül tudományosan be lehet bizonyítani Isten létezését? Ez volt a nagy kérdés, se több, se kevesebb.

- És hogy fogott hozzá?

- Nos, az első dolga az volt, hogy meg kellett határoznia a kutatás tárgyát. Mi az Isten? Amikor Istenről beszélünk, pontosan miről beszélünk? A Bibliában leírt Istenről?

- Gondolom, hogy igen...

- De a Bibliában leírt Isten, ahogy két hete már elmagyaráztam, abszurd.

Förlállt, és kilépett a helyiségből. Egy közeli polchoz ment, levett egy óriási, fényűzően bekötött könyvet, aztán visszatért a rejtkehelyre, és leült, ölében a nyitott könyvvel.

- Lássuk csak - mondta, és addig lapozgatott, amíg meg nem találta a keresett részt. - Itt van. Mindjárt az Ószövetség elején az áll, hogy Isten egy segítő társat akart adni az embernek, és a következőképpen cselekedett: „És formált vala az Úr Isten a földből mindenféle mezei vadat és mindenféle égi madarat, és elvivé az emberhez, hogy lássa, mi-nek nevezze azokat; mert a mely nevet adott az ember az élő állatnak, az annak neve.” Aztán a Biblia hozzáteszi: „... de az embernek hozzá il-lő segítő társat nem talált vala. Bocsáta tehát az Úr Isten mély álmod az emberre, és ez elaluvék. Akkor kivon egyet annak oldalbordái közül, és hússal tölté be annak helyét. És alkotá az Úr Isten azt az oldalbor-dát, a melyet kivett vala az emberből, asszonynyá, és vivé az em-berhez.” - Fölemelte a fejét. - Nem vesz észre semmi furcsát ebben a beszámolóban?

Tomás vállat vont.

- Hát, szóval... ez amolyan bibliai történet, igaz?

- Akkor most mégsem mindentudó az Isten? Nem kellett volna elő-re tudnia, hogy egyik állat sem lesz megfelelő segítőtársa az embernek? És miért kellett megvárnia, hogy milyen neveket ad az ember az álla-toknak? Ha mindentudó, akkor ezt is előre kellett volna tudnia, nem? - Ismét lapozott néhányat. - És most figyelje, mi történt, amikor Isten vízőzönt bocsátott a földre: „Mebáná azért az Úr, hogy teremtette az embert a földön, és bánkódék az ő szívében.” - Ismét Tomás szemébe nézett. - Az Úr megbánta a tettét? Újra fölmerül a kérdés: hát nem mindentudó? Nem láthatta volna előre, hogy az ember el fog zülleni? Ha valóban tökéletes és mindenható, akkor nem kéne mindent idejé-ben előre látania? Mi ez a história, hogy Isten kijavítja a hibáit? Hát Isten is követ el hibákat?

-Hát...

- Nem beszélve arról, hogy ott van az a régi paradoxon, hogy Isten egyszerre mindenható és jóságos, mégis hagyja, hogy mindenfelé elter-jedjen a rossz. Hiszen ha jó és hatalmában áll előírni a jót, akkor miért hagyja, hogy a rossz létezzen? Ha Ő maga tökéletes, miért teremtette az embert ilyen tökéletlennek? - Becsukta a könyvet, és letette a föld-re. - Mindez meggyőzte Einsteint, hogy Isten, ha létezik, nem azonos a Biblia Istenével. Egy mindentudó, intelligens lény, az univerzum

mögött álló erő, a mindenség nagy építész, de nem a Biblia antropomorf, atyai és erkölcsi figurája. És Einsteinnek ezt a meggyőződését vette át Siza professzor is.

- Ez tehát azt jelenti, hogy a professzor nem a bibliai Istent kutatta...

- Nem, nem azt. Mellesleg mindig úgy gondolta, hogy a teológusok azért nem tudják Isten létezését tudományosan bebizonyítani, mert makacsul kitartanak amellett, hogy ez a bizonyítás a bibliai Istenről szóljon. Csakhogy a Biblia Istene az ember teremtménye, egy olyan képzet, amit azért találtunk ki, hogy nagyobb biztonságban érezzük magunkat, hiszen van, aki oltalmaz és vigasztal minket. Mondja csak, nem jó érzés, ha van egy apánk, aki mindig gyámkodik felettünk?

- És mi van azzal a bizonyítással az Einstein-kéziratban, amely szerint az univerzum hat nap alatt teremtett? Nem gondolja, hogy ez alátámasztja a Bibliát?

- Ez valóban nagyon fontos elem - ismerte el Luís Rocha. - Mint már mondtam, Einstein meg volt győződve róla, hogy a Biblia Istene nem létezik. Ugyanakkor megállapította, hogy titokzatos módon mély igazságok rejtőznek az Ószövetségben.

- És ennek mi a magyarázata? .

- Nincs magyarázata. De tény, hogy a régi szövegekben, valami általunk nem ismert oknál fogva, okkult titkok rejtőznek. Most például különös összefüggést fedeztek föl az Ószövetség kabbalisztikus értelmezése és a legmodernebb fizikai elméletek között.

- Hogyhogy?

- Az egyik legígéretesebb mindenségelmélet a húrelmélet. Egy kicsit bonyolult elmagyarázni, de az elmélet számításai szerint az anyagot rezgő húrok alkotják, amelyek az energia-mikrorészecskék, más néven bozonok számára huszonhat-, a többi mikrorészecske, vagyis a fermionok számára pedig tízdimenziós térben léteznek. Ahogyan a Big Bang után az erős kölcsönhatás és a gyenge kölcsönhatás csak a mikrokozmoszban maradt körülhatárolt, a fizikusok úgy vélik, hogy huszonnégy dimenzió szintén csak a mikrokozmoszban írható le a világegyetem keletkezése után. Valamilyen oknál fogva csak a gravitációs erő és az elektromágneses erő terjesztette ki a látható hatását a makrokozmosz-

ra, és ugyanez történhetett a maradék négy dimenzióval, azaz a téridő-dimenziókkal is. Ezért tűnik úgy számunkra, mintha az univerzumnak három térdimenziója és egy idődimenziója lenne. Ezek érintik a látható világunkat. De rajtuk kívül van még huszonkettő másik, amelyek láthatatlanok, mert a mikrokozmoszban fejtik ki hatásukat, és csak a mikrorészecskék viselkedését befolyásolják.

- Lehetséges ez?

- A matematika szerint igen - bólintott a fizikus. - Na, de most azt mondja meg: ismeri a Kabbalát?

- Igen, hogyné. Történész vagyok, ráadásul a régi nyelvek és a rejtjel-fejtés a szakterületem. Kötelességem ismerni a Kabbalát. Az utóbbi időben sokat tanulmányoztam a héber és az arámi nyelvet, így aztán otthonosan mozgok ezen a területen.

- Akkor jó, mert így könnyebben meg fogja érteni az egyik legmodernebb fizikai elmélet, azaz a húrelmélet és a Kabbala közötti összefüggéseket.

Tomás döbbenetesen nézett rá.

- A fizika és a Kabbala közötti összefüggéseket? Miről beszél?

A fizikus elmosolyodott.

- Professzor, feltételezem, hogy tudja, mi az az Élet Fája...

- Persze - válaszolta a történész. - Az Élet Fája egy kabbalisztikus struktúra, amely megmagyarázza az univerzum születését, a Teremtés elemi egységét, azt, hogy a legkisebb oszthatatlan részecske is tartalmazza a mindenség összes elemét. Tíz *szefirá* található rajta, azaz tíz részlet, amelyeket Isten a Teremtéskor nyilatkoztatott ki. Mind a tíz *szefirá* megfelel egy-egy isteni tulajdonságnak.

- Ismétlje csak el: hány *szefirá* van az Élet Fáján?

-Tíz.

- Nagyon jó - kiáltotta elégedetten. - Ha jól sejtem, azt is tudja, mi az a gematria.

- Hogyné - mondta Tomás, aki magabiztosan mozgott ezen a területen. - Egy kabbalisztikus technika, amely a Biblia szavainak számértékét a héber ábécé betűi és a számjegyek megfeleltetésével kapja meg. A kabbalisták azt mondják, hogy Isten számokkal és szavakkal teremtette az univerzumot, és minden számnak, minden betűnek megvan

a maga misztériuma és megfejtése. Az Ószövetség első szava például a *bereshith*, amely azt jelenti: *kezdetben*. No mármost, ha a *bereshith* szót két szóra osztjuk, akkor *bere*, azaz *teremtett*, és *shith*, azaz *hat* lesz belőle. A Teremtés hat napig tartott. Látja? Ez a gemátria egyik formája. Az Ószövetség első szavában benne van a Teremtés hat napja. A gemátria egy másik formája egyszerűen a betűk számlálása. A Genézisben az áll, hogy Ábrahám 318 szolgát vitt magával egy csatába. De a kabbalisták felfedezték, hogy az Eliezer nevű szolga nevének számértéke pontosan 318, ami azt jelenti, hogy Ábrahám csak ezt az egyetlen szolgáját vitte magával.

- Látom, benne van a témában - jegyezte meg Luís Rocha. - Akkor azt mondja meg nekem, hogy mi Isten legszentebb nevének a gemátriája?

- Hát... Isten legszentebb neve a... Jod-hé-váv-hé. De bevallom, nem tudom, milyen gemátria felel meg ennek a névnek. Ki kéne számolnom...

- Isten legszentebb nevének gemátriája huszonhat. - Közelebb hajolt Tomáshoz. - Hány betűből is áll a héber ábécé?

- Huszonkettő.

- Akkor most még egy utolsó kérdés - mondta a fizikus. - A kabbalisták szerint a bölcsességnek hány útját járta végig Isten, hogy megteremtse az univerzumot?

- Harminchat. A világegyetem teremtésekor az Isten által végigjárt utak száma megfelel az Élet Fája tíz *szefirája* és a héber ábécé huszonkét betűje összegének, amihez még hozzá kell adni négy utat.

Luís Rocha elmosolyodott.

- Észrevette az összes egybeesést?

- Milyen egybeeséseket?

- A világ teremtésének tíz kabbalái *szefirája* a fermionok húrjainak tíz dimenziója az anyag létrehozására - mondta, a hüvelykujját fölémelve. A mutatóujját is fölémelte. - Isten legszentebb nevének gemátriája huszonhat, és huszonhat dimenzió van a bozonok húrjaiban, az anyag létrehozására. - Következett a harmadik ujjja. - Huszonkét betűből áll a héber ábécé, és huszonkét dimenzió marad számunkra rejtve a mikrokozmoszban. - Végül a negyedik. - Harminchat utat

járt be Isten, hogy megteremtse az univerzumot, és harminchat a dimenziók számának összege, amelyekben a bozonok és a fermionok vibrálnak. - Kacsintott, mint egy gyerek, aki megtalálta a játszószoza kulcsát. - Véletlen egybeesés csupán?

- Hát... ez valóban megdöbbentő.

- Einstein azt állapította meg, hogy a szent szövegekben mély tudományos igazságok rejtőznek, amelyeket a saját koruk még nem ismerhetett. És ez nemcsak a Bibliára vonatkozik ám! A hindu szövegek, a buddhista szövegek, a taoista szövegek - mind-mind örök igazságokat tartalmaznak, olyan igazságokat, amelyeket a tudomány csak most kezd feltárni. A kérdés a következő: hogyan juthattak hozzá a régi bölcsék ezekhez az igazságokhoz?

Szünetet tartott.

- És mi a válasz?

- Nem tudom. Senki nem tudja. Lehet persze, hogy véletlen egybeesésekről van szó. Elvégre az ember szeret mindenben szabályszerűséget látni, nem igaz? De az is lehet, hogy akárcsak az Aspect-kísérlet mikrorészecskéi, a szent írásokban rejlő tudományos igazságok is egy és ugyanazon valónak az immanenciái. Mintha ezeket a régi bölcséket valami mély, örök, mindenütt jelen lévő, ám láthatatlan dolog ihlette volna.

- Értem...

- Mindezt azért mondom el, hogy megértse: bár sem Einstein, sem Siza professzor nem hitt a Biblia Istenében, mindketten úgy gondolták, hogy a szent iratok bizonyos szempontból és bizonyos formában mély igazságokat rejtenek.

Újabb kortyot ittak a kávéból.

- Vagyis eme különös egybeesések ellenére Siza professzor nem a Biblia Istenét kereste...

- Így van - helyeselt Luís Rocha. - Nem a Biblia Istenét. Valami mást. Siza professzor valami teremtő erőt keresett, amely intelligens és tudatos, de nem feltétlenül morális, se nem jó, se nem rossz. - Sójajtott. - Miután megvan a kutatás tárgya, a második feladat annak a meghatározása, hogy mit is jelent az Isten létezésének bizonyítása?

A fizikus a levegőben lebegtette a kérdést.

- Tőlem kérdezi? - érdeklődött Tomás tétován, mert nem tudta, hogy a kérdés csak retorikai elem-e, vagy valóban meg kell válaszolni.

- Igen, persze. Mit jelent Isten létezésének a bizonyítása?

- Nem tudom, bevallom, nem tudom.

- Azt jelenti, hogy szerzünk egy olyan erős távcsövet, amelynek segítségével megláthatjuk Istent, ahogy a csillagokkal játszik, miközben hosszú fehér szakála lengedezik a levegőben? Vagy kitalálunk egy olyan matematikai egyenletet, amely tartalmazza Isten DNS-ét? Mégis mit jelent az, hogy bebizonyítjuk Isten létezését?

- Jó kérdés, ez kétségtelen - jegyezte meg Tomás. - És mi a válasz? Luís Rocha fölemelte három ujját.

- A válasz három ponton nyugszik - mondta. - Az első: Isten leleményes. A káoszelmélet, a nemteljességi tételek és a határozatlansági elv megmutatták, hogy a Teremtő elrejtette előlünk a kézjegyét egy ügyesen megalkotott, vékony fátyol mögé, amely láthatatlanná teszi Őt. Ez pedig, mint sejtethjük, jelentősen megnehezíti létezésének bebizonyítását. - Kinyújtotta a második ujját. - A második: Isten nem észlelhető a megfigyelés által. Ez azt jelenti, hogy nem lehet bebizonyítani a létezését teleszkóp vagy mikroszkóp segítségével.

- És miért nem? - szakította félbe Tomás.

- Nos, különböző okokból - felelte a fizikus. - Mondjuk, képzelje azt, hogy Isten az univerzum, ahogy Einstein gondolta. Hogy lehetne Őt teljes egészében megfigyelni? Siza professzor arra a következtetésre jutott, hogy a fizikusok és a matematikusok egy kicsit úgy szemlélik az univerzumot, ahogy a mérnökök a tévékészüléket. Képzelje el, hogy fölteszi a kérdést egy mérnöknek: mi a tévé? A mérnök alaposan megvizsgálja a készüléket, szétszedi, és azt mondja, hogy a tévé egy bizonyos módon összeállított vezetékek és elektromos sémák összessége. - Tomásra mutatott. - De én azt kérdezem magától: maga szerint ez teljes választ ad arra a kérdésre, hogy mi a tévé?

- Nem hinném, ez egy mérnöki válasz, gondolom.

- Így van, ez egy mérnöki válasz. De a tévé jóval több, mint vezetékek és elektromos sémák összessége, nem? A tévé tájékoztató és szórátkoztató műsorokat közvetít, pszichológiai hatást gyakorol minden emberre, üzenetek közvetítésére alkalmas, komoly szociológiai hatás-

sal van a társadalomra, politikai és kulturális síkja is van, egyszóval... jóval összetettebb dolog annál, hogy pusztán a műszaki alkatrészeit írjuk le.

- A *hardver* és a *szoftver* problémájára akar kilyukadni, amiről már beszélt nekem?

- Pontosan - helyeselt Luís Rocha. - A redukcionista perspektívára, amely a *hardverre* koncentrál, és a szemantikai perspektívára, amely a *szoftvert* vizsgálja. A fizikusok és a matematikusok úgy tekintenek az univerzumra, mint a mérnökök a tévékészülékre vagy a számítógépre. Csak az atomot látják és az anyagot, meg az ezeket szabályozó erőket és törvényeket, és ha jól meggondoljuk, ez mind csak a *hardver*. De mi az üzenete ennek a hatalmas tévének? Mi a programja ennek az óriási számítógépnek? Siza professzor arra a következtetésre jutott, hogy az univerzumnak van egy programja, rendelkezik egy *szoftverrel*, vagyis van egy olyan dimenziója, amely messze túlmutat a komponensei összességén. Vagyis a világegyetem sokkal több, mint az őt alkotó *hardver*. Egy óriási *szoftverprogram*. A *hardver* csak azért van, hogy lehetővé tegye a program futását.

- Mint az ember - jegyezte meg Tomás.

- Pontosan. Az ember sejtekből, szövetekből, szervekből, vérből és idegekből épül föl. Ez a *hardver*. De az ember ennél sokkal több. Bonyolult struktúra, amelynek tudata van, nevet, sír, gondolkodik, szenved, énekel, álmodik és vágyakozik. Vagyis sokkal, de sokkal többek vagyunk az alkotórészeink összességénél. A testünk a *hardver*, amelyen a tudatunk *szoftverje* fut. - Széles mozdulatot tett a karjával. - Ilyen a lét legmélyebb valósága is. Az univerzum a *hardver*, amelyen Isten *szoftverje* fűt.

- Merész gondolat - mondta Tomás. - De van benne logika.

- És elvezet minket a végtelenség problémájához - jelentette ki a fizikus. - Ha ugyanis az univerzum Isten *hardverje*, az további érdekes kérdéseket vet föl, igaz? Például hogy ha mi, emberek, az univerzum részei vagyunk, az azt jelenti, hogy a *hardver* részei vagyunk, nemde? De vajon mi magunk is egy-egy univerzum vagyunk? Vagy az univerzum valami hatalmas nagy dolog, olyan nagy, hogy nem is látjuk, olyan nagy, hogy láthatatlan? Valaki, aki hozzánk képest akkora, mint

mi a saját sejtjeinkhez képest? Vajon mi olyanok vagyunk az univerzum számára, mint amilyenek számunkra az idegsejtjeink? Vajon mi vagyunk az idegsejtjeink univerzumai, és egyben valaki sokkal nagyobbak az idegsejtjei? Vajon az univerzum valami szerves lény, és mi csak az apró sejtjei vagyunk? Vajon mi vagyunk a sejtjeink Istene, és egyben az Isten sejtjei?

Mindketten eltűnődtek egy darabig ezeken a kérdéseken.

- Maga mit gondol? - kérdezte Tomás.

- Én azt gondolom, hogy a végtelen problémája nagyon bonyolult - válaszolta Luís Rocha. - Tudja, mi, fizikusok, az alapvető részecskéket keressük, de amikor végre megtaláljuk őket, mindig rájövünk, hogy még kisebb részecskékből állnak. Először azt gondolták, hogy az atom az elemi részecske. Aztán fölfedezték, hogy az atom még kisebb részecskékből áll: protonokból, neutronokból és elektronokból. Akkor azt gondolták, hogy ezek a legelemibb részecskék. De aztán fölfedezték, hogy a protonok és a neutronok még kisebb mikrorészecskékből állnak: ezek a *kvarkok*. És van, aki úgy véli, hogy a *kvarkok* további mikrorészecskékből állnak, azok pedig még kisebb részecskékből, és így tovább. A mikrokozmosz végtelenül kicsi.

- Ez olyan, mint a Zénón-paradoxon - jegyezte meg Tomás. - Mindent tovább lehet felelni.

- Pontosan - helyeselt a fizikus. - És ugyanilyen okokból mindent meg lehet kétszerezni. A mi univerzumunk például hatalmas, igaz? De a legutóbbi kozmológiai elméletek szerint elképzelhető, hogy csak egy az univerzumok milliárdjai közül. A mi világegyetemünk megszületett, növekszik, és ahogy a második termodinamikai törvény kimondja, meg fog halni. Mellette rengeteg ugyanilyen létezik. Mintha az univerzumunk csupán egy buborék lenne egy óriási óceánban, rengeteg másik ugyanilyen buborék között. - Szünetet tartott. - Ezt metauniverzumnak nevezik.

- Vagyis az univerzum végtelen.

- Ez egy lehetőség. De nem az egyetlen.

- Miért? Van másik is?

- Létezik egy olyan lehetőség is, amely szerint az univerzum véges.

- Véges univerzum? Maga szerint ez lehetséges?

- Nézze, ez is egy lehetőség.
- De hát, ha a világegyetem véges, akkor mi van a határain túl?
- Ha véges is, nincsenek határai.
- Ezt nem értem...
- Egyszerű. Magellán elindult keletre, hajóval, igaz? Hajózott, hajózott, hajózott, és egyszer csak, nagy meglepetésére, elérkezett a kiinduló pontra. - Luís Rocha fölemelte a kezeit, és leírt velük egy kört, mint ha egy labdát tartana. - Vagyis bebizonyította, hogy a Föld véges, de nincsenek határai. Lehetséges, hogy az univerzum is ilyen. Végtelen, de határtalan.

- Értem.

Megitták a kávéjukat.

- Nos, mindezt azért meséltem el, mert mint mondtam, Isten létezésének bizonyítása három alapvető ponton nyugszik. Az első az a megállapítás, hogy Isten leleményes, a második pedig az a megállapítás, hogy nem lehet Őt távcsövön vagy mikroszkópon keresztül megfigyelni. - Fölemelte a harmadik ujját. - De minden nehézség ellenére van egy közvetett módja annak, hogy eljussunk Isten létezésének bizonyításáig.

- És mi az?

- Két lényeges vonáson, az intelligencián és a szándékon keresztül. Siza professzor megállapította, hogy ahhoz, hogy megtudjuk, hogy az univerzumot egy tudatos intelligencia hozta-e létre, meg kell válaszolnunk egy alapvető kérdést: van-e intelligencia és szándék az univerzum teremtése mögött, vagy nincs? - Közelebb hajolt. - Nem elég, ha az egyikre pozitív választ kapunk. Mindkettőre pozitív választ kell kapnunk, érti?

Tomás elgondolkodott.

- Nem egészen. Ha sikerül bebizonyítani, hogy van mögötte intelligencia, az maga szerint nem elég?

- Persze, hogy nem - válaszolta Luís Rocha. - Ha a Föld Nap körüli keringésére gondolunk, egyértelműnek tűnik, hogy van intelligencia ebben a mozgásban. De vajon ez az intelligencia szándékos vagy véletlen? Hiszen merő véletlen is lehet, nem? Ha az univerzum végtelenül nagy, szükségszerű, hogy a végtelen számú különböző helyzet közül olyan is előforduljon, mint amilyen a miénk. Így hát nem elég az intel-

ligencia, hiszen ha véletlen, akkor nem láthatjuk benne bizonyosan az Isten kezét, igaz? Azt is meg kell állapítanunk, hogy van-e benne szándékosság.

- Értem.

- Csak az a baj, hogy a szándékosság fogalmát nagyon nehéz pontosan meghatározni. Ezt bármelyik tanár tanúsíthatja itt, a jogi karon. A bírósági perekben is az egyik legnagyobb nehézséget az okozza, hogy meg kell határozni, mi volt a vádlott szándéka, amikor elkövette a tettet. Tegyük fel, hogy a vádlott megölt valakit. De vajon szándékosan tette vagy véletlenül? A vádlott tisztában van vele, hogy a szándékos emberölés súlyosabb bűncselekmény, ezért általában azt vallja, hogy ő nem akart ölni, szörnyűséges baleset történt. A nehézség tehát a szándékosság megállapításában áll. - Kitérte a karját. - Ugyanez történik az univerzumban is. Ha körülnézünk, megállapíthatjuk, hogy nagy intelligencia áll a dolgok megtervezése mögött. De vajon ez az intelligencia véletlen vagy valami szándék húzódik mögötte? És ha van valamilyen szándék, akkor mi ez a szándék? És a kulcskérdés: be lehet-e bizonyítani valahogy egy ilyen szándék létezését?

- Nem adja meg a választ annak az órának a metaforája, amiről korábban mesélt?

- Valóban, William Paley órája igen erős érv. Ha találunk a földön egy órát, és megvizsgáljuk, rögtön rájövünk, hogy egy intelligens lény tervezte, mégpedig valamilyen konkrét szándékkal. És ha ez egy olyan egyszerű dologra, mint egy óra, igaz lehet, akkor hogy ne lehetne igaz a sokkal intelligensebb és bonyolultabb univerzumra?

- Pontosan. Ez nem elég bizonyíték?

- Erősen feltételezi az intelligenciát és a szándékot, de nem bizonyíték.

- Akkor hogy lehet elvégezni a bizonyítást?

Luís Rocha kiegyenesedett a székén.

- Einstein vezetett rá a megoldásra - mondta.

- Hogyan?

A fizikus fölállt a helyéről, intett Tomásnak, hogy kövesse, és elindult kifelé a szűk szobából.

- Jöjjön - mondta. - Megmutatom a második utat.

Végigmentek a könyvtár közepén húzódó hosszú, piros szőnyegen. Luís Rocha, akár egy idegenvezető, elvezette Tomást ahhoz az óriási, gyönyörű kerettel díszített, falba illesztett festményhez, amely V. János királyt ábrázolta. A könyvtár az ő nevét viseli. A fizikus letette a holmiját a portré előtt álló elegáns fekete zongorára, és intett Tomásnak, hogy kövesse.

- Jöjjön - mondta.

Az utolsó terembe vezető boltív egyik oszlopához ment, váratlanul kinyitott egy titkos ajtót a falon, és belépett a sötétbe. Tomásnak leesett az álla döbbenetében, de utánament. Fölmentek egy szűk lépcsőn, és az első emeleten egy kis faerkélyre értek, amelyen keresztül eljutottak a nagy festmény tetejéhez. A fizikus balról a harmadik polcon megkeresett egy fehér könyvet, levette, s benyúlt az így keletkezett résen, majd előhúzott egy világoskék kartonmappát. Aztán visszatette a könyvet a helyére, és intett a vendégének, hogy menjenek vissza ugyanazon az úton.

- Mi ez? - kérdezte Tomás kíváncsian, amikor visszaértek a földszintre.

- Ez a második út - felelte Luís Rocha, miközben nehézkesen leült a zongora melletti székre, V. János megörökített alakja elé. - Isten létezésének bizonyítása, Siza professzor tollából.

Tomás ránézett a mappára. A Coimbrai Egyetem lógójával ellátott karton viseltesnek tűnt, és csak egy gumikarika fogta össze.

- De hát mit keres itt egy ekkora jelentőségű dokumentum? - kérdezte döbbenetben a történész. - Siza professzor a Biblioteca Joaninában tartotta a dolgait?

- Nem, dehogy. De a betörés után, amikor a professzor eltűnt, egy kicsit megijedtem. Amikor átnéztem, hogy mit vittek el, észrevettem, hogy hiányzik az Einstein-kézirat, és ebből arra következtettem, hogy talán az egész kutatás veszélyben van. Ezért úgy döntöttem, hogy mindezt elhozok, ami ezzel a kutatással kapcsolatos. Néhány napig a saját lakásomban őriztem őket, de állandóan idegeskedtem miatta, és végül arra a gondolatra jutottam, hogy az sem biztonság hely. Ezért a kisebb dolgokat inkább szétsztozattam a professzor kollégái között, beleértve a maga apját is, például. - Végigsimította a kék kartont. - De ez a mappa, amely a második utat tartalmazza, messze a legfontosabb dokumentum mind közül. Ezt senkinek nem akartam odaadni megőrzésre, és hát magamnál sem akartam tartani. Törtem a fejem, hogy mitévő legyek, s akkor eszembe jutott, hogy van ez az üreg itt fönt, a király portréja mellett, a könyvek mögött.

- Jól megijedhetett.

- Hát hogy ne ijedtem volna meg! Ha a professzor elrablása során *Az isteni formulát* is elvitték, nyilvánvalónak tűnt az összefüggés a betörés és a kutatás között. És mivel én is részt vettem a kutatásban, egyre idegesebb lettem. Attól féltem, hogy egyszer csak az én ajtómon is kopogtatnak...

- Érthető.

Luís Rocha elhallgatott, és körülnézett. Karjaival széles mozdulatot tett, mintegy átfogta az egész könyvtárat.

- Tudja, Siza professzor gyakran mondogatta, hogy ez a könyvtár az isteni kézjegy metaforája.

- Ez mit jelent?

- Ezt a képet az Einsteinnel folytatott beszélgetései ihlették. - Rámutatott a könyvekkel teli polcokra. - Képzelve el, hogy belép egy gyerek ebbe a könyvtárba, és meglátja ezeket a könyveket. Mind idegen nyelven, többségében latinul íródott. A gyerek tudja, hogy valaki megírta őket, és persze azt is tudja, hogy szólnak valamiről, de azt nem tudja, hogy ki írta őket, és azt sem, hogy miről szólnak. Sejtí, hogy az egész könyvtár valamilyen rend szerint szervezett, de ez a rend számára titokzatosnak tűnik. - A mellére tette a tenyerét. - Mi is olyanunk vagyunk, mint ez a gyerek, az univerzum pedig olyan, mint ez

a könyvtár. Az univerzum törvényeit és erőit valaki megteremtette, valamilyen titokzatos céllal, és valamely, számunkra érthetetlen rend szerint. Homályosan értjük a törvényeket, nagy vonalakban felfogjuk a rendet, amely szerint minden szerveződik, és felszínesen észleljük, hogy a csillagképek és az atomok meghatározott módon mozognak. Akárcsak a gyerek, mi sem ismerjük a részleteket, csak halvány fogalmunk van az egésznek a szándékosságáról. De van valami, amiben biztosak lehetünk: az egész könyvtárat valamilyen szándékkal építették fel. Ha nem tudjuk elolvasni a könyveket, és soha nem ismerjük meg a szerzőiket, akkor is tudjuk, hogy ezek a művek üzeneteket hordoznak, a könyvtár pedig valamilyen intelligens rend szerint van elrendezve. Ilyen az univerzum is.

- Ezzel vezette rá Einstein Siza professzort a második út fölfedezésére?

- Nem. Ezt a metaforát Siza professzor használta, amikor a világegyetem szándékos intelligenciáját szemléltette, és ez a metafora az Einsteinnel folytatott beszélgetésein alapult.

Tomás kérdően nézett rá.

- De akkor hogyan vezette rá Einstein a megoldásra?

Luis Rocha kinyitotta a mappát: egy köteg dokumentum és feljegyzés volt benne, tele furcsa, a laikus számára érthetetlen egyenletekkel. A fizikus addig lapozgatta a jegyzeteket, amíg rá nem bukkant a keresett lapra.

- Itt van - mondta. - Ez volt az.

Tomás a jegyzet fölé hajolt.

- Mi ez?

- Ez egy híres Einstein-mondat - magyarázta Luis Rocha. - így szól: „Az a kérdés érdekel legjobban: vajon Isten teremthette-e volna más-milyennek a világot, vagyis hogy a logikus egyszerűség igénye hagy-e némi szabadságot?”

- Ez az a nyom, amelyen Siza professzor elindult?

- Igen. Siza professzor mindig is nagy jelentőséget tulajdonított ennek a mondatnak, ezen a nyomon akart elindulni a második út felé, és ha jobban meggondoljuk, nem is nehéz megérteni, hogy miért. Einstein itt a szükségszerűség és a determináltság kérdését teszi mér-

legre. Hogy szükségszerűen olyan-e az univerzum, amilyen. Másként megfogalmazva, és ez a fő kérdés: ha a kezdeti feltételek mások lettek volna, mennyiben lenne más az univerzum?

- H m .

- Persze, abban az időben hihetetlen nehéz volt választ adni erre a kérdésre. Például nem voltak még meg hozzá a megfelelő matematikai modellek. De egy évtizeddel később, a káoszelmélet megjelenésével, egy csapásra megváltozott minden. A káoszelmélet nagyon pontos matematikai eszközöket szolgáltatott annak vizsgálatára, hogy mi történik, ha megváltoztatjuk egy-egy rendszer kezdeti feltételeit.

- Mit ért kezdeti feltételek alatt? - kérdezte Tomás.

-A *kezdeti feltételek* kifejezés arra vonatkozik, ami a világegyetem létrejöttének első pillanataiban történt az energiával és az anyaggal. De figyelembe kell venni az univerzum törvényeit, a különböző erők szerveződését, a természet állandóinak értékét, mindent, mindent. Nézzük például a természeti állandókat. Nem gondolja, hogy kulcsfontosságú szerepük van ebben a számításban?

- A természeti állandóknak? Hát... én... nem is...

- Ó, elnézést, néha megfedlek róla, hogy egy laikussal beszélgetek - vágott közbe a fizikus mentegetőzve. - Nos, a természeti állandók olyan értékek, amelyek alapvető szerepet töltenek be az anyag viselkedésében, és amelyek elvileg ugyanazok az univerzum bármely pontján, és történetének bármely pillanatában. Például egy hidrogénatom ugyanolyan a Földön, mint egy távoli galaxisban. De a természeti állandók olyan titokzatos értékek, amelyek már az univerzum születésekor megvoltak, és amelyek sok jelenlegi tulajdonságát adják, mint valami kód, amely a lét titkát rejti.

Tomás álmélkodva hallgatta a fejtegetést.

- Nahát! Én még soha nem hallottam erről...

- Elhiszem - bólintott Luís Rocha. - Sok olyan dolog van, amit a tudósok fölfedeztek, de az átlagembereknek fogalmuk sincs róla. Ezek az állandók alapvető jelentőségűek, az univerzum rejtélyes tulajdonságát képezik, és mindent ezek szabályoznak, ami körülvesz minket. Fölfedezték például, hogy az atomok, a molekulák, az emberek, a bolygók és a csillagok mérete és szerkezete nem a véletlen műve, és nem is va-

lamilyen kiválasztási folyamat eredménye, hanem ezeknek az állandóknak az értéke határozza meg őket. Ennek fényében Siza professzor kérdése nagyon egyszerű: mi lenne, ha a természeti állandók egy icipicit mások lennének?

- Hogyhogy mások?

- Hát, mondjuk, a gravitációs erő egy kicsit gyengébb vagy erősebb lenne, mint amilyen, a fény sebessége vákuumban egy kicsit nagyobb vagy kisebb lenne, mint amilyen, a Planck-állandónak, amely meghatározza a legkisebb energiaegységet, egy kicsit más értéke lenne... Szóval, ilyesmik. Mi lenne, ha apró változtatások történnének ezekben az értékekben?

Elhallgattak.

- És mire jutott a professzor? - kérdezte Tomás, alig leplezve a kíváncsiságát.

Luís Rocha előrehajolt.

- Nem tudom, emlékszik-e, de amikor ott volt az első előadásomon, néhány héttel ezelőtt, beszéltem az ómega problémájáról. Emlékszik?

- Igen.

- És mi maradt meg a szavaimból?

- Hát, lássuk csak... elmondta, hogy kétféle vége lehet a világegyetemnek. Vagy abbahagyja a tágulást és összehúzódik, végül pedig teljesen összeomlik...

- Ez a Big Crunch...

- ...vagy addig tágul, amíg végleg el nem fogy az energiája, és fagyos temetővé változik.

- Ez pedig a Big Freeze. És mi idézte ezt elő, emlékszik még?

- Azt hiszem, hogy... hogy a gravitáció, ugye?

- Pontosan! - kiáltotta a fizikus bólogatva. - Látom, megértette, amit az órán mondtam. Ha a tágulás sebessége legyőzi a gravitációt, az univerzum örökké tágulni fog, amíg ki nem meríti az energiáit. Ha nem győzi le a gravitációt, visszatér a kiindulópontához, valahogy úgy, ahogy az érem, amit földobnak a levegőbe, és aztán visszahull. Közben fölfele repül, a gravitáció fölébe kerekedik. De végül mégis a gravitáció győz.

- Igen, emlékszem erre a példára.

Luís Rocha fölemelte egy ujját.

- Csakhogy nem mondtam el mindent. Van egy harmadik hipotézis is, amely szerint a tágulás ereje pontosan megegyezik a minden létező anyag gravitációjának erejével. Ennek igen kicsi az esélye, hiszen ilyen óriási értékek esetében rendkívüli egybeesés lenne, ha a világegyetem tágulását pontosan ellensúlyozná minden anyag gravitációja, nem gondolja?

- De igen, azt hiszem.

- És mégis ezt mondja a megfigyelés. Az univerzum tágulásának sebessége hihetetlen módon megközelíti azt a kritikus vonalat, amely elválasztja egymástól a Big Freeze univerzumát és a Big Crunch univerzumát. Közben fölfedezték, hogy a tágulás gyorsul, ami a Big Freeze valószínűségét növeli, de ez korántsem biztos. Az igazság az, bármilyen hihetetlenül hangzik is, hogy pontosan a két lehetőség közötti választóvonalon vagyunk.

- Valóban?

- Különös, nem gondolja? Ez pedig, drága uram, azt jelenti, hogy az ölünkbe hullt a szerencse.

- Hogyhogy?

- Nagyon egyszerű. Képzelve csak el azt a rendkívüli energiát, amely a világegyetem keletkezésének pillanatában szabadult fel. Maga szerint lehet kontrollálni egy ilyen hatalmas robbanást?

- Természetesen nem.

- Hát persze, hogy nem. Ha a Big Bang mérhetetlen erejére gondolunk, egyértelmű, hogy a tágulást nem lehet kontrollálni, igaz? Ez a tágulás vagy legyőzi az egész anyag gravitációját, vagy nem. Végtelenül kicsi a valószínűsége annak, hogy a tágulás egyensúlyban legyen a gravitációval. Ennek ellenére minden jel arra utal, hogy nagyon közel vannak a teljes egyensúlyhoz, hacsak nincsenek valóban teljes egyensúlyban egymással. Ez pedig, drága uram, a lottó *jackpotja*. Na most, ha a Big Bang egy véletlenül bekövetkező, kontrollálatlan esemény lett volna, óriási lenne a valószínűsége annak, hogy az univerzum örökké kaotikus állapotban marad, maximális entrópiával. Az a tény, hogy vannak alacsony entrópiájú struktúrák, akkora rejtély, hogy számos

- Te jó ég! - kiáltott fel Tomás, és a szája elé tette a kezét. - Ez elképzelhetetlen...

- Az bizony - helyeselt a fizikus. - A Big Bang energiájának mégis ilyen hihetetlenül pontosnak kellett lennie, hogy beleessen ebbe az iszonyatosan szűk intervallumba. A legmegdöbbentőbb az egészben az, hogy egészen pontosan annyi energia szabadult föl, amennyi ahhoz volt szükséges, hogy az univerzum rendeződjön. Azaz se több, se kevesebb, mint amennyi feltétlenül szükséges. - Ismét lapozott néhány oldalt. - Ez a megdöbbentő felfedezés adta a professzornak az ötletet, hogy az univerzum kezdeti feltételeit tanulmányozza.

- A Big Banget?

- Igen, meg ami utána jött. - Fogta a jegyzeteket, és lapozgatta őket, aztán megállt az egyik oldalon. - Itt van például az anyag teremtésének a kérdése. Amikor a nagy, teremtő robbanás történt, még nem volt anyag. A hőmérséklet elképesztően magas volt, olyan magas, hogy még az atomok sem tudtak kialakulni. A világegyetem egy fortyogó kátyvasz volt, részecskékkel és antirészecskékkel, amelyek az energiából lettek, és folyton megsemmisítették egymást. Ezek a részecskék, a *kvarkok* és az *antikvarkok*, teljesen egyformák, csak éppen egymással ellentétes töltésűek, és amikor találkoznak, fölrobbannak, és ismét energiává változnak. De ahogy az univerzum tágult, fokozatosan csökkent a hőmérséklet, és a *kvarkok* és *antikvarkok* nagyobb részecskéket kezdtek alkotni, az úgynevezett hadronokat, ám továbbra is kioltották egymást. Így keletkezett az anyag és az antianyag. Mivel az anyag és az antianyag egyenlő mennyiségben létezett és kölcsönösen kioltották egymást, az univerzum akkoriban energiából és rövid életű részecskékből állt, és esély sem látszott arra, hogy tartós anyag keletkezzen. Érti?

- Igen.

- Csakhogy valamilyen rejtélyes oknál fogva az történt, hogy egyszer csak egy icpicivel több anyag kezdett termelődni, mint antianyag. Minden tízmilliárd antirészecskére tízmilliárd-egy részecske jutott.

Fölvázolta az összevetést a filctollal.

10 000 000 000 *antirészecske*
10 000 000 001 *részecske*

- Látja? - kérdezte, fölmutatva a számokat. - Minimális, csaknem jelentéktelen különbség, igaz? De ahhoz mégis elég, hogy létrejöjjön az anyag. Vagyis tízmilliárd részecskét megsemmisített tízmilliárd antirészecske, de mindig maradt egy, amelyik nem semmisült meg. És pontosan ez a túlélő részecske volt az, amelyik más túlélőkkel együtt létrehozta az anyagot. - Ismételten rákoppintott az ujjával a feljegyzésre. - Vagyis Siza professzor rájött, hogy a világegyetem teremtéséhez még egy rendkívüli véletlen kellett. Ha a részecskék és antirészecskék száma továbbra is egyenlő maradt volna, ami természetesnek tűnik, akkor nem lenne anyag. - Elmosolyodott. - És ha nem lenne anyag, mi sem lennénk itt.

- Értem - motyogta Tomás ijedten. - Ez... ez rémisztő.

- Minden annak a plusz egy részecskének köszönhető. - Újabb oldalt keresett meg. - Aztán ott van még az univerzum homogenitása, ami szintén hihetetlen pontosságot igényel. Az anyag sűrűségének eloszlása meglehetősen homogén, de nem teljesen az. A Big Bang idején a sűrűségi különbségek nagyon csekélyek voltak, és az idők során nőttek meg az anyag gravitációs instabilitása folytán. Siza professzor arra jött rá, hogy ebben is példátlan szerencsére volt szükség, ugyanis az inhomogenitás aránya rendkívül kicsi, egy a százezerhez, ami pontosan annak az értéknek felel meg, ami az univerzum strukturálódásához kell. Se több, se kevesebb. Ha egy icipicivel nagyobb lenne, a galaxisok gyorsan sűrű agglomerátumokká válnának, és fekete lyukak alakulnának ki, még mielőtt létrejönnének az élet feltételei. Ha viszont az inhomogenitás egy icipicivel kisebb lenne, az anyag nem lenne elég sűrű ahhoz, hogy kialakulhassanak a csillagok. - Széttárta a karját. - Vagyis a homogenitásnak pontosan ilyen mértékűnek kellett lennie ahhoz, hogy az élet lehetővé váljon. Ennek minimális volt az esélye, mégis így lett.

- Értem.

- A Naphoz hasonló felépítésű csillagok létezése szintén óriási szerencsének köszönhető. - Egy üres lapra lerajzolt egy csillagot. - Nézze,

a csillagok szerkezete a belsejükben lévő finom egyensúlytól függ. Ha a hősugárzás túl erős, akkor a csillag kék óriássá változik, ha viszont túl gyenge, akkor vörös törpe lesz belőle. Az egyik túlságosan meleg, a másik túlságosan hideg, és valószínűleg egyiknek sincsenek bolygói. De a csillagok többsége, akárcsak a Nap, e között a két szélsőség között van, és ebben az a megdöbbentő, hogy a szélsőségeken kívül eső értékek valószínűsége rendkívül nagy, mégsem nagyon fordul elő. Ehelyett a részecskék erejének és tömegének aránya olyan értéket mutat, mint ha összeesküdtek volna, hogy a csillagok nagy része a két véglet közötti szűk intervallumban helyezkedjen el, és ez által az olyan csillagok legyenek többségben, amilyen a Nap is. Ha csak egy hajszálnyit is változtatunk a gravitációs erőn, az elektromágneses erőn vagy az elektron és a proton tömegének arányán, semmi nem válik lehetővé mindabból, amit az univerzumban látunk.

- Fogalmam sem volt minderről - jegyezte meg Tomás, a fejét csóválva.

Luís Rocha ismét lapozott néhányat.

- Miután kielemezte az univerzum kezdeti feltételeit, Siza professzor úgy döntött, hogy a mikrorészecskéknek szenteli a figyelmét. - Újabb egyenletekkel teli oldalon állt meg. - Például elkezdett vizsgálni két fontos természeti állandót, az egyik éppen ez az arány az elektronok és a protonok tömege között, azaz a béta állandó, a másik pedig az elektromágneses kölcsönhatás ereje, azaz a finomszerkezeti (alfa) állandó. Megváltoztatta az értéküket, és kiszámította, milyen következményekkel jár a változtatás.

- És milyenekkel?

- Ha egy kicsit növeljük a béta értékét, a rendezett molekuláris struktúrák lehetetlenné válnak, hiszen a béta értéke határozza meg az atomok magjának jól körülírt és stabil pozícióját, valamint az elektronok pontos pályáját a mag körül. Ha a béta értéke egy icipicit más lenne, az elektronok összevissza rezegnének, és lehetetlenné tennék az olyan precíz folyamatok megvalósulását, mint amilyen például a DNS reprodukciója. Másrészt a béta értéke felelős azért is, az alfával együtt, hogy a csillagok közepe elég meleg legyen ahhoz, hogy nukleáris reakciókat idézzon elő. Ha a béta 0,005-del meghaladná az alfa értékének

a négyzetét, nem lennének csillagok. Ha nem lennének csillagok, nem lenne Nap sem. Ha pedig nem lenne Nap, nem lenne Föld sem, és élet sem.

- De hát ilyen szűkek a határok?

- Rettentő szűkek. És ez még nem minden. Ha az alfa mindössze négy százalékkal nagyobb lenne, nem keletkezhetne szén a csillagokban. És ha csak 0,1-del nőne, nem lenne fúzió a csillagokban. Szén és csillagfúzió nélkül pedig nem lenne élet. Vagyis ahhoz, hogy az univerzumban élet lehessen, elengedhetetlen, hogy a finomszerkezeti állandó értéke pontosan annyi legyen, amennyi. Se több, se kevesebb.

A fizikus megkeresett egy újabb oldalt a jegyzetek között.

- Siza professzor az erős nukleáris erőt is megvizsgálta, azt, amely előidéz a nukleáris fúziót a csillagokban és a hidrogénbombában. Elvégezte a számításokat, és fölfedezte, hogy ha mindössze négy százalékkal nagyobb lenne az erős kölcsönhatás, akkor a Big Bang utáni kezdeti időben a világegyetem összes hidrogénje túl gyorsan elégne, és hélium 2-vé alakulna át. Ez pedig katasztrofális lenne, mert azt jelentené, hogy a csillagok gyorsan kimerítenék az üzemanyagukat, és sokan közülük fekete lyukakká alakulnának, még mielőtt megteremtődnének az élet feltételei. Ha viszont tíz százalékkal csökkenne az erős kölcsönhatás, az az atommagokat érintené oly módon, hogy nem jöhetnének létre a hidrogénnél nehezebb elemek. Márpedig nehezebb elemek nélkül, amilyen a szén is, nincs élet.

- A mutatóujjával rábökött a számokra. - Vagyis Siza professzor fölfedezte, hogy az erős kölcsönhatás értéke szintén csak egy szűk intervallumban mozoghat ahhoz, hogy megteremtődhessenek az élet feltételei, és láss csodát, pontosan ebben a szűk intervallumban van ez az érték.

- Ez hihetetlen - motyogta Tomás, szórakozottan simogatva az állát. - Hihetetlen.

Újabb érthetetlen egyenletekkel teleírt lapok.

- Egyébként a hidrogén héliummá alakulása, ami kulcsfontosságú az élet létrejöttéhez, szintén abszolút pontosságot követelő folyamat. Tömegének a hét ezreléke alakul át energiává. Ha ennél egy hajszálnyi-val kevesebb, az átalakulás nem megy végbe, és az univerzumban csak

hidrogén lesz. Ha egy hajszálnyival több, a hidrogén gyorsan elfogy az egész univerzumban.

Fölírta az értékeket.

0,00870 - csak hidrogén lesz

0,00870 - elfogy a hidrogén

- Ahhoz tehát, hogy létrejöhessen az élet, a héliummá átalakuló hidrogén mennyiségének ebben az intervallumban kell lennie. És, lám, micsoda véletlen! Pontosan ebben is van!

- Azt a...! Újabb szerencsés véletlen...

- Szerencsés véletlen? - nevetett a fizikus. - Ez nem egyszerű szerencsés véletlen. Ez a *jackpotok jackpotja!* - Továbblapozgatott. - Most nézzük a szénét. Különböző okoknál fogva, a szén az az elem, amelyen az élet alapul. Szén nélkül a spontán komplex élet nem lehetséges, hiszen csak ez az elem elég rugalmas ahhoz, hogy hosszú, bonyolult láncokat alkosson, amelyek az életfolyamatokhoz szükségesek. Egyetlen másik elem sem képes erre. A gond csak az, hogy a szén kizárólag bizonyos rendkívüli körülmények közepette jöhet létre. - Megvakarta az állát, azon töprengve, hogy miként magyarázhatná el a folyamatot. - Ahhoz, hogy szén jöjjön létre, az kell, hogy a radioaktív berillium magába olvasszon egy héliummagot. Egyszerűnek hangzik, nem? Csak az a probléma, hogy a berillium élettartama mindössze a másodperc kicsiny töredéke.

A papírra firkantott egy számot.

0,0000000000000001 másodperc

- Látja? A radioaktív berillium csupán ennyi ideig létezik.

Tomás megpróbálta elképzelni, mennyi idő ez.

- De hát ez semmi - mondta. - Abszolút semmi.

- Bizony - helyeselt a fizikus. - És mégis pontosan ez alatt a hihetetlen rövid idő alatt kell a berilliumatomnak találnia egy héliummagot, összeütköznie vele és magába olvasztani, hogy így szén keletkezzen. Ez csak abban az esetben lehetséges ilyen rövid idő alatt, ha az atom-

magok energiája pontosan egyenlő az ütközésük pillanatában. És minő meglepetés! Tényleg egyenlő! - Kacsintott. - Óriási szerencse, mi? Ha a legkisebb eltérés lenne köztük, minimális, nem jöhetne létre szén. De bármilyen rendkívülinek tűnik is, nincs egy icipici eltérés sem. Valami hihetetlen szerencse folytán a csillagok nukleáris alkotóelemeinek energiája pontosan akkora, amekkorának lennie kell ahhoz, hogy létrejöhessen a fúzió.

- Bámulatos - jegyezte meg Tomás.

- De van ám ezen kívül más elképesztő egybeesés is! - folytatta Luís Rocha. - A hélium ütközési ideje ugyanis még a radioaktív berillium élettartamánál is rövidebb, és ez teszi lehetővé azt a nukleáris reakciót, amelynek következtében létrejön a szén. Aztán ott van az a probléma, hogy a szénnek túl kell élnie a csillag belsejében a folyamatos nukleáris tevékenységet, ami csak nagyon speciális körülmények között lehetséges. És lám, egy újabb rendkívüli véletlennek köszönhetően ezek a körülmények megvannak, és a szén nem alakul át oxigénné. - Elmosolyodott. - Gondolom, egy laikus számára ez kínaiul hangzik. De higgye el, bármelyik fizikus abszolút hihetetlennek tartana ekkora szerencsét. Négy *jackpot* egyszerre!

Luís Rocha fogta az egész, jegyzetekkel és számításokkal teli papírköteget, és meglobogtatta a hallgatója előtt.

- Látja ezt? Tele van hasonló felfedezésekkel. Siza professzor és én az utóbbi éveinket azzal töltöttük, hogy megtaláljuk és összegyűjtjük azokat a teljesen valószínűtlen véletleneket, amelyek elengedhetetlenek az élet keletkezéséhez. Azt a mérhetetlen pontosságot, ami ott van a különböző erőkben, az ősi univerzum hőmérsékletében, a tágulás mértékében, de akár a saját bolygónk rendkívüli véletlenjeiben is. Itt van például a bolygók tengelyének dőlésszöge. A különböző bolygók keringésének rezonanciája és a naprendszer égitestjeinek összessége eredményeképpen a Föld forgási tengelyének kaotikus módon kellett volna fejlődnie, ami nyilvánvalóan lehetetlenné tette volna az élet kialakulását. Az egyik félteke hat hónapig pörkölné a napon, amely állandóan sütné, nem lenne éjszaka, a másik meg megfagyna az állandó éjszakában, aztán fordítva. De a mi bolygónkat óriási szerencse érte. Tudja, mi az?

- Antropikus elvnek - ismételte a fizikus. - Az antropikus elv azt jelenti, hogy az univerzumot azzal a szándékkal teremtették, hogy élet legyen benne.

Tomásnak tátva maradt a szája.

- Értem.

- Ez az egyetlen magyarázat a véletlenek és valószínűtlenségek hihetetlen sorára, amelyek lehetővé tették, hogy mi most itt legyünk.

A történész tűnődve vakargatta az arcát.

- Ez valóban elképesztő - ismerte be. - De mindez lehet a véletlen műve is, nem? Úgy értem, rettenetesen kicsi a valószínűsége annak, hogy nyerek a lottón, ugye. De hát valakinek csak kihúzzák a számaint, nem? A valószínűség törvénye szerint igen. Persze a nyertes szemszögből nyilvánvalóan iszonyú valószínűtlennek tűnik az egész. De tény, hogy valakinek nyernie kell.

- Ez igaz - értett egyet vele Luís Rocha. - Csakhogy ebben az esetben sokszoros telitalálatról beszélünk. Ne feledje, az ölünkbe hullt az a szerencse azzal, hogy az univerzum pontosan a kellő mértékben tárgult ki, aztán az ősi hőmérséklet, az anyag homogenitása, az anyag minimális előnye az antianyaggal szemben, a finomszerkezeti állandó pontos értéke, az erős kölcsönhatás, az elektroyenge kölcsönhatás és a gravitációs erő értékei, a héliummá alakuló hidrogén pontos mennyisége, a szén képződésének rendkívül finom folyamata, a mágneses mezőt létrehozó fémek jelenléte a Föld magjában, bolygónk tengelyének dőlésszöge... szóval minden. Elég lenne egy aprócska változtatás valamelyik tényezőben, és puff!, nem lenne élet. De nem, minden egybevág. Ez rendkívüli, nem gondolja? - Széles mozdulatot tett a kezével. - Nézze, ez egy kicsit olyan, mintha körbeutaznám a világot, és minden országban vennék egy lottószelvényt. Aztán amikor hazatérnék, észrevenném, hogy mindegyikkel megnyertem a főnyereményt. Az összesel! - Nevetett. - Nyilvánvalóan nincs kizárva, hogy olyan fantasztikus szerencsém legyen, hogy valamelyik országban megnyerjem a főnyereményt. Az azonban már igazán rendkívüli lenne, ha két országban is az ölembe hullana a szerencse. De hogy minden országban megnyerjem a lottót, az teljesen elképzelhetetlen. Rögtön gyanús lenne, nem? Nem kellene zseninek lennünk ahhoz, hogy észrevegyük: itt valami

különös dolog történt... csalás vagy ilyesmi. Az biztos, hogy előre meg lett volt tervezve az egész, nem gondolja? Na hát, pontosan ugyanez történt az étellel is. Minden paraméterben az ölébe hullt a szerencse. Az összesben! - Fölemelte egy ujját. - Ebből pedig egyetlenegy következtetést lehet levonni: valahogy az egész előre meg volt tervezve. Csalás történt.

- Eléggé megmagyarázhatatlannak tűnik ekkora szerencse. Ha bőséges az alamizsna, gyanakszik a koldus, nem igaz?

Luís Rocha előrehajolt a széken.

- Azt akarom mindezzel mondani, Noronha professzor, hogy minél tovább szemléljük és elemezzük az univerzumot, annál inkább arra a következtetésre jutunk, hogy megvan benne mindkét vonás, amely egy intelligens és tudatos erő cselekvésére utal. - Hüvelykujját fölemelve folytatta: - Az egyik az intelligencia, amely áthatja az egész tervezést. - Fölemelte mutatóujját is: - A másik pedig az a szándék, hogy minden úgy legyen megtervezve, hogy létrejöhessen az élet. Az antropikus elv kimondja, hogy az élet tervezésében szándékosság van. Az élet nem egy baleset, nem a véletlen eredménye, nem az abnormális körülmények véletlen terméke. Hanem elkerülhetetlen következménye a fizikai törvények alkalmazásának és a természeti állandók rejtélyes értékeinek. - Szünetet tartott, növelve szavainak drámai hatását. - A világegyetemet arra tervezték, hogy élet legyen benne.

Szavai visszhangoztak a könyvtárban, aztán úgy foszlottak szerte, akár egy felhő az égen.

- Értem - suttogta Tomás. - Elképesztő. Amit ez a második út mond, az... minimum félelmetes.

- Igen - értett egyet vele Luís Rocha. - Az antropikus elv felfedezése képezi Isten létezésének második bizonyítását. - Ismét belelapozott a papírkötegetbe, végül rátalált egy oldalra, amit már megnézett. - Emlekszik a tippre, amit Einstein adott?

- Igen.

A fizikus felolvasta az oldalt.

- Einstein azt mondta, idézem: „Az a kérdés érdekel legjobban: vajon Isten teremthette-e volna másmilyenek a világot, vagyis hogy

a logikus egyszerűség igénye hagy-e némi szabadságot?" - Tomásra meredt. - Tudja, mi a válasz erre a kérdésre?

- Mindazok fényében, amiket elmondott, csak az lehet, hogy „nem”.

- Pontosan. A válasz: nem. - Luís Rocha megrázta a fejét. - Nem, Isten nem teremthette volna másnak a világot. - Összehúzta a szemöldökét, és halványan, szinte ravaszul elmosolyodott. - De van még valami, amit nem mondtam el.

- Mi az?

- Az ugye nyilvánvaló, hogy az antropikus elv komoly érv Isten létezése mellett. Vagyis ha minden ilyen hihetetlenül pontosan ki van találva, hogy létrejöhessen az élet, az nyilván azért van, mert az univerzum tényleg azzal a szándékkal teremtett, hogy létrejöhessen benne az élet, igaz? De mégis ott motoszkál az emberben egy kis kétség. Nagyon kicsi, de ott van, mint egy pici szálka a talpunkban, egy kis zavaró kellemetlenség, amely nem engedi, hogy teljes bizonyosságot nyerjünk. - Lehalkította a hangját, szinte suttogott. - És mi van, ha az egész egy óriási véletlen? Mi van, ha mindezek a körülmények egy rendkívüli szerencsejáték eredményeként jöttek létre, elképesztő véletlenek folytán? Sokszoros kozmikus lottónyertesnek kellett lennünk, ez nem vitás, de bármilyen valószínűtlennek tűnik is, mindig ott van az icipici esély, hogy mindez egy gigantikus véletlensorozat műve, nem?

- Igen, persze - helyeselt Tomás. - Ez az esély létezik.

- És amíg létezik ez az esély, akármilyen kicsi legyen is, addig nem jelenthetjük ki teljes bizonyossággal, hogy az antropikus elv a végső bizonyíték, igaz? Erős érv, de nem a végső bizonyíték.

- Igen. Valóban nem az.

- Ez a halvány lehetőség, hogy esetleg minden csak monumentális véletlen, már régóta foglalkoztatta Siza professzort. Azt gondolta, hogy ez a zavaró, bár jelentéktelen bizonytalanság Isten szokásos leleményei közé tartozik, amelyekről már Einstein is beszélt. Vagyis ahogy a nemteljességi tételek megmutatják, hogy nem lehet bebizonyítani egy matematikai rendszer koherenciáját, akkor sem, ha a nem bizonyítható kijelentései igazak, ugyanúgy ez a halvány lehetőség is csupán azt gátolja meg, hogy minden kétséget kizáróan bizonyítást nyerjen az

univerzum architektúrája mögött álló intelligens és tudatos erő létezése. Siza professzornak úgy tűnt, hogy Isten csak ismét elrejtőzik a végső lelemény tükörlabirintusában, és magával viszi a bizonyítékot, éppen akkor, amikor már majdnem a kezünkben volt.

- Értem.

- Egészen addig, amíg év elején meg nem világosodott.

- Hogyan?

- Világosság gyúlt az elméjében.

- Hogyhogy világosság gyúlt az elméjében?

- Siza professzor a dolgozószobájában az elektronok kaotikus viselkedését elemezgette mágneses térben, amikor hirtelen az az ötlete támadt, hogy egy füst alatt véget vet a végső bizonytalanságnak és átalakítja az antropikus elvet, hogy az ne csupán Isten létezésének erős érve legyen, hanem maga a végső bizonyíték.

Tomás mocorogni kezdett a székén. Egy kissé előredőlt, és hunyorgva kérdezte:

- A végső bizonyíték? Megtalálta a végső bizonyítékot?

Luís Rocha arcán megmaradt a finom mosoly.

- A végső bizonyíték a determinizmus problémájában gyökerezik.

- Nem értem.

- Mint már mondtam, Kant egyszer azt írta, hogy három kérdés van, amelyeket soha nem fognak megoldani: Isten létezése, a halhatatlanság és a szabad akarat. Siza professzor azonban szentül hitte, hogy ezek a kérdések nemcsak megoldhatók, de össze is függenek egymással. - Megköszöri a torkát. - A szabad akarat problémája azt a kérdést veti fel, hogy meddig a pontig vagyunk szabadok a döntéseinkben. Sokáig azt gondolták, hogy szabadon döntünk, de a tudományos felfedezések fokozatosan szűkítették ezt a szabadságunkat. Fölfedezték, hogy a döntéseink, noha szabadnak tűnnek, valójában számtalan tényező következményei. Ha például úgy döntök, hogy eszem, akkor ezt a döntést a tudatom hozta vagy a testem egyik biológiai szükséglete diktálta? Lassan kiderült, hogy a döntéseink valójában nem is a mieink. Minden, amit teszünk, megfelel annak, amire a belső tulajdonságaink készítetnek, úgymint a DNS, a testünk biológiája és kémiája, és még sok más tényező, és mindez dinamikus és összetett interakcióban van

olyan külső tényezőkkel, mint a kultúra, a világnézet és minden esemény, ami körülöttünk történik. Fölfedezték például, hogy vannak emberek, akik nem azért szomorúak, mert szomorú az életük, hanem egyszerűen azért, mert a szervezetük nem termel szerotonint, vagyis azt az anyagot, amely a kedélyünket szabályozza. Ezeknek a búskomor embereknek sok cselekedetét ez a kémiai elégtelenség irányítja, nem pedig a szabad akarat. Érti?

- Érteni értem - mondta Tomás tétován. - Az apám már beszélt erről, és bevallom, nekem ez még mindig sokkoló.

- Micsoda?

- Ez a gondolat, hogy nem rendelkezünk szabad akaráttal, hogy a szabad akarat csupán illúzió. Olyan, mintha robotok lennénk...

- Lehet, belátom - bólintott Luís Rocha. - De lássuk csak, mit állapított meg a tudomány. Tudja, a matematika determinista. Kettő meg kettő mindig négy. A fizika pedig a matematika alkalmazása az univerzumban, ahol az anyag és az energia univerzális törvényeknek és erőknek engedelmeskedik. Ha egy bolygó a Nap körül vagy egy elektron az atommag körül kering, az nem azért van, mert így tartja kedve, hanem azért, mert erre kényszerítik a fizika törvényei. Ez így világos?

- Igen, ez egyértelmű.

- Akkor most figyeljen. Az anyag hajlamos a spontán szerveződésre, a világegyetem törvényeinek megfelelően. Ez a szerveződés komplexifikációt is jelent, ugye? No mármost, amikor ez a bonyolódás elér egy küszöböt, vagyis amikor az atomok elemekké szerveződnek, attól kezdve már nem a fizika, hanem a kémia foglalkozik velük. Vagyis a kémia voltaképpen komplexifikált fizika. Amikor ezek az anyagok még tovább bonyolódnak, megszületnek az élőlények, amelyek arról ismerik meg, hogy képesek szaporodni és teleologikus a viselkedésük, azaz egyetlen cél hajtja őket: a túlélés. Ezzel azt akarom mondani, hogy a biológia komplexifikált kémia. Amikor a biológia nagyon bonyolulttá válik, megjelenik az intelligencia és a tudat, amelyeknek sokszor bizarr a viselkedésük, mintha semmilyen törvénynek nem engedelmeskednének. De a pszichológusok és a pszichiáterek már bebizonyították, hogy minden viselkedésnek van valami oka, nem spontán jön létre, és nem is a Szentlélek műve. Lehet,

hogy nem ismerjük az okát, de akkor is van. Vannak olyan dokumentált kísérletek, amelyek bemutatják, hogy még mielőtt a tudat észrevenné, az agy már eldönti, hogy így vagy úgy cselekedjen. Az agy meghozza a döntést, és utána közli a tudattal, de ezt olyan kifinomultan teszi, hogy a tudat azt hiszi, hogy ő hozta a döntést. Ez azt jelenti, hogy a pszichológia komplexifikált biológia. Tudja követni a gondolatmenetet?

- Igen.

- Nagyszerű. Azt akarom mindezzel mondani, hogy amikor a dolgok legegyszerűbb gyökerét keressük, azt találjuk, hogy a tudat alapja a biológia, a biológiáé a kémia, a kémiáé a fizika, a fizikáé pedig a matematika. És ismétlem: egy elektron nem azért fordul jobbra vagy balra, mert úgy tartja kedve, mert szabad akarata van, hanem azért, mert a fizika törvényei erre készítetik. Lehet, hogy az elektron viselkedése nem meghatározható, rendkívüli kaotikus komplexitása miatt, de meghatározott, determinált. - A mellkasára tette a kezét. - Mivel mi is atomokból állunk, amelyek a fizika törvényeinek engedelmeskedve szerveződtek rendkívül komplex módon, a mi viselkedésünk is determinisztikus. De akárcsak az elektroné, a mi viselkedésünk sem determinálható, hiszen egy inherens kaotikus komplexitás eredménye. Valahogy úgy, ahogy az időjárás. A meteorológia is determinált, de nem determinálható, nem határozható meg, tényezői komplexitása és a végtelen problémája miatt, és a kezdeti feltételek apró változtatása hosszú távon előreláthatatlan következményekkel jár. Itt jön az a régi história a pillangóról, amelynek egy szárnycsapása vihart idézhet elő a világ másik végén. A pszichiáterek is azt mondják, hogy egy gyermekkori esemény meghatározhatja az ember felnőttkori viselkedését, igaz? Mi ez, ha nem a pillangó-hatás alkalmazása az emberi életre?

- Értem.

- Ezzel azt akarom mondani, hogy bár a döntéseink szabadnak tűnnek, nem azok. Éppen ellenkezőleg: minden döntésünket olyan tényezők határozzák meg, amelyeknek a befolyásáról, az esetek többségében, egyáltalán nem is tudunk.

- De hát ez szörnyű - mondta Tomás. - Ez azt jelenti, hogy nem vagyunk a magunk urai. De ha minden determinált, minek foglalkozunk azzal, hogy..., mit tudom én..., hogy például körülnézzünk, mielőtt átkelünk az úttesten?

- Maga összetéveszti a determinizmust a fatalizmussal.

- De hát, ha jobban megnézzük, nem ugyanaz a kettő?

- Nem, dehogy. Makrokozmoszi szempontból minden determinált. De az egyes emberek mikrokozmoszi szempontjából semmi nem tűnik determinálnak, hiszen senki nem tudja előre, mi fog történni. Sok külső tényező van, amelyek bizonyos döntésekre készítetnek minket. Ha például elkezd esni az eső, úgy döntünk, hogy kinyitjuk az esernyőt. Ez a döntés a miénk, noha determinálva volt, hiszen - bár nem tudtuk -, a fizika törvényei idézték elő, hogy abban a pillanatban elkezdjen esni, az agyunkba beépített *szoftver* pedig determinálta, hogy erre a helyzetre az esernyő az adekvát válasz. Érti? A szabad akarat a jelen fogalma. De az tény, hogy nem tudjuk megváltoztatni azt, amit a múltban cselekedtünk, igaz? Ennyi. Ez azt jelenti, hogy a múlt determinált. Ha pedig múlt és jövő együtt létezik, bár külön síkokon, akkor a jövő is determinált.

- A probléma továbbra is fennáll - mondta Tomás. - Csak marionettbábok vagyunk.

- Ne gondolja így - felelte a fizikus. - Gondoljon egy futballmeccsre. Képzelve azt, hogy megkapta felvételen a 2006-os világbajnokság Olaszország-Franciaország döntőjét. Miközben zajlik a mérkőzés, a játékosok szabad döntéseket hoznak, igaz? Odaérnek a labdához, és elrúgják az egyik vagy a másik irányba. De miközben nézzük a felvételt, tudjuk, hogy minden determinált. A mérkőzés vége 1-1 lesz, és Olaszország tizenegyesekkel győz. Bármit tesznek is a játékosok a felvételen, a vége úgyis determinálva van, nem változtathatnak rajta. A DVD lejártakor úgyis Olaszország győz. Sőt a játékosok minden egyes mozdulata, ami abban a pillanatban szabad, a felvételen már determinált. Még az is, amikor Zidane lefejelte Materazzit. - Elmosolyodott. - Nos, az élet is olyan, mint egy felvétel. Szabad döntéseket hozunk, de ezek már determináltak.

- Érttem, de ez nem vigasztal meg - makacszkodott Tomás. - Mert ez végül is még mindig azt jelenti, hogy nem vagyunk a magunk urai.

Luis Rocha nem vette le a szemét a beszélgetőtársáról.

- Nem. Ez sokkal többet és fontosabbat jelent ennél, drága profeszor - jelentette ki. - Sokkal fontosabbat.

- Sokkal fontosabbat? - kérdezte csodálkozva a történész. - Milyen értelemben?

A fizikus habozott egy pillanatig, azon gondolkodva, hogy hogyan magyarázza el.

- Emlékszik Laplace démonára?

- Többé-kevésbé.

- Mint tudja, a tudomány fölfedezte, hogy minden eseménynek van oka és következménye, és minden ok egy korábbi esemény következménye, minden következmény pedig egy következő esemény oka. Ez megvan, ugye?

- Igen.

- Az okok és okozatok állandó folyamatát végigkövetve Laplace arra a megállapításra jutott a XVIII. században, hogy az univerzum jelenlegi állapota az előző állapotának a következménye, és a következő állapotának az oka. Ha tehát teljesen megismerjük minden anyagnak, energiának és törvénynek az állapotát, a legapróbb részletig, abból ki tudjuk következtetni az egész múltat és jövőt. Laplace saját kifejezésével élve, a jövő és a múlt megjelenne a szemünk előtt. - Tomásra mutatott. - És most azt kérdezem: mi következik ebből a kijelentésből?

A történész sóhajtott.

- Minden determinált.

- Bingo!- kiáltotta Luis Rocha. - Minden determinált. A múlt és a jövő valahogy létezik. És ugyanúgy, ahogy nem tudjuk megváltoztatni a múltat, a jövőt sem tudjuk megváltoztatni, hiszen a kettő ugyanaz, csak más időben. Ez azt jelenti, hogy ha a múlt determinált, akkor a jövő is az. Érti? Ezt a felfedezést egyébként megerősítették a relativitáselméletek, amelyeknek az egyenletei deterministák, és implicit módon azt mondják, hogy minden, ami valaha történt és történni fog, le van írva az univerzum kezdeti információjában. Gondoljon arra, hogy a tér és az idő ugyanannak az egységnek a két különböző megnyilvánu-

lása, egy kicsit úgy, ahogy a *jin* és a *jang*, ezért Einstein bevezette a téridő fogalmát. Nos, ahogy Lisszabon és New York egyaránt létezik, csak nem ugyanabban a térben, ugyanúgy a múlt és a jövő is egyaránt létezik, csak nem ugyanabban az időben. Lisszabonból nem látszik New York, ugyanúgy, ahogy a múltból nem látszik a jövő, bár mindkettő létezik. A relativitáselméletek másrészt azt is kimondják, hogy a világegyetem különböző helyein másként telik az idő, az anyag sebességétől és a gravitáció erejétől függően. Az univerzum egyik pontján A és B esemény egyszerre történik, egy másik pontján A előbb történik, mint B, míg egy harmadik ponton B történik először, és utána A. Ez azt jelenti, hogy az univerzum egyik pontján B még nem történt meg, de meg fog történni. Történjék bármi, B meg fog történni, mert ez már determinálva van. - Előrehajolt, miközben végig Tomás szemébe nézett. - És, kérdezem most, mikor lett mindez determinálva?

- Hogy mikor?

- Igen: mikor?

- Mit tudom én! Az elején, gondolom.

- Pontosan! - kiáltotta Luís Rocha. - Minden az elején lett meghatározva, abban a pillanatban, amikor az univerzum keletkezett. Az energia és az anyag meghatározott módon terjedt szét, a törvények és az állandók értékei meghatározott módon keletkeztek, és ez egyből meghatározta az egész anyag és energia egész jövőbeli történetét. Érti?

-Igen...

- És nem látja az összefüggést az elmondottak és az antropikus elv között?

Tomás gondolkodott, kereste az összefüggést. De ez csupán egy röpke pillanatig tartott, mert izgalomban és rémületében tágra nyíltak a szemei, amint megértette, ahogy a bizonyíték kiteljesedik.

- Te jó ég - dadogta zavarában. - Ez... ez... hihetetlen!

- Azt akarom mondani, hogy az a tény, hogy minden determinált, azt jelenti, hogy minden, ami történt, történik és történni fog, előre látható volt az idők kezdetén. Még ez a beszélgetés is előre látható volt. Mintha színészek lennének egy nagy filmben, mindenki játssza a szere-

pét egy monumentális forgatókönyv szerint, amit egy láthatatlan dramaturg írt, amikor megszületett az univerzum. - Hagyta, hogy egy kicsit leülepedjenek a szavai. - Minden determinált.

- Istenem...

- Ez hát az az érv, amely Siza professzor szemében Isten létezésének bizonyítékává változtatta az antropikus elvet. A világegyetem olyan ügyesen lett megteremtve, ami intelligenciára utal, és olyan pontossággal, ami szándékosságra utal. Esélye sincs annak, hogy létezésünk a véletlen műve legyen, egyszerűen azért, mert minden determinálva van a kezdetektől.

Együtt hagyták el a könyvtárat. Leszállt az est Coimbrában, és friss szellő fújdogált a csaknem teljesen kihalt Pátio das Escolason. Tomás hirtelen megállt, és ránézett a toronyóra: már kilenc óra van. Jó ideje nem evett, de az aggodalom, hogy már csak tizenegy órája van a rejtély megfejtésére, elvette az étvágyát. Igaz, hogy Luís Rocha fölfedte előtte a titok jelentős részét, de az utolsó részlet még hiányzott. Az isteni formulát rejtő rejtvény.

- Áruljon el nekem valamit - szólalt meg Tomás. - Fogalma sincs róla, miről szól Einstein rejtjeles üzenete?

A fizikus furesán nézett rá.

- Jöjjön velem - mondta, és intett neki, hogy kövesse.

Luís Rocha balra fordult, és Tomással a nyomában a könyvtár melletti kápolnához indult. Beléptek a pompás, Mánuel-stílusban épült díszes kapun.

- Ez a Szent Mihály-kápolna - mondta a házigazda már bent az épületben. - A XVI. században kezdték el építeni.

A falakat kék azulejo-csempe fedte, a mennyezetet pedig Portugália címere díszelgett, de a kápolna fő látványossága a falba épített, fenéges barokk orgona volt, gyönyörű hangszer, a legapróbb részletekig kidolgozva, a tetején trombitáló angyalokkal.

- Miért hozott ide? - kérdezte Tomás.

A fizikus leült egy bőrrel borított pad szélére, és elmosolyodott.

- Nem gondolja, hogy stílusos, ha Isten házában vagyunk, miközben Istenről beszélgetünk?

- De hát az az Isten, akit bemutatott nekem, nem a Biblia Istene - jegyezte meg a történész, és a fejével az oltár fölötti megfeszített Krisztus-szobor felé intett.

- Bemutattam Istent, drága professzorom - felelte Luís Rocha. - A többi már csak részletkérdés, nem gondolja?

- Ha maga mondja...

- Egyesek Istennek hívják, mások Jahvénak, megint mások *Allahnak* vagy *Brahmanak*, netán *Dharmakájának* vagy éppen Taónak. - A mellére tette a kezét. - Mi, tudósok, univerzumnak hívjuk. Különböző nevek, különböző tulajdonságok, de ugyanaz a lényeg.

- Értem - bólintott a történész. - De ez nem oldja meg a problémámat, igaz?

- Mi a problémája?

- Mit jelent Einstein utolsó rejtjeles üzenete?

Luís Rocha beljebb csúszott a padon, és intett Tomásnak, hogy üljön mellé. A történész engedelmeskedett, bár az aggodalom már türelmetlenné tette.

- Ismeri a matrjoskákat? - kérdezte a fizikus.

- Azokat az orosz babákat?

- Igen. Amikor kinyitunk egyet, mindig van benne egy másik. - Mosolygott. - Akárcsak a matrjoska, a második bizonyítási mód felfedezése is megoldott egy rejtélyt, de egyben rávilágított egy másikra. Ha Isten létezik, és olyan pontossággal tervezte meg az univerzumot, hogy determinálja a mi teremtésünket, az arra enged következtetni, hogy az univerzum célja a mi létünk, nem igaz?

- Logikus.

- De ennek nincs sok értelme, ugye?

- Maga szerint nincs? - kérdezte Tomás csodálkozva. - Szerintem nagyon is van.

- Azért van értelme, mert megnyugtató megállapítás - érvelt Luís Rocha. - De a tudomány mindig azt mondta, hogy az univerzumhoz képest jelentéktelenek vagyunk, a lét végtelenségéhez képest eltörpülünk, igaz? Sőt voltak olyan fizikusok is, akik azt mondták, hogy az élet csak egy komédia, és hogy a jelenlétünk teljesen fölösleges.

- Úgy tűnik, tévedtek.

- Hát igen - bólintott Luís Rocha. - Annak fényében, hogy a világ-egyetem hihetetlen mértékű pontossággal arra jött létre, hogy élet legyen benne, és ez nem véletlen, hiszen az idők kezdete óta erre van

determinálva, azt kell mondanom, hogy igen, egyetérték abban, hogy a kollégáim tévedtek. A probléma mégis megmarad: nincs értelme annak, hogy a mi létezésünk legyen az univerzum célja.

- De hát miért mondja ezt?

- Azon egyszerű oknál fogva, hogy a világegyetem életének viszonylag kezdeti szakaszában jelentünk meg. Ha mi lennénk a cél, akkor a végén jelennék meg, nem? De mi nem a végén jelentünk meg. Hanem a kezdet után nem sokkal. Miért?

- Talán Isten sietett megteremteni minket?

- De hát minek? Hogy jól érezzük magunkat? Hogy nézhessük a tévét? Hogy iszogathassunk egy teraszon? Hogy folyton csak a fociról meg a nőkről beszéljünk? A nők meg magazinokat olvassanak és vásárolgassanak? Minek?

Tomás vállat vont.

- Mit tudom én! - kiáltotta. - De miért olyan fontos ez?

Luís Rocha egyenesen Tomás szemébe nézett.

- Mert ezt a kérdést válaszolja meg Einstein utolsó üzenete.

- Tessék?

-Az isteni formulában elhelyezett Einstein-rejtvény megoldja létünk okának problémáját.

Tomás benyúlt a zsebébe, és elővette az összehajtogatott papírt, amit mindig magánál hordott. Kihajtogatta a lapot, és fölolvasta a rejtjelezett üzenetet.

*See sign
!ya avga*

- Ez az?

- Igen.

- Azt állítja, hogy ez a rejtvény megoldja létünk rejtélyét?

- Igen. Fölfedi az élet létezésének célját.

A történész ismét megvizsgálta az üzenetet.

- De hát ezt honnan tudja?

- Siza professzor mondta.

- Siza professzor ismerte a titkot?

- Siza professzor a titok nyitját ismerte. Elmondta, hogy Einstein elárulta neki, hogy ez a rejtjelezett üzenet az univerzum *endgame*-jét rejti.

- Az univerzum *endgame*-jét?

- Ez a kifejezés nagyon népszerű Amerikában. A játék célját jelenti. Tomás a fejét csóválva igyekezett felfogni a hallottakat.

- Elnézést, nem értem - mondta. - Mire akar kilyukadni?

A fizikus széles mozdulatot tett.

- Nézzen csak körül - mondta. - Itt, ezen a bolygón, mindenütt élet van. A síkságokon és a hegyekben, a tengerekben és a folyókban, a kövek között és még a föld alatt is. Akárhová nézünk, életet látunk. És tudjuk, hogy mindez mulandó, igaz?

- Persze, mindannyian meghalunk.

- Én most nem erről beszélek - mondta Luís Rocha. - Amikor azt mondom, hogy minden mulandó, az azt jelenti, hogy mindez arra ítéltetett, hogy eltűnjön. Az idő, amely alatt lehetséges az élet az univerzumban, nagyon rövid.

- Mire céloz ezzel?

- Ezzel arra célzok, hogy semmi nem örök. Arra célzok, hogy ez az életet termő időszak csak egy kis epizód a világegyetem történetében.

- Egy kis epizód?

- Nézze, az élet a Földön a Nap tevékenységétől függ. Márpedig a Nap nem fog örökké létezni. Ha ember lenne, már negyvenéves lenne, ami azt jelenti, hogy valószínűleg túl van a létezése felén. A csillagunk napról napra egyre fényesebb, fokozatosan melegíti föl a bolygónkat, míg végül el nem pusztítja a bioszférát, ami úgy egymilliárd év múlva fog bekövetkezni. Mintha ez nem lenne elég, négy-ötmilliárd év múlva el fog fogyni az összes üzemanyag, ami a naptevékenységet működteti. A magja, végső erőfeszítésében, hogy fenntartsa az energiatermelést, addig zsugorodik majd, amíg a kvantumhatások nem stabilizálják. Akkor aztán a Nap akkorára duzzad, hogy óriási vörös csillaggá alakul, amelynek növekvő felszíne elnyeli az összes belső bolygót.

- Micsoda horror!

- Igen, az - mondta a fizikus. - De jobb, ha hozzászokunk a gondolathoz. Nem lesz túl kellemes, tudja? Magát a Földet is elnyeli majd

a Nap, és elmerül abban a pokoli kemencében. És amikor minden üzemanyag elfogy, a belső nyomás összeomláshoz vezet, és a Nap akkorára zsugorodik, mint amekkora most a Föld, és lehülve fekete törpe lesz belőle. Ugyanez a folyamat a többi csillaggal is lejátszódik. Egymás után fognak felfúvódni és meghalni: vagy törpévé zsugorodnak vagy szupernovaként fölrobbannak.

- De szülehetnek új csillagok, nem?

- Születnek is új csillagok. De tudjuk, hogy már most is egyre kevesebb új csillag születik, mert fogynak az őket alkotó elemek, vagyis fogyóban van az ősi hidrogén, és a gázok elkezdtek szertefoszlni. Néhány milliárd év múlva nem fog több csillag születni. Csak galaktikus temetések lesznek. A csillagok fokozatos kihalásával a galaxisok egyre sötétebbek lesznek, mígnem egy napon mind kihunynak, és az univerzumból egyetlen óriási temető lesz, tele fekete lyukakkal. De még a fekete lyukak is eltűnnek, amikor az anyag teljesen visszaváltozik energiává. Egy késői fázisban már csak sugárzás marad.

- Ez elég sötét jövő - szólalt meg Tomás.

- Nagyon sötét - értett egyet Luís Rocha. - Ami újabb kérdést vet föl az antropikus elvnek, nem gondolja?

- Dehogynem. Ha az univerzum ilyen halálra van ítélve, akkor mi az élet célja? Miért teremtette Isten úgy a világegyetemet, hogy megszülethessen benne az élet, ha azt tervezte, hogy el is pusztítja? Mi az egésszel a szándéka?

- Pontosan erre gondolt Siza professzor is. Minek életet teremteni, ha az a terv, hogy aztán rögtön elpusztuljon? Minek ennyi munkát befektetni, ha az eredmény ilyen mulandó? Mi hát az *endgame*?

- Nos, ez megoldhatatlan kérdés, nem?

- Nem - mondta a fizikus. - Éppen ellenkezőleg: van megoldása. Tomásnak tágra nyílt a szeme.

- Micsoda? - hüledezett. - Van rá megoldás?

- Igen, Siza professzor megtalálta a megoldást.

- Mondja már! - kiáltotta türelmetlenül a történész. - Ne tartson ilyen izgalomban!

- Végső antropikus elv a neve, és abból a megállapításból született, hogy nincs értelme mindent úgy szervezni, hogy megjelenhessen az

élet, csak azért, hogy utána így eltűnjön. A végső antropikus elv szerint a világegyetem azért lett ilyen pontosan megalkotva, hogy lehetővé tegye az élet születését. De nem akármilyen élet ez. Intelligens élet. És ha az intelligens élet megjelenik, soha nem tűnik el.

A történész hitetlenkedve hallgatta.

- De hát, ez hogy lehetséges? Nem maga mondta az előbb, hogy a Föld elpusztul?

- Dehogynem. Ez elkerülhetetlen. A Földnek nincs jövője, el fog pusztulni.

- És hova megyünk?

- Ó! Hát természetesen más csillagokhoz.

Tomás zavartan ingatta a fejét.

- Elnézést, de ha így lesz is, az mit old meg?

- Hát... egyértelmű, nem? Ha más csillagokhoz költözünk, megmenekülünk a Föld elkerülhetetlen pusztulása elől.

- És az mire jó? Hát nem tűnik el a többi csillag is? Nem alszik ki minden galaxis? Nem hal meg az egész univerzum? Ha a Földről elmenekülünk, azzal csak késleltetjük az elkerülhetetlent, nem gondolja? Ilyen körülmények között hogy lehet olyat kijelenteni, hogy az intelligens élet soha nem tűnik el?

Luís Rocha végignézett a kápolna manierista oltárán, de gondolatban messze járt.

- Az élet távoli jövőbeli túlélésének és viselkedésének tanulmányozása a fizika egyik legújabb területe - mondta, az egyetemi előadásokra jellemző semleges hangon. - Tudja, az ezzel kapcsolatos kutatások egy 1979-es cikk megjelenésével kezdődtek, amelyet Freeman Dyson írt a következő címmel: *Time without end: Physics and Biology in an Open Universe*. Dyson egy első vázlatot közölt itt, amely még nagyon kidolgozatlan volt, és később sok más tudós finomított rajta, akiket szintén érdekelt ez a kérdés. Például Steve Frautschi, aki a *Science* magazinban publikált egy tudományos szöveget ugyanebben a témában, 1982-ben. Aztán újabb tanulmányok következtek, és mindegyik teljes egészében a fizika törvényein és a számítógép-elméleten alapult.

Tomás továbbra is értetlenül nézett rá.

- Ez nekem nagyon magas - mondta. - Fogalmam sem volt róla, hogy megjelent egy új fizikai irányzat, amely az élet távoli jövőbeli túlélésével foglalkozik. Ha kíváncsi a véleményemre, ismervén a rémisztő képet, amit az imént felvázolt a csillagok és a galaxisok elkerülhetetlen haláláról, nem értem, hogy lehetséges ez az egész. Hogy maradhatna fenn az élet ilyen körülmények között?

- Akarja, hogy elmagyarázzam?

- Legyen szíves. Ez igazán érdekel.

- Nos, csak nagy vonalakban vázolom fel, jó? A részletek túlságosan tudományosak, és szerintem fölöslegesek ebben a beszélgetésben.

-Jó.

- Az első fázis már zajlik. A mesterséges intelligencia kifejlesztéséről van szó. Igaz, hogy civilizációnk még csak az első lépéseknél tart a számítertechnológia terén, de a fejlődés nagyon gyors, és lehetséges, hogy egyszer sikerül kifejlesztünk egy olyan technológiát, amely olyan intelligens lesz, mint mi, vagy akár még nálunk is intelligensebb. Egyébként a fejlődés jelenlegi mértékét tekintve, a számítások szerint a számítógépek körülbelül egy évszázad múlva, vagy egy kicsit később érik el az emberi szintet az információfeldolgozásban és az adatintegráció képességében. Amikor eléri a mi szintünket, attól a pillanattól kezdve tudatra tesznek szert, legalábbis ezt mutatja a Turing-teszt, nem tudom, hallott-e már róla.

- Igen, az apám már említette.

- Nos, a mérnökök azt jósolják, hogy azon túl, hogy kifejlesztünk olyan számítógépeket, amelyek olyan intelligensek, mint mi, olyan robotokat is ki tudunk majd fejleszteni, amelyek univerzális konstruktorok lesznek. Tudja, mi az az univerzális konstruktor?

- Nem.

- Az univerzális konstruktorok olyan géniuszok, amelyek meg tudnak építeni mindent, amit meg lehet építeni. Például egy autógyár gépe nem univerzális konstruktor, hiszen csak autót tud építeni. De az ember univerzális konstruktor, mert képes megépíteni bármit, amit meg lehet építeni. Nos, a tudósok meg vannak győződve róla, hogy föl lehet találni olyan gépet, amely univerzális konstruktor. Neumann János matematikus már bemutatta, hogyan lehet megalkotni, és a NASA

mozott mesterséges étellel, sőt akár emberi étellel is, hiszen meg lehet nekik adni a genetikai kódunkat, hogy sokszorosítsanak minket, ha a feltételek megengedik. Ezenkívül a robot feladata lesz az is, hogy új univerzális konstruktorokat építsen, amelyeket elküld a következő csillagokra. Az idő előrehaladtával a csillagok benépesítése egyre gyorsabb lesz, hiszen egyre több univerzális konstruktor lesz. És ha az eredeti civilizáció valamilyen katasztrófa következtében eltűnik, ez az új civilizáció automatikusan folytatja a terjeszkedést a galaxisban, hála az univerzális konstruktoroknak és automatikus benépesítési programjuknak.

- De hát mi lehet ennek az egésznek a célja?

- Nos, az egyik a felfedezés. Minél többet szeretnénk megtudni az univerzumból. A Holdat és naprendszerünk bolygóit is ezért vizsgáljuk. A másik pedig az, hogy mire a Föld lakhatatlanná válik, találjunk olyan bolygókat, ahova át lehet menteni az életet.

- Átmenteni az életet? Mint valami galaktikus Noé bárkájába?

- Pontosan.

Tomás nyugtalanul fészkelődött a padon.

- Nem gondolja, hogy ez kezd olyan lenni, mint valami túlságosan élénk fantáziával megálmódott sci-fi?

- De, beismerem. Természetes, hogy ma mindez képzelgésnek tűnik. De amikor majd a naptevékenység fokozódásával és a bioszféra hanyatlásával súlyosbodik a helyzet a Földön, biztosíthatom, hogy nagyon is komolyan veszik majd az emberek ezt a problémát. Ami ma még sci-fi, holnapután valóság lesz.

A történész eltűnődött.

- Jó, talán igaza van.

- Az univerzális konstruktorok hatványozott terjedésével egész galaxisunkat be lehet lakni. Az intelligencia egy kis periferikus bolygóról kiindulva az egész Tejutat meghódítja.

- Így az élet megmenekül a Föld elkerülhetetlen pusztulása előtt.

- Ezt nem mondtam. Azt mondtam, hogy az intelligencia elterjed a galaxisban. És ez nem ugyanaz. A természet csak kivételes körülmények között képes intelligenciát létrehozni, a szénatomokból, amelyeknek bonyolult szerveződését életnek nevezzük. De a szén csak egy

nagyon szűk hőmérsékleti zónában van jelen nagy mennyiségben, szilárd halmazállapotban. Mi, emberek, más atomokból fejlesztünk ki egyfajta életet, például szilíciumból. Az univerzális konstruktorok a mesterséges intelligenciát fogják elterjeszteni a galaxisban, számítógépeik csípjében. Nem biztos, hogy a szénatomra épülő élet képes túlélni a több ezer éves csillagközi utazást. Lehet, hogy sikerül, nem mondhatom, hogy nem, de távolról sem biztos, érti? Ami viszont biztos, az az, hogy a mesterséges intelligencia képes rá.

- Tehát ezzel azt mondja, hogy az élet kihalásra van ítélve...

- Minden attól függ, hogy mit nevezünk életnek. A szénatomra épülő élet valóban kihalásra van ítélve, efelől nincs kétség. Még ha véghez lehetne is vinni ezt a galaktikus Noé bárkáját és át lehetne menteni az életet mondjuk a Proxima Centauri egyik bolygójára, akkor is tény, hogy egyszer az összes csillag eltűnik, igaz? Csillagok nélkül pedig a szénatomra épülő élet nem lehetséges.

- De hát ez nem érvényes a mesterséges intelligenciára is?

- Nem feltétlenül. A mesterséges intelligenciához nem kellene működő csillagok. Kellene energiaforrások, ez nyilvánvaló, de nem feltétlenül csillagok. Energiaforrás lehet például egy atommag erős kölcsönhatása. Gondoljon csak bele, az intelligencia nagyon kis helyen is elfér, a nanotechnológia segítségével, és akkor sokkal kevesebb energia is elég a működéséhez. Ilyen értelemben, ha az életet az információfeldolgozás bonyolult folyamataként definiáljuk, mondhatjuk azt, hogy az élet fennmarad. Csupán annyi a különbség, hogy a *hardver* már nem a biológiai szervezet lesz, hanem a *csipek*. De ha belegondolunk, az élet nem is a *hardver*, igaz? Hanem a *szoftver*. Így aztán tovább élhetek, bár nem szénből felépülő szerves testben, hanem például egy fémtestben. Ha vannak olyan emberek, akik mesterséges lábbal vagy szívvel élnek, miért ne lehetne az egész test mesterséges? Ha átvisszük az egész memóriámat és a kognitív folyamataimat egy számítógépre, és kamerákat kapok, hogy lássak, és hangszórót, hogy beszélhessek, akkor továbbra is úgy érezhetem, hogy én én vagyok. Egy másik testben, persze, de én. Ha jobban belegondolunk, a tudatom voltaképpen egy számítógépes program, és semmi akadálya nincs annak, hogy ez

a program tovább létezzon, ha sikerül egy olyan *hardvert* készítenem, amelybe betáplálhatom.

A történész hitetlenkedve nézett rá.

- És maga tényleg lehetségesnek tartja ezt?

- Hát persze. Ezt a kérdést már ma is fizikusok, matematikusok és mérnökök tanulmányozzák. És ők már megállapították, hogy bármilyen rendkívülinek tűnik is most még mindez, tökéletesen megvalósítható. Ha pedig meg lehet csinálni, nem nehéz kikövetkeztetni, hogy meg is fogják csinálni. - *A fogják* szót erősen megnyomta. - A végső antropikus elv ezt meg is követeli, hogy fennmaradjon az intelligencia az univerzumban.

- Értem - mondta Tomás. - És mi történik akkor, amikor a legvégén teljesen eltűnik az anyag, hiszen energiává alakul?

A fizikus ránézett a beszélgetőtársára.

- Nos, két lehetőség van. A világegyetem vagy a Big Freeze-zel vagy a Big Crunchsal ér véget. Először is, az univerzum tágulása a kritikus pont közelében van, és ez megakadályozza, hogy biztosan tudjuk, mi lesz a sorsa. De annak ellenére, hogy megállapítást nyert, hogy a tágulás gyorsul, Siza professzor úgy vélte, hogy a természetben megfigyelt jelenségek mind arra utalnak, hogy a végkifejlet a Big Crunch lesz.

- És miért?

- Két okból. Először is, mert a világegyetem tágulásának gyorsulása mindenképpen meg fog állni.

- Honnan tudja?

- Ennek igen egyszerű oka van. Vannak olyan galaxisok, amelyek a fénysebesség kilencvenöt százalékával távolodnak tőlünk. Ha a gyorsulás örökké folytatódna, lenne egy olyan pont, amikor a tágulás sebessége meghaladná a fénysebességet, nem? Ez azonban nem lehetséges. Az univerzum tágulásának tehát le kell lassulnia, nincs mese.

- De ez nem jelenti feltétlenül azt, hogy a tágulás összehúzódásba fordul - szólt közbe Tomás.

- Valóban nem - értett egyet a fizikus. - Azt azonban igen, hogy a gyorsulás egy olyan fázis, amelynek egyszer véget kell érnie. Innen már csak egy lépés a zsugorodás, amelynek valószínűsége egy egyszerű megállapításból következik. - Megköszörülte a torkát. - Nézze, ha van

olyan dolog, amivel mindig szembesülnünk kell, ha egy rendszert elemzünk, az az, hogy mindennek van eleje és vége. Ennél is fontosabb, hogy minden, ami megszületik, meg is hal egyszer. A növények megszületnek és meghalnak, az állatok megszületnek és meghalnak, az ökoszisztémák megszületnek és meghalnak, a bolygók megszületnek és meghalnak, a csillagok megszületnek és meghalnak, a galaxisok megszületnek és meghalnak. De a Big Freeze elmélete szerint a tér és az idő soha nem hal meg, és ez megszegi ezt a törvényt, hiszen ezek is megszülettek egyszer. Ebből az következik, hogy a Big Crunch sokkal valószínűbb vég az univerzum számára, hiszen megfelel annak az elvnek, hogy minden, ami megszületik, meg is hal egyszer.

- Értem - dűnnyögte Tomás. - Ez azt jelenti, hogy lesz egy olyan pillanat, amikor az anyag elkezd visszahúzódni, ugye?

- Nem, nem. Siza professzor úgy vélte, hogy nem fog zsugorodni.

- Akkor mi történik?

- Mint már mondtam, a tudósok úgy gondolják, hogy az univerzum is lehet gömb alakú, vagyis véges, de határtalan. Ha sikerülne mindig egy irányban haladnunk, valószínűleg visszaérkeznénk a kiindulópontához.

- Olyanok lennénk, mint valami kozmikus Magellán.

- Pontosan. És miként a relativitáselméletek megmutatták, hogy a tér és az idő ugyanannak a dolognak a különböző megnyilvánulásai, Siza professzor úgy vélte, hogy valahogy az idő is gömb alakú.

- Az idő gömb alakú? Ezt nem értem...

- Képzelse el a következőt - mondta Luís Rocha, és a kezével egy gömböt formázott. - Képzelse el, hogy az idő a Föld bolygó, és a Big Bang az Északi-sarkon történik. El tudja ezt képzelni?

- Igen.

- Képzelse el, hogy az Északi-sarkon, a Big Bang pontján hajók vannak, mind együtt. Az egyiket Tejútnak hívják, a másikat Andromédának, a harmadikat M87-es galaxisnak. Aztán egyszer csak elindulnak dél felé, különböző irányokban. Mi történik?

- Hát... elkezdenek távolodni egymástól.

- Pontosan. Mivel a Föld gömb alakú, a hajók pedig távolodnak az Északi-sarktól, ez azt jelenti, hogy egymástól is távolodnak.

Annyira eltávolodnak egymástól, hogy egy idő után nem is látják egymást, ugye?

- Igen.

- A távolodás addig tart, amíg el nem érik az Egyenlítőt, vagyis a csúcspontot. De onnantól kezdve, mivel a Föld gömb alakú, a tér elkezd zsugorodni, a hajók pedig elkezdenek közeledni egymáshoz. A Déli-sark felé közeledve aztán ismét megpillantják egymást.

- Pontosan.

- És a Déli-sarkon összeütköznek.

Tomás fölnevetett.

- Ha nem vigyáznak.

- Siza professzor úgy gondolta, hogy az univerzum is ilyen. A téridő gömb alakú. Jelenleg a Big Bang, valamint a tér és az idő valószínűleg gömb alakú tágulásának következtében az anyag távolodik. A galaxisok egyre távolabb kerülnek egymástól, mígnem olyan nagy lesz közöttük a távolság, hogy már nem is látják egymást. Közben lassanként el is pusztulnak, és élettelen anyag lesz belőlük. Mindenütt hideg lesz. De lesz egy pillanat, amikor a tágulás eléri a csúcspontját, és az idő és a tér elkezd zsugorodni. Ettől emelkedni fog a hőmérséklet, ugyanúgy, ahogy a gázok is fölmelegednek, amikor összehúzódnak. A téridő zsugorodása egy brutális összeütközéssel végződik, az univerzum Déli-sarkán, mint valami fordított Big Bang. Ez a Big Crunch.

- És lehetséges, hogy az élet túlélje mindezt?

- A biológiai életre gondol, amely a szénatomra épül? - Megrázta a fejét. - Nem. Ez az élet jóval előbb véget ér, már mondtam. De a végső antropikus elv megköveteli, hogy az intelligencia fennmaradjon a világegyetem története során.

- De hogyan?

- Úgy, hogy oly módon terjed szét az univerzumban, hogy átvegye az egész folyamat irányítását.

Tomás ismét elnevette magát.

- Maga most viccel, ugye?

- Komolyan beszélek. Sok fizikus állítja, hogy ez lehetséges, sőt néhányan már azt is bemutatták, hogy miként.

- Értem - sóhajtott Tomás, eltűnődve ennek az elképzelésnek az implikációin. - Ez... ez hihetetlen.

A történész hátradőlt a padon, és belemerült a borzasztó gondolatmenetbe. De a gondolatok örvényét hirtelen szétzúzta egy nyugtalanító kétség, és Tomás magához térve beszélgetőtársa felé fordult.

- De figyeljen: azt mondta, ugye, hogy az intelligencia, miután megjelent, soha nem tűnik el?

- Igen, ezt állítja a végső antropikus elv.

- De hát hogy élheti túl az intelligencia a Big Crunchot? Hogy élheti túl az univerzum végét?

Luís Rocha elmosolyodott.

- A válasz erre a kérdésre, drága professzor, Einstein utolsó rejtvényében rejlik.

- Abban, amelyik a kéziratban szerepel?

- Igen. Ez az a formula, amelyik fölfedi az univerzum *endgame*-jét.

XLI

A cetli, amelyre Tomás Teheránban följegyezte a megfejtendő sorokat, már nagyon megviselt volt, sarkai elszakadtak, és az egész csupa gyűrődés volt a sok gyötrelemtől, amelyen a zakózsebben keresztülment. De a papír állapotának nem volt jelentősége, elvégre csak egy füzetből kitépett lap volt. Jelentősége a ráírt betűknek volt, annak az üzenetnek, amelyet Einstein 1955 körül titkosított, amikor Princetonban megfogalmazta azt a dokumentumot, amelyet a tanítványai titokban tartottak, és amely most valahol Iránban rejtőzik.

A Coimbrai Egyetem Fizika Tanszékének egyik dolgozószobájában Tomás az íróasztal fölé görnyedt, homlokát a kezére támasztotta, és a rejtvényt bámulta, miközben elméje a megfejtési stratégiát kereste. Kinyílt az ajtó.

- Vacsora - jelentette be Luís Rocha, aki szendvicseket és gyümölcslevet hozott. - Üres gyomorral nem dolgozik az ember.

A fizikus leült az íróasztal mellé, és átnyújtott a vendégének egy szendvicset:

- Tonhalas szendvics. Az automatákból lehet venni.

A történész beleharapott, és elismerően bólogatott.

- Már éhes voltam.

- Hát hogy ne lett volna az - mondta nevetve Luís Rocha, miközben a saját szendvicset bontogatta. - Tizenegy óra van, barátom. Már korgott a gyomrom...

- Tizenegy óra? - Tomást elfogta a pánik, ránézett az órájára, és megállapította, hogy valóban ilyen későre jár. - A francba! Már csak kilenc órában van.

- Kilenc órája? Mire van kilenc órája?

- Arra, hogy megfejtssem a rejtvényt. - Letette a szendvicset az asztalra, és újra belemerült a gyűrött papírba. - Dolgoznom kell.

- Nyugalom! Előbb egyen.

- Nem lehet. Túl sok időt vesztettem.

A történész folytatta a rejtvény vizsgálgatását, bár szája még tele volt a tonhalas szendviccsel. A kollégája miközben falatozott, odahúzta a székét melléje, hogy ő is lássa a gyűrött papírt.

*See sign
!ya avga*

- Tudja, hogy kell megfejteni?

- Sajnos nem, nem olvashattam el a kéziratot. Maga olvasta?

- Igen, Siza professzor megmutatta.

- És adott valami segítséget a megfejtéséhez?

- Nem. Csak annyit mondott, hogy van valami kapcsolat a rejtjel kódja és az Einstein név között.

Tomás sóhajtott.

- Tendzin is ugyanezt mondta. - Megvakarta a fejét. - Ez azt jelenti, hogy az Einstein név lehet a rejtjeles ábécé kulcsszava. Talán a Caesar-rejtjelet alkalmazta a saját nevével. - Fogta a tollát, és elővett egy üres papírt. - Na, lássuk.

Fölírta a rejtjeles ábécét az Einstein névvel.

E i n s t a b c d f g h j k l m o p q r s u w v x y z

- Nem értem - mondta Luís Rocha, és le sem vette a szemét a följegyzett betűkről.

- Ez egy Caesar-rejtjel, ami Einstein nevével kezdődik - magyaráta Tomás. - Látja? Az elejére kell írni a kulcsszót, ami ebben az esetben az Einstein név, de az ismétlődő betűket, jelen esetben az *ein-t* a v géről, ki kell venni, aztán következik az ábécé többi betűje, sorban, a kulcsszóban felhasznált betűket kihagyva. Érti?

- Igen. De most mit kezd mindezzel?

- Most? Most a rejtjeles ábécé alá felírjuk a normál ábécét, és megfeleltetjük egymásnak a betűket. Aztán megnézzük, lesz-e belőle értelmes üzenet.

Leírta a normál ábécét a rejtjeles ábécé alá.

E i n s t a b c d e f g h i j k l m n o p q r u v x y z
A b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z

- Akkor most nézzük, minek felel meg ez a *ya ovqo*. - A szeme elkezdett a két sor között ugrálni. - Az *y* marad *y*, az *a*-ból *e* lesz, az *o*-ból *p* lesz, a *v* marad *v*, a *q*-ból *r* lesz, az *o* pedig *p*.

Fölírta a megoldást.

Ye pvrp

Mindketten az eredményt vizsgálgatták.

- *Ye pvrp*? - suttopta Luís Rocha. - Ez mit jelenthet?
- Azt jelenti, hogy nem ez a megoldás - mondta Tomás sóhajtva. - Azt jelenti, hogy más utat kell keresnünk. - Töprengve vakargatta az állát.
- Mi a fene lehet az a rejtjel, amely az Einstein névvel kapcsolatos?

A történész különböző alternatívákat próbált ki, mindegyik kapcsolódott az Einstein névhez, de éjfél körül úgy érezte, hogy zsákutcába jutott. Nem talált olyan rejtjeles ábécét, amely működött volna ezzel a névvel. Kimerülten és csüggedten dőlt hátra a székén, és lehunyta a szemét.

- Nem megy - mormogta elkeseredve. - Akárhogy próbálom, nem megy.

- Feladja?

- Dehogy! Nem lehet! - kiáltotta. - Folytatnom kell a munkát.

- De már mindent kipróbált!

- Még nem, de most kicsit félretesszük ezt a második sort. Próbáljuk meg inkább ezt - és az első sorra bökött. - Azt mondja, hogy *see sign*, vagyis *nézd a jelet*. - Fölnézett a papírból, és a beszélgetőtársa szemébe nézett. - Amikor elolvasta a kéziratot, talált benne bármiféle jelet?

A fizikus összeszorította a száját.

- Nem emlékszem semmi ilyesmire.

- Akkor meg miről beszélhet ez a kriptogram?

Mindketten meredten nézték ezt a *see sign*-t.

- Nem lehet, hogy maga ez a mondat a jel? - kérdezte Luís Rocha.

Tomás kérdően húzta fel a szemöldökét.

- Hogy maga a mondat a jel?

- Felejtse el, biztos buta ötlet.

- Nem, dehogya! Megnézzük. - Mélyet lélegzett. - Hogy lehetne ez a mondat a jel? Hát..., csakis úgy, ha anagramma. - Ez jó ötletnek tűnt. - Igen, miért is ne? Nézzük csak, mi történik, ha megváltoztatjuk a betűk sorrendjét. - Visszahajolt a papír fölé, és elkezdte fölírni a különböző kombinációkat. - Válasszuk szét a mássalhangzókat és a magánhangzókat. Nézzük csak. A mássalhangzók az *s*, a *g* és az *n*, a magánhangzók pedig az *e* és az *i*. Kezdjük az *n*-nel.

Végigpróbálta tehát a különböző kombinációkat a *see sign* betűivel, az *n*-nel kezdve.

Negises

Nigeses

Negesis

Nesiges

- Nem, ennek nincs értelme - állapította meg a kriptóanalitikus. - Próbáljuk meg inkább a *g*-vel.

Gisenes

Gesines

Genises

Genesis

Megtorpant.

Döbbsen meredt a betűsorra, és közben tátva maradt a szája. Egy pillanatig meg sem tudott szólalni, csak nézte némán a szót, ami váratlanul megjelent a papíron, míg végül sikerült kimondania az anagrammában rejtőző üzenetet.

- Genezis.

A következő egy órát azzal töltötték, hogy izgatottan, izgalmukban majd kiugorva a bőrükből, forgatták a Bibliát, amit a rémült plébános kezéből téptek ki, miután hosszasan dörömböltek az ajtaján a Szent Mihály-kápolnában. Tomás újra meg újra végigolvasta Mózes első könyvét, keresve benne a jelet. Azt várta talán, hogy mint valami „Szé-
zám, tárulj”, egyszer csak megjelenik a szeme előtt.

- „Kezdetben teremté Isten az eget és a földet” - olvasta fennhan-
gon harmadszor is. - „A föld pedig kietlen és pusztá vala, és setéség
vala a mélység színén, és az Isten Lelke lebeg vala a vizek felett. És
monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság. És látá Isten, hogy
jó a világosság, és elválasztá Isten a világosságot a setéségtől. És nevezé
Isten a világosságot nappalnak, és a setéséget nevezé éjszakának:
és lőn este és lőn reggel, első nap. És monda Isten: Legyen mennyezet
a víz között, a mely...”

- Figyeljen - szólt Luís Rocha, akinek izgalmát lassan legyűrte a fá-
radtság. - Nem fogja megint végigolvasni az egészet, ugye?

Tomás habozott.

- Végig kell olvasnom. Különben hogy találok meg a jelet?

- Biztos, hogy itt van az a jel?

A történész meglobogtatta a gyűrött papírt.

- Nem látta Einstein rejtjelezett mondatát? A *see signból Genesis*
lett. Véleményem szerint ez csak egyet jelenthet. Holografikus üzenet-
ről van szó, ahol a rejtjel és a rejtjelezett üzenet kiegészítik egymást.
Nem érti? A *see sign* kiadja, hogy *Genesis*. Vagyis Einstein valójában azt
sugallja, hogy *see sign in Genesis*. Azaz nézzék a jelet a Genezisben.

- De hát milyen jelet?

Tomás ránézett a vaskos Biblia-kötetre, amely nyitva feküdt az író-
asztalon.

- Nem tudom. Pont ezt kell kitalálnom, nem?

- És úgy találja ki, ha harmincszor elolvassa a Teremtés könyvét?

- Ha másképp nem, akkor úgy - felelte Tomás. - Annyiszor olva-
som el, amennyiszor csak kell, amíg rá nem jövök, miféle jelre célzott
Einstein. Van más ötlete?

Luís Rocha rámutatott a rejtjelezett üzenet második sorára.

- Az az ötletem, hogy próbáljuk meg megfejteni ezt a másik üzenet.

Ezt a!ya *ovqo-t*.

- De ezt nem tudom megfejteni!

- Már megbocsásson, de nekem úgy tűnt, mintha épp az imént fejtette volna meg az első sort.

- Az egy anagramma, ami sokkal könnyebb.

- Nem számít. Ha meg tudta fejteni az első sort, akkor a második sort is meg fogja fejteni.

-Maga ezt nem érti. A második sor ezerszer nehezebb, mint az...
Megszólalt a mobiltelefonja.

Tomás habozott, még az is megfordult a fejében, hogy kikapcsolja. A rejtvényre kellett koncentrálnia, hogy még reggel nyolc előtt megfejtse. Ha nem sikerül, Arianát visszaviszik Iránba, és ezt nem engedheti meg. Muszáj megfejtenie az utolsó rejtjelet. Talán jobb lesz, ha kikapcsolja a telefont.

Még mindig csörgött a telefonja. Végül úgy döntött, hogy mégis csak fölveszi. Különb is, hátha Greg az, és mond valamit Arianáról.

- Noronha professzor?

Nem Greg volt.

- Igen, én vagyok. Kivel beszélek?

- Gouveia doktor vagyok, az egyetem klinikájáról.

Az apja orvosa volt.

- Ah, Gouveia doktor. Nemrég találkoztunk. Hogy van?

- Noronha professzor, sürgősen ide kellene jönnie.

- Hova? A kórházba?

- Igen.

- Mi történt? Hogy van az apám?

- Nincs jól.

- De doktor úr, mi történt?

- Jöjjön ide, kérem.

- Mi történt?

Rövid csönd támadt a telefonban.

- Az édesapja nem éri meg a reggelt.

XLII

Alighogy odaért a kórházba, Tomást azonnal elkísérte az ügyeletes nővér az apja szobájához. Már elmúlt éjjel egy óra, és a nővérszobákban, amelyek mellett sietve elhaladtak, csak egy-egy kislámpa sárgás fénye világított, kísérteties árnyakat vetítve a falra. A betegek nyugtalan álmát kísérő nehéz szuszogást pedig olykor egy-egy hurutos vagy száraz köhögés szakította félbe.

Gouveia doktor a folyosón fogadta, és komoly arccal üdvözölte.

- Nagyon súlyos krízise volt - mondta az orvos, és közben intett, hogy lépjen be a szobába. - Most tudatánál van, de nem tudom, meddig.

- Anyám?

- Már értesítettük, és úton van.

Tomás belépett a szobába, és látta, ahogy apja testének körvonalai kirajzolódnak a fehér lepedőn, egy lámpa halovány fényében. Az idős professzor feje egy óriási párnán pihent, és úgy tűnt, hogy nehezen lélegzik. A tekintete üveges volt, de halványan megcsillant, amikor fölismerte a fiát.

A látogató homlokon csókolta, és egy pillanatnyi habozás után, amíg nem tudta, mit mondjon, odahúzott egy széket az ágyához, és leült, az éjjeliszekrény mellé, képtelenül arra, hogy egy szót is szóljon. Tomás megfogta apja gyöngé kezét, és érezte, hogy hideg: gyöngéden megszorította, mintha energiát és erőt adhatna neki. Manuel Noronha gyengén elmosolyodott, és ez elég volt ahhoz, hogy a fia felbátorodjon és megszólaljon.

- Na, apa? Hogy vagy?

Az idős matematikus kétszer is levegőt vett, mielőtt meg tudott szólalni.

- Nem bírom tovább - suttogta. - Nem bírom.

Tomás az ágya fölé hajolt, és könnyeivel küszködve átölelte az apját. Érezte, hogy milyen törekeny, milyen fáradt, mint egy száraz falevél, amely a legkisebb szellőtől is kész elszakadni az ágtól.

- Ó, apa...

Az öreg gyengéden megsimogatta a fia hátát.

- Ne aggódj, Tomás. Ilyen az élet...

Tomás fölemelte a fejét, és az apjára nézett.

- De hát nem is nézel ki olyan rosszul...

- Ne higgy a csalóka látszatnak. Az utolsó állomásra érkeztem a végső utazás előtt.

- Nem... nem félsz?

Manuel finoman megrázta a fejét.

- Nem. Nem félek. - Zihált. - Nemrég még reszkettem a félelemtől, hogy nem tudok lélegezni, féltem, mert nem tudtam, hogy képes lesz-e a következő belégzésre, féltem, mert nem tudtam, hogy fog-e fájni. De attól is féltem, hogy egyedül kell végigmennem ezen a rémisztető úton. - Újabb szünet, hogy mély lélegzetet vehessen. - Most már nem félek. Elfogadom, hogy ez a vég. Elfogadom.

A fia most erősebben szorította meg a kezét.

- Majd meglátod, hogy kibírod. Meglátod.

Az idős professzor gyengén elmosolyodott.

- Nem bírom ki, Tomás. És nem is érdemes. - Úgy beszélt, mint aki most ért célba a maratoni futás után, mint akinek már alig van ereje beszélni, ugyanakkor mintha megragadná az utolsó lehetőséget, hogy mindent kiadjon magából. - Tudod, elszakadok a világ dolgaitól. Már nem érdekelnek az egyetemi intrikák, sem a politikusok ostobaságai. Már nem akarok tudni róluk. - Lassan fölemelte a kezét, és az ablak felé mutatott. - Szívesebben hallgatok egy madár csiripelését vagy a fák susogását a szélben. Ez sokkal többet jelent nekem.

- Értem.

Manuel gyengéden végigsimította a fia karját.

- Bocsánatot akarok kérni tőled, amiért nem voltam a legjobb apa.

- Jaj, ne mondd ezt. Jó apa voltál.

- Nem voltam az, és ezt te is tudod. - Zihált. - Nem volt hozzád elég türelmem, csak a munkámmal, a kutatásaimmal foglalkoztam.

- Ne törődj vele. Mindig nagyon büszke voltam rád, tudod? Jobb egy olyan apa, aki az egyenletekben keresi a világegyetem titkait, mint egy olyan, aki nem tudja, mit keres.

Az idősebb matematikus elmosolyodott: energiát nyert, onnan, ahonnan nem számított rá.

- Ó, igen. Sok ember nem tudja, mit keres. - A plafont bámulta. - Az emberek többsége úgy éli le az életét, mint egy alvajáró? Annyira elvannak foglalva a felszínnel, hogy nem látják a lényegét. Új autót akarnak, nagyobb házat, szebb ruhát, le akarják nyűgözni a többi embert. - Mély levegőt vett, hogy visszanyerje a lélegzetét, és a fiára nézett. - Tudod, mért teszik ezt?

- Miért?

- Szeretetéből. Éheznek a szeretetre, és nem találják sehol. Nem kapnak szeretetet, és ezért a pótlékot keresik. - A fejét csóválta. - De ennek semmi értelme. A pénz, a hatalom, a birtoklás... semmi nem pótolja a szeretetet. Az új autó, ház vagy ruha csak rövid ideig szerez nekik örömet. Boldogságuk mulandó. - Újabb lélegzési szünet. - Ezek a dolgok nem igazán fontosak. Mindenki kétségbeesetten keres valamit, amit nem talál. Valójában szeretetet akarnak, nem tárgyakat. A tárgyak csak pótlékok, csak a felszín, ami eltakarja a lényegét.

- De te nem ilyen voltál... Te nem akartál mindent megszerezni, te nem törődtél a pénzzel.

- Én mást kergettem. Soha nem akartam tárgyakat birtokolni, az igaz. Én egész életemben a tudást kerestem.

- Látod? Ez azért sokkal jobb, nem?

- Persze, hogy jobb. De cserébe elhanyagoltalak. - Megint zihált. - Tudod, egyre inkább azt gondolom, hogy a legfontosabb, hogy egymásnak szenteljük magunkat. A családnak és a közösségnek. Csak ennek van értelme.

- De hát nem találtál értelmet a munkádban?

- De, persze. De az volt az ára, hogy elhanyagoltam a családomat...

- Jaj, nem baj. Én nem panaszkodom. Anya se panaszkodik. Jól vagyunk, és büszkék vagyunk rád.

Ismét átölelték egymást, és néhány pillanatig csönd volt a kis szobában.

- Soha nem értettem, miért nem látják az emberek azt, ami számomra egyértelmű, és miért vannak annyira elfoglalva a jelentéktelen dolgokkal. Veszekednek, vitatkoznak, azzal foglalkoznak, ami nem fontos, a mellékesre pazarolják az idejüket. Egy kicsit emiatt is menekültem a matematikába, tudod? Ügy gondoltam, csak az a fontos, hogy megértsük a minket körülvevő világ lényegét.

- És ezt kerested a matematikában?

- Igen. A dolgok lényegét kerestem. És csak most jöttem rá, kicsit zavarban is vagyok ettől, hogy voltaképpen mindvégig Istent kerestem.

- Elmosolyodott. - A matematikán keresztül Istent kerestem.

- És megtaláltad?

Az öreg szemei a távolba meredtek.

- Nem tudom - mondta végül. - Nem tudom. - Sóhajtott. - Valami nagyon különösét találtam. Nem tudom, hogy Isten-e, de valami... valami rendkívüli.

- Mit találtál?

- Megtaláltam az intelligenciát a világegyetem teremtésében. Ez tagadhatatlan. Az univerzumot intelligensen teremtették. Időnként felfedezünk valami furcsa dolgot a matematikában, valami viccet, ami első pillantásra teljesen jelentéktelennek tűnik. Később kiderül, hogy ez a számbeli furcsaság voltaképpen alapvető szerepet tölt be valami természeti dolog felépítésében.

- Értem.

- A természetben az a legkülönösebb, hogy minden mindennel összefügg. Érted? Még a teljesen különböző dolgok is... még ezek is összefüggnek egymással. Amikor gondolkodunk, néhány elektron elmozdul az agyunkban. És ez az apró változás hatással van, ha csak egy kicsit is, az egész univerzum történetére. - Ábrándos kifejezés jelent meg az arcán. - Azt kérdelem magamtól, nem vagyunk-e magunk is Istenek.

- Hogyan? Ezt nem értem.

- Figyelj, Tomás. Isten minden. Ha ránézel bármire, ami a természet része, Isten egyik arcát látod. És mivel mi a természet részei vagyunk, Isten részei is vagyunk egyben. Érted?

- Értem.

- Mintha Isten lenne a testünk, és mi lennénk ennek a testnek az idegsejtjei. - Szaggatottan beszélt, mintha minden szava az utolsó lenne. Az idős matematikus erőt merített onnan, ahol már nem látszott, hogy van. - Képzeld el az idegsejtjeinket. Az egyes idegsejteknek minden bizonnyal fogalmuk sincs róla, hogy a testünk gondolkodó és tudatos szeletének részét képezik, ugye? Mindegyik azt hiszi, hogy tőlem független, nem az én részem. A tudatom mégis ezeknek a különálló sejteknek az összessége, amelyek valójában egy egésznek a részei. A karom sejtjei nem gondolkoznak, olyanok, mint egy-egy kő a természetben: nincs tudatuk. De az agyam idegsejtjei gondolkoznak. Azok talán úgy tekintenek rám, mintha Isten lennék, és nem veszik észre, hogy belőlük állok. Ugyanígy mi, emberek is, lehet, hogy Isten idegsejtjei vagyunk, csak nem vesszük észre. Azt hisszük, hogy egyéniségek vagyunk, akik elkülönülnek a többiektől, holott az egész részei vagyunk. - Elmosolyodott. - Einstein úgy vélte, hogy Isten mindaz, amit látunk, és az is, amit nem látunk.

- Ezt honnan tudod? Honnan tudod, hogy mit gondolt Einstein?

- Ó, hát Augusto mesélte.

- Siza professzor?

- Igen, Augusto. - Elkomorodott az arca. - Szegény, vajon mi lehet vele?

Tomás majdnem elárulta, mi lett apja barátjával, de még időben meggondolta magát. Inkább hagyta, hogy apja beszéljen, amiről csak akar.

- Jóban voltatok egymással, ugye?

- Ó, igen. Sokat beszélgettünk. Augusto hitt Isten létezésében. Én pedig a szkeptikus oldalt képviseltem, aki mindig ellentétes véleményen van.

- Mit mondott?

- Sokat idézte a mesterét. Einstein ezt mondta, Einstein azt mondta. Az az ember hős volt számára. - Ismét elmosolyodott. - Megőrzött mindent, amit Einsteintől kapott, tudod?

- Igen?

- Mindent. - Nostalgikus kifejezés jelent meg az arcán. - Amikor Augusto eltűnt, a munkatársa átadott nekem egy lezárt borítékot, ami Augustóé volt. Azt hiszem, ezt már meséltem.

- Igen.

- Nagyon ideges volt az a fiú. Azt mondta, hogy bárki rabolta is el Augustót, visszatérhet, és ő maga sincs biztonságban, ezért szétszította a professzorok között Augusto dolgait. Úgyhogy eltettem azt a borítékot.

- Jól tetted.

- Tudod, milyen kíváncsi vagyok, kinyitottam hát azt a borítékot, hogy megnézzem, mi van benne. És tudod, mi volt?

- Nem.

- Ereklék, amiket Augusto még a princetoni időkből őrizgetett. Egy kis papírdarab, amire Einstein jegyzetelt.

- Tényleg?

- Komolyan. Értelmetlen dolgok, persze. Három egymás alá írt ábécé, és fölöttük Einstein neve olaszul. Na, hát Augusto még ezt is megőrizte, látod.

- Einstein neve olaszul? De hát hogy hangzik Einstein neve olaszul? Einsteinini?

Az apja gyengén elmosolyodott.

- Dehogy, te bolond - mondta. - Alberti. A keresztnévét írta oda olaszul.

Tomás megmoccant a székén, hirtelen kipirult az arca, és az izgatottságtól majd kiugrott a szíve.

- Alberti? Biztos vagy benne?

- Igen, hogyne. Miért?

- Figyelj, apa - mondta Tomás, a beteg fölé hajolva. - Hol van ez a boríték?

- Az íróasztalom felső fiókjában, otthon. Miért?

A fiú alig bírt uralkodni az izgalmán. Mélyeket lélegzett, erőnek erejével visszafogta magát, hogy ne rohanjon azonnal haza, és leroskadt a székre.

- Semmi, apa. Csak úgy.

Manuel gyanakodva nézett rá: furcsállotta hirtelen kedélyváltozását.

- Történt valami? Mondtam valami furcsát?

- Nem, nem. Minden rendben.

Az apa túl fáradt volt ahhoz, hogy tovább faggassa. Mély levegőt vett, és hirtelen az ajtóra nézett.

- Anyád?

- Már úton van. Mindjárt itt lesz.

- Vigyázz rá, hallod?

- Igen, persze. Efelől nyugodt lehetsz.

- Ha egyszer be kell tenned egy otthonba, nagyon jó otthont válassz neki.

- Jaj, apa. Miket beszélsz...

- Hadd beszéljek.

-Jó.

- Bánj mindig jól anyáddal. - Köhögött. - Segítsd, hogy méltósággal élje le élete hátralévő részét.

- így lesz, ne aggódj.

Manuel megállt, hogy kifújja magát. Néhány pillanatig csak súlyos zihálása hallatszott.

- Van valami békés a halál gondolatában - suttozta. - De ahhoz, hogy eljussunk ideig, előbb az élettel kell kibékülnünk. Meg kell bocsátanunk másoknak. De előbb még önmagunknak kell megbocsátanunk. - Újabb levegővételyi szünet. - Azért félünk a haláltól, mert azt hisszük, hogy nem vagyunk a természet részei. Azt hisszük, hogy mi meg az univerzum két különböző dolog vagyunk. De a természetben minden meghal. Valahogyan mi is egy univerzum vagyunk, így hát mi is meghalunk. - A kezével megkereste a fia kezét, és egymásba fonták az ujjait. - Elárulok neked egy titkot. Akarod hallani?

- Igen.

- A világegyetem ciklikus.

- Hogyhogy?

- Augusto mesélte, hogy a hinduk szerint az univerzumban minden ciklikus, még maga az univerzum is. Az univerzum megszületik, él, meghal, átlép a nemlétebe, aztán újra megszületik, végtelen ciklusban, örök visszatérésben. Minden ciklikus. Ezt *Brahma* nappalának és éjszakájának nevezik. - Tágra nyitotta a szemeit. - Tudod, mit?

- Mondjad.

Az apa elmosolyodott.

- A hinduknak igazuk van.

Hallották, hogy halkán kinyílt az ajtó, és Tomás megpillantotta az anyját. Graca asszony mosolyogva lépett be, mintha csak látogatóba jönne. De Tomás tudta, hogy ez csak színjáték, és a mosoly mögött könnyek vannak, a bizakodás mögött pedig kétségbeesés.

Tomás ebben a pillanatban döbrent rá, hogy ez a szülei utolsó találkozása, ez az az alkalom, amikor utoljára lehetnek gyengédek egymással, már csak néhány pillanatuk maradt, hogy búcsút vegyenek egymástól, és szétváljanak az útjaik. Nincs fájdalmasabb elválás annál, mint amelyik örökre szól. Nem bírta tovább visszatartani a torkát szorongató érzelmeket, az apjára roskadt, és erősen magához ölelte, szenvedélyesen megcsókolta, és szemét elöntötték a könnyek. Hagyta, hogy eluralkodjanak rajta az érzelmek. Tudta, hogy ezek a búcsú percei.

Az örökkévalóságig.

XLIII

A távoli mennydörgés az eső közeledtét jelezte. Tomás fölnézett az égre, és látta a sűrű fellegeket, amelyek alacsonyan gyülekeztek. Súlyosnak tűntek, mint valami sötét mennyezet, közel a földhöz, szomorú félhomályba borítva az egész tájat. Az ég sírni készült.

*Pater noster, qui es in caelis,
Sanctificetur nomen tuum,
Adveniat regnum tuum,
Fiat voluntas tua
Sicut in caelo et in terra.*

A magas, karcsú ciprusok hajladoztak a szélben. Tomás magához szorította az anyját, amikor meghallotta, hogy a pap, befejezván a prédikációját, mély hangon, latinul rázendített a miatyánkra. Graca aszszony halkán sírt, zsebkendőjét szorította az orrához, fia pedig szorosan ölelte, mintha ezzel nyugtatgatná, hogy ne féljen, megvédi.

A lakkozott diófa koporsó csillogott a halvány reggeli fényben. A sírgödör körül rokonok, barátok, ismerősök, diákok és volt diákok kisebb tömege gyűlt össze. Némán hallgatták az egyetem káplánjának ünnepélyes szavait a Conchada temetőben.

*Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie;
Et dimitte nobis debita nostra,
Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris;
Et ne inducas nos in tentationem,
Sed libera nos a malo.
Amen.*

Morajlás futott végig a tömegben, megerősítve ezt a végső áment, és a pap megáldotta a koporsót. A sírásók elfoglalták a helyüket, és lassan leeresztették a koporsót a gödörbe. Tomás anyjának zokogása most kissé felerősödött, és még Tomás is alig bírt uralkodni magán. Nézte, ahogy az apját elnyeli az a szörnyű lyuk, és közben megjelent előtte a képe, amint elvonult a világtól, bezárkózott a dolgozószobájába, hogy a világegyetem rejtélyein törje a fejét: olyan nagy volt életében, most pedig semmivé lett.

Semmivé.

Mindig azt hallotta, hogy a férfi akkor válik igazán férfivá, amikor meghal az apja, de Tomás nem érzett ebből semmit. Figyelte, ahogy az első rögök koppanva hullnak a koporsóra, és kicsinek érezte magát, gyermeknek, aki eltévedt az ellenséges világban, akit elhagyott a védelmezője, akit nem oltalmaz többé a férfi, akire mindig úgy tekintett, mint egy hegyre.

Sorra jöttek az emberek megszorítani a kezét. Mondtak néhány udvarias, bátorító szót. Néhány arcot fölismert: messziről jött unokatestvéreket és nagybácsikat, az apja egyetemi munkatársait, de a többséget nem ismerte, soha nem látta őket azelőtt: ők egyszerűen csak azért jöttek, hogy búcsút vegyenek az idős matematikaprofesszortól.

A temető kijáratánál észrevette a hosszú, fekete limuzint a diplomáciai rendszámmal, amely ott parkolt a járdán. Körülnézett, és megpillantott néhány sötét ruhás férfit, nevetséges napszemüvegben ezen a borongós napon: vidáman álldogáltak egy pad körül. Amikor meglátták, kihúzták magukat, talán tiszteletből, talán azért, mert készültek valamire. Egy kék ruhás, karcsú alak tűnt fel közöttük, mézszemei olyan erővel vonzották a férfit, akár a mágnes a fémét.

Ariana.

Lassan lépdeltek egymás felé, majd erősen átölelték egymást. Tomás megsimogatta Ariana fekete haját, bársonyos bőrét, megcsókolta kedves orcáit és nedves ajkát, és érezte, ahogy könnyei végigcsurognak az arcán. Hallotta, ahogy felsóhajt, amikor magához szorította. A nő melle a melléhez nyomódott, keze a hátát simogatta, ujjai a hajába merültek.

- Hiányoztál - mondta Tomás.
- Te is nekem - felelte Ariana, suttogva. - Nagyon.
- Jól vagy?
- Igen, jól vagyok, jól vagyok.
- Jól bántak veled?
- Igen. - Elhúzta az arcát, hogy jobban szemügyre vegye a férfit. - És te? Hogy érzed magad?

- Jól vagyok, ne aggódj.

Tomás érezte, hogy körülötte emberek járkálnak, de nem törődött vele. Ebben a pillanatban csak Ariana érdekelte, Ariana, akit végre a karjában tartott, Ariana, akivel osztozhat a sós könnyekben és a csokoládé ízű csókokban, Ariana, aki a viszontlátás örömétől és a megrendültségtől ott remegett a karjaiban.

- *Hi*, Tomás - hallatszott egy ismerős hang. - Elnézést, hogy megzavarom az idillt.

Greg volt az.

- Helló.

- Részvétem az édesapja miatt... Talán nem a legalkalmasabb, de van egy munkánk, amit el kell végeznünk, igaz?

Tomás elengedte Arianát, de nem nyújtott kezét az amerikaiak: úgy gondolta, nem tartozik neki hálával, és arra sincs oka, hogy udvariaskodjon vele.

- Igen.

- Nyilván sejti, mekkora kockázatot vállaltam a CIA iszlámábádi járatának törlésével. Amikor felhívott a hírrel, már a repülőtér felé tartottunk, és nem kis munkámba tellett, hogy meggyőzzem Langleyt, hogy ha maga teljesítette az üzlet magára eső részét, rajtunk a sor, hogy mi is teljesítsük az ígéretünket.

- És most mit vár? - kérdezte Tomás szárazon. - Hogy megköszönjem?

- Nem, nem várok ilyesmit - mondta Greg, továbbra is hivatalos hangnemben. - Inkább azt várom, hogy megmutassa, milyen üzenetet rejtett el Einstein a kéziratában. Maga *mister* Bellamy kétszer is telefonált, hogy megtudja a választ.

Szemerkélni kezdett az eső. Tomás körülnézett, mintha keresne valamit. Közel voltak a temető kapujához, és még sokan jöttek a temetről. Kinyitották fekete esernyőjüket, és sietve szétszéledtek a járdán.

- Figyeljen, nincs valahol a közelben egy hely, ahol leülhetünk?

Az amerikai az óriási követség *Cadillacre* mutatott, amely tőlük néhány méterre várakozott.

- Menjünk oda.

A limuzin tágas volt, az egyik oldalán végig ülésekkel, szemben pedig egy kis asztalkával. Tomás és Ariana egymás mellé ültek, háttal a hosszú oldalsó ablaknak, amelyen kígyózó nyomot hagyva csordogáltak le az esőcseppek. Greg odaült hozzájuk, és becsukta az ajtót. A többi amerikai, valószínűleg mind testőr, kint maradt a most már záporozó esőben.

- *Whisky?* - kérdezte az attasé, miközben belekukkantott a minibárba.

- Köszönöm, nem kérek.

A limuzin tetején az esőcseppek sűrű kopogása hallatszott. A szerelmesek összebújtak, egymást melengetve és oltalmazva.

Greg töltött magának egy pohár *whisky*t, sok jéggel, és a történész felé fordult.

- Nos? Hol van az az üzenet?

Tomás belenyúlt a zakózsebébe, és elővette a gyűrött papírt, amelyet át is adott az attasénak.

- Itt van.

Greg ránézett a papírra, és a rejtvényt látta rajta.

*See sign
!ya avga*

- Már megbocsásson, de ez meg mi?

- Ez a rejtjelezett üzenet.

- Azt én is látom. De hol van a megfejtett üzenet?

Tomás az első sorra mutatott.

- Látja ezt a *see sign*-t?

- Igen.

- Ez egy anagramma. Ha felcseréljük a betűket, észrevesszük, hogy a *see sign*-ból *Genesis* lesz. Vagyis Einstein azt akarja ezzel mondani, hogy *see the sign in Genesis*. Nézzék a jelet a Genezisben, a Teremtés könyvében.

- A jelet a Genezisben? Miféle jelet?

A kriptanalitikus összeszorította az ajkait.

- Hát, ez itt a bökkenő. Miféle jelet? - Most rámutatott a második sorra, ahol az állt, hogy *lya ovqo*. - Ez a betűsor bizonyára megadja a választ erre a kérdésre. Ez nem anagramma, hanem helyettesítő rejtjel, ami nagyban megnehezíti a dolgunkat, mert szükségünk van egy kulcsra, hogy megfejthessük. Azt mondták nekem, hogy Einstein neve a kulcs, amiből arra következtettem, hogy Caesar-rejtjelről van szó. De hiába próbáltam Einstein nevével alkalmazni ezt a rejtjelet, próbálkozásaim kudarcba fulladtak.

- És melyik próbálkozása járt sikerrel?

Tomás zavartan nézett az amerikaira.

- Hát... egyik sem.

- Tessék?

- Egyik sem.

Greg értetlenül nézett rá.

- Megbocsásson, de maga most tréfál, vagy mi? Még nem fejtette meg a rejtvényt?

- Nem.

Az amerikai egyre vörösebb lett dühében.

- *Damn it*, Tomás! Mit mondott a telefonban, hm? Nem azt mondta, hogy sikerült? Nem azt mondta, hogy megszerezte azt a kulcsot?

- De.

- Hát akkor? Mit keresek én itt?

Tomás most először mosolyodott el ezen a napon: titokban örült, hogy fölidegesítette beszélgetőtársát.

- Azért van itt, hogy végignézze, ahogy megfejtem a rejtvényt.

Greg zavartan pislogott.

- Nem értem.

- Nézze, megvan a kulcs, nyugodjon meg. De mivel éjszaka meghalt az apám, nem volt se időm, se kedvem a rejtvény megfejtésével foglalkozni, érti?

- Ah... *oké.*

- Most megfejtjük, rendben?

- *All right.*

Tomás elővette a zsebéből a borítékot. Régi, megsárgult boríték volt, az egyik oldalán egy feltört pecséttel. Előhúzott belőle egy szintén megsárgult papírdarabot. A papír egyik oldalán ez állt: *Die Gottesformel*, alatta Einstein aláírásával, a másik oldalán pedig három tintával írott betűsor.

Alberti
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
F Z B V K J X A Y M E P Z S D H G O R G N Q C U T W
G O X B F W T H Q J L A P Z G D E S V Y C R K U H N
Atbash

- Mi ez? - kérdezte Greg fintorogva.

- Ez a kulcs.

- A rejtvény kulcsa?

- Igen. - Kihúzta magát. - Az történt, hogy Einstein odaadta Siza professzornak a *Die Gottesformel* című kéziratot, de azzal a feltétellel, hogy csak akkor hozza nyilvánosságra, ha talál még egy tudományos módszert Isten létezésének bizonyítására. Természetes, hogy a relativitáselméletek atyja nem akart nevetségessé válni, igaz? Szüksége volt a megerősítésre azzal kapcsolatban, amit a Teremtés hat napjának relativista elemzésével fölfedezett. - A gyűrött papír két sorára mutatott. - De tett még egy óvintézkedést: rejtjelezte az isteni formulát. Mivel nagyon bonyolult rejtjelet választott, attól félt, hogy soha nem fogják megfejteni. Ezért leírta a kulcsot, beletette egy borítékba, lepecsételte, és odaadta Siza professzornak, azzal a feltétellel, hogy csak akkor bontsa föl, ha már megtalálta a második utat. - Meglobogtatta a borítékból elővett cetlit. - No mármost, a Hezbollah emberei, akik elrabolták a professzort és elvitték a kéziratot Teheránba, természetesen nem tudtak

a boríték létezéséről. Siza professzor munkatársa, Luís Rocha professzor szintén nem ismerte ennek a borítéknak a történetét, csak annyit tudott, hogy a mestere számára nagyon értékes volt, és abbeli félelmében, hogy a rablók visszatérnek, odaadta apámnak megőrzésre.

- Ez a maga apjánál volt?

- Igen, de erre csak az utolsó beszélgetésünk során jöttem rá. Apám nagyon jó barátja volt Siza professzornak, akinek munkatársa volt a Coimbrai Egyetemen, és Luís Rocha professzor úgy gondolta, hogy az apámnál biztonságban lesz a lepecsételt boríték.

- És az apja tudta, hogy mi ez?

- Nem, fogalma sem volt róla. De minthogy nagyon kíváncsi ember volt, fölbontotta és belenézett. - Fölmutatta a cetlinek azt az oldalát, amelyiken Einstein aláírása volt. - Azt kitalálta, hogy Einstein írta, hiszen rajta van az aláírása, de azt hitte, csak valami erekye, semmi fontos.

- *I see.*

- Pusztán véletlen volt, hogy megemlítette, megoldva így a rejtélyt.

- Pusztán véletlen? - kérdezte Greg. - Van ilyen?

Tomás elmosolyodott.

- Igaza van, nincsenek véletlenek. Ez predestinálva volt, igaz?

Az amerikai ivott egy korty *whiskyt*.

- *Oké, nice story* - kiáltotta. - És most?

- Most pedig megfejtjük a rejtvényt.

- *Great!*

Tomás rámutatott a megoldókulcs fölött álló névre.

- Látja ezt a nevet?

- Az Albertit?

- Igen.

- Mi van vele?

- Okos ötlet, tudja? Einstein a saját nevével játszott, az Alberttel. Ha ezt egy laikus látja, azt hiszi, egyszerűen csak olaszosan írta le a nevét, de egy kriptóanalitikus rögtön tudja, hogy egészen másról van szó.

- Igen? És miről?

- Leon Battista Alberti egy firenzei polihisztor volt a XV. században. Az olasz reneszánsz egyik kiemelkedő alakja, egy kis Leonardo da Vinci.

Filozófus, zeneszerző, költő, építész és festő volt, a perspektivikus ábrázolás első tudományos elemzésének szerzője, de képzelje, még a házi légyről is írt egy értekezést. - Elmosolyodott. - Ő tervezte az első Trevi-kutat Rómában.

Greg a fejét csóválva szólalt meg:

- Soha nem hallottam róla.

- Nem fontos - mondta legyintve a rejtjelfejtő. - Egyszer ez az Alberti a Vatikán kertjében sétált, és találkozott egy barátjával, aki a pápának dolgozott. Beszélgetésük során felmerült a rejtjelezés egy-két érdekes kérdése, és ez arra indította Albertit, hogy írjon egy esszét a témáról. Lelkesedésében egy új rejtjelfajtát is javasolt. Azzal az ötlettel rukkolt elő, hogy két rejtjeles ábécét is lehet használni, így minden betű két betűnek is megfelelhet, ezáltal megtévesztve a rejtjelfejtőket. Ez zseniális ötlet, hiszen így az egyszerű szöveg egyes betűi nem mindig ugyanazzal a betűvel helyettesítődnek.

- Nem értem.

Tomás kisimította a megoldókulcs cetlijét, és rámutatott az ábécé-sorokra.

Alberti
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
F Z B V K J X A Y M E P Z S D H G O R G N Q C U T W
G O X B F W T H Q J L A P Z G D E S V Y C R K U H N
Atbash

- Egyszerű - mondta. - Az első sorban van a normál ábécé, igaz? Az alatta lévő két sor a két rejtjeles ábécé. Mondjuk, hogy azt akarom leírni, hogy *aacc*. Az első rejtjeles ábécében az *f* felel meg az *a*-nak, a *b* pedig a *c*-nek, ugye? A második rejtjeles ábécében a *g*, illetve az *x*. Vagyis ha ezzel a módszerrel rejtjelezem az *aacc*-t, akkor *fgbx* lesz belőle, érti? Mivel az eredeti üzenet váltogatja a két rejtjeles ábécét, nem ismétlődnek a betűk, és ez megnehezíti a megfejtést.

- Á, értem.

- Einstein ezen a papíron azt közli velünk, hogy az Alberti-rejtjelet használta, és azt is elárulja, hogy melyek a rejtjeles ábécéi.

Greg rámutatott a rejtjelezett szöveg második sorára.

- Ha ezt a módszert alkalmazzuk, meg fogjuk tudni, mit takar ez a *lya ovqo*?

- Igen, elvileg igen.

- Hát akkor mire várunk? *Let's do it, pal!*

Tomás a kezébe vette a tollát, és minden egyes betűt összevetett a rejtjeles ábécével.

- Na, akkor lássuk csak, mit jelent ez a *lya ovqo*. - Söhajtott. - Az első rejtjeles ábécé *y*-ja *i*-nek felel meg, a második rejtjeles ábécé *a*-ja pedig *l*-nek. - Fölrírta a betűket. - Hm... az *o*-ból *r* lesz, a *v*-ből pedig *s*. A *q* *v*, az *o* pedig *b*.

A papíron megjelent egy mondat.

II rsvb

- Nem értem - mondta Greg, a szemöldökét fölhúzva. - *II rsvb*? Hát ez meg mi?

- Ez az eredeti szöveg, amit Einstein rejtjelezett - magyarázta Tomás.

Az amerikai fölemelte a tekintetét, és kérdően nézett a portugálra.

- De hát ez nem jelent semmit...

- Nem bizony. Ezzel még nincs megfejtve.

- Több lépésből áll a rejtvény?

- Hát persze! - Az ábécésorok alá írt szóra mutatott. - Látja itt ezt a szót?

- Igen. Mi van vele?

- El tudja olvasni?

Greg a papír fölé hajolt.

- At... atbart?

- *Atbash*.

- *Atbash* - ismételte az amerikai. - Mi ez?

- Az *atbash* egy tradicionális héber helyettesítő rejtjelezési módszer, amit arra használtak, hogy különböző jelentéseket rejtsenek el az Ószövetségben. Az alapötlet az, hogy, mondjuk az ábécé harmadik betűjét kicseréljük arra a betűre, amelyik az ábécé végétől számolva

a harmadik. A c-ből így x lesz, igaz? Az ábécé elejétől számolt harmadik betűt kicseréltük az ábécé végétől számolt harmadik betűre. És így tovább.

- Értem.

- Az Ószövetségben több példa is van az *atbashra*. Jeremiás könyvében például néha megjelenik a *chechac* szó, ami két héber *sin* betűből és egy *kaf* betűből áll. No, a *sin* a héber ábécé utolsó előtti betűje, és ha kicseréljük az ábécé második betűjére, akkor *bét-et* kapunk. A *kaf* hátulról a tizenkettedik, úgyhogy a tizenkettedik betűre kell cserélnünk, ami a *lámed*. Azaz a *sin-sin-kaf*, ami kiolvasva *chechac*, *bét-bét-lámed* lesz. Vagyis *Bábel*. A *chechac* tehát azt jelenti: *Bábel*. Érti?

- Igen. Nagyon ügyes.

- Ügyes és egyszerű.

- Einstein az *atbash* módszerét alkalmazta?

- Ezt sugallja a feljegyzés, nem? Figyeljen. Az *Alberti* nyilvánvalóan az *Alberti*-féle rejtjelre utal, alatta pedig ott van a két rejtjeles ábécé. Az *Atbash* pedig azt jelenti, hogy most meg kell keresnünk az *il rsvb* szimmetrikus megfelelelőit, nemde?

- Logikusan hangzik - felelte Greg. - Akkor lássunk neki!

Tomás figyelmesen nézte az *Hl rsvb* feljegyzést, és minden betű helyét kiszámolta.

- Na, szóval, az *i* a kilencedik betű. Hátulról a kilencedik az *r*. Az *l* a tizenkettedik, ami az *o*-nak felel meg. Az *r*-ből *i* lesz, az *s*-ből *h*, a *v*-ből *e*, a *b*-ből pedig *y*.

Felmutatta az eredményt.

lro ihey

- Ez meg mi? - kérdezte Greg. - *Ro ihey*? Az mit jelent?

A kriptóanalitikus kissé idegesen tanulmányozta a betűket.

- Ez valóban érdekes - mondta, beharapva az alsó ajkát. - Nem tudom. Nem tudom, mi lehet.

- Talán valamilyen idegen nyelven írta?

Az ötlettől felcsillant Tomás szeme.

- Hát persze! - kiáltotta. - Ha a Geneziszből való jel, nyilván héberül van, igaz?

- És maga tud héberül?

- Tanulok - mondta. - De annyit már tudok, hogy a héberben jobbról balra olvasnak, nem pedig balról jobbra. - Fogta a tollát. - Várjon, megfordítom.

Fölrírta a fordított mondatot.

Yehi or!

- *Yehi or!* - olvasta föl Greg. - Ez meg mit jelent?

Tomás elsápadt.

- Istenem! Istenem!

- Mi történt?

-- *Yehi or!* Nem érti? *Yehi or!*

- De hát ez mit jelent?

- *See sign Genesis. Yehi or!* - Mutatóujjával a papírra vetett mondatra bökött. - Ez a jel a Geneziszben. *Yehi or!*

- Jó, de mit jelent ez a *yehi or*?

Tomás döbbenetesen nézett Gregre és Arianára. Igyekezett megemésztetni az óriási felfedezést, küzdve a képek, a hangok, a szavak és a gondolatok hadával, amelyek abban a pillanatban, mintha valami koreográfiát követnének, hirtelen összhangba kerültek egymással, egymásba kapcsolódtak, és a sötétségből elővarázsolták a legmélyebb igazságot.

Om.

Az ősi *om*, amely az univerzumot teremtette, fölzendült emlékezetében, a tibeti szerzetesek mély hangján. A teremtő mantra átható hangja felidézte a születés és a halál, a teremtés és a pusztítás állandó táncát, a *Síva* táncában rejlő isteni koreográfiát. És még mindig ez a szent szótag visszhangzott az elméjében, amikor megértette a Teremtés titkát, az Alfa és az Ómega rejtélyét, az egyenletet, amely az univerzumot univerzummá teszi, Isten titokzatos kézjegyét, az élet megdőbentő célját, a kozmosz *hardverjéhez* írt *szofivert*.

A lét *endgame*-jét.

Ott volt előtte, tollal fölírva, a formula, amely megtöri a nemléte és mindent megteremt.

Mindent, beleértve a Teremtőt is.

- Tomás - unszolta az amerikai, türelmetlenül, szinte rázva a törté-
nészet. - Mi a francot jelent ez a *yehi or*?

A kriptóanalitikus ránézett Gregre és Arianára, mint aki hosszú
transzból tért magához, és egy gyenge sóhajjal, szinte félénken, végre
kimondta a mágikus egyenletet, a kinyilatkoztatást, amelyhez az uni-
verzumban szétszóródó intelligenciának majd folyamodnia kell, hogy
megmeneküljön az idők végezetének kataklizmájától, és mindent újra-
kezdjen.

Az isteni formula.

- Legyen világosság!

Greg arca kifejezéstelen maradt, mint egy csukott ablak.

- Legyen világosság? - motyogta végül. - Nem értem...

Tomás előrehajolt, izgatott arca így közelebb került az amerikai üres
tekintetéhez.

- Ez az Isten létezésének bibliai bizonyítéka. *Legyen világosság!*

Beszélgőtársa megrázta a fejét: még mindig nem értett semmit.

- Elnézést, de ennek semmi értelme. Hogy bizonyítja ez a mondat
Isten létezését?

A kriptóanalitikus türelmetlenül felsóhajtott.

- Figyeljen, Greg. A mondat önmagában még nem bizonyítja Isten
létezését. A tudomány területén tett felfedezések kontextusában kell
értelmezni, érti? Valójában ez az oka annak, hogy Einstein nem akar-
ta közzétenni a kéziratát. Tudta, hogy ez a bibliai mondat nem elég,
tudományosan is igazolni kell. - Hátradőlt az ülésen, és tágra nyitotta
a szemét, egyre jobban elragadtatva. - Ez az igazolás már megvan. Ér-
ti? Ez az igazolás már megvan, és azt mutatja, hogy a Biblia, bármilyen
hihetetlennek tűnik is, mély tudományos igazságokat rejt. És ebben az
értelemben válik a *legyen világosság* kifejezés Isten létezésének bizo-
nyítékává.

- Elnézést, de én még mindig nem látom, hol itt a bizonyíték.
Magyarázza el jobban.

- Rendben! - kiáltotta Tomás, és ujjai hegyével masszírozta az arcát, miközben a gondolatait rendezte. Mély lélegzetet vett, és Greg szemébe nézett. - A Bibliában az áll, hogy a világegyetem egy fényrobbanással kezdődött, igaz? *Monda Isten: legyen világosság! És lőn világosság.*

- Igen.

- Einstein azt gyanította, hogy ez a bibliai kijelentés igaz. Évekkel a halála után fedezték fel a kozmikus háttérsugárzást, amely bebizonyította, hogy a Big Bang elmélete helyes. Az univerzum valóban egyfajta robbanással született, ami azt jelenti, hogy a Bibliának végül is igaza van: minden azzal kezdődött, hogy világosság lett.

- Igen.

- Most fölmerül az a kérdés, hogy ki volt az, aki világosságot gyújtott.

- Istenről beszél...

- Hívja Istennek, ha akarja, a neve nem számít. Ami számít, az a következő: az univerzum a Big Banggel kezdődött, és majd a Big Freezezel vagy a Big Crunchcsal ér véget. Einstein úgy gondolta, hogy az utóbbival.

- Ami a Big Bang ellentéte.

- Pontosan - helyeselt Tomás. Megint előrehajolt, az izgatottságtól nem fért a bőrébe. - Na, most figyeljen. Az antropikus elv és az a felfedezés, hogy minden determinálva van az idők kezdete óta, azt mutatja, hogy mindig is létezett az emberiség teremtésére irányuló szándék. A kérdés az, hogy miért. Miért teremtették az emberiség? Mi a terv? Mi a csudának vagyunk mi itt? Mi okból teremtettek minket?

- Kideríthetetlen rejtélyek...

- Talán nem is annyira kideríthetetlenek...

- Mire céloz? Hogy van válasz ezekre a kérdésekre?

- Persze, hogy van. - Megglobogtatta a papírt, amelyen tisztán kivehető volt a *yehi orl* felirat. - A válasz le van írva az isteni formulában. *Legyen világosság!* Einstein arra a következtetésre jutott, hogy az emberiség nem az univerzum *endgame*-je, hanem eszköz ahhoz, hogy elérje az *endgame*-et.

- Eszköz? Nem értem.

- Gondoljon az univerzum történetére. Az energia anyagot szül, az anyag életet szül, az élet intelligenciát szül. - Szünet. - És az intelligencia? Az intelligencia mit fog szülni?

- Fogalmam sincs.

- Azzal, hogy a *legyen világosság!*-ot az isteni formulával azonosította, Einstein az első, aki megválaszolta ezt a kérdést.

- Ah, igen? És mire jutott?

- Istent.

- Tessék?

- Az intelligencia Istent szül.

Greg összehúzta a szemöldökét, és megrázta a fejét.

- Nem tudom, tudom-e követni a gondolatmenetét...

- Nagyon egyszerű - mondta Tomás. - Az emberiség azért teremtetett, hogy kifejlesszen egy olyan intelligenciát, amely még kifinomultabb, mint a biológiai. A mesterséges intelligenciát. A számítógépeket. Néhány száz év múlva a számítógépek intelligensebbek lesznek az embernél, és néhány millió év múlva képesek lesznek arra, hogy megmeneküljenek azok elől a kozmikus változások elől, amelyek a biológiai élet végét jelentik. A szénatomra épülő élőlények nem lesznek képesek fennmaradni évmilliók múlva, amikor a kozmikus feltételek megváltoznak, de a más atomokra épülő élőlények talán igen. Nevezetesen a számítógépek. Szét fognak széledni az univerzumban, az évmilliárdok során behálózják az egészet, és egyetlen, mindentudó és mindenütt jelenlévő entitást fognak képezni. Megszületik a nagy, univerzális számítógép. De az ő létét is veszélyezteti a Big Crunch, igaz? A nagy, univerzális számítógép akkor a következő problémával találja szemben magát: hogyan meneküljön meg a világegyetem vége elől? A válasz pedig szörnyű lesz. - Szünetet tartott. - Sehogy. Nincs menekvés, a vég elkerülhetetlen.

- Akkor tehát mindennek vége.

Tomás huncutul elmosolyodott.

- Nem egészen. Van egy módja annak, hogy a nagy, univerzális számítógép bebiztosítsa, hogy újra létrejöhessen.

A kriptoanalitikus szünetet tartott, mintha feszültséget akarna kelteni.

- Mi az? - kérdezte az amerikai.

- A nagy, univerzális számítógépnek a legapróbb részletekig az ellenőrzése alatt kell tartania a Big Crunch lezajlását. Mindent az ellenőrzése alatt kell tartani egy formula szerint, amely lehetővé teszi, hogy a Big Crunch után újrateremtse ugyanazt az univerzumot úgy, hogy minden újra létrejöhessen. Minden, önmagát is beleértve.

- Mindent újrateremt?

- Igen. A nagy, univerzális számítógép el fog tűnni a Big Crunch-csal, de kitalál egy formulát, amely lehetővé teszi, hogy az új univerzumban újra megjelenjen. Ez a formula magában foglalja az energia szigorú és rendkívül pontos eloszlását, ami később a pontosan meghatározott állandóknak és törvényeknek megfelelően determinisztikus módon úgy fejlődik, hogy az új univerzumban újra megjelenjen az anyag, aztán az élet, és végül az intelligencia. Vagyis ismét érvényesül az antropikus elv.

- És mi ez a formula?

Tomás vállat vont.

- Azt nem tudjuk, hiszen olyan bonyolult, hogy csak egy szuperintelligencia képes kitalálni. De ez a formula létezni fog, és metaforikusan megjelenik a Bibliában.

- *Legyen világosság!* - suttopta Greg, és kék szemei fölragyogtak.

- Pontosan. - Tomás elmosolyodott. - *Legyen világosság!* - Előrehajolt. - Az isteni formula.

- Várjon egy pillanatot - vágott a szavába az amerikai, fölemelt kezekkel, mint aki szünetet kér. - Maga arra céloz, hogy Isten egy számítógép?

- Minden intelligencia komputerizált - felelte a rejtjelfejtő elnéző hangnemben. - Ezt a fizikusoktól és a matematikusoktól tanultam. - Ujjával a homlokára bökött. - Az intelligencia komputáció, számítás. Az ember például egyfajta biológiai számítógép. A hangya egyszerű biológiai számítógép, mi bonyolultabbak vagyunk. Ennyi.

- Ez a definíció nekem kicsit erős...

Tomás vállat vont.

- Nézze, ha annyira zavarja, ne nevezzük nagy, univerzális számítógépnek, jó? Hívjuk mondjuk... mit tudom én, hívjuk... teremtő intel-

ligenciának, nagy építésznek, felsőbbrendű lénynek vagy aminek akarja. Nem számít a neve. Az számít, hogy ez az intelligencia van mindennek a gyökerében.

- Értem.

- Einstein rájött, hogy az univerzum azért létezik, hogy létrehozza azt az intelligenciát, ami majd létrehozza a következő univerzumot. Ez az univerzum *szoftverje*, ez a lét *endgame*-je. A *legyen világosság!* az univerzum teremtésének bibliai metaforája, ez az a formula, amit a nagy, univerzális számítógép majd kinyilatkoztat, amikor eljön a Big Crunch, ez az a formula, ami majd előidézi egy új Big Banget, és mindent újrateremt. Mindent, Istent is beleértve. Az univerzum végső célja az, hogy újrateremtse Istent, és mi csak az eszközei vagyunk ennek az aktusnak.

Az amerikai tekintete Tomás és Ariana között ugrált. Ránézett a papírra, amit a kriptóanalitikus erősen az ujjai között tartott, és végre megértette Einstein utolsó titkát: Isten létezésének, az univerzum szándékának, az emberi lét céljának felfedését.

- Ez... ez hihetetlen.

Tomás nem válaszolt. Kinyitotta az autó ajtaját, és kilesett az utcára. Már nem esett. Egy friss fuvallat megsimogatta az arcát, könnyű volt és tiszta, már-már illatos. Kis pocsolóvillák keletkeztek itt-ott a járdán és az úton, és tükröként tükrözték vissza az eget. A napfény derűsen áradt szét mindenütt, csak a távozó felhők szűrték meg itt-ott.

A történész kiszállt az autóból és kinyújtózott, aztán kiségitte Ariánát is. Az amerikai biztonsági őrök, akik egy sűrű lombú, még mindig könnyező tölgyfa alá húzódtak be, elindultak az autó felé, és Greg arcát vizslatták, mintha utasításra várnának. Az attasé némán intett nekik a fejével, hogy minden rendben, így hát visszahúzódtak.

Mielőtt elindultak, Tomás visszafordult a limuzin ajtaja felé, és még egyszer Greg szemébe nézett.

- Érdekes, hogy régen mennyire érezte az emberiség az univerzum mélyén rejlő igazságot - mondta. - Észrevette?

- Mire gondol?

- Mielőtt apám meghalt, elmesélte, hogy a hinduk szerint minden ciklikus. A világegyetem megszületik, él, átlép a nemlétbe, aztán újra

megszületik, végtelen ciklusban, örök visszatérésben, amit *Brahmá-*éjnek és *Brahmá-nappal*nak neveznek. A hindu teremtéstörténet nem más, mint maga az aktus, amikor Isten a világ lesz, a világ pedig Isten.

- Elképesztő.

Tomás elmosolyodott.

- Az, ugye? - Mély lélegzetet vett. - Egy érdekes aforizmat is idézett Lao-cétől, egy taoista verset, amely az univerzum titkáról szól. Akarja hallani?

- Igen.

Egy hirtelen támadt szellő erősen megrázta a tölgyfákat. Mintha az ég üvöltött volna föl, már-már baljósan, mintha szét akarná zúzni azt a légyságot, ami az esőt követte, mintha újabb vízözönnel fenyegetne, s bosszút akarna állni, amiért leleplezték legmélyebb titkát.

De Tomás nem zavartatta magát, és úgy idézte föl a verset, mintha még mindig hallaná apja reszkető ajkáról, mint aki tudja, hogy megtalálta az utat, és az a sorsa, hogy végigjárja.

A csönd végén ott van a válasz.

Életünk végén ott van a halál.

A halál végén ott van az új kezdet.

Egy új kezdet.

Amikor Brandon Carter asztrofizikus 1973-ban előállt az antropikus elvvel, a tudományos közösség egy része intenzív vitába merült az emberiség univerzumban elfoglalt helyéről és létének végső értelméről. Hiszen ha az univerzum azért van, hogy létrehozzon minket, az talán azt jelenti, hogy van valamilyen szerepünk az univerzumban. De ki határozta meg ezt a szerepet? És ha már itt tartunk: mi ez a szerep?

Kopernikusszal kezdődött a tudósoknak az az elképzelése, hogy az ember léte irreleváns a kozmosz számára, és ettől kezdve ez volt az általánosan elfogadott tudományos álláspont. De az 1930-as években Arthur Eddington és Paul Dirac váratlan egybeesésekre figyelt föl egy hatalmas számmal kapcsolatban, amely a kozmológia és a kvantumfizika legkülönbözőbb kontextusaiban merült föl. Ez a szám a különös 1040.

Ahogy telt-múlt az idő, újabb egybeesésekre derült fény. Felfedezték, hogy a természeti állandóknak hihetetlen pontos értékeknek kell megfelelniük ahhoz, hogy a világegyetem olyan legyen, amilyen, és rájöttek, hogy a világegyetem tágulásának a legapróbb részletekig ellenőrzött folyamatnak kellett lennie ahhoz, hogy létrejöjjön az a rejtélyes egyensúly, amely lehetővé teszi a létezésünket. A felfedezések egymást követték. Megértették, hogy az élethez feltétlenül szükséges struktúrák, például a Naphoz hasonló csillagok megjelenése vagy a szénképződés folyamata, egymást követő véletlenek meghökkenően valószínűtlen sorozatától függnék.

Mit jelentenek ezek a felfedezések? Az első megállapítás az, hogy az univerzum pontosan úgy teremtődött, hogy életet szüljön. Ám ez a konklúzió elkerülhetetlenül fölvet egy sokkal magasztosabb filozofikus problémát: a *szándékosság* kérdését az univerzum teremtésében.

A felfedezésekből levonható egyértelmű következtetést kétségbe vonva, sok tudós azt mondja, hogy a mi univerzumunk csupán egy az univerzu-

mok milliárdjai közül, és mindegyiknek más és más állandói vannak, ami azt jelenti, hogy szinte egyiken sincs élet. E szerint a felfogás szerinte pusztán véletlen, hogy a mi univerzumunkban lehetséges az élet: az univerzumok döntő többségében ugyanis nem így van. Ezzel az érveléssel az a probléma, hogy semmilyen megfigyelés vagy felfedezés nem áll mögötte. Soha senki nem látta a legkisebb jelét sem annak, hogy léteznének más univerzumok vagy más értékkel bíró természeti állandók. Vagyis a multi-univerzum-elmélet pontosan azon a dolgon nyugszik, amit a tudomány a legtöbbit kritizál a nem tudományos gondolkodásban: a hiten.

Elmondható-e ugyanez arról a téziszről is, amely ennek a regénynek az alapját képezi? Az egymást követő Big Bangek és Big Crunchok ritmusára pulzáló ciklikus világegyetem gondolata megjelenik több misztikus kozmológiában is, köztük a hinduban, de a tudományos világban először Alexander Friedmann vetette föl, majd Thomas Gold és John Wheeler fejlesztette tovább, egymástól függetlenül. Ez az elmélet persze egy lényeges premissza függvénye, amely szerint az univerzum vége nem a Big Freeze, hanem a Big Crunch. Az a megfigyelés, amely szerint az univerzum tágulása gyorsul, a Big Freeze-t vetíti előre, ám jó okunk van azt hinni, hogy ez a gyorsulás átmeneti, és mégis a Big Crunch a valószínűbb vég.

Ebben a regényben egy még merészebb hipotézist járunk körül, amely ciklikus univerzumot feltételez, de még ennél is továbbmegy. Arról a lehetőségről van szó, hogy a kozmosz úgy van felépítve, hogy élet teremjen benne, de ez az élet nem cél, hanem eszköz, hogy rajta keresztül kifejlődjön az intelligencia és a tudat, amelyek pedig szintén eszközök lesznek, az univerzum *endgame*-jének eszközei. Ez az *endgame* pedig nem más, mint Isten megteremtése. Az univerzum ezek szerint voltaképpen egy óriási ciklikus program, amelyet az előző univerzum intelligenciája dolgozott ki, azzal a céllal, hogy biztosítsa a visszatérését a következő univerzumban.

Noha mindez csak spekuláció, a pulzáló univerzum lehetősége az emberiség számos tudományos felfedezésével egybevág. Igaz, hogy semmiféle bizonyíték nem utal arra, hogy a mi univerzumunk előtt már létezett volna egy másik univerzum, amely egy Big Crunchban végződött. De ha léteztek más univerzumok a miénk előtt, ami lehet-

séges, akkor az is tény, hogy a Big Bang megsemmisített minden bizonyítékot. Az utolsó Ómega nyomait eltörölte a mi Alfánk. De valami előidézte a Big Banget. Valami, amiről nem tudjuk, hogy mi. Vagyis csupán egy lehetőségéről beszélünk - de ez a lehetőség, noha metafizikai, olyan hipotézisen nyugszik, amelyet a fizika is alátámaszt.

Akinek kétségei vannak eme hipotézis tudományos alapja felől, annak azt javaslom, hogy nézze át a szakirodalmat, amelyet regényem alaptézésének alátámasztásául használtam. Az antropikus elvvel és a kozmoszban szétszóródó intelligenciával kapcsolatos kérdések tanulmányozásához elengedhetetlen művek a következők: John Barrow és Frank Tipler *The Anthropic Cosmological Principle-je*, Frank Tipler *The Physics of Immortality-yd*, John Barrow *The Constants of Nature-je* és Paul Davies *The Accidental Universe-je*. A képzeletbeli *Die Gottesformel* konklúziói Gerald Schroeder *The Science of God* című munkáján alapulnak. Általános tudományos tájékozódásra, valamint a regény által érintett más tudományos részletek ellenőrzésére leginkább Gary Moring *Theories of the Universe*, Martin Rees *Universe*, Albert Einstein *The Meaning of Relativity*, Albert Einstein és Leopold Infeld *The Evolution of Physics*, Werner Heisenberg *The Physical Principles of the Quantum Theory*, illetve *La nature dans la physique contemporaine*, James Gleick *Chaos*, Edward Lorenz *The Essence of Chaos*, Ziauddin Sardar és Iwona Abrams *Introducing Chaos*, Trinh Xuan Thuan *Káosz és Harmónia*, Róbert Hilborn *Chaos and Non-linear Dynamics*, Steven Strogatz *Sync*, Paul Davies *The Mind of God*, illetve *God and New Physics*, Fritjof Capra *The Tao of Physics*, Craig Callender és Ralph Edney *Introducing Time*, Bili Bryson *A Short History of Nearly Everything*, Michael Guillen *Öt egyenlet, amely megváltoztatta a világot*, valamint Michael Shermer *How We Believe* című művét ajánlom.

Köszönettel tartozom Carlos Fiolhaisnak és Joao Queirónak, a Coimbrai Egyetem fizika-, illetve matematikaprofesszorának, amiért tudományosan lektorálták ezt a regényt - ha mégis van benne hiba, az nem miattuk van, hanem az én híres makacsságom miatt. Samtennek, tibeti vezetőmnek; a szerkesztőmnek, Guilherme Valentének, és a Gradiva kiadó egész csapatának, fáradozásukért és elhivatottságukért; és természetesen Florbelának, aki mindig az első olvasóm és legfőbb kritikusom.

Felelős kiadó Kocsis András Sándor
a Kossuth Kiadó zRt. elnök-vezérigazgatója
A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja
A kötetet Hajnal Gabriella szerkesztette
Műszaki vezető Badics Ilona
www.kossuth.hu / e-mail: kiado@kossuth.hu
Nyomtatta és kötötte a Szekszárdi Nyomda Kft.
Felelős vezető Vadász József igazgató